OVECSKIN

Tavaszi szél

VALENTYIN OVECSKIN

TAVASZI SZÉL

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

1958

A mü eredeti címe:

ВАЛЕНТИН ОВЕЧКИН
ТРУДНАЯ ВЕСНА
Пензздат 1957

FORDÍTOTTA
LOVAS MÁRTON

Felelős kiadó a Kossuth Könyvkiadó igazgatója

Szerkesztette: Szabó Mária és Hangay Sándor
A borítót rajzolta: Gáll Gyula
Műszaki vezető: Szécsi Andor Technikai szerkesztő: Heszberger Ede

A szedést 1957 XII. 18-án kezdték meg. Megjelent 1958 II. 28-án 10 000 példányban. Tartalmaz 23,1 szerk. ívet. Terjedelem 26 (A/5) ív.

15881. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.

I

Harmadik napja zuhogott az eső. Ezalatt csak kétszer kandikált ki a nap a felhők mögül, akkor is csupán néhány órára, úgyhogy még a háztetők sem szikkadhattak meg, nemhogy a földek. A mélyebben fekvő helyeket elöntötte a víz akárcsak tavasszal, hóolvadáskor.

A kerületi pártbizottság egyik szobájában ketten voltak: a másodtitkár és Gyemjan Vasziljevics Opjonkin, a kerület leggazdagabb kolhozának, a „Szovjethatalom"-nak az elnöke. A kolhozelnök — pocakos, ősz, rövidre nyírt hajú, bajuszos ember — hátaslovon érkezett. Átázott vitorlavászon esőköpenyében ült a szobában. Lova, a hosszúlábú, telivér pej csődör, türelmetlenül kapálta a földet a kerületi bizottság udvarán, a fészer alatt. Fejét ide-oda dobálva rángatta a gyeplőt és szakadatlanul nyerített. Opjonkin, kövér nyakát nehézkesen forgatva, időnként kipillantott az ablakon — csődörét figyelte.

A kerületi pártbizottság másodtitkára, Pjotr Illarionovics Martinov fel-alá járkált a szobában. Lépteinek zaját elnyelte a vastag futószőnyeg.

— Több gabonát nem kell beadnod — mondta Martinov —, te már teljesítetted a tervet. Nem is ezért hivattalak, Gyemjan. Te vagy a kerületben a legrégibb kolhozelnök és a legtapasztaltabb gazda. Most hát adj tanácsot, mit lehet ilyen időben csinálni a mezőn? Háromezer hektáron még lábon áll a gabona! Milyen utasítást adjunk most a kolhozoknak, amit komolyan vennének, amiért nem nevetnének ki bennünket? Tegnap az „Iljics Hagyatéka" kolhozban az elnök asztalán megláttam a táviratomat. Bevallom: elszégyelltem magam. Azt követeltük, hogy minden gépet állítsanak

munkába, de én magam is csak gyalog vergődhettem el hozzájuk. A kocsim beragadt a sárba, ökrökkel kellett bevontatni a faluba.

— Ilyet követelni! Felázott a föld!...

— Mégis, mit gondolsz, lehetne most kaszával, sarlóval valamire jutni?

— Még sohasem arattam sárban — mosolyodott el gúnyosan Opjonkin. — A mi kolhozunk mindig száraz időben készül el az aratással... No, és ha le is vágják sarlóval, hova rakják?... A sárba. És ha az esős idő tartós lesz, ott rohad. — Opjonkin nehézkesen megfordult, a szék csak úgy nyikorgott alatta, kinyitotta az ablakot. — Az ördögbe is, elszakítja a kantárszárat! Állj nyugodtan, Kaljan, mert olyat kapsz, hogy... — Megpillantotta az udvarban a kerületi bizottság kocsisát: — Nyikitics! Van kötőféked? Tedd már rá, mert még eltépi a kantárt.

Martinov az ablakhoz lépett.

— Hol vetted ezt a gyönyörű lovat?

— A szalszki pusztán. Bugyonnij-fajta, a doni telivérekből tenyésztették. Erős ló. A legjobb hátasló.

— Sokat áll az istállóban, azért ficánkol. Többet kellene lovagolni rajta.

— Lovagolok rajta eleget. Tegnap is a „Cseljuszkin" szovhozban voltam vele. Az én száztíz kilóm pedig éppen elég teher.

— Mitől hízol ennyire? — Martinov kedélyesen megpaskolta a kolhozelnök pocakját. — Olyan vagy már, mint egy kulák.

— Magam sem tudom, mi az ördögtől dagadok, de hogy nem a gondtalan élettől, az egyszer szent! A kolhozok összevonása óta se éjjelem, se nappalom. Háromezer hektár szántó, hét brigád. De minél több a gondom, annál kövérebb leszek.

— Bizonyára szereted a jó falatokat!

— Hát étvágytalanságra éppen nem panaszkodhatom...

A nyitott ablakon át az eső becsapott az ablakdeszkán felejtett folyóiratokra. Opjonkin becsukta az ablakot. Martinov az asztalhoz lépett és ráült a szélére.

— Nem úgy lesz megint, mint tavaly? — Opjonkin sötét, okos szeme kissé fáradtan és kérdőn pihent meg Martinovon.

— Hogy-hogy mint tavaly?

— A szomszédaink hetven százalékkal végeztek, nekünk meg százon felül is pótbeszolgáltatást kellett teljesítenünk!

— A gabonabeszolgáltatásról beszélsz? Nem, most szigorúan tilos így... Legfeljebb kölcsön kérünk tőled. Nálad sok gabona maradt, a többieké meg még nincs kicsépelve. Leszállítod helyettük és ők majd visszaadják neked.

— Éppen ez az! — Opjonkin nyugtalanul forgolódott. A szék keservesen nyikorgott alatta. — Tudtam én, hogy kieszeltek valami ilyesmit! Egyébként: egyre megy! Tudod te, hogy a háború óta mennyi gabonát kért már tőlem kölcsön a többi kolhoz?! Nem jó az ellenőrzés... Engem már régen bíróság elé kellett volna állítani, annyit hiteleztem... A kedves szomszédok már ezer mázsával tartoznak nekünk! Helyettük is teljesítettük a beszolgáltatást, és vetőmagot is adtunk nekik kölcsön. Most meg felénk se néznek. Ha megkérdezem egyik-másik elnököt: „Barátom, mikor jut már eszetekbe, hogy megadjátok a tartozástokat?" — csak nevetgél: „Majd elszámolunk a kommunizmusban!" Szerintem pedig... — Opjonkin mérgesen felpattant és nehezen szuszogva fel-alá járkált a szobában. Nedves, súlyos esőköpenye minduntalan a széktámlához csapódott. — Szerintem addig nem lesz kommunizmus, amíg ezt az átkozott élősködést fel nem számoljuk. Mindenkinek építenie kell a kommunizmust! De nem ám úgy, hogy az egyik épít, dolgozik, a másik meg a szomszédja hátán akar a paradicsomba jutni!...

— Várj egy kicsit, ne mérgelődj, Gyemjan Vasziljics — csitította Martinov. — Lehet, hogy kölcsön nélkül is megleszünk...

— Miféle kölcsönről beszélsz? Nevezd nevén a gyereket: feláldoztok bennünket! A szomszédok ebben az évben sem fognak törleszteni a régi adósságokból egyetlen grammot sem. Idejönnek hozzátok, elkezdenek siránkozni, ti meg majd minket kérleltek: „Várjatok még, ne követeljétek tőlük. Kevés gabonájuk maradt. Mind ki kell adniuk a munkaegységre, meg vetőmagot is félre kell tenniük." — A jól megtermett ember szétvetett lábbal megállt Martinov előtt: — Ne hidd, Pjotr Illarionovics, nem vagyok én fukar. Szívesen segítek bármelyik kolhoznak, ha valami csapás éri; mondjuk, jég veri el a termést, vagy árvíz pusztítja el. De ha csak az a baj náluk, hogy a brigádvezetők meg az elnökök reggelenként szíve-

sebben henyélnek a dunna alatt, akkor a kölcsönök sem segítenek rajtuk!... Nem a saját kolhozomat féltem! Ha ezer mázsát szét is osztunk közöttük, attól mi még nem leszünk szegényebbek. De nem ez a kérdés nyitja! Ajándékokkal és kedvezményekkel sohasem javítjátok meg a lemaradó kolhozokat...

— Magam is úgy hiszem, hogy ilyen módon nem sokat segítünk a lemaradókon — felelte Martinov és egyenesen Opjonkin szemébe nézett. Mi mindent látott már ez a szempár tizenöt év alatt, amióta Opjonkin kolhozelnök! — Így valóban nem teremtünk rendet a kolhozokban, és a kerület helyzete sem javul... De pótbeadási tervet semmiféle formában sem küldünk neked.

Opjonkin bizalmatlanul csóválta fejét.

— Amíg te helyettesíted az első titkárt, addig nem. De amint megérkezik Borzov... fordul a kocka. Azt mondja majd: „Gyerünk, facsarjunk ki még egy kicsit a »gazdag« Gyemjanból!"

— Megpróbáljuk őt is meggyőzni: persze, a legkönnyebb megszorítani azokat, akik határidő előtt teljesítették a tervet.

— Mikor jár le a szabadsága?

— Ha meggyógyult, szombaton itt lesz.

— A fárasztó út után pihen majd egy-két órát és aztán újra elkezdi piszkálni az embert!

Martinov nem felelt, az ablakhoz lépett és másra terelte a szót.

— Mégiscsak rosszul szerveztük meg a kolhozokban a munkát. Ha rosszkor jön az eső, megfeneklünk. És mi lesz, ha ilyen marad az idő még vagy két hétig? Tízszer ennyi gabonaszárítót és fedett fészert kellene építeni, hisz' lehet, hogy majd még a kévéket is szárítani kell!

— Azelőtt a parasztok csűröket építettek — jegyezte meg Opjonkin.

— Nem kell csűr, csak gerendákra állított szalmatető. Minél egyszerűbb és minél több!

— Ha nincs fala, még jobb — helyeselt Opjonkin. — Átfújja a szél, a gabona gyorsabban szárad. A vetésterület most nem a régi, Illarionovics. Azelőtt egy gazda mennyit vetett? Öt hektárt. De most próbálj csűrt építeni négy-ötezer hektár számára!

— Szerintem is nagyvonalúbban kellene tervezni — folytatta

Martinov. — Utasítjuk a kolhozokat, hogy építsenek három gabonaszárítót, pedig harminc, ötven kellene!... Hol az aszálytól szenvedünk, hol pedig az esőzések teszik tönkre a termést. Mikor lesz már ennek vége?... Úgy látom, Gyemjan Vasziljics, téged ez az egész dolog hidegen hagy. Biztosan azt gondolod magadban: nekem elég volt két hét száraz idő a termés betakarításához. De ne nagyon bízd el ám magad, ne hencegj! Mi lett volna, ha már az aratás első napján megindul az esőzés? Akkor most te is segítségért kiáltanál! Lehet, hogy ilyesmi tíz évben csak egyszer fordul elő, de akkor is fel kell készülnünk rá.

Opjonkin nyugodtan, mosolyogva hallgatta Martinovot:

— Felkészülünk mi az ilyen esztendőkre is. Tíz emberünk már harmadik hónapja fakitermelésen dolgozik a kirovi területen. Tizenöt vagon épületfát kaptunk már onnan, és még háromszor ennyit küldenek. Ez elég lesz nekünk az áramfejlesztő, a kultúrház, a fészerek és a csűrök felépítéséhez.

— Nektek elég lesz!...

— Megmagyarázom én neked, Illarionovics — mondta rövid hallgatás után Opjonkin —, miért dolgoznak nálunk jól az emberek, miért ég a kezük alatt a munka. Azért, mert a kolhoz gazdag és van mit adni a munkaegységre, gabonát is, pénzt is. Nálunk az a legsúlyosabb büntetés, ha a vezetőség vagy három napra eltilt valakit a munkától.

Martinov nevetett:

— No, jól megmagyaráztad! A kolhoz meg azért gazdag, mert egy emberként dolgozik mindenki.

— Igen — mosolygott Opjonkin —, úgy megy nálunk minden, mint a karikacsapás... Pedig mi is éltünk át nehéz időket... Egyszer, még a háború alatt, ellátogatott hozzám Mihej Kudrjasov, a „Forradalom Hullámai" kolhoz elnöke. Már nem is emlékszem, miért jött. Meghívtam ebédre. Az asztalomon fekete kenyér. „Nem szégyelled magad — mondja nekem. — Elnök vagy és mégsem tudsz jól élni?! Még magadnak sem tudsz szerezni?..." Nem volt miért szégyenkeznem... háború volt, nehéz idők. Terven felül másfélezer mázsa gabonát adtunk a Vörös Hadseregnek. Magunk adtuk, önként. Megvoltunk anélkül is. A kenyértésztához krumplit kever-

tünk ... kibírtuk! Tavaly aztán meglátogattam a „Hullám"-ot. Hogy milyen kenyeret evett Kudrjasov, azt nem tudom, de a két szememmel láttam, hogy a kolhozparasztok olyan fekete kenyeret esznek, amilyent mi ettünk a háború alatt. És még a vetőmagot is úgy kérik kölcsön! A mi kolhozunkban meg már évek óta mindenki olyan fehér kenyeret eszik, mint a háború előtt. „No, most rajtad a sor, hogy szégyelld magad! — mondom én Kudrjasovnak. — Ha nem szakadtál volna el a néptől, és magad is fekete kenyeret ettél volna, bizony jobban igyekeznél, hogy legyőzd a nehézségeket!" Hiszen a kolhoz nem érettünk, elnökökért van, nem azért, hogy mi urasan éljünk. Viszont ha mindenkinek jó, nekünk is jó.

Opjonkin elment, de Martinov még sokáig vele maradt gondolatban. Ha a kerület minden kolhozelnöke ilyen lenne! Nála minden „úgy megy, mint a karikacsapás": a kolhoz gazdag, az emberek jól dolgoznak. Más kolhozban is megy minden, mint a „karikacsapás", helyesebben — mint a „csapás": a munkaegységre morzsákat adnak, mert rossz volt a termés, mivel a kolhozparasztok rosszul dolgoztak; a parasztok meg azért dolgoztak rosszul, mert az előző évben is kevés gabonát kaptak a munkaegységre. Önmagába visszatérő kör ez, bizony! De ezt a bűvös kört, ha törik, ha szakad, szét kell törni! És kik törhetik szét? Csak az olyan emberek, akik szívügyüknek tekintik a nép sorsát, akik szeretik a népet ... Martinov a télen részt vett a „Szovjethatalom" kolhoz beszámoló- és vezetőségválasztó taggyűlésén, ahol ismét Opjonkint jelölték a kolhoz elnökének. Itt hallotta, hogy az egyik kolhozparaszt felszólalásában „igazi kommunistának" nevezte Opjonkint.

A szél kövér esőcseppeket vert az ablakhoz, mintha kavicsok kopogtak volna az üvegen. Ezen a napon Martinov sok embert fogadott, a kerületi pártbizottság osztályvezetőit, a kerületi agronómust, a végrehajtó bizottság mezőgazdasági osztályának vezetőjét — mindegyik más-más kérdéssel jött. Kiderült, hogy a rossz idő miatt az egész pártaktíva otthon maradt.

— Nincs ez rendjén, elvtársak — mondta Martinov. — A betakarítással súlyos bajok vannak, mi pedig itthon üldögélünk. Éppen most kellene mindnyájunknak a kolhozokban tartózkodnunk!

— Mit csinálhatnánk most ott?

— Legalább a már kicsépelt gabonát mentsük meg! Hiszen kint veri az eső a földön! Szárítókat, fedett fészereket építsünk, hordjuk oda a szemet, forgassuk meg, és ha nem megy gépkocsival, szállítsuk ökrökkel a száraz gabonát az elevátorhoz.

A fejében már megérett a terv, hogyha tovább tart az esőzés, mozgósítani kell a kerület minden emberét. Utasította titkárát, hogy este kilenc órára hívja össze rövid ülésre a kerületi bizottság titkárságát. A napirenden egyetlen kérdés szerepel majd.

Estefelé, amikor Martinov már éppen hazafelé készülődött, hogy megebédeljen, benézett hozzá Marja Szergejevna Borzova, az első titkár felesége, a Vetőmagellátó Vállalat kerületi irodájának igazgatója. A kedves, kövérkés fiatalasszony jóságos, széles arca telidesteli volt apró szeplőkkel.

A napokban az egyik kolhozban a parasztok arról panaszkodtak Martinovnak, hogy náluk már harmadéve nem érik be a dinnye: ősszel éretlenül kénytelenek felszedni, és a disznóknak adják. Martinov megkérdezte Borzovától, milyen fajta dinnyemagot ültettek. Kiderült, hogy a vetőmagot Kubanyból kapták. Martinov arra gondolt, nem ártana a területi bizottság és a Mezőgazdasági Minisztérium figyelmét felhívni erre a kérdésre. Megkérte hát Borzovát, tájékoztassa őt írásban arról, honnan kapja a kerületi iroda a vetőmagokat.

— Már el is készítettem, Pjotr Illarionovics — és Borzova az asztalra tett egy teleírt lapot. — A szállítólevelek alapján állítottam össze. Igaz ugyan, hogy Micsurin tetszését nem nyerné meg... Ugyanis nagyon jó helyi vetőmagfajtáink vannak, de a jó ég tudja, hogy a területi iroda hová szállítja ezeket, nekünk pedig másfajtákat küldenek. A görögdinnye- és a sárgadinnye-magokat Kubanyból és a Krímből kapjuk, a paradicsommagot szintén Kubanyból.

— A nyár ott másfél hónappal hosszabb, és ez a fajta biztosan hozzászokott a kiadós nyárhoz, lassan nő — jegyezte meg Martinov.

Amíg Martinov a feljegyzést tanulmányozta, Marja Szergejevna felfogta nedves esőköpenyét és leült az íróasztal mellett álló karosszékbe.

— Tudod, hogy ma érkezik a férjem?

— Hogy-hogy ma? — kapta fel a fejét Martinov. — Hiszen még nem járt le a szabadsága.

— Úgy látszik, elfogyott a türelme. Mielőtt elutazott, meghagyta, hogy repülőpostával mindennap küldjem utána a területi újságot. Abban mindig közlik a beszolgáltatás híreit.

— Ha ma érkezik, már itt kellene lennie — Martinov az órájára pillantott —, a déli vonat már elment.

— Nem tudom, melyikkel jön. Talán az éjfélivel? De az csak éjfél után egy órakor fut be és akkor már huszonnegyedike van. Ő meg azt táviratozta, hogy: „Huszonharmadikán érkezem, csókollak."

— Várj csak, én is kaptam valamilyen táviratot, még meg se néztem. — Martinov az asztalon fekvő papírok között keresgélt. — Itt van, csakugyan ő küldte: „Huszonharmadikán érkezem." Csak a „csókollak" hiányzik.

Marja Szergejevna felsóhajtott.

— Most megint elkezdődnek a hosszú, éjszakába nyúló értekezletek? Reggelig fogtok minden titkári ülésen vitatkozni?

— Nem tudom — felelte Martinov —, milyen állapotban lesz most, a gyógykezelés után. Lehet, hogy nem fogja annyira kínozni a gyomorfekély.

— Amikor a felesége lettem, még nem volt fekélye. Régóta ismerem. Mindig ilyen volt, mint most... Neked is, neki is olyan a természetetek, amilyen... Mintha kőbe ütközne a kasza... Miért is hagynak titeket egy helyen? Más-más kerületben kellene dolgoznotok!

— Már a harmadik ember mondja: kérezkedj más kerületbe! Ki akartok túrni innen?

— Én nem azt mondom, hogy kérezkedj más kerületbe. Csak azt, hogy el kellene benneteket választani egymástól. Vagy te maradj itt, vagy ő!... De mondd csak, Pjotr Illarionovics, miért huzakodtok ti állandóan?

Martinov felnevetett:

— Miért engem kérdezel? Ő közelebb áll hozzád.

— Ő a maga módján magyarázza.

— Hogyan? Biztosan azt mondja: ez a Martinov újságíró volt, firkász, maradt volna meg tollforgatónak. Hiszen a pártmunkához úgysem ért. Ugye?

— Ezt is mondta...

Csengett a telefon. Martinov felvette a kagylót és hosszú beszélgetésbe kezdett. Amikor végzett, jelentették, hogy öt kolhozparaszt érkezett. Új párttagsági könyvüket akarják átvenni. Borzova indulni készült.

— Rendben van, Marja Szergejevna, majd még beszélünk erről. Ezt a kimutatást itt tartom. Arra kérlek, tájékoztass a helyi és az idegen vetőmagfajták terméshozamáról.

— Jó, majd arról is küldök kimutatást... Most pedig hazamegyek, ebédet készítek. Talán mégis ma érkezik. Lehet, hogy a vonat késik.

Martinov átadta a tagkönyveket. Sok szerencsét kívánt az új párttagoknak, és elbeszélgetett velük kolhozuk helyzetéről. Aztán bezárta az asztalfiókot, felöltözött s éppen kilépett a folyosóra, amikor az épület előtt felbúgott egy induló autó motorja. A lépcsőn megpillantotta Borzovot. Érezni lehetett magabiztos léptein, hogy ő itt a gazda. A középtermetű, zömök, betegesen sárgás arcbőrű kerületi párttitkár hosszú, majdnem bokáig érő bőrkabátot viselt.

— No lám, itt is vagy! — Martinov megállt a folyosón. — Már nem számítottunk rá, hogy a déli vonattal jössz. Jó egészséget!

— Üdvözlet a dolgozóknak! — Borzov kezet nyújtott.

— Hát igen, dolgozunk. De te miért sértetted meg az alkotmányt? Miért nem pihented ki magadat?

— Hát lehet ilyenkor pihenni! — Borzov levette a kalapját, lerázta róla az esőcsöppeket és kigombolta a kabátját.

— Bemenjünk?

— Csak egy percre, mert még nem voltam otthon... Lehet is ilyenkor pihenni!... — A fogasnál lehúzta sárcipőjét és felakasztotta kabátját. Az asztalhoz lépett, de nem a titkári karosszékbe telepedett le, hanem egy oldalt álló másikba. — Csak ostobák utaznak el ilyenkor gyógykezelésre! Az ember egyre azt hallja a rádióban: Aratás! Gabonabeszolgáltatás! Őszi vetés! A „Pravda" vezércikke már háromszor is megemlítette a mi területünket, mégpedig a lemaradók között.

Martinov nem ült le, megállt az ablaknál. A kékszemű, barnahajú, harmincöt év körüli, kissé hajlott hátú, sovány másodtitkár már régen

nem nyiratkozott meg, halántéka körül dús hajfürtök göndörödtek. Külseje nem volt tekintélytkeltő. Borzov már túl volt a negyvenen, vagy hét évvel volt idősebb Martinovnál.

— Magad vagy a hibás — mondta Martinov. — Miért nem utaztál el tavasszal, a vetés után? Mondtam én már akkor, hogy kérj beutalást és kezeltesd magad.

— A vetést befejeztük, megkezdtük a kapálást. Hiszen egy perc megállás sincs ebben a mi örökös, szakadatlan munkánkban! Télen pedig nem érdemes fürdőhelyre utazni... No, de mondd el, mi újság?

— Mikor érkeztél? A vonat már tizenhárom negyvenkor befutott.

— Az állomástól jövet benéztem az elevátorhoz. Nem telefonáltam autóért, mert arra ment a gépállomás igazgatója, kivitt a kocsiján. Ellenőriztem, hogyan megy a beszolgáltatás... Hát bizony rosszul. Nem hozzák a gabonát, Pjotr Illarionovics.

— Persze, mehetne jobban is... Az esőzések előtt betartottuk az ütemtervet.

— Hogyan tartottátok be, hiszen három kolhoz, a „Szovjethatalom", a „Vörös Október" és a „Pirkadat" már egy hete nem szállított egyetlen grammot sem!

— Más kolhozok viszont többet adtak be a napi előirányzatnál. A „Szovjethatalom", a „Vörös Október" és a „Pirkadat" pedig már elszámoltak.

— Elszámoltak?

— Teljesítették a tervüket. És a gépállomás is megkapta a járandóságát.

Borzov kissé szánakozva nézett Martinovra.

— A kolhozelnököknek is bizonyára ezt mondtad: teljesítettétek... Hej, Pjotr Illarionovics! Sokat kell még neked tanulnod! Hol van a kolhozokról szóló kimutatás?

Beült a titkári karosszékbe és erélyes kézmozdulattal félretolt minden felesleges tárgyat: lámpát, hamutartót, poharat. A vastag üveglap alatt, a rovatokra osztott nagy papírlapon a kolhozok vetésterületére, állatállományára és a beadás tervére vonatkozó számoszlopok sorakoztak. Martinov akaratlanul elmosolyodott, mert

eszébe jutott, mit mondott Opjonkin: „Pihen majd vagy két órát, aztán elkezdi piszkálni az embert"...

— Most látom, nagyon jól tettem, hogy hazajöttem. — Borzov tiszta papírlapot és ceruzát vett elő, mutatóujját végighúzta az üveglapon. — Mennyi is volt a „Szovjethatalom" terve? Az állami beszolgáltatás, a természetbeni fizetés... Hát igen, a hetedik besorolási kategória szerint eleget tettek kötelezettségüknek. A bizottság a hetedik kategóriába sorolta őket. De mennyit kell beszolgáltatniuk a kilencedik kategória szerint, mi?...

— A legmagasabb kategória szerint?

— Igen. Nézzük csak, mit jelent ez? A kilencedik kategória szerint a „gazdag" Gyemjannak még másfélezer mázsát kell beszolgáltatnia. A „Pirkadat"-nak pedig még nyolcszázat és az „Október"-nek ugyanannyit. Látod, milyen kezdő vagy te még! Azt sem tudod, hogyan kell megszerezni tőlük a gabonát!

Martinov még mindig mosolyogva odalépett az asztalhoz:

— Nem vagyok olyan kezdő, Viktor Szemjonovics. Én is ismerem ezeket a trükköket. De azt hiszem, legfőbb ideje, hogy véget vessünk az ilyesmiknek! Mivel indokolod a legmagasabb kategóriát?

— Azzal, hogy az országnak kell a kenyér!

Martinov rágyújtott, hallgatott. Uralkodni próbált magán, nem akart heveskedni.

— A „Szovjethatalom" termésátlaga kétségtelenül magasabb, mint a többi kolhozé, a kilencedik kategóriától azonban még nagyon messze van. Jól betakarították a termést, nem volt semmiféle veszteségük. Hogy két táblát elvert a jég, az nem az ő hibájuk. De mégsem sorolhatod őket a kilencedik kategóriába. Méghozzá utólag! Hogyan magyarázza meg ezt Opjonkin a kolhoztagoknak?

— Mondjon, amit akar. Nekünk gabonára van szükségünk. Ne fájjon a fejed miatta! Vén róka az! Majd kimászik ebből a csávából is!

— Tudod, hogy meggyőzi a kolhozparasztokat s megkapjuk a gabonát. De az igazság mégis az, hogy rajtuk vasaljuk be azt, amit a többi kolhoz a rossz, fejetlen gazdálkodás miatt nem szolgáltatott be.

A kerületi végrehajtó bizottság elnöke, Ivan Fomics Rugyenko

nyitott be a szobába. Csak úgy zubbonyban, hajadonfőtt szaladt át a szomszéd házból, a kerületi szovjetből.

— Jó egészséget, Viktor Szemjonovics! Megérkeztél? Kinéztem az ablakon, hát látom, ismerős közeledik.

— Üdvözlet, Fomics! Nem maradtam ott végig.

Rugyenko Borzov gondterhelt, bosszús arcára pillantott, aztán Martinovra, aki idegesen harapdálta cigarettaszipkáját.

— Mi az? Összeszólalkoztatok? Talán rosszkor jöttem?

— Nem. — Borzov felállt és anélkül, hogy Rugyenkóra pillantott volna, széket tolt az asztalhoz.

— Foglalj helyet. Folytasd, Martinov.

— Mit folytassak? — Martinov elnyomta a cigarettát a hamutartóban és felállt. — A titkári ülésen a javaslatod ellen fogok szavazni. — Rugyenkóhoz fordult. — Borzov azt akarja, hogy Opjonkint és a többieket is, akik teljesítették a beszolgáltatást, a kilencedik kategóriába soroljuk.

— Hát... — bizonytalankodott Rugyenko. — Meg kellene gondolni...

— Hogy azokban a kolhozokban, ahol becsületesen dolgoztak és azokban, ahol minden második nap lógtak, egyforma mennyiségű gabonát kapjanak a munkaegységre az emberek! — vágott szavába Martinov. — Én is tudom, Viktor Szemjonovics, hogy az országnak szüksége van gabonára, és a kerület beszolgáltatási tervét teljesítenünk kell. De különbözőképpen teljesíthetjük. Lehet úgy, hogy bár egyes helyeken szűkiben lesznek a gabonának, az emberek mégis megértik, hogy ez a szovjet igazságosság és azt mondják: ez a helyes. Népnevelőink, ha agitálni mennek, így érvelhetnek majd: ki mint vet, úgy arat! Hadd kapjanak az emberek a „Szovjethatalom"-ban háromszor annyi gabonát a munkaegységre, mint a gyengébb kolhozokban. Így kell nekünk politizálni! De lehet úgy is, hogy... — Martinov legyintett és járkálni kezdett a szobában.

— Hát igen, Viktor Szemjonovics, vigyázni kell, nehogy levágjuk az aranytojást tojó tyúkot — mondta Rugyenko.

Borzov ismét az asztalhoz ült.

— Jó. Lássuk a többi kolhozt. Nézzük meg, mennyit szállíthatunk, ha nem nyúlunk azokhoz, amelyek már eleget tettek köte-

lezettségüknek. — Végighúzta ujját az első rovaton, a kolhozok nevén. — Melyiket nézzük meg? Itt van például a „Hajnal". Mennyi kicsépelt gabonája van a mai napon?

— Egy szem sincs — felelte Martinov. — Az eső előtt naponta beadták, amit kicsépeltek, ma is van még learatott gabonájuk asztagban, de a gabona tíz százalékát le sem aratták még.

— A gépállomással volt valami bajuk — tette hozzá Rugyenko. — Fiatal, tapasztalatlan kombájnkezelőket kaptak. A gépek újak voltak, de többet álltak, mint dolgoztak.

— Szóval a „Hajnal"-nak most nincs kicsépelt gabonája. És a beszolgáltatással hogy áll?

— Hatvankét százalékra teljesítette — szólt közbe Rugyenko.

— No és a „Vörös Szántóvető"?

— Ugyanúgy áll.

— Hát a „Mi Utunk"?

— Az már rosszabbul. — Martinov az asztalhoz lépett. — Gabonájuk harminc százalékát még le sem aratták, s amit learattak, azt sem rakták asztagba... Meg aztán nincs elnökük — tette hozzá rövid hallgatás után. — A legelmaradottabb kolhozba a legmegbízhatatlanabb embert küldtük. Talán büntetésből? Azért, mert nem jól irányította annak a javító vállalatnak a munkáját?

— Úgy... És a „Második ötéves terv"?

— Ott van elég sok kicsépelt gabona —, mondta Rugyenko. — Csakhogy a földeken hever, halomban. Szárítani kellene.

— Mi az ördögöt fecsegtek hát itt nekem igazságosságról, politikáról! — csapott öklével az asztalra Borzov. — Hol a gabona? Az, amit most rögtön, ebben a pillanatban az elevátorhoz lehet szállítani?

— Ebben a pillanatban gépkocsival nem lehet szállítani — intett az ablak felé Martinov. Az eső úgy zuhogott kint, mintha dézsából öntötték volna.

— Ha elál az eső, egy nap alatt felszáradnak az utak. De hol a gabona? Ezek a kolhozok már teljesítették a tervüket, most mosák a kezüket és fütyülnek a kerületi kimutatásra; emezeknek pedig nincs kicsépelt gabonájuk. Azt hiszitek, hogy a területi bizottság

hajlandó lesz várni, amíg mi itt igazságot teszünk? Mit tudunk a valóságban leszállítani ezen a héten? Milyen lesz a következő jelentés? Ezt mondjátok meg, ti nagy politikusok!...

— Ha politika nélkül lehetne teljesíteni a beszolgáltatást, akkor a kerületi párttitkárokra tulajdonképpen nem is lenne szükség. Akármilyen beszolgáltatási felelősre is rá lehetne bízni... — felelte Martinov.

— Látom már — mondta Borzov —, hogy a kerületi beszolgáltatás teljesítésének legnagyobb akadálya te vagy, Martinov elvtárs! Megijedtél a nehézségektől és másokat is fékezel. „Teljesítették!"... Bomlasztod a pártszervezetet.

— Hát ez már egy kicsit sok, Viktor Szemjonovics! — ráncolta össze a homlokát Rugyenko és idegesen forgolódott a székén.

Martinov leült. Ujjaival beletúrt dús üstökébe, nekivetette hátát a szék támlájának, és tekintetét mereven Borzovra szegezte. Napbarnított arca elsápadt. Nem volt ideje válaszra, mert Borzov csengetett, s belépett a titkára, egy fiatal, szőke fiú, Szasa Trubicin.

— Megérkezett, Viktor Szemjonovics?

— Igen, megérkeztem. Jó egészséget! Ülj le és írd: „A gépállomások igazgatóinak, a kolhozelnököknek és a kolhozok alapszervi párttitkárainak... Az aratással és a beszolgáltatás teljesítésével a kerület szégyenletesen lemaradt. Ennek egyedüli oka bűnös nemtörődömségük és az, hogy teljesen megfeledkeztek az állam érdekeiről..." Leírtad? „Személyükben teszem felelőssé azért, hogy e távirat vétele után azonnal helyezzék üzembe az összes kombájnokat és az egyszerű arató szerszámokat is..." Leírtad? „Gondoskodjanak róla, hogy a cséplőgépek éjjel-nappal dolgozzanak... Feltétlenül biztosítsák a napi gabonabeszolgáltatási terv teljesítését oly módon, hogy a következő két-három nap alatt az eddigi lemaradásunkat is behozzuk... Valamennyi gépi és igás szállítóeszközt a gabonabeszolgáltatás céljára kell átállítani. Az utasítás nem teljesítése esetén a vétkeseket mind párt-, mind állami vonalon szigorúan felelősségre vonjuk..." Aláírás: Borzov... — Az első titkár Rugyenkóra pillantott — ... És Rugyenko.

Rugyenko legyintett.

— Írd!...

— Ennek a táviratnak egyik példányát őrizd meg, Trubicin elvtárs — mondta Martinov. — Lehet, hogy egyszer majd kiadják „Összes műveinket".

Szasa Trubicin megállt a küszöbön és kérdőn csodálkozó pillantást vetett Martinovra.

— Menj és gépeld le! — mondta Borzov. — Mondd meg, hogy ezt a táviratot egy órán belül minden kolhoznak meg kell kapnia!

Trubicin kiment.

— Talán a lelkiismeretedet nyugtatod meg ezzel a távirattal? — kérdezte Martinov. — Persze, mégis csináltunk valamit. Felírtunk valamit egy sürgönycédulára és szétküldtünk egy sablonos táviratot.

— Írj eredetibbet! Könnyű neked, hiszen te irodalmár vagy! — felelte színlelt nyugalommal Borzov és Rugyenkóhoz fordult. Kérdezett tőle valamit, de az elnök nem felelt a kérdésre, hanem egy fejmozdulattal Martinovra mutatott.

— Viktor Szemjonovics, hallgassuk meg, mit javasol ő?

— Hát mit javasol?

— Azt javaslom — Martinov közelebb húzta székét Borzovhoz —, hogy ágakat és rőzsét vágjunk az erdőben, ezt esőben is meg lehet csinálni, nem igaz? Építsünk fészereket, befedhetjük szalmával, nem igaz? Persze, nem kellemes, ha munka közben az ember nyakába csurog az eső, de ez nem lehet akadály. A fronton hidakat vertünk esőben és ágyútűzben. A gépeket nem lehet rávenni, hogy sárban is dolgozzanak, de az emberekkel lehet okosan beszélni. Itt kell most megfognunk a dolgot.

— A két elképzelés nagyon jól megfér egymás mellett — felelte Borzov.

— Dehogyis! Ha lehetetlen dolgot követelünk a kolhozelnököktől, akkor a jó tanácsot is elengedik a fülük mellett. „Helyezzék üzembe az összes kombájnokat!" Az ilyen távirat üres fecsegés! Akár azt is írhatnád — robbant ki Martinovból —, vessétek az őszieket, gyerünk az őszi szántással, akár esik, akár nem.

— Mi talán nem kapunk ilyen táviratokat a területi bizottságtól? Hányszor ránktelefonáltak már: „Miért nem vetnek?" — amikor pedig nálunk a földeken még térdig ért a hó.

— A terület az más, nagy, mint egy ország. Az egyik kerületben

még el sem olvadt a hó, a másikban már meleg az idő, itt sokat esik, amott meg szárazság van. Tudod, miért fütyülnek a parasztok a mi utasításainkra, Viktor Szemjonovics? Mert butaságokat írunk. Hiszen ők legalább annyira tudják, miből lesz a kenyér, mint mi.

Borzov sokáig hallgatott. Amikor végre megszólalt, látszott rajta, milyen erőfeszítésébe kerül, hogy hangjának némi közvetlen, baráti színezetet adjon!

— Adok neked egy jó tanácsot, Pjotr Illarionovics: menj a területi bizottságba, tégy panaszt ellenem! Mondhatsz, amit akarsz, de azt is mondd meg, hogy nem tudunk együtt dolgozni. Helyezzenek át téged egy másik kerületbe. Én magam is javasolni fogom, tegyenek meg téged első titkárnak, hisz' különben is ez a szokás a területi bizottságban. Ha valahol a titkárok nem férnek össze, és a második szeretne első hegedűn játszani, akkor — különösen, ha erélyes fiúnak látszik — áthelyezik más kerületbe első titkárnak. Kipróbálják: no, most mutasd meg, milyen legény vagy a gáton, hogyan tudsz önállóan dolgozni... Menj, beszélj velük. Utazhatsz, amikor akarsz, akár azonnal. Kapsz majd egy kerületet, talán szomszédok leszünk, versenyzünk egymással. Vezess te a magad paraszti igazsága szerint... én meg proletármódra!

— Ez már mégiscsak sok! — vágott közbe Rugyenko, mert nem bírta tovább hallgatni őket. — Miket beszéltek itt össze-vissza? Parasztmódra, proletármódra? Ki hallott már ilyet! Bolsevik módra kell vezetni!

— Nem akarok más kerületbe menni — felelte Martinov. — Ismerem már az itteni kolhozokat, az embereket, és „első hegedűs" sem akarok lenni. Félreértesz engem, Viktor Szemjonovics. Elég nekem a másodtitkár munkája. De én nem vagyok *Molcsalin**, aki „nem mert önálló véleményt alkotni".

Felállt és magára vette a kabátját.

— Gyerünk ebédelni. Ép testben ép lélek. Marja Szergejevna itt volt, megkapta a táviratodat és ebéddel vár... Kilencre pedig összehívtam a titkársági ülést. Megtartod?

---

* Molcsalin — Gribojedov „Az ész bajjal jár" című darabjának egyik alakja: a szolgalelkű, könyöklő hivatalnok típusa. — *A ford.*

— Persze — válaszolt Borzov. — A titkársági ülést meg kell tartani. Hozzá kell látnunk a munkához. — És még indulás előtt utasította titkárát, hogy a titkársági ülésre minden kolhozinstruktort hívjanak meg.

A titkársági ülés viharos volt. A titkárság tagjainak egy része több kérdésben Martinovot támogatta, másik része Borzovot. De javaslatát, hogy a beszolgáltatási tervet teljesítő kolhozokat magasabb kategóriába sorolják, egyelőre mégsem fogadták el. Úgy döntöttek, megvárják, milyenre fordul az időjárás és mi lesz a cséplés eredménye a többi kolhozban.

Késő éjszaka, zuhogó esőben indultak hazafelé. Martinov és Rugyenko egy darabig együtt mentek a főutcán.

— Csoda harcias voltál ma, semmiben sem engedtél neki. Istókuccse olyan ez, mint valami párbaj vagy ökölvívó-mérkőzés.

— Pedig elszoktam tőle ez alatt a hónap alatt — felelte Martinov.

— Ő meg a bőréből is kibújna, hogy bebizonyítsa: megérkezése után az első héten kétszer annyi gabonát szolgáltat be a kerület, mint amennyit a múlt héten a te vezetésed alatt beszolgáltatott. Hogy aztán a területi bizottságban, ha összehasonlítják a kimutatásokat, azt mondhassák: ezen a héten Martinov irányította a munkát, ezen pedig Borzov. Már elutazásakor is nyugtalan volt. Nem fért a fejébe, hogy a területi bizottság a beszolgáltatás előtt hogyan engedhette el őt szanatóriumba. Benned talán jobban bíznak? . . .

A sarkon Rugyenko befordult egy kis mellékutcába. A sötétben minduntalan tócsába lépett, cipője csupa sár lett. Káromkodott egyet, azután csak úgy a foga között mormogta: „Nem mindig annak van több esze, akinek magasabb a hivatala . . .”

Martinov tovább haladt a főutcán a lakásáig. A gidres-gödrös úttesten mély tócsákban állott a víz, és ha egyikbe-másikba belelépett vagy belecsúszott, ő is szitkozódásra fakadt. Közben arra gondolt, mennyi időt pocsékolnak ezekre a vitákra, ahelyett, hogy dolgoznának. „Az urak vitatkoznak, legényeik meg egymás haját tépik . . .”

Hajnalban Martinov kilovagolt a „Vörös Szántóvető”-be. Ez volt

a lemaradt kolhozok közül a legnagyobb területű. Két napig kint maradt. Összehívta a párttagokat és a volt frontkatonákat. Emlékezetükbe idézte azokat a napokat, amikor a fronton esőben, sárban, az ittenieknél sokkal nehezebb körülmények között cipelték hátukon a súlyos géppuskákat és tolták úttalan utakon az ágyúkat, mert a lovak már nem bírták húzni. Azt tanácsolta, hogy az új iroda építéséhez előkészített faanyagot és téglát használják fel szárítók és pajták építésére.

Minden brigád kiment a mezőre; behordták a szalmát, meg a kicsépelt gabonát. Tetőt húztak a cséplőgép fölé, hogy megkezdhessék az asztagba rakott gabona cséplését. Másnap estére azonban az eső is elállt. Éjszaka sem esett. Reggelre meg erős keleti szél támadt, hűvös volt, de sütött a nap. Tartósan jó, száraz időjárás kezdődött.

A betakarítás és a többi mezei munka többé-kevésbé jól haladt az egész kerületben. Az utak felszáradtak és a frissen csépelt gabonával ismét megindultak a hosszú gépkocsisorok. Így azután a Borzov hazaérkezését követő héten a kolhozok több gabonát szolgáltattak be, mint az azt megelőző esős napokban. A kerület, ha nem is az elsők, de nem is az utolsók között teljesítette gabonabeszolgáltatási tervét.

2

Egy alkalommal Marja Szergejevna megkérdezte Martinovot:

— Miért nem látogatsz el soha hozzánk, Pjotr Illarionovics? Eljöhetnél egyik este.

— Köszönöm — válaszolta kissé csodálkozva Martinov; Borzovék már régen nem hívták vendégségbe. — Úgyszólván egyetlen szabad estém sincs.

— Igazán mondom, gyere el hozzánk! Miért kell nektek Viktor Szemjonoviccsal örökké vitatkoznotok és veszekednetek? Elbeszélgetünk egy kicsit.

Martinov megígérte, hogy egyik este meglátogatja őket. De nem sietett ígéretét beváltani. „Teázgatás közben ki akar minket békíteni" — gondolta.

Néhány nap múlva Borzovot behívták a területi bizottsághoz a kerületi titkárok tíznapos szemináriumára. Marja Szergejevna ismét telefonált Martinovnak.

— Ma szombat van, korábban befejezheted a munkát, Pjotr Illarionovics. Nincs este ülésed? Nem mégy valamelyik kolhozba? Emlékszel, mit ígértél? Gyere el ma, várlak.

Marja Szergejevna szépen kiöltözve fogadta vendégét. Kicsit zavarta, hogy vajon mit gondol róla a másodtitkár, amiért ilyen makacsul kérte, hogy jöjjön el hozzájuk látogatóba. Borzova selyemblúzán Lenin-rend díszelgett.

— Olyan kicsi ez a város — mondta az asszony, miközben a tálalónál az edényekkel foglalatoskodott —, hogyha az egyik végén tüsszentenek, a másikról odakiáltják: egészségére! Holnap már mindenütt arról fognak suttogni, hogy Martinov Borzovánál teázott, amikor nem volt itthon a férje. De én fütyülök rájuk!

Mialatt Marja Szergejevna megterítette az asztalt, Martinov körülsétált a szobákban. Talán kétszer járt itt, még tavaly, amikor ideérkezett. A gyermekszobában Borzov anyja éppen lefektette a gyerekeket, s mesét mondott nekik. Két kicsijük volt: a kisfiú lehetett hatéves, a kislány négy. A nagylány, Nyina nem volt otthon, valószínűleg moziba ment vagy a barátnőjét látogatta meg. Az ebédlőben, a zongora melletti karosszékben nagy szibériai kandur szendergett. A szobákban seregélyek, tengelicék és rigók ugrándoztak kalitkáikban. Két kutya, egy juhászkutya, meg egy ír szetter a szobákban járkáló Martinov nyomába szegődött. Az ebédlő egyik sarkában, kis pokrócdarabkán egy sün tanyázott; Borzov nyilván szerette az állatokat.

— Marja Szergejevna, miért kaptad a Lenin-rendet? — kérdezte Martinov, s a díványra telepedett. — Többször láttam rajtad ünnepnapokon és már régen meg akartam kérdezni. Partizánkodtál?

— Nem, nem voltam partizán. Még a háború előtt kaptam. — Marja Szergejevna felsóhajtott. — Jó traktoros voltam, azért adták.

— Úgy? Traktoros voltál?

— Az bizony. De az emberek már a nevemet is elfelejtették!

— Borzova?...

— Nem, nem Borzova. A leánynevem Gromova.

— Úgy! Hát te vagy a Gromova! Ezt nem tudtam, bocsáss meg. Honnan is ismerhettem volna a leánynevedet... Szóval te vagy az a Masa Gromova, aki a híres Pása Angelinával versenyzett! Az arcképeteket a „Pravdá"-ban egymás mellett közölték. Szóval te vagy az?

— Igen, én vagyok Masa Gromova... a rosztovi területről...

— Emlékszem jól, a rosztovi területről.

— Doni kozáklány vagyok... Borzov is ott dolgozott a mi kerületünkben; a Komszomol kerületi bizottságának volt a titkára. Harmincnyolcban ismerkedtünk meg. A második felesége vagyok, az első meghalt. Nyina az első feleségétől van... Ülj már az asztalhoz... És te, Pjotr Illarionovics, hova valósi vagy? Azelőtt mivel foglalkoztál?

— Az én életemben nincs semmi olyasmi, amivel dicsekedhetnék. — Martinov hangjában nem volt egy csepp szomorúság sem, szinte vidáman mondta. — Tizenkét évvel ezelőtt írtam egy rövid kis elbeszélést, közölték a „Komszomolszkaja Pravdá"-ban és azóta az irodalom a szenvedélyem. Írtam vagy két mázsa regényt, de egyik sem volt jó. Lapoknál is dolgoztam. Sokáig utazgattam, mint tudósító. Mielőtt ide jöttem volna, egy kerületi újságot szerkesztettem. Ott is folytattam az írást. A kisfiam is tudja, hogy egyre várom a postát, a szerkesztőségek válaszát... Néha elibém szalad és messziről lelkendezik: „Papa, gyere gyorsan haza, nagy levelet kaptál!" No — gondolom —, te is megörvendeztettél, fiacskám! Jobb lenne egy kis levél. Hiszen a nagy azt jelenti, hogy visszaküldték a kéziratot. Volt egy becsületes kritikusom, aki kertelés nélkül megírta: „A regényírás, úgy látszik, nem a maga kenyere. Válasszon, elvtárs más foglalkozást, más életcélt." Megfogadtam a tanácsát. Elvégre közös ügyért harcolunk mindannyian. Tulajdonképpen nem is magam választottam új munkámat, tanácsolták, hogy legyek pártmunkás, és én elfogadtam az ajánlatot. Az újságban gyakran bíráltam, szidtam a kerületi párttitkárokat. Kíváncsi voltam, milyen párttitkár leszek jómagam!... — fejezte be nevetve Martinov.

— Én pedig, ha nem is mutatom, Pjotr Illarionovics — mondta Marja Szergejevna kis szünet után —, de néha sajnálom, sőt szidom

is magam, amiért otthagytam a munkámat és kiléptem a kolhozból. Ha tovább versenyeztem volna Pása Angelinával, ki tudja, melyikünkről írnának most többet. Amikor Borzov felesége lettem, még egy évig dolgoztam traktoron, azután abbahagytam. Borzov féltékenykedett a brigádvezetőmre. Pedig semmi oka nem volt rá. Nyugodt, hidegvérű legényt neveztek ki a női brigád vezetőjévé, galamblelkű embert, aki mindent megtett a kedvünkért. Igaz, hogy derék, szép szál ember volt, szélesvállú, a lányok kacérkodtak is vele, de az igazgató nagyon szigorúan figyelmeztette, hogy rendesen viselkedjék. Az igazgatótól pedig, mivel Palacsovnak* hívták, már csak a neve miatt is szörnyen félt mindenki... Egyszer hajnalban jöttem haza — motorkerékpáron jártam —, és Borzov valóságos kihallgatást rendezett: „Kivel töltötted az éjszakát? Hiszen már tegnap este le kellett volna hogy váltsanak!" „A traktoromon voltam egész éjjel. A váltótársam megbetegedett, helyette dolgoztam." Reggel kiment a gépállomásra, hogy ellenőrizze, vajon valóban nem dolgozott az éjszaka a váltótársam?... Aztán vettünk egy házat, berendeztük a kis háztáji gazdaságot. Férjem mindinkább kényelemre, nyugalomra vágyott. Amikor hazatért a munkából, pihenni akart... Így történt. Masa Gromováról sokat beszéltek, de a hírneve nem tartott sokáig! Itt aztán kértem férjemet, adjon nekem valamilyen munkát. Beültettek ebbe az irodába. Így lett belőlem kertész. Őszintén szólva egyáltalán nem értek ezekhez a vetőmagokhoz. Még anyám konyhakertjében sem ültettem káposztát. Alig hogy felnőttem, süldőlánykoromban már gépkocsira ültem. Csak a gépek érdekeltek... De hát ami volt, elmúlt. Most már késő volna rúzs helyett kenőolajjal mázolni magam — tette hozzá nevetve. — Ha maszatos leszek, nem fog szeretni a férjem...

Az asztalra pillantott.

— Mit is felejtettem el?... Hiányzik a kenyér. És a teát sem főztem még be. Látod, ilyen háziasszony vagyok én!... De bocsáss meg, félbeszakítottalak az előbb. Nem fejezted be, amit magadról akartál mesélni — mondta, mikor visszajött a konyhából.

— Tulajdonképpen nincs is több mondanivalóm. Az újságtól

---

* Palacs — hóhér. — *A ford.*

egyenesen ide kerültem. Ide osztottak be. Az a terület, ahol azelőtt dolgoztam, az élen járt. Nem is tudom, hány embert kellett átadni az elmaradottabb területeknek. A mi kerületünkből kettőt. Engem és egy kerületi instruktort. Nem tudom, mivel érdemeltem ki, hogy ide tegyenek. Egyesek így búcsúztak tőlem: „Sajnáljuk, hogy el kell válnunk, de nem tehetünk semmit, éppen a legjobb embereinket kell átadnunk." Mások meg így beszéltek: „Meg akarnak tőled szabadulni, Martinov! Túlságosan sokat kritizálsz az újságodban és nagyon éles hangon beszélsz az értekezleteken." De egyébként nem sajnálom, hogy ideküldtek. Elvégre mindenütt lüktet az élet, mindenütt emberek dolgoznak...

— Nem nagyon férsz meg Borzovval?

— Hát, nem nagyon...

Marja Szergejevna leült, szemben Martinovval, s arcát a tenyerébe támasztva, az asztalra könyökölt.

— Tudod, miért hívtalak meg? — Nyílt, vidám arca a kedves szeplők és a mosolygó ráncok alatt elkomolyodott. — Azért, hogy folytassuk azt a beszélgetést, amit annak idején a kerületi bizottságban elkezdtünk... Egyél, Pjotr Illarionovics — tolta elébe a sajttal teli tányért, a salátát meg a kenyeret. — Mit töltsek? Én Donvidéki vagyok, nálunk szőlőt termelnek és bort isznak.

— Nekem mindegy, tölts azt, amit te is szeretsz.

Marja Szergejevna fehér bort töltött a poharakba.

— Szeretném tudni, tulajdonképpen mi van közted és Viktor Szemjonovics között?

Martinov nem válaszolt azonnal.

— Hosszú história ez, Marja Szergejevna... Egyébként te magad is részt veszel a pártaktíva értekezletein és a teljes üléseken... Hallhattad.

— Nekem azt mondja a férjem: Martinov mindenáron hatalomra tör, tekintélyt akar szerezni a szervezetben, ki akar engem túrni innen.

— És te ezt elhiszed?

— Nem, nem hiszem.

— Rosszul teszed — mosolyodott el Martinov. — Mert nekem

csakugyan az a véleményem, hogy a férjed nem való pártmunkásnak, s ezt a területi bizottságban is igyekszem majd bebizonyítani.

— Vagy úgy!...

— Az, hogy én tekintélyre akarok szert tenni és nekem hatalom kell, az persze ostobaság! Jöhet ide másvalaki első titkárnak, és én szívesen dolgozom mellette tovább mint másodtitkár. Nagyon is szeretnék egy igazi ember mellett dolgozni, hogy tanulhassak tőle. De Borzovtól, ne vedd zokon a szavaimat, Marja Szergejevna, nincs mit tanulnom.

Martinov húzott egy kortyot a borból:

— Harmincnyolcban házasodtatok össze?

— Akkor csak megismerkedtünk. Harminckilencben házasodtunk össze... tizenkettedik éve vagyok a felesége...

— Mikor költöztetek ide a Don-vidékről?

— A férjem a háborúban ezen a vidéken harcolt. Az ezredparancsnok politikai helyettese volt. A terület felszabadulása után is ide osztották be... Ez a harmadik kerület, ahol dolgozik. És mind ilyen kerület: se jó, se rossz. Egy sem jutott soha az elsők közé.

— Bizonyára a többi kerületben is ránehezedtek a lemaradó kolhozok. Ilyen tehertel nem is lehet a magasba repülni... Mondd csak, Marja Szergejevna, mit akarsz te tulajdonképpen? Ki akarsz bennünket békíteni? Nem a vásárban kaptunk mi össze...

— Tudom, nem lehet benneteket kibékíteni... De szeretném végül is megérteni, hogy miért civakodtok?

— No jó... ha te nem az egykori Masa Gromova volnál, nem mondanám el. De te nem vagy olyan „úri hölgy", aki a faluról csak annyit tud, hogy onnan jön a tejesasszony. Hiszen magad is kolhozban nőttél fel.

— Már hogy volnék én „úri hölgy"! — nevetett fel Marja Szergejevna. — Hányszor kértem már Viktor Szemjonovicsot: nevezzen ki a traktorok javítását ellenőrző bizottságba. Ha én átveszek egy traktort, azzal egy idényben legalább ezer hektárt felszántanak!

— Nem arra gondoltam most, hogy ismered a gépeket, hanem arra, hogy te szereted a földet, hogy neked szívügyed a mezőgazdaság...

— Minden rokonom kolhozban él. Anyám, nagyanyám, két fivérem, három nővérem ... Még most is kapok leveleket a kerületem kolhozaiból.

Martinov kis ideig hallgatott.

— Valahogy kellemetlen, hogy távollétében beszélünk róla. De hát én a szemébe is megmondom ... Sőt meg is mondtam ... Ha beszámolsz neki, miről beszélgettünk itt ma este, szó szerint elismételheted mindazt, amit mondok ... Mikor már a felesége lettél és jobban megismerted őt, nem tetted fel magadban azt a kérdést, vajon szívből, meggyőződésből izgul, iparkodik, hajtja az embereket, hogy végezzék el az őszi szántást, szolgáltassák be a gabonát és teljesítsék a terveket? ... Csakugyan azért iparkodik-e ilyen hévvel, mert az országnak kenyérre van szüksége, sok gabonára? ... És vajon gondol-e arra, hogy nekünk jövőre is kell gabona, hogy mi nemcsak a mának élünk? És gondol-e arra, hogyha valamelyik kolhozban nem végzik el az őszi szántást, akkor ott baj lesz tavasszal? Hogy a mi statisztikáink és kimutatásaink pontosan megmutatják, hogyan élnek az emberek: jól-e, vagy rosszul? Vagy talán csak önmagára gondol, csak arra, hogyha nem teljesítik ezt vagy amazt, akkor a területi bizottságban rossz véleménnyel lesznek a kerületről és a titkárról? Nemcsak attól fél-e, hogy nem lesz makulátlan a káderlapja?

— Borzasztó kérdések ezek, Pjotr Illarionovics — mondta elgondolkozva Marja Szergejevna.

— Magad kértél, hogy beszéljünk őszintén. Most már hallgass végig ... Mi történik közöttünk? Miről vitatkozunk? Azt hiszem, a legfontosabbról ... Miért közepes a mi kerületünk? Talán a kerület minden kolhoza közepes? Ha így lenne, még hagyján! De nem így van. Vannak nagyon gazdag, erős kolhozaink, és vannak gyenge kolhozaink. Ebből a két végletből alakul ki a közepes átlag. Azt hiszem, még a régi világban sem mutattak ilyen tarka képet a falvak. Persze, minden faluban voltak béresek, középparasztok és kulákok, különbözőképpen éltek az emberek, de egy kerület falvai között nem lehetett és nem is volt akkora különbség, mint amilyen nálunk van. Egyik kolhozunk jövedelme hárommillió, a szomszédosé pedig csak háromszázezer. Pedig vetésterületük egyforma, földjük ugyanolyan, ugyanaz a nap érleli a gabonájukat, egy gépállomás szántja földjeiket és aratja

a termést... mégis milyen óriási a különbség! Mikor állapítjuk meg végre, hogy mi az oka ennek a nagy különbségnek? És mikor szüntetjük meg? A kolhozok megalakítása óta már eltelt egy kis idő. Lezajlott a háború, a megszállás, a pusztulás... De a háború már régen elmúlt... Viktor Szemjonovics nem szereti, ha azt mondják: „lemaradó kolhoz". Kijavítja így: „lemaradt". Mintha a lemaradó kolhoz nem valami krónikus betegségben szenvedne, hanem csupán múló tünetről lenne szó. Viktor Szemjonovics szerint ma lemaradt, holnap beéri a többit. De az 1943 óta „lemaradt" kolhozokban az emberek nem élnek jobban attól, hogy mi pontosabb kifejezést találtunk.

— És hogyan próbálunk segíteni a lemaradó kolhozokon? — folytatta Martinov. — Úgy, hogy kivágunk egy darabot az ingünk hátából és azzal foltozzuk meg az elejét? Tavaly télen öt kolhozban maradt asztagban a ki nem csépelt gabona, és helyettük a „Szovjethatalom", a „Dolgozó" és a „Győzelem" kölcsönképpen teljesítette a beszolgáltatást, a következő évi tervük terhére. Valaha az ilyesmit esztelen kapkodásnak neveztük. Így tönkretehetjük a legjobb kolhozokat is, mert a tagok elvesztik munkakedvüket: miért vagyunk mi kötelesek dolgozni a naplopók helyett is?... Akkor már inkább a lemaradó kolhozok tagjai ürítsék fenékig a keserű poharat. Rosszul dolgoztatok? Keveset kaptok a munkaegységre. De a szomszédos „Szovjethatalom" kolhozban csak adják ki az öt kilót egy munkaegységre! A lemaradó kolhozok dolgozói hadd érezzék, hogy hibáztak. És nekünk is tudatára kell ébrednünk saját mulasztásainknak, saját hibáinknak. Végül is hozzáértő vezetőket kell adnunk a lemaradó kolhozoknak! Mert minden az elnöktől függ! Semmiféle ide-oda utazgató meghatalmazott főfelelős nem teremthet rendet a kolhozban, ha annak nincs megfelelő vezetője. Vagy talán a kerület harmincezer lakosából nem lehet kiválasztani harminc jó elnököt? Milyen furcsa is ez, Marja Szergejevna! — nevetett fel hirtelen, hátradőlt székén és ujjaival beletúrt anélkül is kócos hajába. — Minden kolhozba egy meghatalmazottat küldünk: erre van elég emberünk. Hónapokig, néha egész nyáron ott élnek, miközben a kerületi központ hivatalaiban senki sem érzi hiányukat: minden irodában zavartalanul folyik a munka nélkülük is. És amikor mi meghatalmazottakat küldünk a kolhozokba, akkor természetesen fel-

tételezzük róluk, hogy kijavítják a hibákat, tehát okosabbak az elnököknél. De ha okosabbak, miért ne maradhatnának állandóan a kolhozokban? Annál is inkább, mert hiszen az iroda nélkülük éppúgy működik, mint velük... És még valami: hogy elburjánzottak nálunk ezek az irodák! Mint a gomba az erdőben. Itt a Lenbeszerző, a szomszédos házban pedig a Kender-tröszt! Nem lehetne valahogy, akár lenből, akár kenderből készült kötéllel összekötni őket?... Szóval ez a helyzet. Falusi vendégszereplésre van elég emberünk, de állandó munkára egyet sem találunk. Néha olyan csirkefogót varrunk a tagok nyakába elnöknek, akit puskalövésnyi távolságra sem volna szabad a közösség vagyonához engedni!...

— Borzov talán nem ismeri jól a kádereket...

— Ezzel kellene kezdeni! Felkutatni a legjobb embereket! Enélkül minden kísérletünk szégyenteljes kudarcba fullad!... És a helyszínen, a kolhozokban kell megfelelő embereket keresnünk. Igaz ugyan, hogy újabban lehetőleg főiskolát vagy középiskolát végzett szakemberekből lesznek kolhozelnökök, de senki sem mondta azt, hogy meg kell szüntetni az egyszerű emberek kiemelését! Télen, amikor a kolhozokban folytak a beszámolók és a vezetőségválasztó gyűlések, elmeséltem Borzovnak a következő esetet — folytatta Martinov. — Ez még a régi kerületemben történt, ahol mint újságíró dolgoztam. Ebben a kerületben a legrosszabb kolhoz a „Magvető" volt. Már nem is tudták, mit csináljanak vele. Legalább egy tucat elnök próbált ott szerencsét, de mindegyik kudarcot vallott. Kétségbeejtő volt a munkafegyelem, a kolhoztagok nem dolgoztak, csak a piacokat járták. Terméshozamuk alacsony volt, a munkaegységre filléreket fizettek. Nagyszájú, harácsoló banda kaparintotta kezébe a kolhoz vezetését. Behálózták az odaérkező új embert, itatták, valamilyen gazemberségbe sodorták, vagy pedig annyira elvették a kedvét, hogy otthagyott csapot, papot, elcsatangolt, napokig nem vetődött haza, feléje sem nézett az irodájának, sehol sem találták. Végül valahol egy szénaboglya tövében akadtak rá, ott aludt, és amikor felébresztették, csak legyintett: dolgozzatok, ahogy tudtok!

Kiutazott a „Magvető"-be a kerület megbízottja, hogy levezesse a vezetőségválasztó gyűlést. Előző nap a kerületi titkár ezt mondta neki: „Nem tudom, kit javasoljunk elnöknek. Engem vagy a kerü-

leti végrehajtó bizottság elnökét? Csak mi ketten nem voltunk még ott elnökök, mindenki más megpróbálta már. De nézz szét a helyszínen, hátha találsz közöttük egy használható embert."

A közgyűlésen meghallgatták a vezetőség beszámolóját, aztán leváltották a régi elnököt. A kolhozparasztok csodálkozva kérdezgették a kerületi küldöttet: „Hozott-e új elnököt? Kire szavazzunk?" A küldött így felelt: „Nem hozunk többé elnököt ide. A tiétek a kolhoz, gondoskodjatok magatok elnökről." „De nálunk nincs, akit megválasszunk!" — lármáznak a parasztok. Valaki váratlanul elkiáltja magát: „Ki mondta, hogy nincs? Itt van Sztyopa Gorsok. Miért ne volna jó elnöknek?" Zaj, nevetés. „Sztyopa Gorsok!" „No, Sztyopa, állj fel, mutasd be magadat a népnek!" De nem mindenki nevet. Vannak, akik komolyan javasolják, hogy Sztyopa Gorsokot válasszák meg elnöknek.

Sztyepán az első sorban ül, cipője elnyűtt, egyik térde kilátszik az elrongyolódott nadrágszárból, fején rendőrsapka. Valaha ugyanis rendőr volt a városban, később visszajött a kolhozba. A traktorosbrigádban dolgozik, az ekét szabályozza a traktor után. Jól dolgozik, sok a munkaegysége, de mégsem kap jóformán semmit, mert rossz a kolhoz. Pedig nagy a család — beteg asszony és hét gyerek. „Sztyepan Gorsokot!" — kiáltozzák. „Akár a Gorsok, akár a korsók — mindegy!"*

A kerületi küldött az új elnök megválasztása előtt két napig a kolhozban tartózkodott. Házról házra járva érdeklődött a kolhoztagoktól Gorsok felől. Először is megnézte, mennyi a munkaegysége. Meglepetve látta, hogy kétszerannyi, mint a többi kolhoztagnak. Milyen ember ez a Gorsok? Senki sem tudott róla rosszat mondani, legfeljebb annyit, hogy megjelenése igénytelen és rongyos a nadrágja. Valószínűleg annyit dolgozott a kolhozban, hogy nem volt ideje a piacokat járni... A gyűlésen nevetgéltek, tréfálkoztak, de végül mégiscsak szavazni kellett. Ekkor Gorsok kért szót: „Elvtársak, még nem késő, még nem szavaztatok. Jól gondoljátok meg, köszönöm a bizalmat, de azért jól gondoljátok meg, nehogy később megbánjátok. Lehet, hogy egyeseknek — ha engem választotok meg —

---

* Gorsok — korsót jelent. — *A ford.*

rosszabb soruk lesz." S ezzel leült. A tréfálkozók most sem fértek a bőrükbe: „Nem lesz rosszabb! Rosszabb úgy se lehet!" — kiáltozták. „Gyerünk, szavazzunk!" Megválasztották. Sztyepan Gorsok lett a kolhoz elnöke.

Másnap Gorsok elment a kolhozirodába, hogy átvegye az ügyeket az előző elnöktől. Most is ugyanabban a kitaposott cipőben volt, csak a nadrágját varrta meg időközben. A leváltott elnök azt hitte, hogy majd csak úgy kutyafuttában átad mindent, ahogyan annak idején maga is átvette: „Itt a pecsét, itt van hozzá a párna. Ülj le. Vezess!" Sztyepan meg így válaszolt: „Alapos ellenőrzés nélkül nem veszek át semmit." Mire az elnök: „Éppen három napja volt ellenőrzés." „Az egyik tolvaj ellenőrizte a másikat" — felelte Sztyepan, és a kerületből hivatott ki ellenőrt. Két hét alatt feltúrt mindent, lemérte, mennyi gabona, mennyi élelmiszer van a raktárban, saját maga ellenőrzött minden számlát, elszámolást. Három évre visszamenőleg kivizsgált mindent. Egyszóval olyan alapos ellenőrzés után vette át a kolhoz ügyeit, hogy a kolhoz vagyonának eltulajdonítása miatt börtönbe került az előző vezetőség és az ellenőrző bizottság öt tagja. Aztán összehívta a brigádvezetőket és így szólt hozzájuk: „Most már vége annak, hogy házról házra járva könyörögjetek a tagoknak: Gyertek dolgozni! Csak a kutyákat mérgesítitek. Aki nem akar ebben az évben is kenyér nélkül maradni, az külön meghívó nélkül is kimegy a földekre."

Ekkor azonban már az egész falu arról beszélt, hogyan vette át az új elnök az ügyeket, hogyan bánt el a kalandorokkal. Az emberek kezdtek így gondolkozni: „Úgy látszik, más szelek fújdogálnak a kolhozban, a munkaegységre is adnak majd valamit, de ha nem megyünk dolgozni, felkopik az állunk." És az emberek mind egy szálig munkába álltak.

A kolhoz fejlődésnek indult. Gondosan szántottak, idejében vetettek és arattak, mindenki elég gabonát kapott. Ha a gazdaság egyszer tollasodni kezd, akkor már gyorsan fejlődik. Két év alatt a „Magvető"-ből a kerület egyik első kolhoza lett. Gorsokot már át akarták helyezni egy másik lemaradt kolhozba, hogy ott is teremtsen rendet. A tagok azonban hallani sem akartak erről: „Nem adjuk

a mi Sztyepánunkat!" Küldöttséget menesztettek Moszkvába, intézzék el, hogy ne vigyék el tőlük Gorsokot. El is intézték.

— Akárcsak nálunk — mondta Marja Szergejevna. — Volt egy jó elnökünk, erre elvitte a kerület, megtették a mezőgazdasági osztály vezetőjének. Ha a faluban jó a kolhozelnök, máris viszik a kerületbe, „kiemelik". Egy év múlva aztán leszavaztuk az új elnököt, mert rosszabbul vezette a kolhozt, mint az elődje, és újra megválasztottuk a régit, Ivan Romanovics Sulgát. Ő akkor a kerületi bizottságban dolgozott, mi meg se kérdeztük, hanem megválasztottuk. A határozattal elmentünk a területi bizottsághoz, és kiharcoltuk, hogy adják nekünk vissza a mi Ivan Romanovicsunkat.

— Éppen erről van szó! Ha a kolhozban felbukkan egy jó vezető, azonnal elviszik valami hivatalba, mintha a mi intézményeink önmagukért lennének. Pedig hát nem önmagukért léteznek, hanem a kolhozokért! Ülhetnének akár professzorok, akár a közgazdasági tudomány doktorai a kerületi bizottságokban és a kerületi szovjetekben, ez még önmagában nem sokat ér, ha a kolhozokban pedig szájtátiakra és részegeskedőkre bízzuk a vezetést.

— Beszélgettem egyszer ezzel a Gorsokkal a kolhozról — folytatta Martinov — és arról, hogyan élt azelőtt. „A szívem fájt — mondta —, amikor láttam, hogy a tolvajok és csirkefogók tönkreteszik a kolhozunkat. Az aktívához tartoztam már akkor is, amikor még szerveztük a kolhozokat. Kulákokat lakoltattam ki, belőttek az ablakomon, felgyújtották a házamat. És ebben a kolhozban meg kellett érnem, hogy még csizmára sem tellett. Ezek a gazemberek pedig a markukba röhögtek: »No, Sztyopka, itt van az a paradicsom, amit nekünk ígértél: te máris hasonlítasz Ádámra!« Tönkreteszik a kolhozunkat és ráadásul kigúnyolják a rendes embert. Hej — gondoltam magamban —, de elbánnék én veletek, ha egyszer hatalom lenne a kezemben"...

— Mit gondolsz, miért mondtam el ezt az esetet Viktor Szemjonovicsnak? Ne hidd, hogy ok nélkül. Azért, mert nekünk is fel kellene kutatnunk azokat az embereket, akiknek „fáj a szívük" a kolhozért. Ha valaki csak azért lesz kolhozelnök, mert megfenyegették, hogy különben kizárják a pártból, vagy azért, mert a kerületi központban már nem találtak számára semmilyen állást: az ilyen kolhoz-

elnök egy lyukas garast sem ér! Mi történt ezután? Elmondtam ezt a tanulságos történetet; neki meg egyik fülén be, a másikon ki. Másnap a „Mi Utunk" kolhozba utazott, hogy levezesse az elnökválasztó taggyűlést. Háromszor kezdte elölről a szavazást, míg végül a tagok engedtek, s megválasztották jelöltjét, azt a csibész Kamnyevet, akit most bíróság elé kell állítani sikkasztás miatt.

— Amikor a titkárság ülésén megvitattuk ennek a Kamnyevnek a jelölését, természetesen nem tudtunk mindent róla. Csak azt tudtuk, hogy a javító vállalatnál sehogy sem boldogult a munkájával, és a vajgyárban is leváltották, mert sok mindent utalt ki magának jogtalanul... Az elvtársak azt mondták: ezek régi históriák, már megbűnhődött értük, okult a leckéből... De a kolhozparasztok az elnökválasztásnál annyi rosszat mondtak róla, hogy kár volt ragaszkodni a jelöléséhez. Be kellett volna látni, hogy tévedtünk, bocsánatot kellett volna kérni a gyűléstől és valaki mást keresni helyette. Kamnyev a szomszéd faluból való, mindenki ismerte, mint a rossz pénzt. Azt mondták róla: „A szónoki emelvényen pacsirta — az életben szarka." Többen kijelentették, hogy a partizánjelvényt is csalással szerezte. A háború alatt szakállt növesztett és meghúzódott valamelyik rokonánál egy másik kerületben, ahol nem ismerték. Ennyiből állt a „hősiessége". Közben meg a menekülők marháival kupeckedett. De Borzov megmakacsolta magát: a titkárság így határozott, tehát végre kell hajtani! Addig folytatta a gyűlést, míg végül az emberek kifáradtak és beadták a derekukat. „Csak nem képzelik — mondta —, hogy a kerületi bizottság olyasvalakit javasol, aki nem méltó erre a tisztségre." Azt hitte, csorba esik a kerületi bizottság tekintélyén, ha a parasztok megfelelőbb elnököt jelölnek, mint mi. — De azután rájöttem valamire! — Martinov arca hirtelen felragyogott, felállt és járkálni kezdett a szobában. — Folyton azon törtem a fejem, miért nem akarnak a pártaktíva tagjai önként falura menni kolhozelnöknek? Hisz tulajdonképpen jobb elnöknek lenni, mint „felelős küldöttnek", aki majd megszakad a hivatal és a kolhoz közötti örökös ide-oda szaladgálásban. Akit más munkáról helyeznek át a kolhozba, az magas fizetést is kap. A kerületi párttitkárnak nincs annyi fizetése, mint jó termés esetén egy nagy kolhoz

elnökének. És még sincs önként jelentkező. Ez a kerület talán nem olyan, mint a többi?...

— Ahol eddig dolgoztam, ott nem voltak ilyen problémák. Végül mégis kitaláltam: félnek Borzovtól. Akadnak itt is olyan emberek, akik szívesen elcserélnék hivatalukat az élethez sokkal közelebb álló kolhozelnöki tisztséggel, de félnek az első titkártól. Félnek, hogy akármilyen jól dolgoznak is, munkájuknak soha nem lesz látszatja. Borzov elgáncsolhatja őket azzal, hogy kolhozukat magasabb beszolgáltatási kategóriába sorolja; megróhatja őket azért, mert szakadó esőben nem dolgoztatták a kombájnokat. Nincs rosszabb annál, mint amikor a kolhozelnöknek attól kell tartania, hogy ok nélkül összeszidják. Komoly segítséget soha sem kap, de mindig attól kell rettegnie, hogy nehéz munkájában — amikor az ember természetesen nem egy hibát követ el — nem esik-e áldozatául valamilyen szeszélynek vagy ostoba önkényességnek... Általában levonhatjuk a tanulságot: ha valahol arról panaszkodnak, hogy csak pártfegyelemből vállalják az emberek a kolhozelnökséget, ott a hiba gyökerét a kerületi bizottságban kell keresni. Honnan ismerem ilyen jól a kolhozelnökök észjárását? — kérdezhetnéd. Onnan, hogy három évig magam is kolhozelnök voltam; ezt elfelejtettem elmondani. Ott írtam meg elbeszélésemet, amiért „kiemeltek". Azt mondták: „Hiszen van nekünk saját írónk!" — és én lettem a kerületi újság nyomdájának a vezetője. Ott kezdődött újságírói pályafutásom.

— Pjotr Illarionovics, lesz min töprengenem egész éjszaka — mondta Marja Szergejevna. — Sokat gondolkoztam már azon, miért is szeretett belém Viktor? Nem voltam valami szép lány. De akkoriban divatba jött, hogy a férfiak híres sztahanovista lányokat vegyenek feleségül. A mi kerületi végrehajtó bizottságunk elnöke is egyszerű parasztlányt vett feleségül, egy munkacsapatvezetőt, aki az elsők között kapott nagy kitüntetést. Annak idején róla is sokat írtak az újságok...

— Hát azt már igazán nem tudom, hogy volt ez nálatok — felelte Martinov.

Rágyújtott, az asztalhoz ült és kért még egy pohár teát. Aztán folytatta:

— Minden élő dolgot tönkre lehet tenni, ha lélek nélkül, közönyösen foglalkoznak vele. Most például azt javasolják, hogy képzett mezőgazdasági szakemberek, agronómusok, zootechnikusok legyenek a kolhozelnökök. Nagyon helyes. Már régen kellett volna. Hiszen az ipari üzemekben a műhely vezetője okvetlenül mérnök, az igazgatóról nem is beszélve. Az iparban tanítják a kádereket, alaposan kiképzik őket. Pedig ha a termelés mennyiségét nézzük, egyik-másik kolhoz akkora, mint egy gyár, sok ezer hold szántó, nagy állattenyésztés, nem is szólva a sokféle egyébről, öntözőrendszer építéséről, erdőültetésről... De mi csak az őstehetségekre építünk. Legjobb kolhozelnökünk, Gyemjan Vasziljevics Opjonkin mindössze három osztályt járt a falusi egyházi iskolában. Vajon tanítjuk-e mi a kolhozelnökeinket? Persze van egy hároméves területi kolhozelnök-iskolánk. A mi kerületünk két embert küldhet oda. Küldtünk is két elvtársat. De ahhoz, hogy minden kolhozelnökünk elvégezhesse ezt az iskolát, legalább ötven esztendőre van szükség. Az természetes, hogy minél több agronómust kell a kolhozokban vezető állásba helyezni. A fejlődés előbb-utóbb úgyis odavezet, hogy még a brigádvezetők is agronómusok lesznek. De mit csinálunk most?

— Borzov utasítást kapott: nyolc agronómust kell a kolhozokba küldeni elnöknek. Igenis küldünk! De kit és hova? — őt ez nem nagyon izgatja. Őt csak az érdekli, hogy a feladatot határidőre teljesítsék, hogy aztán beszámolhasson erről a területi bizottságnak. De egy agronómus csak akkor lehet jó kolhozelnök, ha a diplomán kívül szervezőtehetsége is van. Az elnök legyen vezető, a tömegek embere, a nép nevelője. És mindenekelőtt szolgálja szívvel-lélekkel a szovjethatalmat ezen a nehéz és fontos helyen!... Mi pedig az egyik lemaradó kolhozba Akszenovot küldtük elnöknek. Ez az ember húsz esztendőn keresztül a Mezőgazdasági Áruellátó Vállalat irodájában csücsült. Nem a szakmájában dolgozott, írnok volt, mindenféle kiutalásokat töltögetett ki, és nem kétséges, hogy már teljesen elfelejtette az egész agrotechnikát, amit a főiskolán tanult. Éppen a kolhozépítés nehézségei elől futamodott meg és bújt el abban az irodában. Mi jót várhatunk egy ilyen begyepesedett embertől? Arra mindenesetre jó, hogy a területi bizottságba küldött beszámolóban szerepeljen: mezőgazdasági főiskolát végzett.

— Mit ér az ilyen elnök? Hiszen annak idején is csak azért iratkozott be az agráregyetemre, mert nem vették fel a filmművészeti főiskolára, a kolhozokat pedig csak annyira ismeri, amennyire a nyári szűnidei gyakorlat idején, az aratás alatt megismerhette.

— Egyébként két fiatal agronómust is megtettünk kolhozelnöknek. Ezek a fiúk tetszenek nekem. Komszomolisták, nem ijednek meg a saját árnyékuktól. Sok bennük a fiatalos hév, friss szemmel észrevesznek olyasmit is, ami felett mi már megszokásból elsiklunk, és őszintén csodálkoznak azon, hogy mi a tudományunk és gépeink segítségével nem takarítunk be hektáronként legalább harminc mázsa gabonát... Ha segítünk nekik, nem is lesz baj velük. De ha az első naptól kezdve ökröllel verjük az asztalt: „Ti szakemberek vagytok! Ti többet tudtok, mint a többi elnök! Megnyúzlak benneteket!..." — ha így „serkentjük" őket, akkor nem tudom, mire viszik...

*

Ennek az elbeszélésnek egyelőre nincs folytatása, mert javarészt a szüntelen fejlődő életből merítettem. Lehet, hogy egyszer kisregény lesz belőle, de ehhez az eseményeknek és magának az életnek is tovább kell fejlődnie. Az egyik kerületben hallottam ilyen vitákat és láttam olyan embereket, mint Martinov és Borzov.

Milyen döntést hoz a területi bizottság erről a kerületről, hogyan fejlődnek ott tovább a dolgok, hogyan alakul az első fejezetben ábrázolt emberek egyéni sorsa? Ahhoz, hogy ezekre a kérdésekre felelni tudjak, tovább kell figyelnem az életet. Lehet, hogy e megfigyeléseimről szólnak majd a következő fejezetek.

1952.

I

Az ősz a végét járja. Talán ez a mai az utolsó őszi nap.

Tegnap és tegnapelőtt még kikukucskált a nap a felhők mögül. A szélvédett mélyedésekben és meredélyes partokon, ahová derékszögben estek a ferde napsugarak, még valamelyest melegített is. A dércsípte, zöld őszi vetés még sütkérezett a nap sugaraiban, a lombjukat vesztett bokrokon elkésett vándormadarak, pintyőkék és tengelicék csicseregtek. A folyó szélén reggelenként megjelenő finom szövésű jéghártya a déli órákban nyomtalanul elolvadt. A levegőben még ökörnyál úszkált, a rétek felett itt-ott még szúnyog zümmögött, és néha még egy-egy pillangó is beleütközött a kocsi szélvédőjébe.

Ma reggelre azonban metsző északi szél kerekedett. A mezőn és a bokrok közt minden elcsendesedett, nem hallatszott többé sem madárcsicsergés, sem a pásztor kiáltása. Csak a mezei egerek futkostak a kiszáradt fűben, siettek, hogy lyukaikba minél több télirevalót gyűjtsenek. A sötét fellegek alacsonyan a föld fölé ereszkedtek. Minden percben megkezdődhet a havazás, és ránkköszöntenek a kemény fagyok...

A táblát még nem szántották fel egészen, a traktor, egy lánctalpas „Nati" — ahogy a traktorosok nevezik — megállt a barázdában. A gép mellett két ember topogott.

— Hajts oda — mondta Martinov a sofőrnek.

A Pobeda lekanyarodott az útról a szántóföldre és megállt.

— Jó egészséget, „szedovisták!" — köszönt Martinov, kilépve a kocsiból.

A két legény, a traktoros és a gépkezelő a még langyos motornál melegedett a traktor szélvédett oldalán.

— Jó egészséget...

— Miért vagyunk mi „szedovisták", Martinov elvtárs? — Kosztya Jersov, az alacsony termetű, kerek arcú traktoros, Martinovra vetette huncut, fekete szemét.

— Mert a traktorotok olyan most, mint a „Szedov" jégtörő, amely a Jeges-tengeren a jégtáblák közé szorult és ott telelt át.

— Még tizenöt hektárt kell felszántani — mondta Jersov. — Minden traktor a gépállomáson van már, csak én meg Kuzma szenvedünk még itt.

— És miért áll a traktorotok?

— Nincs több üzemanyagunk. Várjuk, hogy hozzanak. Már jeleztük. — A traktoros felemelt egy hosszú rudat, amelynek végére egy nyaláb száraz kórót kötöttek. — Már jön is a faluból a pótlás.

— Azt hittem, azt mondod: megvárjuk, amíg lehűl a motor, hogy meghúzhassuk a karburátort. Ezt mondtad nekem a köles aratásakor. Emlékszel?

— Emlékszem. Akkor tréfálkoztam.

— Vizsgáztattad a kerületi párttitkárt: konyít-e valamit a technikához.

Martinov végigment a barázdán, lehajolt, felmarkolt egy marék földet, ujjai közt morzsolgatta, és egyszerre eltűnt arcáról az a barátságos jóindulat, amellyel ezekhez az „áttelelőkhöz" közeledett, akik közvetlenül a havazás előtti órákban szántották az utolsó hektárokat.

— Mit vetnek majd ebbe a táblába? — kérdezte.

— Nem tudjuk, titkár elvtárs. — A traktoros mosolyogva vonogatta a vállát. — Ez nem a mi dolgunk. Ha azt mondják: szántsatok, szántunk, ha azt mondják: boronáljatok, boronálunk. De hogy mit vet majd itt a kolhoz, az az ő dolguk.

— Te talán nem vagy kolhoztag?

— Dehogynem, az vagyok.

— És nem érdekel a saját gazdaságod? Nem tudod, mit fogtok vetni? Te sem tudod? — fordult Martinov a gépkezelőhöz.

— Hogyne tudnám. Ő is tudja — felelte Kuzma Ladigin. — Kosztya, mit locsogsz itt összevissza? Hát nem megmondta az elnök, hogy ezen a földön cukorrépa lesz!

— Cukorrépa? Hát akkor mit csináltok ti itt? — Martinov még egyszer lehajolt, hogy arasszal megmérje a barázda mélységét. — Harminc centiméter mélyen kellene szántani, ez a barázda meg legfeljebb tizenöt centiméter mély!

— Ugye, megmondtam! — kiáltott mérgesen Ladigin a mosolygó traktorosra. — Az apja kovács, az anyja meg fejőnő, ők nem járnak a földekre dolgozni. De az én anyám meg a húgom a cukorrépán dolgozik. Talán épp ez lesz az ő parcellájuk; no, akkor annyi cukrot keresnek majd, hogy jó ha kétszer elég lesz a család teájához! Feltöri tenyerüket a kapanyél, ez lesz a hasznuk, semmi egyéb!

A traktoros hallgatott. A mosoly lehervadt kerek, egészségtől duzzadó, pirospozsgás arcáról.

— Nem tudod te, Jersov, hogy mit kockáztatsz? Ez selejtes munka, az ellenőr nem fogja átvenni, hanem még egyszer felszántatja veled és akkor fizethetsz a kárbament üzemanyagért. — Martinov végigpillantott a táblán. — Tegnap ott szántottál? Látszik, hogy ott mélyebb a barázda. Ma reggel meg itt kezdtétek, de csak kapirgáltátok a földet.

— Nézze, Pjotr Illarionovics — mutatott Martinov sofőrje a sötét felhőkre —, nyilván erre számított: majd eltakarja a hó.

— Azt hitted, nem lesz idő az ellenőrzésre, megindul a havazás és fátyolt borít a bűneidre?

— Nem húz a traktor, titkár elvtárs — magyarázkodott a traktoros. — Nagyon régen nem volt javítva.

— Tegnap húzott, ma meg nem húz?...

Jersov megvakarta a tarkóját.

— Minek mélyen szántani, titkár elvtárs? Tegnap olvastuk az újságban, hogy egy Sztálin-díjas Szibériában egyáltalán nem szánt, csak úgy vet, és kitűnő termést takarít be.

Martinov átható pillantást vetett a traktorosra: bolondját akarja járatni vele ez a fiú?

— Először is, az a tudós, az a Malcev sem vet teljesen szántás

nélkül. Ha nem is minden évben, de ő is szánt. És amikor szánt, akkor ötven centiméter mélyen forgatja meg a földet. Aztán, mit vet ő a fel nem szántott földbe? Búzát és árpát. Itt meg répa lesz, gyökértermés. Ehhez pedig laza talaj kell. Nálunk is vannak itt-ott olyan földek, Jersov, amelyeket nem feltétlenül szükséges felszántani. A jól megművelt répaföld például, ha nincsen benne gaz, és kultivátorral is megmunkálták, ugyanolyan, mintha tarlóhántást végeztek volna rajta. Minek szántanák tavasszal újra? Boronálni kell és máris lehet búzát vetni belé. Ahol nem kell, ott egyáltalán ne szánts! Ahol meg kell, ott szánts annak rendje-módja szerint!

— Azt mondja nekem: egyáltalán ne szánts! Ejha! Ki ad nekem erre jogot?...

— Te vagy ennek a földnek a gazdája. Kolhoztag vagy.

— Gazda?... — Jersov belenyúlt a zsebébe, dohányt meg újságpapírt kotort elő, vastag cigarettát sodort és rágyújtott. — Trescsenko brigádvezető az „Új ötéves terv" kolhozban tavaly harminc hektár répaföldbe borona után vetett. Bíróság elé állították és el is ítélték emiatt. Pedig ahol szántás nélkül vetett, ott a termés huszonöt mázsa lett, ahol meg szántottak, ott tíz. Aratáskor mondták is neki a kolhozparasztok: „Fellebbezz, Nyikita!" Fellebbezett, de eddig nemigen hallani, hogy megsemmisítették volna az ítéletet. Így jár a magunkfajta gazda...

Martinov figyelmesen hallgatta a traktorost.

— Gyerünk oda a kazal mellé, beszélgetni akarok veletek. Ott nem vág úgy a szél.

A traktoros, a gépkezelő, a sofőr és Martinov letelepedett a szélvédett oldalon a szalmára.

— Idefigyelj, Jersov. Érdeked-e neked, hogy a kolhozodban jó legyen a termés?

— Miért ne volna érdekem? Érdekem...

— Akkor miért garázdálkodsz így a földön?

A traktoros hallgatott.

— A cukorrépából kevés a haszna — szólt közbe a sofőr —, abból nem kap a munkaegységre. De kérdezze csak meg, Pjotr Illarionovics, mi a véleménye a gabonáról? Melyik búzatáblán arat

szívesebben, azon-e, ahol hektáronként tíz mázsa termett, vagy azon-e, ahol, mondjuk, harminc?

Jersov elmosolyodott.

— Persze, hogy azon, ahol tíz mázsa a termés.

— Magyarázd csak meg, miért?

— Nincs mit ezen magyarázni. A gyerek is megérti! A kombájnvezető aszerint kap a munkaegységre, amennyit kicsépelnek. De én traktoros vagyok, nálam a hektárokat számolják. A ritka gabonában a kombájn könnyebben megy, és gyorsabban haladok. Ha a normát túlteljesítem, még prémiumot is kapok. De ha olyan táblára kerülök, ahol hektáronként harminc mázsa terem, s a gabona úgy áll, mint a tömör fal, ott a kombájn nem fog teljes szélességben. Ott bizony megrekedek a traktorommal, és a napi norma felét sem teljesítem. hozzá még több üzemanyagot is fogyasztok. Ha pedig esik az eső és a gabona lefekszik, akkor kész vagyok!

— Ú-ú-úgy — csodálkozott Martinov —, tízet tehát előnyösebb aratni, mint harmincat... ötöt talán még előnyösebb?

— Ahogy vesszük... Számunkra különböző minimumot állapítottak meg. A munkaegységre két és három kilót adnak. Ha jó a termés, hármat kapunk, ha rosszabb, akkor kettőt. De ha rossz a termés, több munkaegységet teljesítek, úgyhogy nekem végeredményben mindegy...

— Kiszámítottad?

— Kiszámította — nevetett a sofőr. — Fiskális!

— Ha jól meggondoljuk — szólalt meg Ladigin gépkezelő —, a kombájnvezető is rosszul jár, ha nagyon jó termést kell betakarítania. Közepes hozamnál ugyanannyi idő alatt több gabonát csépel ki.

— Az biztos! — erősítgette a sofőr is. — Ha közepes a gabona, minden rendben, baj nélkül megy. De ott, ahol harminc mázsa terem, a cséplőgép sem tudja kicsépelni: vagy törik valami, vagy minduntalan megáll.

Martinov sokáig hallgatott, aztán éktelen káromkodásba tört ki.

— Megértette, Pjotr Illarionovics? — kérdezte tőle a sofőr.

— Meg. Eddig is tudtam róla, de valahogy nem vettem a szívemre. Dehát mit csinálunk mi? Hová vezet ez?... Miféle munka-

szervezés az, amelynél a traktorosnak nem előnyös a nagy terméshozam? Gondolnak-e erre a Mezőgazdasági Minisztériumban?... Ezer és ezer szakember tanulmányozza szakadatlanul a kolhozéletet. Hány disszertációt, hány brosúrát írtak már a gépállomások és a kolhozok munkájának megszervezéséről! Várj csak, Jersov, gondoljuk végig ezt a dolgot. Azt mondod, nem érdeked a jó termés? A te garantált minimumod két-három kiló gabona, azt pedig megkapod, bármi történjék is. És ha a kolhozban például többet adnak egy munkaegységre, mondjuk négy vagy öt kilót, akkor te is annyit kapsz.

Jersov és a gépkezelő nagyot nevetett.

— Mit nevettek?

— Volt nálunk a háború óta olyan eset, Martinov elvtárs, hogy valamelyik kolhozban öt kilót adtak volna? — tette fel a kérdést Jersov.

— Amióta Borzov a titkár, minden kolhozt egyformára nyírtak — mondta Ladigin. — Ha valamelyik kolhozban húsz mázsa termett, akkor annak kellett beszolgáltatni a lemaradók helyett. Maga talán nem tudja, nem dolgozott együtt Borzovval? A traktoristák és mi, gépkezelők, már nem is hiszünk abban, hogy a minimumnál többet is lehet kapni...

... Meghozták az üzemanyagot. Jersov és a gépkezelő megtöltötte a tartályt, begyújtotta a motort és az ekét a szükséges mélységre állította. A gép könnyedén húzta az ekét, a motornak még teljes gázt sem kellett adni. Martinov dühös pillantást vetett a traktorosra.

— Nem, Jersov, ezt nem bocsátom meg neked! — kiáltotta oda a traktorosnak, ahogy a gép után haladva a szántást nézte. — Lelkiismeretlenül mégsem lehet dolgozni, barátom! Ideküldöm a kolhozelnököt és jegyzőkönyvet vétetek föl vele. Ha nem lesz időd újra felszántani, hadd vonják csak le a kárt a munkaegységedből!

Jersov úgy tett, mintha por ment volna a szemébe, elfordult és törölgetni kezdte izzadt arcát zsebkendőjével, amely éppen olyan olajos volt, mint vattakabátja.

Martinov nyugtalanul folytatta útját a kihalt, csendes földeken át, amelyek már a tél beköszöntését várták.

„Nem állhat ott az ember minden traktoros mellett — gondolta a titkár. — Talán a barázdát méricskéljük, a »kompressziót« ellenőrizzük és az ekét állítsuk folyton mélyebbre?! Így nem megyünk semmire. Az ilyen Jersovokat, úgy látom, csak rubellel meg kilóval lehet jobb belátásra bírni... Pedig ez a tűzvonal: a gépállomás! Tőle függ a termés! Egy traktorostól az emberek százainak sorsa függ. Ha akarja, annyi gabonát termel, hogy nem fér be a magtárba, de ha akarja, akkor gabona nélkül marad a kolhoz. Akárhogy trágyáznak és fejtrágyáznak is, ha az ilyen »fiskális« nem szánt, csak kapirgálja a földet, akkor ott ugyan várhatják a jó termést! Annyi termése lesz annak a földnek, amennyi teje a bakkecskének!"

„Persze nem lehet csupán az emberek lelkiismeretére építeni. Nem angyalokkal van dolgunk — hanem emberekkel. Nevelni kell őket. Sok munka lesz még velük! De a bérrendszert is meg kell változtatni. Ezen gondolkozni kell. Ki kell, és miért ne lehetne kidolgozni olyan rendszert, amely biztosítja, hogy minél nagyobb a termés, annál többet adnak a munkaegységre! Erről írni kell a területi bizottságnak. De a mi területi bizottságunkban nem szeretik az efféle leveleket. Azt fogják mondani: megzavarodott ez a fiatal párttitkár. Más titkárok a mostani bérrendszerrel dolgoznak, és mégis rendben megy minden. Ez a fiatalember mindent újjá akar szervezni!..."

„Ennek a Jersovnak pedig szamárságot mondtam: »Ahol nem kell, ott egyáltalán ne szánts!« De kinek mondtam ezt? Egy egyszerű traktoristának; pedig még a kolhozelnökök közül sem mer mindegyik ennyire »önálló« lenni. Nálunk a répaföldekkel, délen meg a napraforgó- és kukoricaföldekkel van gond... Okos paraszt soha nem szánt újra kapások után, ha előzőleg jól megmunkálta a földet, ha kipusztította a gyomnövényeket és visszatartotta a nedvességet. Az ilyen földet a következő vetés előtt nem szabad megbolygatni. A kukorica és a napraforgó után csak össze kell szedni a szárat, és a borona nyomán már lehet is bele búzát vetni. Akármilyen is az időjárás, ilyen földön jó lesz a termés, száraz esztendőben pedig kétszer annyit hoz, mint az őszi szántás után. De ha most a kolhozelnök répa után boronával mer »szántani«, akkor mi lesz? A búza még ki sem kelt, még nem lehet tudni, kinek van igaza, az elnöknek-e — a tapasztalt földművesnek —, vagy azoknak a

hivatalnokoknak, akik a vetési utasítások végrehajtásán őrködnek, de az ügyésznél már kész az »akta«, a vád: megsértette az agrotechnika kotelező szabályait! Pontosan úgy, ahogy azzal a brigádvezetővel történt, akiről Jersov beszélt. Ha pedig mi, kerületi vezetők, megbocsátunk ennek a »szabálysértő« kolhozelnöknek, akkor mi kapunk a fejünkre. Megnézik a kimutatást és látják: a vetési tervet száz százalékra teljesítették, de a tavaszi szántást nem. »Milyen csoda történt ott nálatok? Hogyan vetettetek, hiszen a föld fel sem volt szántva? Itt, barátaim, valami nincs rendben! Gyerünk, vegyünk fel jegyzőkönyvet!«"

„Néha olyan részletesen szabályozzuk utasításainkkal és határozatainkkal, mikor vessenek, hogyan arassanak, mintha attól tartanánk, hogy utasításaink nélkül a kolhozparasztok egy lovat sem tudnak befogni. Mintha nem is parasztokkal volna dolgunk. Ezzel elfecséreljük a saját időnket, amellett megbénítjuk az emberek okos kezdeményezését. Ha nem bízunk a kolhozelnökökben és a gépállomásvezetőkben, akkor ne tegyük meg őket vezetőknek. A mezőgazdasághoz rugalmas észjárás, bátorság és találékonyság kell. Itt, éppúgy, mint a fronton, harc közben kell dönteni. Az egyik év nem olyan, mint a másik. Íróasztal mellől nem lehet mindent előre látni. Hol korán köszönt be a tavasz, hol meg késik, egyik évben szárazság van, a másikban meg túl sok az eső. Vagy mi van akkor, ha például gyakori zivatarok akadályozzák az aratást, és lófogatú aratógépekkel akarják learatni a kombájn számára kijelölt táblákat?! Az íróasztalok mellett felhördülnek: »gépesítésellenes hangulat!« Pedig mindenki előtt világos, hogy ilyenkor nemcsak a lófogatú aratógépet, hanem a kaszát meg a sarlót is harcba kell vetni, hogy megmentsük a terméstl"

„Nálunk bizony nem úgy van, mint az iparban, ahol a munkanap végén összeszámolhatják az eredményt — a termék kész. A paraszt egész éven át dolgozik, s csak a gazdasági év végén mutathatja meg, hogy mit termelt. Falun az a közmondás járja, hogy »nyugtával dicsérd a napot«. Nem kellene hát úgy sietni, amikor a megrovásokat osztogatják »a szabály megsértéséért«. Türelmesebben kellene megvizsgálni azokat a »szabálytalanságokat«, amikor az emberek megszegik az előírásokat, mert jobbat akarnak. Büntetni vagy jutal-

mazni a termésért kell, nem pedig a munka valamely kiragadott részletéért."

„A legfélelmetesebb ellenség ma a formalizmus — fűzte tovább gondolatait Martinov, és hátradőlve az ülésen, lecsukta a szemét. — Bizony, barátom, Pjotr Illarionovics, ha ebben a kerületben igazán jól akarsz dolgozni, s nem az a célod, hogy éppen csak agyonüsd valahogy a hivatalos időt, akkor nem lesz könnyű a dolgod! Mert sokféle ága-boga van ám ennek a formalizmusnak. Nemegyszer kell majd kézitusát vívnod ezzel az ellenséggel... Ha a vezetés formális, akkor a lemaradó kolhozokat nem lehet kihúzni a kátyúból. Írhatsz akár száz határozatot: »rámutatunk arra...«, »kötelezzük, hogy...«, »javasoljuk, hogy«... Kicsinyes gyámkodással nem helyettesítheted a kolhozparasztnak a jó munkában való tényleges érdekeltségét. A kolhoz termelésének sorsa a gépkezelők kezében van. Nekik pedig — úgy látszik — előnyösebb hektáronként tíz mázsát termelni, mint harmincat. Ezt a kérdést meg kell oldani! Ezt a csomót ki kell bogozni. Össze kellene hívni a kommunista gépkezelőket a kerületi bizottságba, és megtanácskozni velük ezt a dolgot..."

— Elbóbiskolt, Pjotr Illarionovics? — kérdezte a sofőr.

— Nem — Martinov kinyitotta a szemét —, csak elgondolkoztam...

— Esik a hó.

Martinov kissé kinyitotta az ablakot, hogy kidobja az elhamvadt cigarettavéget. A résen befütyült a szél. A földekre már rászakadt a sötétség, nagy pelyhekben, sűrűn hullott a hó.

— Kosztya, az az „alkimista", jól kiszámította! — mondta a sofőr, akinek két szava volt a legmagasabb fokú emberi ravaszság jellemzésére: „fiskális" meg „alkimista". — Pontosan úgy lesz, ahogy remélte. Reggelre az egész határt fehér lepel borítja és senki sem fog a barázdában kapirgálni.

— Nem, Vaszilij Ivanics — felelte rövid hallgatás után Martinov. — Ami fekete, az nem lesz fehér. Amit rosszul csináltunk, azt sem a hótakaró, sem pedig a kimutatások el nem leplezik. Eljön a nyár, és a termés majd megmutatja, hogyan dolgoztunk.

— Úgy van, Pjotr Illarionovics! Ahogy mondják: majd kiderül a vallatásnál...

— Úgy, úgy...

A sofőr bekapcsolta a világítást. A Pobeda elhagyott dűlőúton robogott. A tovasuhanó gépkocsi villanó fényszórója felriasztotta a hóvihar elől a bokrokban meghúzódó foglyokat és a hirtelen időváltozástól megzavarodott fiatal nyulakat, amelyek most láttak életükben először havat.

2

A tökéletes gépesítés korszakában is lesznek bizonyára minden évben olyan hetek és hónapok, amikor a dűlőutakon az egyszerű szánon kívül semmiféle jármű nem közlekedhet. A hóekék akkor is elsősorban az aszfaltozott főútvonalakat teszik majd járhatóvá, és semmi esetre sem küldik őket a befagyott folyókon, mocsaras réteken és árkokon átvezető utak tisztítására.

Kilenc óra felé járhatott az idő, a hóvihar még nappal kezdődött. A komor felhőkön nem tört át a hold sápadt fénye, csak a fehér hótakaró világította meg valamelyest az éjszakát. Sehol semmi sötét folt; egyetlen fa, egyetlen távíróoszlop sem látszott. Az utat befújta a hó, s céltalan lett volna gyeplővel irányítani a lovat. Az okos öreg ló maga fordult hol jobbra, hol balra, ha úgy érezte, hogy a hóbuckák alatt, amelyeken átgázolt, nincs kemény talaj.

Okosabb lett volna, ha Martinov és Glotov, a szemidubovkai gépállomás igazgatója, a kolhozgyűlés után a helységben maradt volna éjszakára. De most már késő volt azt kutatni, ki volt a hibás, ki mondta elsőnek, hogy induljanak. Most már valamiképpen haza kellett jutniok.

— Gyí, te, Fickó! — Glotov az ostorral megfenyegette a lovat.

— Ez a Fickó már sok esztendőt megélhetett — jegyezte meg Martinov.

— Tessék? — kérdezte Glotov, mert a süvítő szél elröpítette a füle mellett Martinov szavát.

— Azt mondom, hogy a Fickó felett már eljárt az idő! — kiáltotta a fülébe a titkár.

— Az ember húsz éves korában még fiatal, de a lovaknál másképp mérik az időt. No, mozogj!

A szán nehézkesen meg-megrándulva haladt előre a puha hóban. Mindketten oldalt fordultak a szélnek.

— Abban a kerületben, ahol azelőtt dolgoztam, volt egy Tyihon Petrovics Gluscsenko nevű kolhozelnök. — Martinov közelebb húzódott Glotovhoz és folytatta az imént félbeszakadt elbeszélést, mert amikor a Szejm folyón átkeltek, le kellett szállniuk a szánról, hogy az könnyebb legyen, ők maguk pedig gyalog kapaszkodtak fel a meredek parton. — Ez a Gluscsenko valaha kerületi párttitkár volt, de nem birkózott meg a feladatával. Aztán megtették az egyik gépállomás igazgatójának. Nem szívesen vállalta. Nem is ért el nagy eredményeket. Olyan közepesforma gépállomás volt. Aztán az egyik legelmaradottabb nagy kolhoz elnöke lett, noha ezt a tisztséget semmiképpen sem akarta elfogadni. Vonakodása miatt majdnem kizárták a pártból. Végül mégis elfogadta. De ott aztán megmutatta, hogy mit tud. Két év alatt az ő kolhoza lett a leggazdagabb a kerületben. De tudod, mivel kezdte ez a Tyihon Petrovics?

Glotov dörmögött valamit a bundája gallérjába, nem lehetett megérteni, hogy mit.

— Azzal kezdte, hogy szigorúan megtiltotta a brigádvezetőknek és a vezetőségi tagoknak, hogy nélküle bárki akár egy hektárnyi felszántott földet is átvegyen a gépállomástól. „Ismerem én ezeket a selejtgyártókat! Magam fogom ellenőrizni a minőséget!" — jelentette ki. Mindjárt az első nyáron kétszer annyit takarítottak be, mint az előző évben. Ettől kezdve jó lett az élet a kolhozban. Gluscsenkót szinte a tenyerükön hordták a kolhoztagok. A szomszédos kolhozok emberei meg szidták, mint a bokrot. „Amikor a gépállomás igazgatója voltál, miért nem szántottál és vetettél így minden kolhozban, ahogy most a gépállomástól megköveteled?" — mondogatták. Látod, erről van szó, Glotov elvtárs. No, de gyújtsunk rá! Kínálj meg, mert elfogyott a cigarettám!

A melegen öltözött Glotov nehézkesen forgolódva félrehajtotta bundáját és vattakabátja szárnyát, kiskabátjából előhúzott egy csomag cigarettát. Lehúzták kesztyűjüket; csupasz kezüket valósággal

égette a szél. Csaknem egy féldoboz gyufájuk ráment, míg végre sikerült rágyújtaniuk.

— Téged is kolhozelnöknek kéne megtenni — mondta Martinov —, legalábbis ideiglenesen. Akkor aztán gyönyörködhetnél a munkádban, és megismerhetnéd, hogy úgy mondjam, az alulról jövő kritikát...

— Nincs annyi gépállomás-igazgató, hogy minden kolhozra jutna belőlük egy elnök — felelte Glotov. — Gépállomás három van a kerületben, kolhoz pedig harminc.

— Úgy látom, nem igazgatói cigarettát szívsz... Különben amilyen a munka, olyan a cigaretta. Ha finom „Kazbek"-re gyújtanál kolhozparasztok előtt, még elszégyellnéd magad, hiszen nem dolgoztál meg érte.

Glotov ismét dörmögött valami érthetetlent.

Martinov hosszú ideig hallgatott, aztán folytatta: — Tréfán kívül, mondd meg nekem, Glotov elvtárs, hogyan lehetne benneteket, gépállomás-igazgatókat rábírni arra, hogy a termés legyen számotokra a legfontosabb?

— Talán nem az a legfontosabb nekünk?

— Titeket csak a terv teljesítése érdekel, nem a termés. Csak arra törekedtek, hogy minél több hektárt műveljetek meg. Ez ugyanolyan, mintha valamely gyár munkáját aszerint értékelnék, hogy hány fordulatot tesznek a gépek. Ebben az évben, mondjuk, a gépek kétszer annyi fordulatot tettek, mint tavaly, ezek szerint a gyár kétszer olyan jól dolgozott. De mit érnek önmagukban a fordulatszámok? Nekünk termék kell!

Glotov Martinovhoz fordult:

— Nyitott ajtókat döngetsz, Pjotr Illarionovics. Ez már régen másképpen van.

— Hogy-hogy másképpen?

— Tőlünk ma már nemcsak a tervteljesítést követelik, hanem a termést is.

— De hogyan követelik? Így: „ejnye, rossz fiúk, hát nem szégyellitek, hogy ilyen gyenge a termés?" Nohát, nem így kellene követelni.

— És a mezőgazdasági kiállításon való részvétel új szabályai?!

Egy gépállomás sem vehet ma részt a kiállításon, ha csupán a szántási tervét teljesítette. A termést is számbaveszik.

— A kiállítás persze fontos dolog. De hogyan felelsz anyagilag a rossz termésért? És mit kapsz, ha jó a termés? „Most másképpen van" — mondod. Nem, barátom, még semmi sincs másképp!... Hanem hát, előre nézz, ha a kocsis helyére ültél. Nem lenne nagy élvezet a mezőn tölteni az éjszakát! Legalább egy kazalra akadnánk valahol...

Glotov az ostornyéllel megszurkálta a havat a szántalp mellett.

— Az úton megyünk — mondta.

— Nyugodt ember vagy te, Glotov elvtárs — szólalt meg most már bosszúsan Martinov. — Három nap verték rajtad a port a kolhozgyűléseken, mert nem teljesítetted a szerződéseket, de úgy látszik, egyik füleden be, a másikon ki!

— Ők engem szidtak, én meg őket — felelte Glotov. — Hányszor nem hozták idejében az üzemanyagot, hányszor nem adtak gépkezelőt, hányszor adtak rossz kosztot a traktorosoknak!

— Te sem teljesítetted a kötelezettségedet, ők sem. Nos, most kvittek vagytok? Kiegyeztetek? De hát szabad ebben a vitában kiegyezni? Hiszen te az állam érdekeit képviseled falun!...

A szán megrekedt egy árokban, ahova a szél legalább másfélméter magas havat hordott össze, a ló nem bírta tovább.

— Ne hajtsd, hadd fújja ki magát — mondta Martinov és leugrott a szánról.

Derékig süppedt a hóba. A lóhoz gázolt, megigazította a félrecsúszott rudat, megtapogatta a kantárt meg a láncot. Váratlanul felkacagott:

— Hát ez meg miféle felszerelés? — kérdezte.

— Hogyhogy miféle?

— Hiszen a hámot szíj helyett csavarral erősítették meg.

— Gépállomáson könnyebb vasat találni, mint akár csak egy kis darab szíjat.

— Talán a lónak is fémforgácsot adtok széna helyett? No, ez a ló nem akar már továbbvinni bennünket!

— Dehogyisnem. Közel vagyunk már... Ülj csak fel! Gyí, te, Fickó!...

A szél egy helyen elfújta a lejtőről a havat, ott kapaszkodtak fel a hóval telihordott árokból. Amikor a domb tetejére értek, fénylő pontok csillantak meg előttük: a gépállomás.

— Megérkeztünk!

— Nem egészen, ez csak a telepünk. Ha akarod, itt töltheted az éjszakát az irodában, ha nem, gyere hozzám a faluba, innen még három kilométerre.

— Hajts a traktorosok szállására. Ott majd megmelegszünk.

Az ajtó kinyílt, a meleg levegő vastag párafelhőként tódult ki rajta. A tornácról egy legény szaladt le ingben, mezítláb, telemerítette a vedrét tiszta hóval; amikor megpillantotta a közeledő szánt, megállt a lépcsőn. Kezét ellenzőként a homlokához emelte. A világosból jött ki a sötétbe — nem ismerte meg az érkezőket.

— Ez a szemidubovkai gépállomás szállodája? — kérdezte Martinov, miközben kikászolódott a szánból. — Van-e szabad szobájuk?

— Van, Martinov elvtárs! — kapott a tréfán a traktoros, mert már felismerte a jövevényekben a kerületi párttitkárt és a gépállomás igazgatóját.

Martinov és Glotov bement a házba.

— A szobákat már látom, de hol az étterem?

— Itt ni. — A traktoros a tűzhelyre mutatott, amelyen nagy fazekakban rotyogott valami. — Krumplit főzünk, meg sütünk is. Nincs elég vizünk, havat olvasztunk. Tíz perc múlva kész a vacsora . . .

Jól bedurrantottak, a tágas szobában nagyon meleg volt. Mintegy húsz traktoros hált az emeletes ágyakon. A traktorok téli javítását végezték valamennyien. Messze laktak, ezért hát itt maradtak éjszakára a műhely mellett. A szobában petróleum, sült krumpli meg mosószappan szaga terjengett.

— Hej, de nem akaródzik tovább menni! — Martinov levetette bundáját és a forró kályha mellé telepedett. — Jó volna itt tölteni az éjszakát.

— Maradjon itt, titkár elvtárs — kérlelték a traktorosok. — Találunk itt helyet éjszakára.

— Ma nincs itt mindenki, hárman a faluba mentek élelemért. Itt van az ő „lakosztályuk".

— Igaz ugyan, hogy a matracok kissé megviseltek...

— A bundán is el lehet aludni.

— Poloska és egyéb élősdi miatt ne aggódjék. Azok nem állják a gépolaj szagát.

— Vacsorázzék velünk, titkár elvtárs.

— Megkínáljuk teával is. Forr már, szakácsok?

— Forr. Mossátok el a csészéket!

Martinov Glotovra nézett.

— Telefonálj haza az irodából, hogy itt maradunk. Nehogy azt higgye a feleséged, hogy útkozben betemetett bennünket a hó...

A traktorosok összetoltak két asztalt, leterítették újságpapírral, előszedték az edényeket, kenyeret vágtak.

— Foglaljanak helyet, Pjotr Illarionovics és Ivan Trofimovics. Ilyen út után jól esik a forró étel!...

Megvacsoráztak, teát ittak, a kályhában már kialudt a tűz, éjfél is elmúlt, de Martinov még mindig csak szőtte a szót a traktoristákkal. Egyesek a priccsen ültek, mások, pusztai szokáshoz híven — ülj azon, amin állsz — a fekvőhelyek előtt guggoltak, vagy egyszerűen a padlóra telepedtek. Csak Glotov szunyókált a priccsen elnyúlva, fejét a falnak támasztotta.

Martinov már egy éve dolgozott a kerületben, s ezért ismerte a traktorosbrigád-vezetőket és a traktoristákat is. A szerelőmunkások között volt egy fiatal brigádvezető, Jegor Afanaszjevics Maszlov, aki az elmúlt esztendőben megkapta a kerület vándorzászlaját. A kolhozisták és a traktorosok tisztelték szigorúságáért, igényességéért és hozzáértéséért. Ám csak szemtől szembe hívták Jegor Afanaszjevicsnek, maguk között Jurcsiknak nevezték: nagyon fiatal volt még, alig múlt huszonkét éves ez a pirospozsgás, barnaszemű, fekete szemöldökű fiú. Itt volt a szobában Nyikolaj Petrovics Berezsnoj brigádvezető is — egyébként tartalékos százados —, aki itt dolgozott a gépállomás megalapítása óta. Itt volt a rokkant Vaszilij Satohin traktorista — „a mi Mareszjevünk" — ahogyan társai hívták. Itt ültek a Grigorjevek is — apa és fia — mindketten traktoristák. Itt heverészett Berezsnoj üzemanyagszállítója, a hetvenéves Tyihon Andronics Sztupakov is, aki még télen sem hagyta el a traktoristákat: ilyenkor a gépek javításában segített nekik. Amikor Martinov és Glotov

belépett, Sztupakov éppen ingeket mosott egy ócska benzines kannából fabrikált mosdótálban. Vacsora után az öregember kiteregette a nedves ingeket a kályha kóré, leült Martinov mellé, s bekapcsolódott az általános társalgásba.

— Mi újság, Andronics? — kérdezte tőle Martinov. — Hogy működik a kompresszor?

— Megvan, Martinov elvtárs.

— A dugattyúgyűrűk nem engednek?

— Eddig még nem ... És magánál?

A traktorosokból kibuggyant a nevetés.

— Nálam? Miért? — kérdezte Martinov.

— Hát, hogy első titkár lett. Hogy ízlik? Nem nehéz?

— Dehogynem.

— Konnyebb volt helyettesnek lenni, mi?

— A ti segítségtekkel, azt hiszem, itt is megállom a helyemet.

— Az oregnél berágódott a henger — szólalt meg Satohin.

— Hogy-hogy? Mi rágódott be?

— Tegnap este politikai szeminárium volt nálunk. Sztálin elvtárs könyvét tanultuk, „A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban". Az öreg alaposan túllőtt a célon! „Mi a fenének vacakolnak azzal a kétféle tulajdonnal, mondta. — Be kell vinni az egészet a szovhozokba és kész!"

— Micsoda? — Martinov érdeklődéssel és meglepetéssel nézett az oregre. — Miért akarnál te belépni a szovhozba?

— Nemcsak én akarnék.

— Mástól még nem hallottam. Legalábbis eddig nem.

— Azt hiszi talán, hogy mindent hall, amit az emberek gondolnak? Az ember magában gondol valamit és hallgat.

— Lehet, hogy így van ... De miért akarsz belépni a szovhozba?

— Azért, mert ott jobb, Martinov elvtárs. Ott biztos a kereset. A kolhozban meg sose tudja az ember előre, hogy mennyit adnak a munkaegységre.

— Ami azt illeti, nem minden kolhozban van úgy, hogy ezt nem tudják előre. Sok kolhozban a jövedelem már állandósult. A tagok

tudják, hogy kevesebb nem lesz, mint amennyi az előző években volt, viszont több lehet, mert a gazdaság közben fejlődik.

— Hát te, öreg, honnan tudod, milyen rend van a szovhozban? — kérdezte az idősebb Grigorjev. — Dolgoztál már szovhozban?

Az öreg legyintett.

— Hogyne tudnám. Dolgoztam én mindenütt. Voltam a „Gigant" szovhozban, voltam a szalszki pusztán, a Kaspi-tenger olajkútjainál, a donyeci bányák szivattyútelepein... Bejártam én a fél világot!

— Minek jöttél vissza ide?

— Ez a szülőföldem... Ha az ember egyszer megöregszik — mindenki így van vele — hazavágyik.

— Mindenkije meghalt az öregnek... — szólt közbe az egyik traktoros.

— Csakugyan meghalt mindenkid?

— Igen, egyedül maradtam. Két fiam elesett a fronton. Az asszonyt már régen eltemettem. A lányom Szarátovba ment férjhez... Így hát itt élek a fiúkkal, segítek nekik. Volt már dolgom mindenféle géppel, értek valamennyire a technikához. Ha kell, szétszerelek, összeszerelek vagy megtisztítok akármilyen alkatrészt és a helyére is csavarom. Itt az én otthonom, velük... a fiúkkal...

— Az öreget akár a kormánykerékhez is odaültethetnénk, csak az elméleti kérdésekben gyenge — mondta Satohin.

— Mit akadékoskodtok velem? — Az öreg mérgesen nézett a traktorosokra. — Ha az ember valamit nem úgy mond, ahogy le van írva, hanem a saját feje szerint beszél, máris „túllőtt a célon"! „Berágódott a henger"!... Én csak azt bizonygattam nekik, Larionics, hogy láttam én már életemben mindenféle főnököt, igazgatót és elnököt. A szovhozban a rossz igazgató mégiscsak kevesebb bajt okoz az embernek, mint a kolhozban a rossz elnök. Ott akármi történik, a munkás mindig megkapja a fizetését. Az ember ennyi és ennyi munkát végez, ennyi és ennyi pénzt kap érte. A pénzen pedig vehet az üzletben kenyeret, lisztet, zsírt vagy amit akar. Ha az iroda levon a fizetésből, van bíróság, szakszervezet, amely megvédi a munkás jogát. A kolhozban egészen más: ki mint vet, úgy arat. Ha vélet-

lenül az elnök mafla, hóbortos, akkor az egész gazdaság tönkremegy, és az emberek esetleg néhány évig kenyér nélkül maradnak.

— Hát te valóban túllősz a célon, Andronics — felelte Martinov. — „A rossz szovhozigazgató kevesebb bajt okoz az embernek, mint a rossz kolhozelnök." Ezzel a magyarázattal nem sokra megyünk. Azon kell lenni, hogy ne legyen se rossz igazgató, se rossz elnök!

— Megmagyaráztuk már neked, Andronics — szólt közbe Jurcsik Maszlov —, hogy a kolhoztulajdon szocialista tulajdon. Azt nem lehet úgy elvenni a kolhozparasztoktól, ahogyan a tőkésektől elvettük a gyárakat.

— Te arról a bizonyos kisajátításról beszélsz?

— Igen, arról.

— Hátha mi nem is sajnálnánk ezt a tulajdont? Hátha szívesen odaadnánk az államnak? Akkor meg minek töprengeni ezen?!

— Te talán szívesen odaadod. De van, aki sajnálná. Nem mindenki olyan öntudatos, mint te.

— Már rég túl van mindenki ezeken a fájdalmakon! Sok víz lefolyt már azóta! Ma már nem szalad a paraszt a kolhozistállóba, hogy megsimogassa a lovát. Már azt is elfelejtette, hogy mit adott be a kolhozba, az egykor beadott kancájának meg már a csontja is elporladt azóta!

Az öreg hevesen vitatkozott, de gazdaság-filozófiai nézeteit csak saját élettapasztalataival tudta alátámasztani.

— Vagy talán a kormányunk attól fél — fordult ismét Martinovhoz —, hogy a földművesnek nem tetszik majd, ha „munkásnak" nevezik? Mi? Pedig nincsen abban semmi ijesztő! Megmondom, táncoltam én már a gyári sziréna hangjára is. Sivít: kezdődik a munka; megint sivít: ebédszünet, pihenhet, ehet az ember; újra sivít: mehet haza! Nem rossz dolog az a sziréna! Fegyelmet és rendet teremt. A munkásember fülének annyi, mint a vén katonának a csata előtt felhangzó trombitaszó: lelkesíti őt! A lustákat pedig hajtja! Larionovics! Hallod? Az egyénileg dolgozó paraszt csakugyan úgy félt a gyári szirénától, mint az ördög a tömjénfüsttől. Anélkül, mondogatta, szabadabb az ember. Azt csinál, amit akar. Mintha nem lett volna otthon is egy saját szirénája? Ha dologidőben elaludt és csak akkor búvt elő a házából, amikor a nap már magasan

járt, mit mondtak az ilyen gazdáról a szomszédok? Halálra gúnyolták. Az egész határ nevette. A felesége meg sodrófával végighúzott a hátán. Hát ez mi, nem sziréna? De még milyen! Ha nem vetett és nem aratott idejében, akkor mit vett ebédnél a balkezébe? A gyermekek, az öregek kenyeret kértek. Hát az ő szavuk nem hajt úgy, mint a gyári sziréna?

Martinov figyelmesen hallgatta Sztupakovot, de az idősebb Grigorjev félbeszakította az öreget:

— Hát te, Tyihon Andronics, talán elfelejtetted, hogy mit adtál be a kolhozba? Nem emlékszel, mit hoztál magaddal? A jegyzőkönyvre sem ügyeltél? Nagy vagyont adtál-e be a közösbe?

— Mármint hogy én? Vagyont? — Az öreg körülnézett. — Mit kérdezel? Tán nem voltunk szomszédok?... Mi az ördögöt adtam volna, amikor egészen huszonkilencig napszámba jártam!... Volt három tyúkom, meg egy gúnár a párjával. Ez volt az egész vagyonom. Ezzel is végzett a kulákagitáció. Mialatt én a kolhoz alakuló gyűlésén voltam, az asszony észrevette, hogy a te udvarodban disznót vágnak, a másik szomszédnál meg az ellős tehén kerül kés alá. Erre ő is vette a szekercét és levágta a tyúkok meg a libák fejét. Semmit sem vittem a kolhozba, csak ezt a két kezemet — nyújtotta előre eres, kérges kezét. — Ezt a két kezemet és semmi mást.

— A leghaladóbb elem! — nevetett Berezsnoj brigádvezető. — Nem volt semmije, nem sajnál semmit! Kis batyuval a hátán, semmi felesleges nem volt benne, követte a pártot! A forradalom katonája!...

— Ha nálunk, a „Vörös Szántóvető" vezetőségében, olyan emberek ülnének, mint Gyemjan Opjonkin — az öreg hangjából fájdalmas irigység csendült ki —, akkor ezzel a két kézzel tízszer annyit tudtam volna tenni a kolhozért. Nem mentem volna el a szülőfalumból, nem kerestem volna jobb helyet. Vándormadárnak csúfoltak. De miért? Ki nevezett így? Azok, akiknek a nemtörődömsége megakadályozta a kolhoz fejlődését!... Pedig hogy dolgoztam volna! Csak az kellett volna, hogy tudjam, mi haszna lesz a munkámnak, hogy nem vész kárba az, amit dolgoztam!...

— Mostanában vezetőségválasztó közgyűlés lesz nálatok. Jól

gondoljátok meg, hogy kiket választotok be a vezetőségbe, hiszen ti vagytok a gazdák. Olyanokat válasszatok, akik gazdaggá teszik a kolhozt. Magam is eljövök a gyűlésre.

Martinov ezután hosszasan és részletesen magyarázta Tyihon Andronovics Sztupakovnak: nem szabad, hogy a rossz kolhozok kudarcai eltakarják szeme elől az élenjáró kolhozok hatalmas sikereit, a jót is észre kell venni; tudnia kell, hogy a szovhozokban sem megy magától a munka, a szovhozok sem mind egyformák. Ott is szükség van okos igazgatókra, becsületes brigádvezetőkre, tehetséges párttitkárokra, nélkülük a szovhoz is dolgozhat veszteséggel, és akkor a gabona túl sokba kerül az államnak. Arról is beszélt, hogy a parasztok, az egykori egyéni gazdálkodók többsége már megszerette a kolhozrendszert, s az ő véleményüket figyelembe kell venni. A kolhozrendszer fennállásának huszonhárom éve a történelemben nem hosszú idő, és ilyen rövid idő alatt nem mehet minden a legjobban. Lám, az egyéni gazdálkodásnak már több évezredes múltja van, mégis milyen kezdetleges maradt! Ha pedig ésszel fognak dolgozni minden kolhozban és minden erőt beleadnak a munkába, akkor nagy bőség lesz valamennyi termékből, s ez vezet aztán majd a mezőgazdaság új formájához, az egységes állami szektorhoz.

Sztupakov apó a tenyerébe köhécselt:

— Akkor hát én, ahogyan nálatok a pártban mondják, baloldali elhajló vagyok?

— Valahogy úgy... Jó, hogy magad rájöttél, hogyan nevezik az ilyen gondolkodást.

Nagy nevetés támadt.

Martinov másra terelte a beszélgetést.

— Hogy hogyan történik majd később az átmenet az egységes állami szektorra, azt ma pontosan, részleteiben még senki sem tudja. Majd meglátjuk, ha megérjük. Inkább azon gondolkozzunk, hogyan lendíthetnénk most előre a lemaradó kolhozokat. Ti minden bajért a kolhozelnököt okoljátok. Bizonyos, hogy a kolhoz elnökétől sok minden függ. De mi, a kerületi pártbizottság tagjai, szintén hibát követtünk el, amikor nem segítettük a kolhoztagokat, hogy a vezetőségbe a legjobbakat, a legérdemesebbeket válasszák be. Azért magatokról se feledkezzetek meg. Ki szántja fel és veti be a kolhozok földjét? Ti,

a gépállomás dolgozói. És hogyan szántotok, hogyan vettek? Úgy, hogy helyenként a kolhozparasztok nem gépkezelőknek, hanem „elkezelőknek" neveznek benneteket. Szégyelljétek magatokat, elvtársak! Beszéljünk csak erről... Három napja járom a kolhozokat a gépállomás igazgatójával, aki beszámolt arról, hogyan teljesítette a gépállomás a szerződéseket. Mennyi panaszt, mennyi átkot hallottam a kolhozparasztoktól, amiért a gépeitek sokat álltak, a munkátok pedig selejtes volt! Miért dolgoztok rossz vállalkozó módjára és miért nem úgy, mint a kolhozföldek gazdái? A jó gazda szemében minden kalász értéket jelent!

— Nem mindenki dolgozik úgy, mint a rossz vállalkozó! — tiltakoztak a traktorosok. — Ne sértegessen bennünket, Martinov elvtárs!

— A „Szovjethatalom"-ban, a gazdag Gyemjannál hektáronként huszonkét mázsa volt a termés! Ott kik művelték meg a földet? Nem a traktorosok?

— Hát az „Október"-ben, hát a „Pirkadat"-ban? Ezekben is majdnem húsz mázsa termett!

— A legkönnyebb bennünket vádolni. De tudja-e, hogy milyen körülmények között dolgozunk? Nézzük például a téli javítást. Kinn a hóban szereljük a gépeket!

— Ha jobban javítjuk ki a traktort, kevesebbet fog állni. De lehet ilyen körülmények között jó munkát végezni?

— Ha tudni akarja, miért nem dolgozunk jobban, akkor hallgasson meg! Elmondunk mindent...

Martinov a bóbiskoló Glotovra pillantott és elfutotta a méreg. „Nagyszerű emberek, milyen jó gondolatokat hallhat itt az ember, ez meg horkol! Micsoda flegma alak!"

Nem tudta tovább türtőztetni magát és meglökte az igazgató vállát:

— Ébredj már!

— Mi az? Mi történt? — riadt fel Glotov.

— Hallgasd meg, mit mondanak a fiúk.

— Hallgattam, hallgattam, de aztán elbóbiskoltam...

— Az igazság az, Pjotr Illarionovics — vette át a szót Jurcsik Maszlov —, hogy két-három évig nem kell nekünk új gép. Mindent

elvégzünk a meglevő traktorainkkal. Megművelhetjük velük az összes szántókat. Hiszen az is előfordul, hogy a Dieseleknek nincs munkájuk, ott állnak a barázda szélén. Inkább adnának nekünk több pénzt építkezésre.

— Valahogy nincs ez rendjén, Martinov elvtárs — szólalt meg az idősebb Grigorjev. — A falunak milliárdokat adnak, minden gépállomásnak egy csomó gépet, mégpedig drága gépeket! De a milliárdokhoz elfelejtenek hozzátenni még néhány ezrest, amelyekre éppen azért volna szükség, hogy azok a milliárdok teljes erővel dolgozhassanak a jó termésért.

— Úgy van, amint az evangélium mondja: ne tudja a te bal kezed, mit cselekszik a jobb — szólt közbe Sztupakov apó. — Az egyik miniszter kombájnokat ad, de a másik miniszter nem ad pénzt, hogy színt építsünk a kombájnoknak, hogy ne álljanak esőben-hóban a szabad ég alatt.

— Ha pedig a költségvetésből nem futja — folytatta Maszlov —, akkor adják el a nekünk szánt új traktorokat más államoknak, és lesz pénzünk.

— Hallod? — bökte oldalba Martinov Glotovot.

— Hallom.

— Mi a véleményed?

— Egyetértek Maszlovval... Egyelőre van elég gépünk, a meglevőket kell jól felhasználnunk. Még vagy két évig megleszünk új traktorok nélkül, de egy jó javítóműhely úgy kellene, mint a falat kenyér. Hát javítás az, amikor szabad ég alatt, az udvarban szerelik szét és szerelik össze a gépeket? Próbálj te fagyban vassal dolgozni! Ha a fiúk egy órát dolgoznak az udvarban a traktor mellett, akkor utána két óra hosszat kell melegedniük a kazánházban. A műhelyben mindössze öt gép számára van hely. És persze ez az oka annak, hogy a téli javítással csak filléreket keresnek az emberek! — Glotov felélénkült. — Hát a szerszámgépeinket láttad? Régi lomok! Ócskavas!... Már sokszor gondolkoztam rajta: miért van az, hogy a mi kitűnő gépparkunk mellett olyan szegényes a javítóberendezés? Olyan ez, mintha telivér, nemes paripákhoz sajnálnának lószerszámot venni, és rongykantárral futtatnák a lóversenyen.

— Ha egyetértesz Maszlovval, miért nem írtál már a minisz-

tériumba: nálunk így és így áll a helyzet, egyelőre lemondunk a traktorállomány bővítéséről, traktor helyett kérünk ezt meg ezt, például nagy javítőműhelyt, szerszámgépeket, jó szállást a traktorosoknak, kocsiszínt a munkagépeknek ...

— Tudják jól a minisztériumban, mi kell nekünk!

— Tudják, tudják ... Tudja az öreg az utat, mégis megkérdi, merre kell menni — zsémbelt Sztupakov apó.

— Szabad egy szót, Pjotr Illarionovics? — emelkedett fel üléből Nyikolaj Berezsnoj brigádvezető. — Mást is el kell itt mondani. Maga beszélt nekünk az olesenkai gépállomás traktorosáról, Kosztya Jersovról. Az a fiú helyesen magyarázta, miért keres nálunk jó gabonatermés mellett kevesebb munkaegységet a traktoros. Amondó vagyok, hogy másképpen kellene nálunk a munkaegységet számítani. Nemcsak a végzett munka mennyiségét kellene alapul venni, hanem a termést is. És a gépállomás igazgatójának több jogot kellene adni, hogy ott, ahol kell, a földtől és a terméstől függően emelhesse az üzemanyag normáját. Különben a traktoros akarva-akaratlan ravaszkodik, sekélyen szánt, kelleténél jobban takarékoskodik az üzemanyaggal, azért, mert másutt, nehéz talajon, vagy ott, ahol az aratógép csak negyed szélességgel vághatott, már több üzemanyagot fogyasztott a megengedettnél. Volna még néhány szavam a gépállomás havifizetéses alkalmazottairól is: a főagronómusról, a főmérnökről, a beosztott agronómusról, a szerelőkről és magáról az igazgatóról is. Ők szintén felelősek a termésért!

— Nem szintén, hanem elsősorban! Mondd, Glotov elvtárs — fordult Martinov az igazgatóhoz —, mit kaptok ti, ha jó a termés?

— Semmit — felelte Glotov —, csak a diplomáért és a szolgálati időért jár bérpótlék.

— Eszerint egy diplomás, régi igazgató még ha rosszul termel, akkor is több fizetést kap, mint a jobban termelő nem diplomás, aki nem régóta igazgató?

— Így van ez.

— Hát igen ... Ezen is változtatni kellene — mondta Martinov. — Mi lenne, ha például így tennénk: a gépállomáshoz tartozó kolhozokban az átlagtermés, tegyük fel, hektáronként tíz mázsa. Fizessenek ezért az igazgatónak, mondjuk, havonta ezer vagy ezerhárom-

száz rubelt. Ha az átlagtermés eléri a tizenöt mázsát: fizessenek neki kétezret. Húsz mázsa esetén két és fél ezret vagy hármat. Ezenkívül kapjon külön pótdíjat a diplomáért és szolgálati időért. A fizetés alapja azonban a terméshozam legyen. Ugyanígy fizetnék az agronómusokat és a szerelőket. Mit szólsz ehhez, Glotov elvtárs? Mondjuk, az év minden hónapjában megkapnád a fizetés minimumát, de amikor betakarítják a gabonát és megállapítják, hogy húsz mázsa volt a termés, akkor, kedves miniszter elvtárs, fizettesse ki a különbséget, vagyis még tízezer rubelt. Tetszik?

Glotov arca mosolyra derült.

— Még kérded? Nyilván jobban igyekeznénk, jobban dolgoznánk... A lét határozza meg a tudatot.

— Ó, te materialista!...

Martinov felkelt a priccsről, az ablakhoz lépett. Kint süvöltött a hóvihar. A titkár megkaparta a jégvirágos ablaküveget, azután visszafordult Berezsnojhoz:

— Mióta dolgozol traktoron, Nyikolaj Petrovics?

— Amióta a szövetkezeteinkben megjelentek az első Fordsontraktorok. Vagyis ezerkilencszázhuszonöt óta.

— Szóval huszonhét éve.

— De négy évet le kell vonni. Négy évig ugyanis harckocsin voltam.

— Tiszt vagy?

— Tiszt.

— Miért nem kerestél a leszerelés után valami tisztább munkát magadnak? Miért tértél vissza a brigádba?

— Az a munka tiszta, amit az ember szeret. Én szeretem ezt a munkát, Pjotr Illarionovics. És a földet is szeretem — paraszt vagyok, földműves, de a munkásosztályt is szívem mélyéből szeretem... Így aztán el sem kellett hagynom a szülőfalumat, mégis beléphettem a munkásosztály soraiba, hiszen a gépállomáson dolgozom. És a rangom sem lett alacsonyabb: ott öt harckocsim volt, itt öt gépem van.

— Igen, a traktoros valóban érdekes ember a faluban —, mondta elgondolkozva Martinov. — Egy személyben kolhozparaszt és munkás...

— Ez már csak azért is jó, mert a kolhozelnök is, meg a gépállomás igazgatója is szidhatja — jegyezte meg nevetve az egyik traktoros. — Két oldalról üthetnek a fejünkre...

— Az a szerencse, Martinov elvtárs, hogy mi mégiscsak kolhoztagok vagyunk — mondta Vaszilij Satohin. — Talán a látszat szerint nem is fűződik különös érdekünk a jó terméshez; de ez csak a látszat, nem pedig az igazság. Mert ha jól meggondolja az ember: én magam is kolhoztag vagyok, a családom is a kolhozban él, feleségem, a gyerekek, valamennyi rokonom; szóval rájön az ember, hogy mégiscsak miénk az a kolhoz, hát hogyne örülnénk a sikerének!

— Fő a mi fejünk a kolhoz miatt maga nélkül is! — szólalt meg Berezsnoj. — Este, ha unjuk már a dámajátékot, arról beszélgetünk, hogyan lehetnénk nagyobb hasznára a kolhozoknak. Ha itt aludna velünk két-három éjszaka, mi mindent hallhatna!... Tegnap például arról beszéltünk, mit kellene tenni, hogy a gépállomás legyen felelős a tényleges termésért. Azért a termésért tehát, amely a magtárba kerül. Hiszen az egész technikai apparátus a mi kezünkben van. Ma már nem tehenekkel szántanak! A mezőgazdasági munka nyolcvan százalékát gépek végzik. Eszerint inkább nekünk kellene felelnünk a kolhoz terméséért. De hogy áll nálunk a dolog? A lábonálló termést felbecsülik — ezt „biológiai termésnek" nevezik — és ennek alapján kiszámítják, mit fizet a kolhoz természetben a gépállomásnak. A lábonálló gabona jónak ígérkezett, mondjuk tizennégy mázsára becsülték. Megkezdődik az aratás. Persze, megint csak mi, traktorosok és kombájnkezelők aratunk. Le is arattuk a termést, csakhogy sok volt a szemveszteség. Nem használtuk ki jól a száraz időt, megindult az esőzés, a gabona megdőlt, nem sikerült mindent tisztán betakarítani. A tizennégy mázsából csak tíz mázsa került a magtárba. Az osztályozás azonban a régi, tizennégymázsás marad. Az osztályozást ugyanis nem lehet megváltoztatni. Az a termést megállapító felügyelők adatai alapján történik. De ezek a felügyelők semmi egyébbel nem törődnek, csak a termés felbecsülésével. Nem érdekli őket sem a tarlóhántás, sem az őszi szántás, sem az állatállomány telelése, de még az sem, hogy milyen lesz a jövő évi termés! Megrovást meg csak akkor kapnak, ha valamelyik kolhozt túl alacsony kategóriába sorolják. De ha a besorolás magasabb a kelle-

ténél, azért nem büntetik őket, még akkor sem, ha a beszolgáltatás után alig marad valami a kolhozban a jól betakarított termésből.

— Ha már erről van szó — Glotov másodszor is, de most már véglegesen felébredt —, hogy képzelitek ti azt, hogy a gépállomás igazgatója feleljen a magtárba szállított termésért? Az a „tudományos" okfejtés, amelyet Berezsnoj most elmondott nekünk, fabatkát sem ér: „nálunk nyolcvan százalékos a gépesítés, tehát a gépállomás nyolcvan százalékban feleljen a termésért!" Úgy gondoljátok talán, hogy a kolhozok csak húsz százalékban legyenek felelősek? Ismered-e azt a közmondást, hogy: egy kanál kátránnyal egy egész hordó mézet tönkre lehet tenni? Nos, erről van itt szó!... Akármilyen jól szántunk és vetünk, ha nem trágyázzák a földet, akkor a mi sovány földünkön nem számíthatunk jó termésre. És kinek kell a trágyát kihordani, a műtrágyázást, a fejtrágyázást elvégezni? A kolhoznak! És a cukorrépa a gépi munkán kívül még mennyi kézi munkát kíván! Felelek én, ha kell, a „biológiai" meg a tényleges termésért is, de adjatok akkor jogokat, hatáskört!

— Milyen jogokat? — mosolyodott el Martinov. — Hogy lecsukathasd a kolhozelnököt, ha nem hordatja ki a földre a trágyát?

— Nem, Pjotr Illarionovics, ne üsd el tréfával a dolgot. Képzeld csak magad az én helyembe!

— A te helyedben, Glotov elvtárs, én így tennék. Kidolgoztuk a kolhoz vezetőségével együtt a munkatervet. Én, a gépállomás igazgatója kötelezem magam, hogy ezeket és ezeket a munkákat ilyen és ilyen határidőre elvégzem. És ha kommunista vagyok, végre is hajtom, amit vállaltam. De te, kolhozelnök elvtárs, te is teljesítsd, amit vállaltál... Mégpedig pontról pontra...

— Megint felfedezted Amerikát! — tárta szét a karját Glotov. — Ilyen szerződés már létezik. Ilyen a gépállomás típusszerződése a kolhozzal. Azzal kezdődik, hogy ez a szerződés törvényerejű.

— Törvényerejű... Ez tehát azt jelenti, ha valamelyik fél nem tartja be a szerződés egyik-másik pontját, végy fel jegyzőkönyvet és add át a bíróságnak? Hol is van a gépállomás igazgatója, merre jár a kolhozelnök? — kérdezik majd a kolhozparasztokat. A bíróságon, pereskednek!... Nem, kedves barátom, hallgasd meg, mit mondanak a fiúk. Valami hiányzik ebből a szerződésből. Mégpedig

éppen az, ami érdekeltté tenne benneteket a magas terméshozam elérésében. Téged is, meg a kolhoz elnökét is. Annyira érdekeltté, hogy nem maradna időtök panaszkodni egymásra az ügyész előtt; és azt a két értékes órát is sajnálnátok, amit a panasz megfogalmazására kell pazarolni...

... A hóvihar elállt. Induláshoz készülődtek, hogy néhány kilométerrel megint közelebb jussanak a kerületi központhoz.

Búcsúzáskor Sztupakov apó így szólt Martinovhoz:

— Ha nem is aludtunk az éjjel, de azért jól eltöltöttük az időt. Tavaly télen húsz előadó járt a kolhozban. Elmondtak mindent: a föld keletkezését, az élet kezdetét... De arról, hogy mitől lenne nagyobb rend a földjeinken, senkivel úgy nem tudtunk elbeszélgetni, mint magával...

— Mondja már el, Pjotr Illarionovics, ha nem titok, miért váltották le Borzovot? — kérdezte Vaszilij Satohin.

— Olvashattátok az újságban — felelte Martinov, s magára vette bundáját.

— Az újságban csak annyit írtak: a kritika elfojtásáért.

— Azért. A kritika elfojtásáért.

— Mi pedig azt hallottuk, hogy a pártaktíva-gyűlésen felszólalt ellene egy kommunista, mire állítólag Borzov másnap telefonált a rendőrségre: „Nincs valami, akármilyen vacak kis vád a felszólaló ellen? Ha nincs, akkor találjanak!"

— Hát igen, ez megtörtént.

— Nézd csak, hová süllyedt az az ember!...

— Ha nem csinált volna ilyen disznóságot, talán most is titkároskodhatna nálunk — mondta Satohin. — Szóval nem azért váltották le, mert rosszul vezette a kerületet.

— Helytelen — mondta Grigorjev —, hogy nálunk néha már csak akkor váltanak le egy felelős vezetőt, ha valami egészen tűrhetetlen dolgot csinál. Pedig lehet, hogy általában alkalmatlan volt a vezetésre, nem helyes módszerrel vezetett, idegenkedett az emberektől, s egyáltalán nem törődött azzal, hogy mi jó a népnek, hanem csak a maga érdekeire vigyázott...

— Emlékszem — mondta nevetve Berezsnoj —, egy éjjel meglátogatott minket Borzov a mezőn. Épp az őszi szántást végeztük.

Minden gép dolgozott, én pedig aludtam a lakókocsiban. Ordítozni kezdett: „Miféle brigádvezető vagy te? A traktorok dolgoznak, te meg alszol!" Azt feleltem: „Borzov elvtárs! Mi dolgom van nekem, ha minden traktor munkában van? Szaladgáljak körülöttük, míg a nyelvem ki nem lóg? Ha minden traktor szánt, egy sem áll, akkor a brigádvezető nyilván jól dolgozott, rendbehozta valamennyit. Tehát most már én is pihenhetek." Kiabált még egy darabig, aztán odébbállt. Folyton csak azt hallottuk tőle: „Naplopók, szabotőrök!"

— Mégsem voltak vele szemben egészen következetesek — legyintett Jurcsik Maszlov. — Olyan határozatot kellett volna hozni, amely részletesen elmondja, hogy milyen hibákat követett el, miért váltották le, ez a kolhozparasztoknak is érthető lett volna, meg az is okulhatott volna belőle, aki a helyébe került!...

— Nagyon közelről érint bennünket az, Martinov elvtárs, hogy kik a mi vezetőink — szólalt meg Sztupakov apó. — Mert hát milyen időben élünk? Most nem úgy van, hogy mindenki a kemence mögé húzódik, mint a svábbogár. Miklós cár alatt akkor kívántuk látni a főnökséget, amikor a hátunk közepét! Csak azért jöttek a faluba, hogy az adóhátralékot kiverjék belőlünk. Jöttek és mentek. Minél előbb mentek, annál jobb volt! Az élet pedig úgy folyt tovább, mint a látogatásuk előtt. A föld az ember sajátja (már akinek volt), az övé a ló (már akinek volt), saját a vetőmag, így hát ki mint vet, úgy arat, senkinek semmi köze hozzá. De most kolhozok vannak. És ez mindannyiunk közös ügye. Nélkületek, a párt nélkül, hogyan végezzük ezt a közös munkát? Nélkületek egy lépést sem tehetünk. Bennünket manapság nagyon is érdekel, hogy miféle ember az, akit leküldenek hozzánk. Milyen ember például a kerületi pártbizottság titkára vagy a végrehajtó bizottság elnöke? Hosszú időre jött-e hozzánk vagy csak látogatóba? Forró szíve van-e vagy csak langyos? Azt hallottuk, hogy jól tud beszélni, de vajon jól dolgozik-e? Jókedvű és bátor-e? Mert jókedvű emberrel mi is vidámabbak vagyunk. És a bátorság sem utolsó dolog! Ha a parancsnok nem ijed meg a saját árnyékától, akkor a katonái tűzbe mennek érte!...

*

Három nap múlva Glotov megjelent a kerületi pártbizottságon. Martinov szobájában folytatódott a beszélgetés.

— Miért az egyszerű traktorosoktól és miért nem tőled, a gépállomás igazgatójától tudom meg, hogy mi a baj nálatok? — kérdezte Martinov az íróasztalnak támaszkodva, és barátságtalanul nézett a karosszékben terpeszkedő Glotov magas homlokára, ősz koponyájára, vörös nyakára, apró, mélyen ülő táskás szemébe. — Téged talán nem izgat mindez? Megszoktad, hogy vállalkozó vagy, és nem is akarsz más lenni? A másodrendű szerep, persze, nyugodtabb életet biztosít, ugye?... Nem, Glotov elvtárs, a gépállomásainknak vezető szerepük van a kolhozmunka szervezésében! A traktorosokkal folytatott beszélgetés után sok mindent még egyszer átgondoltam. Tegnap éjjel itt feküdtem ezen a díványon és eltöprengtem: milyennek is kellene lenniük a mi gépállomásainknak? A gépállomás a jó termésért folytatott harc szervezője, a káderek kovácsműhelye és a kultúra terjesztésének gócpontja! Természetesen ahhoz, hogy fejlesszük a gépállomásokat, növeljük a tekintélyüket, sokat kell még tennünk. Mindenekelőtt az hiányzik, amiről a fiúkkal is beszélgettünk: a jó igazgató! A faluban ez a legfontosabb munkakör: a legjobb kommunistákra kellene bízni. Talán meg kellene adni a gépállomások igazgatóinak mindazokat a jogokat, amelyek egykor a politikai osztályok vezetőit illették meg. Hiszen egyetlen kiküldött funkcionárius sem kockáztatja meg a faluban, hogy saját szájaíze szerint átcsoportosítsa a traktorokat és a kombájnokat. Nagytekintélyű, művelt embernek képzelem én el a gépállomás igazgatóját, aki jól ismeri a mezőgazdaságot, a párthoz hű, és szívvel-lélekkel dolgozik a népért. És ha már ilyen igazgatóink lesznek, attól tartok, Glotov elvtárs, nem bírod majd velük a versenyt. Lehet, hogy át kell majd adnod helyedet elevenebb embernek. Nagyon is nyugodt ember vagy te, túlságosan közönyös!

— Ez a természetem, nem tehetek róla — felelt Glotov.

— A természeted? Mi az ember természete? Maga az ember... Az egyik például mélabús, a másik közönyös. De mitől szomorkodik a mélabús? Talán attól, hogy mindennel elégedetlen, és nem hisz sem a saját erejében, sem a népében? A másik pedig talán azért közönyös minden iránt, mert olyan elvei vannak, hogy „nem az én

házam ég, semmi közöm hozzá", vagy „aki csirke, ne tanítsa a tyúkot tojni".

— Ha tőled függne, a nyugodtakat és a mélabúsakat fel sem vennéd a pártba. Megnéznéd, mit írt be a kérdőív „vérmérséklet" rovatába és ha azt látnád: „nyugodt", akkor nem is vennéd fel, mi?

— Hát ide figyelj, Glotov elvtárs! Nevezzük nevén a gyereket. A te „nyugalmad" egyszerűen politikai passzivitás. Egy év alatt egyetlen értelmes javaslatot sem hallottam tőled a gépállomások munkájának tökéletesítésére. Pedig hát olvastad a XIX. kongresszus határozatait. Tanulmányoztad a párt alapszabályát és a párttagok kötelességeit.

Glotov elmosolyodott:

— Passzivitás!... Csak hallgattam, Pjotr Illarionovics, hogyan beszélgettél a traktorosokkal és bámultam aktivitásodat. „Mit kellene még megváltoztatni?" — folyton ezt kérdezgetted. Mintha tőled függne, hogy holnapra megszületnek-e a szükséges határozatok és úgy megy-e majd minden, mint a karikacsapás. Hallgattalak, hallgattalak és őszintén szólva magamban nevettem rajtad.

— Pedig kár volt nevetned! Nekünk ugyan nincs jogunk megváltoztatni a törvényeket, ahhoz sincs jogunk, hogy új rendeleteket adjunk ki, ez igaz, de kötelesek vagyunk vezetőinknek elmondani mindent, amit a néptől hallunk, amit a nép gondol. A te traktorosaid legalább olyan éleseszűek, akár az államférfiak. Ők azt akarják, hogy a gépállomások valóban hatalmas állami üzemek legyenek falun. Ők megértik azt, hogy a gépállomás a termésért vívott harc tűzvonala. Ők nemcsak munkaidőben gondolnak a gépállomásukra és a kolhozukra, mint némelyek közülünk, vezetők közül. Mi ellátogatunk a kolhozba és továbbmegyünk, nem élünk ott és nem kapunk munkaegységet. Nekik azonban ez az otthonuk. A kolhoz az életük, a jelenük és a jövőjük. Éjjel-nappal saját életükről gondolkoznak!...

Marja Szergejevna Borzova lépett a szobába.

— Nem zavarok? — kérdezte és megállt a küszöbön.

— Nem, nem zavarsz. Gyere csak be. Foglalj helyet.

Marja Szergejevna leült egy székre az ablak mellé. Haja zilált volt, beesett arcán piros foltok, mintha csak az imént hagyta volna abba a sírást. Martinov hosszasan, figyelmesen nézett az asszonyra.

— Látod, ez az asszony is azért kínlódik, mert nem neki való helyen dolgozik — mutatott rá Martinov, még mindig Glotovhoz intézte a szót. — A Vetőmag Vállalat irodáját vezeti, pedig egykor traktoros volt, méghozzá milyen traktoros! Pása Angelinával versenyzett. Lenin-rendet kapott... Ide figyelj, Marja Szergejevna! Elmennél hozzá politikai helyettesnek? — intett Glotov felé. — A mostani helyettes rendes fiú, de beteg, nehezére esik a brigádok látogatása, az utazgatás. Neki keresünk valami könnyebb munkát. Ez neked való lenne, hiszen te rajongsz a földért, a gépekért.

— Mit beszélsz? — Glotov meglepődött. — Őt hozzánk? Hiszen a férjét más kerületbe helyezték?... Hová is küldték, Marja Szergejevna?

— Nem küldték — felelt az asszony. — Maga ment el, Boriszovkába. Történelmet fog tanítani a középiskolában.

— Nem is tudtam, hogy elment — mondta Martinov. — Ajánlottunk neki itt is munkát, a Mezőgazdasági Áruellátó Vállalatnál... Mikor utazott el?

— Tegnapelőtt.

— Hogy gondolod? — kérdezte Glotov. — A férj egy másik kerületben dolgozik, a feleség meg itt? Ez nem lesz jó.

Borzova hallgatott.

— A férjed még nem igazoltatta át magát — fordult az asszonyhoz Martinov. — Talán még meggondolja?

— Pjotr Illarionovics — Borzova Martinovra nézett —, azért jöttem hozzád, hogy tanácsot kérjek egy nagyon fontos ügyben... Nekem legalábbis nagyon fontos. Ha most nem érsz rá, eljövök később.

Glotov felállt.

— Én már megyek. Úgy hiszem, végeztünk, Pjotr Illarionovics?

— Nem, még nem végeztünk. Változtatni kell a természeteden.

— Megpróbálom... Azt hiszed, lehetséges?

— Előfordul, előfordul, Glotov elvtárs. Az ember természete a korával változik. Várj még kint egy kicsit. Kettőkor kezdődik a titkárság ülése.

Glotov kiment.

— Mi történt, Marja Szergejevna? — Martinov megkerülte az asztalt és megállt az ablaknál.

Borzova az ablak felé fordult, ajka remegett. Felelet helyett a szék támlájára borult és zokogni kezdett. Martinov zavarában a kancsóból színültig töltött vízzel egy poharat és Borzova mellé, az ablakpárkányra tette.

— Nem akarok vele menni Boriszovkába, Pjotr Illarionovics — vetette fel fejét egy kis nyugalmat erőltetve magára. — Ó, de nehéz! Mit csináljak?... Itt szeretnék maradni. Elmennék a gépállomásra, hisz éppen magam akartam tőled más munkát kérni. Mit tegyek?... Nem akarok vele élni. Nem tudok! Olyan nehéz vele! Egyetlen szavának sem hiszek... Kivel is éltem tizenkét esztendeig? Ó, én ostoba, miért nem mentem el tőle előbb! Szégyellem magam. Amíg jó állása volt, vele éltem, beletörődtem, s most, amikor rosszul megy a dolga, otthagyjam? És a gyerekekkel mi lesz? Két gyermekünk van. Nem hagyom el őket, és nem adom az ő kezébe. Olyan önző embereket nevelne belőlük, amilyen ő maga! Nem, nem adom! Mit csináljak?...

Martinov sokáig hallgatott. A falióra kettőt ütött.

— Bocsáss meg, Marja Szergejevna... Most jönnek hozzám. Két órakor kezdődik a titkárság ülése. Ha akarod, holnap bejövök korábban, úgy nyolc körül, és majd beszélgetünk még erről. Rendben van?

Borzova felállt.

— Nem, ne menj el. A gépállomások munkája van napirenden. Szétküldjük az embereket a gépállomásokra, hogy pártnapokat tartsanak. Esetleg te is elmehetnél valahová. Mit szólsz hozzá?

Egymás után jött a szobába Ivan Fomics Rugyenko, a végrehajtó bizottság elnöke, Medvegyev, a másodtitkár, Poszohov, a kerületi újság szerkesztője, Glotov, Nyikiforov, az olesenkai gépállomás igazgatója, Grisin mechanikus, ugyanennek a gépállomásnak a párttitkára és Zarubin, a harmadik gépállomás igazgatója. Martinov komoran fogott kezet vendégeivel. Marja Szergejevna könnyei és családi drámája felkavarta. Néhány percig hallgatott, igyekezett összeszedni gondolatait, aztán az asztalhoz ült és megnyomta a csengőt.

— Hívj be mindenkit — szólt a szobába lépő titkárnak. — Ki

hiányzik még? ... Elvtársak, titkársági tagok! Ma meg akartuk hallgatni a gépállomások igazgatóinak és párttitkárainak jelentését. De arra gondoltam, jobb lenne, ha először kimennénk a gépállomásokra és ott pártnapokat tartanánk. Beszélgessünk a párttagokkal ott helyben. Hívjunk meg a kolhozokból is kommunistákat. A helyszínen mindent jobban tisztázhatunk, és könnyebben végére járhatunk annak, hogy mi az oka a gépállomások rossz munkájának. Állapítsuk meg, hol vannak olyan hibák, amelyeket a magunk erejéből megszüntethetünk és olyanok, amelyekhez segítséget kell kérnünk a területi szervektől és Moszkvától. Csakhogy nem fél órával a gyűlés megkezdése előtt kell megérkeznünk. Legalább egy-két napot ott kell töltenünk. Nézzetek körül, beszélgessetek az emberekkel és gondoljatok meg mindent. Mit szóltok hozzá? ... Döntsük el hát, ki hová utazik ...

1953.

I

Megállapodásuk szerint Martinov másnap jóval munkaidő előtt bement a hivatalába, de Marja Szergejevna, Borzov felesége nem jött el. Ebéd után, két óra tájban aztán felhívta Martinovot telefonon és közölte vele, hogy elutazik férjéhez Boriszovkába, megnézi, hogyan helyezkedett el új munkahelyén. „No, szerencsés utat!" „Mégsem marad itt — gondolta sajnálkozva Martinov. — »Amíg jó állása volt, vele éltem, beletörődtem, s most, amikor rosszul megy a dolga, otthagyjam?« — jutottak eszébe Marja Szergejevna szavai! — Kisírja magát, megnyugszik, és élnek majd tovább, mint eddig."

Egy hét múlva maga Borzov jelent meg Martinovnál. A titkára, Szasa Trubicin már előző nap elmesélte Martinovnak, hogy Borzovot és feleségét látta a városban. Azt mondják: a holmijukért jöttek, mert Boriszovkába költöznek. Borzov késő este jött el a kerületi pártbizottságra, amikor Martinov már egyedül volt a hivatalában. Kezet nyújtott Martinovnak.

— Jó egészséget! Hogy vagy?

— Csak lassan — felelte Martinov, és a karosszékből átült a díványra. — Foglalj helyet!

Borzov elővette cigarettatárcáját, rágyújtottak.

— Azelőtt nem dohányoztál — jegyezte meg Martinov.

— Évekkel ezelőtt dohányoztam, később abbahagytam, aztán újra kezdtem... Talán azt hiszed, hogy az izgalmak miatt szoktam rá újra?

— Nem hiszek én semmi ilyesmit. Csak úgy eszembe jutott, hogy azelőtt nem dohányoztál...

Borzov körülnézett egykori dolgozószobájában. Semmi sem változott. Martinov nem tartozott azok közé a vezetők közé, akik azzal kezdik munkájukat, hogy hivatali szobájukban egyéni ízlésük szerint átrendezik a bútorokat.

— Mi újság? — kérdezte Borzov, cigarettaszipkáját rágcsálva. — Sokat csepülnek a korábbi talpnyalóim? — Hangjából valami mesterkélt incselkedés csengett ki, amiből nem lehetett pontosan tudni, tréfálkozni vagy vitatkozni akar. — Nem szokatlan ez olyan emberrel szemben, akitől egykor féltek, de ma már nincsen hatalmon. Ilyen ember körül szokott megindulni a suttogó pletyka. „Tudja, hogy a Baromfikeltetőből évente legalább ezer tojást utalt ki magának? A halgazdaságból ingyen kapta a halat! Állami kocsin járt vadászni!"

— Akik most utólag hordanak rád össze hetet-havat, azoknak kiteszem a szűrét! — felelte Martinov. — Nem hiszek nekik. Miért hallgattak azelőtt az értekezleteken meg a plénumokon? Ma téged rágalmaznak, holnap, ha engem váltanának le, ellenem intrikálnának. Menjenek a pokolba!

— Igazad van. Az ilyenekre úgysem számíthatsz soha. Másfajta emberekre támaszkodj, olyan kommunistákra, akik nem esnek hasra az új titkár előtt és nem hízelegnek neki.

„Hasznos tanács" — gondolta Martinov.

Borzov olyan volt, mint régen: széles vállú, izmos nyakú, borotvált koponyájú; nem fogyott le, arca sem változott. Ha arcbőre nem lenne fakószürke, makkegészségesnek hinné az ember.

— Az átigazolásomért jöttem. Remélem, elengedtek?

— Ha nagyon akarod, elengedünk — felelte Martinov. — De nem kergetünk. Itt is találnánk neked valami munkát.

— Ugyan! Nem kergettek? Talán nem is örülsz annak, hogy elutazom?... Azt mondják, Marja Szergejevnának itt ajánlottál valamiféle munkát. Őt akarod itt tartani, vagy engem?...

Martinov, amennyire csak tudta, türtőztette magát.

— Hát bizony, Marja Szergejevna nem rossz munkaerő, kár volna elengedni.

Borzov görbe szemmel, elboruló tekintettel nézett Martinovra. Ajkára bizalmatlan, gúnyos mosoly ült. De továbbra is fesztelen, tréfálkozó hangon beszélt.

— Milyen munkát adnátok nekem? Kineveznétek a Baromfikeltető igazgatójának? Vagy a Mezőgazdasági Áruellátó Vállalathoz, innen öt kilométerre, Alsó-Troickba? Köszönöm szépen... Képzeld magad az én helyembe, Pjotr Illarionovics. Valahogy nincs kedvem gyalog mászkálni azokon az utcákon, amelyeken valaha Pobedán jártam. Inkább járok új utcákon, más városban, ott jobb lesz.

— Igazad van, jobb lesz — bólintott Martinov. — Hát akkor elengedünk... Tarts meg jó emlékezetedben!

Borzov szippantott még egyet-kettőt a cigarettájából, s a mennyezet felé fújta a füstöt. Még egyszer körülnézett a dolgozószobában. Nagysokára ismét megszólalt. De most már komolyan; a mesterkélt mosoly eltűnt arcáról.

— Előbb vagy utóbb eszükbe jut még Borzov! — jelentette ki mély meggyőződéssel. — Nagy munkát bíznak majd még rám! Nem lehet a kádereket így elherdálni. Majd egyszer megértik ezt az elvtársak!... Nem én dolgoztam éjszakákon át ebben a szobában? Mennyi energiát öltem a munkába! Itt tettem tönkre az egészségemet! Előfordult, hogy éjfél után kettőkor adtam le körtelefont a falusi szovjeteknek: „Hívják össze a kolhozelnököket és a brigádvezetőket!" Miért tettem ezt? Hogy az emberek érezzék: a párttitkáruk elől még éjjel sem bújhatnak sehová. Nem aludtam, de a kerület sem aludt! Az államnak a vezető pozíciókban erélyes emberekre van szüksége... Mondhatnak most rólam, amit akarnak, de azt senki sem mondhatja, hogy pipogya voltam. Az egész kerületet kézben tartottam, féltek tőlem...

— Ez igaz. Ezt el kell ismerni: féltek tőled! — bólintott Martinov.

És magában ezt gondolta: rossz vezető az, akitől mindenki fél...

— Mégis helytelenül mondja rólam a területi bizottság határozata — folytatta Borzov —, hogy „durván elfojtottam a kritikát..." Az a bizonyos dolog pedig egyáltalán nem úgy történt, ahogy széjjelkürtölték. Igaz ugyan, hogy érdeklődtem az ügyésznél, miféle ember ez a Muhin, aki az aktívaülésen csökönyös szamárnak nevezett, de nem adtam utasítást, hogy indítson eljárást ellene. Ostobaság! Ha valaki nem követ el bűncselekményt, miért indítanának eljárást

ellene? De maga az ügyész említette meg nekem: „Ez ellen a Muhin ellen eljárást kell indítani a kolhoz-alapszabályzat megsértése miatt: lábonálló takarmányt adott el a traktoristáknak." Én csak aziránt érdeklődtem, megindították-e ellene a vizsgálatot, és ha igen, hogyan áll az ügye... Egyszóval most más idők járnak... A tizenkilencedik kongresszus határozata, az új alapszabály... „A bírálat elfojtása nagy bűn...", „Aki elfojtja a bírálatot..." Nos hát fel kellett valakit áldozni, hogy a többiek okuljanak. Én voltam, akit feláldoztak, én kerültem a történelem kereke alá...

Martinov szörnyen unta már a dolgot. Nagyot ásított, és a faliórára pillantott.

— Fél egy. Holnap reggel nyolckor a „Kommunizmus Hajnala" kolhozban kell lennem.

Borzov felállt.

— Azt hittem, Viktor Szemjonovics, hogy okultál a történtekből — szólalt meg Martinov —, de te még mindig ostobaságokat beszélsz. „Most más idők járnak!" Milyen idők? Arra gondolsz talán, hogy „divatba jött" a kritika, és te ennek a „divatnak" vagy az áldozata? „A történelem kereke alá kerültem!" Azt hiszed talán, hogy az egész hibád csak annyi, hogy ostobán jártál el Muhinnal szemben? De arról miért nem beszélsz, hogy milyen állapotban hagytad itt a kerületet? Hogy papíron átlagos, de valójában milyen rossz itt a helyzet? És arról sem beszélsz, hogy miért jutottunk ide. És hogy hogyan fogunk kikecmeregni ebből a kátyuból.

Martinov szerette volna Borzov szemébe mondani mindazt, ami összegyűlt a lelkében azóta, amióta ő az első titkár és tisztában van azzal, hogy elsősorban ő felel a kerületért. „Három éven át elfojtottál itt minden önálló gondolatot. A titkárság tagjainak a véleményét soha meg nem kérdezted. Kifutófiúkká próbáltad változtatni őket. Most pedig gúnyolod a hízelgőket: »a talpnyalóim«, mondod. De miért engedted őket közel magadhoz? A felelős munkakörökbe betűrágókat és lelkiismeretlen karrieristákat ültettél. Olyan káderekét válogattál ki, amilyen te magad vagy. Te voltál a mintakép, és hozzád hasonlókkal vetted körül magad. Augiász istállóját hagytál magad után és most, ugye, más tisztítsa ki! Ha valaki utadban volt, vagy meg akartad büntetni valamiért, akkor kolhozelnököt csináltál

belőle, mondván: falura küldünk egy lemaradó kolhozba, például a »Tőke Bukásá«-ba ... Voltaképpen azért az egyért is ki kellene zárni a pártból, mert gúnyt űztél a kolhozelnök magasztos tisztségéből. Pedig mi lehet nekünk, kommunistáknak, szentebb dolog az embernél, a földnél, a kenyérnél! ... És miért vagyunk mi, kommunisták, ha nem azért, hogy minden kolhoz életét gazdagabbá és örömtelibbé tegyük ..."

Sok mindent szeretett volna elmondani, de arra gondolt: mi értelme lenne? Hogyan lehet a vaknak megmutatni, hogy a tej milyen fehér? Legyintett és a fogashoz indult a kabátjáért.

— Nem tanultál te semmit ... és nem is fogsz tanulni! Képtelen vagy megérteni, mi is történt körülötted.

— De nagyon tűzbe jöttél! Várj csak egy kicsit ... — Borzov arcára kényszeredett, sajnálkozó-gúnyos mosoly telepedett. — De nagyon tűzbe jöttél! — ismételte. — Majd lelohad még ez a nagy lelkesedésed. Ülj csak le még egy percre. Elmondom, milyen szándékok sarkalltak, amikor idejöttem. És azt is, hogy miért nem lett belőlük semmi. Ha megengeded, átadom a tapasztalataimat.

— Menj a csudába a tapasztalataiddal!

Martinov kiengedte maga előtt Borzovot, leoltotta a villanyt és odakiáltott a folyosón álló kályha mellett bóbiskoló éjjeli őrnek, hogy zárja be a dolgozószobát. Aztán Borzovot megelőzve gyorsan leszaladt a lépcsőn.

Kint a szél ugyancsak hordta a havat; száraz, éles hókristályokat vágott Martinov arcába. A párttitkár felhajtotta gallérját, mélyebben homlokába húzta sapkáját és hazafelé sietett. A háta mögül még sokáig hallotta az ellenkező irányba tartó Borzov távolodó lépteit.

Így váltak el.

Január közepén megenyhült és gyönyörűre fordult az idő. Fagyott ugyan, de nem fújt a szél, és minden reggel ragyogó napsütésre ébredtek az emberek. Vékony hótakaró borította a város utcáit.

Troick nem nagy város. Magasan, egy domb lejtőjén fekszik. Körös körül, a messzeségben falvak terülnek el és rétek zöldellnek a Szejm folyó árterületén; a dimbes-dombos földek mögött erdők

sötétlenek. Troick ma egy mezőgazdasági jellegű vidék kerületi központja, amelynek minden intézménye és vállalata a mezőgazdaságot, a kolhozokat szolgálja. De valaha ez a város erőd volt Oroszország déli határán. Külvárosainak neve is ezt mutatja: „Lövész-telep", „Ágyús-telep"... Egyike azoknak az erődöknek, amelyeknek lakóiról így énekel a régi orosz ballada: „kopjahegyről etették, sisakban dajkálták..." A város nyolcszáz éves, de fiatalnak látszik. A háború alatt elpusztított épületek helyébe újakat emeltek, a parkokat rendezték, a kerületi kultúrház mellé fiatal juharfákat és nyírfasorokat ültettek. Sok a diák a városban: a pedagógiai főiskola hallgatói. Arra még nem volt idő, hogy új, divatos névre keresztelják a várost, például ilyenre: Gabonavár vagy Kenyérvárad. Talán azért nem került még erre sor, mert a termés eddig sohasem ütött be úgy, ahogy kellett volna.

Martinov vasárnap későn, fél tizenkettőkor kelt fel — hajnalban tért csak haza a kerületből. Az asztalra készített reggeli mellett három cédula feküdt. Az egyiket a fia írta: „Elmentünk sielni, ma nagy verseny van. Későn jövök!" A másikat a felesége: „Varrónőhöz mentem. Sajnáltalak felkelteni, nélküled reggeliztünk. Ha sétálni mégy, a parkban találkozunk." A harmadikat unokanővére írta, aki a ház gazdasszonya volt: „A piacra mentem. Ha a tea kihűlt, melegítsd meg a villanyfőzőn."

Martinov megreggelizett, felöltözött, bezárta az ajtót és kilépett az utcára. Éjszaka friss, fehér hólepel borította be a régi, csontkeményre fagyott hóréteget, a napsugarak vakító fénnyel verődtek vissza a szűziesen fehér hókristályokról. A kerületi bizottságban Martinov le sem vette kabátját, az ügyeletesnél átnézte az éjjel érkezett táviratokat. Be sem ment a dolgozószobájába. Ma pihenni akart, csavarogni a városban, felfrissülni...

A parkhoz vezető főutcán, Borzovék hajdani háza közelében ismerős hang szólította meg.

— Pjotr Illarionovics! Elmész mellettem, s még csak nem is köszönsz?

Martinov megfordult. Szőrmebundájában, fehér, kötött gyapjúkendővel a fején Marja Szergejevna állt a tornácon. Éppen a kesztyűjét húzta fel.

— Nem is gondoltam, hogy még egyszer itt látlak... Jó egészséget! — köszönt vissza Martinov. — Visszajöttél az ittmaradt holmikért?

— Visszajöttem. Én is kijöttem a friss levegőre. Jaj de síkos ez a lépcső!

Martinov karonfogta Borzovát és lesegítette a lépcsőn.

A Szejmhez vezető meredek utcán a gépkocsik és lovas szánok között féktelen gyorsasággal ródlik cikáztak. A gyalogos ember élete valósággal veszélyben forgott. Az utcasarkokon a gyerekek a lábukkal fékeztek, oldalt hajoltak és merész kanyarral befordultak a keresztutcába. Martinov tréfásan megfenyegette a közlekedési szabályok kiskorú megszegőit, és karonfogva átvezette Marja Szergejevnát az utca másik oldalára.

— Voltam Boriszovkában — kezdte az asszony —, de itt kell maradnom. Itt fogok élni. Nem zavartok el? A lakás nekem meg a gyerekeknek persze nagy, ossza ketté a városi szovjet, és az egyiket adja oda valakinek... Ha pedig kiküldesz a gépállomásra, mint ahogy ígérted, akkor ott fogok lakni és lemondok az egész titkári lakásról.

— Ugyan hagyd már azt a lakást! Nem veszi el tőled senki, lakjál csak benne nyugodtan. De mi történt köztetek?

— Mi történt?...

A piactér felől, az áruház sarka mögül, prémgalléros fekete kabátban, könnyű, gyors léptekkel egy asszony bukkant elő. Fején szürke perzsa sapka, lábán csinos, fehér nemezcsizma. Messziről intett Martinovnak, a parkra mutatott és átkiáltotta: „Mindjárt jövök!" Ezzel eltűnt az áruház ajtaja mögött.

— Ki ez? — kérdezte Marja Szergejevna.

— A feleségem — válaszolta Martinov. — A varrónőnél volt... nyilván kevés az anyag, s most szalad a boltba, hogy megvegye.

— A feleséged? Mikor érkezett?

— Itthon van már vagy tíz napja.

A havas parkban már ösvényeket taposott a sétáló ifjúság. A sűrűn ültetett, alacsony fák behavazott koronái összeborultak a sétány felett. Martinov sapkája beleakadt az egyik ágba. Marja Szergejevna felszisszent, hó hullott a nyakába.

— Menjünk azon az úton, ott nincsenek fák.

— Mi van tulajdonképpen veletek? — kérdezte újra Martinov, amikor már másodszor sétáltak el a Troick felszabadításáért elesett páncélosok emlékére felállított tank mellett. — Otthagytad?

— Ő maga könnyítette meg a dolgomat. — Marja Szergejevna ajkán keserű mosoly jelent meg. — Tudod, Pjotr Illarionovics, olyan ostoba voltam, hogy még lelkiismeretfurdalást éreztem: mi lesz vele, ha életének ebben a nehéz percében elhagyom, milyen feleség vagyok akkor én... Pedig ő éppen erre az alkalomra várt. Persze nem arra, hogy leváltsák, de ha már így történt... Boriszovkában él régi szerelme, még abból az időből, amikor ott dolgozott. Nem idős nő, fiatalabb nálam. Laboránsnő a gabonaraktárban. Már amikor itt laktunk, mondogatták nekem: ha Viktor Szemjonovics hazatelefonál, hogy valamelyik falusi szovjetben tölti az éjszakát, akkor bizonyosan átment Boriszovkába, a Galinájához, felülvizsgálja a nyugtákat, ellenőrzi, hogy melyik kerület adott be a héten több gabonát... Nem hittem... De most meggyőződtem... Megérkeztem Boriszovkába... és a szállodában kellett megszállnom, mert ez a nő már nála lakott.

— Hát így áll a dolog!... Járt nálam, de családi ügyeiről egyetlen szót sem szólt.

— Itt még nekem sem szólt. Gyáva. Húzta, halasztotta, amíg csak lehetett. Ha tudtam volna, nem utaztam volna hozzá szégyenszemre...

Marja Szergejevna elhallgatott. Martinov rápillantott — az asszony szemében könny csillogott.

— Ne bánkódj! Megleszel te nélküle is.

— Nem bánkódom — felelte hevesen az asszony. — Csak undorodom! Mindent megértettem! Régóta vágyódik utána, de amíg fontos pozícióban ült, nem mert elhagyni. Hogy is tehette volna? Az emberek elítélik az ilyesmit. Megtudják a területi bizottságon is. Milyen példamutatás ez? A vezető magánéletének makulátlannak kell lennie. Hisz' ő maga is tartott előadásokat a családról, az erkölcsről: „Az összetartó család az állam alapja." De most már nincs veszteni valója!

— Valami nincs itt rendjén — válaszolta Martinov. — Hiszen

meggyőződése, hogy nem hosszú időre váltották le. Nekem legalábbis azt mondta: „Előbb-utóbb ismét vezető állásba helyeznek." Ha újra titkár szeretne lenni, akkor jól tudja, mennyire árt neki, ha bemocskolja a hírnevét... Talán szereti azt a nőt.

— Lehet. De akkor miért nem mondta meg őszintén? Most aztán mindenkinek azt fogja mondani, hogy először én csaltam meg őt. Ezzel próbálja majd igazolni magát.

— Micsoda? Te volnál a hibás? — Martinov meglepetten állt meg a sétányon.

— Emlékszel, egy este eljöttél hozzánk és én azt mondtam neked: „Olyan ez a város, hogyha egyik végén tüsszent az ember, a másikon azt mondják rá: egészségére!" Persze, rögtön elmondták neki, hogy nálunk jártál. Akkor nem szólt egy árva szót sem, csak annyit kérdezett: „Miért járt itt Martinov?" Elmondtam neki, hogy én hívtalak, mert meg akartam tudni tőled, min vitatkoztok folyton...

— És aztán?

— Aztán nem féltékenykedett. Most azonban minden eszébe jutott. „Látom, nagyon összebarátkoztál Martinovval — mondta. — Alighogy kiteszem a lábam, máris ott terem. Ezek szerint nekem is más asszonyt kell keresnem." És olyan féltékenységi jelenetet rendezett, hogy no!

— Micsoda ostobaság! — Martinov elpirult. — Miért hallgatott akkor?... Hazudik, nem féltékeny. Miért nem szólt nekem? Hiszen bejött hozzám a kerületi bizottságra, egymás mellett ültünk a díványon! Felkaphatta volna a levélnyomót, hogy a fejemhez vágja... Micsoda Othello!

— Csakugyan nem féltékeny? — Marja Szergejevna tágranyitott szemmel, elborult tekintettel nézett Martinovra. — Az egész csak komédia lett volna?...

Még egyszer végigmentek a sétányon, a tanktól a boltíves bejáratig.

— Mi lesz a gyerekekkel? — kérdezte Martinov.

— Nyina, az első feleségének a lánya nála maradt, a kicsinyek meg nálam. Nagyon kért, hogy az idősebbet, Misát adjam neki. A gyerekeket szereti. Nem adom... Megígérte, hogy segíteni fog. De kell is nekem az ő segítsége! Egyedül is felnevelem őket!...

Hátuk mögött gyors léptek hallatszottak. Csengő hang kérdezte: „Veletek tarthatok?"

— Tessék! — felelte mosolyogva Martinov, és gyorsan megfordult. A sudár termetű, fekete szemű asszony a sapkája alól kikandikáló hajfürtökhöz emelte kezét, összecsapta bokáját, tréfásan „tisztelgett". Ám a nemezcsizma csak tompán ütődött össze.

— Tessék, tarts velünk. Ismerkedjetek meg: feleségem, Nagyezsda Kirillovna és Marja Szergejevna Borzova, azelőtt Masa Gromova. Már a leveleimben is említettem.

Az asszonyok fürkészve néztek egymás szemébe. Megszorították egymás kesztyűs kezét.

— Csak itt a parkban jártatok? — kérdezte Nagyezsda Kirillovna. — Csuda idegen nekem még ez a város, tulajdonképpen még semmit sem láttam belőle. Nem ruccannánk le a folyóra, a jégre . . . ?

Sokáig sétáltak a város környékén. Voltak a Mogyorós-tanyán, ahol megcsodálták a síelők merész sáncugrásait, térdigérő hóban barangoltak a folyó túlpartján a tölgyligetben, és sokáig üldögéltek a jégpáncéllal borított folyó partján, az új híd építéséhez előkészített gerendákon.

Martinov felesége elbeszélte élete történetét Marja Szergejevnának.

— A háború miatt nem fejezhettem be a főiskolát — mesélte Nagyezsda Kirillovna. — Aztán férjhez mentem, fütyültem a tanulásra. Később azonban láttam, hogy a férjem csak „irodalmi rögeszméivel" foglalkozik. Gondoltam, még belebolondul ebbe, s akkor mi lesz velem meg a fiammal? . . . Elővettem hát régi tankönyveimet, nekiduráltam magam és letettem a második évfolyam vizsgáit. Krasznodarban fejeztem be a főiskolát. „Jóízű" szakmám van: gyümölcstermesztés és szőlészet. De itt kevés a gyümölcs, szőlő pedig egyáltalán nincs. Nem kellene ültetni, titkár elvtárs? Vagy most kisebb gondja is nagyobb ennél? Persze, a kenyér előbbrevaló a gyümölcsnél. De még ahhoz sem igen értünk, hogyan kell sok búzát termelni!

— Ne szidj engem a gabona miatt. Idő kell mindenhez. Majd az idén, ha jól felkészülünk a tavaszi munkára! . . . — Azután Marja Szergejevnához fordult. — Amikor megtudta a főiskolán, hogy pártmunkára mentem, egyszeribe csoda kedves leveleket kezdett írni . . .

Régi álma, hogy hagyjam abba az újságírást. És most mégis, alighogy megjött, mindjárt kritizálni kezd!...

— Tudtommal semmi különös kedvességet nem írtam, csupán azt, hogy nemcsak az irodalomban vannak művészek. Nem ismered fel a hivatásodat! Kiagyalsz egy elbeszélést, de nem lehet végigolvasni. Unalmasabb egy jegyzőkönyvnél. Ha azonban felszólalsz egy gyűlésen, s mondjuk a téli takarmánykészlet biztosításáról beszélsz, ott aztán elemedben vagy, és úgy szónokolsz, akár egy poéta. Kész Vergilius!

— Jó, jó, Vergilius... De mi köze mindennek az én irodalmi próbálkozásaimhoz? Először is, én voltam az, aki ragaszkodtam ahhoz, hogy befejezd a főiskolát. Sajnáltam, hogy tanultál, tanultál... és aztán egyszerre csak abbahagytad. No meg nem is nagyon jöttünk ki az én fizetésemből...

— Persze hogy nem, ha egyszer újságcikkek helyett regényeket írtál, amelyek sohasem jelentek meg. Évente háromszor is költözködtünk. Alighogy beszereztem néhány fazekat, lábast, vedret, teknőt, alighogy berendeztem a háztartást, máris ott kellett hagynom, hogy másutt újra kezdjem!...

— Látod, milyen... — érintette meg Martinov Marja Szergejevna karját. — Szememre hányja, hogy évente háromszor költöztünk. Pedig cigánytermészete van. Örökké kóborolna a nagyvilágban... Amikor a területi újság különtudósítója voltam, „A riporter felesége" címmel elbeszélést akartam írni róla. Akkor fülig szerelmes voltam belé.

— Hát így áll a dolog! Most már nem vagy fülig szerelmes?

— Nem bizony, sőt, ha tovább maradsz Krasznodarban, teljesen elfelejtettelek volna...

— Nem felejtettél volna el!

— Ne zavarj. Most elmondom Marja Szergejevnának a mi kálváriánkat... Már az ötödik vagy a hatodik kerületbe érkeztünk; egy bőrönd és egy hátizsák — ez volt mindenünk. Amíg nem kaptunk lakást, szállodában laktunk. Azt mondja a feleségem: „Petya, éljünk már végre nyugodtan. Ne kritizáld olyan élesen a vezetőket. Rossz természeted van, mindig csak a bajokat veszed észre." Mert tudja, Marja Szergejevna, a feleségem az előbb nem mondott igazat,

amikor azt állította, hogy nem írtam újságcikkeket. Írtam bizony. Nem túl gyakran, de ha írtam, azok élesek voltak, akár a borotva. És nemcsak abban a kerületben olvasták a cikkeimet, amelyikről írtam. A területi bizottságnak pedig minden cikkem után határozatot kellett hoznia. Akár megerősítette a kiküldött bizottság, amit írtam, akár elsimította, határozatot mindig kellett hoznia. „Neked mindig csak a hibák szúrnak szemet — korholt a feleségem —, pedig bizonyosan vannak a kerületben eredmények is." „Igen — feleltem —, magam is szeretnék egy kicsit már pihenni. De most, úgy tetszik, jó kerületbe kerültünk. Jártam a kerületi pártbizottságon, a kerületi végrehajtó bizottságon — mindenütt vidám, barátságos emberek fogadtak. Meglátogattam két kolhozt is: a parasztok jómódban élnek." A feleségem boldog. Végre révbe jutottunk! Kifesti az új lakást, képeket aggat a falra... Elmúlik egy-két hét. Egyszer csak azt veszi észre, hogy rosszkedvű vagyok, éjjelenként nyugtalanul alszom. „Mi van veled?" — kérdi. „Semmi különös." Eltelik még egy hét. „Miért hallgatsz, miért nem írsz egy sort sem a kerületről?" „Tudod, Nágya, egy kicsit a dolgok mélyére néztem. Itt sem fenékig tejfel minden, mint ahogyan kezdetben hittem. Az itteni vezetők tapasztalt rókák, értenek ahhoz, hogyan lehet mindent jó színben feltüntetni. Az egyik gépállomás kolhozai gazdagok, persze, a vendégeknek mindig ezeket mutogatják. Az évi tervet is ezekkel a kolhozokkal teljesíttetik. De van egy olyan gépállomásuk is, ahová maguk is csak évente egyszer dugják oda az orrukat. Itt is űzik a porhintés régi mesterségét." „És milyen a terméshozam?" — kérdezi a feleségem. „Egy-két táblán rekordot értek el, de az átlag csapnivaló." Eltelik még egy hét, én meg rendületlenül mesélem neki, hol voltam, mit láttam... Egyszer csak rácsap a párnára. „Mi az ördögnek suttogsz itt nekem? Miért nem írod meg az újságban? A területi központ bizonyára a legjobbnak tartja ezt a kerületet!" — „Jó, megírom — mondom én. — Körülnézek még egyszer, aztán megírom. Egyelőre ne akassz újabb képeket a falra. Hátha le kell szedni őket." A szerkesztőségben az a vélemény alakult ki rólam, hogy összeférhetetlen vagyok, minduntalan belekötök a helyi vezetőkbe. „Megírom — mondom erre az asszonynak —, te pedig csomagolj!" — „Miért siettetsz? — kérdi a feleségem. — Talán sokáig

tart nálam a csomagolás! A szegényember könnyen szedi a sátorfáját! Az a fő, hogy el ne add a lelkiismeretedet a jó lakásért, a nyugodt életért!" Hát így...

Martinov felesége vállára tette a kezét.

— Derék ember az én feleségem!... Ilyen asszonnyal körülgyalogolnám a világot, akár ötször is!...

Nagyezsda Kirillovna csengő hangon felnevetett.

— Emlékszel, hogy az egyik kerületben, azt hiszem, a szizoviban, milyen nagy vendégszeretettel fogadtak bennünket?

— Persze, hogy emlékszem. Éppen csak a harangokat nem húzták meg a tiszteletünkre. Micsoda szenzáció: a területi újság különtudósítója nálunk telepszik le! Vigyázat, veszélyes ember!... A kereskedelmi vállalatok vezetését ugyanis gazemberek kaparintották a kezükbe, aztán le is lepleztem egy nagy szélhámosságot. Egy téli napon érkeztünk meg teherautóval, feleségemet letettem az új lakásban, leraktuk a holminkat, én meg egyenesen a postára siettem, hogy elküldjek az újságnak egy sürgős anyagot. Hazaérve látom, hogy az asszony ül az üres lakásban és pityereg. „Mi történt?" — „Tudod te, hogy mi volt itt? Vagy húszan jöttek érdeklődni, hogysmint szolgál az egészséged. A kereskedelmi igazgatóság egyik alkalmazottja itt akart hagyni egy kosár élelmiszert. Egy másik a fogyasztói szövetkezetből jött: »Bizonyára megéheztek az úton, hoztunk gyomorerősítőt és hozzá egy kis harapnivalót.« Egy fuvar tüzelőt is hoztak közben. Megkérdeztem: »Mennyi jár érte?« — »Semmi — felelték. — Csak úgy tiszteletből hoztuk. Gondoskodunk az új lakókról«... Mit jelent ez? Meg akarnak vásárolni téged az ostoba gazemberek!"... Ül az asszony a padlón törökülésben — a lakásban még egyetlen bútordarab sem volt — és bőg, mint a vadszamár. „Nem bírtam türtőztetni magam — szipogott —, ha jól emlékszem, valamelyiküket pofon is vágtam."

Búcsúzáskor Martinov megkérdezte Marja Szergejevnát:

— Mit szólsz a szemidubovkai gépállomáshoz? Elmégy oda?

— Nehéz lesz Glotovval együtt dolgozni — felelte némi gondolkodás után Marja Szergejevna —, begyepesedett fejű ember...

— Majd csak megmozgatjuk valahogy... Hiszen huszonkilenc óta párttag. Ő szervezte meg az első kolhozokat. Nehéz időkben

lépett be a pártba. Utána kellene nézni, miért lett ilyen megalkuvó, ilyen nehézkes. Javasolni fogjuk, hogy téged válasszanak meg párttitkárnak.

— Hát jó, ha segítesz majd, Pjotr Illarionovics, akkor elmegyek — felelte Marja Szergejevna. — Csak az a baj, hogy az utóbbi években sok újtípusú gépet gyártottak, amelyeket még meg kell ismernem. Milyen vezető az, aki kevesebbet ért a géphez, mint a traktoros? De szeretném, ha már vége lenne ennek a „kimanikűrözött" életnek és újra magamra vehetném a kezeslábast! Megmutatnám, mit lehet kihozni a mi technikánkból!...

— Az új gépeket te hamar kiismered, legfontosabb azonban, hogy az embereket jól vezesd!

— Az is megy majd, szeretem én az embereket. Köztük nőttem fel, nem az őserdőben.

— Rendben van — hagyta rá komolyan Martinov. — A holnapi titkársági ülésen majd megbeszéljük. Gyere be tizenkettőkor a kerületi bizottságba...

Marja Szergejevna nem ment be azonnal a lakásába. Sokáig állt a sarkon és az élénken beszélgető pár után bámult...

2

Martinov benn ült a szobájában, és a feleket fogadta.

Titkára, Szasa Trubicin egy hosszú jegyzéket hozott be és tett az asztalára.

Elsőnek egy hatvan körüli öregasszony, a recsicai kolhoz munkacsapatvezetője, Szukonceva Pelageja Iljinyicsna lépett be. Amikor leült, a mély karosszékből csak gyapjúkendős feje látszott ki. A hajlott hátú, alacsony öregasszony még jó erőben volt, fekete szeme élénken csillogott. Elmondta, hogy mi járatban van:

— Tudja-e, titkár elvtárs, mi történik nálunk Recsicán? Úgy vagyunk mi ott, mint az egyszeri favágók, akik farsang idején mulatni kezdtek, és csak a bőjt második hetében kaptak észbe: hátha megkezdődött már a nagybőjt, és mi bűnös lelkek nem is vettük észre... Ezek a favágók, szegények, írástudatlanok voltak, naptáruk sem

volt, így a paphoz menesztettek valakit, kérdezze meg tőle, voltaképpen hány nap óta is isznak ők szünet nélkül... De nekünk van ám naptárunk! Mégis mi történt? Három napja keressük az elnökünket — valamilyen írásra kellett volna rányomni a pecsétet —, tűvé tesszük érte az egész falut, de sehol sem találjuk. Csak ma reggel akadtak rá a tehenészet silógödrében; alig volt már benne élet.

— Mit ünnepelnek így nálatok?

— Búcsú van, Martinov elvtárs... Valahogy nagyon egymás mellé kerültek a szentek: nálunk ma van búcsú, három napra rá a szomszéd faluban, Podlipkiben. A podlipkiek hozzánk jönnek mulatni, a mieink meg hozzájuk mennek. Még ki sem józanodnak, amikor már ránk köszönt a szorokiniak szentjének a napja, vasárnap meg a gorenszki szentnek lesz az ünnepe. Mikor lesz már ennek vége? Csak nézem-nézem, hogy mi történik, és gondolom magamban: mégiscsak el kéne mondani a hatóságnak, micsoda disznóság folyik nálunk! Én is tagja vagyok a kolhoz ellenőrző bizottságának, ha valami baj lesz a kolhozban, tőlem is számonkérik. Az állatok bőgnek, mert nem itatják őket, az istállóba nem készítik be a takarmányt. A múlt éjjel az egyik koca agyonnyomott hét malacot, mert senki sem vigyázott rá, nem volt ott az ügyeletes.

— Hát nálatok Recsicán olyan sok a vallásos ember?

— Mi köze ennek a valláshoz! — legyintett az öregasszony. — Ezek csak ürügyet keresnek az ivásra. Nem lehet mindig csak dolgozni — mondják —, néha ki kell rúgni egy kicsit a hámból. Hogy milyen alkalomból? Hát megnézik a naptárt: ma van szent Pantyelejmon napja! Gyerünk, igyunk szent Pantyelejmonra!...

A beszélgetésből kiderült, hogy az öregasszony nem vallásos. Tizenkilencben a fehérek kivégezték a férjét, mert tagja volt a falubeli földalatti bolsevik szervezetnek. A pap súgta be őket, mert az egyik illegális párttag feleségének eljárt a szája gyónás közben. Tizenkét embert akasztottak fel.

— Hát szabad a lelkipásztornak beárulni az embereket? — kérdezte felháborodva az öregasszony. — Kizavarták az egész falut a piactérre, hogy nézzük végig, hogyan akasztják a mi embereinket.

Ott volt a pap is a kereszttel, hogy bűnbocsánatot adjon... Akkor utáltam meg ezeket a sörényes képmutatókat. Még az ikonokat is eltüzeltem. Azt tanítják: „Ne ölj!" És ők maguk mit tesznek? Fiatalkoromban volt alkalmam látni, milyen nagy szentek. Egy papnál cselédeskedtem. Reggelenként alighogy felkelt, még a reverendáját sem húzta magára, jött ki hozzám a konyhába: „Pelageja! Nincs egy kis búfelejtőd?" — „Nincs, mondom, a nagyságos asszony bezárta a maradékot a szekrénybe, a kulcsot pedig magához vette." — „Hát ebben az üvegben mi van?" — „Abban, mondom, denaturált szesz, a gyorsfőzőbe." — „Töltsél csak egy pohárral, és hozzál savanyú káposztát." Teleszívta magát denaturált szesszel, aztán úgy részegen ment a templomba, misét mondani. Egyszer bevitte a feleségét a kórházba, operálni kellett, s mindjárt az első naptól járni kezdett hozzá egy nő, amolyan kalapos, kikent-kifent dáma. A pap ilyenkor a kezembe nyomott húsz kopejkát: „Menj, Pelageja, sétálj egy kicsit!" De hova mehettem volna? Hideg tél volt, faluról kerültem a városba, féltem a katonáktól. Kiálltam a kapuba, ott fagyoskodtam éjfélig, amíg a nő el nem ment tőle... Na, vén gazember, várhatod, amíg gyónni megyek hozzád! Miért mondanám el a bűneimet egy nálam sokkal bűnösebb embernek. Vigye az ördög őket!

Visszakanyarodtak a búcsúkhoz.

— Biztosan nemcsak Recsicán vannak ilyen bajok — mondta az öregasszony.

— Nemcsak Recsicán, ez igaz — bólintott Martinov. — De mit csináljunk? Nyilván sántít a vallásellenes propaganda.

— Magának jobban kell tudnia, hogy mi sántít. De ha sántít, meg kell patkolni. — Az öregasszony hallgatott egy ideig, aztán folytatta: — Azt hiszem, Martinov elvtárs, nem vallásosságból mulatnak az emberek, hanem azért, mert mulatni akarnak. Maguk nem gondolnak arra, hogy az ember nem gép. A munkát megkövetelik tőle, de hogy mikor pihenjen, mikor vigadjon, azzal senki sem törődik. Megkérdezhet nálunk akárkit, ki az a szent Pantyelejmon, akiről ma a templomban beszéltek, vagy Podlipkiben, ki az a szent Kirill, akit ünnepeltek? Miféle emberek voltak ezek a szentek? Hogyan éltek, miről híresek? Miért van úgy, hogy ennek az egyház-

községnek ez a védőszentje, a szomszédosnak meg amaz? Senki sem tudná megmondani. Csak ész nélkül isszák a vodkát!...

— Akkor talán világosítsuk fel az embereket a szentek ünnepének eredetéről?

— Ne gúnyolódjék, Martinov elvtárs. Lehet, hogy a buta fejemmel nem jól gondoltam ki, hogyan is kell ezt a dolgot elmondani. De hallgasson csak meg. Amondó vagyok, hogy szovjet ünnepekkel kellene harcolni a papok ünnepei ellen!

— Ékkel kell az éket kiütni?!

— Úgy bizony! Minden kolhoznak legyen meg a maga ünnepe! A mi kolhozunkat például Szemjon Bugyonnijról nevezték el. A szorokinit Vaszilij Csapajevről. Azt is hallottam, hogy valahol a kerületünkben van egy „Valerij Cskalov" nevű kolhoz is. Ezeket a híres embereket, akikről a kolhozokat elnevezték, ismeri a falu apraja-nagyja. Meg kéne nézni a naptárban, mikor van Szemjon és mikor Vaszilij napja...

— Minek az egyházi naptár, ha már éppen erről van szó? — mosolyodott el Martinov. — A naptárban csak a szentek névnapját találjuk. Nézzük meg inkább, ki mikor született.

— Hát jó, legyen a születésnap, de ez a nap aztán az egész kolhoz ünnepe legyen! Le a szent Pantyelejmonnal! Tartsunk gyűlést, előadást a mi névadónkról, életéről és hőstetteiről. És utána persze mulatás, mert enélkül nem megy... Talán még táviratot is küldhetnénk Szemjon Bugyonnijnak: „Örömmel meghívjuk a mi ünnepünkre."

— De hát, úgy hiszem, több száz kolhozt neveztek el Bugyonnijról! Hogyan mehetne el mindenhová a születésnapján?

— Ha nem jön el, levelet küld. Azt is megköszönjük.

— Mégsem lesz ez így jó, Pelageja Iljinyicsna — nézett rá Martinov gondterhelten, de alig tudta visszafojtani nevetését. — Az egyik kolhozban Szemjont ünneplik majd, a másikban Vaszilijt, a harmadikban Klimentyijt. És... és ott vagyunk, ahol a part szakad. Újra csak egymáshoz jár majd vendégségbe a falvak népe, elfelejtik megint, hányadika van, melyik hónapban ünnepelnek!

— Nem úgy van az, Martinov elvtárs! — bizonygatta az öregasszony a maga igazát. — Maga is meggyőződhet róla, hogy a szov-

jet ünnepeken sokkal kevesebb a duhajkodás. Nézzük például a Győzelem Napját. A győzelmet nem volt könnyű kivívni, emberek vére ömlött érte. Vagy itt van az Októberi Forradalom ünnepe, a nép a hatalomért, a kommunizmusért küzdött. Az emberek tisztelettel gondolnak rá. És mennyire szégyellnék, ha például Bugyonnij elvtárs megtudná, hogy az ő egészségére a sárga földig leitták magukat, és azt írná: „Ejnye, kolhozparaszt elvtársak, hát szabad az én tisztességes nevemre szégyent hozni? Az én születésnapomon a kolhoz teheneit egész nap nem fejték meg?!" Nem, ezt nem viselnék el az emberek, megértenék, hogy ilyen napon nem lenne szép az asztal alatt heverni!...

— Csakugyan, nagyon fontos kérdést vetett fel — állapította meg Martinov Szukonceva távozása után. — „Az éket ékkel üssük ki!" A régi egyházi ünnepekben sok sajátos szépség, költészet volt. Virágvasárnap, húsvét, pünkösd, karácsony, vízkereszt, a nagyhét... Hát Ivan-Kupala ünnepe a pogányság idejéből? Álarcosok, népünnepélyek, koszorúk, bordalok... Nem, nem lehet a régi ünnepeket úgy kiszorítani, hogy ne adjunk helyettük újakat. Szép, új, költői ünnepekre van szükség. A Komszomolnak lehetne ez a feladata. Például az aratás napja, a traktorosok napja, ilyen minden évben visszatérő kolhozünnepek... Vagy legyen népi ünnep az a nap, amikor az iskolában véget érnek a vizsgák, és a fiúk, lányok megkapják az érettségi bizonyítványt. Elnevezhetnénk az ifjúság napjának. Sok mindent kigondolhat az ember, csak szívvel-lélekkel kell hozzáfogni...

Nyikolaj Tyerehov fiatal komszomolista, a „Szovjethatalom" kolhoz sofőrje — amelynek Gyemjan Vasziljevics Opjonkin az elnöke —, azzal a gyakorlati javaslattal jött a kerületi párttitkárhoz, hogyan lehetne egy-kettőre megszüntetni a burjánzó korrupciót.

Azelőtt tehergépkocsit vezetett. Most, amióta a kolhoz az egyik katonai alakulattól vett egy régi személykocsit, az elnököt fuvarozza. Azóta sok fejtörést okoz neki ez a kérdés.

— Nem lehet ezt elviselni, Pjotr Illarionovics — panaszkodott Tyerehov. — Ha a városba megyünk, valamelyik beszerzési vállalathoz, okvetlenül viszünk magunkkal egy zsák almát, egy sonkát

vagy néhány libát. Mondtam már Gyemjan Vasziljevicsnek: „Mint komszomolista, megtagadom az ilyen teher szállítását!" Igaz, hogy az elnököt se lehet hibáztatni. Nem magának szerzi be azt, ami kell, hanem a kolhoznak. Szükségünk van szegre, bádoglemezre, alkatrészekre, mégpedig nem is kis mennyiségben. Nagy ám a mi gazdaságunk! Ha nem szerezzük be azt, ami kell, megáll a munka. De az autóipari főigazgatóság raktárosa már annyira elszemtelenedett, hogy ha üres kézzel jövünk, nem is áll szóba velünk. „Nincs olyan csapágy, amilyen nektek kell!" — mondja. És hogyan ellenőrizzük, van-e, nincs-e, hiszen nem enged be a raktárba, hogy a polcokon keresgéljünk? De ha hozunk valamit, térül-fordul, s már rakja is elénk a kért alkatrészeket. Vagy a vasútnál! Vagonra volt szükségünk — krumplit akartunk szállítani Taganrogba —, ott sem ment „kenés" nélkül. Mikor múlik el már ez a betegség, Pjotr Illarionovics? Gyemjan Vasziljevics becsületes ember, mégis a szemem láttára válik bűnözővé. Mert ha szigorúan vesszük a törvényt, már régen be kellett volna csukni. Pedig meg lehet érteni őt is. Opjonkin gazdasági vezető. Maga lesz az első, aki kérdőre vonja, ha a gabonabeszolgáltatás idején állnak a gépkocsik, mert nincs csapágy. Azok a szemtelenek, azok a telhetetlenek az állam vagyonával kereskednek! Ha tőlem függne, megmutatnám, hogyan kell velük elbánni!... Tudja, hogyan lehet véget vetni ennek? Tegnap, amikor hazafelé tartottunk a városból, kifundáltam. Most mit mond a törvény? Az is hibás, aki ad és az is, aki elfogad. Mindketten bűnösök. Ezért aztán összetartanak, egyik sem árulja el a másikat. Így nehéz leleplezni azt, aki elfogadja az „ajándékot". Bátran elveszi, mert tudja, hogy nem árulják el. Meg kellene változtatni a törvényt, úgy, hogy azt, aki megveszteget, ne büntessék meg, hiszen csak szükségből teszi, hanem csak azt vonják felelősségre, aki elfogadja. Meg kell törni az összetartást és nem lesz többé megvesztegetés. „Te adsz nekem valamit, aztán a sofőröd vagy a rakodómunkásod tanúskodni fog ellenem a bíróságon, de neked a hajad szála sem görbül meg, engem pedig dutyiba csuknak" — mondják majd egymásnak. — „Menj a fenébe a libáiddal, nem kellenek nekem!" Nem mernek majd elfogadni semmit. Sőt, akinek azelőtt adnia kellett, az is elárulja majd, hogy valaha ki mennyit követelt tőle!

Martinov felírta jegyzetfüzetébe Tyerehov javaslatát, és megígérte, hogy eljuttatja Moszkvába az Igazságügyi Minisztériumba.

A következő látogató Kruglij község állatorvosa, Szemjon Nyikiforovics Kuszkov volt.

— Az én munkám olyan, hogy gyakran végigjárom a kolhozok istállóit — kezdte Kuszkov. — Sok kolhozban gyógyítom az állatokat, és így látom, hol hogyan gondozzák őket. Nem gondolkozott még azon, Martinov elvtárs, szükségünk van-e azokra a takarmánybeszerző brigádokra, amelyeknek a tehenészet vezetője nem parancsol? Ki találta ki őket?

— Utasítás alapján szervezték meg őket. De várj csak egy pillanatig...

Martinov felállt, az ajtóhoz ment, és kiszólt a várakozóknak:

— Elvtársak, nem unatkoztok itt? Nehogy azt higgyétek, hogy a titkár bent a napot lopja. Jöjjetek csak be. Érdekesebb lesz, ha meghallgatjátok, miről beszélgetünk. Aki pedig négyszemközt akar velem beszélni, az várja meg, míg a többivel végzek. No lám, vannak itt olyanok, akiket érdekel az állattenyésztés. Tessék bejönni!

Heten jöttek be a szobába, hármukat — egy kolhozelnököt, az egyik kolhoz párttitkárát és egy zootechnikust — közvetlenül érdekelte az állattenyésztés.

Martinov az íróasztalához ült.

— Folytasd, Kuszkov elvtárs! Azt mondod hát, hogy nincs szükség a takarmánybeszerző brigádokra?

— Nincs bizony! Most az egyik brigádvezető felel az állatok teleléséért, a másik pedig a takarmányról gondoskodik. Persze, egymásra hárítják a felelősséget: „Nem gondoskodtál arról, hogy az állatoknak egész télre elegendő takarmányuk legyen!" — mondja az egyik. „Nem jól gazdálkodsz a takarmánnyal!" — így a másik. Teljes a felelőtlenség, Martinov elvtárs!

A kolhozelnök és a jelen lévő állattenyésztők egyetértettek Kuszkovval:

— Sok bába között elvész a gyermek!

— Csak vízbeszerző brigád hiányzik még! Akkor az itatásért egy harmadik brigádvezető felelne.

— A takarmánybeszerző csoport embereit szerintem a tehenészet

vezetőjéhez vagy az állattenyésztés vezetőjéhez kellene beosztani — folytatta Kuszkov —, hogy azután maguk gondoskodjanak a téli takarmányról. Így jobb lenne, Martinov elvtárs. A takarmánybeszerzők adjanak át minden embert, igásállatot, szerszámot az állattenyésztőknek, hogy egy vezető feleljen az egész állattenyésztésért, a takarmány előkészítéséért és az állatok gondozásáért egyaránt. Akkor Ivan nem takarózhat Romannal, Roman meg Ivannal! Hogy is találhatták ki ezt a szót: „takarmánybeszerző"! Beszerezni... ez azt jelenti, hogy szerezni... mindenképpen szerezni, ha kell, lopni, előteremteni akár a föld alól is. De minek a szénát „beszerezni"? Hisz' az a földön terem. Ha herét vagy lucernát vetünk, akkor lesz szénánk. Csak idejében le kell kaszálni, kazalba rakni, akkor lesz takarmány, akkor „beszereztük" nagy szavak nélkül is.

— Hát jó — zárta le a vitát Martinov. — A mezőgazdasági osztály pénteken rendezi meg a kerületi állattenyésztők értekezletét. Megvitatjuk a javaslatodat, Kuszkov elvtárs. Szerintem életrevaló javaslat...

Egy testes, széles vállú, tüskés hajú, ősz férfi tolta közelebb székét a titkár íróasztalához, és kissé felemelkedve odanyújtotta lapátnyi kezét Martinovnak. Nyaka vastag volt, mint a nehézsúlyú birkózóké. Régimódi, testhezálló, hosszú kabátot viselt.

— Ebben a kerületben lakom, nyugdíjas vagyok, egykori cirkuszi birkózó, Európa-bajnok, nevem: Andrej Kozsemjakin.

— Hallottam magáról, hogyne hallottam volna! — kiáltott fel a párttitkár, és szinte félve tette kezét Kozsemjakin széles tenyerébe. — Hallottam, hogy a kerületünkben lakik egy ilyen híresség. Egyszer a piacon a gyerkőcök mutogattak magára: „Ni, ott megy Kozsemjakin!" Foglaljon helyet, Andrej...

— Markovics az apai nevem. Szabad volna tudnom, mi a titkár elvtárs kereszt- és apai neve?

— Pjotr Illarionovics. De miért látjuk magát oly ritkán a városban?

— Ozerkiben lakom. Az isten háta mögött.

— Pihen? Mint Poddubnij? Úgy tudom, Poddubnij Jejszkben vonult nyugdíjba.

— Igen, Jejszkben. De ő nem jejszki születésű, hanem poltavai.

Nekem azonban Ozerki a szülőfalum. Van ott egy kis házunk. Gyümölcsöst ültettem, van néhány méhkasom. Ma is mézet hoztam a piacra... Egyébként, ha már Poddubnijt említette, hadd dicsekedjem el, hogy találkoztam vele a szőnyegen. Igaz, a tizenhatodik percben két vállra fektetett, de kit nem győzött ő le?! Szép idők voltak, és micsoda birkózók!

Az öreg észrevette, hogy mindenki, még a kerületi bizottság titkára is szívesen hallgatja visszaemlékezéseit, mesélt hát néhány mérkőzéséről, külföldi útjairól. Beszélt a világ egykori legerősebb birkózójának, Ivan Poddubnijnak a győzelmeiről és az 19...-i Európa-bajnokságról, amelyen meg ő győzött. Csak úgy röpködtek a török, francia, német és angol birkózók nevei, akiket ma már félig vagy teljesen elfelejtett a világ. Közben bejött a szobába Medvegyev, a kerületi bizottság másodtitkára, valamit kérdezni akart Martinovtól, de őt is annyira lekötötte az öreg birkózóbajnok elbeszélése, hogy leült a díványra és hallgatta.

— Mikor hagyta abba a birkózást, és most hány éves? — kérdezte Medvegyev.

— Hatvanöt éves vagyok. (A szobában ülők összenéztek és elmosolyodtak: ha egy ilyen öreg „dupla nelszonba" veszi az embert, akkor aligha menekül belőle.) Harminchatban léptem utoljára a szőnyegre. A muhini gépgyárban dolgoztam, a háború alatt az Uralba költöztettek. Ott, a gyári klubban még oktatgattam az ifjúságot a görög-római, vagy ahogy manapság nevezik: a kötött fogású birkózásra. A háború után aztán nyugdíjba vonultam. Ozerkibe mentem, akkor még éltek a szüleim...

— Miért sóhajtott az imént, Andrej Markovics, amikor azt mondta, hogy „micsoda birkózók voltak"? — kérdezte Martinov. — Hiszen most is vannak jó birkózóink.

— Vannak, vannak... De én, titkár elvtárs, egy bizonyos ügyben jöttem magához.

— Tessék, csak ki vele bátran!

Martinov cigarettával kínálta Kozsemjakint.

— Köszönöm, nem élek vele. Sohasem dohányoztam. Szerintem az ember tüdeje nem arra való, hogy füstöt, hanem hogy friss levegőt szívjon be. De nem akarom megbántani magukat, dohányosokat.

A vén birkózó mély basszushangon köhintett egyet, és körbehordozta tekintetét a szobában ülőkön.

— Elvtársak, a kolhoz kocsiján jöttem ide Ozerkiből és útközben Kugyincevo faluban feltűnt nekem, hogy az egyik ház tetején egy nagy malomkő van, legalább 25 pud súlyú. Hogy került az oda? Az bizonyos, hogy nem a szentlélek vitte oda fel, hanem az emberek. De minek? — kérdem én. Akkor eszembe jutott, hogy fiatal koromban néha éjszakákat mulattam át a pajtásaimmal, rakoncátlankodtunk, tréfálkoztunk, puszta virtusból leszedtük a kapukat, és átcipeltük a szomszéd udvarokra. Erőnk sok volt, eszünk meg kevés. Az is megtörtént, hogy valamelyik gazda nyáron a szekéren aludt a szénában. Felmeltük a szekeret, nehogy az alvó felébredjen a zajra, gazdástul együtt elvittük a folyóhoz és beleállítottuk a sekély vízbe. Felébred éjjel a gazda és látja, hogy köröskörül víz van. „Mi történt velem? Árvíz tört rám?" Valahogy így kerülhetett Kugyincevóban is a háztetőre a malomkő. A fiatalok mulattak, hazakísérték a lányokat, az utca elcsendesedett, de az éjszaka még hosszú, aludni nem akaródzik, mit lehetne csinálni? Tegyük fel valakinek a háza tetejére ezt a malomkövet! Aztán hadd vegye le a gazdája, ha tudja! Beleizzadtak, amíg feltették, az bizonyos. Elgondolkoztam, nem lenne-e jobb valami hasznosabb dologra felhasználni az ifjúság erejét?

Ebben a pillanatban egy magas termetű legény nézett be az ajtón, sízubbonyának zsebéből két töltőtoll kandikált ki, dús, szőke haja simán hátra volt fésülve.

— Gyere csak be — intett neki Martinov. — Amiről beszélünk, az éppen rád tartozik. Ismerkedjenek meg. A Komszomol kerületi bizottságának titkára. Kozsemjakin elvtárs, volt birkózóbajnok...

— Jól ismerem Kozsemjakin elvtársat — vágott közbe a Komszomol-titkár. — Voltam Ozerkiben, mutatták nekem a házát. Jó egészséget, Rizskov vagyok!

— Ne a zubbonyát nézze, Andrej Markovics. Csak azért hordja, mert ez a divat, de semmiféle sportot nem űz, síelni sem láttam soha! Ellenben nyakig merült a papírokba! Az elvtársak a Komszomolban egyre csak szerveznek és szerveznek: kerékpárversenyt, mezei futást... de ők maguk nem vesznek részt egyiken sem. Pedig, elvtársak, jó lenne, ha elsősorban ti, komszomolisták, kerületi bizott-

sági tagok birkózni tanulnátok Kozsemjakin elvtárstól! Nem minden kerületben találtok ilyen tanítómestert: Európa-bajnokot!

A vén birkózó széles, himlőhelyes arcára halvány mosoly derült.

— Titkár elvtárs! Kitalálta a gondolatomat! Ezért jöttem ide! Be akarok költözni Ozerkiből a városba. Unom már azt a nagy csendet. Mindössze tizenkét házból áll a mi településünk, a legközelebbi falu pedig messze esik tőlünk. Ideköltözhetek, ha akarják. A fiam az olesenkai gépállomáson gépész. Átadom neki a gazdaságomat. Én pedig veszek itt magamnak egy kis házat. Csak adjanak munkát! Foglalkoztassanak az iskolákban. Megtanítom a fiúkat a birkózás fogásaira. Cselgáncsot is tanítok. Tudják, milyen birkózás az?

— Önvédelem fegyver nélkül — mondta Rizskov. — Különösen a felderítőknek hasznos.

— Úgy van, fiatalember! Nagyon hasznos! A dzsiu-dzsicuból, az ökölvívásból, a mongol és az indiai birkózásból válogatták össze a fogásait. Jó, ha mindenki ismeri! Természetesen, nem mindenkiből lesz bajnok, de saját érdekében ismernie kell mindenkinek. Mindig hasznára lehet az embernek. Például váratlanul megtámadja az embert egy rablò; hogyan fegyverezze le egy szempillantás alatt? Vagy a felderítő hogyan tegye ártalmatlanná az ellenséges őrt puskalövés nélkül, zajtalanul?...

— Maga bizonyosan valamennyiünkkel elbánna! Hányan is vagyunk itt — és Martinov számolni kezdett — egy, kettő, három...

— No, támadjanak!...

A barátságos kacaj lehűtötte a hirtelen tűzbe jött öreget, aki már kiállt a szőnyegre, a szoba közepére.

— Majd máskor, ha lesz időnk, Andrej Markovics — nevetett Martinov. — És nem itt, hanem valahol másutt.

Az öreg birkózó legényesen megpödörte bajuszát és visszaült a helyére.

— De vezető elvtársak, mégiscsak törődni kellene a leendő bajnokokkal — folytatta az öreg. — Azt kérdezte tőlem, Martinov elvtárs, miért sóhajtottam? Poddubnij jutott eszembe. Azt mondja, most is vannak jó birkózóink. Vannak, de olyan legyőzhetetlenről, amilyen Poddubnij volt, nem hallottam. Nevelni kell ilyeneket!

Tanítani kell a gyerekeket, hogy kicsi koruktól fejleszthessék erejüket és ügyességüket. Poddubnij maga is azt vallotta, hogy ereje megháromszorozódott a tréningtől és a birkózástól. Titkár elvtárs — fejezte be az öreg kérlelő hangon —, nem kérek fizetést. Sportszeretetből foglalkozom majd a fiatalokkal. Most, hogy megöregedtem, mindinkább visszatérnek az emlékeim, most még nehezebb ilyen nagy nyugalomban élni! Rendben van, én már nem léphetek ki a porondra, de legalább mások ügyességében és erejében szeretnék gyönyörködni. Átadom tudásomat az ifjúságnak; mi mást csináljak vele, vigyem talán magammal a sírba?...

Martinov Medvegyevre és a kerületi Komszomol-bizottság titkárára nézett.

— Az iskolai tantervben nincsenek olyan órák — mondta Medvegyev —, amelyeken a tanulók birkózással foglalkozhatnának...

— Hogyhogy nincsenek — ellenkezett Rizskov —, hát a tornaórák?... De azt hiszem, ez még sem lenne helyes, mert a birkózásban nem vehet részt mindenki, de a tornában igen. Hanem birkózó-köröket kellene szervezni. Ezt a kultúrotthonok és az iskolák is megtehetik, és este, tanulás után gyakorolhatnának a gyerekek a tornateremben. Ha pedig az edzés után későre jár az idő, Andrej Markovics, a komszomolisták majd hazakísérik, nehogy egy sötét mellékutcában megtámadja valaki...

Olyan viharos erővel tört ki belőlük a nevetés, hogy Szasa Trubicin már másodszor dugta be fejét az ajtón.

— Rizskov elvtárs, tudod-e, mi történt Lisztvenyicsnyijben? — kérdezte Martinov.

— Nem, nem tudom, Pjotr Illarionovics. Mi történt?

— Elég baj az, hogy nem tudod. Betörők behálóztak három középiskolai tanulót és együtt gyújtogattak, meg raboltak. Az ügyész ma tett nekem róla jelentést. Komoly figyelmeztetés ez nekünk!...

— Mondom, titkár elvtárs, ma malomkövet cipelnek fel a háztetőre, holnap felgyújtják az asztagot!

— Igen, a politikai oktatás egymagában nem elégíti ki az ifjúság érdeklődését...

— A tanárok panaszkodnak, Pjotr Illarionovics — folytatta

Kozsemjakin —, hogy a gyerekek az órákon zajonganak, csintalankodnak. Magyaráztam nekik, hogy sportoltassák a fiatalságot... Hadd zajongjanak a szünetekben. Ott adják ki az erejüket. Ha bajnokságokon mérik össze az erejüket, akkor a versenyeken fogják kitombolni magukat és nem az osztályban, nem az iskolapadban. Akkor csend lesz az órákon!...

— Rendben van, Andrej Markovics. — Martinov felállt és két tenyerébe fogva megszorította Kozsemjakin kezét. — Költözzék ide a kerületi központba. Ha segítségre lesz szüksége, számíthat ránk. És mi is számítunk a maga segítségére. Nem minden kerületben találunk Európa-bajnokot. Hadd legyen valami hasznunk belőle... Lehet, hogy még engem és Medvegyev elvtársat is megtanít arra a cselgáncsra...

Kozsemjakin széles vállával kilökte az ajtót és megállt a küszöbön.

— Azért, párttitkár elvtárs, mégiscsak rosszul állunk mi most. Az utóbbi időben kevesebb bajnokunk van. Nem a birkózókról beszélek, hanem általában... Emlékszik rá, hogy is volt a háború előtt? Valerij Cskalov átrepült az Északi-sarkon. Őt követte Gromov. Lányok is többezer kilométert repültek Távol-Keletre, leszállás nélkül. Papanyin jégtáblán úszott, Kokkinaki hegymászásban világrekordot döntött meg. Sztratoszféra-repülőink pedig már majdnem a hetedik mennyországba repültek fel. Ezek voltak csak a daliák! Vagy csak azért emlékszem én erre, mert rajongok a versengésért? Egész életemben az tartott izgalomban: „ki kit győz le?". De nemcsak én, egész Oroszország velem izgult. A rádiónál tömegek verődtek össze. Az újságokat elkapkodták. És az izgalom nem egy napig tartott. Papanyin úszó jégtábláját egész éven át figyelemmel kísérték. A gyerekek sarkkutatósdit játszottak. Az volt aztán az élet! Miért csendesedett most úgy el minden? Talán nincsenek Cskalovjaink? Ez nem lehet; most is vannak! A technikánk pedig mennyit fejlődött azóta! Most leszállás nélkül sokkal messzebb repülhetünk, mint egykor! Itt az ideje, hogy a Marsba repüljünk!... Vagy talán a kormánynak most más dolga van? Csatornákat, kolhozokat és más egyebet épít? Rendben van. De jó volna, ha erre is figyelmet fordítanánk. Hősiesség, romantika... ez kell az ifjúságnak. Vigyázzunk, nehogy elragadják tőlünk az elsőséget! Hátha valamelyik ördög

nekirugaszkodik és előbb kirándul a szomszédos planétákra, mint mi?...

— Bő és változatos termést hozott ez a mai nap — mondta Martinov a bajnok távozása után és visszaült íróasztalához. — No, de most már térjünk vissza a görög-római birkózástól és a Marsba repüléstől a kerület hétköznapi kérdéseihez! Ki következik?...

— Én, Martinov elvtárs! — húzta kissé közelebb a székét Geraszim Ivanovics Hrapov, egy negyvenöt év körüli férfi, a „Szikra" kolhoz javítóműhelyének vezetője. Kovács volt és a kolhoz pártszervezetének titkára. — Éppen ilyen hétköznapi kérdésekről szeretnék magával beszélgetni... A mi kérdésünk szintén arra a malomkőre vonatkozik, amelyikről ez a birkózó beszélt. Miért nincs az a malomkő a kugyincevói malomban? Onnan nem került volna a háztetőre! A kugyincevói malom azonban már vagy tíz éve nem dolgozik!... Elvtársak! Mindenféle nagy fába vágjuk a fejszénket, terveket kovácsolunk, hogy ez is, meg az is legyen a faluban, arról álmodozunk, hogy a falu idővel beérje a várost, de ugyanakkor a legegyszerűbb, a legszükségesebb apróságok még hiányzanak nálunk! Például nincs a falvakban malom! Hol őrölhetik meg a kolhozparasztok a gabonájukat? Sehol! A szuhanovi kerületbe, nyolcvan kilométerre kell elvinniük a gabonát, mert nincs közelebb malom.

— S ezzel a kérdéssel miért hozzánk, a pártbizottsághoz jöttél, Hrapov elvtárs — kérdezte Martinov —, ez gazdasági kérdés, miért nem fordulsz a kerületi szovjethez?

— Elküldtük a kerületi szovjetbe a közgyűlés jegyzőkönyvét — folytatta Hrapov. — Magam is írtam Rugyenko elvtársnak, nemcsak a mi kolhozunkról, hanem általában arról, hogy mi a helyzet ma a malmokkal. Azt válaszolták: „Panaszukat továbbítottuk a területi végrehajtó bizottsághoz..." Az én apám malomgépész volt, híres szakember, gyerekkorom óta jártam vele a falvakat és segítettem neki. Hol új malmot szereltünk, hol a régit javítottuk. Nincs olyan malom a kerületben, amelyiken ne dolgoztunk volna. Én aztán igazán tudom, mi hogy volt, és most mi lett belőle! Erről is írtam Rugyenko elvtársnak. Minden faluban volt legalább egy szélmalom vagy vízimalom, de néhol kettő-három is. Akinek nem volt lova, az a vállára vetett egy zsák búzát és elvitte a malomba, megőröl-

tette. Nem volt nagy eset, mert nem kellett messzire menni. Ma már csak egy malom van a kerületben, a kerületi központban. Az ember két hónapig is várhat, amíg rá kerül a sor. Most pedig hogy ezt a malmot is javítják, mehetnek a szomszédos kerületbe. Adhatunk mi akár tíz kiló búzát is egy munkaegységre a parasztnak, mi haszna van belőle, ha nem tudja megőröltetni?! És mennyi takarmány megy emiatt kárba! Hát szabad szemes takarmánnyal etetni az állatokat? A takarmány így a trágyába kerül. Az ilyen takarmánynak feleannyi tápértéke sincs, mint az őröltnek!...

Martinov hátradőlt a széken és elgondolkozott.

— Miért mentek ennyire tönkre a malmaink?

— Miért? Megmondom én, Martinov elvtárs, miért... A malomtulajdonosok kulákok voltak. A kulákokat felszámolták, de a malmokat nem hozták rendbe. Egy részüket a kolhozoknak adták, másokat a trösztöknek vagy egyéb szervezeteknek. Nem volt gazdájuk. Aztán elkövettek mindenféle ostobaságokat is. Például, ha a kerületben rosszul haladt a gabonabeszolgáltatás, vagy még nem gyűjtötték össze a vetőmagot, kiadták az utasítást: „bezárni a malmokat!" Nehogy a gabona eltűnjön, nehogy megőröljék azt is, ami az államot illeti meg, vagy azt, ami vetőmagnak való. A malmokat becsukták, a szakemberek elszéledtek, ki merre látott, a berendezés tönkrement vagy széthordták. Amikor aztán értesítés jött, hogy indulhat a malom, akkor már nem volt ki üzembe helyezze, és nem is volt mit. Aztán az őrlési illetékkel is fojtogatták a malomtulajdonos kolhozt. Akár jó a termés, akár rossz, akár sokat őrölt a malom, akár többet állt, mint forgott — mindegy, annyi illetéket kellett befizetni, amennyit egyszer kivetettek rá! Így aztán inkább bezárták a malmokat... De a mezőgazdaság nem létezhet malom nélkül. Ha van is egy nagy malom a kerületben... az bizony édeskevés. Minden kolhoznak szüksége lenne legalább egy darálóra a belső gazdasághoz, akár vízimalomra vagy szélmalomra! Ahol pedig sok a tőzeg, gőzgéppel lehetne meghajtani. Vagy talán már nincs is olyan gyárunk, amely kis malmok berendezését gyártaná!?

— Én kovács vagyok — folytatta Hrapov —, de értek a malmokhoz is, tudom hogyan kell a malomkövet megvágni és beállítani. Egyébként bognár is, ács is vagyok... De van még egy baj a mi

kolhozainkban, Martinov elvtárs. Az, hogy a mesteremberek már mind öregek. Ha kihalnak, kiket állítunk a helyükbe? Az ifjúság a nagy gépekre kacsingat, a gépállomásokra, a Dieselre, a kombájnra. A kisipari szakmák nem érdeklik a fiatalokat. A gépállomás, persze, fontos dolog, az egész gépesítés központja, de a kolhozban ló is kell. Ki fogja megpatkolni? Ki fog ráfot húzni a kerékre, szánt készíteni, tetőt ácsolni, vagy, amint mondtam, ki szerel majd fel egy malmot? Úgy gondolom, Martinov elvtárs, meg kellene győzni az embereket, hogy a kisipari szakma is komoly dolog, erre is szükség van! Az ifjúságnak kedvet kell csinálni ezekhez a szakmákhoz is... Talán egy kiállítást kellene szervezni a kerületben a kolhoziparosok legszebb munkáiból. Hírnevet, megbecsülést kellene szerezni a szakmunkásoknak a kerületi újság útján. Jutalmazni kellene őket...

Martinovnak félbe kellett szakítani fogadónapját, noha bizonyára vártak még rá olyanok, akik fontos ügyben akartak vele beszélni. De a területi bizottságról telefonáltak, hogy azonnal induljon az L-i kerületbe, a kerületi pártbizottságok első titkárainak értekezletére. A napirend: „Téli intézkedések a terméshozam fokozása érdekében".

A másodtitkár, Medvegyev, átvitte a szobájába Hrapovot és a többieket, akikkel Martinovnak már nem volt ideje beszélgetni.

— Mi mindennel kell foglalkoznia a kerületi párttitkárnak! — sóhajtott fel Martinov, miközben begombolta kabátját és felhúzta sárcipőjét. Aztán megállt a falióra előtt és tréfásan keresztet vetett. — Ó istenem, adj nekem olyan emlékezőtehetséget, hogy minden megmaradjon benne, amit egész nap hallok és látok! Megmaradjon benne minden, képes legyek jól átgondolni, és a helyes tanulságot is le tudjam vonni belőle! Nem hiszem, hogy egy miniszter munkája ennyire bonyolult lenne, mint egy kerületi párttitkáré. Rábíztak egy iparágat, tudja, hogy ennyit meg ennyit kell termelnie. De itt: gazdaság, ideológia, görög-római birkózás, egészségvédelem, forradalmi törvényesség és óvodák!... No, de minél bonyolultabb, annál érdekesebb!...

3

Amikor Martinov Marja Szergejevna Borzovát végleges lak- és munkahelyére, a szemidubovkai gépállomásra kísérte, a következő tanácsot adta neki:

— Ha kimégy a földre a traktorosokhoz vagy a kolhozparasztokhoz, mindig aggodalommal közeledj hozzájuk, félj tőlük.

— Miért féljek?

— Ne érts félre, talán nem egészen jól fejeztem ki magam... nem találom meg a kellő szavakat... Ne tőlük félj, hanem magadtól. Légy nyugodt, de azért szívszorongva közeledj: tudok-e úgy beszélni az emberekkel, hogy ne mondják rám: „fecsegő", és hogy tartós nyoma maradjon lelkükben annak, amit mondok. Értesz engem?

— Azt hiszem, igen...

— Nekünk, pártmunkásoknak látszólag nem nehéz a feladatunk. Nem vagyunk orvosok, sem agronómusok, sem mérnökök. Egyszóval nem vagyunk szakemberek. Az íróasztal mellett sincs más szerszámunk, csak toll és tinta. Semmi egyéb. Ha kimegyünk a földekre, nem viszünk magunkkal sem mérőszalagot, sem csavarkulcsot, sem teodolitot. Mégis, mivel dolgozunk? Egy fegyverünk van: a szó! Nyersen szólva: mi a nyelvünkkel dolgozunk. A kántor is ezt a „szerszámot" használja... A szó megfoghatatlan dolog. Nem vas, nem fa, nem vetőmag. De a mi szavunkból lehet vas is, fa is, vetőmag is! Attól függ, milyen a szó... Hiszen érted? De a szóból nemcsak vas és vetőmag lehet, hanem lepel is, amely mögött megbújnak a naplopók. Ha például összehívsz egy gyűlést, ledarálod a beszámolódat — olvasni tudó embernek nem nehéz felolvasni azt, amit szóról szóra kiírt a „Népnevelő"-ből —, megszámolod, hányan szólaltak fel, megállapítod, megfelelő volt-e az aktivitás, és a munkatervedben máris kipipálod: „Ezt a feladatot teljesítettem." De más kérdés, vajon a munkatervnek ilyesfajta „teljesítése" előrevitte-e akár egyetlen lépéssel is a gyakorlati munkát?

— Még más is gyakran eszembe jut a tömegekkel való érintkezéssel kapcsolatban — folytatta Martinov. — Vegyük például egy területi bizottság titkárát. A terület nagy, a titkárnak egész élete

sem elegendő ahhoz, hogy minden kolhozbrigádot meglátogasson. Ha csak a látogatásokon nem elégszik meg annyival, hogy azt mondja: „jó egészséget", „a viszontlátásra". Ha pedig ennyivel megelégszik, inkább ne is mutatkozzék a kolhozparasztok előtt. De ha már ellátogat ahhoz a brigádhoz, akkor tegyen vagy mondjon olyasvalamit, hogy az emberek még három év múlva is emlékezzenek rá és szájról szájra járjon, hogyan beszélt a területi titkár az emberekkel, mit csinált, mivel segítette munkájukat. A legfontosabb az, hogy mit cselekedett. Ne csak arra emlékezzenek az emberek, hogy milyen adomát mondott, vagy hogy kinek mondta meg jól a véleményét, hanem a munkamódszere is ragadjon meg az emlékezetükben! Sohase feledkezzék meg arról, hogy magatartása mindig példakép a többi kisebb-nagyobb vezető előtt!... Minden beszélgetés a néppel olyan adott szót jelent, amelyet okvetlenül meg kell tartani. Érezz felelősséget a szavaidért! Félj a haszontalan beszédtől, a fecsegéstől!...

— Amikor traktoros voltam — mesélte Marja Szergejevna —, láttam én olyan vezetőt, aki igazán félt az emberektől. Megérkezett a kerületi központból, elment a lakókocsi mellett, ki a mezőre, messze, ott letépett néhány kalászt, szétmorzsolta a tenyerén, vizsgálgatta a szemeket, majd magához intette a brigádírnokot, kérdezősködött tőle a napi teljesítményről, az adatokat feljegyezte, aztán olyan érdeklődéssel bámulta egy órán át az ekéket, a kultivátorokat, mintha még sohasem látott volna ilyesmit. Mi, traktorosok meg dühöngtünk: miért menekül tőlünk, élő emberektől a holt vasdarabokhoz?

— Az emberi lélek mérnökei... — jegyezte meg Martinov.

— Kikről beszélsz? — kérdezte Marja Szergejevna.

— Rólad és magamról. A pártmunkásokról. Ők az emberi lélek mérnökei.

— Ha jól emlékszem, ezt az írókra mondták.

— Nem baj. Az írók nem sértődnek meg, ha megosztozunk velük ezen az elnevezésen, mert ez ránk is illik. Mindenesetre a pártmunkásoknak az emberi lélek mérnökeinek *kell lenniük!*... A káderekre pedig, Marja Szergejevna, a gépállomáson is, a kolhozban is az egyszerű emberek közt kell keresnünk. Ez nem mindig könnyű dolog. Ha a káderek tömegestől járnák az utcákat, csapatokban

vonulnának el az ablakunk előtt, mi sem lenne könnyebb, mint kiválasztani a legrokonszenvesebbet, és odaküldeni, ahol szükség van rá. Csakhát a rendes, használható emberek nem jönnek oda hozzánk, hogy: „Én rendes ember vagyok. Tegyetek vezető beosztásba". Kutatni kell utánuk. Ha olyan könnyű lenne rájuk találni, s nem küszködnénk káderhiánnyal — ugyan mi bajunk, bánatunk lenne még?!

Marja Szergejevna egy hét múlva, a kerületi szovjet ülésén újra találkozott Martinovval.

— Van nálunk Marjinóban egy érdekes ember, Dorohovnak hívják, nem hallottál róla? Valaha a „Haza" kolhoz elnöke volt. Azt mondják, nagyon jól dolgozott, vezetése alatt híres lett a kolhoz. Még negyvenben levelező hallgatóként elvégezte a mezőgazdasági technikumot, a háború után pedig mint őrnagy szerelt le.

— És hol van most?

— A marjinói erdőgazdaságban. Erdész. Hogy leszerelése után miért nem választották ismét a „Haza" elnökévé, azt elmondja majd neked ő maga. Nem mindennapi história! A pártból kizárták, elítélték, azt hiszem, tíz évet kapott, de a Legfelsőbb Szovjet megkegyelmezett neki. A kolhozban meg úgy emlékeznek rá, mint az édesapjukra!

— Jó — mondta Martinov —, holnap reggel úgyis Marjinóban leszek, onnan mindössze három kilométer az erdő. A „gazikkal"* leszaladunk hozzá. Útközben pedig megállok Szemidubovkában, és magammal viszlek téged vagy Glotovot. Megnézzük, ki ez a Dorohov. Mondd csak, miért állították bíróság elé?

— Párbajért.

— Micsoda? Párbajért?!...

— Nekem legalábbis így mondták. Pontosan nem tudom, ki kellene deríteni.

— Rendben van. Odamegyünk és kideritjük.

---

* A gorkiji autógyár márkája. — *A szerk.*

Az erdei úton a „gazik" lökhárítója, mint valami hóeke, két oldalra tolta maga előtt a minap lehullott havat. Az erdész magános házikója előtt megállt. A deszkakapu zárva volt. A sofőr dudált néhányszor és leállította a motort.

A sűrű, félhomályos erdőre csend borult. A hatalmas tölgyek száraz levelei halkan, sejtelmesen zizegtek. Egy óriás fenyő hóval fedett ágai, mint védő szárnyak borultak a kis erdészlak fölé.

A faház ajtaja kinyílt, egy asszony jelent meg a küszöbön. Látszott, hogy kendőjét sebtében kapta a fejére. Lekiáltott az udvarra.

— Vaszja! Itt vannak a vadászok!

Magas termetű, negyvenöt év körüli férfi jött ki a színből, vasvillával a kezében. Vattakabátot és fülvédős sapkát viselt. Kaput nyitott, beengedte a kocsit a sövénnyel elkerített udvarba, és csak amikor már megállt, akkor nézett be az ablakon, hogy ki is a látogató.

— No, lám. Martinov elvtárs... és Glotov elvtárs! — Alig észrevehetően elmosolyodott. — Úgy látszik, a feleségem tévedett, mégsem a vadászok.

— Ismer engem? — kérdezte Martinov kikászálódva a kocsiból.

— Ismerem. Láttam a városban az októberi ünnepi gyűlésen.

— Én pedig azért jöttem, hogy megismerkedjünk. Maga ugye Dorohov elvtárs?

— Dorohov vagyok. Nagyon örülök, tessék beljebb...

A tisztaszoba padlóját nemrég mosták fel, a falakat Repin és Levitan festményeinek az „Ogonyok" folyóiratból kivágott reprodukciói díszítették. A képek barátságossá, otthonossá varázsolták a szobát, bár kissé sötét volt, mert a nappali fényt elzárta az ablak előtt terpeszkedő fenyőfa. Az asztalon petróleumlámpa égett. A szamovár felől az elégett fenyőtobozok kellemes illata áradt. Martinov, Glotov, a sofőr és a szőke, bozontos szemöldökű, bajuszos Dorohov az asztal köré ültek. A háziasszony a konyhának használt másik helyiségben katonakéssel tököt aprított a malacoknak meg a tehénnek.

Dorohov félliteres üveget vett elő, volt még egy kis vodka a fenekén. A lámpa felé tartotta:

— Nem sok maradt benne. Hörpintsük fel, nehogy megposhadjon.

Töltött mindenkinek egy pohárkával.

— Egyenek hozzá sós gombát. Ezért jó az erdőben lakni: gombából meg mindenféle bogyóból annyi van itt, mint a szemét. Ha az ember nem lusta, akár minden nap friss halat ehet; van itt bőven a patakban. Vad is akad elég, és a tavon szárnyast is lőhet az ember. Egyébként azt is tudom, merre tanyáznak a farkasok, két vén és két fiatal kóborol az erdőben. Végezni kellene velük. Ha szeretik az effajta szórakozást, hozzanak magukkal fegyvert és megszervezzük a hajtóvadászatot.

— Jó volna bizony egy napra otthagyni a munkát és ide jönni. Itt legalább pihenne az ember.

— Nagy a csend itt nálatok — szólt Glotov.

— Nem mindig. Ha vihar kerekedik, zúg ám az erdő, nyög a föld. Ez a fenyő meg úgy hajladozik itt az ablak alatt, hogy azt hinné az ember, nyomban ledönti a házat!... De sajnálom kivágni, olyan szép szál...

Dorohov teát töltött a poharakba, és egy tányér lépesmézet állított az asztal közepére.

— Egyenek az elvtársak. Ez is saját termés.

Martinov gyorsan megivott két pohár teát és fáradtan nekidőlt a sarokpad festett támlájának.

— Azt hallottam, Dorohov elvtárs, hogy magát párbaj miatt bíróság elé állították.

— Párbaj!... Nem volt az párbaj! — mosolyodott el keserűen Dorohov. — Mi az ördögnek keltettük volna életre ezt az ósdi tiszti szokást? És nem is olyan eset volt, amit párbajnak hívnak. Gyilkosság volt. Megmondtam a bíróságon is: „Tekintsék az én ügyemet gyilkosságnak. Ha véletlenül életben is maradt, ez számomra nem lehet mentség. Ha az az asszony nem löki meg a karomat, telibe találtam volna. Hisz' tizenöt lépésre jó pisztollyal egy pénzdarabot is eltalálok."

— Miféle asszony? A felesége?

— Nem...

— Mondj el nekünk mindent sorjában, Dorohov elvtárs — kérte Glotov. — Ki az az ember, hogyan kerültél össze vele, min vesztetek össze?

— Úgy látom, valóban el kell mondanom...

Dorohov letépett egy darabkát az asztalon heverő újságból, cigarettát sodort, és a lámpánál rágyújtott.

— A vonaton találkoztam vele, amikor a leszerelés után hazafelé jöttem. A neve Kalmikov. Kapitány volt, négy csillagot hordott a váll-lapján. Beszédbe elegyedtünk, kiderült, hogy ugyanabban a hadosztályban szolgáltunk, ugyanabban a kórházban feküdtünk, csak más osztályon. És az utunk is egy irányba vitt: én Marjinóba tartottam, ő húsz kilométerrel odább, a szolomenszki kerületbe... Az állomásról toronyirányt nekivágtunk a falunak, gyalog botorkáltunk a térdig érő hóban. Elfáradtunk. Két óra lehetett, de télen ilyenkor már leáldozóban a nap. Sötétedésig már nem érhetett haza, szállást kellett keresnünk.

— Nem volt senki rokonod Marjinóban? — szakította félbe kérdésével Glotov.

— Volt. A feleségem... Nem ez. Az első feleségem. De hozzá nem mentem. Hogy miért, az más kérdés. Más rokonom nem volt... De Marjinóban, mindjárt a híd után, lakott egy asszony a kolhozunkból, Polina Jegorovna Csernouszova. Mi csak Polja néninek neveztük. A háború előtt szakácsnő volt a traktorosbrigádban, a felszabadulás után pedig, amikor a mieink újjászervezték a gépállomást, három éven át a traktorosbrigádot vezette. Magának ismernie kellett őt, igazgató elvtárs.

— Nem, nem ismertem. Nem hallottam róla.

— Persze, hisz' maga csak később jött ide... Nos, ehhez a Polja nénihez tértünk be a kapitánnyal. Az asszony nagyon megörült nekünk. A háború előtt én voltam a kolhoz elnöke. Befűtött a kemencébe, tyúkot akart vágni. „Nem vagyunk mi »fritzek«, hogy megegyük az utolsó tyúkodat!" — tiltakoztunk. A házban nagy volt a szegénység, negyennégyet írtunk. A deszka-fekvőhelyet német papírzsákokkal terítette le, az asztalt muníciós láda, a tányérokat meg konzervdobozok helyettesítették. Ez a szegénység a szívembe hasított. Azelőtt jól éltek, Csernouszova két fia a traktorosbrigádban dolgozott, ezer munkaegységet is megkerestek, csak gabonából kaptak vagy ötven mázsát. Az asszony káposztalevest, krumplit főzött, és kisüsti pálinkával kínált. Nekünk is volt szeszünk és konzervünk. Leültünk ebédelni. Polja néni elmesélte, mennyit szenvedtek a néme-

tek alatt, ki volt partizán, kit akasztottak fel, kit lőttek agyon, hogyan gúnyolódott a sztaroszta a sztahanovistákon, hogyan tették tönkre a fasiszták a kolhozt, és a felszabadulás után mivel kezdték el a munkát, amikor a kolhoznak mindössze két zsákmányolt gebéje volt. Elmondta, hogyan szerelték össze kiselejtezett alkatrészekből a traktorokat, mennyit tanult ő maga is az egyhónapos traktorostanfolyamon, hogy aztán traktorral szánthasson. Asszonyok, öregek és gyerekek szervezték újjá a kolhozt, mert csak ők maradtak otthon... Kérdezősködtem a feleségemről: igaznak bizonyult minden, amit róla írtak nekem. „Hát jó, Polja néni — mondtam —, itt töltjük az éjszakát, és holnap majd gondolkozom azon, hol és hogyan fogok élni ezután..."

— Útitársam, Kalmikov kapitány, becsípett, lefeküdt a padkára, de nem aludt, hallgatta a beszélgetést. Egyszer csak felkelt és közbeszólt. Tulajdonképpen nem is ismertem, azt sem tudtam, ki fia, borja. Véletlenül akadtunk össze. A kucsmáján vörös csillag, a vállán szürke köpeny; de hogy mit takar a köpeny?... Felhajtott még egy félpohár szeszt, aztán így szólt: „Csak hallgattam, hogy mit beszéltek, és én azt mondom nektek, ilyen pusztítás után, ha így haladtok, még húsz év múlva is két gebével fogtok dolgozni. Pedig gyorsabban is helyre lehetne állítani a mezőgazdaságot." „Hogy lehetne gyorsabban?" — kérdem én. „Hogy? Hát úgy, hogy osszátok szét az egyes gazdák között a földeket, amelyeket most benőtt a gaz. Adjatok mindenkinek annyit, amennyit meg tud művelni, a maga hasznára majd igyekezni fog mindenki!" Polja néni csak bámult rám: miféle embert hoztál ide? A mi hadseregünk tisztje és így beszél!... „Aztán mivel igyekszik majd mindenki? Puszta kézzel?" — kérdezte a kapitánytól. „Éppen erről van szó... ti üres kézzel álltok itt, még a traktorotok sem a tiétek. Hát a lovak hol vannak? A gazda vigyázott volna a lovaira. Az erdőbe rejtette volna őket, amíg a front tovább vonul! A verejtékével megszerzett tulajdonát nem engedte volna! Ej, ha nekem szabad kezet adnának, magam bevetnék száz hektárt! Ennyivel kezdeném!" „Mondd csak, kapitány — kérdem én —, tán földbirtokod volt valaha a szolomenszki kerületben?" „Itt van az én földbirtokom!" — felelte, térdére tette a hátizsákját, s keresgélni kezdett benne. Aranyórákat, arany cigarettatárcát, karpereceket,

brostűt rakott ki az asztalra. „Ennyi elég kezdetnek! Ezért az óráért vennék egy pár ökröt, meg egy szekeret, ezért meg egy vetőgépet. Nézzétek csak ezt, nem akármilyen kövek ezek! És hogy van kidolgozva! Ezért az egy darabért kapok egy zsák pénzt." Röhögött. „Mit szólsz hozzá, őrnagy? Ugye, elég kezdetnek?" „Teljesen elég — mondom. — Akár egy millióra is felfújhatod!" „No látod. És mi lesz, ha mindezt a vagyont a gazdaságra fordítom! Mert mit ér a pénz?! Az ember a pénzt elissza, elmulatja . . ." „De nincs mindenkinek ilyen vagyona" — jegyzi meg Polja néni. — Például én mivel kezdjem? Még tehenem sincs . . ." „Eljössz hozzám. Eltartalak! Módos gazda mellett te sem pusztulsz éhen!" Néztem Polja nénit, amint a kemence mellett állt. Arca fehérebb a falnál. A kapitány pedig tovább keresgélt a zsákjában. „Itt van egy »Walter«, zsákmányolt pisztoly. Őrnagy, gyerünk az udvarba, lőjünk célba!" „Én leadtam a szolgálati pisztolyomat a kórházban" — feleltem. „Nem baj, itt van ez!" — Kivette a tölténytárat, megszámolta, hány golyó van benne. „Négy darab. Ennyi elég." „Menjünk" — egyeztem bele. Összesöpörte az asztalról az órákat, karpereceket, a brostűket és kitámolygott. „Mi lesz a cél?" — kérdem. „Hozz egy konzervdobozt." — Polja néni is a fejére vette kendőjét és utánunk jött. Felkötöttem a konzervdobozt egy faágra, nappal szemben, és leszámoltam huszonöt lépést. A kapitány megállt a vonalon. Részeg volt, de ahogy a kezébe vette a pisztolyt, egyszerre mintha kijózanodott volna, nem támolygott többé. Kinyújtotta a karját és célzott. Az első lövés pontosan a dobozfenék közepébe talált, a második ugyanoda, úgy, hogy kissé még kibővítette a lyukat . . . „Jól célzol, kapitány!" — mondom én. „Nem rosszul. Most rajtad a sor, mutasd meg, mit tudsz!" Elvettem a revolvert, és néhány lépéssel odébb mentem. „No — mondom — te a konzervdobozba lőttél, én meg a te kabátgombodba találok. Abba ott a baloldalon." — Polja néni felsikoltott és felém vetette magát. „Ezek az emberek úgy vigyáztak a kolhozra, mint a szemük fényére. És te mit akarsz? Napszámost csinálni belőlük? Lelőlek, mint egy kutyát, hogy az ilyeneknek, mint te, írmagjuk se maradjon!" — kiáltottam. De Polja néni a karomba kapaszkodott. Én mégis elsütöttem a pisztolyt. A kulcscsont alatt ment be a golyó. Nagy sebet ütött, Kalmikov sok vért vesztett. Polja néninek orvosért

kellett szaladnia, hordágyon vitték a sebesültet a kórházba ... Mind a két töltényt rálőttem, ennyi maradt nekem a négyből. Polja néni a második lövésnél is megzavart, így a golyó csak a vállpántot szakította le a köpenyéről.

— Ennyi az egész. Így történt. Reggel letartóztattak. A tárgyalásig fogoly voltam. Elvették a párttagsági könyvemet, a kitüntetéseimet. Aztán elítéltek tíz évre. Fellebbeztem a Legfelsőbb Szovjethez. Leírtam részletesen, hogyan történt. Polja Csernouszova tanúvallomását és az összes iratokat felkérték a bíróságtól. Egy hónap múlva kegyelmet kaptam ... Jártam utána, hogy vegyenek vissza a pártba. A kerületi pártbizottság titkára akkor még Szlepcsenko volt, utána jött Borzov. Ez a Szlepcsenko mindennél jobban utálta a botrányt és a részegséget. Ha valaki békés természetű volt, nem ivott, annak mindent megbocsátott. Nem vettek vissza. Írtam Moszkvába. Kétszer is hívtak, utazzam fel, de súlyos beteg voltam, hat hónapig feküdtem, nem bírtam lábra állni. Nem mehettem Moszkvába; végül is az ügyem elévült ... Nasztya aztán meggyógyított, éjjel-nappal mellettem ült, úgy etetett, mint egy gyereket. Később felajánlották nekem itt ezt a munkát; elfogadtam. Azóta az erdőre vigyázok ... Amikor rosszul mentek a dolgok a „Haza" kolhozban, távollétemben újra megválasztottak elnöknek. De a kerületi bizottság nem hagyta jóvá a választást. A kolhoz pártszervezetének megerősítésére egy pártfunkcionáriust küldtek oda elnöknek. Így aztán én ittragadtam ... Isznak még egy pohár teát? Nasztya! Kihűlt a szamovár.

Dorohov felesége — himlőhelyes, csúnya, kövér kis asszony — kivitte a konyhába a szamovárt.

— Nem tudja, hol van most ez a Kalmikov? — kérdezte Martinov.

— Dehogynem. A szolomenszki kerületben, Grisino községben. Az első feleségem odavalósi ...

Dorohov lehajolt, a divány alól kihúzott még egy félliter vodkát. Tenyerével az üveg fenekére ütött, a dugó kirepült az üveg nyakából; a vendégeknek a kis poharakba töltött, magának azonban egy vizes pohárba — és egyhajtásra kiitta. Martinov csodálkozva nézett rá.

— Ha már elkezdtem, elmondom végig — folytatta rövid hall-

gatás után Dorohov —, honnan keletkezett az a pletyka, hogy féltékenységből akartam agyonlőni... Az első feleségem, Olga, mialatt én a fronton harcoltam, egy partizáncsapatban szolgált a kamenszki erdőkben. Ott összeállt egy legénnyel, Griska Szoboljevvel. Griska szép fiú volt. Ismertem, azelőtt Mihajlovkában a falusi szovjet elnöke volt. Illettek egymáshoz, mert a feleségem is szép asszony hírében állt. — Dorohov végignézett a falon, ahol az Ogonyokból kivágott reprodukciók mellett néhány fénykép is függött. — Meg akartam mutatni a fényképét, de nem maradt belőle egy sem. Nasztya mind elégette. Ezt a dolgot aztán megírták nekem a frontra. Nem sokáig éltek együtt. A fiú megszédítette, Olga azonban hamarosan kiismerte és otthagyta. Ezután Griska más nőkkel kezdett ki. Ostoba volt, virtuskodott, szeretett hivalkodni a bátorságával. Rólam meg az a hír terjedt el, hogy elestem Kievnél. Még a háború elején hazatért a mi csapatunkból egy katona és elmondta Olgának, hogy saját szemével látta, amikor engem eltemettek. Úgy is volt. Már vittek a közös sír felé, de az utolsó percben valaki észrevette, hogy még élek, lélegzem. Így kerültem aztán a sír helyett a kötözőhelyre. Onnan a hátországba, a Volga mögé vittek. Aztán megint a frontra kerültem...

— Dorohov elvtárs, eszerint az asszony talán nem is hibás — szólt közbe a sofőr.

— Lehet, hogy nem is hibás... Griskát a németek felakasztották. Nekem a partizánok mesélték el, hogy ő meg egy másik hozzá hasonló vakmerő legény megtámadta a hrisztoforovói szeszgyárat. Talán minden jól végződött volna; az őrök egy részét lelőtték, a többit bezárták az őrszobába és figyelmeztették őket, hogy ki ne merjenek jönni reggelig, mert az ajtót és az ablakokat aláaknázták. Dehát mindketten leitták magukat a sárga földig. A németek félholtan találták meg őket másnap reggel egy kikapós asszonynál. Így történt... Azon az éjszakán, amikor Kalmikovra lőttem, eljött hozzám Olga. Polja néni szaladt be hozzá és megmondta neki, hogy hazajöttem... Egyedül ültem az üres házban az asztalnál — Polja néni elment a kórházba — a padlón vérfoltok, mert ott a szobában kötözték be Kalmikovot, a „Walter" ott feküdt az asztalon, én meg szédülő fejemet a karomra támasztva, elaludtam. Egyszer csak huza-

tot érzek. Felemelem a fejemet. Az ajtó nyitva. Olga áll a küszöbön. „Édes Vaszjám, bocsáss meg nekem!" Egyetlen szóval sem említette a történteket, pedig Polja néni bizonyosan elmondott neki mindent részletesen. Feltörölte a vért a padlóról. „Még ha börtönbe csuknak is téged — mondta —, akkor is veled maradok..." „Nem kellesz nekem sem most, sem a börtönben" — feleltem. Eljött hozzám akkor is, amikor szabadlábra helyeztek, hívott haza. Kért, hogy hallgassam meg, hogy s mint történt a dolog. De én nem akartam meghallgatni. A szívem mintha kővé vált volna. Volt egy fia is Griskától, de az meghalt az erdőben... Aztán hazautazott a szüleihez a szolomenszki kerületbe. Bezárta a házat és elküldte nekem a kulcsát. Később, amikor itt elvállaltam az erdészséget, a házat kiadtam bérbe. Ott, a szolomenszki kerületben a feleségem megismerkedett Kalmikovval, most együtt élnek. Hogyan kerültek össze, nem tudom. Az az ember ott először a faraktárban dolgozott és lopott, de akkor valahogyan kikászolódott a bajból. Most pedig úgy él, mint egyszerű rokkant, nyugdíjas. Építtetett magának egy téglaházat, az udvara tele van disznóval, libával, van zöldséges kertje, még egy Moszkvicsot is vett. Nem értem, hogyan állhatott össze a partizánasszony ezzel az aljassal? Vagy talán a dac, a bánat vitte rá, amiért én nem bocsátottam meg neki?... Hadd menjen, akár a pokolba is! Azt a látszatot akarta talán kelteni, hogy én tettem őt tönkre?... Vagy egyszerűen azért tette, hogy engem bosszantson: „Te meg akartad ölni, de ő mégse halt meg, és most az én férjem!"

Dorohov ismét teletöltötte a poharakat, de magának megint többet öntött. Martinov a fejét csóválta és félretolta a pohárkáját.

— Innen a hír, Martinov elvtárs, hogy párbajt vívtam Kalmikovval a feleségem miatt. Hallottak az emberek valamit harangozni, de nem tudják, honnan jön a harangszó... A pletyka pedig egyre dagadt. Tudták, hogy majdnem megöltem, és azt is, hogy most az én volt feleségemmel él... No, mindez régen történt! Úgy van az, hogy az egyik mond valamit, a másik megtoldja... Ez a Kalmikov pedig azt vallotta a bíróság előtt, hogy engem az ő kincsei hoztak kísértésbe, Polja néni meg az én cinkostársam. „Ez itt mind tisztességes zsákmány, nem szovjet embereket raboltam ki, hanem azoktól a németektől vettem el, akiket magam öltem meg." A többit, mármint

amit akkor a napszámosokról mondott, letagadta... Így élek én most. Tönkretettem az életemet emiatt a nyomorult miatt!

— Magáról azt hallottam a „Haza" kolhozban, hogy a háború előtt úgyszólván soha nem ivott — mondta Martinov találomra, hiszen még nem is beszélt a kolhozbeliekkel a volt elnökükről. — Nem túl sokat fogyaszt maga ebből a búfelejtőből?

— Dehogyisnem. Nagyon sokat! — bukkant fel az ajtóban Nasztya. — Legalább szidja össze, Martinov elvtárs! Ritka az olyan nap, hogy estére ne inná le magát. Talán az Olgáját, azt a gyönyörűséget nem tudja elfelejteni? Vagy az emberek után vágyik, a faluba?

— Abbahagyhatom — jelentette ki határozottan Dorohov és eltolta a poharat. — Ha a munka megköveteli... egészen abbahagyom!

— Ha mi ez ellen a baj ellen fel akarjuk venni a harcot — szólalt meg Glotov —, akkor, ha például kolhozról van szó, elsősorban az elnöknek kell abbahagynia az ivást, mert ha csak egy decit is iszol, már nem érzed meg, hogy munka közben ki bűzlik a vodkától.

— Az elnöknek? — Dorohov Martinov szemébe nézett, aztán Glotovra pillantott. — Erről van szó?... Ezért jöttek, Martinov elvtárs?

— Hát volna kedve hozzá?

— Kolhozba?... Megmondom egyenesen: igen. Ha úgy gondolják, hogy már eleget bűnhődtem... Vállalom. Akármelyik kolhozba elmegyek! Bízza rám a legrosszabb kolhozt! Valami mozgalmas, eleven munka után vágyom!

Martinov hallgatott.

— Ezt még meg kell gondolni, Dorohov elvtárs.

— Ki az a Polja néni, aki úgy vigyázott rád? — kérdezte Glotov. — Azt mondod, traktorosbrigád-vezető volt? Most hol van? Hogyan dolgozott? Miféle asszony? Beszélj egy kicsit részletesebben róla.

— Csernouszova Polina Jegorovna most Marjinóban lakik. A házát eladta: egy bomba tönkretette, és a saját erejéből nem tudta rendbehozni. Most a szövetkezeti bolt mellett kapott lakást, takarítónő a boltban. Miután elzavarták a németeket, a gépállomáson brigád-

vezető volt. A legnehezebb időben dolgozott. Aztán a maga elődje, Hrisztyics igazgató meg a főgépész csúnyán elbánt vele. A traktoristák a szerelésnél az egyik motorban felejtettek egy kulcsot. Amikor begyújtották a motort, a hajtórúd elkapta a kulcsot, a dugattyú összetört. Emiatt nagyon sokat levontak Csernouszova fizetéséből. Majdhogynem szándékos kártevéssel vádolták. Otthagyta a gépállomást és a szövetkezeti boltban vállalt munkát. Azt mondom magának, Glotov elvtárs, az az asszony aranyat ér. A jelleme is és a keze is. Már a háború előtt észrevettem, hogy van érzéke a technikához. Hányszor megfigyeltem, hogy krumplit pucolt, de odafigyelt minden szóra, amit a traktorosok váltottak egymással. Elleste, hogyan kell a traktort szétszerelni, ismerte minden alkatrész nevét és azt is, melyik mire való. Aztán elvégzett egy tanfolyamot és traktoros lett.

Dorohov a vodkától nem lett vidámabb, sőt, mintha komorabbá vált volna, de egyszerre, váratlanul felnevetett.

— Egyik nap arra jártomban egy furcsa mechanizmusra lettem figyelmes. Polja néni egy hengerbe rakta a tésztát, a fiúk meg fogtak egy dugattyút, belenyomták, és alul, a sok lyukon át, mint vékony kolbász, kígyózott elő a metélt tészta. Ez az asszony találmánya volt. Nem volt könnyű dolog késsel aprítani a metéltet az egész brigád számára. Ezért hát megmutatta a fiúknak, hogyan készítsenek egy régi hengerblokkba feneket, hány lyukat fúrjanak belé, s amikor ez kész volt, a hengerblokkot kitisztította, kimosta, felerősítette egy állványra, csinált magának egy sajtolót. Egy óra alatt egy hétre való metéltet nyomott át rajta.

— Jó, megkeressük ezt a Polja nénit is. Köszönjük a háziasszonynak és a gazdának a szíves vendéglátást — állt fel Martinov. — A háziasszony is nyilván unatkozik már itt az isten háta mögött.

— De még mennyire! — legyintett Nasztya. — Nem kell nekem sem gomba, sem erdei bogyó. Nagy gazdasághoz szoktam hozzá, nem az ilyen tenyérnyihez. Aztán nincs itt se mozi, se gyűlés!... A „Haza" kolhozban fejőnő voltam. Negyvenegyben felterjesztettek kitüntetésre, Moszkvába akartak küldeni a kiállításra, de közbejött a háború!...

— Az én helyemre könnyebb lesz valakit találni, Martinov elvtárs — mondta Dorohov. — Valami vadászembert, aki szereti a ter-

mészetet. Az ilyen embernek valóságos földi paradicsom ez a hely!

— A paradicsomban nem szoktak farkasok vonítani — nevetett Nasztya. — De itt micsoda hangversenyeket rendeznek ezek az ordasok. És milyen furán vonítanak, Martinov elvtárs! Először csendesen, aztán erősebben, majd megint elcsendesednek, aztán újra felüvöltenek. Mintha énekelnének! . . .

Kikísérték a vendégeket a kapuig; Dorohov sapka és kabát nélkül volt, a felesége is csak egy kendőt vetett a vállára. És ott álltak a hatalmas fenyő ágai alatt megbúvó „téli szállás" kapujában, amíg csak a kanyar el nem nyelte a szemük elől a gépkocsit.

Martinov az úton így szólt Glotovhoz:

— Mondj el mindent Marja Szergejevnának. Kutassa fel ezt a Polja nénit. Fontoljátok meg, hátha érdemes lenne visszahozni a gépállomásra. Én pedig megtudom a „Hazá"-ban, hogyan dolgozott Dorohov. Ha valóban jó szervező és becsületes ember, akkor javasolni fogjuk, hogy válasszák meg ismét elnöknek. A kolhozt ki kell húzni a kátyúból, Kucenko nem képes megbirkózni a feladattal. Különben is a pénztár legutóbbi ellenőrzésénél valami baj volt . . . Megvizsgáljuk majd azt is, vissza lehet-e venni Dorohovot a pártba . . . Régi párttagságát nehéz lesz visszaállítani, sok idő telt el azóta. Talán adja be újra a felvételi kérelmét? . . . Majd meglátjuk. Csakhát ami azt az Olgát illeti, ebben az ügyben nem segíthetünk neki . . .

Marja Szergejevnának nem kellett sokáig keresgélnie a faluban Polja néni után. Amikor a szán megállt a szövetkezeti bolt irodája előtt, az első asszony, akit megkérdezett, hogy hol lakik a szövetkezeti bolt takarítónője, maga Polina Jegorovna Csernouszova volt.

— A gépállomásról jött? Hozzám? . . . Éppen a postára akartam menni, csomagot kaptam a lányomtól . . . Jól van no, jöjjön csak be!

Polina Jegorovna ötven felé járt. Termetes, kissé telt, gyors léptű és ügyes kezű asszony volt. Az ilyenről mondják, hogy „ég a munka a keze alatt". A szövetkezet udvarában lakott, a bolthoz épített faházban kapott egy kicsi szobát.

Amikor Polina Jegorovna megtudta, hogy vendége egykor szintén

traktoros volt — mégpedig a híres Masa Gromova —, gyorsan összebarátkoztak.

— Régóta nem voltam Szemidubovkában — mondta Polina Jegorovna és megigazította a függönyt az ablakon. — Van már három éve, hogy utoljára ott jártam, de miért is mennék, hiszen nincs ott semmi keresnivalóm. És hogy vagytok megelégedve az új igazgatóval?

— Szükségünk van emberekre, Polina Jegorovna — tért Marja Szergejevna egyenesen a tárgyra. — Tavaszra női traktorosbrigádot szeretnénk szervezni. Megtudtam, hogy a kolhozban az asszonyok között sok a régi traktoros. Azt mondják, jól dolgoztak. Több éves gyakorlatuk van már. Te lennél a brigádvezető... Miért hagytad ott tulajdonképpen a gépállomást? Talán itt érdekesebb a munkád?... Hamarosan kapunk tizenkét új traktort, lánctalpas DT-ket. Ismered ezeket a gépeket? Már bizonyosan láttad őket, jó gépek. Újoncokat kell rájuk ültetnünk. De hát mit tehetünk? Ha a régi, elhasznált, szeszélyes gépekre ültetjük őket, egyáltalán nem jutnak semmire; hiszen az újoncok az új traktorból is csak a felét hozzák ki annak, amit egy régi traktoros ki tud hozni belőlük.

— Hogy képzeled, hogy az én koromban egy asszony traktorra üljön? — kiáltott fel Polina Jegorovna. — Micsoda maskara lennék! Az egész vidéken megbámulnának és még gúnyolnának is: nézzétek, a vénasszony traktoron lovagol!

— Ugyan miféle beszéd ez: vénasszony! Mesélték nekem régi traktorostársaid: „Ha Polja néni fél kézzel nem tudja megforgatni a kurblit, akkor bizonyos, hogy túl szorosra állították a csapágyat."

A két asszony összenevetett.

Polina Jegorovna az asztalhoz ült és a horgolt asztalterítő rojtjaival játszott.

— Nincs semmi érdekes az én mai munkámban, Marja Szergejevna! Felmosom a padlót az irodában, az árnyékszéken — bocsánat a szóért —, rendet tartok, és fűtöm a kályhákat. Úgy élek, hogy éppen csak ne mondhassák, hogy nem dolgozom. Ha nem tudnék mást, akkor egy szót se szólnék... Talán nem volt helyes tőlem, hogy elmentem a gépállomásról, de meg kell mondanom: velem ott csúnyán elbántak! Alaposan megfizettek a buzgalmamért azok a

lelketlen fickók!... Pedig milyen nehéz volt az első tavasz a németek eltakarodása után! Nagy nehezen összeszereltünk húsz gépet. Nem volt elég üzemanyagunk. A régi brigádvezetők közül csak ketten tértek vissza. Mint sebesülteket engedték haza őket, hogy jöjjenek rendbe egy kicsit, de mi arra kértük a katonai parancsnokságot, mentsék fel őket, hadd maradjanak most már otthon, mert nélkülük tönkremegyünk. Hisz' az otthon levők még tapasztalatlanok voltak, csupa fiatal leány meg fiú, szinte még gyermekek. A brigádomban dolgozott például Misa Bragin, aki most katonáskodik. Tizenhat éves volt már ugyan, de olyan apró termetű, hogy alig látszott ki a kormánykerék mögül. Ha éjszakai műszakban dolgozott, nem is mentem el a gépétől, fájt érte a szívem. Hideg tavaszok jártak akkoriban, szakadatlanul fújt a szél, a fiú meg csak amolyan széllelbélelt ruhát viselt. Leültem egy szénakazal tövébe és figyeltem. Zúg a motor, a reflektorfény imbolyog, a fiú tehát szánt. De egyszer csak látom, a fény nem mozdul, a motor elnémult. No, ez már azt jelenti, hogy Miska elaludt. Odamegyek: hát a lámpa ég, de a traktor áll, a fiú és a gépkezelő a meleg motor alá bújtak, hogy felmelegedjenek egy kicsit, ott aztán el is aludtak. Keltegetem, rángigálom őket, végre sikerült lelket vernem beléjük, erre még eldolgozgatnak egy kicsit. Hát munka ez?! Elzavarom őket a lakókocsiba, és magam ülök a kormánykerékhez. Hajnalban kezdem költögetni a fiút. De csuda hideg van ott a lakókocsiban, a szél is befúj, Miska szakadozott kabátja alá búvva az igazak álmát alussza. Amikor erélyesen kezdem költögetni, csak mormog: „Mama, mama, hadd aludjak még egy kicsit!" „Nem vagyok én az anyád" — mondom... A németek agyonlőtték a fiú anyját. De ha mindenkit sajnálni fogok, akkor mikor szántjuk fel a földet és mikor vetünk?!... Azért mégiscsak sajnálom a gyereket, dolgozom helyette még egy-két órát. Igen, ilyen sasokkal állítottuk mi helyre a gazdaságot! Két nyáron és egy tavaszon át dolgoztam brigádvezetőként. Egészen a végső győzelemig, amíg csak nem kezdtek hazatérni a mieink a frontról... Akkor történt a szerencsétlenség. Összetörtek egy motort. A motorházban felejtettek egy kulcsot. Mennyit kellett nekem emiatt hallgatnom! Én voltam a vetés elgáncsolója és a nép ellensége! Egyáltalán nem értették meg a helyzetemet. Annak a traktornak az összeszerelése előtt

három éjszakán át nem aludtam. Abban a motorházban nemhogy egy kulcsot, de még a fejemet is benne felejthettem volna! A javítás fejében levonták csaknem az egész tavaszi keresetemet. Ezért jöttem aztán ide a szövetkezeti boltba. Mert valamiből csak meg kellett élni. A lányom akkor még iskolába járt. A gépállomáson a kulcs miatt nem kerestem semmit, a kolhozban sem volt remény keresetre, hiszen akkor már eltelt a nyár fele. Nehéz volt akkor az élet; itt a szövetkezetben legalább kenyeret kaptam sorbanállás nélkül.

— Polja néni, hidd el, most nem bánnánk így el veled. — Borzova átnyúlt az asztalon és megfogta Polina Jegorovna kezét. — Most más a kerületi titkárunk; a gépállomásnak is másik igazgatója van: Glotov elvtárs. Bár neki is vannak hibái, de ő a traktorosokat nem bántja meg... — Ezt az asztalterítőt magad horgoltad?

— Magam... Mert hát mi dolgom van egész nap? Hajnalban kelek, még sötét van, kisepregetek, befűtök a kályhába. S azzal készen is vagyok... Tetszik? Ilyen cérnát nálunk nem is kapni. Leningrádból küldte a lányom. Most ott tanul.

— Szép mintája van.

— Te is kézimunkázol?

— Hogy is mondjam... Nem volt annyi időm, hogy megtanulhassam. Amikor a Vetőmag Vállalat igazgatója voltam, megtanultam horgolni. Ott nyugodtan éltem, kevés emberrel volt dolgom. Bezárkóztunk a könyvelőmmel a szobába és... horgoltunk.

Polja néni átható pillantást vetett a vendégére.

— Téged már láttalak valahol, Marja Szergejevna. Azt hiszem, a szövetkezeti bolt igazgatóságában. Valamilyen vetőmag-ügyben jártál nálunk... Nem Borzov elvtárs felesége vagy?

Marja Szergejevna kénytelen volt elmondani, hogyan történt, hogy Borzov más kerületbe ment, ő meg itt maradt.

Az asszonyok beszélgetése estig húzódott és azzal végződött, hogy Polja néni beleegyezett, hogy még egy-két évet a gépállomáson dolgozzék.

— Jól kigondoltátok, hogy lányokat ültettek a traktorra. Csak hadd tanulják meg ezt a szakmát. Ha azok a hiénák, akik ma háborúval fenyegetőznek, megint olyan felfordulást csinálnak, mint ami-

lyet Hitler, akkor a férfiak: „Ló-ó-ra!" — azért férfiak —, a gazdaság meg az asszonyokra marad... De az én koromhoz már mégsem illik ez a munka, Marja Szergejevna. Nincs már annyi erőm, amennyi valaha volt. Egy ideig eldolgozgatom, míg be nem tanítok valakit magam helyett, aztán jelentem neked: „Itt az új brigádvezető, felelek érte, mint magamért." Akkor majd nyugdíjba vonulok, vagy megint kezembe veszem a főzőkanalat...

Glotov, a gépállomás igazgatója és a kerületi párttitkárok helyeselték Marja Szergejevnának azt az ötletét, hogy szervezzenek női traktorosbrigádot a szemidubovkai gépállomáson.

Vasárnap Marja Szergejevna és Glotov elment a „Haza" kolhozba, amelynek kultúrtermében mintegy húsz nő gyűlt össze Marjinóból és a szomszédos falvakból, akik azelőtt traktoron dolgoztak. Voltak közöttük lányok, fiatal és idősebb asszonyok is.

Mindegyik más és más okból hagyta abba a traktoros mesterséget. Volt aki férjhez ment és férjének nem tetszett, hogy a felesége ritkán van otthon. Volt akinek gyereke született. Másokat becsaptak az elszámoláskor: dohos gabonát kaptak, amelyet aztán sem eladni, sem megőröltetni nem lehetett, legfeljebb takarmánynak használhatták fel. Volt olyan is, aki azért ment el a gépállomásról, mert ócska, kihasznált gépen kellett dolgoznia és az igazgató nem volt erre tekintettel, nem emelte fel az üzemanyag normáját, sőt a fizetéséből háromszáz rubelt levont a norma túllépése miatt. Egyeseket a brigádvezető gorombasága és szakadatlan káromkodása ijesztett el, mások tovább dolgoztak volna, ha csak lányok lettek volna a brigádban, de a brigád vegyes volt, a szemtelen legények meg nem hagyták békén őket, s ha egy évig velük dolgoztak volna, hát nemigen találtak volna vőlegényt maguknak...

Ezen az értekezleten Marja Szergejevna meglepetésére az egyébként közömbös Glotov lelkes beszédet tartott a gépi munka szépségéről.

— Nektek, lányoknak, persze legfontosabb a vőlegény. És én sem ajánlom, hogy elijesszétek a legényeket. Éppen ezért mi meghallgatjuk a kívánságotokat és kizárólag nőkből álló brigádot akarunk szervezni. Lehet, hogy a vízhordó szekér kocsisa férfi lesz, de több férfiembert nem találtok a brigádotokban. És az is olyan öreg lesz, mint

én, tehát már nem veszélyes... Az ilyenre a vőlegények már nem féltékenyek. Brigádvezetőnek is nőt választunk: Polina Jegorovnát. Így aztán nem panaszkodhattok majd, hogy a brigádvezető folyton káromkodik. Az ő szájából nem hallhattok majd csúnya szót. Ugye igaz, Polina Jegorovna? Vagy talán a káromkodásban is lepipálod a férfiakat?

— Ugyan, hová gondol, igazgató elvtárs? — Polja néni elpirult.

— Nohát, ilyen lesz a mi női brigádunk. Olyan csend és rend lesz ott, akár egy zárdában... vagy talán mint a piacon?... A munka is könnyebben fog menni. A gépeink jók, majdnem teljesen kicseréltük a traktorállományunkat. Nincs már öreg tragacsunk, amely csak az üzemanyagot falja. Azt pedig szigorúan ellenőrizzük, hogyan számolnak el a kolhozok a traktorosokkal, és ebben a kerületi bizottság is segít nekünk. Megígérem nektek, nem engedem, hogy az elszámolásnál bárkit is megrövidítsenek. Még azt is megsúghatom, hogy a „Haza" kolhozra hamarosan jobb napok virradnak. Jövő vasárnap lesz a kolhoz közgyűlése, és a kerületi bizottság Dorohov elvtársat javasolja elnöknek.

A marjinói asszonyok, a kolhoz tagjai izgatottan felugrottak:

— Már régóta kértük Dorohovot!

— Öt évig volt az elnökünk, s akkor a mi kolhozunk volt a legjobb!

— Művelt, képzett ember, ért a gazdasághoz!

— Nem gorombáskodik, meghallgatja az emberek véleményét!

— Amikor ő volt az elnök, a traktorosoknak kifogástalan volt a lakókocsijuk és jó kosztot kaptak.

— Ami a lakókocsikat illeti, mondhatom, lányok, hogy mi nemcsak erről gondoskodunk — folytatta Glotov —, hanem megforgattuk fejünkben a férjes asszonyoknak azt a panaszát is, hogy a férjük haragszik, amiért csak ritkán vannak otthon. Hát bizony a férfi traktorosoknak sem kellemes, hogy egész nyáron alig látják a családjukat. Ezért, ha a traktorok a falutól messze szántanak, a dolgozókat váltás után kocsival fogjuk hazaszállítani — szállítási eszközeink ezt ma már lehetővé teszik —, és másnap visszavisszük őket a munkahelyre. Hát ezt eszeltük ki! Mi szükséges még a brigád megalakításához? Egyetlen dolog. Sajátítsátok el az új technikát, hogy

sztahanovisták lehessetek az új gépeken!... Hogyan is hagyhattátok ott ezt a gyönyörű foglalkozást? Csak nem akarjátok azt mondani, hogy főzni érdekesebb, mint ezer hektárokat szántani! A traktoros az első ember a faluban! A traktoros hős! Igen, a traktoros ma a kolhoz hőse. Másfélezer hektárt puha talajjá változtatni nagy dolog ám! Sok mindenre képes az ember a technika segítségével. Gondoljátok meg: ezer hektárt felszántani! Mégiscsak más ez, mint a stoppolás vagy a gatyamosás!

— Attól úgyse szabadulunk igazgató elvtárs! — vetette ellen az egyik asszony. — Ha esik az eső, vagy vége a műszaknak, szaladhatunk haza és állhatunk a mosóteknő mellé!

— Más dolog az, ha a gatyamosás, hogy úgy mondjam, életcél — folytatta hévvel Glotov — és megint más, ha a gatyán kívül még van...

Itt azonban belezavarodott, nem találta a megfelelő szót. Egy özvegyasszony segítette ki, aztán paprikavörösre gyúlt arca elé kapta kendőjét, és az előtte ülő Polina Jegorovna széles háta mögé rejtőzött.

— Úgy látom — folytatta zavartalanul Glotov —, hogy férfi brigádvezetőt valóban nem adhatok nektek, mert olyanokat mondtok, hogy még az is elpirul.

— Miért tesz nekünk szemrehányást, igazgató elvtárs, a gatyák miatt? — kérdezte az egyik asszony. — Mintha mi mindig otthon ülnénk. Hisz' mi is a kolhozban dolgozunk!

— Az nem munka, amit ti csináltok, hanem: vétek. Ugyanaz, mintha a Diesel-traktorral, amely tizenkét ekét is elhúz, két ekét húzatnánk, vagy éppen üresen járatnánk. Egyikőtök dajka a bölcsődében, a másik a munkacsapatban gyomlál, a harmadik meg telefonos kisasszony a postán. Sőt, azt is mondják, hogy van, aki itt a kolhozban patkányfogással foglalkozik, a rágcsálókat irtja a magtárban. Hát traktoroshoz méltó foglalkozások ezek? Ti magatok nem unjátok még? Talán nem vágyik a lelketek a széles határ után? Mint ahogy a költő mondja: „Lendüljön a kar, markoljon a kéz!" Ismeritek Kolcov verseit? Nem viszket a tenyeretek valami igazi munka után?

A húsz nő közül nyolc bejelentette, hogy hajlandó visszaülni a traktorra. Az igazgató nyomban meg is írta a határozatot a szemi-

dubovkai gépállomás új női traktorosbrigádjának megalakításáról. Az új brigád a tizenhetes számot kapta, vezetője Polina Jegorovna Csernouszova lett, és a határozat név szerint felsorolta a mától fogva a gépállomás állományába tartozó új női brigád tagjait.

Tavaszig mindegyiküknek tanfolyamot és gyakorlati munkát kellett végezni a gépállomás műhelyében, hogy felfrissítsék ismereteiket.

Este a kerületi bizottság titkárságának ülésén többek között azt is bejelentették, hogy Glotov és Borzova női traktorosbrigádot szervezett a szemidubovkai gépállomáson. Javasolták a többi igazgatónak, gondolkozzanak ők is, miként szerezhetnék vissza a régi traktorosnőket. Az ülés után Martinov ottmarasztalta Glotovot a szobájában.

— A területi bizottságban találkoztam a kruzsilinszki kerület volt titkárával, ahol a háború előtt gépállomás-igazgató voltál. Nagyon dicsért téged. Azt mondta, hogy a te gépállomásod a terület egyik legjobb gépállomása volt... Miért van az, hogy a szemidubovkai gépállomás most csak közepes színvonalon áll? Mi az oka, Ivan Trofimics, hogy az utóbbi években rosszabbul dolgozol? Megkérdem nyíltan: miért vesztetted el a kedvedet?

— Nem vesztettem el a kedvemet, Pjotr Illarionovics! — felelte határozottan Glotov. — Kolhozokat alapítottam, az első traktoroscsoportokat szerveztem. Száz és száz olyan kolhozt ismerek, ahol úgy felvirágzott az élet, ahogy erről a régi forradalmárok a cári száműzetésben csak álmodozhattak. Dorohovhoz hasonlóan én is golyót eresztenék abba, aki alá akarná ásni a kolhozrendszert és zsellérekké akarná alacsonyítani a mi kolhozparasztjainkat!... De meg kell mondani, a mezőgazdaság, a kolhozok vezetésében nagyon elszaporodtak a bürokraták.

— Elfáradtál az ellenük vívott harcban?

— Nem tudom legyűrni őket. A győzelem nem tőlem függ.

— Hogyhogy? Hogy érted ezt?

— Úgy, hogy például a területi bizottságon kigondolnak olyasmit, ami minden tervemet felborítja. Mit tehetek akkor én?... Vagy jön hozzám a gépállomásra egy meghatalmazott. Én már előzőleg mindent gondosan elterveztem, beosztottam, összehangoltam, hogy minden munkát idejében elvégezzünk, hogy jövőre is legyen kenye-

rünk. De a kiküldött minderről hallani sem akar. Csak azt követeli, amiért odaküldték. Neki csak az a fontos, hogy a küldetését teljesítse, hogy láttamozzák a kiküldetési lapját, aztán gyerünk minél előbb haza, hogy megfürödjék és a felesége szoknyája mellé bújjék. Az irodámban pedig parancsol és fenyegetőzik. Hát mi az ördögnek kell akkor az igazgató? Ülj az én helyembe, és parancsolgass.

— Könnyen meghátrálsz! Az első jöttmentnek átadnád a helyedet, pedig a Központi Bizottság állított oda... Miért nem teszel panaszt az ilyen vendégek ellen a területi bizottságnál vagy a Központi Bizottságban?

— Az úristen magasan lakik, a király meg messze van!

— Ezért a mondásért megrovást érdemelnél!

— Hát sózz a nyakamba egyet! Eggyel több megrovásom lesz. Van már vagy öt. Kaptam Borzovtól és Szlepcsenkótól is. Tőled még nem kaptam... Az ostobákat, a hozzá nem értőket nem is volna szabad a mezőgazdaság közelébe engedni, Pjotr Illarionovics! Semmi sem sérti jobban a parasztot, mintha a munkáját tartalmatlanná, céltalanná silányítják! Pedig mi gyakran megtesszük ezt. Például tavalyelőtt tavasszal Borzov és a területi megbízott arra kényszerített, hogy a cukorrépát sáros földbe vessük el. Esett az eső, a talaj híg latyakká változott. Ha egy-két napot vártunk volna, hogy kisüssön a nap és a szél kissé felszárítsa a földet, vethettünk volna. De nem: vess azonnal, különben nemcsak a bizottság elé citálunk — fenyegetőztek —, hanem még a párttagsági könyvedet is elveszíted! A huszonötödiki jelentésbe mindenáron be kellett írniok, hogy a répát elvetették. Régi földműves vagyok, jól tudom, ha sárba vetünk, nem terem semmi! De mit tehettünk? Bevetettünk kétszáz hektárt. Csak elmázoltuk a talajt. És mi történt? Az eső után egyszerre meleg lett, a föld kiszáradt és olyan kéreg keletkezett rajta, mintha lebetonozták volna. Persze, egyetlen csíra sem búját ki. Két hét múlva újra vetettünk. Alig negyven mázsa termett hektáronként, a tervben előírt kétszáz helyett. Hát ki örvend az ilyen termésnek?! Ha falun olyan embernek adnak hatalmat, aki semmit sem ért a mezőgazdasághoz, ez ugyanolyan, mintha őrült kezébe töltött fegyvert adnának. Olyan bajokat csinál, hogy attól koldulunk.

— Van ennél rosszabb is, Glotov elvtárs! — jegyezte meg Mar-

tinov. — Néha ért az ember a mezőgazdasághoz, nagyon jól tudja, hogy nem azt teszi, amit kellene, és mégis megteszi.

— És mi készteti az illetőt arra, hogy a lelkiismerete ellen cselekedjék?

— Mi készteti? Éppen ez a nagy kérdés. Azt mondják: „Megijedtél — Judás lettél!" Talán ez.

— De mitől ijednek meg az emberek? — kérdezte Glotov. — Miért nem válaszolsz?

— Magam is azon gondolkozom, mitől van ez a rettegés? De akármitől is, Glotov elvtárs, annak semmi akadálya sincs, hogy jobban foglalkozzál az embereiddel a gépállomáson.

— Foglalkoztam velük... Volt nálam verseny, zászló. Mindenütt a mi rekordjainkról beszéltek. Iparkodom, töröm magam, rábeszélem a traktorosaimat, hogy jobban dolgozzanak: „Hősi munkátokat meg fogják becsülni, nem hiába dolgoztok!" — mondom nekik. De végül is valamelyik tökfilkó miatt a kolhozok termés nélkül maradnak, és az én traktoristáim sem kapnak többet a minimumnál. Akkor aztán a legjobb traktorosaimat is legfeljebb dicsérő oklevéllel jutalmazhatom... Azt mondod, hogy a háború előtt jól dolgoztam — folytatta kis szünet után Glotov. — A háború előtt más volt a helyzet. Akkor a munkám mellett a két fiamat neveltem, és minden család bőségben, boldogságban élt... De ahogy ide jöttünk, erre a véráztatta földre, felégetett falvakba, özvegyek és árvák közé... itt valahogy másképpen, több érzéssel, több lélekkel kellett volna az emberekkel foglalkozni! Ezen a helyen minden bürokrata és önző ember tízszer annyi kárt okoz, mint bárhol másutt!...

— Ez mind igaz — mondta Martinov. — Okosan beszélsz. Mégis kishitű vagy, Glotov elvtárs. Pánikba esel! „Bürokraták! Bürokraták!" Meg sem próbálsz harcolni ellenük. Átengednéd nekik a helyedet! Hogyan küzdesz ellenük? A fogad között eldünnyögsz egy káromkodást, azt is csak akkor, amikor már eltávoztak. Fügét mutatsz nekik... a zsebedben!

— Ne sértegess engem, Pjotr Illarionovics — pattant fel izgatottan Glotov, arca kivörösödött, szemében könny csillogott. — Én régi párttag vagyok. „Kishitű! Pánikba esel!" Talán még opportunistának is nevezel? Azt kérded tőlem, miért dolgozom rosszabbul?

Talán elfáradtam? Bevallom őszintén, elfáradtam. Mindattól, amit elmondtam neked. A fejetlenségtől, a bürokráciától, a papíroktól! Látom, hogy nem azt teszik, amit kellene, nem így kellene dolgozni. Miért felejtették el azt az időt, amikor a politikai osztályok nem firkáltak mindent papírra, nem üléseztek, hanem együtt dolgoztak a néppel? És elfáradtam azért is, mert nem kaptam a kerületi bizottságtól segítséget. Mert milyen segítség az, ha csak akkor hívják meg az embert a kerületi bizottságba, amikor „be akarnak olvasni" neki, amiért valami „nem megy" nála. Hogy miért „nem megy", az már senkit sem érdekelt, azt nem kutatják. Igen, elfáradtam. Ezzel feleltem is a kérdésedre. De azt nem kérdezted, hogyan fogok ezek után dolgozni. Ha megkérdezted volna, erre is feleltem volna... Mégpedig ezt: veled fogok dolgozni, Pjotr Illarionovics! Amióta te vagy az első titkár, friss szél fújdogál a kerületünkben. Nem hízelgésből mondom ezt. Csak féltünk téged: nehogy lelohadjon a lelkesedésed...

— Borzov is ilyenformán búcsúzott tőlem, és most te is ezt mondod —, ráncolta össze Martinov a homlokát. — Miért lohadna le? És még kérded, miért vagytok így megijedve? Mert ti magatok idéztek magatok elé mindenféle rémképet. Már a saját árnyékotoktól is megijedtek!

— Ha az embernek a káderlapjába beírnak egy szigorú megrovást, az mégsem puszta rémkép... — Glotov kövér, merev arcától szokatlan kedvességgel elmosolyodott és Martinov vállára tette a kezét. — Jó, jó. Ne haragudj, Illarionovics! Butaságot mondtam... És azért ne küldj még nyugalomba. Elfáradtam, de nem dőltem ki. Elfáradtam, kipihenem magam és dolgozom tovább...

4

A kerületi pártaktíva gyűlést tartott a kultúrházban.

A területi pártbizottság legutóbbi teljes üléséről a kerületi végrehajtó bizottság elnöke, Rugyenko számolt be, mert Martinov meghűlt, berekedt, nem tudott hangosan beszélni, Medvegyev, a másod-

titkár pedig szabadságon volt. Martinov gyapjúsállal tekerte körül a nyakát, így ült az elnökségben.

A beszámolót Rugyenko tulajdonképpen nem „elmondta", hanem felolvasta. Ezzel viszont akár egy gépírónőt is megbízhattak volna, mert hiszen az volt a fontos, hogy a felolvasónak csengő hangja legyen. Sőt, ha takarékoskodni akartak volna az idővel, azt is megtehették volna, hogy a beszámolót néhány száz példányban sokszorosítják és előre szétosztják az értekezlet meghívottai között.

A területi bizottság teljes ülése két kérdést vitatott meg: a tömegagitációs munka helyzetét a kolhozokban és az állattenyésztés fellendítésére vonatkozó rendszabályokat. Rugyenko az ezekkel kapcsolatos határozatokról számolt be. Másfél óráig tartó egyhangú felolvasása közben egyetlen másodpercre sem nézett fel papírjaiból, amelyeket a kerületi pártbizottság és a kerületi végrehajtó bizottság funkcionáriusai írtak tele. Nem nézett fel, nem nézett végig a termen, ahol közben néhányan már bóbiskoltak, mások meg sugdolóztak, a hátsó sorokban pedig egyesek lopva cigarettáztak, kabátjuk ujjába fújva a füstöt.

Martinov idegesen fészkelődött a székén. Ceruzájával játszott és lopva haragos pillantásokat vetett Rugyenkóra.

Véget ért a felolvasás, de az előadóhoz senki sem intézett kérdéseket. A beszámoló feletti vitában is mindössze ketten kértek szót.

Elsőnek Nyikolenko, a kerületi pártbizottság egyik instruktora szólalt fel. Tíz percet kapott a felszólalásra. Ezalatt a hozzá beosztott kolhozok pártszervezeteiben tapasztalt bajokat sorolta fel: az egyikben három hónapja nem tartottak taggyűlést, a másikban szétszéledtek a népnevelők, nincs faliújság és van olyan kolhoz is, amelyben a búcsú alkalmával még a kommunisták is leitták magukat... Úgy beszélt, mintha csak az lenne a kötelessége, hogy járja a kolhozokat, nagy igyekezettel feljegyezze a „mulasztásokat" és „jelezze" ezeket a kerületi pártbizottság tagjainak. Nyikolenko felszólalásától Martinovnak egy cseppet sem lett jobb a hangulata.

Nyikolenko után Goncsarova elvtársnőnek adta Martinov a szót. Goncsarova harminckilenc óta párttag. Kolhozának sertéstenyészetét vezeti.

A teremben kialudt a villany és, bár a gyűlést nappal tartották, az

elnökségi asztal félhomályba borult. A jégvirágos, hóval befútt ablakokon át kevés világosság szűrődött a terembe. Az asszony papírról olvasta fel beszédét és minden szónál kínosan akadozott:

— A mi eredményeink... kemény munka... eredményei... és a munkához való... öntudatos viszony... következményei... mi rendkívül... nagy figyelmet... fordítunk... a malacnevelésre... az anyakocák tiszta... tiszta... dezin... ficiált... helyiségben fiadzanak... bőséges és változatos... takarmány... alkalmazása... révén... és a higi... énikus kezelés eredményeképpen... a kocák egészséges... életképes... malacokat fiadzottak... most azt a feladatot... tűztük magunk elé..., hogy ily módon... fokozzuk az állattenyésztés... jövedelmezőségét...

Akadozott ott is, ahol lelkesen, lendülettel kellett volna beszélnie.

— Az eleven... eleven szocialista verseny... kibontakoztatásával vállaljuk...

Felszólalásának vége felé összekeverte a papírlapokat, zavarba jött, teljesen elvesztette lélekjelenlétét, és a megkezdett mondatot be sem fejezve, szégyenkezve leszaladt az előadói emelvényről.

Az elnökség tagjai kínosan feszengtek, zavarukban és szégyenükben fel sem mertek pillantani.

Martinov felállt, hogy bejelentse a szünetet.

— Jelen van a „Barátság" kolhoz pártszervezetének titkára? — kérdezte rekedt hangján.

— Itt vagyok — állt fel egy férfi a hátsó sorokban, rangjelzés nélküli tiszti köpenyben.

— Mondd csak, Mosztovoj elvtárs, te írtad Goncsarova beszédét?

— Én és a kolhozelnök.

— Szép munkát végeztetek!... Goncsarova a kerület legjobb állattenyésztője, mintaszerű sertéstenyésztő telepet rendezett be nálatok. Ehhez volt tehetsége. Azt viszont már nem meritek rábízni, hogy „puska" nélkül felszólaljon, s beszéljen a munkájáról?... Ne szégyeld magad, Goncsarova elvtársnő! Rosszul sikerült felszólalásod miatt nekünk kell szégyenkeznünk... Hanem, elvtársak, még mielőtt szünetet tartanánk, szeretnék valamit mondani. — Martinov bosszús pillantást vetett az elnökségi asztalnál ülő Golubkovra, és ezzel is elárulta: tudja, hogy a területi instruktornak, aki gyakran

megfordult a kerületben, nem tetszik majd, amit mondani fog. Eddig is gyakran összetűztek egymással. — Elvtársak, akinek nincs hasznos gyakorlati mondanivalója, jobb, ha fel sem szólal. Legalább nem rabolja el sem a saját idejét, sem másokét. Nincs szükségünk „aktivitásra", csak azért, hogy beírhassuk a jelentésbe: „A gyűlésen a jelenlevők ennyi és ennyi százaléka szólalt fel", ha ezek a beszédek a kutyának se kellenek. Nyikolenko például elismételte azt, amit három nappal ezelőtt már olvastunk a jelentésében. A pártaktíva azért jött össze, hogy a gyakorlati munkát vitassa meg, nem pedig azért, hogy szép beszédeket mondjunk... Most tizenöt perc szünetet tartunk.

Az értekezlet részvevői csodálkozva néztek egymásra, aztán lassan kifelé indultak, hogy rágyújtsanak.

Golubkov visszatartotta Martinovot:

— Mi az, Pjotr Illarionovics, nem érzed jól magad? Lázad van? Akkor jobb lenne, ha haza mennél és lefeküdnél. Itt vannak a titkárság tagjai, majd levezetik a gyűlést nélküled is. Vagy talán kudarcba akarod fullasztani? „Ha nem tudtok felszólalni, ne szólaljatok fel!"

— Nem ezt mondtam, Golubkov elvtárs!

— Talán professzorok ülnek itt? A jelenlevők fele egyszerű kolhozparaszt. Miért ijeszted meg őket? Ez a Goncsarova is alig tud írni-olvasni! Az ilyeneket segíteni kell!

— Nem a félig írástudatlanoknak mondtam ezt — vetette ellene Martinov —, hanem azoknak, akik nagyon is jól írnak és olvasnak. Azoknak, akik az ilyen gyűléseket arra használják fel, hogy telezagyválják az emberek fejét.

— Nem értem — vont vállat Golubkov. — Nem tudom, mi lesz az eredménye így ennek a pártaktívának. Csak aztán Rugyenkónak nehogy a szünet után azonnal el kelljen mondania a zárszót is!

— Lehet, hogy így fog történni... Neked persze, Nyikolaj Arhipovics, ez komoly kellemetlenséget jelentene. Rendkívüli szenzáció a hozzád beosztott kerületben! Kudarcba fulladt a pártaktíva! Csak ketten szólaltak fel a vitában! Hogyan is jelentsd ezt a területi bizottságnak? Méghozzá akkor, amikor magad is itt voltál!

— Azt hiszem, ez a dolog neked sem lenne valami kellemes!

Rugyenko lépett hozzájuk.

— Az ördög vinné el az ilyen magadfajta előadókat — támadt rá Martinov.

Rugyenko Martinov vállára tette a kezét:

— Pjotr Illarionovics, nem tehetek róla, nem volt időm felkészülni!

— Öt éve dolgozol a kerületben, jól ismersz itt mindenkit, tudod hogyan kell az emberekkel beszélni, itt a gyűlésen mégis egyszerűen elszajkóztad a területi bizottság határozatát. Csakhogy azt már mindenki régen olvasta! Egyetlen önálló gondolatod sem volt! És amilyen a beszámoló, olyan lesz a vita!

— Teljesen csődöt mondott a beszélőképességem, Martinov elvtárs, már ötödik napja egyik ülés a másikat követi. Azt hittem, te fogod a beszámolót tartani, dehát te is éppen most betegedtél meg!

Szünet után Martinov figyelmeztetése ellenére elsőnek olyasvalaki szólalt fel, aki mindig telezagyválta az emberek fejét. Nem volt olyan gyűlés a kerületben, amelyen ez a Korobkin, a kerületi VB mezőgazdasági osztályának vezetője ne mondta volna el „lángoló szónoklatát".

Hosszú, fekete szövetkabátot viselt. Már kopaszodott, s ezért homloka magasnak látszott. Beszéde közben az előadói asztal felett hadonászott és úgy harsogta minden mondatát, mintha a nagy piactéren, sokezres tömeg előtt jelszavakat kiabálna. Hangjától rezegtek az ablaküvegek és összeütődtek a mennyezetről lelógó csillár üveggyöngyei.

— Elvtársak! A takarmány az állattenyésztés alapja! De egyes elvtársak ezt makacsul nem akarják megérteni, és bűnös módon lebecsülik az állattenyésztés érdekében végzendő takarmánybegyűjtést... Az ökör, elvtársak, igásállat. Az igásállatokra pedig vigyázni kell!... A disznó, elvtársak, húst, szalonnát, bőrt és sörtét ad. A disznó igen hasznos háziállat! Hogyan viszonylunk mi a disznókhoz?... Disznó módra, elvtársak!... Az állattenyésztéshez, elvtársak, meleg, jól felszerelt istállókra van szükség. Meleg, tiszta istállóban, elvtársak, több tejet ad a tehén, mint hidegben és piszokban! Egyes kolhozelnökök azonban mégis semmibe veszik az istállók építésének feladatát... Áttérve a kolhozparasztok között végzendő tömegnevelő munkára, meg kell őszintén mondanom, elvtársak, hogy mi rosszul foglalkozunk a kolhozparasztokkal!... A faliújság, elv-

társak... a faliújság — sajtó! A sajtó pedig pártunk legélesebb fegyvere! De van-e minden kolhozban faliújság? Nem, elvtársak, nincs minden kolhozban faliújság!...

Martinov olyan szenvedő képet vágott, mint akinek a foga hasogat.

— Ehhez tehetség kell — súgta rekedten a mellette ülő Rugyenko fülébe. — Tíz perce fecseg és még semmi értelmeset nem mondott!...

A teremből közbeszólások repültek a szónok felé:

— Minek kértél szót, Korobkin elvtárs?

— Mi hasznosat mondtál?

— Megállapította, hogy a disznó adja a szalonnát!

— Meg hogy a tehénből fejik a tejet!

— Megmondták, hogy csak az szóljon, aki hasznos dolgokat tud mondani és nem rabolja el az időnket!

Martinov ceruzájával megkocogtatta az asztalt.

— Ki következik?...

Mintegy öt percig tartott a kínos csend. Senki sem kért szót, és már-már úgy látszott, hogy a gyűlést be kell rekeszteni. Golubkov felháborodott pillantást vetett Martinovra, majd nagy robajjal hátra tolta székét és kiment, hogy rágyújtson. Ezekben a percekben Martinov sem érezte magát valami nagyon jól... De aztán hirtelen magasba lendült egy kéz, majd még egy és aztán még három. Egyszerre öten kértek szót.

A kultúrterem dobogójára, ahol az elnökség foglalt helyet, a „Szovjethatalom" elnöke, Gyemjan Vasziljevics Opjonkin ment fel elsőnek. Komótosan kigombolta kabátját, belső zsebéből elővette a szemüvegét, megtörölte a kabátja szárnyába, aztán egy füzetet húzott elő, kinyitotta és megköszörülte a torkát.

— Nem téziseket tartok a kezemben, elvtársak, hanem egy kolhozelnök naplóját. Pontosabban, a saját naplómat. Ide írom be mindennap, hol voltam, mit csináltam. Ha egyszer netalán rossz munkám miatt az ügyész felelősségre vonna, ezzel igazolom magam. Az ügyész, ha ezt elolvassa, megérti a helyzetemet. Sajnálni fog. „Azon csodálkozom, Opjonkin elvtárs — mondja majd —, hogy egyáltalán jutott időd arra is, hogy a kolhozban valamit csinálj!"

Opjonkin a részvevők feszült figyelme közepette lapozgatni kezdett a füzetben.

— Számoljuk csak meg, hogy az elmúlt fél hónapban hány ülésen vettem részt és hány lesz még a hónap végéig?... Másodikán volt a területi pártbizottság teljes ülése. Tagja vagyok a területi bizottságnak, elmentem. Két napig üléseztünk. Azután azt mondták, hogy a területi szovjet tagjai ne utazzanak haza, maradjanak ott a szovjet ülésszakára. Ottmaradtam. Ez is két napig tartott. Számítsák hozzá az utat, oda és vissza, szóval egy hétig nem voltam otthon. Azután jött a kerületi pártbizottság teljes ülése, majd a kerületi szovjet ülésszaka, és ma a pártaktíva gyűlése. Egyszóval ebben a két hétben mindössze két napig tartózkodtam a kolhozban. De ez még nem minden. Holnapután kezdődik a falusi szovjet ülésszaka. Ott nekem kell beszámolnom a területi szovjet ülésszakának eredményéről. A terv szerint huszadikán a kolhozban tartunk párttaggyűlést, amelyen viszont a területi pártbizottság plénumának határozatait vitatjuk meg. Most vegyék még számításba, elvtársak, hányszor rendelik be a kolhozelnököt a kerületi pártbizottság és a végrehajtó bizottság értekezleteire. Mindezekhez hozzájönnek még a különböző bizottsági ülések. Honnan vegyek időt arra, hogy otthon is dolgozzam? Az ülések napirendjén ott szerepel mindig a munka megjavításának, a terméshozam növelésének, a már elért eredmények megszilárdításának kérdése... De mikor „növeljünk" és „szilárdítsunk", amikor egész időnket lefoglalják a „növelésről" és a „szilárdításról" tartott szónoklatok?... A taggyűlés, természetesen, zárt ülés, a pártaktíva gyűlése szintén zárt ülés, a szovjet ülésszakára csak a küldötteket hívják meg. És közben folyton arról beszélünk, hogyan kell a tömegek között dolgozni!... Havonta húsz ülésünk van, szóval lázasan dolgozunk. Bezárkózunk a négy fal közé és egymást agitáljuk! Egyes kolhozokban pedig évente csak egyszer tartanak közgyűlést...

Opjonkin általában ritkán szokott felszólalni, most azonban nem tudta abbahagyni:

— Nem bánom, elvtársak, szívesen elüldögélek én itt egy-két órát. Szívesen meghallgatok egy jó előadást, mondjuk a nemzetközi helyzetről. Ismertesse egy hozzáértő elvtárs azt, amit nem volt időnk elolvasni, magyarázza meg, amin nem volt időnk elgondolkozni.

Mi meg majd elmondjuk a többieknek. De nem puszta időfecsérelés az, ha Korobkin elvtárs azt kezdi nekünk bizonygatni, hogy a disznó hasznos háziállat?... Ez már igazán elviselhetetlen! Minek titkolnánk: a területi üléseken is éppen elég ilyen beszédet kell végighallgatnia az embernek. Felmegy valaki az emelvényre, kerepel és kerepel megállás nélkül! Azután törhetjük a fejünket, mit is mondott a jóember? Hát semmit! Egyre csak azt szajkózta: „mozgósítsuk erőfeszítéseinket", „magas színvonalra kell emelni"... Van olyan is, akit az elnök sem tud félbeszakítani, pedig a hallgatóság már közbekiabál: „Elég már!" „Ügyrend!" De ő csak kerepeli a magáét, mintha fizetnének neki minden szóért. Mi pedig ülünk a teremben és arra gondolunk: ki fizeti meg a mi időnket? Ötszázan ülünk itt; mennyi időnket rabolta el ez a fecsegő! Ha egy sofőr rakomány nélkül jár a kocsijával, a rendőr megbünteti. A gépkocsin számontartják a tonnakilométereket. Nálunk is munkaórákról van szó, ami ugyancsak komoly érték. És nincs, aki megbüntetné ezeket az időrablókat!... — fejezte be Opjonkin.

A termen helyeslő nevetés hullámzott végig, és amikor lejött az emelvényről, felcsattant a taps.

Még legalább tízen felszólaltak, ami az „aktivitási statisztikát" a kellő színvonalra emelte. Majdnem mindenki arról beszélt, hogy mennyire káros a munkára a sok értekezlet, a végtelen szócséplés, az olyan kérdéseknek négy fal között történő megvitatása, amelyek a tömegekre tartoznak.

A kerületi újság szerkesztője, Poszohov, aki Martinov mögött ült, előrehajolt és mosolyogva súgta a fülébe:

— Nézd, Pjotr Illarionovics, milyen hatalmas a tehetetlenségi erő! Meginditottad a lavinát a szócséplés ártalmasságáról, és látod, mennyi embert sodort máris magával... Most még egy olyan értekezlet kellene, amely véget vet minden gyűlésnek.

A Komszomol kerületi bizottságának titkára, Rizskov szólalt fel:

— Az ókori Spártában az volt a dicsőség, ha valaki két-három szóval el tudta mondani azt, amihez másoknak egy óra is kevés volt. Nem kellene bevezetni nálunk is ezt a spártai szokást?

A teremből közbeszóltak:

— Magad sem tartod be, hiszen már tizenhárom perce beszélsz!

Felszólalt a „Barátság" kolhoz pártszervezetének titkára, Mosztovoj is — aki megírta Goncsarova sertéstenyésztő beszédét —, tényekkel bírálva a kerületi bizottság munkatársainak bürokratikus munkamódszerét.

— Megérkezik hozzánk, az alapszervezetbe a kerület instruktora. Mit ellenőriz, mi érdekli? Az, hogy mikor volt párttaggyűlés, milyen kérdéseket vitattunk meg, hány ember vett részt a vitában, eléggé aktívak voltak-e a tagok. Azután elolvassa a taggyűlésen hozott határozatot, megnézi, elég érthetően fogalmaztuk-e meg. Ellenőrzi a munkatervet, hogy milyen előadásokat és kiselőadásokat terveztünk a brigádokban, és hogy meg is tartottuk-e őket. De az már nem érdekli, hogy miben változott ezek után a mi életünk! Javult-e a munka a brigádban azután, hogy megbeszélték a teljes ülés határozatait? Jobban dolgoznak-e a kolhozparasztok? Kerültek-e ki a brigádból új sztahanovisták, fellendült-e a szocialista verseny? Ha pedig nincs semmi javulás, akkor mit ért a ti előadástok, elvtársak? Bizonyosan nem tudtatok valamit megértetni az emberekkel! Akkor gyerünk ki még egyszer a brigádba, beszéljünk velük újra, majd én is segítek! Ezt kellene az instruktoroknak mondaniuk. De az ő gondjuk nem ez. Csak a papír kell nekik, a mindenható papír. Már szinte közmondássá válik: nem baj, ha nem tudsz dolgozni, fő, hogy a jelentésedet jól készítsd el! Akkor minden rendben lesz! Ti, kerületi elvtársak, ti tanítottatok bennünket arra, hogy a munkát papíron végezzük el. Maga pedig, Martinov elvtárs, úgy látszik, egyáltalán nem foglalkozik az instruktoraival. Megkerüli őket és közvetlenül avatkozik bele a kolhozok dolgaiba. Szeretné, ha a kolhozokban rend lenne, de a saját portáján, a kerületi apparátusban nem teremtett rendet! Itt, magában a kerületi bizottságban, a maga orra előtt burjánzik a bürokrácia, ugyanaz, amiért bennünket szid! . . .

Martinov a tarkóját vakargatta. Ami igaz, az igaz. Nem látta a fától az erdőt. Egyszer sem hívta össze az instruktorokat, nem beszélt a lelkükre, nem tanította a gyakorlatban őket arra, hogyan végezhetnek eredményes pártmunkát. Nem változtatott a titkárok és a kerületi pártbizottság munkatársainak elavult kapcsolatain. Úgy kezelte az instruktorokat, mint „kerületi futárokat", akiket

nagyon kényelmes valamilyen megbízatással a kolhozba küldeni, annál is inkább, mert mindig kéznél vannak...

Újra felszólalt Goncsarova is, de ezúttal „puska" nélkül. Összeszedte gondolatait, és egyszerűen, érdekesen beszélt arról, hogyan fejlődött mintaszerűvé a sertéstenyészetük. Elmondta, hogy a tenyészet dolgozói valamennyien kiköltöztek a községből a tanyára. Ott, tíz kilométerre a falutól új, állandó lakótelep keletkezett, gyümölcsfákat ültettek, és a háztáji gazdaságokban, a tanya környékén sok baromfit nevelnek. Az utóbbi években nem is költözött el senki a telepről. Elmondta azt is, hogyan verekedte ki a kolhoz vezetőségében, hogy a tanya iskolás gyerekeit szánon vigyék be naponta a községi iskolába.

A takarmánybeszerző brigádokkal kapcsolatban, Martinov kérdésére elmondta, hogy a kolhozban már régen feloszlatták ezeket a brigádokat, csak mind ez ideig senkinek sem vallották be. A vezetőség az ő rendelkezésére bocsátotta a felesleges fogatokat, növelték az állattenyésztők létszámát, s ők maguk készletezik a takarmányt. Felelősnek érzi magát nemcsak a termelésért, hanem munkatársai jólétéért is. Múlt nyáron megszervezte, hogy az emberek szabad idejükben gátat építsenek a patakon, a régi malomnál, és a kolhozt patronáló vasutasok segítségével a tanyai házakba és a tenyészetbe is bevezették a villanyt. Így most van villanyuk, rádiójuk, működik a felnőttek esti iskolája is, és minden dolgozó állattenyésztő tanfolyamot végez. A területi mezőgazdasági osztálytól kapott prémiumot például arra fordítják, hogy a tél folyamán a sertésgondozónők ellátogassanak a terület legjobb kolhozaiba. Az ott látott hasznos módszereket aztán igyekeznek felhasználni a saját munkájukban.

— Most már értjük, Goncsarova elvtársnő — mondotta Rugyenko. — Szóval nemcsak a fertőtlenítéstől és a higiénikus fialtatástól függ a sertéstenyésztés. Azt lehetett volna hinni, hogy téged csak a sertések érdekelnek, pedig te foglalkozol az emberekkel is, mégpedig nem is keveset. Ez a sikereid titka!

Martinov nem szólalt fel. Talán nem is azért, mert nem volt hangja, hiszen még rekedten is tudott volna egyet-mást mondani. Inkább az tartotta vissza, hogy még nem gondolta át, mit feleljen Opjonkinnak és a többi kommunistának, akiket ő maga bírt őszinte-

ségre. A jövőben más módszerekkel kell levezetni a gyűléseket. De milyen legyen ez az új módszer?

A kerületi pártbizottság határozati javaslatát a propaganda és agitációs osztály vezetője, Zsbanov olvasta fel. Felolvasása majdnem egy teljes óráig tartott.

— Hogy az ördög vinné el! — sziszegte a foga között Martinov, és lehajtotta a fejét. — Miért is nem néztem meg idejében, mit firkáltak össze. Jól megtanulták, hogyan kell kilométeres határozatokat szövegezni!

A határozati javaslat úgynevezett „indoklási" részében legalább századszor állapították meg azt, amit már az előző teljes üléseken és aktívákon leszögeztek: ennek és ennek a részlegnek a lemaradását, ilyen és ilyen munkának az elhanyagolását. A szövegnek ezt a részét a kerületi bizottság munkatársai egyszerűen kimásolták a régi határozatokból. De a „feladatokat" tartalmazó fejezetekben is kevés volt az új, élő gondolat. Ez a rész is feltűnően hasonlított azokra a javaslatokra, amelyeket erről az emelvényről, ilyen gyűléseken már nagyon sokszor felolvastak. Ugyanazok a kifejezések: „kötelezzük magunkat", „rendkívüli figyelmet fordítunk", „arra irányítjuk erőfeszítéseinket", „kellő színvonalra emeljük"... A javaslatban minden benne volt, ami a kerületi pártbizottságnak és az alapszervezetnek kötelessége: be kell vezetnünk a rádiót, foglalkoznunk kell a kolhozok kultúrcsoportjaival, a szemléltető agitációval, az úttörőkkel, az agrotechnikai oktatással, a lóheremag tisztításával, a marhavész elleni harccal és az utak javításával.

Miután a tervezetet elfogadták, Golubkov legnagyobb meglepetésére és felháborodására Martinov azt javasolta, csökkentsék a tervezet terjedelmét: hagyják ki a kilenctized részét.

— Jól mondta Opjonkin — indokolta javaslatát Martinov —, meg kellene büntetni azokat az elvtársakat, akik elrabolják az időnket!... A kolhozok pártszervezetében ki fogja elolvasni ezt az ötven oldalas határozatot? Kinek lesz annyi ideje, hogy ezt végigböngésszе?

Amikor a határozat megkurtítását indítványozó javaslatra kellett szavazni, a karok egyszerre lendültek a magasba.

Golubkov felállt. Úgy látszott, mintha fel akarna szólalni Martinov javaslata ellen, de meggondolta magát és csak legyintett...

A nagy sietségben senki sem javasolt változtatást vagy kiegészítést a tervezethez.

Golubkov és Martinov este a kerületi bizottságon csapott össze.

— Kellemetlen lett volna, hogy téged, a kerület első titkárát, ott a gyűlésen félbeszakítsalak és helyreigazítsalak — jelentette ki Golubkov. — Ezt nem akartam. De lehetetlen dolog, Martinov elvtárs, amit te csinálsz! Arra neveled a párttagokat, hogy ne tiszteljék pártunk dokumentumait és a mi határozatainkat!

Martinov már-már elveszítette önuralmát.

— Éppen a párt dokumentumai iránti tisztelet nem engedi meg, hogy ilyen hosszú határozatokat írjunk! — mondotta. — A legfontosabb mondanivaló is elsikkad a szavak tengerében. Hússzor elismételjük: „Rendkívüli figyelmet kell fordítani." A *„rendkívüli figyelem"* azonban kezdi elveszíteni értelmét. Az igazság az, hogy éppen ti, betűrágó bürokraták változtatjátok semmitmondó papírhalmazzá a pártiratokat. Az a baj, hogy instruktoraink rosszul dolgoznak. De te is, amikor hozzánk jössz, csak a papírokra fordítasz „rendkívüli figyelmet", arra, hogyan szövegezték meg a határozatokat. A mi elvtársaink tulajdonképpen a te számodra írják ezeket a mindenre kiterjedő határozatokat! Nehogy, istenments, valamibe beleköthess: „Kimaradt belőle a faliújság!" Vagy: „Hol van a tanítók között végzendő munka?" „Eszerint, elvtársak, ti ezekkel a kérdésekkel nem foglalkoztok?" — „Hiába ravaszkodsz, nem jársz túl a mi eszünkön! — mondják erre ők. — Minden kérdéssel foglalkoztunk, mindent beleírtunk, olvasd! Itt van tíz határozat, minden bennük van!" Te pedig vakon hiszel a papírnak: ha beleírták, hát meg is csinálták! Pedig a szó nagyon messze van még a tettől!...

— Te elterelted a pártaktíva figyelmét a fő kérdésekről! — kötötte az ebet a karóhoz Golubkov. — Lényegében nem is vitatták meg a területi bizottság teljes ülésének a határozatait. Most már azon is töprengenek, nem túl gyakoriak-e a teljes ülések, gyűlések? Nem túl sok-e az értekezlet? Pedig ezek a kommunista nevelés iskolái!

— *Kellene,* hogy azok legyenek! — felelte Martinov. — De ez

attól függ, milyen a gyűlés, hogyan vezetik le! Attól félek, ha téged bíznak meg egy gyűlés levezetésével, abból nemigen lesz ilyen iskola!

— Te aztán jól levezetted a mai aktívagyűlést! Ilyet még nem is láttam!... Jelenteni fogom, hogy az előkészítés hiánya és a te komolytalan, gyerekes magatartásod miatt, no meg azokkal a fenegyerek ötleteiddel majdnem kudarcba fullasztottad az aktívagyűlést!

— Menj és jelentsd! — Martinov végleg elvesztette türelmét, és kezdte elrakni az asztalról a papírokat. — Jelentsd! Minél előbb! Hamarosan itt a tavasz, igyekezz, hogy az új titkár még idejében megismerhesse a kerületet... De mégsem hiszem, Golubkov elvtárs, hogy a területi bizottságon mindenki olyan, mint te! Ott majd tisztázzák a helyzetet!

Reggel Rugyenko benézett Martinovékhoz. Martinov, a felesége és Gyimka, a fiuk éppen reggelinél ültek.

— Üljön le, Ivan Fomics, tartson velünk — invitálta Nagyezsda Kirillovna és egy széket tolt az asztalhoz.

— Köszönöm — hárította el Rugyenko a meghívást. — Munkába indultam, s a feleségem sohasem enged el éhesen hazulról.

— Pjotr Illarionovics, nem bántad meg a tegnap történteket? — kérdezte, és letelepedett a díványra.

— Nem, nem bántam meg. Lesz, ami lesz!... — Martinov kiitta a teáját, és még egy pohárral kért a feleségétől. — Figyelj ide, Fomics, hová jutunk, ha ez így megy tovább! Gyimka! Mondd csak el, mit mondott az úttörővezető a legutóbbi gyűlésen.

Gyimka, Martinov tízéves kisfia, nagyon hasonlított az apjához: ugyanolyan fekete haja és kék szeme volt. Felállt, s leakasztotta az ablakkilincsről a füzetekkel és könyvekkel megpakolt iskolatáskát.

— Azt mondta: „Gyerekek, ne jöjjetek zavarba, ha a dobogóra léptek. Ha két szót szóltok ott és máris visszamentek a helyetekre, ez még nem beszéd. Sokat kell beszélni. Aki megtanul sokat beszélni, az ha felnő, vezető állásba kerül."

Martinov és Rugyenko felnevetett.

— Nevetünk, pedig ez nem is nevetnivaló, inkább szomorkodni kellene... — mondta Martinov.

Nagyezsda Kirillovna leszedte az asztalt, közben csodálkozva nézett a férjére.

— Miről beszéltek? Mit jelent az, hogy „lesz, ami lesz"? Már megint kezdődik?

— Nincs semmi baj. Nágya — nyugtatta meg Martinov. — Egy kicsit összerúgtam a port a területi bizottság instruktorával. Ő majd jelentést ír rólam a területi titkároknak. Persze, elferdíti, kiszínezi majd a dolgot. De hiszen én is ott leszek!

— Micsoda betűrágó ez a Golubkov! — csóválta a fejét Rugyenko. — Minek csinálnak ilyen emberből pártmunkást?

— Nem ő volt akkor is a területi bizottság megbízottja, amikor Glotovot arra kényszerítették, hogy a cukorrépát a sáros földbe vesse el? — kérdezte Martinov.

— Persze, hogy ő. Borzovval jól megértették egymást. Egyszerre négy ököllel verték az asztalt.

Elindultak a kerületi bizottságba, amely ugyanabban az udvarban volt. Rugyenko útközben folytatta:

— De Opjonkin helyesen vetette fel a kérdést. Húsz zárt ülés egy hónapban, viszont félévenként egy kolhozgyűlés! Hát rendjén van ez? Nem, ez így nem mehet tovább! Ezen feltétlenül el kell gondolkoznunk. És a gyűléseink is gyakran formálisak. „Szólalj fel, mondj valamit, nehogy kevés legyen a hozzászólás!" Aztán felszólalnak, fecsegnek valamiről, csak azért, hogy elmondhassák: „A gyűlést megtartottuk!" Az ember néha szégyelli magát az ilyen gyűléseken.

— Mindennek a beszámoló az alapja — mondta Martinov. — Ha a beszámoló üres, tartalmatlan, akkor a vita is halvaszületett, és az egész gyűlés nem ér semmit.

— Mondtam már tegnap, Pjotr Illarionovics, hogy teljesen ki voltam merülve. Ezen a héten öt előadást kellett tartanom. Hát bizony, van abban igazság, hogy túl sokat szónokolunk, agitáljuk egymást, mint Opjonkin mondta. Ez valóban nem mehet így tovább!

— Egyetértesz Opjonkinnal? Miért nem fejtetted ki ezt a zárszóban?

— Mert a teljes ülés eredményeiről beszéltünk és nem az értekezletek számáról.

— Látom, óvatos vagy, Fomics!... Mindenki tudja, érzi, hogy ez nem mehet így tovább, de félnek kimondani. Mondhatom, szép segítőtársaim vagytok! Kezdje el Martinov, gondoljátok magatokban. Kaparja ki ő a gesztenyét a parázsból. Egyébként miért nem foglalkoztál Hrapov levelével, amelyet a malmokról írt nektek? — kérdezte Martinov már a pártbizottság lépcsőjén állva. — Szidnak bennünket, hogy túlságosan sokat foglalkozunk gazdasági ügyekkel, ami a ti dolgotok lenne. De mit csináljunk, ha nem mertek önállóan dönteni dolgokról! Mert nézzük csak ezt az ügyet. Utána kellene néznetek, hogy is állunk a malmokkal, felhívni rá a területi végrehajtó bizottság figyelmét. Gondolkoznotok kellene, mit tehetnénk a saját erőnkből. Csakhogy ti nagyon megszoktátok, hogy a pártbizottság dajkáljon benneteket!

— Már utána néztünk. A végrehajtó bizottság következő ülésén ezt fogjuk megvitatni — felelte Rugyenko. — De talán megkérdezned, mielőtt az emberre támadsz. Bal lábbal keltél fel? Vagy talán Golubkov helyett rajtam töltöd ki a mérged?

Egy hét múlva Martinovot behívták a területi pártbizottságra. Éppen a távlati tervekről beszélt a mezőgazdasági osztály vezetőjével, amikor csengett a telefon. A területi pártbizottság első titkára kérette.

Az ötven éven felüli titkár már vagy tíz esztendeje dolgozott ebben a beosztásban különböző területeken. Annak idején részt vett a polgárháborúban, a Honvédő Háború alatt pedig az egyik déli hadsereg Katonai Tanácsának volt a tagja. Alacsony termetű, sovány emberke volt, szőke hajtincse minduntalan a homlokába hullott, s mintegy megfiatalította. Azt beszélték róla, hogy szenvedélyes vitorlás és vadász; a vasárnapokat a Monasztir-tavon vagy a csugujevi erdőben tölti.

Martinov lényegében most találkozott először vele. Ez volt az első komoly beszélgetésük, mert eddig csak a területi pártbizottság teljes ülésein és a titkárságnak azon a két ülésén váltottak pár szót, amelyiken Borzovot leváltották, s őt, Martinovot javasolták a kerületi pártbizottság első titkárának.

— Maguknak, Alekszej Petrovics, talán nem fáj annyira ez a dolog, mint nekünk — mondta Martinov. — Higgye el nekem, nem bírjuk tovább! Maguknak nem kell annyi rosszul sikerült gyűlésen részt venniük, mint nekünk ...

A területi bizottság titkára homlokát ráncolta.

— Azt akarod ezzel mondani, hogy mi a területi bizottságon nem ismerjük az életet, elszakadtunk az élettől?

— Nem, nem ezt akarom mondani ... Ha maga eljön egy gyűlésre és azt látja, hogy a vita lagymatag, az emberek szív és lélek nélkül beszélnek, csak éppen azért szólalnak fel, hogy felszólalásaikat jegyzőkönyvbe vegyék, ezt maga nem nézi szótlanul, beavatkozik és felszítja a vitatkozó kedvet. De hogy milyen lenne egy ilyen gyűlés maga nélkül, azt nem láthatja!

— Ravasz vagy, kimagyarázkodtál — nevetett az első titkár. — Tessék, igyál egy pohár teát — és Martinov elé tolta a sötét itallal teli poharat, a citromot és a kekszet. — Bocsáss meg, de itt nálunk a területi bizottságon nem szokták egyébbel kínálni a látogatókat.

— A kerületi bizottságon még teával sem kínálhatjuk őket — jegyezte meg Martinov és kettétört egy kekszet. — A pénzügyi osztály nem ad rá pénzt ... Alekszej Petrovics, ha már szóba került a pénzügyi osztály, van velük egy kis ügyem: háromezer rubelt követelnek tőlem ...

— Miért?

— Decemberben megrendeztük a kerület traktorosainak a találkozóját. Meg akartuk jutalmazni a legjobb traktorosokat és kombájnvezetőket. A gépállomásnak nem volt pénze. Mit tehettünk? A kerületi pártbizottság elhatározta, hogy eladja a lovát. Nem volt rá szükségünk. A pártbizottságnak van két gépkocsija, a végrehajtó bizottságnak négy lova. Emellett ez a kanca már öreg is volt, lószerszámunk sem volt hozzá. Eladtuk az erdészetnek, az erdőkerülő részére vették meg. De a területi bizottság pénzügyi osztályának instruktora jegyzőkönyvbe vette az esetet: „Nem volt joguk eladni — mondta. — A lovak, éppúgy, mint a kerületi bizottság minden vagyona, a területi bizottság leltárába tartoznak." — De hiszen nem ittuk el az árát, bankettet sem rendeztünk belőle. Vettünk öt órát, egy

öltönyre való szövetet és egy kerékpárt. A találkozó jól sikerült! Az egész nép előtt adtuk át a jutalmakat!

— Számláitok vannak?

— Hogyne lennének. Még átvételi elismervényünk is van a megjutalmazott elvtársak aláírásával.

— És legközelebb, ha eszedbe jut a répatermelők megjutalmazása, mit fogsz eladni? A Pobedát? ... No, rendben van, írjál jelentést a dologról, add oda a helyettesemnek. Majd elintézzük.

Kinyitott egy vastag dossziét és lapozgatni kezdett benne.

— Ide hallgass, Martinov elvtárs, elolvastam a ti pártaktívátok jegyzőkönyvét. Azét, amelyik olyan nagy port vert fel ... — Hosszantartó csend telepedett a szobára. Az első titkár komoran hallgatott, Martinov is abbahagyta a teaszürcsölést. Óvatosan, nehogy a kanál megcsörrenjen, félretolta a poharát. — Itt van például ennek az Opjonkinnak a felszólalása ... Azután a kolhozelnökök hozzászólásai ... Okosan beszéltek, mégsem értek velük egyet ... Ők mint gazdasági vezetők, ízig-vérig gyakorlati emberek. Mindent munkaórára számítanak át, és csak a munkaidő pazarlásában látják a bajt. De én mint pártmunkás, más bajt is látok. Nem az időpazarlás a legborzasztóbb ... Ha a pártszervezetben sok az olyan fecsegő, mint a ti Korobkinotok, mivé változtatják ők a taggyűléseinket, amelyeket mi a kommunizmus iskoláinak nevezünk? A szócséplés iskoláivá, igaz?

Martinov szíve megdobbant az örömtől.

— Alekszej Petrovics! ...

— Várj egy kicsit ... Ezek a Korobkinok komolyan hiszik, hogy az az igazi munka, ha ők lépten-nyomon ilyen beszédeket tartanak: „A takarmány az állattenyésztés alapja!", „A disznó hasznos háziállat!" Ők azt a látszatot keltik ezzel, hogy dolgoznak. Az egyik úgy ordít, hogy beleremegnek a falak, a másik ugyanezt papírra körmöli. A végnélküli fecsegés, az üres szócséplés valamiféle lélekmérgezés, amely elhomályosítja az emberek tudatát ... Ezek az emberek azt hiszik, hogy ők valóban azt teszik, amit tenniük kell, azt hiszik, hogy nagy tetteket visznek véghez a társadalom javára. Azt hiszik, hogy ily módon vezetik, irányítják a kolhozok életét. „Végigültem ma egy határós értekezletet, nagyon jól dolgoztam!" —

És tiszta a lelkiismeretük. Meghallgatják a beszédeket a kolhozokban végzendő népnevelő munka fokozásának szükségességéről és maguk is annyit beszélnek erről, hogy belerekednek. Azután fáradtan hazamennek, megebédelnek és pihennek egyet a jól végzett munka után. De hiszen ez nem munka, hanem menekülés az igazi munka elől, puszta fecsegés a munkáról... Az az igazi nagy veszély, ha ez a lármás szócséplés egyik-másik elvtársunknak szinte foglalkozásává válik.

Az első titkár egyenletesen, nyugodtan beszélt, közben hosszú szüneteket tartott, mintha ellenőrizné, ízlelgetné a rég megformált, de csak most kimondott gondolatokat.

— A taggyűlés, az aktíva, a teljes ülés nem öncél. Nem azért szervezünk gyűléseket, hogy gyűléseket tartsunk. A gyűlés csak előkészület a feladatra, arra, hogy utána a párttagok harcba induljanak, hogy nekigyürkőzve munkához lássanak... Gyűléseinken feltárjuk munkánk hiányait és kollektíven döntünk a fontos kérdésekről. A fiatal párttagok a taggyűléseken tanulják meg, hogyan kell beszédet mondani, meggyőzően, logikusan kifejteni gondolataikat. Ott tanulják meg a szónoklás művészetét, hogy azután kiállhassanak a tömegek elé. Hiszen minden kommunistának egyben agitátornak és propagandistának is kell lennie... Csakhogy ezt nem a Korobkinoktól kell megtanulniuk!

— Éppen erről van szó, Alekszej Petrovics — helyeselt Martinov. — A Korobkinok csak látszólagos aktivitást fejtenek ki. A gyűlést megtartották, számos hozzászólás hangzott el, jegyzőkönyvet vezettek, tehát a formaságokat betartották. De ha valahol, akkor éppen a pártmunkában megengedhetetlen a formalizmus. Hiszen rólunk vesznek példát a komszomolisták és a pionírok. A formalizmus és a bürokrácia édestestvérek. Lenin egyik levelében, műveinek utolsó, harmincötödik kötetében ezt olvastam: „Ha valami tönkre tehet bennünket, akkor ez a bürokrácia!" Természetesen, mi nem engedjük, hogy tönkre tegyen bennünket! De már Lenin figyelmeztetett, hogy milyen nagy veszély a bürokrácia!

A két titkár, a két kommunista hosszan, vizsgálódó tekintettel nézett egymás szemébe. Talán hosszú évekig együtt fognak dolgozni.

A területi bizottság első titkára örült, hogy gondolataik megegyeznek, Martinovot pedig egyenesen boldoggá tette ez a tudat.

Az első titkár végigsétált a szobán, és megállt a nagy ablak előtt. Innen, a harmadik emeletről elébe tárultak a város körüli új üzemi építkezések, a látóhatár széléig elnyúló, erdőkkel szegélyezett, hóval borított mezők. Martinov is az ablakhoz lépett.

— A „szónok" szó általában nem rossz — mondta az első titkár. — A szónoki művészetre nagy szükség van! Kár, hogy az utóbbi időben ez a művészet kissé elsekélyesedett. Minden beszédet papírról olvasunk fel... Emlékszel a harmincas évekre? Igaz is, te akkor még gyerek voltál.

— Harminckettőben léptem be a Komszomolba. Akkor is az alapszabály megsértésével, még túl fiatal voltam...

— Még nem dolgoztál az első kolhozok szervezésének idején. Azt az időt nem lehet elfelejteni! Ha mi akkoriban a parasztoknak úgy daráltuk volna el a beszédünket, hogy fel se néztünk volna a papírunkból, vajon meggyőzhettük volna-e őket arról, hogy belépjenek a kolhozba? A falusi pártemberek kemény próbája volt az az idő. Ha a párttitkár nem tudott a falusi emberek nyelvén beszélni, ha nem tudott bánni az emberekkel, ha nem tudta szóval, tettel és személyes példamutatással magával ragadni őket, akkor aligha maradhatott egy hónapnál tovább a posztján, menthetetlenül megbukott!... A fecsegést irtsd ki, Martinov elvtárs, de becsüld az igazi szónokokat! „Szónok", ez nem gúnynév. Minden régi forradalmár szónok volt. Meg kell tanítani a kommunistákat erre a művészetre! Az igazi szónokokat ugyanúgy meg kell becsülni, mint mindenkit, aki művésze a mesterségének!... Ami pedig ezt a Golubkovot illeti, ő nem megy többé hozzátok. Panaszkodott ő már más kerületi vezetőkre is, de ezek a panaszok végül az ő fejére szálltak vissza. Golubkov nem lesz tovább pártmunkás. Más instruktort osztunk be hozzátok... Ha mindent elintéztél, akkor máris indulhatsz haza.

Az első titkár kezet szorított Martinovval.

— A napokban meglátogatlak benneteket — mondta búcsúzóul. — Elmegyünk együtt a „rossz gyűlésekre", amelyeket én eddig nem láthattam, és együtt gondolkozunk majd azon, hogyan változtat-

hatjuk őket jóvá... Igazad van, kevesebbet agitáljuk egymást és foglalkozzunk többet az emberekkel. De ne felejtsd el, élmunkástalálkozókat, taggyűléseket is lehet úgy szervezni, hogy semmi hasznuk ne legyen. Igaz? Lélek nélkül felolvasni a beszámolót, előre elkészíteni mindenkinek a felszólalását... ez valóban hivatalnoki munkamódszer, formalizmus!... Te azonban túl heves vagy, Martinov elvtárs! Csak aztán győzzed szusszal!

Martinov szinte megremegett, amikor ismét ezt a figyelmeztetést hallotta. Nem is tudott uralkodni magán, elmondta, hogy már harmadszor figyelmeztetik erre.

— Hát ez a figyelmeztetés nagyon is illik rád — felelte az első titkár. — De én nem azt mondom, hogy kifulladsz, csak azt, vigyázz, nehogy kifulladj, nehogy belefáradj a harcba... Sok az akadály, meredek a hegy, amelyet meg kell másznunk... Mert ez a hegy itt van előttünk, ne tegyünk úgy, mintha nem látnánk. A formalizmus és édestestvére, a bürokrácia, valamint összes válfajai: ezek az akadályok. Talán azt hiszed, hogy nekem itt könnyebb, mert magasabb beosztás, nagyobb hatalom, tehát több erő van a kezemben? Igaz, a hatalmam nagyobb, több az erőm, de a nehézségek is nagyobbak. Itt minden nagyobb méretekben történik, mint nálatok. Nekünk is megvannak a Korobkinjaink. Méghozzá milyenek! Több korobkinság van a kisujjukban, mint a tieitek fejében. Tanulni járhatnának hozzájuk! A szalmacséplés nagymesterei! Klasszikusok! Ha például egy titkársági ülésen állást kell foglalniuk valamely személyes kérdésben, feláll az egyik és elkezd dörögni, a szeme villámokat szór. Ha messziről látod, ahová nem hallik el a hangja, azt hihetnéd, hogy halálos ítéletet olvas valakinek a fejére. Pedig mindössze csak azt javasolta, hogy „figyelmeztessük". Hangjáról ítélve Savonarola*, de szavainak értelme szerint: liberális, a képmutatók pártfogója. Vagy ha azt vitatjuk meg, egyetértünk-e a minisztériummal ennek és ennek az építkezésnek határidejében, vagy tartalékaink felhasználásával rövidítsük-e meg a határidőt? Ekkor olyan beszédet diktál a jegyzőkönyv-vezetőnek, amelyet azután, szükség esetén így

* Savonarola — XV. századbeli olasz szerzetes, aki lángoló szavakkal ostorozta az egyházi vezetők erkölcstelenségét. A pápa bírósága ezért máglyahalálra ítélte. — *A ford.*

is, úgy is lehet értelmezni. Ha nem tartjuk be a lerövidített határidőt és ezért fejmosást kapunk, ezt fogja mondani: „Idejében figyelmeztettelek benneteket, vigyázzunk, nehogy felelőtlenséggel vádoljanak bennünket. Nézzétek meg a beszédemet a jegyzőkönyvben!" Ha pedig megdicsérnek bennünket a határidő előtt befejezett munkáért, learatja a dicséretet, mert hiszen „ő alapjában a határidő megkurtítása mellett foglalt állást". Sőt megpróbálja becsempészni a nevét a kitüntetendők jegyzékébe. Én mondom neked, művészek ezek!... És bizony, Martinov elvtárs, nem könnyű leleplezni őket. Régi párttagok, a káderlapjuk kifogástalan, diplomájuk van, megjelenésük komoly, nevük évek óta közismert. És milyen összeköttetéseik vannak! Mert, sajnos, sokan manapság is a protekcióhoz folyamodnak. Egyiknek-másiknak Moszkvában, valamilyen fontos poszton dolgozik a barátja, a komája. Ha megbántjuk az illetőt, máris jön a távirat, csörög a telefon, „magyarázatot kérnek", hogy „milyen alapon történt ez és ez?"... Ha bebizonyítjuk, hogy egy aljas, elvtelen — már bocsánat a kifejezésért — szemét emberről van szó, és így végre megszabadulunk tőle, akkor egy idő múlva mit látunk? Egy másik területen bukkan fel a senkiházi, változatlan beosztásban!...

A területi bizottság első titkára kikísérte Martinovot:

— A szócséplés még nem minden, Martinov elvtárs. Ez csak egyik válfaja a pártmunka kispolgári értelmezésének. A területen előkészítjük, mondjuk, a pártkonferenciát. Az igazi kommunisták számára ez a felkészülés a terület pártéletének nagy eseménye. De mennyien értelmezik ezt az eseményt a maguk kispolgári módján! Számukra csak az a kérdés, lesz-e nagy változás, azaz megmarad-e helyén az első titkár? Milyen változást terveznek az egyes osztályokon? Ilyenkor lézengenek a szobákban, sugdolóznak, szaglásznak: „Helyén marad-e a mi osztályvezetőnk? Azt mondják, felajánlottak neki egy gazdasági állást. Igaz? Eszerint más jön... Csak nehogy engem is elküldjenek valahová az isten háta mögé! Milyen hülye voltam, hogy nem fogadtam el a mosoda- és fürdőkombinát igazgatói állását! Hiszen a fürdő mégiscsak a városban van. Jól nézek ki, ha elküldenek valahová a grjaznovi kerületbe másodtitkárnak! Mondjuk az még megjárná, de hátha bedugnak egy osztályra! Akkor mi

lesz?" Az alig érdekli őket, hogy milyen hatással lesz a pártkonferencia a terület életére, tapasztalható-e majd fejlődés, javul-e a helyzet a lemaradt kolhozokban? Csak egy dolog tartja lázban őket: hogyan befolyásolják majd ezek a kis és nagy változások az ő múló létüket? Kipottyannak-e meleg fészkükből? Nem csökkentik-e rangjukat és fizetésüket? Nem kommunisták ezek, barátom, hanem hivatalnokok!... De nehogy azt hidd, Martinov elvtárs, hogy siránkozni akarok. Csak azt mondom, hogy a kispolgári életfelfogás sokféle formában nyilatkozik meg és nehéz ellene harcolni. Nehéz, de nem lehetetlen. Ha pedig lehet, akkor vegyük fel a harcot!...

1954.

I

Ezerkilencszázötvenhárom szeptemberében a Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága teljes ülést tartott, amely az egész ország figyelmét a falura irányította.* Ennek a plenáris ülésnek a határozatai természetesen nem befolyásolhatták rögtön a terméseredményeket, hiszen a mezőgazdasági év már a végéhez közeledett.

Martinov kerületében harminc kolhoz volt.

A helyzet a kerületben nagyon változatos képet mutatott: óriási különbségek voltak az egyes kolhozok jövedelme, valamint a munkaegységekre adott járandóságok között.

A kerületben volt öt valóban élenjáró, gazdag kolhoz: a „Szovjethatalom" (elnöke Gyemjan Vasziljevics Opjonkin), a „Vörös Október", a „Pirkadat", a „Bolsevik" és a „Szpartak". Ezeknek a kolhozoknak az elnökei ugyancsak régi, tapasztalt gazdák, akik szívvel-lélekkel dolgoztak a közös gazdaságban. Virágzásnak indult a „Haza" kolhoz is, amelyben a kerületi pártbizottság javaslatára a volt erdészt, Dorohovot választották meg elnöknek; jobban mondva, a tagok kérésére a kerületi pártbizottság visszaengedte őt régi helyére. A legjobbak közé kezdték számítani a „Molotov" kolhozt is, amelyben két évvel ezelőtt választották elnökül Rumjancev kerületi

* Az SZKP Központi Bizottságának 1953 szeptemberi plenáris ülésén hozott határozatok gyökeres fordulatot hoztak a Szovjetunió mezőgazdaságának fejlődésében. E határozatok alapján megkezdődött a szűzföldek megművelése az ország keleti részén; több százezer képzett mezőgazdászt és pártmunkást küldtek a kolhozok megerősítésére; megindult a kolhozok állattenyésztésének erőteljes fellendülése, és számos más, a mezőgazdaság fellendülését célzó intézkedést hajtottak végre. — *A ford.*

instruktort, aki agronómus lévén régóta vágyott rá, hogy a képzettségének megfelelő munkát végezzen.

Közepes kolhoz mintegy tizenöt volt a kerületben. Elnökei becsületes, józan emberek, de több segítségre lett volna szükségük, meg kellett volna tanítani őket a legjobb kolhozokban már bevált különféle újításokra.

A városokból egymás után érkeztek a kerületbe a mezőgazdasági szakemberek, sőt a párt felhívására olyanok is jöttek, akik nem voltak szakemberek.

Moszkvából, a Nehézipari Minisztériumból érkezett Dolgusin mérnök, 1925-ös párttag. A szemidubovkai gépállomás igazgatójává nevezték ki az öreg Glotov helyébe. A minisztériumban, a gépállomások főigazgatóságának személyzeti osztályán valaki bekukkantott Glotov káderlapjának „szakképzettsége" rovatába, és anélkül, hogy megtudakolta volna, hogyan is dolgozik ez a Glotov, úgy határozott: váltsák le, kerüljön helyére okleveles mérnök. Martinovnak azonban sikerült kiharcolnia, hogy Glotov a helyén maradjon. (Felhívta telefonon a területi bizottság titkárát, sőt a földművelésügyi miniszter helyettesét is.) A Központi Bizottság teljes ülésének határozata ugyanis megállapítja, hogy a gépállomás igazgatói tisztét főiskolai képzettséggel nem rendelkező emberek csak kivételes esetekben tölthetik be. Martinov szerint azonban Glotov éppen ilyen kivételes eset volt. Az elmúlt nyáron meggyőződött róla, hogy Glotov akar és tud jól dolgozni. Az öreg mintha tíz évvel megfiatalodott volna. Gépállomása gyorsabban fejezte be és jobban végezte az aratási munkákat, mint bármelyik másik gépállomás; ők érték el a legnagyobb termésátlagot, túlteljesítették az őszi szántás tervét. Amellett a szemidubovkai gépállomás már kapott két új embert: az egyik főmérnök, a másik a javítóműhely vezetője lett, de egyikük sem ismerte a mezőgazdaságot. Az előbbit a vasúttól, az utóbbit egy gumigyárból helyezték át. Azoknak az embereknek, akik a gépállomások vezető káderei kiválogatják, valahogy meggondoltabban kellene kiválasztaniok az utánpótlást e bonyolult állami gazdaságok „vezérkarába", nem pedig válogatás nélkül mindenkit leváltani. Helyes volna például így cselekedni: ahová új igazgatót neveznek ki, ott hagyják meg a főmérnök vagy a műhelyvezető munkakörben

a régi, tapasztalt földműves-gépészt, aki jól ismeri a traktorokat és a kombájnokat; ahol pedig az igazgató régi, tapasztalt ember, oda küldjenek mérnököt, hogy a gyakorlat emberei átadhassák a kolhozokban szerzett tapasztalataikat a városból érkezett szakembereknek, akik ezzel szemben nagyobb szaktudásukkal segíthetik őket.

Dolgusint azután a nagyezsgyinkai gépállomásra küldték igazgatónak, ahol a régi igazgató valóban nem állta meg a helyét.

Öt szakembert kapott a kerület a területi mezőgazdasági osztályról és a különféle területi hivatalokból. Egyiküket kinevezték az olesenkai gépállomás főagronómusává, egy másikat kolhozelnöknek javasoltak, a többieket a kolhozokba küldték agronómusnak. Átfésülték a kerületi hivatalokat is, s néhány agronómust és zootechnikust innen is a kolhozokba küldtek állandó munkára.

Még így is maradt hét olyan kolhoz, amelynek a vezetőségét haladéktalanul meg kellett erősíteni, elnökét le kellett váltani. Hét kolhoz — a kerület szántóterületének és lakosságának számottevő része — még mindig hektáronkénti négy-öt mázsás terméshozamon tengődött. Ezeknek a kolhozoknak soha nem volt pénzük, nyakig úsztak az adósságban, tehát valamilyen radikális intézkedésre volt szükség, hogy kikecmereghessenek nehéz helyzetükből.

Az első fagyok után Martinov ellátogatott az egyik ilyen kolhozba, a „Harc"-ba. Ez feküdt legtávolabb a kerületi központtól. Esős időben a mocsarakon és vízzel elöntött éger-erdőkön keresztül vezető úton semmiféle közlekedési eszközön el nem vergődhetett odáig az ember. Martinov, amióta titkár lett, nemegyszer bejárta már a kolhozokat, volt a „Harc"-ban is, de mindig csak rövid ideig. Ez alkalommal azonban mindent rábízott a helyettesére, Medvegyevre, és három napig a kolhozban maradt. Nem az elnöknél töltötte az éjszakákat, hanem a kolhozparasztoknál, a brigádokban, végigjárta az egész gazdaságot, elbeszélgetett több tucat emberrel, magához rendelte a gépállomás revizorát, valóságos vizsgálatot folytatott le s még attól sem riadt vissza, hogy szembesítse az embereket és írásos beadványokat gyűjtsön össze, hogy ezzel is megkönnyítse a kerületi ügyész munkáját.

Amit a „Harc"-ban látott és hallott, az a lelke mélyéig megrendítette és felháborította.

Hányszor hallott már egyszerű kolhozparasztoktól ilyesféle megjegyzéseket:

— Hej, vezető elvtársak, ha ti tudnátok, mi minden történik a mi kolhozunkban!

— A kimutatásokból nem ismerhetitek meg az életünket!

— Hogy mindent megtudjatok, tíz kiló sót kellene velünk együtt megennetek.

Gazemberek maroknyi csoportja a kolhozt saját hitbizományának tekintette.

Akármilyen volt a termés, négy mázsa vagy nyolc mázsa hektáronként, a vezetőségi tagoknak, az ellenőrző bizottság elnökének és a könyvelőnek elegendő volt a „tartalék", amely a kolhoz raktáraiban és magtáraiban maradt. A múlt télen is, amikor a takarmányhiány miatt a kolhoz tehenészetében hullottak az állatok, és a kolhozparasztok egyetlen szál szalmát sem kaptak a munkaegységre, az elnök és a vezetőségi tagok udvarában kazlakban állt a legjobb lucerna. A pálinkagőzös lakomákon elfogyasztott tyúkokat, libákat és bárányokat persze a rókák és a farkasok terhére írták. Martinov még arról is talált az iratok között jegyzőkönyvet, hogy tigris tépte szét a kolhoz két birkáját. A tigris állítólag egy vándorcirkuszból szökött meg, holott a kerületben sohasem mutogattak vadállatokat, és a környéken senki sem látott szökött tigrist. A vezetőségi tagok nemegyszer öt-hétezer rubelt vettek fel elszámolásra a raktárakból és a pénztárból a nyugta nélkül felvett összegeken kívül. A sikkasztás olyan méreteket öltött, hogy még a könyvelő sem tudta elkendőzni, pedig cinkosuk volt.

Martinov azon csodálkozott, hogy a kolhoztagok sehol sem jelentették a disznóságokat, de később aztán megértette, hogy miért nem panaszkodtak.

Gyakran járt a „Harc"-ban különféle megbízatásokkal a kerületi végrehajtó bizottság elnökének helyettese, Fedulov, aki szenvedélyes vadász és horgász hírében állott. Markin, a kolhoz elnöke Fedulov búcsúztatására minden alkalommal megszervezte a szokásos ivászattal egybekötött horgászást a kolhoz halastaván, és indulás előtt élő pontyokkal és kárászokkal megrakott jókora szatyrot gyömöszölt a végrehajtó bizottság gépkocsijába. A kolhozparasztok, látva, milyen

nagy a barátság a kerületi vezetőség és a kolhoz elnöke között, nem mertek panaszt tenni a kerületben. Az a néhány levél, amelyet a területi újsághoz küldtek, ugyancsak Fedulov kezébe került, neki kellett volna kivizsgálnia, igazak-e a vádak. Hogyan is vizsgálta volna ki Fedulov ezeket a panaszokat, amikor a városban épített új házához az ajtó- és ablakkereteket, a veranda fakorlátját Markin utasítására a „Harc" kolhoz asztalosai készítették teljesen díjtalanul a kolhoz épületfájából. Martinovnak szinte harapófogóval kellett minden szót kihúznia a kolhoztagokból, amíg meg nem győződtek róla, hogy a kerületi titkár egészen komolyan ki akarja vizsgálni a kolhoz tönkremenésének okait és nem fogja tűrni, hogy Markin és cinkostársai bosszút álljanak rajtuk őszinte beszédükért.

Martinovnak fogalma sem volt arról, hogy egy ilyen istenhátamögötti faluban, amelyről a kerületi vezetők teljesen megfeledkeztek, milyen sokféle módon fojtották el a kritikát és félemlítették meg az egyszerű kolhoztagokat. A köztulajdon elherdálói elleni panaszok kivizsgálása hosszú ideig tart (és kérdéses, hogy lelkiismeretes lesz-e a vizsgálat), s miközben a bírósági eljárás folyik, az elnök, a brigádvezető és a könyvelő úgy elbánik az illetővel, hogy attól koldul: a legrosszabbul fizetett munkára osztják be, a nyilvántartást pedig úgy összezavarják, hogy év végén a munkaegységek fele hiányzik, és próbálja meg bebizonyítani a szerencsétlen, mennyi munkaegysége volt a valóságban; aztán előkotorják valami régi „bűnét", pénzbüntetést vetnek ki rá azért a kerékért, amely a múlt évben összetört, amikor a fiatal csikó a gépkocsitól megbokrosodva az árokba fordította a szekeret.

A kolhozparasztok elmesélték, hogy a napokon át tartó mulatozás után a kolhozelnök meg a brigádvezetők kótyagos fővel letelepednek valakinek a háza mellett a fűre s azon tanakodnak, honnan szerezzenek pénzt a további italozáshoz, amelytől — úgy vélték — elmúlna a részegség utáni fejfájás. Egyszer csak észreveszik, hogy egy tehén odamegy a kolhozkazalhoz és szarvával turkálja a szénát. Itt az ürügy! Behajtják a tehenet a brigádudvarba és küldöncöt menesztenek a tehén gazdájához: „Gyerünk csak, Nasztya néni, fizess ötven rubelt a szocialista tulajdon megsértéséért!" — és azon nyomban

kollektíven elisszák a pénzt. Aztán megint leülnek, lesik, nem közeledik-e valakinek a borjúja vagy tehene a kazalhoz.

Ha pedig valaki szalmát kér a vezetőségtől a háztető javításához, vagy lovat, hogy vásárra mehessen, meg se próbáljon a brigádvezetőhöz fordulni fél liter vodka nélkül. Ez már szinte törvény. Nem megvesztegetés, hanem régi jó paraszti szokás, áldomás. Áldomást kell fizetni, ha lábon álló szénát adnak el a kolhoztagoknak, ha kijelölik a konyhakerti parcellákat, ha felvesznek valakit a kolhozba, és áldomást isznak az elnök újraválasztása alkalmából, csak éppen ilyenkor a vezetőség fizeti. Markint kétszer választották meg elnöknek, és a gyűlés berekesztése után mindkét alkalommal a könyvelő tömött aktatáskájából nyíltan tíz rubelt adott minden szavazásra jogosult kolhoztagnak, aki Markinra szavazott, hogy igyék két deci vodkát.

Martinov nem akart hinni a fülének. Mardosó szégyenérzet kínozta, mélységesen átérezte súlyos felelősségét. Miért nem kaptunk „figyelmeztetést" a kolhozból?! Mi magunk vagyunk a hibásak, hogy elvettük a paraszt kedvét még attól is, hogy panaszt tegyen valahol. A kerületi pártbizottság instruktorai gyakran megfordultak itt, de nyilván nem törődtek egyébbel, csak a pártgyűlések jegyzőkönyveinek megszövegezésével.

A „Harc"-ban tizenkét párttag volt, a pártszervezet tehát nem kicsi. A titkár, Mogutnij elvtárs, egyben a falusi tűzoltóság parancsnoka, nem tudott erélyesen harcolni az iszákosság ellen, hiszen maga sem volt mentes ettől a bűntől. Egyik vasárnap végigkocsizott homokfutóján a falun, betért egy özvegy házába, s miközben ott iddogált, a suhancok lecsavarták a tengely végéről az anyacsavart; menet közben aztán kiesett a kocsi kereke.

Markin, az elnök és Sarapov, a gazdaság vezetője, 1947-ben lépett be a pártba. Mogutnij a kerületi ügyészre panaszkodott:

— Megpróbáltam én, Martinov elvtárs, hogy egyiket-másikat rendre tanítsam. Átadtam az ügyet az ügyésznek. Sarapov például hatezer rubelt sikkasztott, nem számítva azt a pénzt, amelyet az előírt összegen felül költött erre-arra. De az ügyész azt mondta: „Nem indíthatok ellene eljárást, amíg nem zárták ki a pártból. Ez előírás. Zárják ki előbb, aztán majd elítéljük." De hogyan zárjuk ki?

Alapozza meg az ügyész a vádat! Mutassa ki, milyen paragrafust sértett meg, hogy még a legjobb puszipajtása se merjen kiállni mellette. Így vitatkozunk, alkudozunk egymással. Én azt mondom: indítsa meg előbb az eljárást ellene az ügyész, akkor kizárjuk, ő meg azt hajtogatja: „Előbb zárjátok ki, aztán majd elbánok vele." Valahogy nincs ez rendjén, Martinov elvtárs. Ha pártonkívüli követett volna el ilyen gazemberséget, már régen elítélték volna. Ha viszont párttagról van szó, akkor csűrjük-csavarjuk a dolgot, azt nézzük, hogyan mászhatna ki a csávából. Pedig a tény az tény marad.

A kolhoz tizenkét kommunistája közül mindössze három-négy dolgozott ténylegesen a kolhozban. A többiek „állásban" voltak, egyik a malom mázsálója, a másik a szövetkezeti bolt beszerzője. Az ő feleségüknek volt a legkevesebb munkaegysége, egyikük sem teljesítette a minimumot sem.

De azért voltak a kolhozban rendes kommunisták is: a Makszimov-testvérek, Kulkov, az építőbrigád vezetője, aztán Fedotova munkacsapat-vezető és Sumilov, az állatorvos-segéd (1924-es párttag). A legutóbbi vezetőségválasztáson ők a Fedulov javasolta jeloltek ellen szavaztak, és bizonygatták, hogy ha még egy évre ezekre a lókötőkre bízzák a kolhozt, mindent tönkretesznek. Felszólalásaikat Fedulov a választások elgáncsolására irányuló törekvésnek minősítette, és figyelmeztette az öreg Sumilovot: a pártkönyvébe kerülhet, ha „pártellenes blokkot" szervez a kolhozban...

Késő este hárman ültek a kerületi pártbizottságon: Martinov, Medvegyev és Rugyenko.

A „Harc" kolhoz meglátogatása után Martinov éjszakákon át nem aludt, szemmelláthatóan lefogyott, karikás lett a szeme alja. Ma estére azonban nagyon felélénkült, szinte jókedvű lett. Sokáig töprengett azon, hogyan kellene segíteni az olyan kolhozon, mint a „Harc", és nyilván kitalált valamit.

— Valamennyi gyenge kolhozban valószínűleg többé-kevésbé ugyanazok a bajok, mint a „Harc"-ban — mondta Martinov. — A „Harc"-ban megtalálhatjuk minden „betegség" okát. Ahol a kolhozt részegeskedők és kétbalkezesek vezetik, ott a tolvajoknak áll

a világ. S ezek a korhelyek a legtöbb esetben maguk is lopnak... A mi liberális ügyészünket, Nyecsipurenkót kellene megtenni a „Harc" elnökévé!

— Vele nem rendelkezhetünk, nem a mi káderünk — vetette ellene Medvegyev. — Jogász. Nincs jogunk kolhozelnököt csinálni belőle.

— Hogyhogy nincs? Kommunista és a mi pártbizottságunk tagja. Ezt ezért nincs jogunk elküldeni, azt meg azért. — Hát ki rendelkezik elsősorban a pártkáderekkel?...

Martinov sokáig szótlanul ült az asztalnál, az ablak felé fordult, cigarettájának füstjét a nyitott kisablakba fújta, s amikor beszélni kezdett, akkor sem nézett sem Rugyenkóra, sem Medvegyevre; csak úgy magában beszélt, mintha hangosan gondolkozna.

— Most ősszel, a Központi Bizottság szeptemberi teljes ülése óta mégiscsak jobban mennek a dolgok. Milyen jó határozatokat hoztak! Az embereknek megjött a kedvük! Lám, nálunk is mindenütt időben elvégezték az őszi vetést, ilyesmi itt már rég nem fordult elő. Tavasszal pedig még könnyebben megy majd a vetés... A régi traktorosok visszatérnek gépeikre. Télen még sokat tehetünk ennek érdekében. Ha a tavaszi szántást jól elvégezzük, a javulás biztos... De ha valaki az első sikerek után dicshimnuszokat zengedezne a szeptemberi határozatok sikeres teljesítéséről, az súlyos kárt okozna. Sokat, nagyon sokat kell még dolgoznunk, hogy ezeket a határozatokat végrehajtsuk... Kinek érdeke, hogy túl korán dicsekedjék el sikereinkkel? Annak, aki azt akarja, hogy mielőbb vége legyen ennek a „kampánynak", amely a falu megerősítését tűzte ki céljául. „Hiszen már mindent megtettünk — mondják az ilyenek. Minden kerületi pártbizottság élén kitűnő titkár áll, minden gépállomásnak okos ember az igazgatója, a kolhozelnökök pedig valósággal akadémikusok! Jobb volna, ha mielőbb minden megnyugodnék, abbamaradna a káderek ide-oda dobálása, mert utóbb még — isten őrizz! — magam is falura kerülök." No meg így gondolkoznak azok, akik tudatosan nem akarják, hogy nálunk falun gyökeresen megjavuljon a helyzet.

— A legfontosabbat még nem végeztük el. Káderek, káderek — ez mindennek a kulcsa!... Nekem az a véleményem, elvtársak —

fordult hirtelen Medvegyevhez és Rugyenkóhoz —, hogy amit eddig a kerületben tettünk, az csak félmunka. Tulajdonképpen mit is tettünk? Az agronómusok egy részét kiraktuk a hivatalokból és a kolhozokba küldtük őket. No meg a területi központból is küldtek hozzánk néhány embert, hogy falun dolgozzék. Ez az egész. Ezekkel a mezőgazdasági szakemberekkel és a városból küldött elvtársakkal akarunk mindent megváltoztatni? Egy hónap múlva meghívjuk őket titkársági ülésre és gyökeres változást fogunk követelni tőlük?... De kit küldtünk a helyi pártaktívából a kolhozokba? Hiszen elsősorban mi, helyi pártmunkások, a kerületi pártbizottság tagjai vagyunk felelősek a lemaradó kolhozok súlyos helyzetéért. És nemcsak azért kell nekünk a kolhozokba mennünk, mert mi követtük el a hibát. Nem büntetésből. Ne felejtsük el, hogy a kerületi konferencián a legjobb kommunistákat választották be a kerületi pártbizottságba. Innen kell tehát a káderek et venni. Az olyan kolhozokba, mint a „Harc", nagytekintélyű embert kell küldenünk, aki kemény kézzel rendet teremt. És nemcsak elnökökre van szükség, meg kell néznünk azt is, milyenek a titkárok a kolhozok pártszervezeteiben. Az olesenkai gépállomásra is kell titkárt találnunk... Tudod mit, Rugyenko elvtárs, feloszlatjuk a kerületi pártbizottságot, a végrehajtó bizottságot, lakatot teszünk az ajtóra, s a legjobb munkatársainkat átadjuk a kolhozoknak! Mit szóltok hozzá?

A díványon heverő, fáradt Rugyenkó megmozdult.

— Akkor te is meg én is menjünk el kolhozelnöknek. Ha becsukunk, csukjunk be igazán! A polgárháború idején így csukták be a Komszomol-bizottságokat. Ráírták az ajtóra: „Mindenki kiment a frontra!"

— Nem, tréfán kívül... Nehogy azt higgyétek, hogy én valóban fel akarom számolni a kerületi szervezeteket. Kész tervem van, hogyan erősítsük meg a kolhozokat, és hogyan szerezzünk káderutánpótlást a kerületnek. Van egy jó ötletem.

— Micsoda?

— A következő: ha osztályvezetők, sőt esetleg másodtitkár nélkül maradunk — Martinov gyors, fürkésző pillantást vetett Medvegyevre —, akkor indokolt lesz, hogy jó káderekét kérjünk a területtől. „Nem maradt nálunk senki, üresek az összes hivatalok —

mondhatjuk majd. Lehet, hogy ostobaságot követtünk el, elvetettük a sulykot, de már késő, nem tehetünk semmit, az elvtársakat elküldtük falura. Szidjatok bennünket, de akiket elküldtünk, vissza már nem jöhetnek, szabályszerűen megválasztották őket a közgyűléseken. A kolhozdemokrácia pedig sérthetetlen. Szánjuk-bánjuk, hogy eltúloztuk a dolgot, de most már mit tehetünk? Segítsetek rajtunk, küldjetek embereket a kerületi apparátusba". Értitek?... Ha pedig a terület megerősíti saját kádereivel a kerületeket, és a területi bizottságban csak az első titkár meg a gépírónők maradnak, akkor ők, ugyanúgy, mint mi, joggal kérhetnek a Központi Bizottságtól erősítést. Hadd kapjon a terület a fővárosi apparátusokból, a különböző minisztériumokból minél több embert. Így aztán hullámszerűen megindul felülről lefelé a káderek áthelyezése: a kerületből a kolhozokba, a területről a kerületekbe, Moszkvából a területre — így jutnak az emberek mind közelebb a faluhoz...

— Szóval engem is „kiemelsz" elnöknek? — kérdezte fanyar mosollyal Medvegyev.

Martinov összeráncolta a szemöldökét.

— Miért gúnyolódsz, Medvegyev elvtárs: „kiemelni"? Amíg le nem törjük ezt a lenéző magatartást a kolhozelnöki tisztséggel szemben, addig nem érünk el semmit! Úgy látszik, először magunkból kell kivetni ezt az arisztokratikus gőgöt!... Hát jó, légy te az első titkár, és én megyek a kolhozba. Valakinek csak meg kell kezdeni.

— És szükség van arra, hogy éppen mi kezdjük meg?

— Igen, szükség van. Éppen azért, mert te gúnyosan mosolyogsz, amikor azt mondjuk: ma a legmegtisztelőbb feladat kolhozelnöknek lenni. Ha te gúnyosan mosolyogsz, akkor mit követelhetsz másoktól?... Az ördögbe is! A gyárigazgatás megtisztelő foglalkozás. Annyi bizonyos, hogy te sem sértődnél meg, Medvegyev elvtárs, ha felajánlanák neked egy autógyár igazgatói állását. De talán egy ötezer hektáros kolhoz vezetése nem nagy jelentőségű munkakör?... Igenis, éppen nekünk kell megkezdenünk. Ha nem neked, akkor nekem... Miért hallgatsz, Rugyenko elvtárs? Alszol?

— Nem, nem alszom. Gondolkozom — felelte Rugyenko.

— Egyetértesz velem?

Rugyenko hallgatott.

— Rugyenko attól fél, hogy rá is sor kerül — jegyezte meg ugyanazzal a kesernyés mosollyal Medvegyev. — És engem is sajnál. Mert ha amellett foglal állást, hogy menjek kolhozba, akkor esetleg azt fogom mondani: Rugyenko is legyen kolhozelnök. Kevesebbet ért talán a mezőgazdasághoz mint én, a városi tanító?

— Kedves barátaim — állt fel Martinov —, ha mi, titkársági tagok, bújócskát játszunk, elhallgatjuk a véleményünket és egymást „sajnáljuk"... akkor másként kell eljárni. A kérdést a pártaktíva ülésén fogjuk eldönteni.

— A pártaktíva nem jogosult, hogy a kerületi pártbizottság helyett határozzon — vetette ellen Medvegyev.

— Nem tesz semmit. Nem a forma a fontos, hanem a lényeg. Valahogy csak meg kell törni a jeget. — Martinov bejegyzett valamit a naptárába. — Tizennyolcadikára, péntekre összehívjuk a pártaktívát. Be fogok számolni a szeptemberi teljes ülés határozatainak végrehajtásáról. Húsz percet adjatok nekem a beszámolóhoz. Több nem is kell. Aztán rögtön hozzáláthatunk a gyakorlati kérdésekhez...

Éjfél után kettőkor Rugyenko felhívta Martinovot a lakásán:

— Aludtál Illarionovics? Bocsáss meg, hogy felzavartalak. Nem tudok aludni... Kelj fel és gyere le egy kis beszélgetésre. Fontos dolgokról van szó... Várjak reggelig? Attól félek, hogy reggelig meggondolom a dolgot, de most mindent elmondok neked, kertelés nélkül!

Martinov felkelt, felöltözött, felesége kérdésére, hogy hova készülődik, álmosan dörmögött valamit, és lement az utcára. Rugyenko már várta a kapunál. Elindultak a parkba.

— Tudod-e, miért hallgattam az este, Illarionovics? — kérdezte Rugyenko. — Medvegyev nem az az ember, akivel ezt a dolgot el kellene kezdeni. Furcsa ember. Már egy éve dolgozik nálunk, mégse mondhatunk róla se jót, se rosszat. Tanító volt, s valakinek eszébe jutott, hogy kiemelje pártmunkára. De van-e tehetsége hozzá? Érdeklődtem felőle az elvtársaknál, ahol azelőtt dolgozott. Ott sem tűnt ki tehetségével. Precíz ember, hibátlanul megfogalmazza a határozatokat, előadásokat tart, ehhez ért. Nem tudom, mi a te véleményed,

de szerintem nem alkalmas kolhozvezetésre. Nincs érzéke a szervezéshez, és a mezőgazdasághoz sem ért.

— Hiszen már egy éve mezőgazdasági kerületben dolgozik.

— Hát valamit biztosan összeszedett már, de hol van ő még attól, hogy úgy ismerje a földet, mint a paraszt.

— Akkor Dolgusinra, aki szintén nem földműves, hogyan bízhattunk egy gépállomást? Tizenhárom kolhozt?

— Dolgusint volt alkalmam megfigyelni, minden új dolog megragadja, lázba hozza... Ha kell, hajnalig tanulmányozza a cukorrépa termelésről szóló szakkönyvet, és reggel már arról vitatkozik az öreg agronómussal, hogy milyen növény után jobb répát vetni, és mit lehet feltölteni, mit nem. Dolgusin szívesen dolgozik falun, de Medvegyevnek büdös, trágyaszagú a föld. Nem szereti a falut. Nem emlékszem, hogy egy év alatt akár egy éjszakát is valamelyik kolhozban töltött volna. Fél a bolhától. Miért küldenénk hát őt kolhozba?

— Hova akarsz kilyukadni? Csak ezért hívtál le éjfél után, mint egy leányt, találkára, hogy Medvegyevről beszélj? Legalább úgy ismerem őt, mint te.

— Nem Medvegyevről akarok veled beszélni, hanem magamról... Ha mint mondod, meg kell törni a jeget, akkor én felszólalok a pártaktíva ülésén, és kérni fogom, küldjetek engem kolhozba. Bízzátok rám az egyik legelmaradottabbat, csak legyenek ott lehetőségek, legyen sok föld, szóval az ember fejleszthesse a gazdaságot. Küldjetek a „Kommunizmus Határkövei"-be vagy a „Dekabristák Emléke" kolhozba. Nem ígérem, hogy egy év alatt rendbe szedem, ehhez több idő kell, de két év múlva az egész kerületet hozzánk fogod küldeni, hogy tanuljanak tőlünk.

Martinov megállt, vállon ragadta Rugyenkót és maga felé fordította.

— Komolyan beszélsz, Fomics?

— Komolyan, Illarionovics.

— Köszönöm, barátom!... Tudod, mennyire fontos most, hogy a legeslegjobb kommunisták legyenek kolhozelnökök! Hiszen most mindent megkaptunk, amiről valaha álmodoztunk. Most minden a vezetés módszerein múlik...

— Jól van no, nem kell engem agitálni. Mert nekem, barátom, nem ez az első álmatlan éjszakám emiatt. Sokszor gondoltam én is arra, hogy nem úgy oldjuk meg a káderkérdést, ahogyan a szeptemberi teljes ülés határozatai megkövetelik!... Megmondom azt is őszintén, nem elégít ki engem a munka a végrehajtó bizottságban: talán nem elég széles a látókörőm, vagy nem vagyok elég rátermett. Veled is nehezen boldogulok. Nem tudok lépést tartani veled. Amikor bennem felvetődik valami új gondolat, akkor te azt már át is gondoltad, sőt konkrét javaslataid is vannak. Ha más ember gondolkodik helyettem, könnyebb, de unalmasabb... Nem lett belőlem jó végrehajtó bizottsági elnök, magam is érzem. A kerületi pártbizottság függvénye vagyok csupán, olyan pártvezetőségi tag, aki csak szavaz. Most pedig, én úgy gondolom, meg kell erősíteni a szovjeteket. Most az a szervező munka a legfontosabb, amit a helyszínen végeznek. A funkcionáriusok szétszélednek a kerületbe, itt még értekezni sem lesz kivel. Különben is, mi a csodának az a sok értekezlet! A gazdasági kérdések kilencven százalékát, amelyeket azelőtt a pártvezetőség titkársága döntött el, most a végrehajtó bizottságnak kell eldöntenie, bátran és felelősségteljesen. Nekem pedig, becsületesen beismerem, ez sok lenne... A kolhoz az más, ott én otthon vagyok. Voltam már brigádvezető, munkavezető és faluszovjet elnöke. Amikor mezei munkavezető voltam, húszmázsás termést takarítottunk be... Döntöttem, Illarionovics: kolhozba megyek!

— Ha döntöttél, hát döntöttél... Én meg kivel maradok?

— Tégy úgy, ahogy eltervezted. Hívd fel a területi bizottságot és kiabálj: „Segítség! Végrehajtó bizottsági elnök nélkül maradtunk. Látjátok, senkit se sajnálunk, mindenkit a kolhozoknak adunk. Adjatok valakit a területi funkcionáriusok közül"... Csakhogy egy kis baj van, azt segíts megoldani, Illarionovics...

— Mi a baj?

— Az asszony... Még nem beszéltem vele. Nem tudom, mit fog hozzá szólni. Varvara Fjodorovna egyébként maga is parasztasszony. Tulajdonképpen arról van szó, hogy nincs semmilyen szakmája. Ha tanítónő vagy orvos lenne, falun is azonnal találnék neki munkát, s dolgozna szó nélkül. De mivel nincs szakmája, neki is

mezei munkát kell végeznie. Másként nem lehet. Különben az asszonyok azt mondanák: „A vezetőségi tagok feleségei nem dolgoznak, bennünket pedig kényszerítenek!" Nem öregasszony még és nem is rokkant. Kilencszázharminckilencben a kévekötésben rekordot állított fel. De még most is, ha rávesz, hogy töltsük fel a veteményesben a krumplit, amíg én egy sort feltöltök, addig ő hárommal végez. De nem tudom, mit fog szólni a kolhozhoz. Tudod jól, nincs valami angyali természete... Jó lenne, ha együtt beszélnénk vele, mit szólsz hozzá? Most mutasd meg, milyen népnevelő vagy!... Végső esetben hallgasd el, hogy én magam kérezkedtem a kolhozba. Mondd azt, hogy ez a titkárság határozata, és ha ellenkeznék, nekem lenne rossz. Ez biztosan gondolkozóba ejtené. Persze kiabálni fog: „Ha az én Ivánomat kolhozba küldik, akkor küldjék azt a pókhasú Kurkovot, meg ezt a naplopó Korobkint is!" Felsorol neked mindenkit. Talán még téged is a nyelvére vesz. Szóval, gyere el hozzánk este, vacsorázzunk együtt. Szereti a vendégeket és a vendégekkel mindig jószívű.

Rugyenkóéknál vacsora közben Martinov óvatosan rátért a kolhozok megerősítésének témájára.

— Emlékszel, Iván Fomics, milyen nagyszerű kolhozelnökeink voltak a kolhozok megalakításának első éveiben? Vagy talán csak azért emlékszem így, mert én akkor még gyerek voltam? Nem, nem ezért. Akkoriban valóban a legjobb falusi aktivisták közül választották a kolhozelnököket. Milyen lelkes emberek voltak! Vezetők, igazi szervezők! Sajnos, nagyon hamar kiemelték őket. Amint látták, hogy valaki tehetséges, úgy gondolták: ez túlságosan jó a kolhoznak, s gyorsan „fontosabb" munkára helyezték át. Kerületi vagy területi vezető állásba tették. Az öreg, országszerte híres elnökök közül is a legtöbben csak azért maradtak meg kolhozelnöknek, mert körömszakadtáig harcoltak a „kiemelés" ellen. Pedig még szemükre is hányták: „Ragaszkodsz a meleg fészkedhez? Nem akarsz fejlődni? Félsz a felelősségtől?" De hol terheli az embert nagyobb felelősség, mint a kolhoz élén, ahol munkájától ezer ember jóléte függ? Vagy talán a fejlődés csak abból áll, hogy az ember a szolgálati létrán évről évre feljebb lép? Maradhat egész életén át brigádvezető és emellett állandóan fejlődhet: egyre jobban dolgozik, mind nagyobb

termést ér el, a tudomány és technika vívmányait mind eredményesebben alkalmazza a termelésben.

— Igazad van, Pjotr Illarionovics — helyeselt Rugyenko. — A régi hadseregben állítólag elég gyakran előfordult, hogy valamelyik tiszt tíz éven át is ütegparancsnok volt, nem siettek, hogy ezredparancsnokot csináljanak belőle. Mert ki tüzel az ellenségre, ha nem az üteg? Ott van szükség a jó szakemberre! Az a tiszt aztán úgy kitanulta a mesterségét, ahogyan kell. Ha éjjel álmából felkeltették azzal, hogy „ott az ellenség, ilyen és ilyen ponton!" — akkor is helyes parancsot adott a tüzéreinek.

— Mi az oka annak, Fomics, hogy helyenként tehetségtelen emberekből lett kolhozelnök? — folytatta Martinov, és csészéjét Varvara Fjodorovnának nyújtotta, hogy töltsön bele teát. A háziasszony régi családi szamovárból töltötte meg a csészét; két vodorre való is belefért ebbe a régi alkotmányba.

— Mi az oka? Hisz magad is mondtad: sokat „kiemeltek" közülük. És hány jó elnök esett el a Honvédő Háborúban a fronton, meg a partizánok között? Mert a legjobbak a harcokban sem bújtak el a veszély elől, hanem mindig az élen haladtak... Ezenkívül nem fordítottak kellő figyelmet új kolhozkáderek képzésére sem...

— Mégis azt hiszem, Fomics, rövid idő múltán ismét elérjük, hogy a kolhozelnök lesz a legmegbecsültebb ember falun! — folytatta Martinov. — Szégyen lesz, ha valaki mint elnök nem áll helyt. Mert milyen ember az, aki azelőtt felelős beosztásban dolgozott, a kolhozparasztok pedig nem bíznak meg benne? Akiket mi elnöknek javasolunk, azok nem annyira a falusi élettől félnek, mint inkább attól, hogy a kolhoztagok elzavarják őket!

— Igen, igen! Még ez is megtörténhet... Anyjuk, hallod? — érintette meg Rugyenko a felesége vállát. — Aki most ellenkezik és nem akar a kolhozba menni, az később pórul járhat! Ez nem rövid kampány. Ki tudja, meddig fog tartani! Mert ha minden kolhozba hozzáértő elnök kerül, akkor a brigádvezetőkre kerül a sor. Aki ma nem vállal kolhozt, annak holnap már csak brigádot ajánlanak fel.

— Úgy is lesz — kapott a szón Martinov. — Ha már elhatároztuk, hogy a felelős funkcionáriusok közül a legjobbakat falura küld-

jük, akkor nem állunk meg félúton. A brigádokba is képzett kommunistákat fogunk küldeni.

Varvara Fjodorovna negyven év körüli, sovány, de erős csontú, sötét arcbőrű asszony volt. Szigorú vonásai, sűrű, sotét szemöldöke és erőteljes álla akaraterős jellemre vallott. Éppen kenyeret szelt és gyümölcsízt rakott kis tányérokba a teához. Az „agitáló" férfiakra emelte nyugodt tekintetét.

— Mit szólnál hozzá, anyjuk — kérdezte Rugyenko, akinek köhintése és rekedtes hangja arról tanúskodott, hogy nem bízik a teázással induló beszélgetés békés kimenetelében —, ha én is átvenném egy kolhoz vezetését? ... Megszoktuk a falusi életet, nem igaz? Hadd féljenek mások a falusi élettől! De mi ott születtünk, ott nőttünk fel! Igazam van? ... Jobb most, amíg nem késő!

— Mi az, hogy „amíg nem késő?" — kérdezte Varvara Fjodorovna.

— Hát nehogy később csak brigádot adjanak.

Rugyenko várakozása ellenére semmi különös nem történt.

— A brigádtól félsz? Sose félj! — legyintett Varvara Fjodorovna. — Úgy látom, hamarosan megérjük, hogy ilyen vezetőkre, mint ti, a kolhoztagok még egy munkacsapatot sem fognak rábízni. A baromfiudvar vezetését sem kapjátok meg.

Martinov és Rugyenko egymásra kacsintott.

— Csak hallgatom — folytatta az asszony —, hogy már egy órája magyarázzátok nekem: „a kolhozelnök a legmegbecsültebb ember a faluban", „a legjobb funkcionáriusokat falura küldjük kolhozelnöknek!" Ezt ne nekem magyarázzátok, hanem Korobkinnak, Zsbanovnak meg a feleségüknek, az úri dámáknak, a divathölgyeknek, akik minden szombaton manikűröztetnek! ... Azt hiszed, Iván, nem tudom, hogy már bele is egyeztél abba, hogy kolhozba menj?

— Tudod? Honnan? Ki mondta?

— Te magad.

Rugyenko csodálkozva tárta szét a karját.

— Ezért is jó az én férjem — fordult Varvara Fjodorovna Martinovhoz. — Ha valamilyen nő megtetszik neki, ő még csak gondol rá, de én már tudom, mert éjjel álmában mindent kifecseg. Nem tudom, betegség ez nála, vagy a munka olyan nehéz ott, abban a végrehajtó bizottságban, és túlterhelte az agyát, de egész éjjel beszél álmában.

Hirtelen a férjéhez fordult:

— Egész héten nem hagysz aludni! Egyre csak azt hallom: „Ha mi nem vesszük kézbe, akkor ki?" ... „Mi követtük el a hibát, nekünk kell kijavítani" ... Úgy is van! Nektek kell kijavítani. Hat éve ülsz a végrehajtó bizottságban az elnoki karosszékben, mindenkit „túléltél" már! De mi hasznuk van a kolhozoknak abból, hogy ott vagy? A ti kezetekben van a hatalom, a törvény, de valahogy nem nagyon hallgatnak rátok. Üléseztek, határozatokat írtok, táviratoztok fűnek-fának, de mindaz falra hányt borsó! Ki fogja végrehajtani a ti határozataitokat olyan kolhozban, mint a „Vörös Szántóvető", ahová minket, városi háziasszonyokat küldtetek, hogy kapáljuk meg a cukorrépát? Az a nyimnyám Anucskin? Nemhogy egy kalyibát csináltatna a mezőn, de még vizet sem hordat a munkásoknak, egyáltalán nem gondoskodik róluk. A gazember! A határozataitokból cigarettát sodornak. Lélektelen tuskó ül az elnök helyén, csak úgy bűzlik a pálinkától. Ostorral kéne elkergetni az ilyen élősködőket, akik csak tönkreteszik a kolhozokat! Nektek magatoknak kellene elfoglalni a helyüket ... Persze hogy menj kolhozba! Vedd át a legnehezebbet, akkor talán megnyugszik a lelkiismereted, és nem fogod álmodban a hajadat tépni.

— És te? — kérdezte Rugyenko, aki alig mert hinni a fülének.

— Menj, ha mondom. Szerencsés utat! Legalább én sem fogom szégyellni magam az asszonyok előtt. Amikor a piacra megyek, egyre csak azt hallom az asszonyoktól: „Látjátok, az ott Rugyenkónak, az elnöknek a felesége, zsíros tyúkocska kéne neki! Nézzétek, hogy tapogatja! De mitől lenne zsíros, ha egyszer nincs mivel etetni?!"

— Hát eljössz velem a kolhozba? — kérdezte ismét Rugyenko.

— Tán azt hiszed, elválok tőled? ... Hogy aztán újra megnősülj! Biztosan valami fiatalasszonyon jár az eszed.

— Hát eljössz? De ne feledd el, Varja, hogy én mint kolhozelnök nemigen követelhetek fegyelmet másoktól, ha az én feleségem nem jár ki a mezőre; mert hogy nincs más szakmád, neked is fizikai munkát kell végezned.

— Hát itt milyen munkát végzek? Szellemit talán? A gatyáidat csak úgy gondolatban mosom ki? Te vörös ördög! — (Rugyenko haja valóban olyan vörös volt, mint a pipacs.) Varvara Fjodorovna

egészen tűzbe jött. — Te prédikálsz nekem a fizikai munkáról! Hát ki a fene végzi el nálunk a ház körüli munkát? Én vagy te? Látod a kezemet?! — Az asztalra fektette kérges tenyerét, úgy mutatta kezefejét, amelyre a számtalan karcolás valóságos térképet rajzolt. — Látod! Neked nem a kezed kérges, hanem... Ki hasogatott fel télen tíz köbméter fát? Reggel kimegy az udvarra, kettévág egy tuskót és szuszogva nyogdécsel: „Jaj, de fáj a hátam, a vesém, a derekam!" Nagyon kényes, finom úr lett belőled abban az irodában. Ki javította ki a kamratetőt? Talán te? Ki ásta ki a vermet? Ki takarította be a krumplinkat, ki szállította haza... A kolhozban legalább majd megbecsülik a munkámat. Elérek én még rekordot is! Talán még ki is tüntetnek. Itt meg csak reggeltől estig lótok-futok, mint egy őrült, de az ember munkáját semmibe sem veszik. Legalább egyszer megdicsérte volna életében a káposztalevesemet, hogy: „De jól tudsz főzni, Varja, milyen jó káposztalevest főztél ma!"

Martinov megpróbált úrrá lenni nevethetnékjén, és csak csodálkozó pillantást vetett Rugyenkóra.

— Fomics, ez meg hogy lehet? Féltél, mit szól majd a dologhoz Varvara Fjodorovna. Hát azt sem tudod, hogyan gondolkodik a saját feleséged?

— Honnan tudná, Pjotr Illarionovics? — kiáltott fel panaszosan Varvara Fjodorovna. — Már nem is emlékszem, mikor beszéltünk meg egymással valami fontos dolgot. Korán megy, későn jön, akkor is vagy könyvet olvas, vagy lefekszik és alszik. Ha megjelenik valamilyen kormányrendelet, a kolhozokat járjátok, gyűléseket rendeztek, de velünk ezekről a kérdésekről nem beszéltek. Pedig mi sem vagyunk ostobák, mi is olvasunk újságot. Ti talán azt hiszitek, hogy bennünket asszonyokat nem érdekel, mi történik a kerületben? Talán nem tudjuk, kit miért bíráltak meg? Nem nyugtalankodunk miattatok? Vagy talán nem akarunk segíteni nektek? Hej, okosok!... Gyerünk csak a kolhozba! Csakhogy, Pjotr Illarionovics, a kerület egyedül az én Ivánommal nem róhatja le adósságát. Sok elvtárs szerzett itt aranyeret és derékfájást az ülésezéssel. Ezeket mind falura kell zavarni! Hadd keljenek fel korábban, gyalogoljanak egy kicsit a földeken, legalább ott, a friss levegőn minden betegségükből kigyógyulnak!

Búcsúzáskor Martinov még megkérdezte Rugyenko feleségét:

— Mondd csak, Varvara Fjodorovna, szerinted miért vezetjük mi rosszul a kerületet?

— Hát talán jól vezetitek? — felelt kihívóan a kérdésre kérdéssel Varvara Fjodorovna. — Hány olyan kolhoz van nálunk, ahol dekával fizetnek a munkaegységre!? Láttam én a kimutatást. Mikor lesz már ennek vége? Hát bele lehet abba nyugodni, hogy akár egyetlen kolhozban is ilyen disznóságok legyenek? Hiszen ott is emberek élnek! Ti kiszámítjátok, hogy a kerületben átlagosan ennyit és ennyit adtak a munkaegységre. Ez olyan, mintha például én azt mondanám: én magam nagyon jól élek, a szomszédom, a beteg özvegyasszony nagyon rosszul, mondhatjuk tehát, hogy átlagosan jól élünk. Nem, a kölcsönruha nem melegít, mondja a közmondás. Bevártátok a szeptemberi teljes ülést! Most aztán észbekaptatok, látjátok, hogy baj van, és kezdtek értékes embereket küldeni a kolhozba. De hát mire gondoltatok eddig? Nem tudtatok erre rájönni a saját eszetekkel?

— Tudod, Varvara Fjodorovna — vetette ellene Martinov —, ha mi azelőtt akartuk volna megtenni azt, amit most akarunk, akkor valószínűleg elhajlóknak neveztek volna bennünket. Sőt, most sem tudom, megússzuk-e szárazon.

Rugyenko kikísérte Martinovot a kapuig.

— Most aztán meggyőztük Varvara Fjodorovnát — mondta Martinov.

— De meg ám!

S akkorát kacagtak, hogy a szemben levő házban valaki kíváncsian kikukucskált a függöny mögül: kíváncsi volt, miért e nagy vigasság késő éjszaka az elnök háza előtt.

2

A kerületi pártaktíva értekezletén Martinov még azt a húsz percet sem használta ki, amelyet a beszámolójához kért. Mindössze tizenhét percig beszélt.

— Valamennyien olvastuk a Központi Bizottság szeptemberi teljes

ülésének határozatait. Nem szükséges elismételnem. Rosszul teljesítjük ezeket a határozatokat. A legfontosabbat eddig nem teljesítettük: nem erősítettünk meg minden kolhozt rátermett káderekkel. Gondoljuk ki most együtt, hogyan tehetnénk ezt jóvá, és aztán cselekedjünk késedelem nélkül. Íme, itt van azoknak a kolhozoknak a jegyzéke, amelyekben, szerintünk, le kell váltani az elnököt — és Martinov felsorolta őket.

Elmondta az egybegyűlteknek, mit látott a „Harc" kolhozban.

— Ki teremthet ott rendet? Csakis olyan keménykezű ember, aki határozottan és odaadóan szolgálja a kolhozok ügyét, és becsületes, igazi kommunista. Csak ilyen ember segítségével orvosolhatjuk ott a pártszervezet baját is.

Egymás után csattantak a felháborodott közbeszólások:

— Ezeket a züllött alakokat ki kell zárni!

— Mi célból furakodtak a pártba?

— Próbálják ki a termelőmunkában, méltók-e a kommunista megtisztelő nevére?

— Fogjunk most mindjárt hozzá — javasolta Martinov. — Válasszunk bizottságot, amely kidolgozza a határozati javaslatot, és ez a bizottság beosztásra való tekintet nélkül állapítsa meg, kit küldjünk a pártaktívából a kolhozokba. Javaslom a bizottságba Opjonkint, Rugyenkót, Glotovot, Medvegyevet... — Javasolt még három kolhozelnököt, továbbá Poszohovot, a kerületi újság szerkesztőjét, Kolcovot, az olesenkai gépállomáshoz tartozó zóna titkárát és Dolgusint, a nagyezsgyinkai gépállomás új igazgatóját.

A javaslatot megszavazták.

— Opjonkin elvtárs, hívja össze a bizottságot. Egyelőre tartsunk negyvenperces szünetet. Ne széledjetek szét. Azután megnyitjuk a vitát a bizottság által kidolgozott javaslat felett. Nem így szoktátok meg? Nem baj, nem kell minden gyűlést egyformán levezetni. Mao Ce-tung elvtárs is ezt javasolja a kínai kommunistáknak. Eddig úgy volt: beszámoló, vita, aztán zárszó és végül határozat. Nem lesz semmi baj, ha most először a határozati javaslatot olvassuk fel és utána kezdjük meg a vitát. Próbáljuk meg. Talán még időt is nyerünk...

— Ejha! — mosolygott a kövér Opjonkin, s egy karosszékbe tele-

pedett, abban a szobában, ahol a bizottság összejött. — Sokszor vettem részt már ilyen bizottságokban, de most végre örömmel fogom a határozatot megírni. Végre valami hasznos dologgal foglalkozunk!

— Helyesli, Dolgusin elvtárs? — fordult oda Martinov a nagyezsgyinkai gépállomás igazgatójához.

A fekete hajú, már deresedő Dolgusinnak égő, fekete bogárszeme volt. Valamelyik őse nyilván cigány lehetett. Arcán mély forradás húzódott végig, s elferdítette a száját. Óvatosan levetette a kabátját, a szék támlájára helyezte, megigazította selyeminge ujját s az asztalhoz ült.

— Helyeslem, Pjotr Illarionovics. Mint a gépállomás igazgatója, nemcsak a traktorokért felelek, hanem a hozzám tartozó valamennyi kolhozért. Az én vállamra még a magáénál is nagyobb felelősség nehezedik. Hiszen büntetőjogilag is én felelek értük. Adjon hát nekem jó kolhozelnököket, akikre támaszkodhatok.

— „Adjon nekem", hallod? — súgta Medvegyev Glotov fülébe. — Látod, ilyenek ezek a minisztériumi „mókusok", így szokták meg a minisztériumban. Bizonyosan azt hiszi, hogy körlevelekkel vezetheti a kolhozokat is, és a kolhozelnökök az ő helyettesei.

— Írd, Gyemjan Vasziljevics — kezdett diktálni Rugyenko. — „A pártaktíva szükségesnek tartja, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága szeptemberi teljes ülésén hozott határozatok végrehajtása érdekében több vezető elvtárs az elmaradt kolhozokba menjen... Az aktíva tudomásul veszi Rugyenko elvtárs bejelentését, hogy kész elvállalni bármely kolhoz elnöki tisztét..."

— Ez már dofi! — kiáltott fel lelkesen Glotov. — Ez mesteri sakkhúzás!

— Nagyon helyes, Fomics! — Opjonkin oldalt hajtotta a fejét, úgy írt. — Kolhoztag voltál és most visszatérsz a kolhozba. Okos dolog! Gyere a „Kommunizmus Határkövei"-be. Szomszédom leszel... Versenyezhetünk!

— Az okokról, amelyek erre a lépésre késztettek, majd a gyűlésen számolok be — mondta Rugyenko. — Írd tovább!

Ezután Martinov kezdett diktálni.

— Írd! „Az aktívaülés véleménye szerint még a következő elvtár-

saknak kellene a kolhozokba menniük..." — Poszohov — fordult Martinov a kerületi lap szerkesztőjéhez —, a fényképezőgéped nálad van? Az önként jelentkezőket lefotografáljuk, és képüket még az éjjel nyomdába adjuk. Az egész holnapi számot az önként jelentkezőknek szenteljük!... Tehát a következő elvtársaknak kellene menniük...

Rövid töprengés után Martinov és a többi bizottsági tag egymás után sorolta fel a neveket. Bekerült a névjegyzékbe Zsbanov és Bisztrov, a kerületi pártbizottság két osztályvezetője, Nyecsipurenko, a kerületi ügyész, Kurkov, a kerületi pénzügyi osztály vezetője, Szazonov, a rendőrség parancsnoka, Scsukin, az állami bank igazgatója, Jurjev, a szeszgyár igazgatója, Fedulov, a végrehajtó bizottság elnökhelyettese, Gribov bíró, Rizskov, a Komszomol kerületi bizottságának titkára, Korobkin, a mezőgazdasági építési osztály vezetője, Bivalih, a termésmegállapító felügyelője, Korjagin, a húsüzem igazgatója, Plotnyikov, a kerületi közoktatási osztály vezetője, és Nyikolenko, a kerületi pártbizottság instruktora.

— Tobb már az önkéntes jelentkező, mint kellene — jegyezte meg Opjonkin, miután összeszámolta a neveket.

— Önkéntes jelentkező? Ne tréfálj. Majd ha őszintén beszéltünk velük, akkor válnak önkéntesekké.

— Az nem baj, ha többen vannak, mint kellene. Legalább lesz tartalék is.

Még egyszer felülvizsgálták a jegyzéket. Opjonkin felolvasta a neveket és azonnyomban röviden, de találóan jellemezte a jelölteket.

— Zsbanov hisztérikus alak. Nem képes nyugodtan beszélni az emberekkel. Ha az asszonyok lármáznak, igyekszik túlkiabálni őket. Olyan vékonydongájú, mint egy brucellózisos tehén. Kibírja majd falun fűtött vécé nélkül? Ha egy kis szél éri, mindjárt tüdőgyulladást kap... Scsukin, ő alkalmas. Kolhozkönyvelőből lett az állami bank igazgatója. Jól ismeri a kolhoz pénzgazdálkodását. Vigyázni fog a kolhoz minden fillérére. A helyébe meg engemet kellene beültetni a bankba. Majd megtanítanám én, hogyan kell a kolhozban készpénz nélkül gazdálkodni!... Szazanov. Belőle már régen kolhoz-

elnököt kellett volna csinálni. Volt traktoros, kolhozelnökként is dolgozott már, őrnagy, három kitüntetése van, hogyan is került a háború után a rendőrséghez? Már régóta figyelem. Ha meglát egy új Dieselt, mindjárt izgalomba jön, annyira szeretne szántani!... Jurjev. Az ilyen ember ritkaság. A szeszgyár igazgatója és nem iszik. Csak vasárnap, ebéd előtt egy deci keserűt. Minél több ilyen akaraterős embert adjanak a kolhozoknak!... Korobkin. Ezt a szószátyárt meg minek küldjük? A kolhozban dolgozni kell. Mit csinált ő eddig? A végrehajtó bizottságban mások dolgoztak helyette, ő maga pedig örökösen kiküldetésben volt. Felelőtlen alak. A kolhozban is mindig csak az elnök mellett lógott és azt duruzsolta a fülébe: „Nyomjátok meg! Mozgósítani kell! Fokozzátok!" De ha egyszer befognánk a száját, kiküldenénk az emberek közé, hogy „mozgósítson", bizony állna, mint szamár a hegyen!

— Hagyjuk egyelőre a jegyzékben. Meglátjuk, mit szól hozzá ő maga — jegyezte meg Martinov. — Végül is le kell rántani néhány „aktivistáról" az álarcot. Egy csapásra két legyet ütünk.

— Gribov, a bíró nyugodt, értelmes ember. Ha ránéz az emberre, keresztüllát rajta. Húsz éve párttag. Megérti, hogy most mindenkinek falun, az élvonalban a helye. Kommunisták előre!... Rizskov, persze, hadd menjen a kolhozba! Kár lenne érte, ha már ilyen fiatalon irodában penészedne! Neki aztán igazán a friss levegőn a helye. Van a Komszomolnak másodtitkára? Egyelőre az fogja helyettesíteni... Bivalih. Igen... A párt „katonája"... A szomszédaim beszéltek róla, hogy egyszer már küldték kolhozba az ő kerületükben. Ott a közgyűlésen kijelentette: „Mit csináljak, a párt katonája vagyok, alávetem magam a kerületi pártbizottság határozatának. Válasszatok meg elnöknek. A fizetésemet ti fogjátok fizetni a kolhoz pénztárából, a mezőgazdasághoz azonban nem értek, nem vagyok szakember. A kolhozt tönkre fogom tenni, de talán az én fizetésemre marad pénzetek." Nem is választották meg. Minden hájjal megkent alak, csak nem szakember. Hozzánk meg termésmegállapítónak küldték. Az ördögbe is! Ahhoz, hogy valaki felbecsülje a lábon álló gabonát, nagy szakértőnek kell ám lennie!

— Hagyjuk őt is a listán, halljuk a véleményét — mondta Martinov és egy jelet tett a jegyzékre.

— Fedulov...

— Őt kihagyjuk — szólt Martinov, és a bizottság minden tagja egyetértett vele. Az ő véleményére már nem vagyunk kíváncsiak. Pártfogolta a „Harc" kolhozban a tolvajokat. A pártból is kidobjuk! A kizárási határozatot pedig közöljük a lapokban. Megmutatjuk mindenkinek, hogy az ilyen piszkoskezűektől úgy kell óvni a pártot és a kolhozokat, mint a bélpoklosoktól!

A kolhozba küldendők névsorának felolvasása után a zsúfolt kultúrteremben mintegy három percig tartó síri csönd támadt. Elsőnek a kerületi ügyész, Nyecsipurenko törte meg a csendet.

— Há-át i-igen — nyújtotta a szót, mintha valami a torkán akadt volna —, szóval felszámoljuk a kerületi hivatalokat? A többi között az igazságügyi szerveket is? Elérkeztünk a kommunizmusba? Már elhal az állam?

— Most tehát megnyitjuk a vitát — szólt Martinov ügyet sem vetve az ügyész közbeszólására. — Most van miről beszélnünk. Nem általában fogunk elmélkedni a mezőgazdaság fellendüléséről, hanem eldöntjük, mit tehetünk mi e fellendülés érdekében. Megnézzük, mi telik a mi erőnkből, és nagy szavak helyett cselekszünk.

Rugyenko kért szót.

Látszott rajta, hogy izgul, nem azért, mintha a zsúfolt nézőtér hozta volna zavarba — százszor is felszólalt már ilyen gyűléseken —, inkább a pillanat fontossága és annak a döntésnek a jelentősége okozta lámpalázát, amelyet itt, a kerület aktívája előtt szándékozott bejelenteni.

— Elvtársak, én tényleg a magam akaratából jelentkeztem, hogy elmegyek kolhozelnöknek. A kerületi bizottság titkársága egyáltalán nem befolyásolt elhatározásomban — kezdte beszédét. — Mi késztetett erre?... Ha arról beszélnék itt, hogy unom már a városi életet, hogy nagyon szeretnék falura költözni, és boldog örömmel megyek a kolhozba, akkor bizony hazudnék... — egyet-kettőt köhintett és ivott egy korty vizet. — Nem tudom, mi lesz néhány év múlva. Lehet, hogy ha már eredményt értem el a kolhozban, hat ökörrel sem tudnak majd onnan kimozdítani. De most, megmondom őszintén, galléron ragadom és úgy vonszolom magam a kolhozba...

Poszohov, a kerületi lap szerkesztője nem rossz rajzoló. Azonnyomban papírra vetett egy karikatúrát a „Tüske" számára: Rugyenko az egyik kezével gallérjánál fogva húzza, a másikkal pedig hátbavágva lökdösi magát előre az országúton, ahol jelzőtábla áll, s rajta egy nyíl fölött ez olvasható: „A kolhozba!" Öt perc múlva a rajz egy furnérlemezre erősítve az előcsarnok falán függött, hogy a szünetben mindenki megszemlélhesse.

Rugyenko folytatta:

— Szóval, nem olyan örömmel megyek a kolhozba, mint egy vacsorával egybekötött népünnepélyre. Hiszen nem a legjobb kolhozok egyikébe, a „Szovjethatalom"-ba vagy a „Vörös Október"-be készülök, hanem olyanba, amilyenről Martinov elvtárs itt is beszélt. Ott bizony sokat kell majd dolgoznom. Jól tudom, milyen nehéz lesz ott a helyzetem. De azt is tudom, mit kell tennem, hogy a dolgok jobban menjenek, hogy könnyebb legyen a helyzetem. Anyagilag érdekeltebbé kell tennem a parasztokat a termelésben, és akkor minden megy majd, mint a karikacsapás. Ahhoz azonban, hogy a beszolgáltatás után sok gabona maradjon a kolhozban, jó termés kell. A termés pedig csak akkor lesz jó, ha az emberek egész éven át keményen dolgoznak, mert bíznak abban, hogy munkájuk nem hiábavaló. De azokban a kolhozokban, ahol hosszú ideig semmittevők tartották kezükben a gyeplőt, az emberek elvesztették bizalmukat a munkaegység értékében, és ezért rosszul dolgoznak. Látjátok, elvtársak, így összekuszálódott minden. Arra van hát szükség, hogy újjáélesszük a munkaegység iránti bizalmat! Különben nem tudjuk talpra állítani az ilyen kolhozokat... És miért határoztam én úgy, hogy a nehézségek ellenére egy rosszul gazdálkodó kolhozba megyek? Azért, mert ha a szeptemberi teljes ülés határozatait csak pártgyűléseken fogjuk megvitatni, nem sok hasznát látjuk. Megmagyarázni ezeket a határozatokat a kolhozparasztoknak igen fontos, de nem elegendő. A Központi Bizottságnak ezeket a határozatait végre kell hajtani!

Rugyenko közben leküzdötte elfogódottságát, hangja visszanyerte erejét, ércesen csengett, és szavai súlyosan, meggyőzően visszhangzottak a teremben.

— A Központi Bizottság teljes ülésének határozatai nagyon jók,

ezt minden kolhoztag érzi, tudja. Magukban azonban ezt gondolják: Moszkva jó határozatokat hozott, de a mi helyi vezetőink nem fognak-e átejteni bennünket? Nem játsszák-e majd velünk az elromlott telefon játékát?... Ismeritek ezt a játékot? A részvevők sorban ülnek, az első súg valamit a szomszédjának, az tovább adja, s mire az eredeti mondanivaló az utolsó játékoshoz ér, egészen más valami lesz belőle, mint ami kezdetben volt. Ez a határozat a szívünk szerint beszél, gondolják a kolhozparasztok, de vajon így érzik-e a mi helyi vezetőink is? Végre tudják-e hajtani azt, amit a párt központja tőlük követel? Röviden szólva, a szeptemberi határozatok sikeres megvalósításához szükség van arra is, hogy az emberek elhiggyék rólunk, hogy mi, a vezetők komolyan hozzálátunk végrehajtásukhoz. Hogy mi is, éppúgy, mint azok, akik a földből élnek, s tőle függ mindennapi kenyerük, mi is nagyon akarjuk, hogy egyetlen kolhozban se legyenek sovány kalászok, üres magtárak és értéktelen munkaegységek! Nagy dolog, ha az emberek bíznak közvetlen vezetőikben. Ez a titka a szívvel-lélekkel végzett munkának, a jó termésnek... A kerület legtekintélyesebb embereinek kell a kolhozokba menniök!... Ami pedig azt illeti, nem lealázó-e nekünk, kerületi vezetőknek „leereszkednünk" a kerületből a faluba, én azt mondom: az a legfontosabb és a legmegtisztelőbb munka, amelyik a legnehezebb!

A gyűlésen részvevő sok egyszerű kolhoztag helyeslő morajjal és zajos tapssal fogadta Rugyenko felszólalását.

— Derék dolog! — kiáltott közbe Gyemcsenko, a „Vörös Október" párttitkára, az egykori matróz, aki mint törzsőrmester részt vett Szevasztopol védelmében. — Fomics jól beszélt. Elvtársak, ne szégyelljétek magatokat, vegyetek példát róla!

Az első sorban egy erőtlen, nyugdíjas aggastyán állott fel, Polikarpov. 1918 óta párttag. Őt személyesen már nem érintette ez az átcsoportosítás.

— Martinov elvtárs! Maga még nem felelt az ügyész kérdésére az állam elhalását illetően. Hogyan leszünk meg végrehajtó bizottsági elnök és rendőrparancsnok nélkül? Többé egyáltalán nem lesznek nálunk ilyenek?...

A Polikarpov szavait követő néhány másodperces csendben a

terem közepéről Bivalih termésmegállapító gúnyos hangja hallatszott:

— Anarchizmus népieskedéssel keverve...

— Kezdődik — súgta Martinov a helyére ülő Rugyenkónak, és felállt.

— Mit mondtál, Bivalih elvtárs? Ezt a határozati javaslatra érted?... Nincsen benne semmi népieskedés. A néppel való kapcsolatok megerősítése nem népieskedés abban az értelemben, ahogy a párt történetében erről szó van. És anarchizmus sincs ebben egy csöpp sem. Még nem mondtam el, hogyan akarjuk átcsoportosítani a káderekét. A kerületi hivatalokat nem akarjuk felszámolni, sőt meg fogjuk erősíteni őket... Ebben nincsen anarchizmus... De Bivalih elvtárs, nem ártana — Martinov kezében nagy reccsenéssel ketté tört a ceruza —, ha emlékezetedbe idéznéd a mensevizmust. A bolsevikok abban különböztek a mensevikektől, hogy a mensevikek csak fecsegtek a forradalomról, de a bolsevikok végre is hajtották!

— Ez a forradalomra vonatkozik — szólt közbe zengő baritonján Bivalih, aki cseppet sem jött zavarba.

— Igen, a forradalomra... És te azt hiszed, hogy most, harminchat évvel a forradalom után, már nem kell különbséget tenni a fecsegő és a cselekvő ember között?...

A Komszomol kerületi bizottságának titkára, Rizskov, attól a perctől kezdve, hogy meghallotta nevét a listán, nagyon izgatott lett, s most egyszerre csak felugrott helyéről és felemelte kezét.

— Beszélhetek, Martinov elvtárs?... A forradalom régen volt, elvtársak, nem is emlékszem rá. Helyesebben mondva, én akkor még a világon sem voltam. De azt hiszem, hogy épp elég munka maradt az én nemzedékemnek is... Huszonöt éves vagyok. Apám kommunista volt, részt vett már az illegális pártmunkában is. Két bátyám a Honvédő Háborúban esett el. Ők talán már mindent megtettek helyettem? Ha a párt azt kívánja tőlünk, hogy menjünk a tűzvonalba, oda, ahol meg kell fogni a dolog végit, akkor oda kell mennünk. Ha a kolhozparasztok még nem bíznak rám egy kolhozt, mert fiatal vagyok, akkor átveszek egy brigádot. Kérem, tekintsenek engem önként jelentkezőnek!

Amikor elcsendesedett a taps, Rizskov vidám arccal, mosolyogva kérdezte az elnökségtől:

— No, most nem léptem túl az időt? Spártai módra szólaltam fel?

— Röviden, de velősen! — hangzott helyeslőn a teremből.

— Ami pedig azt illeti, ki foglalja el helyemet a kerületi Komszomol-bizottságban, nem nyugtalankodom. Vannak helyetteseim. Ha ma meghalnék, akkor is találnának megfelelő legényt a helyemre...

— De azért csak ne halj meg!

— Küldjétek hozzánk, a „Napfelkelté"-be párttitkárnak! Kinőtt már a Komszomolból!

— Várjatok, elvtársak! — emelte fel Martinov a kezét. — Hogy kit hová küldünk, ezt majd később dönti el a pártbizottság titkársága. Félreértés elkerülése végett most elmondom, hogyan gondoljuk a kerületi intézmények káderkérdéseinek megoldását.

És kifejtette a gyűlés előtt azt a „titkos" tervét, amelyet már Medvegyevnek és Rugyenkónak is elmondott, ha a helyi embereket megválasztották a kolhozokban elnököknek, a területi bizottságtól fog új kádereket kérni.

— És hiszem, hogy támogatni fognak, küldenek kádereket. De ha a területi központból nem is adnának embert valamely munkakör betöltésére, akkor a mieinkből teszünk oda valakit. Így is megoldhatjuk a kérdést. Sokkal nehezebb — fejtegette Martinov — jó elnököket találni, mint azokat a helyeket betölteni, amelyek a kerületi apparátusban megüresednek. A jó állásra mindig akad jelölt! Most pedig beszéljünk rólad, Nyecsipurenko elvtárs — fordult Martinov az ügyészhez. — Mióta dolgozol a kerületben?

— Öt éve — felelte komoran az ügyész; könyökét a térdére támasztva, meggörnyedve, lehajtott fejjel ült a székén. Látszott rajta, hogy súlyos gondolatokat vetett fel benne az előterjesztett határozati javaslat.

— Tehát öt éve. És ebből az öt évből hányat töltöttél el a kolhozokban különféle kiküldetések címén? Legalább három esztendőt!

— Az a legkevesebb — dörmögte Nyecsipurenko.

— S amikor a kolhozokat jártad, akkor sem lakatoltad be az ügyészséget, ugye? Ki dolgozott akkor helyetted? Az osztályod, a helyettesed. Hát miért ne volna lehetséges, hogy valamelyik helyettesed most véglegesen a helyedbe lépjen? Főiskoláinkon évről évre sok fiatal szakember, köztük jogász is, fejezi be tanulmányait. Az is lehet, hogy valamilyen fiatal ügyész foglalja el a helyedet. De ki menjen a kolhozba, ha nem te, aki olyan régen ismered a kerületet? Alaposan megismerted a mi viszonyainkat, magad is parasztszármazású vagy, legalább úgy ismered a mezőgazdaságot, mint egy agronómus és tizenöt éve párttag vagy. Te ott sokat tudnál segíteni, érted? A kolhozparasztok pedig ezt fogják mondani: a mi vezetőink valóban komolyan hozzáfogtak a mezőgazdaság fellendítéséhez, lám, még az ügyészből is kolhozelnököt csináltak!... Ezenkívül neked, Nyecsipurenko elvtárs, igazán nem fog ártani, ha egy kissé felfrissülsz a nép között. Az érzékeid már eltompultak, rosszul látod a dolgokat. Neked is, mint Anteusznak, meg kell érintened a földet, hogy ismét erőre kapj. Én azon leszek, hogy te éppen a „Harc"-ban legyél elnök. Ott majd tapasztalhatod, hogy a törvény őrének posztján kifejtett működésed milyen gyümölcsöket érlelt! Olyan dolgokat fogsz ott látni, hogy egyszerre kétszáz százalékkal megnövekszik majd benned a düh, az erő, az éberség és a törekvés arra, hogy előre haladjunk!

Nyecsipurenko felegyenesedett, hátradőlt a székén, végigjártatta tekintetét a falakon, a mennyezeten, megtörülte izzadt homlokát, mélyet sóhajtott, de nem szólt semmit.

A vita folytatódott.

A kerületi pártbizottság szervezési osztályának vezetője, Bisztrov, ugyanolyan röviden, mint Rizskov, csak ennyit mondott: „Ha kell, hát megyek!" A maga helyébe az egyik instruktort javasolta, és csak azt kérte, hogy vegyék figyelembe: három gyermeke tanul, küldjék olyan községbe, ahol tízosztályos iskola van.

Gribov bíró a többi között ezeket mondotta:

— Én, elvtársak, véletlenül lettem bíró. Nem mondhatom, hogy ehhez a hivatáshoz valami különös vonzalmat éreztem. A háború után szerettem volna tovább tanulni. Nem voltam már fiatal, mégis

meg akartam szerezni a főiskolai képzettséget. Csak levelező tanfolyamon tanulhattam, mert sebesülésem miatt két évig feküdnöm kellett. Már azt gondoltam, hogy talán egész életemre nyomorék maradok. Ezért választottam ilyen ülő foglalkozást. Ezenkívül a jogi fakultásra könnyebben bejuthatott az ember. Most azonban egészséges vagyok, járhatom a földeket. Az én körzetem ügyeit pedig ideiglenesen átveheti a második körzet bírája. Igaz, sok lesz a munkája, de azt hiszem, ha a kerületben erőteljesebben fogunk küzdeni a bűnözés ellen és kitesszük a tolvajokat a kolhozokból, akkor a nyomozóknak és a bíráknak is kevesebb lesz a dolguk. A kolhozokat jól ismerem. A háború előtt instruktor voltam egy mezőgazdasági kerület pártbizottságán. No meg a fronton is sok mindent megtanultam, zászlóaljparancsnok voltam. Bízom benne, hogy megállom a helyem.

— Azt hiszem, egy kicsit túllőttünk a célon — szólalt meg Glotov. — Hogy képzelitek? A bírót a nép titkos szavazással választja!

— Nem tesz semmit, majd választunk másikat! — felelt egy hang a teremből.

— A végrehajtó bizottság elnöke talán nem választott tisztség?

— Rugyenkót is titkosan választottuk!

— Nem baj, jó lesz kolhozelnöknek a bíró is!

— Szívesen megy, biztos jó elnök lesz belőle!

Filatov, a volt kerületi agronómus kért szót, akit egy hónappal ezelőtt küldtek a távoli „Vorosilov" kolhozba. (Egyébként nagyon kelletlenül vállalta a kolhozelnökséget.)

— Martinov elvtárs, maga helyesen dönt mások ügyében, de a saját feleségét a város melletti kolhozban helyezte el, nehogy elszakadjon az otthoni kényelemtől. Félórai sétával a munkahelyére ér. Miért nem megy a maga felesége a „Lenin Emléke" vagy a „Hajnal" kolhozba? Persze, ezek kicsit messzebb vannak, negyven kilométerre innen! Pedig ott is nagy gyümölcsösök vannak. Ez a dolog valahogy nincs rendjén. Az emberek már beszélnek róla ...

Filatovnak a szemidubovkai gépállomás párttitkára, Marja Szergejevna Borzova felelt:

— Az emberek nem beszélnek semmit, Filatov elvtárs. Ezt maga találta ki! Így helyes, ahogy van. Ha Martinov elvtárs, mint kerületi

párttitkár itt dolgozik, nem küldhetjük a feleségét az isten háta mögé. Mi nem akarjuk szétszakítani a családokat. Nagyon jó munkahelyet kapott egy város melletti kolhozban. Mindenki megérti, hogy másként nem is helyezkedhetett volna el. És Martinova elvtársnő jól dolgozik, szeretik a kolhozban.

Egy másik kommunista, Szicsev agronómus a helyéről felpattanva így utasította vissza Filatov felszólalását:

— Ez demagógia! Ilyen komoly értekezleten, Filatov elvtárs, nem szabadna ilyen ostobaságokat fecsegni.

Végül Martinov válaszolt:

— Ha szükség van rá, elvtársak, kész vagyok bármely kolhozba, bármely faluba elmenni. A feleségem akkor természetesen velem jön. Egy pillanatig sem fogunk tétovázni. Ha kell, elutazunk.

— Nem kell! Legalábbis egyelőre nem!

— Jó kerületi párttitkár kell nekünk! Maradjon csak a helyén!

— Ne hallgass rá, Pjotr Illarionovics! Bolond lyukból bolond szél fúj.

— A nép nem beszél rólad semmi rosszat. Nincs abban semmi, hogy a feleséged itt dolgozik. Utóvégre senki sem akarja, hogy elváljatok!

— Folytasd a gyűlést és ne törődj vele!

Nagyon jól, őszintén beszélt Szkuratov, a városi szovjet elnöke, Scsukin, az állami bank igazgatója, Nyikolenko kerületi instruktor, Szazonov, a rendőrség parancsnoka, és Plotnyikov, a kerületi közoktatási osztály vezetője. Beszédük őszinte hangja azt a reményt keltette, hogy tetteik összhangban lesznek szavaikkal, és hogy ők valóban, ahogy a gyűlésen mondták, szívükkel is érzik, hol a helyük most az igazi kommunistáknak. Látszott rajtuk, hogy mindent el fognak követni azért, hogy kolhozaikat élenjáróvá tegyék.

Scsukin ezt mondta:

— Mindnyájan tudjuk, hogy falvaink fejlődésének nincs más útja, csak a kolhoz és a szovhoz. Ez mindenki előtt olyan világos, mint az, hogy kétszer kettő négy. Ez ma már a politika ábécéje. Pedig volt egy másik út is. Hadd szóljak erről néhány szót azoknak, akik nem tudnak róla, vagy azért, mert még nagyon fiatalok, vagy azért, mert már elfelejtették... Apám vöröspartizán volt, az Első Lovas-

hadseregben harcolt, és a polgárháborúból kitüntetéssel tért haza: Vörös Zászló érdemrendet kapott. Akkoriban pedig nagyon megnézték, hogy kinek adnak kitüntetést. Hazatért, de otthon üres volt a ház, az istálló, csak négy éhes gyerek várta. Én voltam a legidősebb, tizenkét éves. Kölcsönt kapott a szegényparaszt-bizottságtól, vett egy lovat, de az megbetegedett és megdöglött. Újra a hóna alá nyúltak, vettek egy másikat, az meg szántás közben megijedt egy nyúltól, megbokrosodott, és az ekét maga után vonszolva, elvágtatott. Rövid száguldás után összerogyott, mert az ekevas elvágta az inát. Agyon kellett lőni. Mit tehetett az apám? Írni-olvasni nem tudott, szakmája nem volt. Egyetlen dologhoz értett, a földműveléshez. De mivel szántson? Itt a tavasz, s aki nem vet, az nem gazda. Megint csak beállt azokhoz a módos gazdákhoz, akiknél a forradalom előtt napszámoskodott. Elképzelhetik, mit állt ki. Gúnyolták: „No, te hős, érdemrendes, hát ezért harcoltál?" Így kínlódott talán két évig, aztán rossz útra tért; valami lótolvaj-bandába keveredett, és lovakat lopkodott a kulákoktól. Végül a Makarenko-tanya mellett meggyilkoltak. Testvéreimmel együtt egészen a kolhozok megalakulásáig napszámba jártam. Elmondhatom hát, hogy ismerem azt a másik utat... Bár már szovjethatalom volt, amely földet adott a szegény embernek, a kizsákmányolástól mégsem szabadíthatta meg mindjárt az embert. Még ha kapott volna mindenki hitelt, hogy igásállatot és szerszámot vegyen a gazdaságához, akkor is az egyik ember ügyesebb, hamarabb meggazdagodik, a másiknak meg rosszul megy, mert sok a gyerek, betegségek szakadnak a nyakába, s végül is nem volna egyenlőség az emberek között. Így aztán három év múltán újra kulákokra és béresekre oszlana a falu. Kolhozok nélkül sohasem szüntethettük volna meg falun az osztályharcot. Hiszen a háborúk után támasz nélkül maradt asszonyok, árván maradt gyerekek mi mást tehettek volna, mint elmennek a kulákhoz napszámosnak? De mi elzártuk ezt az utat, amelyen visszajutottunk volna a kapitalizmusba, és elvesztettünk volna mindent, amit a forradalomtól kaptunk. A parasztság pedig elindult a kommunisták vezetésével az új, az egyetlen helyes úton. Mi, kommunisták, azt mondtuk a parasztoknak: elvezetünk benneteket egy új útra, meglátjátok, milyen mesésen szép lesz az élet. Mi vezettük a népet erre az útra, megmutattuk a

célt, és most végig is kell vezetnünk rajta, végig, a győzelemig, nincs jogunk letérni valahol félúton!... Ha pedig ma a falunak vezetőkre van szüksége, akkor én, mint a párt tagja, kötelességemnek tartom, hogy a kolhozba menjek. Én nem szakadtam el a falumtól, édesanyám és három húgom ma is a kolhozban dolgozik. Kérem, küldjenek abba a kolhozba, ahonnan eljöttem.

Ezután az ügyész kért szót.

— Tudod, Martinov elvtárs — kezdte, gyűrött zsebkendőjével izzadt nyakát és nyitott inge alatt hatalmas mellkasát törölgetve —, én egy kissé nehézkesen gondolkodom. Lassan kapcsolok. Idő kell ahhoz, hogy valamit végiggondoljak... Ahogy itt ültem és töprengtem, rájöttem: megerősíthetjük káderekkel a kolhozokat, és a kerületi központot sem kell felszámolnunk. Lehet, hogy semmiféle szabálytalanságot sem követünk el...

— Miféle szabálytalanságot? — szakította félbe szelíden Martinov. — De hiszen amit most teszünk, Nyecsipurenko elvtárs, az benne van a Központi Bizottság szeptemberi plénumának határozatában. Olvasd csak el figyelmesebben! A szeptemberi plénum volt számunkra az első csengetés. Miért várjunk a másodikra meg a harmadikra, hogy „Na végre, ez nekünk szól!"

— Nem, ne várjuk, amíg a fejünkre ütnek, mondván: „Ez nektek szól, kutyafajzat, a vonat már indul, ti pedig még mindig nem szálltatok fel rá!" Végső esetben a területi ügyészségről küldenek az én helyembe valakit. Ott sokan vannak... Ami pedig azt illeti, hogy nem harcoltam a szocialista tulajdon elherdálói ellen, és hogy az érzékeim eltompultak, ebben, Martinov elvtárs, nincs egészen igazad. Emlékezz csak vissza: hány olyan eset fordult elő, amikor kommunista követett el bűncselekményt, és el kellett volna ítélni, de ti, itt a kerületi bizottságon nem zártátok ki a pártból, hanem szigorú megrovásban részesítettétek? Borzov például három éven át fedezett a malomban egy veszélyes tolvajt. Mennyit vitatkoztam vele! Persze hogy gondosan meg kell vizsgálni azokat a vádakat, amelyeket egy kommunista ellen felhoznak. Jobban mondva minden vádat, amit állampolgáraink ellen emelnek. De volt olyan idő, amikor különösen óvatosan kezeltük az ilyen ügyeket. Az osztályharc közepette a kulá-

kok, a fehérgárdisták és ki tudja, mifélék mennyi rágalmat szórhattak és szórtak is a mi embereinkre! És most is gondosan kell kivizsgálnunk, mennyi belőle az igazság és mennyi az alaptalan rágalom. De ha már pontosan megállapítottuk, ki vett el az állam vagy a kolhoz pénzéből, miért gyakoroljunk kegyelmet? ... Az egyik sikkasztó gazember annyira szemtelen lett, hogy amikor eljárást indítottam ellene, ezt vágta a szemembe: „Be akar csukatni? Hát többet ér magának az a rongyos tízezer rubel, mint egy jó kommunista?" ... Rendben van, rendet teremtek a „Harc"-ban. Önként jelentkezem.

Bivalih, a termésmegállapító, ezt mondta:

— Elmegyek a kolhozba, ha Moszkva ilyesmit megenged.

A húsüzem igazgatója, Korjagin, bejelentette, hogy súlyosbodott a vakbélgyulladása, emiatt tehát nem mehet a kolhozba, operálni fogják. Ezen a bejelentésen szerfölött csodálkoztak a rendelőintézet kommunista orvosai, akik jelen voltak a gyűlésen. Korjagint ugyanis bikaerős, makkegészséges embernek ismerték. Soha senkinek sem panaszkodott, hogy beteg. Még kartotékja sem volt a rendelőintézetben.

A gyűlésen csak Zsbanov és Korobkin nem szólalt fel. De amikor szavazásra tették fel a javaslatot, ők is „mellette" emelték fel a kezüket.

A gyűlés végén, a határozati javaslat elfogadása után — ez is eltért a szokástól — Martinov megtartotta záróbeszédét.

— Ti, elvtársak, valamennyien sokszor jártatok különböző megbízatásokkal a kolhozokban, jól ismeritek a falut, számotokra a kolhoz kérdései nem újak. De más volt az, amikor alig néhány napig, mondhatnám látogatókként tartózkodtatok a kolhozban, amikor a családotok, a lakásotok messze volt, amikor másvalaki vállát nyomta az igazi felelősség a kolhoz bajaiért, mert ti végül is hazautaztatok, otthagytátok ezeket a bajokat, s nyugodtan aludtátok szép álmaitokat. Amit a szem nem lát, a szív hamar elfelejt. Egészen más lesz a helyzet, ha állandó munkára mentek a kolhozba. Örökre. Talán mégsem örökre, nem mindhalálig — senki sem ismerheti előre sorsának alakulását —, de mindenesetre nem egy-két napra. Azt hiszem, nem szükséges azzal vigasztalnom benneteket, hogy megszokjátok, sőt idő-

vel megszeretitek a kolhozt... Olvashat néha az ember ilyen vigasztaló hangú cikket az újságban: „X kerületben a mezőgazdasági szakemberek és a pártaktivisták nem akarnak a kolhozokban munkát vállalni. Mennyire helytelen felfogás ez! Milyen nemes missziót teljesítenek az ott dolgozó emberek! Milyen szép az élet a természet lágy ölén! Milyen egészséges a falusi levegő!" Emlékszem, egy újságcikk azt bizonygatta, hogy a falusi kemencében főzött káposztaleves sokkal ízletesebb, mint az, amit a városban gázrezsón főznek.

A termen nevetés hullámzott végig, de Martinovnak arcizma sem rezdült. Komolyan folytatta:

— Az ilyen cikkek szerzői hasonlítanak az „Üdvhadsereg" papjaira: „Micsoda eltévelyedés! Milyen szép az élet az erdők fái és a mezők virágai között!" Evangéliumi prédikációk ezek. Nem így kell beszélni a lemaradt kolhozokba induló emberekkel. Férfiasan és őszintén meg kell mondani, mi a helyzet, nem szabad elleplezni a valóságot, mondván: nehogy elijesszük. A falu nem szereti a félénkeket és nincs is szüksége ilyenekre... Szóval én azt mondom, egészen más ez, hogy most állandó munkára mentek a kolhozba. Amikor megérkeztek és körülnéztek, ez legyen az első gondolatotok: „Örökre!"... Ezután egészen más szemmel fogtok mindent látni, olyan ember szemével, akinek ott kell élnie. Egészen biztos, hogy sokkal jobban fogtok dolgozni, mint akkor, amikor megbízottként jártatok ott. Mostantól kezdve nem adhattok senki másnak „szempontokat" és utasításokat, csak magatoknak. És Nyikolenko elvtárs sem fog egy zsákra való „hiányosságot" hozni a kerületi bizottságba, abban a hiszemben, hogy ezzel teljesítette a kötelességét. Ezek elől a „hiányosságok" elől most már nem bújhat el, neki magának kell őket „kiküszöbölnie"... Magatok is a kolhozban éltek, a feleségetekkel, gyermekeitekkel, értük is kell igyekeznetek.

Martinov végigtekintett az első soron. Ott ült Dolgusin, Csumakov, a szemidubovkai gépállomás főmérnöke, és a területi központból érkezett agronómusok.

— Íme, itt vannak azok az elvtársak, akik Moszkvából, Voronyezsből és a területi központból érkeztek hozzánk. Nyilvánvaló,

hogy fáj a szívük, ha arra a különbségre gondolnak, ami moszkvai, voronyezsi életük és falvaink élete között van. Ezt a különbséget megszüntetjük. De ezt csak mi végezhetjük el, tulajdon kezünkkel! A mi kerületünk egyelőre még nem élenjáró, a terület sem a leggazdagabbak közül való, nem Kubany, csak amolyan közepes terület. És nem olyan kolhozba küldjük az embereket, amelyiknek milliós a jövedelme, amelyikben minden ház bádogtetővel van fedve, és a vezetőségnek Pobeda kocsija van. Az ilyen kolhozokat már rendbeszedték. Ha mindenütt ilyen volna a helyzet, akkor nem is lenne már szükség káderekre. Gyenge kolhozokba küldjük az embereket, ahol mindebből a jóból semmi sincs. De lesz! Lesznek fürdőszobás házak, aszfaltozott utcák, Micsurin-gyümölcsösök, kolhoz-szanatóriumok és falusi kultúrházak, amelyekben Shakespeare darabjait adják elő. Lesznek, ha mi megteremtjük őket. De mindezt tulajdon kezünkkel kell megteremtenünk! Ha majd mindenki nagyon fogja akarni, hogy mindezt meg is teremtse, akkor fogunk igazán jól és lelkesen dolgozni. Holnap tíz órakor kezdődik a titkárság ülése. Meghívunk mindenkit, akinek a neve szerepel a jegyzékben. Jóváhagyjuk a pártaktíva határozatát, és megbeszéljük, kit hová, milyen munkára fogunk javasolni.

A gyűlés részvevői nem széledtek szét azonnal. A teremben és a folyosón csoportokra oszolva még sokáig tárgyalták az egyes felszólalásokat, megkérdezték Korobkintól és Zsbanovtól, miért nem szólaltak fel, nagyokat nevettek Korjagin húsüzemi igazgató vakbélgyulladásán és a „Tüske" karikatúráján.

Poszohov, fényképezőgépével az oldalán, kirohant Martinov után az utcára.

— Pjotr Illarionovics! Az elvtársak kérik, hadd menjenek borbélyhoz, szeretnének megborotválkozni mielőtt lefényképezem őket. Ígérik, hogy egy óra múlva itt lesznek. Elmehetnek?

— Ki akar borotválkozni?

— Zsbanov, Nyecsipurenko, Szazonov ...

— Ne engedd el őket. Fényképezd le őket így borostásan, nehogy még meggondolják magukat. És azonnal a lapba! Add át az anyagot a területi újságnak is ... Különben azzal még várj! Majd akkor továbbítjuk, ha mindennel készen leszünk, ha már megválasztották

őket a kolhozokban. Senkit se engedj el, úgy vedd le őket, ahogy vannak. Az ügyészt pedig nevettesd meg fényképezés előtt, hogy ne legyen olyan „savanyú" az ábrázata.

A kolhozparasztok igazolták Martinov elképzelését, szívesen fogadták a hozzájuk küldött vezető funkcionáriusokat. Az elnökválasztó közgyűléseken majdnem mindenütt valóságos ovációval fogadták a jelölteket; előzőleg ugyanis már az újságból értesültek a kerületi pártaktíván történt eseményekről. Mindössze egy-két helyen volt hidegebb a fogadtatás.

A „Vörös Szántóvető" kolhozba Martinov maga kísérte el az új elnökjelöltet, a közoktatási osztály volt vezetőjét, Plotnyikov elvtársat. A gyűlésen találkozott régi ismerősével, Sztupakovval, a traktorosbrigád üzemanyag-szállítójával. A kolhoztagok nemhogy ellenezték volna a régi vezetőség leváltását (nem is volt mit ellenezni, mert hisz az elnököt bíróság elé állították a kolhoz vagyonának elherdálásáért és sikkasztásért), hanem egészen másról vitatkoztak.

Most is az öreg Sztupakov kezdte a vitát.

— Martinov elvtárs, emlékszik rá, hogy amikor télen nálunk volt a traktoros-szálláson és a szovhozokról beszélgettünk, azt mondták rólam, elhajló vagyok. Mintha csak én akarnék szovhozba menni, senki más. Hallgassa csak meg most, mit mond az egész gyűlés.

A kolhoztagok egymás szavába vágva kiabálták:

— Valamennyien szívesen mennénk! Akár most rögtön!

— Plotnyikov elvtárs ellen nincs kifogásunk, lehet, hogy nagyon jó kolhozelnök lesz belőle, mégis jobb volna, ha átvenne bennünket a szovhoz.

— Kérjük, vegyen át bennünket a szomszédos szovhoz, minden vagyonunkkal együtt. Alakítsanak itt egy szovhoz-tanyát!

— Úgyis minden házból járnak már a szovhozba dolgozni.

— A szovhozban a munkabér biztosítva van.

— Ott más a rend. Fegyelem van. Azért jó a termés. Egy tehén ötezer liter tejet is ad egy évben.

— Ott nem úgy van, mint nálunk, ott a brigádvezető nem jelenhet meg részegen a mezőn.

— Jó vezetéssel a kolhozban is megjavulhat a helyzet, de azért mégis jobb volna a szovhozhoz tartozni . . .

— Hallotta, Pjotr Illarionovics — állt fel ismét Sztupakov. — Nem egyedül vagyok, az egész nép így beszél. Nem talál itt egyetlen embert sem, aki ellenezné. Miért is ellenezné? Ha itt megalakítanának egy szovhoz-tanyát, továbbra is itt élhetnénk, megmaradna a konyhakertünk, tarthatnánk disznót, tehenet, úgy, mint eddig, s amellett a szovhoznak dolgoznánk fix fizetésért. A pénzen vehetünk kenyeret — a többi élelem a sajátunkból is kitelik —, s bőven maradna még ruhára, cipőre is. Nem lenne jó az ilyen élet? Ez még jobb, közelebb kerülünk a kommunizmushoz! Ami pedig azt a mo-bi-li-zá-ciót, vagy hogy is mondják, na-ci-o-ná-lást . . .

— Kisajátítás — segített valaki az öregnek.

— Az, az. Attól ne féljenek. Nem sértődünk meg, ha a kolhoz vagyona a szovhozé lesz. Az emberek már régen elfelejtették, mit adtak be a kolhozba. Senki sem őrzi a régi jegyzőkönyveket. Amit pedig közösen szereztünk a kolhoznak — épületet, felszerelést és miegymást —, legyen az is a szovhozé! Előbb-utóbb úgyis oda lyukadunk ki, hogy mindennek egy gazdája lesz: a nép!

— Ha a törvény nem engedi, hogy ingyen átvegyék, akkor fizessen az állam a kolhoz vagyonáért.

— Hisz mi is elég sokkal tartozunk az államnak a különféle hitelekért. Lehet, hogy végül nem is járna semmi.

A „Vörös Szántóvető" kolhoz földjeit szinte körülölelte egy állattenyésztő szovhoz. Ezt a szovhozt Kulebjakin igazgató — mondhatni — mintaszerűen vezette. Az igazgatót az egész környék nagyon jól ismerte mint kitűnő szervezőt, képzett, tehetséges agronómust és fáradhatatlan építőt. A szovhoz munkásai esztendőről esztendőre, bármilyen volt az időjárás, még aszályos években is pompás gabonatermést és takarmányt takarítottak be. S mindezt a kolhoztagok szemeláttára. A szovhoz kultúrotthonában esténként összejött a környékbeli kolhozok fiatalsága, s láthatta a falakon a kitüntetéseket és a díszokleveleket, amelyeket a szovhoz az állattenyésztés magas hozamáért és egyéb gazdasági eredményekért kapott. Az állatállomány egyre gyarapodott, mind újabb és újabb épületeket emeltek, a szovhoznak egyre több és több munkásra volt szüksége, és a

„Vörös Szántóvető" kolhoz sok tagja, bár nem szakított teljesen a kolhozzal, a szovhozban dolgozott.

Sztupakov után mintegy tizenöten szólaltak fel abban az értelemben, hogy csatolják a kolhozt a szomszédos állami gazdasághoz és alakítsák át a falut szovhoz-tanyává.

— Mi nem beszélünk más kolhozokról, Martinov elvtárs —, összegezte a felszólalók véleményét az egyik kolhozparaszt —, nem tudjuk, akarnak-e egyebütt is szovhozba lépni a kolhoztagok, de nálunk mindenki egyetért ezzel a tervvel. Talán az az akadály, hogy azt hiszik, mi nem akarunk munkások lenni? Miért ne akarnánk? A munkásosztály soraiban mindig nagyobb a rend.

Martinov abban állapodott meg a tagsággal, hogy egyelőre semmiképpen sem hanyagolják el a kolhozt, új vezetőséget választanak Plotnyikovval az élén (meg is választották egyhangúlag), fejlesztik a gazdaságot és továbbra is az alapszabályok értelmében működnek. Ha azonban mégis úgy gondolják, egy idő múltán a közgyűlés hozzon határozatot, amely szerint a kolhoz tagjai egyhangúlag be akarnak lépni a szomszédos szovhozba, s felajánlják földjüket és egész gazdaságukat. Ezt a javaslatot küldjék el azután Moszkvába a Miniszter-tanácshoz.

Egy másik kolhozban, a „Dekabristák Emléké"-ben Martinovról szinte csurgott a veríték, amíg rábírta a tagságot, hogy váltsák le a régi elnököt, egy megrögzött iszákost. Az új elnökjelölt ellen a kolhoztagoknak nem volt kifogásuk — Martinov az állami bank volt elnökét, Scsukint javasolta —, de a régit, Griscsenkót, aki tartalékos százados volt és a háború idején mint vadászgép-pilóta szolgált, sem akarták leszavazni. Most is, ahogy ott ült az elnökségben, három sor kitüntetéssel a mellén, lerítt róla, hogy már a gyűlés előtt jócskán felöntött a garatra. Álmosan, borostás képpel, közömbösen hallgatta a közgyűlés lefolyását. A tartalékos százados, érdemrendjei ellenére, olyan szánalmas látványt nyújtott, hogy semmiképpen sem maradhatott meg az elnöki tisztségben.

— Nem szabad őt leváltani, Martinov elvtárs — bizonygatták a kolhozparasztok. — Hiszen jó ember volt! Egyszerű és udvarias. Fellendítette a kolhozt! Az első két évben úgy dolgozott, hogy azon imádkoztunk, nehogy véletlenül elvigyék valami más állásba. Éjjel-

nappal a földeket, az istállókat járta. Úgy magyarázott és beszélt, hogy a megrögzött naplopót is öntudatra ébresztette.

— Igen, fellendítette a kolhozt, de vissza is vetette!

— Hát ami igaz, az igaz! Visszavetette... Most megint hátul kullogunk.

— Mivel visszaélt a nép bizalmával, le kell váltani az elnöki tisztségből! Ki van a leváltás mellett?

A teremben egyetlen kéz sem emelkedett a magasba. Az asszonyok szipogtak, kendőjük sarkával a szemüket törölgették.

— Sajnáljuk szegényt, Martinov elvtárs! Nem lehet csak úgy egyszerűen leváltani. Micsoda szégyen ez neki!

— Mennyi munkát és fáradságot ölt bele a kolhozunkba!

— Vodkát pedig még annál is többet ivott!... Nem, elvtársak, a részegeskedők olyan sok kárt okoztak a kolhozoknak, hogy fel kell kelteni ellenük a nép haragját! Nem hagyhatunk egyet sem közülük vezető állásban. Hiszen azt mondják, nincs olyan nap, hogy a ti elnökötök be ne rúgna. Gyönyörködjetek benne, nézzétek, a gyűlésre is részegen jött el.

— Még a tegnapitól fáj a feje, Martinov elvtárs.

— Annyira átitatódott szesszel, hogy ha egy hónapig nem inna, akkor is pálinkaszagú lenne. Ki van amellett, hogy leváltsuk?

A terem ismét csendes maradt. Mindössze két-három kéz emelkedett bátortalanul a magasba. Megint csak sóhajtozás és szipogás hallatszott...

— Martinov elvtárs, mi magunk rontottuk el a szerencsétlent — szólalt meg egy asszony. — Mi rontottuk el, mi vagyunk a bűnösök, és most azt akarja, hogy ellene szavazzunk!... A kolhoz nagy, mi sokan vagyunk, ő pedig egyedül. Az egyik házban keresztelő, a másikban névnap, amott lakodalom, emitt lakásszentelő. Mi pedig nem szerénykedtünk, csak hívtuk: „Gyere már be, Nyikolaj Andrejics, ne vesd meg a mi szerény meghívásunkat!" Nem gondoltunk arra, hogy ha mindenkinél csak egy pohárkával iszik, mennyi lesz az összesen! Akkora tartályra való, amilyenben az állomáson a petróleumot tartják. Mi vagyunk a bűnösök, nem ő! Aztán úgy rászokott a méregre, hogy most már egyetlen napig sem tud meglenni nélküle!

— Itt lakodalom, ott keresztelő, meg aztán, „adj egy fogatot, hogy a vásárra mehessek", és ilyenkor is fél litert a zsebébe csúsztatni, mi?...

Az egész terem felháborodva zajongott.

— Ilyesmi sohasem fordult elő! Ezt nem lehet róla mondani!

— Alaptalanul gyanúsítja őt, Martinov elvtárs!

— Ilyesmivel nem foglalkozott!

— Nem lehet megvesztegetni!

Martinov kissé zavartan, bűntudatosan nézett az asztalnál bóbiskoló kolhozelnökre.

— Bocsánatot kérek. Egyszóval becsületesen ittad le magad a sárga földig?

— Becsületesen, becsületesen!

— Csak az a bűne, hogy iszik, semmi más!

— De hát ebből mégiscsak hasznot húz valaki a kolhozban — folytatta Martinov rendületlenül. — Ha az elnök mindig részeg, akkor, ha ő maga nem is gazember, de mások nyugodtan garázdálkodnak!

— Ez már igaz, van aki garázdálkodik. Mint a közmondás mondja: nincs itthon a macska, cincognak az egerek!

— Feketepéter-tanyát szerveztek.

— Milyen tanyát? Feketepétert?

— Az egyik brigádvezetőnél jön össze a társaság. Az a „Feketepéter-tanya"! Pénzbe kártyáznak.

— Ha ezektől akar valamit az ember, fél liter nélkül ne is próbálkozzék.

— Nekünk nem adtak el malacot, de maguknak a munkaegységre kettőt is kiírtak!

— Elitták a kolhoz szénáját!

— Egy részét elitták, más részét engedték tönkremenni. Senki sem vigyázott az etetőkre, akik úgy szedték a szénát a kazalból, hogy fenékig beázott.

Martinov makacsul fújta a magáét:

— Mindennek az az oka, hogy a kolhoznak nincs feje. Ilyen állapotokat nem szabad tovább tűrni.

— Hej, elnök elvtárs — kiáltott fel keserűen az egyik kolhoztag, és a padra vágta a sapkáját —, ha nem mentél volna be az első házba, amikor hívtak, akkor most minden rendben lenne. Azt kellett volna mondanod: ne haragudjatok, nem mehetek, az orvosok eltiltottak az alkoholtól, és ne is kínáljatok, mert még a szagát sem bírom. Az emberek hozzászoktak volna ahhoz, hogy nem iszol, és nem is hívtak volna. De ha már egyhez elmentél, akkor el kellett menni a másikhoz és a harmadikhoz is, mert még megsértődnek. „Mi az, elnök elvtárs, te ezeknél lakodalmon voltál, amazoknál névnapot ünnepeltél, csak a mi lakásszentelőnkre nem akarsz eljönni?" Hát persze, hogy aztán megszédültél. A gyengeséged volt a baj oka. Gyenge a jellemed!

— Ha gyenge a jellemem, akkor nem vagyok elnöknek való — állt fel Griscsenko. — Ne is vesztegessétek az időt. Magam is arra fogok szavazni, hogy leváltsanak... Elvesztettem a „sebességemet"... Így van ez, elvtársak. Ez tény. Olyasféle szerepet töltök itt be, mint a jégpáncél a repülőgép szárnyán: lefelé húzom a kolhozt... Válasszátok meg Scsukin elvtársat. Ismerem még a bankból, eleget veszekedtem vele. Jó gazda lesz, az biztos. Befejeztem — és lehuppant a székre.

Martinov némi gondolkozás után módosította javaslatát:

— Nem fogjuk Griscsenkót megbüntetni. Beteg ember, gyógyítani kell. Van egy külön kórház az alkoholisták számára. Megpróbáljuk kigyógyítani, hogy visszatérhessen a rendes életbe... A következőket javaslom tehát: mentsük fel Griscsenko elvtársat a kolhozelnöki tisztség alól, és küldjük gyógykezelésre. Egyetértetek? Nem leváltjuk, hanem felmentjük... Az új elnöknek — ha meg fogjátok választani — ez komoly figyelmeztetés lesz. Legyen szilárd jellemű kezdettől fogva. És ti, elvtársak, ti is vonjátok le ebből az esetből a tanulságot: ne üldözzétek az elnököt vendégszeretettel. Ne vigyétek kísértésbe! Kezdettől fogva. Ne akarjatok belőle örömapát meg keresztapát csinálni. Tartsátok meg az esküvőket és a keresztelőket az elnök nélkül. Valóban, ilyen kolhoz, mint a tietek — amelyhez nyolcszáz család tartozik — nem egy embert, de még egy elefántot is részegségre szoktathat!

Így aztán, sírva-vigadva, megszavazták Griscsenko felmentését, és Scsukint választották meg a kolhoz elnökévé.

Zsbanov az olesenkai gépállomás párttitkára lett, Bivalih pedig az egyik kolhoz elnöke. De egyik sem igyekezett a családját is maga után vinni. Bivalih nyilván abban reménykedett, hogy a felettes szervek nem hagyják majd jóvá áthelyezését. Hogy a másik miben reménykedett, nem lehet tudni; talán abban, hogy hamarosan ismét kiemelik az alacsonyabb beosztásból valamilyen kerületi funkcióba.

Korjagint, a húsüzem igazgatóját valamelyik, orvostudományban jártas barátja valószínűleg kioktatta a vakbélgyulladás tüneteire, mert olyan élethűen szimulált, hogy a mentők a kórházba szállították. Ott gyorsan megoperálták, vakbélgyulladást nem találtak nála, de kivágták a vakbelét, bevarrták a hasát, aztán azt mondta az orvos: „Ha begyógyul a sebe, elmehet bátran akár a legtávolabbi kolhozba, ahol még felcser sincs. Garantáljuk, hogy vakbélgyulladása soha többé nem lesz!"

Korobkin az aktívaülés utáni napon felment Martinovhoz, a kerületi pártbizottságra. Egyetlen éjszaka lefogyott, arca beesett és fakóvá vált.

— Nem mehetek, Pjotr Illarionovics, nem mehetek!... — nyögte ki, s leült, lehorgasztotta fejét, tenyerével dörzsölte kopasz, viaszsárga koponyáját. Úgy rémlett, mintha kopasz fejbőre, amely máskor úgy csillogott-villogott, mintha belakkozták volna, most fénytelen ésráncos lenne. — Nem tehetem... „Örökre!"... Kérem, legyen emberséges, értsen meg. Mindenkinek megvannak a hajlamai... Lehet, hogy ez betegség nálam. Talán valami történt velem még gyermekkoromban, ami egész életemre kihat... A feneketlen őszi sártenger, a hosszú téli esték a petróleumlámpa mellett, a kutyavonítás!... Micsoda unalom!... Megborzadok, ha rágondolok. Falun elveszítem az étvágyamat, nem tudok aludni, súlyosan megbetegszem. Nem tudok majd dolgozni, a munkámnak nem lesz semmi haszna...

Martinov tágra nyitott szemmel, csodálkozva hallgatta Korobkint. Milyen szánalmas volt ennek a nagydarab embernek a kétségbeesése! Pedig milyen tekintélyesen, magabiztos léptekkel járt-kelt a kerületi hivatalokban, milyen lendülettel szólalt fel a kerületi plénumokon, mondván: „Némely kolhozelnök bűnös módon lebecsüli a

silótornyok építésének jelentőségét. Javaslom, figyelmeztessék ezeket az elvtársakat, hogy a silótornyok építésének elgáncsolása megengedhetetlen!"... Most mintha főbe ütötték volna. Valóban, ilyen gyenge idegzetű embertől egy elhanyagolt kolhozban nem sokat lehet remélni.

— A petróleumlámpa ellen már van orvosság — mondta Martinov. — Építs egy helyi villanytelepet. Az építéshez értesz. Te vezetted a végrehajtó bizottság építési osztályát.

— Ne tréfáljon, Pjotr Illarionovics!... Nemcsak a petróleumlámpáról van szó. Általában utálom a falusi életet. Ez a véremben van. Mindig, egész életemen át a városhoz vonzódtam, a munkásosztályhoz!

— Álljunk meg egy szóra, Korobkin elvtárs. Miért van ez a véredben? Úgy emlékszem, láttam a káderlapodat: parasztszármazású vagy, falun nőttél fel?

— Igaz, parasztszármazású vagyok... De soha nem gondoltam, hogy egész életemet falun töltsem. Nem szántottam én soha... Még egy lovat sem tudtam befogni... Amint beléptem a Komszomolba, mindjárt megtettek titkárnak a faluszovjetben. Aztán én intéztem a személyazonossági igazolványok kiadását. Később elköltöztem hazulról és egy művelt családnál, az állatorvos-segédnél béreltem szobát. Tiszta és kényelmes szobám volt. Amikor felvettek a pártba, akkor sem dolgoztam a kolhozban. Az állami biztosítónál kaptam állást, később a fogyasztási szövetkezet elnöke, majd a keltető állomás igazgatója lettem, végül pedig a malmot vezettem. Miután a malom leégett, áthelyeztek a kerületbe... Pjotr Illarionovics — könyörgött Korobkin — küldjön engem tanulni a területi pártiskolára!

— Attól félek, most mégiscsak kolhozban kell majd dolgoznod. Várjunk a tanulással.

Korobkin remegő kézzel a belső zsebébe nyúlt, kihúzott belőle valamit, a térdére helyezte és tenyerével letakarta.

— Mi az? — kérdezte Martinov.

— Ha így áll a dolog... akkor kénytelen leszek... Ha nem érti meg az én helyzetemet...

— Mit vettél ki a zsebedből?

Korobkin megmutatta Martinovnak a párttagsági könyvét.

— Ú-úgy!

— Értse meg, Pjotr Illarionovics, nem könnyen szánom el magam erre a lépésre. De kénytelen vagyok. Nem tehetek másként!... A feleségem sem megy, semmi áron nem megy a kolhozba. Mit tegyünk, váljunk el talán? Tizenöt éve élünk együtt, gyerekeink vannak...

— Ha magad átadod, akkor... — Martinov kivette Korobkin görcsösen összeszorított ujjai közül a párttagsági könyvét, kinyitotta a páncélszekrényt, betette a könyvecskét és kulcsra zárta az ajtót. — Egyelőre átvettem megőrzésre. De a titkársági ülésre azért meghívunk...

Szeretett volna most jól belelátni ennek az embernek a lelkébe, s ezért részvétteljes modort erőltetett magára, mintha sajnálná a történteket.

— És mit szándékozol ezután tenni? Hogyan fogsz élni? Ezek után — úgy hiszem, magad is érted — nem maradhatsz a végrehajtó bizottságban, vezető beosztásban.

— Értem... tudom... Majd találok valami más munkát. Mégiscsak művelt ember vagyok, tapasztalt... Persze, olyan fizetést nem kaphatok... de a feleségem könyvelő, jó állásban van. Saját házunk és szép nagy kertünk is van... Megélünk valahogy.

Martinov járkálni kezdett a szobában.

— Azt mondod, hogy a munkásosztályhoz vonzódtál? Miért nem mentél fiatal korodban, amikor még komszomolista voltál, Magnyitogorszkba? Itt nálunk, Troickban, milyen gyárak vannak?... A tintatartóhoz vonzódtál te, nem a munkásosztályhoz! Te, te kerületi írnok!... De könnyen megváltál a párttagsági könyvedtől!

Nem bírta tovább türtőztetni magát. Az ajtóhoz lépett, egyetlen mozdulattal kivágta, és rekedtes, fojtott hangon rászólt:

— Menj innen! Te élősdi!

Korobkin meggörnyedve, mintha egyszerre fél méterrel alacsonyabbá vált volna, roggyant lábbal kisomfordált a szobából.

A titkárság első ülésén kizárták a pártból. Ugyanezen az ülésen kizárták Fedulovot is. Amikor közelebbről megvizsgálták ügyét, már nem volt kétséges, hogy ugyanolyan „kerületi írnok", mint Korobkin, de amellett még szélhámos is. Kiderült, hogy nemcsak azt az épület-

fát „kapta", amelyből a házát felépítette, hanem még sok minden mást is szerzett a „Harc" kolhoz raktáraiból „önköltségi áron". Ezért elsüllyesztett minden feljelentést, amely ebből a kolhozból a végrehajtó bizottsághoz érkezett. Fedulovot nemcsak a pártból zárták ki, hanem átadták a bíróságnak is. Korjagin „vakbélgyulladásának" megtárgyalását elhalasztották. Megvárják, míg kijön a kórházból.

Egy hét elteltével minden kolhozban, amelyben tervbe vették az elnök leváltását, megtörtént az új elnök megválasztása. Rugyenko, Gribov és Nyikolenko családostul azonnal új lakóhelyére költözött. A kerületi hivatalokban az eltávozottak funkcióit ideiglenesen helyetteseik töltötték be.

Ezekben a napokban Martinov sok táviratot kapott, többször felhívták telefonon a területi központból, sőt még Moszkvából is.

— X elvtárs a mi káderein k jegyzékén van. Hogyan merte hozzájárulásunk nélkül más munkára áthelyezni?

— De milyen más munkára? Nagyon fontos munkára tettük. Nem limonádét árul valamelyik bódéban. A tűzvonalba küldtük . . . kolhozelnöknek.

— Ez önkényeskedés!

Amikor a vonal másik végén kiabálni kezdtek, Martinov nyugodtan csak ennyit mondott:

— Tegyen panaszt a Központi Bizottságnál. Mi úgy értettük a szeptemberi plénum határozatát, hogy a legjobbakat küldjük a kolhozokba. Ha rosszul értettük, majd korrigálnak bennünket. Tegyen panaszt, haladéktalanul, ne vesztegesse a drága időt!

Ezután a beszélgetés rendszerint megszakadt, a kagylót mindkét oldalon a helyére tették.

. . . Késő éjszaka, Martinov már éppen lefeküdni készült, amikor csengett a telefon. A telefonközpontos figyelmeztette: „kapcsolom a területi bizottság első titkárát!" Ezt a hívást már régóta várta.

— Halló, te vagy az, Martinov?

— Igen, én, Alekszej Petrovics.

— Hogy vagy?

— Köszönöm kérdését, jól.

— Hogy szolgál az egészséged? És a család?

— Az is jól van.

— Azt mesélik: „betöröd" az embereket.

— Miért „törném" be őket, Alekszej Petrovics? Kereket csinálunk, hámot varrunk, téglát égetünk, de embereket nem „törünk be".

— Mondd csak, mit csináltál ott a káderekkel?

— Hát erről van szó?!

A területi titkár hangja olyan erősen hallatszott a kagylóból, hogy Nagyezsda Kirillovna (Martinov felesége), ha nem is akarta volna, akkor is jól hallhatta az egész beszélgetést. Férjének komoly arcát látva, tenyerét hevesen dobogó szívére szorította, és melléje telepedett a díványra.

— Hozzánk, a területi bizottságra egész halom panasz érkezett rád, barátom.

— Hogyhogy egész halom, Alekszej Petrovics? Az elvtársak többsége önként ment a kolhozba. Akkor mire panaszkodnak?

— Ha nem is egész halom, de kaptunk néhány levelet... No, és hogyan gondolod a kerület életét a VB-elnök nélkül? Ügyész nélkül?

Martinov hozzáfogott, hogy részletezze tervét, de a területi titkár félbeszakította:

— Jól van, értem... Tőlünk akarsz kádereket kérni. Hát persze, magam is erre gondoltam, amikor elmondták, mit csináltál. Ismerlek már egy kicsit... Kitaláltam, mit akarsz. Hát végrehajtó bizottsági elnököt adunk nektek. Tudod kit? Mityint, a vízgazdálkodási igazgatóság főnökét. A területi „főöntözőt", ahogyan nálunk nevezik. Értelmes, erélyes fiú. Helyette kérünk valakit a minisztériumból. Ügyészt is kaptok, majd találunk valakit a területi apparátusban. Mi is kiürítjük a hivatalainkat, mindenkit a kerületekbe küldünk, talán még a másodtitkárt is. Néhány kerületben meg kell erősítenünk a vezetést... Mindez jó és helyes, Martinov elvtárs. De valami panasz van rád: nem kollektíve, hanem a titkárság határozata nélkül hajtottad végre a tervedet.

— Dehogy a titkárság határozata nélkül! Később, a titkárság ülésén az egészet jóváhagytuk. A mi titkárságunknak kilenc tagja van, a pártaktíván pedig kétszázan voltak. Először megkérdeztük a kerületi pártaktíva véleményét. Mi a helytelen ebben?

— Úgy? És ezután foglalkozott vele a titkárság?

— Természetesen.

— De miért nem tőled tudom meg mindezt, miért azokból a levelekből, amelyeket a megsértett emberek írtak? Miért nem mondtál el nekem mindent, amikor kigondoltad ezt az „operációt"? Miért nem hívtál fel? Talán féltél tőlem?

— Ugyan, Alekszej Petrovics, mitől féltem volna? . . .

— De azért kételyeid csak voltak: „Hátha nem engedi meg? A legjobb lesz, ha befejezett tények elé állítjuk a területi bizottságot." Igaz? . . . Kár volt ilyen sokáig hallgatnod. Hiszen a többi kerületben is meg kell erősíteni a kolhozokat. Ti megtaláltátok a módját, hogyan lehet ezt a kérdést megoldani. El kell mondani a többieknek is. Régi újságíró vagy, írd csak le színesen a területi újságnak, hogyan folyt le nálatok a pártaktíva ülése . . . Mikor küldöd a cikket? Holnap? Jó?

Nagyezsda Kirillovna mosolygó szemmel nézett férje arcába, és beletúrt sűrű üstökébe. A férfi könnyedén eltolta magától feleségét.

— Ide figyelj, Martinov elvtárs . . .

— Hallom.

— Mi is átcsoportosítjuk a káderekét. Egyeseket a kerületekbe küldünk, másokat a kerületekből idehozunk . . . Mit szólnál hozzá, ha téged is idehelyeznénk a területi bizottságra?

— Hogyhogy a területi bizottságba?

— Hát úgy, hogy itt fogsz dolgozni. Találunk majd neked való beosztást. Nem instruktor leszel, annál több. Mit szólsz hozzá? A területi bizottságnak is szüksége van emberekre.

— No, még ez hiányzott! — szaladt ki Martinov száján.

— Mi „hiányzott"?

— Miért szakítanának el engem a kerülettől? Hisz nem is csinálhattam még semmi különöset. Túlságosan rövid ideje vagyok itt. Nem, nem. Sehogy sem akaródzik nekem innen elmenni.

— Gondolkodj rajta!

— Még gondolni sem akarok rá. Nem is fogok.

— Miért vagy ilyen szeszélyes? Úgy beszélsz, mint egy kislány, akit akarata ellenére férjhez akarnak adni.

— Bocsásson meg, Alekszej Petrovics, de én nem megyek a terü-

leti bizottságra. Nem megyek el a kerületből. Hacsak le nem váltanak... Egyszer, beszélgetés közben itt az elvtársak közül valaki azt mondta: ha egy tiszt sokáig ütegparancsnok, akkor az ütege mindig a célba talál. Miért kellene engem oly gyorsan kiemelni? Még a kerületet sem vezetem úgy, ahogy kellene... Nem, Alekszej Petrovics, kérem, hagyjon itt. Éppen hogy kezd a munka jól menni!... Az elvtársak, akiket a kolhozokba küldtünk, szívesen mentek, becsülettel, és számíthatunk rá, hogy fellendül a munka. Most lehet itt csak igazán dolgozni. Eredményeket szeretnék a kerületben felmutatni, eredményeket, amelyeket én magam vívtam ki, hogy aztán örülhessek nekik, gyönyörködhessek bennük!... Nem, nem! Nem akarom. Nagyon kérem!

— Nem akarsz?... Hej, barátom, ha tudnád, milyen nehéz nekem itt a területi bizottságban!... No, jól van, aludj nyugodtan. Egyelőre békén hagyunk. Üdvözlöm a feleségedet.

— Itt ül mellettem. Ő is üdvözli magát.

— Köszönöm. Hátha szövetségesre találok benne és közös erővel meggyőzünk téged.

— Aligha. Ő is rázza a fejét. Már megszerette ezt a kerületet. Az egyik kolhozban ötven hektár fiatal gyümölcsöst telepített, szeretné kivárni az első almatermést.

— Szóval örökké ütegparancsnok szeretnél lenni?... Ez nem volna egészen helyes. Ki lesz akkor a hadosztály- meg a hadseregparancsnok? A tábornokok sem tábornoknak születtek, ők is alulról haladtak felfelé... Harmincadikán lesz a területi bizottság plénuma. Megkaptad a táviratot? Gyere be korábban, a plénum előtt keress fel, beszélgetni akarok veled a káderekről, milyen erőkre van szükséged, milyen munkakörbe... Látom, megfogtad a dolog végit, Martinov elvtárs, nagyszerű fiú vagy. De ravaszkodni nem kell. Ilyen kérdésekben mi mindig támogatni fogunk. Jóéjszakát! Minden jót!

— A viszontlátásra, Alekszej Petrovics!

Nagyezsda Kirillovna örömtől ragyogó arccal átölelte s megcsókolta férjét.

— Ezt meg miért kaptam?

— Semmiért... Azért, mert minden jól végződött!

— Azért? ... És ha rosszul végződött volna, ha megrovást kaptam volna a káderek pocsékolásáért, akkor nem csókoltál volna meg?

— Te csacsi! — Nágya hangosan felkacagott és cuppanós csókot nyomott az arcára.

— Szép dolog! Még mit nem mondasz? ... A területi bizottság titkára nem szidott össze, a nép, úgy látszik, szintén elégedett velem, de a feleségemnek „csacsi" vagyok.

— Ez az alulról jövő kritika, titkár elvtárs! Megdicsértek, felkértek, hogy írj egy cikket az újságba! ... Úgy látszik, máris elbíztad magad! Szeresd a kritikát, mint a feleségedet!

Martinov és felesége még sokáig nem tudtak elaludni. Az utóbbi napok eseményeiről beszélgettek. Tréfálkozva bosszantották egymást, semmiségeket mondtak egymásnak, izgatottak és boldogok voltak, mert minden jól végződött, és félelem nélkül nézhetnek a következő nap elé, mert bizonyos, hogy helyes úton járnak.

Reggel, amikor Martinov felébredt, első gondolata a területi titkárral folytatott éjszakai beszélgetése volt. Felkelt, az ablakhoz lépett, ahonnan szép kilátás nyílt a rétekre, a folyópartra; a túlsó partról idelátszott a fiatal nyírfaerdő, még távolabb pedig egy falu kapaszkodott a domboldalra.

— Nem, nem megyünk mi innen sehová. Legalább még öt évig itt szeretnék élni. Igaz, Nágya? Megszerettem ezt a városkát, ezt a kerületet. Jó nép lakik ezen a tájon ... Itt kell dolgozni most. És úgy kell dolgoznunk, hogy az emberek később majd csak jót mondhassanak rólunk ...

1954.

I

Február végén Martinov, Dolgusin, a nagyezsgyinkai gépállomás igazgatója, Opjonkin, a „Szovjethatalom" kolhoz elnöke és Mityin, a kerületi végrehajtó bizottság új elnöke a területi pártbizottság plenáris ülésről hazafelé tartott Troickba.

A sofőr melletti ülést Martinov átengedte a kövér Opjonkinnak, mert a Pobeda hátsó ülésén az ugyancsak jól megtermett Mityin és Dolgusin mellett nem fért volna el. Útközben épp elég bajuk volt: többször is az árokba hajtottak, a kocsi gyakran megfarolt, az emelkedőkön pedig tolni kellett. Egész úton sűrű, kövér esőcseppek verték az ablakot.

Ebben az esztendőben egészen szokatlan tél volt. Novemberben és decemberben keményen fagyott, sok hó esett. Januártól kezdve meg majd mindennap eső esett, sötét fellegek borították az eget, és egymást érték a viharok, záporok, mintha csak nyár lett volna. Szilveszterkor még villámlott is. A parasztokat az őszi vetés sorsa nyugtalanította. Az eső után újra havazott, és az ismét beköszöntő fagy kemény jégpáncéllá változtatta a hótakarót, s alatta befulladt az őszi vetés.

Délután kettőkor indultak a városból, de estig a felét sem tették meg az útnak. Vaszilij Ivanovics, a sofőr korán meggyújtotta a kocsi lámpáit. A megerőltető vezetéstől verejtékcseppek gyöngyöztek a homlokán. Sapkáját tarkójára tolta, és a pufajka ujjával minduntalan a homlokát törölgette. A mélyedésekben megmaradt hóból felszálló köd és az eső miatt alig látta az utat. Helyenként hatalmas tócsákon gázoltak keresztül, az ütköző előtt forrásként bugyborékolt a víz,

és minduntalan beleragadtak az elárasztott dűlőút láthatatlan gödreibe. Még vagy hatvan kilométert kellett megtenniük sötétben, jégen és vízen át, az autó lámpáira bízva magukat. Veszélyes útszakasz állt előttük: Anasztaszjevka előtt közvetlenül az út mellett mély szakadék húzódott, és ettől különösen félt a sofőr.

— Ha tudnám, hogy kész a híd, mehetnénk Kugyincevo felé — mormogta Opjonkin az orra alatt, sapkájával a párás szélvédőt törülgetve. — Talán befejezték már a javítást. Mert itt aligha kapaszkodunk fel a hegyre most...

— Megtoljuk a kocsit — jegyezte meg komoran Martinov.

— Egy teljes kilométert!...

Opjonkin mint régi kolhozelnök, értekezleteken vagy útközben minden szabad percet kihasznált alvásra. Most is az ülés támlájára hajtott fejjel bóbiskolt. Dolgusin moszkvai emlékeiről, előző munkahelyeiről — a minisztériumról és a trösztről mesélt Mityinnek. Martinov hallgatott, kibámult az ablakon. A kocsi lámpájának fényében egy-egy pillanatra felvillant egy szalmakazal, magányos útjelző a keresztútnál, s rajta, hogy hány kilométer a legközelebbi falu... Lehet, hogy nappal erre hajtották a csordát, és egy tehén az oszlopnak dörgölőzött, mert a nyíl az ellenkező irányba mutatott. Ha hinne neki az ember, aligha jutna egyhamar emberlakta helyre, ahol a fárasztó éjszakai utazás után megmelegedhetne, forró teát ihatna és a padkán kinyújtóztathatná elgémberedett tagjait, kiegyenesíthetné fájós derekát...

Martinovnak eszébe jutott tegnapi beszélgetése a területi pártbizottság titkárával. Nem valami kellemes beszélgetés volt, inkább olyan fejmosás-féle.

Krilov még decemberben járt náluk, beutazta Martinov kíséretében a kerületet, s azt tanácsolta neki, hogy újévtől kezdve adjanak minden hónapban előleget a kolhoztagoknak a ledolgozott munkaegységek alapján. Martinov nem lelkesedett nagyon a javaslatért, de azért elfogadta, legalábbis ígérte, hogy megvitatja a kolhozelnökökkel. A megbeszélés azonban azzal végződött, hogy mindössze három kolhozban kezdtek előleget adni. Martinov úgy gondolta, hogy a területi titkár túlságosan előre szalad, egyelőre megvalósíthatatlan tervekkel foglalkozik. Havonta előleget csak a leggazdagabb, biztos

jövedelmű kolhozokban lehet kockázat nélkül fizetni, különben év végén még megeshet, hogy a parasztok fizetnek, mert a kolhoz jövedelme nem fedezi az előlegeket.

A plenáris ülés után Krilov behívta a szobájába Martinovot, és jól lehordta a huzavona miatt.

— Beszélgetésünk óta három hónap telt el, és te lényegében semmit sem csináltál! Csak azért nem mostam meg a fejed a plénum előtt, mert még nincs rendelet. Az előleg a mi kezdeményezésünk, és hát senkit sem szidhatok le amiatt, hogy nem végez el valamit, amit a törvény nem követel meg. De számítottam rád, mert azt hittem, hogy van érzéked az újítások iránt. Hát alaposan csalódtam benned, Martinov elvtárs! Hiszen megígérted! Ha ezt tudom, másik párttitkárral beszélem meg.

Martinov magyarázkodott, kifejtette aggályait, hogy korai még a bizonytalan jövedelmű kolhozokban az előlegfizetés. Krilov félbeszakította:

— Ha csak a leggazdagabb kolhozokban lehetne bevezetni, akkor nem lenne fontos. Én azonban úgy látom, hogy az előlegfizetés éppen a lemaradó kolhozok fellendítésének egyik fontos eszköze.

Csak most, a második beszélgetés után, a nehézkessége, maradisága miatt kapott szemrehányások nyomán értette meg Martinov a párttitkár elképzelésének „dialektikáját".

— A lemaradó kolhozokban nincsenek annyira érdekelve a tagok a közös munkában. Épp az ilyen kolhozokban kell bevezetni, hogy havonta előleget fizessenek! Épp ott, ahol fennáll a veszély, hogy alacsony lesz az évi jövedelem! Ott kell „kockáztatni", hogy megjavítsák a munkafegyelmet, és így is biztosítsák a nagyobb jövedelmet. A kolhoz elnökét ezzel kényszerítjük, hogy tizenkétszer olyan jól dolgozzék!

Martinov csodálkozva megkérdezte:

— Miért éppen tizenkétszer?

— Mert tizenkét hónap van az évben.

„Igaz — gondolta Martinov, és nagyon bánta, hogy nem értette meg hamarabb a dolgot. — Persze, hogy minden kolhozelnök felelőssége megnövekednék. Hozzávetőleges számítás szerint valóban a tizenkétszeresére. Eddig minden évben egyszer, január elseje

után ült le az elnök a könyvelő mellé, vett elő tollat és papírt, hogy minden garast számbavegyen. Ezután majd havonként ügyelnie kell a pénzügyekre. Az egyszeri elosztás mellett az ember könnyen fatalistává válhat. Amennyi terem, annyit aratunk. Mi sem egyszerűbb, mint istenre hárítani a felelősséget. Ha azonban az elnök megígérte az embereknek, hogy minden hónapban leguberál három rubel előleget minden munkaegységre, akkor ha belegebed is, elő kell teremtenie!... Kimegyek az egyik ilyen kolhozba, összehívom a vezetőséget, és ceruzával a kézben számbaveszünk minden lehetőséget, minden garast, amelyet fel lehet használni az előlegek kifizetésére. Felállítjuk a havi mérleget. Egy hónapban minden fejőnőnek ennyi és ennyi tejet kell kifejnie, ez összesen ennyi és ennyi. Ennyi és ennyi disznót, ilyen és ilyen súlyúra kell hizlalni. A szalagfűrész áll, pedig a városban a vállalatnak deszka kell. Elvállaljuk, éjjel-nappal dolgozunk, csak legyen elég fűrészelni valónk. Az öregek munka nélkül lődörögnek, pedig mind ért valamihez, ki a kosárfonáshoz, ki a söprűkötéshez. Adunk nekik is munkát. A folyóban sok a hal, vannak halászaink, miért nem szerzünk hálót? A felesleges igásállatokat be fogjuk fuvarozni az erdőről. Lám, mi mindennel lehet pénzt keresni! Minden kolhozban van valami lehetőség. Ha pedig a kolhozparasztok megértik, hogy a tervezett előleg kifizetéséhez feltétlenül teljesíteni kell a bevételi előirányzatot, akkor mindből valóságos revizor lesz: Marja Agafonova nem fejt annyi tejet, amennyi elő volt írva — gyerünk csak a közgyűlés elé: »Felborítod a márciusi tervet, miattad veszítünk el minden három rubelből tíz kopeket!« Nemcsak az ellenőrző bizottság, hanem az egész nép ellenőrizni fog. Úgy fognak majd dolgozni, hogy az év végén minden három rubelhez még öt rubel kerüljön... Meg most már olyan kolhozelnökeink vannak, akik bármilyen feladatot meg tudnak oldani. Nincsenek többé köztük naplopók meg részegesek, akik fütyülnek az egészre. Rugyenko, Szazonov, Gribov — olyan emberek, hogy csak egy-egy jó ötletet kell adni nekik... Fene egye, kellemetlen helyzetbe kerültem. Maradinak neveztek, és joggal! Hát így vagyunk, Pjotr Illarionovics? Valóban elvesztetted az érzékedet az újítások iránt?"...

Egyéb kellemetlenségei is voltak tegnap.

Martinov szóról szóra emlékezett a területi pártbizottság lapjának

szerkesztőségében folytatott beszélgetésre, ahová az ülés után tért be. És szinte szóról szóra emlékezett arra a két levélre is, amely két különböző járásból érkezett a laphoz.

— A bolond, ha imádkozik... — idézte hirtelen fennhangon a közmondást Martinov. — Úgy látszik, még egy cikket kell írnom.

Opjonkin felriadt:

— Miről beszélsz?

— Kiderült — fordult Martinov valamennyiükhöz —, hogy a területünkön felütötte a fejét a „martinovizmus". Aggasztó jelenség. Levelet is írtak róla már az újsághoz.

— Hát az meg mi a szösz?

— Hűbelebalázs módjára való gazdálkodás a kolhozkáderekkel.

— Micsoda?!

— A verhnye-nyikolszki és a podgornojei kerületben szétdobálták a kádereket. A mi példánkat akarták követni, de balul ütött ki. A kolhozokat nem erősítették meg, de a hivatalokat „lefejezték".

— Hogy történt? — kérdezte Dolgusin Martinovhoz fordulva. — Nagyon érdekes!

— Köszönöm szépen! Most engem szidnak érte. Felháborodott levelet írnak... Verhnye-Nyikolszkban felolvasták azt a cikkemet, amelyet a pártaktíva után írtam, és pontosan úgy tettek, mint mi: kolhozelnököt csináltak a végrehajtó bizottság elnökéből, a járási ügyészből, a rendőrparancsnokból, a bank igazgatójából és a bíróból. Csakhogy az ő bankigazgatójuk részeges, bigámia miatt kizárták a pártból, a rendőrparancsnok szenvedélyes vadász, a télen harmincöt nyulat lőtt, de megrothadt miatta ötszáz mázsa vetőmag, az ügyész egy huszonhárom éves városi fiatalember, aki annyit ért a mezőgazdasághoz, mint Opjonkin a hindu táncokhoz, a bírónak mindkét lábát amputálták, a félszemére vak, vezető nélkül még az úton sem tud átmenni, és ráadásul tüdőbajos. Podgornojeban pedig buzgalmukban azokat küldték el kolhozelnöknek, akiket a központban semmiféle állásba sem tudtak bedugni. Egyetlen kolhozelnököt sem választottak a kolhoztagok a helyi aktívák közül.

— Miért, te talán azt írtad a cikkedben, hogy csakis a kerületi hivatalokból kell a kádereket venni? — kérdezte Mityin.

— Dehogy írtam! De lehet, hogy éppen az volt a hiba, hogy nem

írtam meg, hány elnökünk van, aki egyszerű tagból lett elnök: Dorohov, a „Haza" elnöke erdőkerülő volt, Szamojlov, a „Vörös Október"-é brigádvezető, Grigorjev, a „Szikrá"-é pedig traktoros.

— Hogy lehet „martinovizmusnak" nevezni ezt a korlátoltságot? — kérdezte vállat vonva Dolgusin. — Magának semmi köze ahhoz, ha valaki szamárságot csinál.

— Én is úgy hiszem. Én legalábbis azoknak írtam, akiknek van sütnivalójuk. Bevallom, nem gondoltam azokra a tökfilkókra, akik az életben mindig mindent a megadott recept szerint csinálnak. Magától értetődőnek tartottam, hogy továbbra is ki kell emelni a tehetséges helyi káderekét, és szakembereket is kell a kolhozokba küldeni.

— Hiszen az elv a fontos — jegyezte meg Mityin —, nem az, hogy pontosan lemásolják, amit más tesz.

— Nem minden ügyész egyforma — jelentette ki Opjonkin. — A mienket azért küldtük a kolhozba, mert tudtuk róla, hogy szereti a földet. Nyikolszkban meg lehet, hogy a begyűjtési megbízottnak vagy a vasút politikai osztálya vezetőjének van tehetsége a kolhoz elnökségéhez. Nagy a kerület, vasúti csomóponttal, ha keresnek, sok jó kádert találhatnak, és nem kell feltétlenül a beteg bíróból csinálni kolhozelnököt, akinek szegénynek úgyis meg vannak számlálva a napjai.

— Éppen ezért kell még egy cikket írnom az újságba — szólt Martinov.

— Minek? — kérdezte Mityin. — Nem te vagy a területi titkár, hogy a többi kerület hibáit is neked kelljen kijavítani.

— Azt az első cikket is az ő kérésére írtam. Ne higgyétek, hogy híres ember akartam lenni. Kétszer is felhívott telefonon. El kellett mondanom a területi vezetők előtt, hogyan folyt le a mi aktíva-ülésünk. De ha már rossz hírbe kerültem... „Martinov a maga módszerével eltalálta a szarva közt a tőgyét!" Pedig szó sincs az „én módszeremről"!... Az a kár, hogy amikor Krilovnál voltam, nem tudtam még ezekről a levelekről. Mindjárt megbeszéltem volna vele. Ha megérkezünk, felhívom.

Az autó fényszórójának sávjában fehér házak tűntek fel.

— Nogajevka. Épp a felét tettük meg az útnak — mondta a

sofőr. — A „Hat nővér" — mutatott egy hatalmas hársfára, amelynek terebélyes koronája magasan a faluvégi házak fölé emelkedett. Úgy látszott, mintha egyetlen sűrű lombú fa lenne — nyáron egy egész zászlóalj elfért volna hadtápostól az árnyékában —, pedig hat, szorosan összeölelkező hársfa volt. Aki először utazott keresztül Nogajevkán, mind megbámulta a természetnek ezt a csodáját.

— Itt tölthetnénk az éjszakát...

— Azt hiszed, reggelre megjavul az út? — kérdezte Opjonkin. — Egész éjjel esni fog. Gyerünk csak tovább.

Martinov meggyújtotta a kocsiban a lámpát, és egy sűrűn teleírt papírlapot vett a ki zsebéből.

— Ezt a levelet a szerkesztőségben kaptam. Névtelen. Így írták alá: „több kommunista". Valószínűleg olyasvalaki írta, akit kolhozba akarnak küldeni. Azt írja: „Ha valaki valamilyen oknál fogva, például gyenge egészsége miatt, vagy azért, mert nem érzi hivatásának a mezőgazdasági munkát, nem mehet állandó munkára kolhozba, akkor azonnal a »Korobkinok« közé sorolják, és elveszik a párttagsági könyvét. Még végül párt nélkül maradunk, ha mindenkit kizárnak... És megint az lesz, hogy kívülről kényszerítünk a kolhozokra elnököt, megsértjük a kolhozdemokráciát. Én azt hiszem (no lám, miféle „több"), hogy vezetőink elsiették a dolgot, amikor leutánozták a troicki járást. Azt a Martinovot meg a szerkesztőt, aki a cikkét leközölte, aligha fogják megdicsérni."

— Nem tekinti hivatásának a kolhozmunkát! Mit szólsz hozzá! — Opjonkin gúnyosan nevetett. — A pártba talán hivatásból lépett be? Bezzeg, amikor beadta a felvételi kérelmét, biztosan azt írta: „Bármilyen munkát elvégzek, kész vagyok életemet adni a kommunizmusért!" Valamilyen aktatáskás írhatta, ne is törődj vele, Martinov elvtárs!

— Azért, Martinov elvtárs, a cikkében vannak félreérthető részek. Miután elolvastam, elgondolkodtam rajta, és rájöttem, hogy akad benne olyasmi, amibe bele lehet kötni — szólalt meg Dolgusin mérges arckifejezéssel. — Ha jól emlékszem, van ott egy ilyen mondat: „Sokkal könnyebb betölteni azokat a réseket, melyek a kerületi apparátusban keletkeznek, mint jó kolhozelnököket találni." Csak-

hogy az apparátusból nem a gépírónőket meg a gondnokot viszik el, hanem felelős munkatársakat. Eszerint kevesebbre becsüli őket, mint a kolhozelnököket? Küldjük a kolhozba a legerősebbeket, a kerületi végrehajtó bizottságban meg a gyengébb is megállja a helyét. Ez a kerületi szervek vezető szerepének a lebecsülése! Ennek nihilizmusszaga van. Vagy talán az a véleménye, hogy ha egy kolhoznak jó az elnöke, akkor a kerületi vezetőség nélkül is vígan megvan és fejlődik?

Dolgusin sötétbőrű arcán mély forradás húzódott végig, amely a száját is elferdítette. Ettől mindig haragos volt az arckifejezése, mintha folyton vitatkoznék. Ezzel az ajkára fagyott, megvető mosollyal furcsa ellentétben volt értelmes, jóindulatú, kissé szomorú nézésű, cigányosan fekete, mindig figyelmes tekintetű szeme.

— Ú-úgy... És maga szerint hol nihilista még a cikk? — kérdezte Martinov, görbe pillantást vetve rá.

— Oltsa el a villanyt, Pjotr Illarionovics — kérte a sofőr. — Nem látom az utat.

Martinov lekattintotta a kapcsolót.

— Nem azt mondtam, hogy amit írt, az nihilizmus — folytatta nyugodtan Dolgusin. — Hogy még mi nem tetszett benne?... Például az, hogy csak a kolhozelnökökről volt benne szó. Nem beszélt a kolhoz pártszervezetének megerősítéséről, a brigádvezetőkről, az állatgazdaságok vezetőiről, a szakemberekről, csak az elnökökről. Eszerint a kolhozban az elnök az egyetlen fontos ember? Személyi kultusz!

— Hohó!

— Igenis az. Aztán maga valahogy fejtetőre állította a káderek előmenetelének normális útját. Ezt írja: „A kerületi funkcionáriusokat kolhozokba küldtük. Helyükre a területről kapunk munkatársakat, a területi bizottság pedig kérjen funkcionáriusokat a központi apparátusból." Eszerint maga azt javasolja, hogy a káderek felülről lefelé haladjanak. De eddig mindig úgy volt, hogy a káderek alulról nőttek bele a felső funkciókba. Én nem dolgoztam falun, de bizonyára a legjobb szervezőket faluról emelték ki a kerületbe, a kerületből pedig a területre. Nem igaz? Hogy van a hadseregben? Új kádereket a hadosztályba, az ezredekbe a század- és szakaszvezetőkből válogatnak, nem pedig fordítva. Gyakorlatból tudom, ha

egy minisztériumi tisztviselőt büntetésből valami eldugott, vidéki ipari üzembe küldenek, az úgy veszi, mint valami száműzetést: lagymatagon dolgozik, lebecsüli a jelentéktelen munkaterületet, és egyre csak arról álmodozik, hogyan kerülhetne vissza a fővárosba. De ha ennek a kis gyárnak az élére a helyi művezetők közül emelnek ki valakit, ez fejlődést, előrehaladást, új perspektívákat jelent neki, és minden erejét megfeszítve, lelkesen fog dolgozni. Látja, Pjotr Illarionovics, mennyi vitatható állítás és ellentmondás van a cikkében!

Martinov egyre fokozódó figyelemmel hallgatta a gépállomás-igazgatót. Kétségtelenül okos, képzett, olvasott ember. Dolgusin azelőtt magas állást töltött be a Nehézipari Minisztériumban, onnan küldték gépállomás-igazgatónak. A kerületben sok embernek az volt a véleménye, hogy az áthelyezésének komoly oka lehetett. Martinov is alig tudta leküzdeni magában azt a gyanút, hogy ez az áthelyezés büntetésből történt, Dolgusin Moszkvában bizonyára valamilyen hibát követett el. De talán csak a szokás hatalma ez a vélemény. Martinov kevés olyan embert látott életében, aki a falu kedvéért önként lemondott volna nagy fizetésű állásáról és a nagyvárosi élet kényelméről.

— Dolgusin elvtárs, valóban az a véleménye, hogy a cikkem zavaros? Én csak azt írtam meg, mit tettünk mi. Maga szerint kárt okoztunk? Pedig ha jól emlékszem, annak idején a pártaktíván teljesen egyetértett velünk.

— Ma is teljesen egyetértek — felelte Dolgusin, s csak a szeme nevetett, szája most is haragos mosolyra torzult. — Teljesen egyetértek. Semmiféle nihilizmust nem látok a maga káderpolitikájában. Azt mondtam: egyesek nihilizmusnak vagy fejetlenségnek tekinthették. A dogmatikusok, a formalisták. Ha akarja, meg is magyarázhatom, miért értek egyet magával.

Dolgusin kis szünetet tartott, majd tovább fejtegette gondolatait, melyek nyilván már korábban felötlöttek benne.

— Fő figyelmünket most a kolhozelnökökre összpontosítjuk. Valóban, az elnök a legfőbb személy a kolhozban, éppúgy, mint minden üzemben a vezető az. Ennek semmi köze a „kultuszhoz". De az élet felvet más feladatokat is. Az egyik a másikból adódik. Képzeljék el, hogy minden kolhozelnökünk kitűnő gazdasági vezető, képzett, tehet-

séges szervező lesz. Két fejjel magasodik a leváltott elnökök fölé. Ennyivel ni! — Dolgusin megérintette a kocsi tetejét. — De a kerületi pártbizottságnak még nagyobbnak kell lennie, még két fejjel magasabbnak, nem igaz? Mert az új elnököket már nem a kolhozszervezés ábécéjére, hanem felsőfokú tudományára kell tanítani. Be kell látnia, Pjotr Illarionovics, hogy az ilyen kolhozelnökök — Dolgusin ismét megérintette a kocsi tetejét — esetleg nem lesznek megelégedve egyes kerületi szervek vezetési módszerével. Ne küldjenek hozzájuk olyan megbízottakat, akik örökké a sarkukban járnak, és olyasféle tanácsokat adnak, hogy mikor kezdjék a szántást meg a vetést. Megtörténhet, hogy az ilyen a tudatlan előadót egyszerűen kizavarja a kolhozból. Sőt egyik-másik agronómust is megtaníthatja a lelkiismeretes munkára. Az ilyen elnökökkel könnyebb dolgozni, de egyben-másban bizony nehezebb. Nehezebb például vezetni őket. Nem igaz? Mi a véleményük erről?

Martinov tekintete Mityinével találkozott; mindketten helyeslően bólintottak.

— Máris tapasztaljuk.

— No látják! Ahhoz, hogy olyan elnököket vezethessünk, akik sokat tudnak, sokmindenhez értenek, magunknak még többet kell tudnunk és messzebb kell látnunk, mint nekik. Meg kell tehát erősíteni a kerületi szerveket is. Egyébként, Pjotr Illarionovics, amit nem mondott el a cikkében, azt hozzáteszi majd az élet. A kerületi funkcionáriusok sem panaszkodhatnak, hogy megfeledkezett róluk. Őket is kezdik már noszogatni, hogy „zárkózzanak fel"! Ami pedig a káderpolitika fejtetőre állítását illeti... Mikor engem behívtak a moszkvai pártbizottságra a gépállomásra küldésem ügyében, odaadtak nekem egy szakaszt Leninnek „A terményadóról" című cikkéből. Ismerik azt a részt, ahol arról van szó, hogy néhány központban dolgozó elvtársat vidékre küldjenek? Lenin a lengyel háborúra hivatkozik, amikor nem féltek megszegni a bürokratikus hierarchiát — Lenin nevezte így —, és a Forradalmi Katonai Tanács tagjait alacsonyabb beosztásba helyezték. Hát most — folytatja Lenin —, miért ne helyezhetnénk át a Központi Végrehajtó Bizottság és a kollégiumok egyes tagjait a kerületekbe és járásokba? Talán csak nem „bürokratizálódtunk" el annyira, hogy szégyellnénk? Sok olyan ve-

zető akad a központban, aki szívesen vállalja. A gazdasági építőmunka pedig csak nyerhet vele, méghozzá sokat. Nem emlékszem szó szerint, hogyan mondta Lenin, de ez volt az értelme. Eszerint a káderek természetes, alulról való kiemelését jól egybe lehet hangolni bizonyos esetekben a „bürokratikus hierarchia" megszegésével. Meg aztán maguk nem lebukott kerületi funkcionáriusokat küldtek a kolhozokba, hanem jó kommunistákat, akik maguk is tudták, hol a helyük.

— Általában túl sok munkatársat emeltünk ki — jegyezte meg Opjonkin. — Egyik-másik megürülő karosszékbe talán senkit sem kellene többé beültetni. Vagy legalábbis várjunk egy kicsit, és jól nézzük meg: hátha nem lenne baj, ha ezt vagy azt az állást teljesen megszüntetnénk. A termésmegállapító felügyelőséget például likvidáltuk, akárcsak valami ellenséges osztályt; megszüntettük a kerületi mezőgazdasági osztályt is, mégsem lett baj belőle.

— Az apparátusok aránytalanul megduzzadtak, az tény — mondta Dolgusin. — A tervezett létszámcsökkentés és az emberek termelőmunkára való áthelyezése, úgy gondolom, nagyon fontos állami rendszabály kezdete. Mégpedig nagyon nehéz rendszabályé. Nagy ellenállásba fog ütközni. Eddig bármennyire csökkentettük is a létszámot, nem volt semmi lényeges eredménye. Az egyik hivatal leszállítja a a létszámot, a másik felduzzasztja, az egyik rovatból törölnek valakit, a másikba meg beírnak, és minden marad a régiben.

Amint kiértek a faluból, jobb volt az út. Az elhanyagolt régi földút gödreit betömte az olvadó hóval és homokkal keveredett, feltöredezett jég. A kocsi itt már nem csúszott. Vaszilij Ivanovics, a sofőr, cigarettát kért Martinovtól, rágyújtott, és hátát az üléshez támasztva pihent.

— A létszámot úgy kellene csökkenteni, ahogyan Dzerzsinszkij elvtárs idején fogdosták össze a csavargó gyerekeket — jegyezte meg a sofőr. — Akkoriban a megyei oktatási osztály sofőrje voltam, és magam szállítottam őket a gyermektelepekre.

— Miért, hogyan csinálták? — kíváncsiskodott Opjonkin.

— Valamennyi városban ugyanazon éjszakán, egyszerre. Belgorodból Harkovba menekültek — ott is összefogták őket. Ha Kurszkba mentek — ott is razzia volt.

A kocsiban nevetés hangzott fel.

— Szóval te azt ajánlod, hogy az egész Szovjetunióban, minden hivatalban egyszerre bocsássanak el bizonyos százalékot?

— Hát persze. Hogy ne lehessen egyikből a másikba menekülni...

— Valahányszor a létszámcsökkentésről beszélünk — szólalt meg Mityin —, nekem úgy tűnik, hogy nem vetjük fel a legfontosabbat. Hiszen nemcsak a tejüzemben vannak felesleges írnokok, hanem az állami és pártszervezetekben is sok a felesleges állás. Nálunk például annyian vannak, hogy biz' isten, néha azon töröm a fejem, milyen munkát adjak nekik, nehogy a napot lopják a fizetésért. Hát még a területi központban! Mennyi párhuzamos munka, mennyi hiábavaló sürgés-forgás! A területi pártbizottságban és a végrehajtó bizottságban megvannak ugyanazok az osztályok, azonos kérdésekkel foglalkoznak és azonos határozatokat dolgoznak ki, a különbség csak az, hogy az egyikben a területi pártbizottság bélyegzőjével és aláírásaival látják el, a másikban meg a végrehajtó bizottságéval. Vagy például a területi tanács minden osztályán vannak tervkészítők, a mezőgazdasági igazgatóságnak is megvan a saját tervcsoportja, ezenfelül van még egy területi tervhivatal. Mit csinál? Összegyűjti a kimutatásokat a többi hivatal tervosztályaitól, és ismét legépelteti. Harmincan unatkoznak ebben a hivatalban, nem tudják, mivel üssék agyon az időt. Megtervezik, mennyi marhabőrt kell a kolhozoknak minden negyedévben beszolgáltatniuk a marhák előírt százalékos elhullása esetén.

— Szabad még egy szót? — Az ötvenen túl járó Vaszilij Ivanovics, aki már harminc éve vezet kocsit, kérdő tekintetet vetett Martinovra. — Szeretnék még valamit mondani a létszámról... Harmincegy óta dolgozom a kerületi pártbizottságon. Akkor egy Studebakerünk volt a szovjettel közösen. Honnan került hozzánk, nem is tudom, talán még a forradalom idején vették el egy földesúrtól. A pártbizottság titkárát és a szovjet elnökét fuvaroztam. A fizetést is két helyről kaptam, az egyik felét a pártbizottságtól, a másikat a szovjettől. Könnyebb volt akkor a kerületi vezető munkája? A kerület sokkal nagyobb volt, csak később osztották ketté. Akkor indult a mezőgazdaság kollektivizálása, semmi sem ment rendjén. Folyt a kulákok kisajátítása, a mihajlovi erdőben banditák

bújkáltak. Minden éjszaka hol az egyik, hol a másik faluban volt valami zűrzavar. Én azt hiszem — akkor nehezebb volt. És hányan voltak akkoriban a pártbizottságon? Volt egy titkár. Nem nevezték első vagy másodtitkárnak, csak egyszerűen titkárnak. A helyettese valamilyen osztály vezetője volt... hogy is hívták?

— Szervezési osztály — segített a sofőrnek Opjonkin.

— Igen, úgy. Volt még egy kultúrpropagandista, aki többnyire előadásokat tartott. A nőkkel egy nőszervező foglalkozott, Zmijevszkaja elvtársnő, szeplős, nem szép asszony, úgy pipázott, mint egy cigányasszony. Ezenkívül volt még néhány instruktor, meg egy titkár, aki gépelt, egy kocsis az egy pár ló mellett, és én, egy fél státusz, ahogy tréfásan neveztek. A pártbizottságon Vaszilij voltam, a szovjetben Ivanovics. Ez volt az egész apparátus. Dolgoztunk, nem loptuk a napot. De győztük. Igaz, hogy kevés idő maradt a tereferére. A szovjet még abban a házban volt, ahol most az úttörők. Az elnöki szoba és még három kis helyiség, mindenki belefért. Munka több volt, de munkatárs kevesebb.

— Ez igaz — mondta Mityin. — Abban az időben az apám volt a jasznovi végrehajtó bizottság elnöke, mindenkire emlékszem, aki hozzánk járt vendégségbe. Május elsején az összes munkatárs elfért egy kis asztal körül. Ha én most meghívnám vendégségbe valamelyik ünnepnapon az apparátusom munkatársait, akkora ebédlőre volna szükségem, mint a Külügyminisztérium fogadóterme.

Martinov csak bólogatott, néha-néha közbevetett egy-egy szót, általában egyetértett Vaszilij Ivanovics, Dolgusin és Mityin véleményével. Most már nem ráncolta a homlokát, ha a gépállomás igazgatójára nézett, aki elég világosan fejezte ki véleményét azokról a kérdésekről, amelyek valamennyiüket egyformán foglalkoztatták.

— Szerintem nem is abból származik a legnagyobb kár — vélte Martinov —, hogy sok millió rubelt dobunk ki a felesleges adminisztratív dolgozók fizetésére. Ez pusztán anyagi veszteség. De a felduzzasztott létszámért nemcsak pénzzel, hanem valami sokkal drágábbal is fizetünk. Elrontjuk az embereket, rossz szellemben neveljük a káderekat. Egy-egy fontosabb írást tíz embernek kell aláírnia, és senki sem meri elsőnek azt mondani, hogy „igen" vagy „nem". Az egyik a másik mögé bújik. És van ki mögé. Felelőtlenség

és kölcsönös bebiztosítás — ezt szokják meg az emberek ott, ahol túl nagy a létszám. A létszám csökkentése mindenekelőtt magának az apparátusnak az érdekében szükséges. Hogy jobban dolgozzon!

— És a kollektív vezetés? — Dolgusin könyökével enyhén meglökte Martinovot.

— A kollektív vezetést egyesek úgy fogják fel, mint az én cikkemet a nyikolszkiak — felelte Martinov mérgesen. — Kiforgatják! Öt embert állítanak oda, ahol egy is megteszi. Ez nem kollektív vezetés, hanem kollektív zűrzavar!

— Én ugyan még nem jöttem bele teljesen a munkába, de úgy látom — vette át a szót Dolgusin —, hogy a gépállomásunkon is sok a felesleges adminisztratív dolgozó.

— Ha összeszámoljuk, hány emberrel több dolgozik most a három kerületi gépállomáson, a végén kiderül, hogy több, mint ahány azelőtt a kerületi mezőgazdasági osztályon dolgozott — jegyezte meg Opjonkin.

— Hát bizony, akkor az összes szakember a kerületi központban élt. Most legalább mégis lejjebb kerültek, közelebb a kolhozokhoz — vetette ellene Mityin.

— Egyiknek-másiknak nem is ártana, ha még lejjebb kerülne! Egyenest a kolhozba, hogy munkaegységért dolgozzék.

— Ha tehetnéd, te még a kerületi párttitkárt is munkaegység szerint fizetnéd. Igaz-e, Opjonkin elvtárs?

— Miért ne? Talán rossz lenne? Vagy legalábbis ne csak a munkaegység alapján, de valahogy hozzák összefüggésbe a fizetésüket a kolhozok jövedelmével. Hogy nekik is érdekük legyen a kolhozok jobb vezetése!

— Opjonkin elvtárs már régóta emlegeti nekem ezt — mondta Martinov —, és van is benne valami... Az egyik kerületben a kolhozparasztok tíz rubelt kapnak munkaegységenként, a másikban egyet, de a kerületi apparátusban dolgozók fizetése egyforma. Eszerint a termelők darabbérben dolgoznak, a vezetők pedig napszámban. A gépállomásoknak még mindig nem eléggé érdeke a nagyobb termés. Az egyik gépállomáshoz tartozó kolhozokban hektáronként tíz mázsa gabona terem, a szomszédban meg, ahol ugyanolyan a föld, huszonöt mázsa. Van ugyan valami csekély pótlék a jó termé-

sért, dehát ez nem az igazi. Beszéltem már erről a területi bizottságban, és többször írtam is róla a minisztériumba. Nagyobb különbség kellene! Ha tíz mázsa termés esetén az igazgató mondjuk másfélezret kap havonta, akkor huszonöt mázsás termésnél ne sajnáljunk három—három és fél ezret kifizetni. Ilyen fizetési skálát kellene megállapítani mindenki számára az üzemanyagszállítótól, a műhelyvezetőtől kezdve a főmérnökig és a főagronómusig.

— Nem ellenzem — mondta Dolgusin. — Csak azt szeretném tudni, hogy lehet ilyen huszonöt mázsás termést elérni. De elvben nem ellenzem.

Mintegy öt percig hallgattak. A sofőr váratlanul felnevetett.

— Mit nevetsz? — kérdezte Opjonkin.

— Régi história. Azon a régi Studebakeren történt... Alkatrészeket nem tudtunk hozzá szerezni, a gumija is folt hátán folt. Húsz kilométeres úton tízszer kellett felpumpálni. Lámpája nem volt, pedig gyakran kellett éjjel utazni. Bakterlámpát akasztottam a radiátorra. Egyszer éjjel jöttem Szemidubovkából Belov elvtárssal. Hátul Nyekrasevics elvtárs ült a pénzügyi osztályról. A Studebakernek a felső része ujjnyi vastag bőrből készült, biztos orrszarvúbőr volt vagy az a vízben élő hogyishívják...

— Víziló — segített a sofőrnek Mityin.

— Igen, vízilóbőr. Vastag volt, de már megrepedezett, helyenként át is ázott. Szóval a kocsim döcögött, utasaim meg szundikáltak, ha pedig valaki alszik a sofőr mellett, akkor neki is nehéz leküzdeni az álmosságot. S akkoriban a munka is olyan volt, hogy néha háromnégy napon át nem alhatott az ember, akár a fronton. Az út is istentelenül rossz volt, felszántott földön vezetett keresztül, egyik gödör a másikat érte. Belov elvtárs mellettem horkol, a pénzügyi osztály vezetője minduntalan a hátamba veri az orrát, nekem meg majd leragad a szemem. Egyszer csak feldob bennünket egy mély gödör, azt hittem darabokra repül az a furgon. De nem. Megy tovább, a motor is berreg. Megyek tovább, de egyszer csak azt halljuk, hogy valaki hörög, és egy síron túli hang segítségért kiált: „Álljl Megálljatok!" Ki az? Hátranézek, hát Nyekrasevics elvtárs áll a kocsiban, válla a tetőhöz szorult, a fejét meg nem látom. A gödör úgy feldobta, hogy a feje átütötte azt a vastag, kemény vízilóbőr tetőt,

s úgy beszorult a nyaka, hogy nem bírta visszahúzni a fejét; a karja a kocsiban, a feje meg kint, és onnan könyörög: „Megálljatok!" Ilyesmi is megtörténik. Ezután az eset után, valahányszor ránéztem Nyekrasevics elvtársra, muszáj volt nevetnem. Át is helyeztette magát egy másik kerületbe.

Mindenki nevetett, és egymás után mesélték el életük sokféle emlékezetes esetét.

Opjonkin elmondta, hogy még a kolhozok megalakulása előtt egy közös földművelésre alakult társulásban dolgozott egy Fordson traktoron. Felhasználta, amire csak lehetett: szántott, kaszált, csépelt, malmot hajtott vele, lakodalmas népet fuvarozott, s ilyenkor a traktort szalagokkal díszítették fel és egész szekérsort akasztottak utána.

Mityinről kiderült, hogy azelőtt a polgári légiflottánál volt pilóta, és csak később, amikor a szíve miatt a repülőktől elbocsátották, tanulta ki a talajjavítást. Repülőkalandjaiból mesélt: egyszer nagy viharba került, a villám letörte a harántkormányát, máskor meg a motor mondta fel a szolgálatot, és a gépével egy fa tetején kötött ki, mert már a tisztásig sem bírt elrepülni.

Újabb falut hagytak el. Vaszilij Ivanovics most is javasolta, hogy töltsék ott az éjszakát, de senki sem fogadta el a javaslatát.

Megint erősebben esett. Az útszéli árokban úgy csörgedezett a víz, mint tavaszi olvadás idején. Amikor elhagyták a falut, kilyukadt az egyik gumi. A sofőr kereket cserélt, közben bőrig ázott. Martinov levettette vele a kabátját és ingét, és ráadta a saját zakóját. A kocsit fűtötték, bent meleg volt. Elindultak.

A kocsi csak a hosszú emelkedő felét tudta saját erejéből megtenni. Amint az út meredekebb lett, a kerekek forogni kezdtek a jeges, esőmosta úton, a Pobeda ide-oda hánykolódott, de egy centiméterrel sem haladt előre, sőt, mintha visszafelé csúszott volna. A kocsi lámpái balra fiatal nyírfaerdőt, jobbra a csíkos cölöpöket világították meg, mögöttük feketén tátongott a szakadék.

Akármilyen jól is esett a fűtött, esőtől védett kocsiban ülni, mégis ki kellett szállni, hogy megtolják.

— Gyönyörű idő — jegyezte meg gúnyosan Opjonkin, amikor kinyitotta a kocsi ajtaját. — Dohányszárításra való. Akinek cigaretta van a zsebében, tegye a napra. Te maradj benn, Illarionovics. Leg-

alább nem ázol, és a kerék is jobban tapad, ha van valami teher a kocsiban.

A pocsolyákban bukdácsolva, hárman tolták a síkos úton a Pobedát. A motor keservesen búgott, percenként egy métert haladtak.

— Megy már, megy! — kiáltotta éneklő hangján Opjonkin, és nekifeküdt hatalmas vállával a kocsi hátuljának. — Hó-rukk! No még egyszer! Megy már! No még egyszer!...

Váratlanul nehéz teherautó lámpái villantak fel a dombtetőn. A hatalmas öttonás gépkocsi nagy sebességgel közeledett, hátulja jobbra-balra farolt a síkos jégen. A gépkocsivezető vagy megivott az előző faluban két decit „hűlés ellen", vagy elvesztette uralmát a kormány és a fékek felett a síkos lejtőn — a kocsi egyenest az út szélén búgó Pobedának tartott. A három agyonázott embernek épp hogy sikerült félreugrani. A teherautó motorja berregett, ablaküvegcsörömpölés, recsegés hallatszott... Martinov fejét ütés érte, mielőtt elveszítette az eszméletét, még annyit hallott, hogy Vaszilij Ivanovics kétségbeesetten kiáltotta: „Mit csinálsz, te gazember?!"... A Pobeda kettőt bukfencezve legurult a meredek lejtőn, bele a majd ötven méter mély szakadékba. A teherautó, amelynek rendszámát belepte a ráverődő hó és sár, szintén majdnem utána zuhant, azután hátsó lámpáját kioltva fordult egyet és egyenesbe kerülve eltűnt a lejtő alján a sötét éjszakában.

... Opjonkin és Dolgusin kihozta a szakadék mélyéről az eszméletlen, de még lélegző Martinovot és Vaszilij Ivanovicsot. Mityin a legközelebbi faluba futott, lovakat kért a kolhozban, befogatott és a baleset színhelyére vágtatott. Még az éjszaka folyamán beszállították Martinovot és a sofőrt a kerületi kórházba.

Vaszilij Ivanovics koponya- és bordatörést szenvedett, és még az éjjel, az operációs asztalon meghalt. Martinov reggelre visszanyerte eszméletét. Az agyrázkódás nem volt súlyos, de eltörte a kezét, lábát és a kulcscsontját. Az orvosok szerint élete nem forgott veszélyben, de néhány hónapot gipszben kell feküdnie a kórházban.

Martinov rosszkor és hosszú időre kidőlt a sorból.

2

A troicki kerületi pártbizottság másodtitkára Vaszilij Mihajlovics Medvegyev volt. Ő látta el ideiglenesen az első titkár teendőit.

Medvegyev semmit sem vehetett át Martinovtól, semmiféle szóbeli utasítást nem kapott tőle — az orvosok nyolc napig a feleségén kívül senkit sem engedtek be hozzá. A másodtitkár egyszerűen átköltözött a saját szobájából az első titkáréba, s onnan beszélt telefonon a gépállomások igazgatóival, a kolhozok elnökeivel — csakhogy most már követelőbb, szigorúbb hangnemben, mint eddig, a másodtitkár szerény munkakörében megengedhette magának ...

Medvegyev, vagy azért, mert hosszú időn át nem találta helyét a többi kerületi vezető között, vagy mert bizonytalanul érezte magát a számára idegen falusi munkában, mindenesetre afféle „pótkereke" volt a kocsinak; nélküle is lehet utazni, de azért tartalékként magukkal viszik karambol esetére. Hallgatagon ült néha reggeltől estig a szobájában, előadásra készült vagy az újonnan megjelent könyveket tanulmányozta, és egész nap senki sem zavarta békéjét sem telefonon, sem látogatásával. Ha felkeresték, mindig figyelmes mosollyal az ajkán hallgatta meg az illetőt, udvarias és kedves volt mindenkihez, de a kolhozokból a kerületbe látogató párttagok mégis csak akkor kopogtak a szobája ajtaján, ha rajta és az ügyeletesen kívül egy lélek sem volt az épületben.

Medvegyev 1939-ben végezte el a pedagógiai főiskolát. Mindössze egy évet dolgozhatott tanítóként szülővárosában, Nyizovszkban, amikor kitört a háború. A Honvédő Háború első hónapjait a fronton töltötte, a Szmolenszk környéki harcokban megsebesült, és egy évet feküdt egy szárátovi kórházban. Azután felkereste unokatestvére nagybátyját, a helyi sorozóbizottság tagját, aki maga mellé vette írnoknak, és ott is maradt a háború végéig. 1945-ben lépett be a pártba. A leszerelés után visszatért Nyizovszkba, együtt lakott az anyjával, kis ideig még ismét a régi helyén tanítóskodott, majd kinevezték az általános iskola igazgatójává.

Medvegyev kitűnő tanuló volt a középiskolában is, a főiskolán is. A szárátovi sorozóbizottságnál eltöltött éveket is hasznosan töltötte, sokat olvasott, marxizmus-leninizmus esti egyetemre járt. Nyizovszk-

ban hamar feltűnt, milyen képzett párttag: pontosan megfogalmazza a mondanivalóját, jól tud idézni, és bármilyen témáról tud előadást tartani. Előadásokat tartott „A dialektikus és történelmi materializmus", „Az amerikai és angol imperializmus közti ellentétek", „A kommunista erkölcs" és „Az élet keletkezése a földön" címmel. Az iskolát jól vezette, a tanulmányi eredmények nagyon jók voltak, sem szülő, sem tanító nem tett rá panaszt a pártban. A fiatal, szálastermetű, jól nevelt, filozófust sejtető, mindig rendesen öltözött iskolaigazgató aranykeretes, vastag szemüvegével egyre nevezetesebb személy lett a kisvárosban. Mintegy másfél év múlva áthelyezték a városi pártbizottság agitprop osztályára, és a következő évben őt tették meg az osztály vezetőjévé, majd a plénumon beválasztották a városi pártbizottság titkárságába.

Az előző év tavaszán behívták a területi bizottsághoz, és megkérdezték: hajlandó volna-e átköltözni Troickba Martinov mellé másodtitkárnak? Medvegyev már hallott a területi bizottság dolgozóitól Martinovról; azt mesélték róla, hogy összeférhetetlen, beképzelt, de a területi bizottság első titkára kedveli, és hogy miatta „repült" a régi, tapasztalt kerületi titkár; hogy nem könnyű vele dolgozni, goromba a munkatársaival, és csak a „nagy változásig" marad a helyén, satöbbi. Némi gondolkodás után Medvegyev mégis elfogadta az ajánlatot. Ilyen gyors emelkedésnek nem bírt ellenállni. Annak idején erősen tartották magukat a területi bizottságban bekövetkezendő „nagy változásról" szóló hírek. Alekszej Petrovics Krilovot állítólag Moszkvába akarták áthelyezni a Központi Bizottság apparátusába.

Krilov azonban egyelőre a helyén maradt, és Martinovot sem szándékozott senki sem leváltani. Medvegyev, a jóslatok ellenére, egyetlen egyszer sem tűzött össze komolyan Martinovval. Igyekezett kerülni a vitás kérdéseket, és a titkársági üléseken inkább hallgatott, vagy óvatosan a többséghez csatlakozott. És Martinov sem mutatott semmiféle agresszív szándékot, nem nyomta őt el, nem bánt vele gorombán.

Nem tűztek ugyan össze, de nem is volt köztük őszinte barátság. Martinov nemigen bízott kolhozfeladatokat a másodtitkárra, inkább a pártoktatásban, az előadásos propagandában, az értelmiséggel való

munkában számított rá. A kerület gazdasági életét illetően Rugyenko volt a fő tanácsadója, azután Mityin. Martinov gyakran a késő éjszakai órákig tanácskozott velük a szobájában. Medvegyevet sohasem hívták, ő magától meg nem ment be, ha látta is, hogy még ég a lámpa a titkárnál. Nem nagyon érdekelték őt ezek az éjszakai beszélgetések, az éjszakai csendben épített „légvárak". Ha a kerület jövendő fejlődésének egyik-másik kérdése már megérett, akkor lehet róla nappal, hivatalosan, a titkárság vagy a végrehajtó bizottság ülésén beszélni.

Rugyenko egy alkalommal csípősen gúnyolódott: „A Kaukázusban az órákat szamárordítás szerint igazítják, nálunk meg aszerint, hogy mikor jön és mikor megy Medvegyev a hivatalába!"

Amikor a télen az emlékezetes pártaktíva előtt Martinov azon törte a fejét, hogyan „törje meg a jeget", és megbeszélte Rugyenkóval és Medvegyevvel, hogy mi a teendőjük, Medvegyev fanyarul tréfálkozott, aztán bejelentette, hogy beteg, és amíg a titkárság ülésén nem fogadták el végleg az önkéntesek jegyzékét, addig ki sem mozdult a lakásából. Martinov megértette, hogy nem lenne benne köszönet, ha erőszakkal kényszerítenék, hogy kérje az áthelyezését valamelyik kolhozba. Ettől kezdve egyszerűen észre sem vette Medvegyevet. Csak hivatalos ügyben érintkezett vele. Nem tudta elfelejteni azt a bizonyos éjszakai beszélgetést a kerületi pártbizottságon, és az akkor ébredt ellenszenvét. A munkakörüknél és beosztásuknál fogva — első és második titkár — közel álltak egymáshoz, lelkileg azonban idegenek voltak.

És most úgy történt, hogy meghatározatlan időre Medvegyev lett a troicki kerületi pártbizottság titkára . . .

Ahogy a látszólag kisebbségi érzésben szenvedő, erélytelennek mutatkozó, finom emberekkel néha megtörténik, Medvegyev is, amint elfoglalta az első titkár íróasztalát, kezdett hangoskodni az emberekkel, öklével verte az asztalt — talán éppen kisebbségi érzése palástolására —, és ha telefonált, olyan kifejezéseket használt, hogy a telefonoskisasszony a füle tövéig elpirult. Medvegyev főnöki magatartást vett fel — a kezdődő, fiatal, még zsenge zsarnokoskodás első jelei mutatkoztak nála.

A troicki párttagok meglepődve figyelték a változást, alig hittek

a szemüknek: ez lenne a mi csendes, jóindulatú Medvegyevünk? Nem cserélték ki ezt az embert?...

Tíz nappal a tavaszi munkák megkezdése előtt tartották meg a kerületi pártbizottság teljes ülését. A tavaszi vetés kérdése volt napirenden. Ez volt az első teljes ülés, amelyet Medvegyev önállóan vezetett. Az előadó Mityin volt. Most is, mint rendesen, nagy vita volt.

A nagyezsgyinkai gépállomás instruktora, Zelenszkij elmondta, mi történik azokban a kolhozokban, ahol négy hónappal ezelőtt új elnököt választottak. Három ilyen kolhoz tartozott hozzá: a „Harc" — ennek elnöke lett Nyecsipurenko, a volt kerületi ügyész, a „Kommunizmus Útja", amelyben Rugyenko volt az elnök, és a „Hajnal", ahol Bivalih, az egykori termésmegállapító felügyelő.

Zelenszkij sok jót mondott az első két elnökről, akik erélyesen hozzáfogtak a munkához, de élesen támadta Bivalihot, aki egyszerűen szabotált: nagy ravaszul úgy dolgozott, hogy ne vádolhassák a kolhoz tönkretételével, és ne fosszák meg párttagságától, de ne is hagyják ott sokáig, és legkésőbb nyárig elhagyhassa a kolhozt.

Aztán a közelgő tavaszi munkákról beszélt Zelenszkij, a kukorica vetéséről, majd ismét visszakanyarodott az elnökökhöz és a brigádvezetőkhöz, és még egyszer felháborodva beszélt Bivalihról meg kolhoza pártszervezetének tagjairól, akik szintén nem mutatnak jó példát, és beszédét ilyen kurtán-furcsán, egyesek fülét sértő formában fejezte be:

— Mégis, elvtársak, folytatnunk kell a kolhozok káderekkel való megerősítését, és azokat a naplopókat, akik még a kolhozokban vannak, ki kell dobnunk! Most a káderektől függ minden! Jó elnökkel, jó brigádvezetőkkel nem félünk semmiféle kukoricától!

A teremben derültség támadt, de Medvegyev szigorúan összehúzta a szemöldökét, mereven követte tekintetével a helyére ülő Zelenszkijt, aztán felkelt az elnöki asztaltól, az előadói asztalhoz lépett, és azonnal visszautasította az instruktor felszólalását.

— Mit akart azzal mondani Zelenszkij elvtárs, hogy „nem félünk semmiféle kukoricától?" Véleménye szerint a kukorica talán valami

borzalmas növény? Kukoricával foglalkozni veszélyes, félelmetes dolog? Szavaiból ezt a következtetést lehet levonni. Nem mondta meg nyíltan, de ez volt beszédének értelme. Zelenszkij elvtárs nyilván ellenzi a Központi Bizottság és a területi bizottság határozatát!...

A teljes ülés befejezése után Medvegyev azonnal szobájába invitálta a titkárság tagjait, hogy megvitassák Zelenszkij „pártellenes" felszólalását.

Zelenszkij zavarában nem is tudta, hogyan védekezzék.

— Nem mondtam én semmi olyat, Medvegyev elvtárs! Nem vagyok én a kukorica ellen. Ukrajnában harcoltam, ott láttam, mekkora termést hoz. Minek akaszkodik a szavamba?

Zelenszkij mellett szólalt fel Nyecsipurenko, aki Rugyenkóval és Zsbanovval együtt a legközelebbi kerületi pártértekezletig tagja maradt a titkárságnak.

— Miért csinálunk a bolhából elefántot? Mire való ez a túlontúli éberség? Zelenszkij beszédében nem látok semmiféle pártellenes dolgot! Nyilvánvaló, hogy azt akarta mondani, hogy a jó kolhozelnök megoldja a feladatot, elveti, betakarítja a kukoricát és silót készít belőle. A rossz elnök pedig elmulasztja ezt. Vannak még ilyen elnökök!

A volt ügyészt Rugyenko is támogatta:

— Ne hunyjunk szemet az igazság előtt! A kukorica nálunk valóban új növény, még nem tanultuk meg, hogyan kell művelni. Termesztése nagy előnyökkel jár, de nehézségekkel is, különösen a betakarítása. Egy időben kell majd a cukorrépát szedni, az őszi szántást-vetést elvégezni és a kukoricát betakarítani. Sok silógödröt kell ásni. Tengernyi munka! Zelenszkij elvtárs pedig elmondta, hogy a „Hajnal" kolhozban a kolhoztagok fele, ugyanúgy, mint a múltban, most sem jár munkába, nincs elég ember a vetőmag tisztításához. A boronákat még mindig nem javították meg. Ilyen kolhozban természetesen a kukorica nem hoz termést, mert nincs, aki megmunkálja. Ha netalán mégis lenne termése, ősszel nem fognak megbirkózni a betakarítással és a silózással. Én úgy értettem Zelenszkijt: ahhoz, hogy a kolhozban kukorica teremjen és általában jó legyen a termés, jó elnökre van szükség. Nagyon helyesen mondta! De miről is vitatkozunk? Nem minden önként jelentkezett elnök dol-

gozik lelkiismeretesen, ezt meg kell mondani. Korjagin az „Ötéves terv"-ben szintén csak azt nézi, hogy pucolhatna meg. Kioperálták a vakbelét, most meg a szívére panaszkodik; azt mondják, már kétszer elájult a vezetőségi ülésen. Nem arra használjuk a puskaporunkat, amire kéne, Medvegyev elvtárs! Nem Zelenszkijt kell keresztre feszíteni, hanem azzal törődni, mit tegyünk ezekkel a kolhozokkal. Van-e értelme annak, hogy ezeket a nyavalygó elnököket a helyükön hagyjuk?...

Mityin és a titkárság többi tagja sem talált okot Zelenszkij „keresztre feszítésére", Medvegyev kisebbségben maradt.

Berekesztette az ülést, hirtelen felállt, hátralökte karosszékét, az ablakhoz fordult és hallgatagon állt ott, amíg a titkársági tagok eltávoztak. Nem fordult hátra, senkitől sem búcsúzott el.

Rugyenko és Nyecsipurenko együtt mentek végig a pártbizottság hosszú, sötét folyosóján. A lépcsőre érve megálltak, szembenéztek egymással, és fanyarul mosolyogva, mélyet sóhajtva csak ennyit mondtak: „Ej-ha!" Rugyenko begombolta a bundáját, és közben csendesen elénekelte a „Most kezdődik a tánc" című nóta első sorát.

Nyecsipurenkót Dolgusin vitte magával az autóján, amely úgyis útbaejtette a volt ügyész kolhozát. Rugyenko rövid gondolkodás után betért a boltba. Vásárolt egy üveg lekvárt, féltucat citromot, azután megkereste a pártbizottság udvarán a szánját, és szólt a kocsisnak, hajtson a kórházhoz. Martinov a Barjatyinszkij herceg szép, gót stílusú kastélyában berendezett kórházban feküdt. A kórház a város szélén, nagy park közepén volt. Az orvosok már megengedték Martinov látogatását, és alig volt nap, hogy ne lett volna vendége a kolhozokból.

Késő éjszakáig állt Rugyenko szánja a kórház kőkerítése mellett. A távíróoszlophoz kötött ló előrenyújtott nyakkal turkált a lába elé dobott szénában, néha-néha felkapta a fejét, ha a párás márciusi szél duruzsolni kezdett a vezetékeken. A kocsis, miután jól bevacsorázott és felhörpintett egy pohár vodkát, magára terített két bundát, és hangosan horkolt a szán mélyén.

Rugyenko elmondta Martinovnak az összes kerületi és kolhozügyeket, csak aztán hagyta el a kórházat, hogy jól kibeszélte magát,

és az ügyeletes nővér könyörtelenül leoltotta a kórteremben a villanyt. Kényelmesen elhelyezkedett a szánban, háttal a szélnek, és cigarettára gyújtva a kórház távolodó tornyait bámulta. Útközben ilyesmiket dörmögött az orra alatt: „Minket a tűzvonalba — ő maga pedig a kötözőhelyre... Nincs ez rendjén, nincs bizony... Épp most kellett kidőlnöd, Illarionovics! És kit hagytál a helyeden? Azt hiszem, emiatt az ortodox miatt még sok keserű könnyet fogunk hullatni!..."

3

Különösen nehéz volt a sora Martinov nélkül Dolgusinnak, a nagyezsgyinkai gépállomás igazgatójának. Életének ötvenedik évén túl töltötte az első tavaszt falun, hirtelen szövevényes, nehéz helyzetbe csöppent.

Dolgusin nem az egyedüli „moszkvai" volt a kerületben — így nevezték azokat, akik legutóbb jöttek a gépállomásokra dolgozni, noha egyesek egyáltalán nem Moszkvából, hanem más városokból, Kurszkból, Voronyezsből, Podolszkból jöttek...

Csumakov, akit a szemidubovkai gépállomásra küldtek Glotov mellé főmérnöknek, azelőtt egy nagy voronyezsi gyár igazgatóhelyettese volt, és bizony szégyent hozott arra a szervezetre, amely falusi munkára ajánlotta: állandóan panaszkodott, hogy beteg, a családja Voronyezsben maradt és nem akar falura költözni; önéletrajzába még azt is beleírta, hogy „1949 óta súlyos aranyérben szenvedek", a mezőgazdasági gépeket egyáltalán nem ismerte, és nem is igyekezett őket megismerni — szóval nagyon rosszul dolgozott.

Az olesenkai gépállomáson a főagronómussal volt baj. Azelőtt a terület mezőgazdasági igazgatóságán dolgozott. Kitűnő szakember, a biológiai tudományok kandidátusa, szerette a munkát, de a sokesztendős hivatali munka során elszokott a földtől és az emberektől. Nagyon nehéz volt kimozdítani a gépállomás irodájából a mezőre, a brigádba, a tréfálkozó, élesnyelvű asszonyok közé, akik békés természete, alacsony, gömbölyű alakja miatt „pontynak" keresztelték el. Ennek az agronómusnak volt még egy bibije: a füves vetésforgó.

Annak idején sok brosúrát adott ki a füves vetésforgóról, buzgón propagálta az évelő takarmányfüvek vetését, amiért alaposan megbírálták a Központi Bizottság márciusi plénuma után. És most, új munkahelyén nagyon félt, nehogy elkövessen valami újabb hibát. Ezért még a legcsekélyebb kérdésben sem döntött anélkül, hogy meg ne kérdezte volna a kerületi pártbizottság és a területi igazgatóság véleményét.

A podolszki gyár cementmérnöke, Kolcov lett korábbi pártmunkája alapján abban a körzetben a párt titkára, ahova a szemidubovkai gépállomás tartozott (a hadseregben az ezrede pártbizottságának titkára volt). A nagyezsgyinkai gépállomás körzetében, Dolgusin mellett Holodov lett a titkár, aki az államvédelem területi központjából került a kerületbe.

Valamennyi „moszkvai" közül Dolgusin töltötte be a legmagasabb munkakört, mielőtt falura küldték: főosztályvezető-helyettes volt a Nehézipari Minisztérium egyik főigazgatóságán. A káderlapján még ilyen munkakörök szerepeltek: a Nehézipari Minisztérium teljhatalmú megbízottja az egyik nagy, távol-keleti építkezésen, gyárigazgató a Donyec-medencében, trösztigazgató-helyettes. A polgárháború idején egy Cseka-különítményben szolgált, a Komszomolba 1918-ban, a pártba 1925-ben lépett be.

A falura küldött szakemberek közül Dolgusin szokatlan magatartásával is kitűnt. Nem kért a kerületi tanácstól lakást, hanem kibérelt egy szobát az egyik brigádvezetőtől a gépállomás lakótelepén — a családja még nem jött le a falura —, és azonnal felvette az engedélyezett hosszú lejáratú hitelt a banktól. Azután épületfát és egyéb építési anyagokat vásárolt, s hozzálátott a házépítéshez.

Medvegyev akkoriban meg is jegyezte Martinovnak:

— Mutatni akarja, hogy letelepszik nálunk és nem szándékozik Moszkvába visszatérni. Porhintés az egész. Mintha nem lehetne eladni a házat, ha szabadulni akar innét! Még keresni is fog rajta vagy ötezret!

Martinov csak bizonytalanul vonogatta a vállát.

— Majd meglátjuk, ha megérjük. Már ötvennégy éves. Azt mondta, sokat hányódott a világban, most már addig marad itt,

amíg nyugdíjazzák, és még azután is, amíg dolgozni tud. Majd meglátjuk, hogy dolgozik. Miért gondoljunk előre rosszat egy emberről?

A munka azonban nem ment könnyen. Dolgusin, amikor elvállalta, hogy falura megy, tudta, hogy nagy nehézségekkel kell majd megküzdenie, de ilyen nagyokra mégse számított.

Nagyezsgyinka egyike volt azoknak a háború után puszta területen szervezett gépállomásoknak, amelyekről a minisztérium is, a területi központ is megfeledkezett. Az első évben megkapta a traktorokat, munkagépeket, néhány kopott szerszámgépet a javítóműhely részére és egy nyomorúságos összeget a legszükségesebb felszerelés beszerzésére, de azóta egy lyukas garast sem adtak beruházásra. A traktorok, kombájnok, vetőgépek és kultivátorok télen át a hóban álltak úgyszólván a hóban javították őket, mert csak az a kis szalmafedeles, karókból épített, vakolatlan fészerük volt, amelyben egy nyersolajmotor pöfögve forgatta a szerszámgépek kerekeit, de ott egyszerre legfeljebb három javítandó traktor fért el.

Nagyezsgyinkáról megfeledkeztek, de a Dolgusint megelőző igazgató sem nagyon igyekezett felhívni a figyelmet magukra, nehogy a nyakába sózzák a javítóműhely, a traktorosszállás és egyéb melléképületek építésének gondját. Ez az igazgató amolyan szürke ember volt, a vezetőknek abból a fajtájából, akikről leváltásuk vagy áthelyezésük után „nem szól a mese, és nem zeng a nóta". Csak arról volt híres, hogy a saját gépállomásának körzetében levő utakat sem ismerte. Három évig volt a gépállomás igazgatója, s ez alatt az idő alatt csak egyetlen utat jegyzett meg magának: azt, amelyik az „Igaz Út" kolhozba vezetett; felesége ugyanis szülésznő volt a kolhoz szülőotthonában. Meg talán még eltalált egyik-másik gazdagabb kolhozba. Egy alkalommal egy traktorosbrigádba botlott, és szidni kezdte az embereket, hogy nem ott szántanak, ahol elő van írva. A traktorosok csodálkozva bámulták: honnan a csudából pottyant ide ez az alak, és mi köze hozzájuk? Később kiderült, hogy a szomszédos gépállomás körzetébe tévedt, annak a brigádját szidta. Mert ő nemcsak a kolhozaiba vezető utakat nem ismerte, hanem a saját traktorosait sem.

Egyébként akkor sem volt éppen szívbajos, ha jelentést vagy kimutatást kellett küldenie a területi szerveknek. Mikor már Dol-

gusin kiismerte már magát egy kicsit a traktorok között, leváltották, és valahol Kamcsatkában helyezkedett el a kereskedelemben. Dolgusin csak később jött rá, hogy az átvett traktorok közül hét Dieselnek nem szabályszerű generálozásra van szüksége — pedig az erre előirányzott pénzt is elköltötték már —, hanem teljesen szét kell őket szerelni és újra összeállítani.

Amikor a gépállomást átvette, az állomás hitele le volt tiltva a bankban, a munkásoknak kéthónapi fizetéssel tartoztak, az üzemanyag-keretet már kimerítették, a javításhoz nem volt felszerelés, és az egész telep úgyszólván olyan volt, mint egy üres, letarolt telek. Elődje még az íróasztal fölött függő égőt is hazavitte, mondván, hogy a saját tulajdona.

Minél jobban megismerte Dolgusin a gépállomás helyzetét, annál nagyobb elképedés és annál mélyebb felháborodás fogta el. Még a tavasz előtt meglátogatta Medvegyevet, és alaposan kipakolt:

— Csak most, hogy elolvadt a hó, most látom, milyen siralmas állapotban van a gépállomás. Nem tudok magamhoz térni a csodálkozástól. Hogyan engedhette el simán Pjotr Illarionovics, maga és Rugyenko (akkor még ő volt a szovjet elnöke) ezt a Zarubint büntetlenül? Hiszen főbe lőhetnék azért, amit itt csinált! Milliós károkat okozott az államnak!

Medvegyevnek nem tetszett a felháborodás.

— Nem ott kezdi a munkát, Dolgusin elvtárs, ahol kellene. A helyzet attól nem lesz jobb, ha minden bajt az elődjére hárít. Itt az ideje, hogy felmutasson valami eredményt. Azért küldték a gépállomásra, hogy rendet teremtsen.

— Nagyon jól tudom — felelte Dolgusin —, hogy nem nagy dicsőség az elöd munkáját becsmérelni és minden bajt rákenni. De hát amit itt láttam, az minden képzeletet felülmúl. Ezt egyszerűen nem lehet elhallgatni. Ha én dolgoztam volna három évig a gépállomáson, és olyan állapotban adtam volna át az új igazgatónak, mint ahogy én kaptam, akkor engem a nép ellenségeként bíróság elé kellene állítani. Két évvel ezelőtt a gépállomás öt új lenkombájnt kapott, noha — mint ezt maga is jól tudja — ezen a tájon egyáltalán nem vetnek lent. Valamelyik őrült vagy talán még rosszabb fajta küldhette a mi vidékünkre, biztosan Pszkov helyett, mert ha

jól tudom, arrafelé vetnek lent; én magam csak nemrégen tudtam meg, mit és hol vetnek egyáltalán. Zarubin az ujját sem mozdította meg, hogy ezeket a lenkombájnokat oda küldjék, ahol kellenének. Nem írt sem a minisztériumba, sem a területre, sehová. Odaállította őket a gépállomás telkére, mindenki ott ment el mellettük, és ha egy csavarra vagy egy anyára volt szüksége, egyszerűen lecsavarta róluk. Csak a vázuk maradt meg, pedig minden egyes új gép sok ezer rubelbe került. És az aratógépek! Többek között húsz lóvontatású aratógépet vettem át. Zarubin nyugta ellenében a kolhozoknak adta őket megőrzésre. A múlt héten négy kolhozban ellenőriztem, milyen állapotban vannak. A nyomukat sem találtam. Csak a „Kommunár"-ban egy kereket és a vázat. Kiderült, hogy mindenütt leszerelték róluk az alkatrészeket, hogy megjavítsák a saját aratógépeiket. Attól félek, hogy mind a húsznak ez lett a sorsa. A múlt évben kapott öt új gabonakombájn közül a főmérnök szerint kettőt már idén generálozni kell. Az az ember pedig, aki felelős ezekért a milliókért, zsebében a tagsági könyvvel, nyugodtan távozhatott, még a haja szála sem görbült meg, és másutt ismét felelős munkára osztják be!

— Nem a mi káderünk volt. Az ilyen funkcionáriusok áthelyezése nem ránk tartozik.

Dolgusin nem tágított. — „Nem ránk tartozik" ... Ő is párttag, és mi is párttagok vagyunk! Valahol Kamcsatkában éppígy fogja pazarolni az állam pénzét és züllleszteni a munkát, mint itt! Vallja be őszintén: mossuk kezeinket, nem akartunk botrányt. Hozunk egy határozatot a leváltásáról, és elintézzük Moszkvában vagy a területi központban, hogy hívják vissza. Hadd menjen isten hírével. Hadd ártson az államnak bárhol, csak ne nálunk, a mi kerületünkben ... Nem is értem, hogy csinálta, hogy három évig semmit sem épített! A traktorosok tíz-tizenöt kilométerről járnak be dolgozni. Háromnégy órát dolgoznak, aztán mennek haza. Szállás nincs. Ha nem kaptak pénzt beruházásra, akkor is csinálhattak volna valamit a saját erejükből! Mozgósítani kellett volna a népet! Hívta volna össze a traktorosok feleségeit a gépállomásra, ősszel, amikor még meleg volt, és mondta volna meg nekik: „Nézzétek, hol javítja a férjetek a traktorokat." Az asszonyok rohammunkával kitapasztották volna

annak a fészernek a falát, amelyet mi műhelynek neveztünk, és legalább a szerszámgépekre nem hullott volna a hó...

Medvegyev, mint akinek fontos dolga van és nincs ideje üres beszélgetésekre, az íróasztalán levő papírok közt lapozgatott és fanyarul elmosolyodott.

— Jó, jó. Majd megnézzük, hogy fog maga dolgozni, hogy mozgósítja maga a népet.

— Kérem, Medvegyev elvtárs — mondta keményen Dolgusin —, ne csak nézzék, hogy dolgozom, hanem segítsenek is nekem.

— Hja úgy — kapta fel a fejét Medvegyev. — Ezzel azt akarja mondani, hogy a kerületi pártbizottság nem segít magának.

— Őszintén szólva, egyelőre nem sok segítséget tapasztaltam — válaszolt Dolgusin és egyenesen Medvegyev vastag szemüvegére szegezte a tekintetét, de nem láthatta sem a szeme színét, sem a kifejezését. — Amikor rámtelefonált és követelte, hogy eddig és eddig fejezzük be a javítást, nem mondhatnám, hogy ezzel valami újat mondott volna. Hülye lennék, ha nem tudnám, hogy a tavaszi vetés megkezdése előtt az összes traktorokat ki kell javítani. De mint mérnök, aki ért valamit a gépekhez, azt is tudom, hogy a traktorokat nemcsak határidőre, hanem jól is kell megjavítani. Hallottam már róla, hogy Zarubin a múlt évben elsőnek jelentette, hogy elkészült a javítási munkával, de a vetés idején a traktorainak a fele leállt... Azt pedig, hogy itt a titkársági ülésen egymás után három felszólaló azt mondja rólam, hogy nincs bennem felelősségérzet, nem tartom fontosnak az állam érdekeit, nem értem, nem becsülöm, nem tisztelem, nem vagyok tudatában, satöbbi — az ilyesmit sehogy sem tudom segítségnek minősíteni. Az ilyen beszéd aligha serkent bárkit is munkára. Egészen elképedtem: miért is neveztek ki engem a gépállomás igazgatójává, amikor semmit sem tudok és csak a napot lopom?

— Tudomásom szerint még senki sem nevezte magát naplopónak.

— Csak még rosszabbnak! Bűnösnek neveztek! — nevetett keserűen Dolgusin. — Mégpedig nem más, mint maga, Vaszilij Mihajlovics! Maga mondta a titkárság ülésén, hogy a nagyezsgyinkai gépállomás bűnösen szabotálja a traktorok határidőre való kijavítását. Ha nem is mutatott ujjal rám — ki a főbűnös? Persze hogy én, a gépállomás igazgatója!

Medvegyev kiegyenesedett karosszékében, és idegesen dobolt ujjaival az asztalon.

— Hagyja ezt kérem, Hrisztofor Danyilovics! Ezt nem engedjük meg! Nem fog sikerülni!

— Micsoda?

— Magának nem fog sikerülni megfosztani a kerületi pártbizottságot attól a jogától, hogy vezessen! Eddig is megköveteltük, és meg is fogjuk követelni minden párttagtól, hogy feleljen az állami feladatok teljesítéséért. Nem maga vezeti a kerületet, hanem mi! És hogy milyen formában követeljük meg, azt engedje meg, hogy mi határozzuk meg. Ez itt nem leánynevelő intézet, mi nem válogatjuk meg szavainkat. Számunkra minden gépállomás-igazgató és kolhozelnök egyenrangú. Senkivel sem teszünk kivételt, tekintettel a múltban betöltött magas pozíciójára.

Most Dolgusin vont vállat.

— Nem a múltban betöltött állásomról van szó, hanem a mostaniról... Jól emlékszem rá, hogy amikor megérkeztem, Martinov elvtárs és maga itt, ebben a szobában ígérték meg, hogy segíteni fognak.

— Milyen segítséget akar még?

Dolgusin egy percig hallgatott.

— Azt kérem, Medvegyev elvtárs, fokozzák a politikai munkát a gépállomásunkon. Van a körzetnek egy párttitkára: Holodov elvtárs, segíteni kell neki, hogy felismerje, mi a legfontosabb. Úgy látszik, nem üresfejű ember, de nem találta még meg a helyét. Hol fölibém akar kerekedni, mint a politikai osztály vezetője, hol az árnyékommá válik, velem utazik mindenhová és még egyszer elmondja a parasztoknak, amit én már elmondtam. Nem volna tapintatos dolog, ha én tanítanám arra, hogyan dolgozzék. De maga megteheti, és meg is kell tennie. És még arra kérem: foglalkozzanak a kolhozok pártszervezeteivel.

Medvegyev levette a szemüvegét és a zsebkendőjével törölgetni kezdte. Szemét lesütötte, és valahová a lábára vagy az alsó fiókra nézett. Különben rózsás, szinte hamvas arca elvörösödött, apró verítékcseppek ültek ki rajta. Bal szemöldöke idegesen rángatózott.

— Szóval azt tanácsolja, hogy foglalkozzunk a kolhozok pártszer-

vezeteivel. — Medvegyev, amennyire tudott, igyekezett nyugodt hangon beszélni. — Ha netán nem tudta volna: mi mindig is foglalkoztunk és most is foglalkozunk velük. Ezt megköveteli tőlünk a területi pártbizottság és a Központi Bizottság. Ezzel kapcsolatban nincs szükségünk a maga tanácsaira... Ami Holodovot illeti, feljegyzem, és ellenőrizni fogom, mi a helyzet, ki kinek akar ott fölibe kerekedni. — Beírt valamit az asztali naptárába. — Ami pedig a kolhozokat illeti, miattuk ne fájjon a maga feje, Dolgusin elvtárs. Törődjék a traktoraival, a kombájnjaival, a traktorosaival, a munkagépkezelőivel, és ne üsse abba az orrát, ami nem a maga dolga.

— De bocsánat, Medvegyev elvtárs — Dolgusin is kimérten, higgadtan beszélt —, én nem akarok olyan lenni, mint az előző igazgató, aki azt sem tudta, merre vezet az út a kolhozokba. Én megismerem és sokszor fogom megjárni ezeket az utakat, sőt már járom is őket. A Központi Bizottság plénumának határozata kimondja, hogy a gépállomások felelnek az egész kolhoz termeléséért; a termésért, a tejhozamért, a gyapjúért. Sőt, nemcsak a kolhoz termeléséért, hanem a begyűjtésért, az építésért, a kolhozparasztok képzéséért is. Hát hogyne törődnék a kolhozokkal?... Nem tudom, hogyan foglalkoznak maguk a kolhozok pártszervezeteivel, de egyes kolhozokban olyan jelenségekkel találkoztam, hogy a hajam is égnek állt tőlük. Egy gyárban például nem létezik olyasmi, hogy a párttagok fele állandó foglalkozás nélkül lődörögjön, és ne végezzen termelőmunkát. El tud olyasmit képzelni, hogy egy gyári taggyűlésen olyanok tárgyalják meg az üzem dolgait, akiknek semmi közük a termeléshez, a gyár életéhez? Semmittevő kommunisták? Osztály nélküli osztályvezetők? Ilyesmi a gyárban nincs, és nem is lehet. A „Hajnal"-ban, Bivalih elvtársnál pedig éppen ez a helyzet. Van ott négy volt kolhozelnök, akiket különböző vétségek miatt leváltottak, és a volt begyűjtési megbízott. Egyszerű munkát nem hajlandók végezni, munka nélkül lődörögnek, és várják, mikor akad valamilyen állás, mert elmennek akár a szövetkezethez is felvásárlónak, vagy a kompra pénztárosnak. Miféle pártszervezet ez? Sőt, Csajkin, a párttitkár ellen legalább tíz bejelentés érkezett a gépállomásra a kolhoz tagjaitól. Ő vezeti a tejbegyűjtőt, és becsapja az embereket a zsírszázalék megállapításánál... Azt kérdezi tőlem, Medvegyev elvtárs, mivel se-

gíthetne. Nem nekem, a kolhozoknak kell segíteni. Ha növelni akarjuk az egyszerű kolhoztagok aktivitását, akkor a párttagokon kell kezdeni. A mi pártunkban mindig így volt: a kommunisták mentek az élen.

— Köszönöm a tájékoztatást. — Medvegyev udvariasan meghajtotta kissé a fejét. — Áprilisi munkatervünkben benne van: instruktorunk megvizsgálja a „Hajnal" kolhoz pártszervezetének munkáját, és Csajkin elvtárs, a párttitkár beszámol a kerületi bizottság titkársága előtt. Amint látja, maga nélkül is kapunk némi tájékoztatást. Hírei nem a legfrissebbek.

— Annál rosszabb! Akkor miért tűri ezt a helyzetet?

— Mit kíván, mit tegyünk? Váltsuk le a titkárt? Zárjuk ki a pártból a volt elnököket? Mindenkit dorongoljunk le? Ki fog egy ilyen határozatot jóváhagyni?...

— Nem tudom, ki fogja jóváhagyni. Beszélni kellene ezekkel a nem dolgozó kommunistákkal, és ha nem értik meg a szép szót, akkor egyiket-másikat ki is kell zárni a pártból. Mindenesetre meg kell vizsgálni ezt a pártszervezetet!...

— Megvizsgáljuk. Maga pedig, Dolgusin elvtárs, mindenesetre jól jegyezze meg, magától mint a gépállomás igazgatójától elsősorban azt fogjuk számon kérni, mit végeztek a traktorok, milyen a vetés minősége, határidőre teljesítette-e a terveket, nem pedig a kommunisták nevelését, vagy a falusi könyvtárak munkáját. Ne akarja elterelni a saját figyelmét és a miénket is más kérdésekre. — Medvegyev felemelte a hangját, szinte kiabált. — Nem adjuk ki magának albérletbe a kolhozokat! A kerületi pártbizottság vezette eddig is és fogja ezután is vezetni őket! Tudjuk, mi a kötelességünk! Maga pedig, gépállomás-igazgató elvtárs, ne feledkezzék meg arról, hogy hol a helye!...

— Minisztériumi szokások... — dörmögte remegő ajakkal Medvegyev, amikor Dolgusin betette maga után az ajtót, és zsebkendőjével megtörölte izzadt arcát. — A gépállomásából feudális kiskirályságot akar csinálni. A kerületi pártbizottságot akarja kioktatni... A pártszervezetek, az instruktoraink — mind neki segítsenek!... Várj csak, majd kiverjük belőled ezt a gőgöt! Adod te még alább

is! Vigyázzba fogsz állni ez előtt az asztal előtt, ebben a szobában!...

Dolgusin beült a Zarubintól örökölt, viharvert személyautóba, amelynek mind a négy kerekén különböző gumi volt, a sárhányója éktelenül zörgött menet közben, és a vezetőfülke tetejét lyukas furnírral toldozták ki. Az igazgató a vállát vonogatta:

„Nem valami okos ember, bár a kerületben képzett marxistának tartják. Vagy pedig..."

Maga Dolgusin sem tudta még, mi következik a „vagy pedig" után...

Így alakult a helyzet kezdettől fogva közte és Medvegyev között.

A másik nehézsége abból adódott, hogy egyáltalán nem ismerte a mezőgazdaságot. Kezdetben semmit sem értett, majdhogy nevetségessé nem tette magát. Vannak olyan falusi származású városiak, akiknek legalább némi ködös emlékeik vannak a gyermekkorukból, amikor úsztatni vitték a lovakat, vagy megdézsmálták a dinnyeföldeket. Dolgusinnak sem gyermekkorában, sem ifjúkorában, sem felnőtt korában nem volt semmi köze a faluhoz. Csak akkor ismerte meg valamelyest, amikor a polgárháború után a Cseka-különítményben harcolt a bandák ellen a falvakban. De később megint csak akkor látott falut, ha utaztában kinézett a vonat ablakán.

Dolgusin a Volga menti Volszkban nőtt fel, ahol apja bádogos kisiparos volt. Cigány nagyapját elkergették a táborból, mert orosz parasztlányt vett feleségül. Apja, aki szintén cigányképű volt, születésétől kezdve haláláig egyhelyütt lakott. Dolgusin is a nagyapjára hasonlított. Gyakran megtörtént a piacon, hogy a cigányok a maguk fajtájának nézték és cigány nyelven szóltak hozzá, amire ő csak széttárta a karját, és mosolygott — egyetlen szót sem értett cigányul.

Dolgusin felesége parasztleány volt, aki tizennyolc éves koráig falun élt, szántott, boronált, szedte a markot. Az első időben, amikor a felesége még Moszkvában lakott, tőle kért felvilágosítást különféle mezőgazdasági kérdésekben.

Késő éjszaka, amikor magára maradt a gépállomás irodájában, felhívta moszkvai lakásukat:

— Ljuda? Jó estét! Már aludtál?... Mi újság?... Kolja nem írt? Hát Nágya?... Akkor jó... A ház? Egyelőre csak a gerendákat

fuvarozták ide. Azt hiszem, nem lesz egyhamar kész. Addig majd albérletben lakunk... Én is így lakom, rendes emberek a háziak... Nem baj, majd kibírjuk. Nyakunkon a tavasz, most nem foglalkozhatom házépítéssel... Kedvesem, volna egy kérdésem. Átnéztem az összes szakkönyveket, találtam mindenfajta tehenet: szimmentálit, kosztromait, keletfrízt, shorthornt, holmogorit, jaroszlavit, Besztuzsev-félét, de meddő fajtát sehol. Miféle fajta ez a meddő?... Mi?...

A távoli Moszkvából eddig álmos, kicsit ingerült női hang hallatszott, de most derűs nevetésbe fulladt:

— Drága öregem, ez nem fajta. Ezek egyszerűen a nem borjadzó tehenek.

— Hogy? Micsoda? Betűzd csak: Nágya, Eva, Marja, B... B... Borisz, Olga, Róza, Jelena, Anna... Aha, szóval nem borjasak? Szóval elvették tőlük a borjaikat.

A kagylóból még vidámabb nevetés bugyborékolt:

— Óh istenem, miért is neveznek ki ilyen városi gavallérokat gépállomás-igazgatóvá!...

— Ne nevess, hanem magyarázd meg értelmesen.

— Olyan tehenek, amelyek nem lesznek vemhesek. Érted? Amelyek valamilyen oknál fogva soha vagy nem minden évben szülnek borjakat.

— Most már értem. Nem akarnak szülni, nehogy elromoljon az alakjuk. Az ilyen hiú szépségek persze kevesebb tejet adnak?

— Kevesebbet? Egyáltalán nem adnak!

— Köszönöm... Kedvesem, van még egy kérdésem. Miféle géppel egyelik a cukorrépát? Nem látok semmiféle egyelőgépet a telepen, és szégyellem megkérdezni. Az egyik mérnököt a szomszédos gépállomásról elkeresztelték „tarkónak", mert tarkószántást mondott tarlóhántás helyett... Szóval ez az egyelés. Értem... És igaz, hogy a tyúkok kakas nélkül is tojnak tojást? Mit gondolsz, nem csinálnak bolondot belőlem az asszonyok? Az egyik baromfitelepen csak tyúkokat láttam... Igaz?... Akkor köszönöm. Egyelőre nincs több. Két napra elutazom a kolhozokba, aztán megint felhívlak... Mit? Hogy a vezetőséggel hogy állok? Jobban is állhatnék. Nem baj, majd rendbejönnek a dolgok... Hogy miért ilyen későn hívtalak? Tizen-

kettő után olcsóbb a telefon ... No, aludj tovább. Ne haragudj, hogy felzavartalak. Csókollak. Viszlát!

Dolgusinnak nem kellett attól tartania, hogy valamiféle ostoba, nevetséges gúnynevet kap, mint a „tarkó". A gépállomás emberei látták, hogy becsületesen, komolyan fogott a munkához, nemcsak vendégként jött falura, és szívesen segítettek neki, hogy megismerje a mezőgazdaságot. Senki sem gondolt arra, hogy kinevesse a városi ember „képzetlenségét" a mezőgazdasági dolgokban. Mindenki tudta róla, hogy kohómérnök, aki bizonyára kitűnő szakember az iparban, de nem látta, hogyan vetik, aratják a gabonát. Nincs ebben semmi különös. Úgy alakult az élete, hogy mindig városban, gyárban dolgozott, és csak vassal volt dolga. A kolhozparaszt egyszerű ember, nagyon tapintatos és figyelmes a segítséget kérő idegennel szemben, legyen akár tősgyökeres városi — ha azt látja róla, hogy valóban falun akar élni és dolgozni, komolyan érdekli a földműves munka, nem rest napfelkeltekor felkelni, gyalog bejárni a mezőt, nem fintorog a bográcsban főtt leves láttán, nem tart az orra elé parfümös zsebkendőt, ha belép a disznóólba. Az idős kolhozparasztok nem felejtették el a harmincas évek huszonötezreseit*, akik ugyancsak nem ismerték a mezőgazdaságot, de jó szervezők voltak, és kitűnően megoldották azokat a feladatokat, amelyeket annak idején a párt eléjük tűzött.

Dolgusinnak nagyon sok önkéntes tanítója akadt. Még a sofőrje, Vologya is, aki nemrég szerelt le a katonaságtól, gyakran se szó, se beszéd megállította útközben a kocsit, szótlanul a szántóföld széléhez ment, és odahívta Dolgusint is.

— Nézze csak, Hrisztofor Danyilics, itt előhántoló nélkül szántottak. Látja a nagy rögöket, árkokat, a gyökerek felül maradtak. De itt már előhántolóval. A föld sima, mintha planírozták volna, ami felül volt, a barázda fenekére került. Csak egyszer kell boronálni, és már vethetnek is. Ezért hangoztatta annyiszor Viljamsz elvtárs, hogy előhántolóval kell szántani, hogy a borona minél kevésbé törje össze a talajt. Ezt pedig kihagyásnak nevezzük. Bizonyára elaludt a

* A bolsevik párt 1930-ban 25 000 városi párttagot mozgósított falusi munkára. Ők voltak a „huszonötezresek". — *A ford.*

traktoros, és nem arra ment, amerre kellett volna. Nézze, mekkora helyet hagyott felszántatlanul! Amott pedig keresztsorosan vetették a búzát. Így is, úgy is látszanak a sorok. Keresztsorosan azért vetnek, hogy...

Vologya leguggolt, és egy száraz gallyal lerajzolta a földre, hogyan helyezkednek el a vetőmagvak rendes, és hogyan keresztsoros vetés esetén; megmutatta, mennyivel nagyobb hely jut a magnak, ha keresztsorosan vetik és az egyik csíra nem nyomja el a másikat. Dolgusin az agronómusától és könyvekből tudott ugyan erről a módszerről, mégis türelmesen meghallgatta fiatal tanítóját, nehogy elvegye a kedvét, hátha máskor olyasmit hallhat tőle, amit még valóban nem tud. Vologya a hadseregben végezte el a gépkocsivezető tanfolyamot, és ott hallgatott végig egy mezőgazdasági előadás-sorozatot is, mert mezőgazdasági technikumba akart menni, ha hazatér. Otthoni körülményei azonban lehetetlenné tették a továbbtanulást: anyja beteg volt, kis öccsei és húgai még mind iskolába jártak. Így lett sofőr a gépállomáson.

A tél folyamán Dolgusin, ha nem is a gyakorlatban, de elméletben elsajátította a növénytermesztési és állattenyésztési alapismereteket. Napközben percnyi szabad ideje sem volt, annyira elfoglalta a munka a gépállomáson, az irodában, a sok utazgatás a kerületi és területi központba, a különböző kimutatások és jelentések elkészítése, az értekezletek és gyűlések. Ha berendelték a területi központba, mindig magával vitt egy-egy fiatal szakembert, agronómust vagy állattenyésztőt, s oda-vissza egész úton — tíz órai út volt — hasznos beszélgetéseket folytatott velük, hogy tanuljon tőlük. A kerületi tanács ülésein mindig jó hátra ült valamelyik régi, tapasztalt kolhozelnök mellé, és ha a felszólalás unalmas volt, akkor szomszédjával sugdolódzott, alaposan kikérdezte, hogyan irányítja a gazdaságot, milyen növényeket mikor vet, hogyan növeli az állattenyésztést és a jövedelmezőségét, miből épít, ha nincs elég faanyaga stb.

Dolgusin négy-öt órát aludt naponta. A lakása tele volt tankönyvekkel, folyóiratokkal, Dokucsajev, Tyimirjazev, Viljamsz és Liszenko vaskos könyveivel. Éjszakánként néha többször is elolvasta azt a részt, amelyre szüksége volt, és amit nem értett, feljegyezte füzetébe, hogy tanácsot kérjen a szakembereitől vagy a feleségétől az

éjjeli telefonbeszélgetések során. Még a szépirodalomból is csak azokat a könyveket olvasta el, amelynek címe elárulta, hogy falusi témáról szólnak, az „Aratás"-t, a „Kombájnvezetők"-et, a „Mély barázdá"-t.

Dolgusin kohómérnök úgy fogta fel a falusi munkát, mint a párt hadparancsát. Harmincéves párttagsága alatt megszokta, hogy a pártmegbízatást parancsnak tekintse, amelyet feltétlenül teljesíteni kell, zokszó nélkül, önmagát nem kímélve, csak a feladatra gondolva, és minden egyéni érdeket, egyéni szempontot háttérbe szorítva.

A területi mezőgazdasági igazgatósághoz való kapcsolata sem volt éppen jónak mondható.

A területi mezőgazdasági igazgatóság vezetési módszere olyannak tűnt neki, a régi ipari vezetőnek, mint a vezetés karikatúrája.

A tél folyamán mintegy két tucat különféle „felelős vezető" járt a gépállomásán a területi igazgatóságtól. Isten tudja, mi célból jöttek. Felelősek legfeljebb csak a személyzeti kartonjuk adatai szerint voltak. A „hadszíntéren" azonban csak egyszerű adatgyűjtők voltak, akik a világ minden kincséért sem döntöttek volna el önállóan egyetlen, akár jelentéktelen, akár fontos kérdést sem. — Mi legyen azzal a hét DT—54-es lánctalpas traktorral, amelynek megjavítására még Zarubin felvette és elköltötte a pénzt? — Nem tudjuk — mondták a „felelősek". — Mit csináljak, ha a Malcev-féle mélyszántáshoz sokkal több üzemanyag kell, mint a norma? Adnak még üzemanyagot? — Nem tudjuk. — Megtehetik-e a kolhozok, hogy nem kötnek szerződést a vízépítő vállalattal kutak ásására, mert az óriási összeget számít fel érte, és fúrathatnak-e maguk kutakat, ha van hozzá szakember és felszerelés? — Nem tudjuk. — Visszakapjuk-e azokat a kombájnokat, amelyeket tavaly Keletre küldtünk az aratáshoz? Vagy kapunk helyettük újakat? — Nem tudjuk. — De legalább tudnak-e tetőcserepet szerezni a műhely befedésére, ha a saját erőnkből felhúzzuk a falakat? — Nem tudjuk.

Hiábavaló időtöltés minden beszéd az ilyen felelős vezetőkkel!...

Igaz, most kevesebb irkafirkát kap a gépállomás a területi igaz-

gatóságtól, mint régen; Zarubin idején a napi posta súlya egy kiló körül volt, Dolgusin mindössze harminc-negyven deka levelet és egyéb küldeményt szokott kapni. Viszont sokkal többet telefonáltak a különböző osztályokról. Ritka volt az a nap, hogy ne hívták volna hét-nyolcszor a telefonhoz. Az erélyes és mérges hang mindig személyesen az igazgatót követelte; az egész telepet tűvé tették érte, míg végre lihegve futott az irodába, és ott kiderült, hogy sürgősen néhány adatra van szükség egy soronkívüli jelentéshez — arra, mennyi trágyát hordtak ki az utolsó három napban a földekre.

Dolgusin tűrt, tűrt, de hat-hét ilyen telefonbeszélgetés tönkre tette egész munkanapját. Később a könyvelőségben felszereltetett egy ikerállomást, és elrendelte, hogy ha valamelyik kolhozból kérik, akkor kopogjanak át a falon és kapcsolják át, de ha a területi központból, akkor aki felveszi a kagylót, köteles kikérdezni a felhívót, milyen ügyben keresi, mit akar tőle, s aztán kapcsolja vagy a főagronómust, vagy a mérnököt, vagy az állattenyésztőt, attól függően, hogy milyen adatra van szüksége az illetőnek. Hamarosan kiderült, hogy a legtöbb esetben a statisztikus is ki tudja elégíteni a türelmetlen és félelmetes területi vezetők kívánságát: csak fel kell ütnie kopott, pecsétes dossziéját, amely Artyemovnak mindig ott volt a kezeügyében.

A felső hatóság kérdéseinek ez az ikertelefonos elintézése afféle fordított „bürokratikus" módszer volt. És valóban, Dolgusinról már a működésének első hónapjaiban az a vélemény alakult ki a területi mezőgazdasági igazgatóságon, hogy javíthatatlan bürokrata.

Egy ízben az igazgatóság helyettes vezetője hívta fel.

— A nagyezsgyinkai gépállomás igazgatójával beszélek?

— Ővele.

— Itt Fjodorov. Meg tudná nevezni néhány traktorosát, aki kitűnt a téli javításban?

— Nem.

— Mi?

— Nem tudom megmondani a nevüket.

— Miért?

— Nem tudom a traktorosok nevét.

— Micsoda gépállomás-igazgató maga, ha még traktorosainak a nevét sem tudja! Minek tartják ott magát?

— Hát csak tartanak. Úgy látszik nem találnak jobbat a helyemre. Megtűrnek.

E beszélgetés közben éppen Dolgusin szobájában tartózkodott a körzet párttitkára, Holodov, és ahogy hallgatta, égnek állt minden hajaszála. Hiszen Dolgusin előtt épp ott feküdt egy feljegyzés annak a tíz traktorosnak a nevével, akiket a javítás során végzett kitűnő munkájukért dicséretben részesített. Holodov egyik kezével a telefonkagylóra mutatott, a másikkal erre a feljegyzésre, de Dolgusin nyugodtan félretolta.

— Most mit tegyünk, igazgató elvtárs? — dörmögött a bosszús hang a telefonból. — Nekem kell leutaznom, hogy megtudjam a legjobb traktorosainak nevét, s aztán én mondjam meg magának?

— Jöjjön csak, nagyon fogunk örülni. Mondja csak, Fjodorov elvtárs, tudja maga a nagyezsgyinkai gépállomás igazgatójának nevét?

— Hogy? Nem értem. Mi-mit akar ezzel mondani... Dolgusin elvtárs?

— Igen, Dolgusin. Maguknak a területen kevesebb igazgatójuk van, mint ahány traktorosom nekem. Jónapot, Viktor Nyikolajevics. Azt hiszem, még nem köszöntünk egymásnak.

— Jónapot... Hrisztofor Gyemjánovics.

— Danyilovics. De ez már nem fontos. Tehát eszébe jutott a nevem? Mert közben nekem is eszembe jutott a traktorosok neve. Tessék felírni: Toropov Szemjon Iljics... Betűzzem?... Tánya, Olga, Rimma, megint Olga...

Dolgusinnak nem volt kedvére való, hogy ilyen kemény eszközökkel kénytelen „nevelni" a főnökeit, és ezek az eszközök sem járultak hozzá viszonyuk javulásához. Mégiscsak Fjodorov és más hasonló vezetők kezében voltak a keretszámok, a hitelek, az anyagellátás, a cement, a cserép, az épületfa. A közmondás is azt tartja: „Az okos borjú két anyától szopik." Gyermekkorában senki sem tanította meg Dolgusint erre a bölcsességre, és most, hogy már öregedett, késő volt az ilyesmit megtanulnia. És a jellemének sem felelt meg ez a bölcsesség...

Mindennek tetejébe még Holodov is kezdett neheztelni Dolgusinra. Medvegyev betartotta azt az ígéretét, hogy beszél Holodovval és segít neki a munkaterv összeállításában, de úgy beszélt vele, mintha az igazgató panaszkodott volna neki a körzeti titkárra. Holodov ettől kezdve gyakrabban járt önállóan, az igazgató nélkül a kolhozokba, és volt egy naplóféléje, amelybe esténként feljegyezte, milyen visszásságokat fedezett fel a kolhozokban és a gépállomáson. Ezekről a visszásságokról nem mindig számolt be azonban Dolgusinnak, nem az ő számára készítette ezeket a feljegyzéseket. Ebben a füzetben külön lapja volt Dolgusinnak, amelyre Holodov feljegyezte összes „trükkjeit", mint például az ikertelefont és a területi igazgatóság helyettes vezetőjével folytatott beszélgetést. Előrelátható volt, hogy ez a „különleges" füzet nem válik majd hasznára a munkában való jó együttműködésnek.

Martinov a kórházban a legkülönbözőbb híreket és szóbeszédeket hallotta a nagyezsgyinkai gépállomás igazgatójáról. Felesége is elmondta, mit hallott az emberektől Dolgusinról, de Rugyenko, Gribov, Scsukin meg Rizskov is beszélt róla. Poszohov, a járási újság szerkesztője és Szasa Trubicin megmutatta a leveleket, amelyeket a szerkesztőség és a kerületi pártbizottság kapott, voltak köztük névtelenek, de a legtöbbjét aláírták. A levélírók egy része komédiásnak, nagyképűnek, bürokratának nevezte, mások viszont hevesen a védelmükbe vették, igazi kommunistának tartották, és azokat nevezték bürokratáknak, akik az első naptól kezdve akadályokat gördítettek munkája elé. Megmutatta Trubicin Holodov „jelentéseit" is (a területi pártbizottságnak is küldött egy másolatot), amelyben a troicki kerületi pártbizottságnak pontosan megírja a nagyezsgyinkai gépállomás igazgatójának „komédiázását", és óramű pontosságával felsorolta mindazokat a hibákat, amelyeket Dolgusin a gépállomáson elkövetett.

Martinov feljegyzést küldött Trubicinnal Medvegyevnek, és kérte, hogy látogassa meg a kórházban.

— Vaszilij Mihajlovics — mondta Martinov —, tudod-e, hogy célszerű lenne áthelyezni Borzovát a szemidubovkai gépállomás-

ról Nagyezsgyinkába Dolgusin mellé? Ugyanabba a munkakörbe, párttitkárnak.

— Borzovánál már kétszer is itt volt a férje Boriszovkából. Rá akarja beszélni, hogy térjen vissza hozzá.

— Igen? Ki térjen vissza? Hiszen nem az asszony ment el, hanem a férj, és mikor az asszony utána ment, kidobta.

— Nem tudom, hogy történt, de most mindenesetre hívja a feleségét Boriszovkába. Megint felfelé megy a csillaga. A végrehajtó bizottság elnökhelyettese lett. Az elnök már harmadik hónapja súlyos beteg, elküldték gyógyulni, a végrehajtó bizottságnak három hónap óta Borzov a gazdája.

— Erről van szó. Megint felfelé ível a pályája. Bizonyára azt tanácsolták neki, tegye jóvá a családi életben elkövetett hibát. Nehogy hiba legyen a káderlapjában, inkább sürgősen elvált attól a laboránsnőtől, és hívja Marja Szergejevnát a gyerekekkel, mi? És mit szól ehhez az asszony?

— Erről nekünk egyelőre nem szólt.

— Ha nem szólt, akkor... Meg kell csinálni. A szemidubovkai körzet titkára, Kolcov biztosan áll a lábán. Önként ment falura, tud az emberek nyelvén beszélni, jól együtt dolgozik Glotovval. Az öreg azok közül a kommunisták közül való, akik nem hajlandók aprópénzre váltani a párt érdekeit. Egyszóval, ott minden rendben van, jó az együttműködés. De Dolgusin és Holodov közt valami nincs rendjén. Mintha nem kontaktus, hanem konfliktus lenne közöttük. Kinek van igaza, ki a hibás — egyelőre nehéz megállapítani. Számunkra mindketten új emberek, még nem ismertük ki őket. Küldjük oda egyik kipróbált pártmunkásunkat. Legyen ott Marja Szergejevna a pártszervezet titkára.

— És Szemidubovkában ki legyen a párttitkár?

— Majd választanak valakit a pártszervezetből. Kérdezzék meg Borzovát, kit javasol.

— Nem jó gyakran dobálni az embereket egyik helyről a másikra. Borzova még alig vert gyökeret Szemidubovkában. De ha ragaszkodsz hozzá, beszélhetek vele, és megtárgyalhatjuk a dolgot a titkárságon. — Medvegyev, bár nem nagy kedvvel, mégis elfogadta Martinov ajánlatát.

Amikor elbúcsúzott, óvatosan megérintette Martinov bekötött jobb kezét, amely a takarón feküdt. Hangjában volt valami elégedetlenség, amikor megjegyezte:

— Különben is, te most betegszabadságon vagy, Pjotr Illarionovics. Miért nyugtalankodsz miattunk? Feküdj nyugodtan, és olvass regényeket. Elküldöm O'Henry novelláit. Két kötet. Tegnap vettem. Érdekes elbeszélések.

— Elég könyvem van. — Martinov bal kezével a fehér kórházi zsámolyokra mutatott, amelyek szinte roskadoztak az újságok és folyóiratok terhe alatt. — Persze, igazad van. — Elmosolyodott. — Betegállományban, és formailag, hogy úgy mondjam, nem dolgozom. Bizonytalan időre nyugdíjazva vagyok. Persze, ti semmibe vehettek és a pokolba küldhettek a tanácsaimmal együtt. Amíg beteg vagyok, te vagy az első titkár. De beszéljünk csak formaságok nélkül, Vaszilij Mihajlovics. Látogass meg gyakrabban. Két szem többet lát... Vagy talán azt hiszed, hogy a kórház után már nem kerülök vissza a régi helyemre? Meg akarod szokni az önállóságot? Nem tudom, lehet, hogy nem kerülök vissza. Két hónapig még itt kell hevernem. Ezalatt sok víz lefolyik. Azután pedig úgy lesz, ahogy a területi bizottság dönt...

Amikor Marja Szergejevna megtudta, hogy Martinov javasolta őt a nagyezsgyinkai gépállomásra, ahol Dolgusin az igazgató — ő is sok érdekeset hallott róla —, beleegyezett az áthelyezésébe. Egy hét múlva a gépállomás pártszervezetének taggyűlésén titkárrá választották.

4

A kerületi pártbizottságról felhívták egyszer Holodovot a gépállomáson, hogy déli tizenkét órára közölje, milyen szocialista felajánlásokat tettek a tavaszi munkákkal kapcsolatban a brigádvezetők és traktorosok.

A brigádvezetők éppen készülődtek, hogy kimenjenek a földekre, a munkahelyükre, és ezért valamennyien a gépállomáson voltak. Ott voltak a traktorosok is. Holodov felkereste Marja Szergejevnát, és

vele együtt gyorsan „kitöltötte" azokat az adatokat, amelyekre Medvegyevnek szüksége volt. Mielőtt visszahívták volna a kerületi pártbizottságot, felkeresték Dolgusint, és megmutatták a traktorosok névjegyzékét, akik szocialista felajánlást tettek.

Dolgusin figyelmesen elolvasta a feljegyzést, elmosolyodott, félretette, és rátett egy levélnyomót.

— Tíz órakor telefonáltak és követelték, hogy tizenkét órára adjanak jelentést? És máris végrehajtották? De gyorsan megy maguknál a munka! Marja Szergejevna, amikor traktoros volt, akkor is ilyen meggondolatlanul vállalt kötelezettségeket? Leírta azt a számot, amely elsőnek az eszébe jutott?

Borzova elpirult.

— Hrisztofor Danyilovics, ha én vállaltam, hogy ennyi és ennyi hektárt fogok felszántani, akkor előbb számításba vettem az összes körülményeket, és aztán betartottam a szavamat.

— Azt mondja, hogy mindent számításba vett? És mikor volt idejük ezeknek az embereknek — Dolgusin a névjegyzékre mutatott — mindent számbavenni? Ők meggondolás nélkül tettek felajánlást, maga pedig meggondolás nélkül felírta... Grigorij Petrovics — fordult Holodovhoz —, ha Medvegyevnek ezekre az adatokra csak a jelentés kedvéért van szüksége, akkor természetesen azonnal közölheti őket... Én azonban nem írom alá. Nem látom értelmét és hasznát ezeknek a hasból vett adatoknak. De ha Medvegyev komolyan akarja venni őket, akkor kérem, hívja fel őt, beszéljen vele, és győzze meg, hogy várjon holnapig. Ma más dolgunk van, de holnap összehívjuk a traktorosokat, és részletesen megbeszéljük velük a dolgot. Ha semmi sem jön közbe, akkor az egész holnapi napot erre áldozhatjuk.

Holodov egy szót sem szólt, vette a jegyzékét, katonai oldaltáskájába tette, amelytől egy percre sem vált meg, és elindult, hogy felhívja a járást. Medvegyev beleegyezett, hogy másnap közöljék vele a felajánlásokat.

Másnap kora reggel a gépállomás irodája előtt nagy volt a sürgésforgás. Az irodából kihordták a zsámolyokat, és a traktorosok a

szabad ég alatt nyiratkoztak, borotválkoztak; nem ijedtek meg az enyhe reggeli fagytól. A vállalkozó kedvű nagyezsgyinkai borbély tudta, ha összeülnek a gépállomás munkásai, akkor jól lehet keresni. Mindenki ismerte már a szigorú rendet, melyet az új igazgató vezetett be. Dolgusin nemegyszer tett meglehetősen kellemetlen megjegyzést — csak úgy, mintha tréfált volna — azokra a traktorosokra, akik piszkosan, egy hetes szakállal jöttek el a gyűlésre. Ha valaki gyűlés előtt egy kissé felöntött a garatra, azt egyszerűen hazaküldte, de aki részegen ment munkába, azt már szigorúan megbüntette. Nem mindenkinek tetszettek ezek a „moszkvai" szokások, s volt olyan is, aki emiatt nevezte „bürokratának" Dolgusint.

A traktorosok siettették a borbélyt.

— Csak egyszer szappanozz, különben nem végzel mindenkivel. Látod milyen hosszú a sor!

— Figyelmesebben szánts végig egyszer, hogy ne maradjon ugar, aztán jöhet a következő!

— Nem egyszeri lehúzás van kalkulálva, elvtársak. Később majd azt mondják: félig borotváltam meg, de az egészért követeltem a pénzt.

— De nagyon betartod a szabályokat!

— Ne félj, nem írjuk be a panaszkönyvbe.

— Ki tudja, hátha beírjátok!

— Hát jó, szappanozzon egyszer, és fele annyit fizetünk!

— Látják, még ebben sem tudnak megegyezni...

A borbély a karórájára pillantott, aztán a szakállas várakozókra, és leheletével melengette az ujjait.

— Úgysem tudok mindenkivel végezni. Van még két borotvám, ki tud maga is borotválkozni?

— Én tudok! Én is... — jelentkeztek többen.

— Tessék, itt a pamacs, szappant láttam az irodában a mosdón. Tükör helyett nézzenek a vizes hordó fenekén a jégre. Aki megjárta a frontot, annak az is jó. A szerszámhasználatért nekem egy fél liter vodka jár.

— Egy fél liter! Sok lesz az!

— Hát jó, másfél deci!

— Másfél decire valót összeszedünk.

— Mondd csak Varfolomejics, hogy jutott eszedbe, hogy ma idejöjj?

— Mintha az isten küldött volna!

— Én szóltam neki tegnap, hogy ma gyűlésünk lesz.

— Van neki magához való esze!

— Keres is jócskán, meg rajtunk is segít.

— Különben kaptunk volna megint!

— Emlékszel mit mondott az igazgató Mihailnak: remeténék készülsz tán, hogy akkora partizánszakállt növesztettél!

— Szelihovnak is megmondta: „Mi baj történt odahaza?" Az nem értette, miféle bajról van szó. „Meghaltak tán a gyerekeid, vagy a feleséged beteg? Miért hanyagolod el így magad? Azt mondják, régen úgy gyászoltak, hogy megszaggatták a ruhájukat és hamut szórtak a fejükre."

— Vaszkának meg három rubelt adott a saját pénzéből, hogy menjen nyiratkozni és fürdőbe.

— Ha-ha! De Vaszka sem volt bolond! Hazaszaladt, megborotválkozott, és a pénzért megivott egy korsó sört.

— Nem igaz! Nem fogadtam el tőle a három rubelt! No 'iszen! Mintha azért nem borotválkoztam volna, mert nem telik! Pattanás volt az arcomon.

— Először építse fel a fürdőt, aztán követelje, hogy fürödjünk.

— Még majd azt is megköveteli, hogy nyakkendő nélkül ne üljünk traktorra!

— Az anyja istenit, nem Moszkvában ülünk a minisztériumban! Meglátjuk, hogy fog kinézni ő maga, mire befejezzük a vetést! Hosszabb szakálla lesz, mint nekünk!...

Pont kilenc órakor Marja Szergejevna behívta a megjelenteket az igazgatóhoz. Az a traktoros törülgette legtovább a csizmáját az erre a célra a küszöbhöz készített szalmacsutakkal, aki a fürdőt követelte meg a minisztériumról beszélt. Az igazgatói szobának nevezett kis helyiségbe behordták az összes padokat és székeket. Annyi nép gyűlt össze, hogy a könyvelőség felé nyíló ajtót ki sem tudták nyitni.

Az asztalnál ülő Dolgusin nemcsak hogy frissen volt borotválva, hanem még a púder nyoma is látszott az arcán. Jól szabott, frissen

vasalt szürke öltöny, fehér ing volt rajta, és nyakkendőjének végét mintás kötésű pullover takarta. Ötvennégy éves volt, de sokkal fiatalabbnak látszott. Erősen őszülő dús fekete haja sem öregítette. Nyilván nem volt hízásra hajlamos. Feszes, katonás tartása volt, mint egy nyugdíjas katonatisztnek, pedig a polgárháború óta nem szolgált a hadseregben. Az arcát átszelő forradást nem a fronton szerezte, hanem a Donyec-medencében, egy gyár áttelepítése közben érte szilánk.

Az asztal végén ült Holodov, rangjelzés nélküli katonazubbonyban; negyven év körüli, termetes, sötét szemöldökű férfi, de szőke haja már erősen ritkult.

Dolgusin fejét tenyerére támasztotta, ujjai eltakarták a forradást az arcán, és hol a traktorosokra, hol az előtte fekvő kimutatásba nézett. Azután megnyitotta az értekezletet.

— Traktoros elvtársak, maguk tegnap szocialista felajánlásokat tettek a tavaszi vetési kampányra vonatkozólag, és engem meglepett, hogy mekkora különbségek vannak a felajánlások között. — Ujjával a jegyzékre és a traktorosbrigádok tavaszi munkatervére bökött. — Szemjon Vasziljevics, hogy van az, hogy a terv szerint neked nyolc nap alatt kell befejezned a tavaszi vetést, de te ugyanezt most hat nap alatt vállalod? Eszerint módodban van hamarabb elvégezni? Eldugtál talán magadnak valahová egy tartaléktraktort? Vagy felfedezted a teljesítmény növelésének titkát? Miért hallgattál róla, amikor összeállítottuk a brigádod tervét?

A hetes brigád fiatal, huszonöt éves vezetője, Szemjon Csalij nem fogta fel mindjárt, hogy az igazgató őt szólította apai és keresztnevén, és értetlenül ült a pillantások kereszttüzében. Kelletlenül állt fel, hogy feleljen.

— Nem fedeztem fel semmilyen titkot, igazgató elvtárs. Csak úgy mondtam...

— Mi az, hogy „csak úgy?" — akaszkodott a szóba Dolgusin.

— Ez nem kötelező... Csak az újságoknak szól, hogy kinyomtassák...

— Nem kötelező kötelezettség?! — Dolgusin hangosan felnevetett, és Holodovon és Borzován kívül mindenki vele mosolygott. — Szóval maguk itt így szoktak szocialista felajánlást tenni!

— Ez önkéntes dolog, mintha azt ígérnénk, hogy iparkodni fogunk. A törvényes terv az, amelyiket magától kaptunk. Azért a tervért felelősek vagyunk. De Holodov elvtárs azt mondta, hogy a termelési tervben előírt határidőnél rövidebbet kell vállalnunk.

— Szóval a hasadra ütöttél, és kimondtad: hat nap alatt elvetünk! De magad sem számítasz arra, hogy hat nap alatt kész leszel.

— Nem. Így is nagyon szoros a határidő. És mivel szántsak? Ha még a kerekes traktor helyett hernyótalpas Dieselt kapnék ...

— Nem adhatok mást helyette. A traktorokat már szétosztottuk. Te kevesebb feladatot kaptál az átlagnál. Érthető ... És te, Andrej Iljics ... — fordult Dolgusin a másik brigádvezetőhöz — te is „csak úgy" tettél felajánlást?

Andrej Szavcsenko brigádvezető — volt frontkatona — még otthon megborotválkozott az értekezlet kedvéért, sőt még fehér betétet is varratott a zubbonyának gallérja alá és a mellére tűzte mind a három kitüntetését.

— Nem, Hrisztofor Danyilovics, mi megvitattuk a fiúkkal a dolgot. És a kolhoz elnökével is megállapodtunk. Olyan elnöknél, mint Rugyenko elvtárs, remélem nem kell majd a gépeknek víz- vagy vetőmaghiány miatt állni. Én nem hasból beszéltem. Hat nap alatt végezhetünk a kora tavaszi gabonaneműekkel. Feltéve, hogy nem lesz rossz idő, és nem zavar meg az eső.

— Értem. Hat munkanap alatt ... Mégis, hogy gondolod a tervhez képest növelni a teljesítményt? Hogy segítesz magadon?

— Hogy segítünk magunkon? ... Jó munkagépkezelőket választunk, nem suhancokat, akik elbóbiskolnak a gépen, és a barázdába pottyannak. A vizet és az üzemanyagot kihordatjuk a földre, már beosztottuk a kocsikat minden géphez. Egy hét múlva telihold lesz. Holdvilágos éjszakán nagyon jól vethetünk, hacsak az agronómus meg nem tiltja. Pedig azt garantálhatom, hogy a traktorosaim éjjel sem vetnek rosszabbul, mint nappal. És a vetők is önálló munkaerők, rájuk bízhatjuk az éjszakai munkát.

— Rendben van. Elmegyek a főagronómussal együtt, és megnézzük az éjszakai vetést. De te az egész brigád nevében tettél felajánlást. Mit szóltak hozzá a traktorosaid? Ki van jelen közülük?

Felállt a hatalmas termetű, dagadt képű, pocakos Dudko.

— Élvetünk hat nap alatt, Hrisztofor Danyilovics. Úgy megjavítottuk a traktorokat, mint még soha. Rugyenko elvtárs is megígérte a jó kosztot. Holnap disznót ölet. És tudja, ép testben ép lélek...

— Jól akarsz lakni disznóhússal?... — Dolgusin kinyitotta noteszát és belepillantott. — Neked pedig, Ivan Polikarpovics, árt a disznóhús. Szívbajos vagy.

— Ha-ha! — a traktorosok nevettek. — Szívbajos? Olyan a szíve, mint egy lónak!

— Tavaly még futballozott!

— Csak a feleségére panaszkodik!

— Miért, mi baja a feleségével?

— Ne hallgasson rájuk, igazgató elvtárs — mosolygott Dudko zavartan. — Ugratnak, mert hogy a feleségem termetre nem passzol hozzám. Mit tudnak ők az én feleségemről? Én még sosem panaszkodtam rá.

— Hány gyereked van, Andrej Iljics? — kérdezte az igazgató Szavcsenkótól, miután elcsendesedett a derültség.

— Négy, a kicsikével együtt.

— Négy? Hát már szült a feleséged?

— Múlt héten. Honnan tudja, Hrisztofor Danyilovics, hogy a feleségem szülés előtt volt? — csodálkozott Szavcsenko.

Dolgusin elmosolyodott, de nem válaszolt.

— Mindenkinek tudja már az apai nevét is — kiáltotta valaki a hátsó padból. — Zarubin pedig mindenkinek csak az anyját emlegette.

— Hogy érzi magát a feleséged? Könnyű volt a szülés? — kérdezősködött tovább az igazgató.

— Könnyű. Egészséges. Már elvégzi a házimunkát.

— Szóval a gyerekek miatt nem kell nyugtalankodnod. Hallottam egy jó közmondást: nem jó útra kelni, ha az ember folyton hazagondol. Ti most az egész tavaszt a mezőn töltitek, ez felér egy utazással.

— Az otthonom nem okoz gondot, Hrisztofor Danyilovics. — Szavcsenko egy kissé elgondolkozott, majd hozzátette: — Az én

otthonom rendben van, de gondom azért mégis van, egy másik otthon miatt.

— Milyen másik otthonról beszélsz?

— Az apám az öcsémnél lakik Cseljabinszkban. A múlt évben meglátogatta, és ott megbetegedett. Azt írja, rosszul érzi magát. A menye rossz asszony, csak önmagára, a szórakozásra meg a ruhákra gondol. Nem ápolják, néha még meleg ételt sem kap. Az öcsém folyton utazgat, geológusokkal dolgozik. Szeretném hazahozni az apámat, de nincs, aki érte utazzon. Én nem mehetek érte. Télen lemaradtunk a javítással, most kezdődik a tavaszi szántás és a vetés. Az asszonyt sem küldhetem érte. Az öreg pedig nem indulhat el kísérő nélkül ilyen hosszú útra. Attól félek, meghal, mielőtt még újra látnám. Nem tudna ezen segíteni? Nem lehetne megállapodni, hogy ott adnának kísérőt mellé? Megfizetném az útiköltséget oda-vissza.

Dolgusin jelentősen Marja Szergejevnára nézett, aki megértőn bólintott, és elővette retiküljéből kicsi noteszét.

— Megpróbálunk segíteni — mondta Dolgusin. — Marja Szergejevna feljegyzi. Írunk a cseljabinszki szovjet egészségügyi osztályának, és megkérjük őket, hogy küldjék haza az apádat valakivel. És a szakszervezetnek is írunk. Segítünk... Más baj nincs? Elszámolta veled a kolhoz a tartozását?

— Teljesen elszámoltunk. Most, az új elnökkel, Rugyenkóval.

— De mi még mindig nem kaptunk meg mindent a kolhoztól, igazgató elvtárs! — szólalt meg egy másik traktoros. — A „Hajnal" még mindig tartozik. Olyan penészes búzát akartak adni, amilyet még a tyúk sem eszik, persze nem vettük át. Mi jó búzát adtunk le a kombájnról. Ők nem vigyáztak rá, hát megromlott. Mi tehetünk róla? Adjanak dohosat a munkaegységre, de nekünk adjanak jót.

— Várj egy kicsit, Szelihov — szólt közbe Marja Szergejevna. — Ne zavarj. Majd rád is sor kerül.

— Eszerint te mindent pontosan kiszámítottál, Andrej Iljics — folytatta Dolgusin. Kiszámítottad és hallgatsz. A termelési terv szerint nyolc napot kaptál erre a munkára. Mi ez, kettős könyvelés? Ez nem rendes dolog. Ülj csak le, mit állsz? Ha az iparban egy vezető eltitkolja tartalékait, nem dicsérik meg érte. És nálad, Ignat Szergejevics, hogy áll a dolog? — Dolgusin a „Hajnal" kolhozban dolgozó

Zajcev brigádvezetőhöz fordult, aki erre felállt. — Maradj csak ülve! Szintén tettél felajánlást?

— Tettem.

— Hány napra vállaltad?

— Nem emlékszem, Holodov elvtárs felírta...

A traktorosok nevettek.

— Ez aztán szép! Tegnap tettél felajánlást, és ma már nem is emlékszel rá!

Zajcev komoran nézett a traktorosokra.

— Mit röhögtök? Azért nem tartottam a fejemben, mert úgyis csak papír. Akár hat napot, akár hetet írnak, úgyse teljesítjük. Még a határidőt sem tudjuk betartani! Fél hónapot kínlódunk majd a tavasziakkal, de ha esni fog, lehet, hogy egy egészet.

— Miért vagy ilyen pánikhangulatban? — Dolgusin összeráncolta a homlokát. — Tőlünk függ, hogy elnyújtjuk-e vagy rövidebb idő alatt végezzük el a tavaszi munkát.

— Ha csak tőlünk függne! Igazgató elvtárs, maga még nem tudja, hogy megy a munka a kolhozokban. Azt hiszi, most is a gyárban van, ahol minden a mérnöktől vagy attól a munkástól függ, aki a gépen dolgozik. Nálunk nem egészen így van.

— Azt már én is észrevettem.

Zajcev mégis felállt, így jobban tudott beszélni.

— Bennünket, traktorosokat tesznek egyedül felelőssé a termésért. Azt mondják: a ti kezetekben vannak a gépek, ti értetek hozzájuk, a földeken ti végzitek el a gépeitekkel a munka javát. A gépállomás egy gabonagyár. Így is van. Legalábbis éppúgy füstöl, mint egy gyár. Csak éppen nincs olyan rend, mint a gyárban. Például mi iparkodunk, vetünk, kultivátorozunk, a lehető legjobban megműveljük a földet, de a kolhoz rossz vetőmagot adott. Milyen termés lesz akkor? Vagy nem trágyáztak, mert nincsenek állataik, és nincs trágya, vagy, mint Szelihov mondta, a jó gabonát hagyták elrothadni. Hát gyár ez?

— Én is tudom, Zajcev elvtárs, hogy a kolhoz termésének egyelőre két gazdája van. Ez teszi bonyolulttá a munkánkat. De mégis, magyarázd meg, miért akarsz egy egész hónapig vetni?

— Annyi azért nem kell. Azt mondtam, ha esni fog... A múlt

évre gondoltam. Hogy is volt tavaly? Magunk hordtuk a vizet az Universal traktorral, szántás előtt magunk tisztítottuk meg a földet a tavalyi szártól, és magunk kezeltük a munkagépeket is. Nem volt sem lakókocsink, sem szakácsnőnk. Miféle munka az, ha az embernek nappal a vetőgépen, éjjel a traktoron kell ülnie? Az ennivalóért meg haza kellett szaladgálni — húsz kilométerre. Ha jött egy zivatar, a fiúknak nem volt hol megszárítaniok a ruhájukat, mind hazament; másnap reggel hiába volt jó idő, csak dél felé jöttek össze. Mennyi aranyat érő idő veszett el így! És a „Hajnal" kolhozban az idén se látok tavalyhoz képest semmi változást. A növényápoló brigádok élén ugyanazok a semmittevő, részeges alakok vannak, akik tavaly nyáron is az asztag árnyékában huszonegyeztek. Megint munkagépkezelő és üzemanyag nélkül fogunk ácsorogni. Az új elnök — afféle se hús, se hal. Semmivel sem jobb, mint a tavalyi. Az írástudatlan volt és részeges, de legalább ott lábatlankodott a szántóföldön, és néha-néha ráordított valakire. De ez minden héten háromszor Troickba utazik a feleségéhez, annyit látják a kolhozban, mint az újholdat, egy-egy röpke órára. Miért kellett ebből a Bivalihból kolhozelnököt csinálni? A kolhozban úgy vélekednek, hogy Bivalih biztos nem vált be a kerületben, hát még egyszer utoljára megpróbálkoznak vele: alkalmas-e egyáltalán felelős munkára? Szóval kísérleteznek velük. Az ilyen próba lehet hogy nem árt, legalább nem fog hencegni a tagkönyvével, de ne a kolhoz bőrére kísérletezzenek! Már több mint három hónapja ott van, a nyakunkon a tavasz, és semmi látszatja a munkának! Ha a kerületi szervek valóban csak azt akarták tudni, miféle kommunista ez a Bivalih, akkor itt az ideje, hogy döntsenek. Keresni kell egy másik elnököt. Amíg nem késő... Van ott egy ember, párttag — az talpra állítaná a kolhozt, csak adnának neki hozzá hatalmat.

— Ki az? — kérdezte kíváncsian Dolgusin. — Ismerek ott néhány párttagot.

— Artjuhin Filipp Kaszjanics. Nem találkozott még vele? Kis szakállú, szemüveges öreg, de még jó erőben van. Hatgyerekes apa, a legkisebbje féléves. Most a szakmájában dolgozik: dézsákat meg hordókat javítgat. Eléggé megfélemlítették. Megpróbált harcolni azzal a bandával, amelyik elitta a kolhoz vagyonát, ők aztán bemár-

tották. Éjjel kigyulladt a borjúistálló — akkortájt Artjuhin volt az állattenyésztés vezetője —, pedig nem is fűtöttek azon a napon. Mégis kigyulladt. Sok borjú odalett, leégett az istálló is. Aztán kijött hozzánk egy bizottság, és megállapította, hogy valamilyen tűzrendészeti szabályt nem tartottak be, egyszóval felelősségre vonták az öreget, és a bíróság nem is tudom, hány ezer rubel kártérítésre ítélte: még most is fizeti a kolhoznak. De akkor nem nyugodott bele az ítéletbe, levelet írt Moszkvába, egyenesen a Központi Bizottságnak. Leírt mindent, mi történik a kolhozunkban. Annak a bandának volt azonban egy embere a postán, az visszatartotta a levelet, úgyhogy nem ment el Moszkvába. Néhány nap múlva bezörgetnek Artjuhin kapuján: „Kaszjanics, a tehened a Kigyósárokban fekszik. Fejszével fejbe verték és elvágták a nyakát". Hát így volt: tiltakozott, hadakozott, végül elcsendesedett. Most nyugodtan veregeti kalapácsával az abroncsot. Értelmes ember az öreg! Otthon megvannak neki Lenin művei, meg Marxé, meg Tolsztojé. Amikor ő volt az állattenyésztés vezetője, rend volt az istállókban. És fegyelem! Mindent tudományosan csináltak, takarmány volt elég, az állatokat jól táplálták, nem is hullottak el. Ezért mondom, ha ezt az Artjuhint elnökké választanák, akkor egészen más lenne a kolhoz! De lehet, hogy nem is vállalná, nem akarja többé a fejét kockáztatni.

— Artjuhint nem ismerem — mondta Dolgusin —, nem láttam a kolhozban. Grigorij Petrovics, maga talán ismeri?

Holodov tagadóan rázta a fejét.

Dolgusin elgondolkozott.

— Ignat Szergejevics, téged felháborít, hogy a „Hajnal"-ban sokan részegeskednek, de azt mondják, te sem vagy éppen ártatlan. Azt beszélik, sokat iszol.

— Nem sokat, ez nem igaz...

Zajcev már nem fiatal ember, halántékán őszül a haja, az arca sovány, ráncos. Zavartan, lesütött szemmel forgatja a sapkáját.

— Nem jó dolgában iszik az ember, igazgató elvtárs... Bevallom, hibáztam. A múlt nyáron az előző igazgató kétszer ittas állapotban talált a mezőn. De miért ittam? Azért, mert nem volt rend. A traktorok álltak, nem volt elég munkaerő, a brigádvezetők lopták a szénát, ennek az árát itták el, és senkinek sem okozott gondot,

milyen lesz a termés. Akkor én magam is megmérgesedtem... Ilyenkor könnyen az italhoz menekül az ember... De ha nálunk harcolni fognak az ilyesmi ellen, megígérem, hogy munkaidőben soha többé nem látnak ittasan. Az ünnepnapot nem ígérem, de hétköznap...

— Jó. Ezt az ígéretet megjegyezzük.

Dolgusin hosszú, fürkésző pillantást vetett Zajcevra.

— Van tehened, Ignat Szergejevics?

— Van. Tehén és borjú. Malacaim is vannak.

— És nem félsz, hogy ez a mai beszélgetés kitudódik a kolhozban, és a te tehened is úgy jár, mint Artjuhiné? Vagy felgyújtják a házad?

— Minden lehetséges, igazgató elvtárs. A házam a kolhozban van, és az egész családom ott lakik... Hogyne félne az ember. De ezt már nem nézem tovább! — Zajcev felemelte a tekintetét. — Egyet elhallgattattak. Ha mindenki más hallgatni fog, mi lesz a vége? Mi olvassuk az újságot, látjuk, hogy a Központi Bizottság határozata után mindenfelé megjavult az élet, de nálunk — mint a mocsár!...

— Párttag vagy?

— Nem, pártonkívüli... A párttagok nálunk belenyugodtak ebbe a helyzetbe. És egyesek benne is vannak a bandában... Van ott egy alak, nem párttag, egyszerű kolhoztag, Kaskin a neve. A faluban „demokratának" csúfolják. Valamikor régen, még a kolhozok előtt, az összejöveteleken mindig így beszélt: „Én a demokrácia mellett vagyok! A testvériség és az egyenlőség mellett." Az éhínség idején egy pud lisztért megvásárolta a saját testvére házát; a népbíróság később érvénytelenítette a vételt, azt mondták, zsarolás. Szóval ez a „demokrata" behálózza nálunk a kommunistákat. Nagy méhese, gyümölcsöse van, hálóval halászik, nála mindig van enni-innivaló. Ha aztán egy párttag titokban maroknyi szénát vagy szalmát visz haza, akkor ez a „demokrata" tíz szekérrel lop magának!

Dolgusin Holodovhoz hajolt és odasúgta:

— Látja, Grigorij Petrovics, hogy összefonódik a gépállomás dolga a kolhozéval! Medvegyev pedig azt mondta, ne törődjek a

kolhozokkal. Hogyne törődnék? A mi brigádunk sem dolgozhat teljes erőből, ha ilyen disznóságok vannak a kolhozban.

Holodov szótlanul bólintott, mint aki egyetért.

— De Zajcev elvtárs, beszélj most már a brigádodról. — Dolgusin hátradőlt a székén. — A kolhoz helyzetét látjuk. De te magad hogy készültél fel a vetésre? Milyenek a gépeid? Jól vannak-e megjavítva? Bejárattad-e a motorokat, kipróbáltad-e a gépeket? Mi a helyzet a munkagépekkel? Mire van szükséged? Nem kellene valami a műhelytől vagy a főmérnöktől?

Zajcev elmondta, mi kellene még neki, milyen alkatrészekre lenne szüksége. A beszélgetést Dolgusin így fejezte be:

— Eszerint a legfontosabb: rendet teremteni a „Hajnal" kolhozban. Igaz?

— Úgy van, Hrisztofor Danyilovics. Ezt tovább nem tűrhetjük!

— Rendet teremtünk.

Holodov rápillantott Dolgusinra, de gyorsan lesütötte a tekintetét. Ajkán mintha mosoly suhant volna végig. Meglepte az igazgató magabiztossága.

— Rendet teremtünk. És ha a kolhoz részéről nem lesz semmi akadály, akkor hány nap alatt fejezed be a koraiak vetését? Régi gépész vagy, húsz éve dolgozol, úgy ismered a munkát, mint a tenyeredet. És azt hiszem, a traktorosaid sem rosszak.

— Nem, a traktorosokra nem panaszkodhatom. Kettő ugyan csak most végezte el a tanfolyamot, nincs még gyakorlatuk, de majd beletanulnak...

— Szóval hány munkanap alatt?...

Zajcev leült, kabátjának belső zsebéből olajfoltos iskolai irkát húzott elő, ebbe volt beírva, hány hektáron kell szántani, boronálni, kultivátorozni, vetni, ott voltak a műszaki és a napi normák. Lapozgatta a füzetet, az ajka mozgott, hangtalanul valamit számítgatott magában.

— Akkor... — kezdte elmosolyodva, és füzetével a térdére csapott — aláírhatom a felajánlást hét munkanapra!

— Ez már beszéd! És ez biztos?

— Biztos! De magának is teljesítenie kell az ígéretét!

— Kezet rá! — Dolgusin felállt, és az asztalon keresztül kezet

nyújtott Zajcevnek. — Gyere, Marja Szergejevna, vágd szét mint tanú!

Borzova a traktorosok hangos nevetésétől kísérve jól rávágott tenyerének élével a brigádvezető olajtól és koromtól megfeketedett csontos vastag ujjaira, amelyek erősen szorították az igazgató fehér kezét.

— Így, írjuk be... A kilences brigád vezetője, Zajcev a kora tavasziak vetését hét nap alatt vállalja.

Az igazgató és a traktorosok egész nap ilyen hangnemben tárgyaltak. Mindent tisztáztak: kiderült, hogy a javítás utolsó napjaiban több mindent elmulasztottak, amit azonnal pótolni kell; tisztázódott, hogy mi a helyzet a kolhozokban, milyen viszonyban vannak a traktorosbrigádok a földművesbrigádokkal; megbeszélték az egyes traktorosok és brigádvezetők gyenge oldalait és családi problémáit. Dolgusin ebből a beszélgetésből sokat tanult magára a mezőgazdaságra vonatkozólag. Csak akkor írták alá a tavaszi vetésre vonatkozó szocialista felajánlásokat, miután mindent átgondoltak, megbeszéltek a traktorosokkal.

— Most pedig — összegezte Dolgusin az értekezlet eredményét —, egyezzünk meg abban, hogy ezentúl az lesz a szabály: ha megígérted, teljesítsd! Egész életemet munkások között, gyárban töltöttem. Az emberek ott megbecsülik az adott szót, és az ígéretet komolyan veszik. Ott nem tesznek felajánlást „hasból", az újság kedvéért, ahogy Csalij elvtárs mondta. Az ilyen kötelezettségvállalás üres fecsegés. A fecsegést pedig kíméletlenül ki fogjuk irtani az életünkből! Nem azért áldoztam egy egész napot erre a mai beszélgetésre, hogy a felajánlásokat szépen berámázva kifüggesszem itt a falra, és gyönyörködjem bennük. Meg fogom követelni ezeknek a felajánlásoknak a teljesítését. Minthogy itt az értekezleten tisztáztuk, hogy ezek a kötelezettségek nem vágyálmok, hanem reálisak, ennek alapján módosítjuk a brigádok termelési tervét. Amit felajánlottak, azt beírjuk a termelési tervekbe. Semmi értelme, hogy holmi kettős nyilvántartást vezessünk, egyet a munkáról, egyet meg a fecsegésről. Mától fogva itt, a nagyezsgyinkai gépállomáson csak komoly munkával foglalkozunk! Ha van rá mód, hogy meggyorsítsuk a korai gabonafélék vetését, akkor meg is gyorsítjuk. Az így

nyert időre tervbe veszünk valamilyen pótmunkát. Ebből is láthatják, milyen fontos a kötelezettségek teljesítése. Erre épül minden számításunk. Ha ez vagy az a brigád nem teljesíti, becsapja a gépállomást, és összedől minden számításunk. A gépállomási dolgozók bajtársak, munkatársak, ez egy egységes munkáskollektíva. Ne hagyjuk cserben társainkat, ne beszéljünk a levegőbe, ha valamit megígértünk, tekintsük fogadalomnak! A társadalomban a legveszélyesebb a szavahihetetlen ember. Számoljuk fel a fecsegést, és akkor minden rendben lesz nálunk, kedves barátaim!

Annak ellenére, hogy a kis, zsúfolt szobában a melegtől és a füstös, fülledt levegőtől mindenki kimerült ezen a szokatlan értekezleten, amely kis dohányzási szünetekkel hat óra hosszat tartott, egy traktorista sem bóbiskolt. A beszélgetés — bárkiről volt is szó — valamennyiük számára érdekes és tanulságos volt.

— Sok mindent megígért nekik, Hrisztofor Danyilics — jegyezte meg Holodov, amikor a traktorosok összeszedték a padokat és zsámolyokat, és kivonultak a szobából.

— Csakúgy, mint ők nekünk — felelt Dolgusin. — És ha azt akarjuk, hogy ők betartsák az ígéreteiket, nekünk is be kell tartanunk a mieinket. Nagyon kérem magát, Grigorij Petrovics, foglalkozzék alaposan ezzel a „Hajnal" kolhozzal. Azt hiszem, hogy talál ott majd a korábbi vizsgálóbírói szakmájába vágó teendőt is.

— Könnyen lehetséges — hagyta rá Holodov.

— Nincs olyan érzésük, kedves elvtársak — kérdezte Dolgusin vidáman hunyorítva, miközben felvette a kabátját —, hogy elvettem egy kicsit a maguk kenyerét?

— Igen, a mai napra járó fizetésünket át kell hogy adjuk magának — felelte Borzova, elértve a tréfát, de azért egy kissé zavartan. — Ezt az értekezletet nekünk kellett volna tegnap megtartanunk!

Holodov azonban nem engedett.

— A felajánlások lényegében ugyanazok maradtak, amelyeket mi is feljegyeztünk. Csak két brigád változtatott rajta — mondta és begyömöszölte jegyzeteit különféle írásokkal megtömött táskájába. — A számok helyesek voltak.

— Nem volt lélek azokban a számokban, Grigorij Petrovics —

ellenkezett hevesen Borzova, nem gondolva arra, hogy az önkritikát nem mindenki szereti, és kockázatos dolog a feljebbvaló elvtárs munkáját lélektelennek nevezni.

A gépállomás irodájából különböző irányban távoztak. Dolgusin ebédelni indult a lakására, Szmorogyin, az egyik brigádvezető házába, aki az egykori paplakban lakott. A gépállomást tulajdonképpen a régi templomtéren építették, az iroda a fatemplom helyén állott, amelyet a németek szétszedtek, hogy megjavítsák belőle a hidat. Holodov a gépállomás kocsiján Troickba indult, a kerületi pártbizottságra, hogy jelentést tegyen a traktoros-értekezletről. Marja Szergejevna pedig a faluba ment, ahol egyelőre a nyugdíjas tanítónőnél bérelt lakást, aki szívesen vigyázott a gyermekeire, ha neki el kellett utaznia. Ma este mosnia kellett a gyerekekre, és sütnifőzni néhány napra, mielőtt kimegy a traktorosbrigádokkal a földekre, megkezdeni a tavaszi munkát.

5

Holodov sem másnap, sem harmadnap nem ment el a „Hajnal" kolhozba. Különböző, mint mondotta, „operatív teendők" nem engedték: a kerületi bizottság valamilyen sürgős megbízatását teljesítette, adatokat gyűjtött, kimutatásokat készített és telefonon közölte vagy személyesen elvitte őket Troickba; ott is maradt minden alkalommal késő estig.

A tavaszi munkák vontatottan kezdődtek. Az éjszakai fagyok miatt a talaj lassan száradt. Helyenként, ahol a talaj dél felé lejtett, még csak dolgozhattak, de amint átkerültek északi oldalra, az eke sárba merült, és a kerék egy helyben forgott a barázdában. Másik gépet kellett segítségül hívni, hogy kihúzzák a ragadós sárból az ekét, és szárazra segítsék a megrekedt traktort. Mégis, egyik-másik kolhozban sikerült naponta öt-hét hektárt elvetni.

Holodov azt tanácsolta Dolgusinnak, ne tegyen jelentést erről a szórványos vetésről.

— Miért? — csodálkozott Dolgusin.

— Mert a vetés ideje az első jelentéstől kezdve számítódik. És

ha mi előbb is fejezzük be a vetést, mint a többi gépállomás, mégis úgy számítják majd, hogy nem hét-nyolc munkanap alatt vetettünk el, hanem tizenkét-tizenöt nap alatt.

— Az ördögbe is! Hiszen maga is akkor került a mezőgazdaságba, amikor én, és vagy tizenöt évvel fiatalabb. Hol tett szert ekkora élettapasztalatra? Én erre sohasem gondoltam volna!

— Akár küldünk a kerületnek kimutatást, akár nem, azt onnan nem továbbítják a területre a vetés általános megkezdése előtt...

— Ugyan!... Nem továbbítják a területre?

— De a kerületen belül mégis úgy fogják tekinteni, hogy mi már ettől a naptól kezdve vetünk.

Dolgusin elgondolkozott.

— Tehát a kerületben az utolsó helyre kerülhetünk... De hiszen már kétszáz hektárt bevetettünk! Most hallgassuk el?... Medvegyev elvtárs dolga, továbbítja-e az adatokat a területre, vagy sem, de mi a kerületbe elküldjük. Nem fogunk hektárokat tartalékolni. Végül is az, hogy ki az első a vetésben, Grigorij Petrovics, még nem dönt el semmit. Fő a termés. Van egy közmondás, amely nagyon tetszik nekem: Nyugtával dicsérd a napot!

Két nappal azután, hogy a vetést mindenütt megkezdték, maga Dolgusin látogatott el a „Hajnal" kolhozba.

Legkevésbé az állattenyésztést ismerte, ezért először az istállókat akarta megtekinteni. A „Hajnal" tehenészete, sertéshizlaldája és baromfitelepe útba esett; a Szejm innenső partján voltak az állattgazdaságok, és az út mellettük vezetett el. Még alig pirkadt, amikor Dolgusin elindult. Ott akart lenni a reggeli fejésnél — még soha, sehol sem látott fejni.

A „Hajnal" kolhoz tehenészetében nem volt automatikus itató, sem függő vasút, amellyel a takarmányt meg a trágyát szállítják, sem pedig villamos fejőberendezés, hanem a legegyszerűbb módszerrel, kézzel fejtek. Mégis a gépállomás igazgatójának jelenléte — akit a fejőnők már láttak egy ízben a kolhoz gyűlésén — nyomban meglátszott a fejés mennyiségén.

A fejőnők zavarát elsőnek a sofőr, Vologya vette észre, aki mint Dolgusin „tanácsadója" jött be az istállóba.

— Hol van a mi Galambunk? — kiáltott fel az egyik fejőnő. — Lányok, nincs még itt Hariton? Biztosan Daska Karavajevánál lesi a napfelkeltét, nem tud tőle megválni. Hova öntsem a tejet? Nincs edény.

Egy másik fejőnőt szemlátomást ugyancsak nyugtalanított valami. Kiment az istállóból, beletörölte kezét kék köpenyébe, felkapaszkodott a trágyadombra, és kiáltozni kezdett:

— Hahó!... Hariton Iva-anics! Hahó!... Látok ott valakit dülöngélni a komp mellett, azt hiszem jön már — mondta, mikor visszajött az istállóba. — Részeg disznó! Bár már annyit vedelne abból a vodkából, hogy kigyulladjon a hasában!

— Megbolondultál, Páska? Miért kívánsz rosszat neki? — csóválta a fejét szemrehányóan a legidősebb fejőnő; nyilván ő volt a legkevésbé szabadszájú.

— Meddig kínlódjunk még ilyen vezetővel? Ha már az isten nem veszi el tőlünk, legalább az ördög vinné el! Akármennyit beszél, magyaráz neki az ember, hogy ez kell, az kell, mégse csinál semmit! Reggel még emlékszik rá, délre elfelejti. Ha felhajt egy pohárkával, nyomban a fejébe száll, ha pedig valamelyik szarka meghívja estére, egész nap fésülködik, fényesíti a csizmáját — van is gondja a tehenekre!...

— Lányok, miért hagytátok abba a fejést? Kevés az edény? — kérdezte Vologya, és kacsintott Dolgusinnak.

— Még három kanna kéne.

— Hát tegnap mibe öntöttétek? Tegnap elég volt az edény?

— Találtunk üreset...

— Tán valami jófajta táplálékot adtatok a teheneknek, hogy ma több tejet adtak?

— Jó táplálékot? Nézd meg, mi van a jászolban! Ezzel a búzaszalmával etetünk.

— Semmi mást nem adtatok nekik?

— Egy kis silótakarmányt is adtunk. Mindennap adunk. Szénát is. Itt van, látod milyen. Még az ősszel megrothadt a réten. A tehenek meg sem eszik.

— Akkor mitől lett több a tej?...

A fejőnők komoran hallgattak.

— Megijedtek tán a tehenek a főnökségtől? De hiszen ha zavarják vagy megijesztik őket, kevesebb tejet adnak!

Vologya az igazgatóhoz fordult:

— Érti ezt, Hrisztofor Danyilics? Tegnap elég volt az edény, ma, amikor maga itt van, nem elég. Vagy nem fejtek tegnap rendesen, vagy a földre öntötték a tejet...

Az a fejőnő, akit Pásának hívtak, mérgesen nézett társaira:

— Miért hallgattok, lányok? Beszéljetek, mondjátok meg az igazat: nem fejtük ki az egészet. És a földre is jutott belőle. Talán a mi hibánk?...

— Hova tegyük, ha nincs elég kanna? — kérdezték egyszerre többen is. — A szoknyánkba csak nem önthetjük!...

— Beöntöttük volna a csizmánkba, de csizmát sem adnak. Nézzék, miben tapossuk a sarat, trágyát! — Az egyik fejőnő felemelte a lábát, hogy jobban lássák agyonfoltozott posztócsizmáját, amelynek lyukas orrából rongy és szalma kandikált ki.

— Kapott a bolt gumicsizmát, de nyomban elkapkodták a férfiak, akik vadászni, halászni járnak, és mi megint nem kaptunk!

— Pedig hány ilyen kanna volt tavaly még a kolhozban! Összetörték, ellopkodták...

— Jelentettük már magának az elnöknek, hogy kevés az edény, de ő sem intézkedik.

— A tejes meg olyan önfejű, csak egyszer jön, és annyit visz, amennyi felfér, de kétszer nem fordul.

— Hogy hívják a tehenészet vezetőjét? — kérdezte Dolgusin.

— Névtelen.

— Hogyan?

— Ez a neve. Bezfamilnij*. A csúfneve meg: Galambom, mert minden második szava az, hogy „galambom"... No, itt is van.

Az istállóhoz lassan, kacsázó léptekkel egy negyvenöt év körüli, magas férfi közeledett, vörös bajszát sodorgatva. Lovaglónadrág volt rajta és fekete steppelt szaténkabát. Prémes sapkájának fülvédője

* Bezfamilnij — névtelen. — *A ford.*

lógott, nem volt megkötve. Sevróból készült csizmája valóban ragyogott, mint a tükör. Egész megjelenése, jól táplált alakja, pirospozsgás arca azt mutatta, hogy jól kialudta magát, és nyilván meg is reggelizett; szóval elégedett az élettel.

Hariton galambom, a kolhoz szépfiúja ... — gondolta magában Dolgusin.

Mintegy tíz méterre az istállótól a Névtelen megállt, végigmérte az udvart, és rikácsoló hangon kiáltotta:

— Hej, lányok, mit csináltok? Hányszor megparancsoltam már nektek? Manyka galambom! Hova dobod a maradékot, az anyád ne sirasson! ... — Amikor meglátta az istálló mögött a nagyezsgyinkai gépállomás igazgatójának jól ismert autóját, a torkán akadt a szó.

Gyors pillantást vetett az udvarról az istálló sötét bejárata felé, és meglátta a fejőnők között a két férfit. Erre kihúzta magát, kivette kezét a zsebéből, és szinte katonás léptekkel elindult Dolgusin felé.

— Jó egészséget, igazgató elvtárs! — Dolgusin arcát meglegyintette pálinkás lehelete. — Meglátogatott bennünket? A kolhozban töltötte az éjszakát vagy egyenesen hazulról jött? Hazulról? Korán tetszik felkelni!

— Ki korán kel, aranyat lel — fitogtatta Dolgusin, hogy ismeri a közmondásokat.

— Az igazgató elvtárs bejött, hogy gyönyörködjék a munkánkban, nálunk pedig megint baj van, kevés az edény. Abbahagytuk a fejést — mondta az idős fejőnő. — Hová öntsük a tejet?

A telt tőgyű tehenek nyugtalanul kapták fel a fejüket a jászolból, és keservesen bőgtek. A fejőnők mérgesen néztek a vezetőjükre.

— Hát ez meg miféle új dolog? Kevés a kanna? — csodálkozott Névtelen. — Tegnap elég volt?

— Tegnap elég volt, ezt már tisztáztuk. A gépállomás igazgatójának tiszteletére ma három kannával többet fejtek — mondta mosolyogva Vologya. — Hrisztofor Danyilics, nem is kellene egyebet tennünk, mint fejéskor végiglátogatni a tehénistállókat. Meglátja, harminc százalékkal több tejet fejnének. Nem kellene hozzá se takarmány, se erőtakarmány, semmi!

— Hol vegyek én most kannákat? ... — Névtelen a homlokára tolta a sapkáját, és a tarkóját vakargatta.

Az istállóhoz egy kolhozparaszt közeledett, kezében ostor. Ő lehetett az az „önfejű" kocsis, akiről az imént beszéltek a fejőnők. Egyik lába fából volt, nyilván hadirokkant. Köszönt.

— Megjöttél Tyulkin? Hol a hintód? — kérdezte Névtelen.

— Ott ni. — Tyulkin az istállón túlra mutatott.

— Kedves galambom, pucolj vissza a faluba, keress még néhány kannát. Menj a mi utcánkba. Kuzmenkova Gaskánál, azt hiszem, van egy, Szorokina Fenykánál is láttam tegnap, a kerítésen szárította. Ördögadta asszonyok, piacra mennek vele, de vissza már nem hozzák a raktárba. Az enyémhez is nézz be. Gyorsan, galambom. Az egyik lábad itt, a másik amott — és jóízűt nevetett saját tréfáján.

A kocsis elégedetlenül dörmögött valamit, és lassan bicegett a kamra felé a szekeréhez.

— Hány tehenük van? — kérdezte Dolgusin. — Hányat etetnek?

Névtelen gondolkozott egy percig: — Összesen... hetvennyolc tehenünk van.

— És ebből hányat fejnek?

— Hányat?...

— Negyvenkét tehenet fejünk most — segítette ki főnökét Pása.

— Miért ilyen keveset? A többi még nem ellett meg? Vagy meddő? — tette fel bátran Dolgusin a kérdést.

— Van olyan is, amelyik még nem ellett. Meg olyan is, amelyik teljesen alkalmatlan az újjátermelésre.

— Mi? Mire alkalmatlanok?

— Az újjátermelésre — ismételte fontoskodva Névtelen. — Így nevezik a zootechnikai szakkönyvekben.

— A zootechnikában van olyan szakkifejezés, hogy az állatállomány újratermelése — magyarázta Vologya.

— Így már kezdem érteni — bólintott Dolgusin. — Hát olyan teheneket tartanak, amelyek teljesen képtelenek a szaporodásra?

— Igen, képtelenek. Már két-három éve nem borjaznak.

— Akkor minek tartják őket? Ez itt tejgazdaság, nem hizlalda.

— Én felvetettem a kérdést a vezetőség előtt. Be kellene szolgáltatni őket, hogy ne vesztegessük rájuk a takarmányt.

— És biztos, hogy valóban meddők ezek a tehenek? Szakembernek megmutatták őket? Hátha csak nem fedeztették őket?

— Dehogynem.

— Nyilvántartják, mikor fedeztetik a teheneket? Melyiket igen, melyiket nem?

— Felírjuk, hogyne... Különben, igazgató elvtárs, a bikáinkban meg lehet bízni. Mind jó termésállat. Három bikánk van. Ott állnak, nézze csak meg őket. Magam választottam ki őket a szovhozban. Cementáli fajta.

Dolgusin nem tudta tűrtőztetni magát, nagyot nevetett.

— Maguknál itt valami egészen különös zootechnika járja, mert én ilyet még nem hallottam.

— Pedig mi így nevezzük őket — húzta fel az orrát sértődötten a másik.

— Tenyészállat az, nem termésállat, te állat... tenyésztő! — helyesbítette Vologya. — És nem cementáli, hanem szimmentáli fajta.

Dolgusin, Névtelen és Vologya szótlanul ment végig a hosszú piszkos istállón, amelynek lyukas szalmatetején bekukucskált az ég. Kis ideig álldogáltak a bikák és egy nagycsontú tehén mellett, amelyről azt mondta a vezető, hogy még sohasem volt borja. Az állatok piszkosak, soványak voltak. A fejőnők falkában követték őket.

— Ó, Hariton Ivanics, galambom! — sóhajtott egy nagyot Pása. — Azt mondod, hogy a bikáidban meg lehet bízni. De mondd csak, melyik fejőnőnek van jobb dolga: amelyiknek minden tehene megellett, vagy amelyiknek a fele meddő?

— Persze az volna jó a közösnek, ha nem lennének meddő teheneink — felelt Névtelen.

— Nem azt kérdem, mi a jó a közösnek, hanem hogy mit gondolnak a fejőnők!... Igazgató elvtárs! — Az asszony egészen tűzbe jött, elpirult, és hevesen hadonászva folytatta: — Hallgassa meg, Dolgusin elvtárs, mi történik nálunk. Mindent elmondok. És mondják csak meg a többiek, hogy az igazat mondom-e vagy hazudok — nézett a társaira. — Tavalyelőtt rám bíztak tíz tehenet, úgy mint a többiekre. Nálunk mindenkinek tíz tehene van. Az én teheneimet tavaly tavasszal mind befedeztettem, magam ellenőriztem, a pásztornak meg adtam félliter vodkát, hogy ügyeljen. Télen, februárban és márciusban valamennyi megellett. Volt tíz borjú. Hová tegyem

őket? A borjaknak nincs rendes helyük. Kapkodtunk fűhöz-fához, hol helyezzük el őket. Ötöt hazavittem, a magam istállójába, mert nem találtam más helyet. Ötnek meg itt a raktár mellett kerítettem körül egy kis helyet. Sokat vesződtem velük, három mégis elpusztult ezekből. Az egyik helyett odaadtam a saját tehenem borját a kolhoznak, kettő még a rovásomon van...

— Hogyhogy a rovásodon?

— Úgy, hogy azzal fenyegetnek, a munkaegységeimből levonják a két borjú árát. Látja, hogy megy nálunk! De hallgassa csak tovább. Mind a tíz tehenem megellett, mind a tizet fejem. Sok dolgom van. De itt van Katya Arhipova. Neki is tíz tehene van. Fedeztette-e mindet, vagy sem — nem tudom, de csak négy tehene ellett meg. Négy borja van. Kényelmesen, gond nélkül felnevelte és átadta őket a borjúgondozóknak. Tőle semmit sem akarnak levonni, és neki csak négy tehenet kell fejni, de éppen annyi munkaegységet kap, amennyit én.

— Zajceva igazat mond! Akár nyolc tehenet fej valaki, akár csak hatot, ugyanannyit kap.

— Zajceva? — figyelt fel a névre Dolgusin. — Magát Zajcevának hívják? Nem a mi brigádvezetőnk felesége?

— De az.

— Örülök, hogy megismertem. Hogy hívják az apja után?

— Nyikityisna — mosolygott az asszony. — Praszkovja Nyikityisna. Ignat elmondta nekem, hogyan tanította móresre egyik-másik bajkeverőt a gépállomáson. Itt sem ártana!...

— Miért számítják maguknál egyformán a munkaegységet? Nem kapnak pótmunkaegységet, ha többet fejnek?

— Honnan vegyenek pótmunkaegységet, ha a tervet sem teljesítjük? És hogy teljesítsük a tervet? Ezzel a takarmánnyal? Maga is látja, mivel etetünk. Hát széna ez? Legfeljebb alomnak való, hisz egész rothadt. Olajpogácsáról vagy krumpliról pedig legfeljebb álmodhatnak a teheneink, ha ugyan láttak már egyáltalán. A gyűlésen kinevetnek bennünket, ha erőtakarmányról beszélünk. Én azt mondom, ez nincs rendjén!

— Mi nincs rendjén?

— Az, hogy mindenkinek egyformán adják a munkaegységet. Ha

nem is teljesítjük a tervet, mégis különbséget kéne tenni, mert nem mindegy, hogy valaki tíz tehenet vagy négyet fej, nem igaz? Azt mondják, minden fejőnő így is, úgy is tíz tehenet etet, ápol. De azért mégse ugyanaz tizet fejni, vagy négyet! Hát érdekünk nekünk így, hogy ne legyenek meddő teheneink? Én fél literre valót adtam a pásztornak, hogy az enyéimet meghágassa, Katya meg egy literre valót is adott, hogy az övéit ne hágassa!

— Nem igaz, nem adtam neki egy kopeket sem! — kiáltott közbe Katya mérgesen. — Ne locsogj! Mi vagyok én, kártevő, hogy szándékosan elrontsam a teheneket? Tehetek én róla, hogy ha meg is hágattam, nem volt foganatja?

— Hát jó, nem adtál neki. Mégsem helyes, hogy bennünket egyformán fizetnek.

— Az a főnökség dolga. Ne akard itt a saját törvényeidet felállítani!

— Szóval vezető elvtárs, bízik a bikáiban? — Dolgusin karonfogta Névtelent, s elindult vele a kijárat felé. — Hát igen, ha továbbra is csak bennük fog bízni, akkor hamarosan „újjátermelés" nélkül marad a tehenészet. Egyetlen gazdaságban sem láttam még ilyen hülye rendszert — kérem, ne sértődjön meg. Kész öngyilkosság! Eszerint a kolhoz nem úgy fizeti a fejőnőket, hogy minél több tejet fejjenek és minél több borjat neveljenek, hanem úgy, hogy minél kevesebbet!

— Nem én vezettem be ezt a rendszert, igazgató elvtárs. Én már talán a századik vezető vagyok. Nem énnálam kezdődött, és nem is énnálam fog véget érni.

— Ki tudja?... Nem magánál kezdődött, de mégis lehet, hogy magánál végződik majd.

— Különben vannak itt épp elegen maga nélkül is, akik lehülyéznek! — sértődött meg egyszerre Névtelen, és kirántotta karját az igazgatóéból. — Mindig jön ide valaki, hol a kerületből, hol a területről. Van nekünk saját vezetőnk. Dirigáljon maga csak a gépállomáson!

— Igaz, Névtelen elvtárs, nem vagyok a maga főnöke — mondta Dolgusin éppolyan csendesen, látszólag nyugodtan, elgondolkozva, mint azelőtt. — Furcsa az én helyzetem: mindenért felelek, ami a

kolhozokban történik, de semmiféle utasítást, parancsot nem adhatok. Van azonban valaki, aki mindkettőnk fölött áll: a nép. A nép parancsolhat magának is, meg nekem is. Még azt is megteheti, hogy visszaveszi tőlünk a miniszteri tárcát. Úgy látszik, végül ehhez a főnökhöz kell majd fordulni...

— Az állattenyésztés vezetője régebben Artjuhin elvtárs volt, igaz? — fordult Dolgusin a fejőnőkhöz. — Ki dolgozott itt maguk közül az ő idejében? — Névtelen közben kiment az istállóból, s valamit igazgatni kezdett a kút gémjén, noha az teljesen rendben volt.

— Ismeri Artjuhin elvtársat? — kérdezte élénken az egyik fejőnő.

— Én is itt dolgoztam akkor, Nasztya is meg Marja is.

— Az volt a jó vezető! Igazi gazda!

— Az nem a bikákban bízott!

— Van egy dicsérő oklevelem, akkor kaptam, amikor még ő volt a főnök!

— Akkor prémiumot is kaptunk. Én ötszáz liter tejet kaptam a pótmunkaegységekre!

— Tanfolyamunk is volt, tanították az állattenyésztést.

— Aki ismerte, keservesen megsiratta, amikor eltették.

— Talán vissza akarják hozni?

— Nem jön az vissza. Nagyon megbántották.

— Ott állt a borjúistálló, ahol most a vályogtéglák hevernek. Valami gazember felgyújtotta. Őt pedig elítéltették.

— Az a szemét népség haragudott rá, és ráuszították a hatóságot! Jól elintézték szegényt!

— Kit neveznek szemét népségnek?

— Olyanok is vannak...

— Kik azok?

Az asszonyok egymásra néztek, elhallgattak. Katyerina Arhipova felkapta a seprűt, és seperni kezdett a vályú körül, a többiek meg egyenként visszamentek a tehenekhez.

— Így van ez nálunk mindig! — Zajceva legyintett, és keserűen nevetett. — Magunk között jár a szánk, dühöngünk, darabokra tépnénk őket, de ha tenni kell, befogjuk a szánkat!

— Kik azok, kik azok? Miért tőlünk kérdi, Dolgusin elvtárs? —

lépett elő bátran egy Marja nevű fejőnő. — Egy óra hosszat beszélgetett a „galambunkkal", és még mindig nem látja, miféle ember? A mi kolhozunkon élősködik, a mienket issza el. Here a méhesben! Lehet, hogy van, akinek nem tetszik, hogy így beszélek róla — nézett Marja kihívóan Katya Arhipovára —, mégis megmondom. Hozzám nem jár éjszaka, nem etetem szalonnás rántottával, van nekem hites uram. No látja, ez az egyik gazemberünk. Éli világát, és fütyül a gazdaságra!

— A fronton is tudta, hogy kell elkerülni a tűzvonalat — mondta egy másik fejőnő, Nasztya. — Egész idő alatt valahol hátul szolgált.

Most már mind egyszerre beszéltek:

— A mieink az életüket áldozták, ő meg a zsákmányt gyűjtögette.

— Öt tangóharmonikát hozott Németországból! És még annyi mindent, hogy harminc évig sem kell dolgoznia, csak eladni!

— Biztos valamelyik parancsnok is egy kis zsákmányért vette fel a pártba.

— A háború előtt egyszer már kitették a szűrét a pártból. Bíróság elé kellett volna állítani, de valahogy elsimították a dolgot. Berúgott, és megkéselte az egyik brigádvezetőt. És két mázsa méz is hiányzott a raktárból. De amikor a frontról megjött, megint ott volt a zsebében a tagkönyv.

— Ha ilyenek ülnek a vezetőségben, akkor az embernek igazán nincs kedve hozzájuk menni panaszra.

— Kinek panaszkodni, kire? . . .

Megérkezett az istálló elé a tejeskocsi, zörögtek rajta az üres kannák. A kocsis mérgesen kiáltott a bakról:

— Hé, asszonyok, vigyétek a kannáitokat! Elosztogatják a faluban, aztán nekem kell összeszedni. Ki ír be nekem egy fél munkaegységet a dupla útért? Gyorsabban mozogjatok! Mikor jutok az átvevőhöz? Megsavanyodik a tejetek addigra, hogy vinné el az ördög!

— Legalább te ne kiabálj, Tyulka! — emelte fel fenyegetően a seprűt Katyerina Arhipova . . . — Tyulka a neve, mégis úgy ordít, mintha ő lenne a főnök!

— Főnöke hát a vak kancájának! — nevettek az asszonyok.

— Gyeplő van a kezében, tehát főnök!

— Vigyázz, Tyulka, ha tovább gorombáskodsz, megtáncoltatjuk azt a gyeplőt a hátadon!

— Lehúzzuk a nadrágodat, és úgy elnáspángolunk, hogy amíg élsz, megemlegeted, és még a dédunokáidnak is meghagyod, hogy ne bántsák az asszonyokat!...

Tyulkin pislogott a harcias asszonyokra — sehogy sem értette, mi ütött beléjük, de azt jól látta, hogyha összefognak ellene, egyedül nem tudja megvédeni a bőrét. A gépállomás igazgatóját és a sofőrt, akik még bent voltak az istállóban, nem vette észre. Elhallgatott, és ami még sohasem történt meg, leszállt a kocsijáról, és maga kezdte kihordani a raktárból a szekérhez a teli kannákat.

Az asszonyok újra felkapták a fejővödröket, és a bőgő tehenekhez siettek, hogy befejezzék a fejést. Dolgusin és Vologya elbúcsúztak, tovább utaztak.

„Lám, ez a meddő fajta" — gondolta Dolgusin, és a rázós kocsin próbálta feljegyezni noteszába az istállóban lefolyt beszélgetés lényegét. — „Mi minden derül ki erről az új fajtáról!"...

Estefelé végleg megérlelődött Dolgusinban az az elhatározás, hogy ebben a kolhozban nyilvános taggyűlést kell tartani.

Délután három óra felé beborult, megeredt az eső, látszott, hogy talán reggelig is esik egyfolytában. A traktorok leálltak, az emberek hazajöttek a mezőről. Megtarthatták a gyűlést, anélkül, hogy kárt szenvedett volna a munka.

— Volt-e már a kolhozban nyilvános taggyűlés? — kérdezte Dolgusin Zelenszkijt, a kerületi pártbizottság körzeti instruktorát.

— Úgy látszik, soha — felelte Zelenszkij. — Megnéztem a jegyzőkönyveket, csupa zárt taggyűlésük volt. Tudja miért? Nem azért, mintha titkos kérdéseket tárgyaltak volna. Szégyellték magukat a nép előtt! Féltek meghívni a gyűlésükre az egyszerű kolhoztagokat.

A körzet instruktorával Dolgusin még reggel, útközben találkozott. Zelenszkij Nagyezsgyinkából egyenest a földeken át, gyalog jött, helyenként átgázolt a nedves tarlón, csizmája súlyos lett a ráragadt sártól, szürke esőköpenyének zsebéből egy csomó újság kandikált

elő, hóna alatt irattartót szorongatott — ahogyan egy falusi „megbízotthoz" illik. Úgy gondolta, két napot tölt a „Hajnal"-ban, megnézi, mit tesz a pártszervezet a tavaszi munkák idején. Dolgusin felvette kocsijába.

Zelenszkij sokszor volt már a „Hajnal"-ban.

— Nincs itt semmi néznivalóm — jegyezte meg. — Mit nézzek? Ebben a kolhozban tenni kellene valamit, nem nézegetni! Talán disszertációt akarunk írni pártszervezeteink hibáiról? Én már vagy egy tucat jelentést küldtem Holodovnak erről a kolhozról, ő pedig csatolja őket az aktákhoz... Láttam, hogyan osztották be a párttagokat, magam is jelen voltam azon a taggyűlésükön. Beosztották őket egy-egy brigádhoz. De mi haszna az ilyen beosztásnak?!... Van itt például egy Jegor Trapeznyikov nevű párttag, azelőtt a malom igazgatója volt, még előbb községi tanácselnök, azelőtt meg kolhozelnök, de mindenütt leváltották a piszkos ügyei miatt. Most is spekulációval foglalkozik. Ősszel autót bérelt, felvásárolta a kolhozparasztok krumpliját, és a Donyec medencébe szállította eladásra. Most elkezdi magyarázni a brigádban a párt határozatát, és kéri a tagokat, hogy becsületesen és lelkiismeretesen dolgozzanak. Azoknak pedig felfordul a gyomruk, ha látják, végig sem bírják hallgatni. Idejön vizet prédikálni, maga meg bort iszik. Neki magának a múlt évben összesen tizenöt munkaegysége volt, a feleségének meg tíz. Az ilyen népnevelők csak dühítik az embereket. A „Hariton galambom" is népnevelő náluk; őt az állattenyésztő brigádhoz osztották be. Ő magyarázza meg az embereknek, hogy kell becsületesen dolgozni, tisztességesen élni! Ezek a naplopók csak szégyent hoznak a pártra.

Dolgusin és Zelenszkij együtt volt a növényápoló brigádoknál, a kertészetben és a kolhoz műhelyeiben. Találkoztak Filipp Kaszjanics Artjuhinnal is. Az öreg nem volt úgy kétségbeesve és megfélemlítve, mint ahogy Zajcev mondta a traktorosok értekezletén. Nyíltan megmondta véleményét a kolhoz ügyeiről, és egyenként részletesen jellemezte a kolhoz vezetőségét, az új elnököt és a párttagokat.

Zelenszkij egyszerű legény volt, aki minden főnökies fölényeskedés nélkül beszélt az emberekkel, ha éppen úgy adódott, szívesen megeresztett egy-egy tréfát vagy csípős megjegyzést; meg tudta

nyerni az emberek rokonszenvét. Neki és Dolgusinnak sok olyasmit is elmondtak, amit a felsőbbség más „képviselőinek" esetleg féltek volna elmondani. Úgy látszik, Dolgusint hallomásból mindenütt ismerték már, s úgy beszéltek róla, mint aki komolyan rendet akar teremteni a gépállomáson és a hozzá tartozó kolhozokban; komoly ember, és állja a szavát.

A harmadik növényápoló brigádnál nem találták kint Miluskint, a brigádvezetőt; a brigád nélküle kezdte meg a vetést. Miluskinnak vasárnap volt a neve napja, azóta három nap telt el, de még mindig nem sikerült kijózanodnia. A második brigádban reggel nem jöttek ki a munkagépkezelők, és amikor végre tizenegy óra felé kisétáltak a mezőre, kiderült, hogy a vetőmagot, amit kihoztak, nem csávázták. Az első brigádban nem volt ember a tavalyi szalma eltakarítására. Maguk a traktorosok álltak neki levontatni az út szélére a szalmát. Persze, így egy traktorral kevesebb szántott. Zajcevnek igaza volt. Ha már az első napon is ilyen hanyagul megy a munka, aligha sikerül a határidőt betartani.

A traktorosbrigád fiatal szakácsnője elmondta Dolgusinnak és Zelenszkijnek, hogy a vezetőség először a baromfitelep vezetésével bízta őt meg, de ő otthagyta azt a munkát. Hogy miért?

— Arról beszéltünk az egyik Komszomol gyűlésen: miért nem bíznak egyetlen Komszomol-tagra sem felelős munkát. Nem bíznak bennünk vagy alkalmatlanok vagyunk rá? Vannak köztünk képzett fiúk és lányok, akik nyolc-kilenc osztályt végeztek. Elküldhetnének közülük valakit tanfolyamra méhésznek vagy baromfitenyésztőnek. Ezt jegyzőkönyvbe vettük és átadtuk a párttitkárnak, Csajkin elvtársnak. Később hallottuk, hogy a vezetőség megtárgyalta a kérdést. Hivatott is engem Bivalih elvtárs. „Kinevezünk téged, Kosztrikina, a baromfitelep vezetőjévé. Vedd át a farmot, és holnap kezdd meg a munkát." Hát jól van. Elmentem, megszámoltam a tyúkokat, kiírtam nekik az ennivalót egy hétre. A segítőtársam egy árva lány volt, süketnéma és hiányzik egy kereke, de dolgozni tud. Énelőttem Lukerja Krutkova, az egyik brigádvezetőnk felesége volt a baromfitelep vezetője. Megbetegedett, kórházba vitték, megoperálták. Azért neveztek ki engem, mert megüresedett a helye.

Egy szép napon meglátogatott a baromfitelepen Mamcsenko, a

kolhoz gazdasági felelőse. „Vigyázz, Klavgyija — mondja nekem —, hogy minden rendben legyen. Ott lóg a vadászpuska, itt van két patron, így kell megtölteni, itt kell meghúzni. Ha a közelben rókák járnak, menj ki, és lőj! Csak dolgozz, mi bízunk benned. Ügyelj arra, hogy a termelés színvonala megmaradjon." Először nem értettem, milyen színvonalról beszél. „Igyekezni fogok — mondom —, csak adjon elég eleséget a tyúkok részére." Három nap múlva megint eljött. „Mennyi tojást szállítottál a raktárba tegnap?" — „Kétszázharminc darabot." — „És ma mennyit szedtél össze?" — „Ma is körülbelül annyi lesz, kétszázhuszonhét darab, de lehet, hogy valamelyik tyúk a szalmába tojt, és még nem találtam meg." — „Ha jön Tyulkin, adj neki százhúsz darabot, a többit tartsd itt külön rendelkezésig. Rakd a ládába, és tégy rá lakatot." Néhány nap múlva megint eljött. „Miért nem engedelmeskedsz nekem? Miért szállítod le az összes tojásokat? Mondtam már, hogy tartsd ugyanazt a színvonalat. Mennyit adott le az elődöd?" Megnéztük Krutkova füzetét: száz—száztíz tojást szokott leadni Tyulkinnak. „Te is ennyit adj, eggyel se többet, se kevesebbet. Ami ezen felül van, az a külön alap. Majd később meglátjuk, mit csináljunk vele. Most nem rendelhetünk el ellenőrzést amiatt, hogy Krutkovánál ennyi tojás volt, nálad meg egyszerre több lett. Az a szegény asszony kórházban fekszik, lehet hogy halálán van. Csak nem akarod börtönbe juttatni? Majd később tisztázzuk."

— Megyek egyszer hazulról a telepre, mert én a falu másik végén lakom, és hallom, hogy Miluskinéknál mulatnak. Énekelnek, táncolnak. Csajkin elvtárs is pengeti a gitárját, Mamcsenko is ott van, mindenki. Bivalihról nem tudom, az ő hangját nem hallottam. Este volt, már besötétedett, mindent bezártam, le akartam feküdni, amikor siet hozzám Mamcsenko Petykája szatyorral a karján: „Apa azt mondta, adj száz tojást a külön alapból." Leszámoltam neki száz darabot. „Apa azt üzeni, te is elvihetsz két tucatot, az a prémiumod a vezetőségtől." Húsvétkor Névtelennél gyűltek össze. Ott még többen voltak. Kétszáz tojást adtam a külön alapból, és öt kakast vágtam le... Két hétig dolgoztam a telepen, és láttam: ha azon a „színvonalon" tartom, akkor még a Komszomol-tagságtól is megfoszthatnak, sőt még rosszabbul is járhatok. Lemondtam azzal, hogy

nem dolgozhatok ott, az én anyám beteg, valakinek mellette kell lenni éjjel, nem tölthetem a telepen az éjszakát. Átadtam a tyúkokat Filippenko Nágyának, a könyvelő menyasszonyának. Nem tudom, nála most milyen a „színvonal" ...

— És senkinek sem jelentetted ezt? — kérdezte felháborodva Zelenszkij. — Tények vannak a kezedben, és hallgatsz? Vagy megfenyegettek, hogy ne merj beszélni?

— Kinek jelentsem? Csajkinnak? Egy követ fúj velük. Egyik kutya, másik eb. Bivalihhoz pedig nem lehet bejutni. Elmentem egyszer hozzá és kidobott.

— Hogyhogy kidobott?

— A vezetőségben mindig sokan vannak, nem akartam ezt mások előtt elmondani. Elmentem hozzá este a lakására. Csíkos pizsamában feküdt a díványon és a gramofont hallgatta. „Kolhozügyekben nem fogadok a lakásomon. Itt pihenem ki magam a ti civakodásotok után. Gyere a vezetőségbe, minden kedden és csütörtökön tíztől tizenkettőig fogadok." És egyszerűen kézenfogott és kivezetett a szobából. Nagyon mérges voltam, de azt gondoltam, biztosan búsul a felesége és a gyerekei után, Troickban szeretett volna lenni, én pedig mindenféle kérdésekkel jövök ...

— A kolhoz társas intézmény, egy ember ott nem lophat, feltétlenül több kell hozzá — magyarázta Dolgusinnak a lopás „technikáját" a kolhoz kovácsa, Tyihon Kondratyevics Szuhorukov. — Jegor Trapeznyikov egész bandát szervezett, amikor még elnök volt. A kolhozpiacra a felesége rokonát, Vaszka Zsmakovot küldte eladónak. Ez az ember hónapokig a városban élt, ki tudta ellenőrizni, számontartani, mit, mennyiért adott el, mikor a piacon az árak mindennap változnak? Mezőőrnek a részeges Miska Szvjatkint tették meg, aki egy liter vodkáért hajlandó fényes nappal meztelenül végigszaladni a falun. A kicsépelt gabona éjszakára kinnmaradt a mezőn őr nélkül. A sofőr Mamcsenko édestestvére volt. Az emberek nem tudnak semmit, de ha az a gépkocsi beszélni tudna, és elmondaná, mennyi búzát vitt a malomba, és ebből a búzából mennyi lisztet adott el Zsmakov a piacon, akkor nagyot néznének. A könyvelő is megéri a pénzét. A takarékpénztár igazgatója volt, de leváltották, mert a pénzreformkor törvénytelenül váltott be vagy százezer rubelt a

barátainak. Isznak a disznók, de annyit, hogy belegárgyulnak! Ha a sok vodkába belebetegszenek, vodkával gyógyítják magukat. Az egyik szórakozásból iszik, a másik mert fél, hiszen tudja, hogy előbb-utóbb felelősségre vonják, a harmadik mert gazember, vagy azért, mert szégyelli magát, ha ugyan még tudja szégyellni magát. Isznak, és mindenkit leitatnak. A múlt évben kijött a troicki vizsgálóbíró, búcsúzóul úgy leitatták, észre sem vette, hogy az úton elvesztette az aktatáskáját az összes irataival együtt.

Az öreg Artjuhin a kritika elfojtásának „módszereiről" beszélt:

— A borjúistállóról nem beszélek, nem tudom, lehet hogy véletlenül gyulladt ki, talán bement valaki, és eldobott egy cigarettát. Dehát a tehenem nem vághatta el saját maga a nyakát. Aztán van még egy módszerük: a rágalom. Van itt egy kolhozparaszt, akit majdnem halálba kergettek! Ez az ember megkérdezte a kolhoz közgyűlésén: „miért nem könyvelt el egy egész kazal szénát Jegot Trapeznyikov és Névtelen, el akarták talán adni, vagy haza akarták hordani?" Trapeznyikov erre felállt: „Te vlaszovista hazaáruló voltál. Hogy mered a közgyűlésen kinyitni a szádat?" Bizottságot alakítottak, vizsgálatot indítottak ellene. Én is benne voltam a bizottságban. Semmiféle bizonyíték nem volt ellene. Sem az államvédelmi szerveknél, sem a katonaiaknál, sehol. Tiszta rágalom! Azt tudják, hogy a háború első hónapjaiban megsebesült, Jelnya mellett fogságba került, és öt évet töltött német meg amerikai fogolytáborokban. Ezt mindenki tudja, ellenőrzött írásai vannak róla. Hogy vlaszovista volt, azt Trapeznyikov találta ki és terjesztette. Állítólag azt mondta neki valaki, hogy látta Vlaszov csapatában és megismerte. Látja, így dolgoznak! Ha valaki egy szót is szól, rögtön befogják a száját. Ha nem rágalommal, akkor valami mással, de elbánnak vele. A munkalappal is kibabrálhatnak az emberrel. Vannak a kolhozban olyan munkák, amelyekről mindenki tudja, hogy rossz a normájuk. A legjobb munkás sem bír negyed munkaegységnél többet egy napon ledolgozni, ha beleszakad is. Meg kellene változtatni, helyes normát kellene megállapítani. De nem változtatják meg! Azért, hogy legyen mivel megbüntetni azt, aki bírálni merészel. Valaki kinyitotta a száját a közgyűlésen — nesze neked egy hétre ilyen rossz munka. Okosak. Puszta kézzel nem bír velük az ember!

Zajceva, a fejőnő még egyszer találkozott Dolgusinnal a faluban. Az asszony ezt mondta:

— Már megszoktuk, hogy az itteni párttagok nem azt teszik, amit a párt. Hallgatjuk Moszkvát a rádión, akkor a párt szól hozzánk — az a párt szava. Olvastuk az újságban a Központi Bizottság határozatát — az a párt szava. A mi párttagjainkra már senki sem hallgat. Miféle párttag az, aki másként cselekszik, mint ahogy beszél?! Hiába tekintik maguk Névtelen Haritont kommunistának, hiába hívják a gyűléseikre, mi mégsem tartjuk őt párttagnak! Nem olyan a párt, mint ez a Hariton! Nem hisszük, hogy a pártnak szüksége lenne ilyen szócséplőkre! Tudjuk mi mindnyájan, kik jelentik a pártot, és kik azok, akik a pártba befurakodtak. Ezek a piszkok nem fognak minket letéríteni arról az útról, ahová a Központi Bizottság vezet, miattuk nem fogjuk elveszíteni a hitünket a pártban. De mégis nehéz rendet teremteni a gazdaságban, ha ilyen emberek vannak a pártszervezetünkben!...

A beszélgetés annyira felizgatta Dolgusint, hogy még hazatérése előtt mindenképpen tenni akart valamit a kolhozért.

Zelenszkijnek ugyancsak nagy kedve volt valami radikális cselekedetre.

— Nemrégiben nálunk a mezőgazdaságban mindig a rosszabbra hivatkoztak, azzal mentegették magukat — mondta. — Ha az ember bírálta valamelyik kolhozelnököt, az így védekezett: Mit akartok tőlem? Nézzétek a szomszédomat, a „Vörös Szántóvető"-t, ők még rosszabbul állnak! A „Vörös Szántóvető"-ben meg azt mondták, nem ők a legrosszabbak, a „Hajnal" még rosszabb. Most azt kell elérnünk, hogy mindig a jobbra hivatkozzanak. Javul a helyzet, az kétségtelen, de valami fékezi a haladást. Több a jó kolhoz! Ha pedig maradt még valahol olyan rossz, mint ez, akkor minden erőt latba kell vetnünk, hogy ennek véget vessünk. Úgy kell kergetni, űzni a rosszat, mint a farkast! Keresztttüzet rá!

— Nem rossz gondolat! Dörgöljük az orruk alá mindig a jó példát. — Dolgusinnak nagyon tetszett ez az ötlet, többször elismételte. — Rugyenko, Scsukin, Nyecsipurenko, Gribov — valamennyien becsületesen fogtak a munkához. Kommunisták. Megértették a helyzet komolyságát. Most, életem hatodik évtizedében, mintha

másodszor kezdődne az életem. Mindent elölről kezdek. A kohászt elküldték a mezőgazdaságba. A falu, amelyet eddig csak képen láttam, nekem új dolog, az emberek is újak. Ami erőm még van, azt mind latbavetem, de a párt parancsát teljesítem. Egy év alatt a gépállomásunkból, az összes kolhozokkal együtt, élenjáró üzemet csinálhatnánk. De ez a Bivalih hátbatámad bennünket. Áruló. Nagyon helyes, az ilyet ki kell űzni, mint a farkast!

Zelenszkij közben azt is elmondta Dolgusinnak, hogyan lett belőle pártmunkás.

A fronton, kilencszáznegyvenháromban lépett be a pártba. A leszerelés után — huszonöt éves volt és tartalékos százados — a kerületi pártbizottság megtette a „Herkules" édesipari szövetkezet elnökévé. De ő nem azon törte a fejét, hogyan gyártsák a sört, dzsemet és édességeket. A szövetkezetben elvégezte ezt a munkát a helyettese, egy szakértő. A tél és a nyár nagy részét a kerületi pártbizottság megbízásából a kolhozokban töltötte. Később, mikor Borzov lett a titkár, a kerületi pártbizottság instruktora lett. Folytatódtak a kampányok, az örökös utazgatások a kolhozokba, neki kellett elindítani a minduntalan kátyúba ragadt szekeret. A kiszállások alatt legkevésbé a pártmunkával foglalkozott. Nem volt megelégedve Martinovval sem; annak csak arra volt gondja, hogy a jó káderekből válasszák ki a kolhozok elnökeit. A kerületi apparátus munkájával nem törődött, munkatársait kifutóknak és írnokoknak tekintette, akiknek csak az a dolguk, hogy a panaszokat kivizsgálják, és felvilágosítást adjanak a területi bizottságtól érkező kérdésekre. Ha ezt megteszik, akkor ez elég, de arra már nem tanította meg az instruktorokat, hogyan dolgozzanak úgy, hogy a munkájukban örömük teljék, hogy láthassák az eredményét.

Amikor megszervezték a kerületben a gépállomások körzeti csoportjait, Zelenszkij maga kérte, hogy őt a nagyezsgyinkai gépállomásra osszák be. De igazán ez a munka sem elégítette ki.

— Unom már, Hrisztofor Danyilovics, hogy mint valami mezítlábas apostol járjak kolhozról kolhozra. Négy kolhoz tartozik hozzám, így tehát valóban egyikért sem felelek. És mit érnek a tanácsaim? Nincs hatásköröm. Ahol a pártszervezet jó, ott nincs rám

szükség, ahol rossz, mint például itt a „Hajnal"-ban, ott nincs jogom beleavatkozni, hogy javítsak a helyzeten. Mit ér az, ha Csajkinnak tanácsot adok? Ki kellene rúgni, hogy egy napig se maradjon meg titkárnak! Több haszna lenne a munkámnak, ha egyhelyütt lennék párttitkár. Akár itt a „Hajnal"-ban! Ha nincs joguk függetleníteni a párttitkárt, az sem baj, majd munkaegységért dolgozom. Elvállalnám az egész kultúrmunkát, a kolhozparasztok szakmai oktatását, és fizethetnének munkaegységgel. És vezetném a pártszervezetet. Akkor tudnék valami eredményt felmutatni!

Zelenszkij észrevette, hogy Dolgusin figyelmesen hallgatja, és ezért őszintén elmondta véleményét a pártmunkáról és formáiról.

— Nagyon sok lett a pártmunkás az apparátusban. Ha mindenkit számbaveszünk, bizonyosan jó néhány ember jut minden kolhozra. És valamennyien mint az utazó ügynökök, folyton úton vannak. Ehhez jönnek még az állami alkalmazottak, a különféle begyűjtők, felvásárlók, mezőgazdasági szakemberek. Az útirányt persze nem egyeztetjük, így megtörténik, hogy valamelyik országút menti kolhozban egy napon tíz küldött is megfordul. Tíz asszony kapál, és tízen ellenőrzik őket naponta. Jön egy Zim a területről, egy Pobeda a kerületből, egy Moszkvics a gépállomásról, csézán is érkezik valaki, meg még gyalog is, mint például én. Nem az bosszantja az embereket, hogy sok főnök utazgat hozzájuk. Utazzanak csak, ha valami haszna van. Dehát éppen ez a haszon nem mindig látható. Baj akad tömegével a kolhozban, de nem veszik észre. Valahogy komolytalanul, felületesen kezelik a dolgokat, csak azt mondják: „Gyerünk, gyerünk!" Képzelje csak el, hány vezető járt a háború vége óta a „Hajnal"-ban — és mi történt? ... Ha én lennék itt a párttitkár, akkor nem lenne szükség kiszállókra, és én is könnyebben dolgozhatnék, mint most, amikor egymásnak adjuk a kilincset. Legalább nem kellene pirulni az emberek előtt a sok vendégeskedés miatt! ... Egyébként úgy hiszem, ha a dolgok ebben az irányban fejlődnek, vége lesz ennek a töméntelen kiszállásnak és vendégeskedésnek. Mindenkit a megfelelő helyre kell állítani, de aztán csináljon is ott valamit! A kerületi és a területi instruktorokból sok kitűnő párttitkár lehetne a kolhozokban. Az is lehet, hogy egyikmásik osztályvezető is szívesen elcserélné az irodáját egy kolhozra.

Meddig fogjuk még a kolhozok párttagjainak nevelését olyan jöttmentekre bízni, mint ez a Csajkin? Hát csak az a dolga a titkárnak, hogy jegyzőkönyvezzen? Gondoskodtunk róla, hogy a kolhozokban jó elnökök legyenek, de a párttitkárokról megfeledkeztünk!...

Majd egész napi utazgatás után Dolgusin és Zelenszkij elhatározták, hogy a saját felelősségükre estére nyilvános párttaggyűlést hívnak össze a kolhozban. Zelenszkij kitalálta Dolgusin harcias hangulatából, hogy mi a célja ezzel a gyűléssel: le akarja leplezni a züllött elemeket, és figyelmeztetni akarja felelősségükre azokat a párttagokat, aki ugyan nem vettek részt az evészetben és ivászatban, de nem is harcoltak ellene.

A pártszervezet titkára, Csajkin kezdetben ellenezte a gyűlés összehívását, hogy nincs előkészítve, meg hogy munkanapon... De meggyőzték, mondván, hogy az eső úgyis akadályozza a munkát, mindenki otthon van, és sem neki, sem az elnöknek nem kell részletes beszámolót tartania, csak közöljék röviden, hogy áll a munka az első napokban. Zelenszkij még így is érvelt:

— A gyűlést feltétlenül meg kell tartani! Különben a pártszervezet nem teljesíti a munkatervét ebben a hónapban. Mindössze egy értekezletet tartottatok. És magad is tudod, milyen szigorúan megköveteli most Medvegyev elvtárs, hogy a tervbevett pártmunkát mennyiségileg is teljesítsék! Huszonharmadikán jelentést kell tenned, Csajkin elvtárs, és csak az menthet meg, ha a munkatervedben ott áll mindenütt az én megjegyzésem, hogy „teljesítve".

Bivalih megkísérelte, hogy az irodájából felhívja Medvegyevet a kerületi központban, és elmondja neki: a gépállomás igazgatója más dolgába üti az orrát, megsérti a pártszervek jogkörét. Először közölték vele, hogy Medvegyev házon kívül van, aztán, hogy a területről érkezett elvtársak vannak nála, és nem kapcsolhatnak hozzá senkit, végül a közbeeső telefonállomásról azt, hogy a zivatar megrongálta a vezetékeket, és reggelig nem lesz kapcsolás Troickba. Holodov sem volt a gépállomáson, így nem volt, aki lefújja a gyorsan összehívott taggyűlést.

Zelenszkij beszállt a gépállomás kocsijába, maga mellé ültette a párttitkárt, és felkeresett minden brigádot, közölve, hogy taggyűlés lesz.

Ha a kolhozparasztok azt hallották volna, hogy csak a megszokott kolhoz-gyűlés lesz, nehezen jöttek volna össze, és legfeljebb százan az ötszáz felnőtt kolhoztag közül. De amikor megtudták, hogy nyilvános párttaggyűlés lesz, és kérnek mindenkit, hogy jöjjön el és szólaljon fel, meg hogy eljött a gépállomás igazgatója is, hát nyilván fontos kérdésekről lesz szó, este nyolc órára vagy négyszázan gyűltek össze a kolhoz kultúrtermében. Tizenkét párttag és tagjelölt, és négyszáz pártonkívüli kolhoztag.

A vetési munkákról Bivalih számolt be. Nem volt mivel dicsekednie: a brigádvezetők fegyelmezetlenek, a munka szervezetlen. Zelenszkij kiegészítette a beszámolót azzal, amit nappal a brigádoknál tapasztalt. Javulás nincs, a helyzet ugyanaz, mint múlt ősszel és nyáron.

Megkezdődött a vita. Akikkel Dolgusin aznap beszélt, mind felszólalt, de sok, számára ismeretlen kolhozparaszt is beszélt. Egyszerre tízen is felemelték a kezüket, hogy szót kérjenek az elnöklő Artjuhintól. A tavaszi vetésről rátértek a kolhoz általános helyzetére. A gyűlés nyolckor kezdődött és éjjel két órakor fejeződött be.

A kolhozparasztok mindent elmondtak, ami felgyülemlett bennük. Az utóbbi időben, úgy látszik, valamennyien sokat gondolkoztak azon, mi is történik a kolhozokban. Körös-körül minden kolhoz virágzásnak indult, de az ő „Hajnal"-uk még mindig úgy festett, mint jól megművelt parcellák között a gyommal benőtt ugar. Lelkiismeretlen élősködők ragadták magukhoz a kolhozban a vezetést, akik nem törődtek egyébbel, csak azzal, hogy tele legyen a hasuk. Víg, gondtalan életet biztosítottak maguknak, aki pedig zavarta garázdálkodásukat, arra rátámadtak, mint a fenevadak. Nem is akartak ők rendet, mert egészséges kolhozban nincs helye az élősködőknek. Mit törődtek ők azzal, hogy a kolhoz évről évre mindig az utolsó a begyűjtésben, hogy a terméshozam itt a legalacsonyabb? Kétezer hektárról mindig össze lehet szedni annyit, hogy néhány család gondtalanul éljen. Az emberek kedve elment a munkától, hiszen látták, mivé lesz a közös vagyon. A kolhozparasztok megmondták véleményüket a párttagokról is. Beszéltek azokról, akik sasok voltak és tollfosztott varjú lett belőlük. Miluskin brigádvezető, aki egy partizánegységben harcolt, negyvenkettőben lépett be a pártba, amikor a

németek egészen a Volgáig hatoltak. Róla igazán nem gondolhatja az ember, hogy jó állásért furakodott a pártba, mint Trapeznyikov vagy Csajkin. Abban az időben olyanok is akadtak, akik arra számítottak, hogy a szovjethatalom többé nem tér vissza. De ő a vérét áldozta, ezzel is bebizonyította, hogy hű a párthoz. A Gestapo elfogta, hiába kínozták, nem vallott semmit a partizánokról. Halálra volt ítélve, amikor megszökött. Mi történt vele? Ki hálózta be? Ki juttatta odáig, hogy soha ki nem józanodik? Szóba került Bivalih is. Piperkőc nagyúr. Úgy jött a kolhozba, mint a régi urak a vidéki nyaralójukba. A családja nem költözött le, hetenként háromszor Troickba utazik a feleségéhez. Kilenc óra előtt nem jelenik meg a vezetőség irodájában, és Isten őrizz, hogy valaki a lakásán valamilyen sürgős ügyben zavarni merje! Nem jár a „zabálók" társaságába, de mit érnek vele? Nem bántja azokat, s éppúgy garázdálkodhatnak, mint a múltban. Bivalih nem akar a kolhozban maradni. A falu neki trágyaszagú. Mindenki látja, hogy csak muszájból áll szóba az emberekkel, senkihez sincs egy közvetlen szava, egyszerűen utálja a népet! A kolhozparasztok bűnének tartja, hogy sorsa ilyen kellemetlen fordulatot vett, és a szép, tiszta kerületi munkáról elküldték kolhozelnöknek, méghozzá a legelmaradottabb faluba!

Dolgusin a gyűlés végén összegezte a vita eredményét.

— Mindez azért történhetett meg nálatok, kolhozparaszt elvtársak, mert elfeledkeztetek arról, hogy ti vagytok a kolhoz gazdái, és lemondtatok a gazda jogáról. A kolhoz a ti otthonotok, a ti közös gazdaságtok. Azt mondják, hogy nálatok az utóbbi években még az évvégi beszámoló gyűlést is nehéz volt összehívni. Nem akartok gyűlésre jönni, nem éltek a jogaitokkal. Az életben sok minden megtörténhet. Előfordulhat, hogy a kerület vezetése rossz, vagy hogy a pártszervezetben vannak bajok, mint most nálatok. De bármi történjék is, ti vagytok a kolhoz gazdái. Jogotokban áll, hogy kizavarjátok magatok közül azt, aki a közös gazdálkodást a tönk szélére juttatja, és megfoszt benneteket a rendes jövedelemtől. Ez mindig, bármilyen körülmények között jogotokban áll! Abból még sohasem lett baj, ha a kolhoztagok nyugtalankodtak a vagyonuk miatt. A gazdának kötelessége a nyugtalankodás. Ez a legjobb biztosíték mindenféle baj ellen.

Amikor a határozathozatalra került a sor, Dolgusin első pontként javasolta Bivalih kizárását a pártból, mert négy hónap alatt egyáltalán semmit sem tett a kolhozért, elősegítette a kolhoz ellenségeinek tevékenységét, és önző módon csak arra gondolt, hogyan hagyhatná ott a kolhozt anélkül, hogy valami hasznos munkát végzett volna.

Bivalih kizárását hét párttag szavazta meg, és még egész sereg pártonkívüli is felemelte a karját. A jegyzőkönyvvezető kérdő pillantást vetett Dolgusinra és Zelenszkijre.

— Nem baj — mondta Dolgusin —, beírhatja a jegyzőkönyvbe, hány pártonkívüli támogatta a taggyűlés határozatát. Ez is számít.

Zelenszkij megszámolta, hányan emelték fel a kezüket — négyszázhárman voltak. Kizárták a pártból Trapeznyikovot és Névtelent is. Csajkint leváltották a párttitkárságról. Az új titkár megválasztását elhalasztották a legközelebbi napokban megtartandó taggyűlésig, addig megbeszélik a kérdést a kerületi pártbizottsággal. A határozatba bevették, hogy az új pártvezetés feladata lesz teljesen megtisztítani a pártszervezetet a befurakodott, önző és társadalmilag veszélyes elemektől. Külön pontban kérték az igazságügyi szerveket, vegyenek aktívan részt a „Hajnal" kolhoznak a bűnös elemektől való megtisztításában.

Ezután a gyűlés azonos részvevőkkel átalakult kolhoz-közgyűléssé, és leváltotta Bivalih elnököt és az egész vezetőséget, mert nem bizonyultak méltónak a tagság bizalmára.

Minden összebeszélés nélkül maguk a kolhoztagok javasolták elnöknek Artjuhint. Kétségtelenül jól ismerték és szerették ezt az idős párttagot. Úgyszólván egyhangúlag választották meg, talán tízen tartózkodtak csak a szavazástól. Az új vezetőségbe Artjuhinon kívül beválasztották Zajceva fejőnőt, a baromfitelepről elmenekült Kosztrikinát, a „vlaszovistának" rágalmazott Gracsevet, Szuhorukov kovácsot és Miluskin brigádvezetőt.

Zelenszkij azt mondta Dolgusinnak, kérni fogja a kerületi pártbizottságot, hogy mentsék fel őt körzeti instruktori beosztásából, és ajánlják párttitkárnak a „Hajnal" kolhozba.

Másnap reggel nem kezdhették meg a mezei munkát, mert még nem száradt meg a föld az előző napi esőtől. De dél felé, amikor zakatolni kezdtek a traktorok, annyian jelentkeztek a brigádokba, hogy nem is tudtak mindenkinek munkát adni. A növénytermesztő brigádok tagjainak egy részét el kellett küldeni a faluba a melegágyak építéséhez.

Semmi baj sem lett abból, hogy a tavaszi munkák kellős közepén váltották le az elnököt és a kolhoz egész vezetőségét. Az új elnök, Artjuhin úgy ismerte a kolhoz egész gazdaságát, az embereket, a földeket, mint a tenyerét, és nem kellett neki sok idő ahhoz, hogy belejöjjön a munkába. A vezetőségválasztás a mezei munkákra nagyon kedvező hatással volt. A „Hajnal" kolhoz az első héten olyan ütemben vetett, mint még soha! Nem kellett attól tartani, hogy a tavaszi vetés egy hónapig is elhúzódhat.

Dolgusint mégis „letolták" ezért a taggyűlésért és a „Hajnal" új vezetőségének önkényes megválasztatásáért. De még mennyire letolták!

6

A területi pártbizottság egyik titkára, Maszlennyikov, és Ribkin, a területi szovjet végrehajtó bizottságának elnöke volt akkor Medvegyevnél, amikor Bivalih sikertelenül próbálta felhívni a kerületi párttitkárt, hogy megakadályozza a kolhoz rendkívüli nyilvános párttaggyűlésének összehívását.

A területi küldöttek néhány napig tartózkodtak a kerületben, Medvegyevvel együtt meglátogatták a kolhozokat és a nagyezsgyinkai gépállomást. Itt, Dolgusin szobájában, zárt ajtók mögött — Holodov volt még jelen, Marja Szergejevna kint volt a szántóföldön az egyik traktorosbrigádnál — szóbakerült a „Hajnal" kolhozban tartott taggyűlés. Ez a beszélgetés azzal végződött, hogy Dolgusin fejmosást kapott.

— Ejha, igazgató elvtárs, milyen tiszta maga! — Jegyezte meg Ribkin, miután feltette az ilyen látogatáskor szokásos kérdéseket:

hány traktor dolgozik a földeken, hány hektárt vetettek már be, hogyan halad az ősziek fejtrágyázása.

— Tiszta vagyok? — csodálkozott Dolgusin Ribkin megjegyzésén, és végigsimította borotvált arcát. — Valószínűleg azért, mert mindennap mosakszom.

— Az öltönyéről ítélve nem hinné az ember, hogy maga sokat forgolódik a traktorok körül.

Dolgusin olcsó, félgyapjú szövetből készült öltönyt viselt, a helyi szövetkezeti boltban vásárolta. A szabása nem volt elsőrangú, de az öltöny gondosan ki volt vasalva. Az inge, mint mindig, most is tiszta volt, nyakkendőjét pedig moszkvai módra kötötte meg. A fogason lógott szürke, steppelt kabátja, amelyben a brigádjaihoz szokott kimenni; ez is új volt még, nem piszkolódott be. A vendégek érkezése előtt volt otthon, és felvette moszkvai sárga félcipőjét. Sapkát csak télen hordott, máskor födetlen fővel járt, mutogatta deresedő, dús, göndör haját. Kedvelte a szép ruhákat, ez úgy látszik a vérében volt, cigány ősétől örökölte.

— Engedje meg, Ribkin elvtárs, hogy szigorúan értelmezzem a szavait — felelt Dolgusin. — A traktorok körül forgolódni azt jelenti: motort szerelni, karter alá feküdni. De miért kellene nekem ezt megtenni? Van főmérnökünk, műhelyvezetőnk, vannak mechanikusaink és brigádvezetőink. Miért kellene nekem okvetlenül beletörölni a kabátom szárnyát a motor mágneses gyújtójába vagy gyertyáiba? Igyekszem úgy dolgozni, hogy ne én végezzem el a szakemberek munkáját.

— Csípős nyelve van magának — jegyezte meg Maszlennyikov és Medvegyevre pillantott. A területi titkár kövér, jóindulatúnak látszó férfi volt, szürke esőköpenyt és zöld velúrkalapot viselt.

— Nem vagyok mindig csípős, csak ha veszélyt érzek — felelt Dolgusin.

— Milyen veszély fenyegeti magát most?

— A beszélgetés olyan megjegyzéssel kezdődött, amely megrovásként hangzott. Erre védekező állást foglaltam el. Felróják nekem, hogy az orrom nem olajos. „Fehérkezű igazgató" — hallottam én már ezt egyes elvtársaktól. Mégsem szándékozom változtatni

a munkastílusomon. Traktor alatt nem fognak engem látni, ezt megígérhetem!

— Furcsa ember a mi nagyezsgyinkai igazgatónk — mondta Ribkin, és halk nevetéssel kísérte szavait. Magas homlokú, széles vállú ember volt. — Most látja először? — fordult Maszlennyikovhoz. — A mezőgazdasági igazgatóságon mindenki róla beszél. Senki sem akar kiszállni Nagyezsgyinkába, azt mondják: minden szóra hússzal felel. Félnek tőle.

— Nem tudom, miért — vont vállat Dolgusin. — Nincs olyan jogköröm, hogy megijeszthetném a felettes szerveket. De a területi igazgatóság vezetője a körrendeleteiben már öt ízben megrovásban részesített.

Dolgusin az asztalra fektette tenyerét, és egymás után hajlította be az ujjait.

— Egy megrovást a javítási keret túllépéséért kaptam. Noha nem én vagyok a hibás, hanem az előző igazgató, a szélhámos Zarubin. Egyet azért, mert nem vettem fel a területről küldött műhelyvezetőt, egy mérnököt, aki ebben a szobában térdenállva könyörgött, találjak valamilyen ürügyet a visszaküldésére, ő haza akar menni a feleségéhez, a családjához. Azt mondják, nagyon szép a felesége, és nem hajlandó lejönni vele falura. Ő pedig nem meri hosszú időre egyedül hagyni a városban. Mit kezdenénk itt egy ilyen otthonülővel? A harmadik megrovást azért kaptam, mert ideszállíttattam a műtrágyát a kamenszki járásból, ott ugyanis a kolhozok nem vették át...

— Nem érdemes felsorolni, Dolgusin elvtárs — szakította félbe Maszlennyikov. — Nem emlékünnepélyre jöttünk össze. Bennünket nem érdekel a múlt, hanem az, ami ma történik.

— Ez a múlt nem évszázados, Dmitrij Nyikolajevics. Sajnos, ez a múlt a mi jelenünk is. Ilyen helyzetben kell nekünk, új igazgatóknak dolgoznunk. Az igazgatók újak, de a gépállomásokat odafenn a régi módszerekkel vezetik... Én itt a munkafegyelem megerősítésével kezdtem, mindenkit felelőssé tettem azért a munkaterületért, amelyen dolgozik. Ki kellett tennem a gépállomásról két megrögzött semmittevőt, az agronómust és a mechanikust. Örökös részegeskedés, hazug jelentések és a kollektíva rágalmazása —

ebből állt a munkájuk. Kitettük a szűrüket. A gépész helyébe az egyik traktoros került, az agronómus helye még nincs betöltve. Két brigádvezetőt meg kellett róni, mert gyakran későn jöttek munkába. Erre én is kaptam egy figyelmeztetést, hogy nem becsülöm meg a káderekat, és adminisztrációs módszerekkel vezetek. Azt, hogy két embert elbocsátottam és két embert megrovásban részesítettem, adminisztrálásnak minősítették. S nekem egyedül öt hónap alatt öt megrovást sóztak a nyakamba! És a kerületi párttitkárságról is kétszer írtak: „figyelmeztetésben részesítjük" és „szigorúan figyelmeztetjük"... Ha én adminisztratív módszerekkel vezetek, ez akkor is csak tizedrésze annak, amit magamnak kell elszenvednem! Tulajdonképpen miért kellett engem megbüntetni?... Szerintem én csak dicséretet érdemelek a gerincességemért, a kitartásomért, és azért, mert nem alkalmazom beosztottjaimmal szemben teljesen azokat a módszereket, amelyeket velem szemben használnak. — Dolgusinnak egy hasonlat jutott az eszébe, és elmosolyodott: — Én vagyok az ütköző a vezető szervek és a traktorosok között. Átveszem a lökéseket, és a lehetőség szerint igyekszem enyhíteni őket.

Maszlennyikov elkomorodott, de Medvegyev arcán elfojtott mosoly suhant keresztül. Nyilván tetszett neki, hogy Dolgusin „csípőssége" rossz benyomást tesz a területi bizottság egyik titkárára.

— Ha kívánja, Dmitrij Nyikolajevics, megmondom, mi a véleményem arról, ahogyan bennünket, alsó funkcionáriusokat vezetnek a felsőbb szervek. — Dolgusin egészen belelendült a beszédbe. — Én, mint tudja, új ember vagyok a maguk területén, és a friss szem jobban meglát egyet-mást, mint a régi.

— Beszéljen csak, beszéljen, meghallgatjuk — intett Maszlennyikov.

— Megdöbbent egyrészt az a, bocsánat a kifejezésért, rothadt liberalizmus, amellyel elnézik azoknak a csirkefogóknak a garázdálkodását, akiket ki kellene zárni a pártból; a mi kerületünkben nem egy ilyennel találkoztam. Másrészt az erőszakos adminisztratív rendszabályok azokkal szemben, akik becsületesen dolgoznak, ha talán néha hibáznak is valamiben. Ezek nem rugalmas, hanem merev vezetési módszerek. Akinek a helye a börtönben van, annak

megrovás, annak pedig, aki nem rossz szándékból tévedett, szintén megrovás. Ez sablon. Ehhez a vezetőnek nem kell nagyon megerőltetnie az agyát. Holott a szellemi munkának éppen az a jellemvonása...

A könyvelőségből átkopogtak a falon, hogy vegyék fel a kagylót. Dolgusin felvette. Rugyenko kérte, küldje ki hozzá a gépállomás főagronómusát, meg kellene vizsgálni, mennyit szántsanak fel újból a herével bevetett területből. Dolgusin megígérte, hogy másnap ő maga megy el Kudrjavcevvel; nem hitte ugyanis, hogy a bizonytalankodó főagronómus egyedül helyesen tudna dönteni, mert ilyen esetekben megijed és nem mérlegeli józanul a kolhoz érdekeit.

Holodov tekintete Maszlennyikovéval találkozott, majd Dolgusinra sandított, mintha azt mondaná: „Mit szól ehhez a bürokratához? Fel sem veszi a kagylót, amíg a másik szobából át nem kopognak."

— Így van ez, Dmitrij Nyikolajevics. Nem régóta dolgozom falun, sok mindent nem értek még. — Dolgusin letette a kagylót, úgy folytatta. — Nem tudom, mi volt itt a helyzet a kollektivizálás előtt. Az adminisztratív intézkedésekre való hajlam talán még abból az időből ered, amikor a faluban osztályharc folyt, amikor a kulákok befurakodtak a kolhozok vezetőségébe, az elnökök eldugták a gabonát a „fekete magtárakba", és szabotálták a párt határozatait. Akkor minden nagyobb munkához nagy nyomás kellett felülről. Az akkori helyzet természetesen indokolttá tette a szigorú intézkedéseket, és most, úgy látszik, a tehetetlenségi erő folytán tovább alkalmazzák ezeket a ma már felesleges adminisztratív rendszabályokat. Még mindig bizonyos bizalmatlansággal kezelik a helyi kádereket. Ha kell, ha nem, fenyegetőznek, ijesztgetnek, erőltetik a dolgot...

Dolgusin rövid szünetet tartott, majd elgondolkozva folytatta:

— Ez persze nem magyarázza meg egészen a kérdést. Nekem mégis úgy tűnik, hogy annak idején nem alkalmaztak ilyen megalkuvó középutas politikát, hogy ennek is, annak is adjunk egy-egy megrovást. Az osztályidegen elemekkel, a nyerészkedőkkel nem kukoricáztak a pártban. Időnként párttisztítást hajtottak végre...

— Befejezte, Dolgusin elvtárs?

Maszlennyikov levette a kalapját, az asztalra tette, és a térdét simogatta.

— Meg kell hagyni, maga konzekvens ember. Mindaz, amit magáról az elvtársak elmondtak, és az, amit most hallottam, ugyanaz a következetes vonal. Maga ellenez bárminemű felülről való beavatkozást a gépállomás ügyeibe.

Dolgusin tágra nyitotta szemét, ellenvetést akart tenni.

— Várjon csak. Mi is türelmesen végighallgattuk magát.

Maszlennyikov alatt nyikorgott a szék, a területi titkár kiegyenesedett, egy kissé elfordult. A jóindulatúan álmos kifejezés eltűnt vörös, kerek arcáról. Nagy szája sarkában kemény vonás jelent meg. Az álla megkeményedett, kissé előretolta. Dolgusin pedig egyszerre mintha összeroppant volna, elfordult, és az ablakot nézte.

— Igen, igen, maga fellázad az igazgatás és vezetés szocialista rendszere ellen. Azt akarja, hogy a kerületi pártbizottság és a területi szervek ne adjanak semmiféle útmutatást, hogy teljesen szabad kezet biztosítsanak magának. Ez nem fog menni, kedves Dolgusin elvtárs!

— Nem fog menni! — erősítette meg szigorú hangon, összeráncolt homlokkal, szemüvegét törölgetve Medvegyev. — Mi vezettünk és vezetni fogunk! Senkinek sem engedjük meg, hogy gyengítse a párt szervező és irányító szerepét!

Maszlennyikov felállt, hátralökte székét, egész a falig, és súlyos léptekkel — még az ablak is belerezgett — járkált fel-alá a szűk szobában.

— Az a panasza, hogy sok megrovást kapott? Hogy a területi szervek adminisztrálnak? Megbántották, megalázták szegényt!... Dolgozzék jobban, majd kevesebb megrovást fog kapni!... Honnan az égből pottyant hozzánk ilyen csalhatatlan igazmondó? Ki ajánlotta magát, ki küldte falura? — Maszlennyikov megállt Medvegyev előtt. — Mégis csak ellenőrizni kell, meg kell kérdezni a moszkvai pártbizottságtól, hogyan dolgozott ott a főigazgatóságon.

Dolgusin arca elvörösödött.

— A káderlapom a kerületi pártbizottságon van. Abban le van

irva az egész életem: hol, miként dolgoztam — mondta felemelt fővel.

— Jól tudjuk, hogyan töltik ki az ilyen káderlapokat! Meg akarnak szabadulni valakitől, és szép káderjellemzéssel elküldik, csakhogy minél előbb távozzon. És ezt nevezik kiemelésnek! Aztán az ilyen „kiemeltnek" több ügye volt, mint ahány kitüntetése Zsukov marsallnak!

— Az anyósnak eszébe jut a saját fiatalsága, és nem bízik a menyében — szaladt ki Dolgusin száján a közmondás.

— Micsoda?...

— Bizonyosan maguk emeltek ki ilyen módon párttagokat a szervezeteikből, ha a Központi Bizottság embereket kért, nem?

Medvegyev szinte rákiáltott:

— Tudja, kivel beszél, Dolgusin elvtárs? Ne feledkezzék meg magáról!

— A területi pártbizottság titkárával beszélek, akit magas tisztsége is kötelez arra, hogy alaptalanul ne sértegessen egy párttagot.

Maszlennyikov meglepetésében nem tudott felelni. Megállt az asztal előtt, nagyot krákogott, mintha éppen most hörpintett volna fel egy kupica vodkát, majd újra járkálni kezdett a szobában. A feszült csend néhány percig tartott.

— Nagyon érdekes, hogy ő — kezdte ismét Maszlennyikov, és a mellette álló Dolgusinra mutatott — tiltakozik a gépállomás felülről való operatív vezetése ellen, de ugyanakkor az igazgatónak széleskörű jogokat követel. A vezető szervek jogait szeretné megnyirbálni, de a saját jogait az égig növelné! Magam felett nem ismerek el senkit, semmiféle főnököt, hagyjatok békében! De magam mindenbe beavatkozom, és úgy dirigálok a kolhozokban, ahogy nekem tetszik!

— Igen, éppen erre törekszik: az ellenőrzés teljes kiküszöbölésére és diktátori hatalomra a gépállomásának körzetében — szólt közbe Medvegyev. — Helyes az észrevétele, Dmitrij Nyikolajevics!

— Általában Dolgusin elvtárs szeret beavatkozni más dolgába — szólalt meg Holodov. — Behívat magához például egy párttag

munkást, és így szól hozzá: „Most mint kommunistával beszélek veled." Ki hatalmazza fel magát, Hrisztofor Danyilovics, hogy az emberekkel mint párttagokkal beszéljen? Beszéljen velük egyszerűen úgy mint munkásokkal; mint párttagokkal majd mi beszélünk velük!

Olyan ostoba volt ez a megjegyzés, hogy Dolgusin — bármilyen rossz kedve volt is ebben a pillanatban — elmosolyodott. Ribkin hangosan nevetett, és a fejét csóválta. Maszlennyikov bosszankodva legyintett a körzeti titkár felé.

— Ez nem lényeges, Holodov elvtárs, nem erről van szó! Nem tipikus példát hozott fel. A maguk gépállomásán az igazgató egészen magára vállalta a körzeti pártcsoport összes funkcióit.

— Mire céloz, Maszlennyikov elvtárs? — kérdezte Dolgusin.

— Többek között arra a híres párttaggyűlésre, amelyet a napokban rendezett a kerületi pártbizottság tudta nélkül az egyik kolhozban.

— Hát erről van szó! Ebben a kérdésben hajlandó vagyok bármilyen szerv előtt vállalni a felelősséget. Ezzel kellett volna kezdenie, nem pedig a tiszta öltönyömmel.

Dolgusin kinyitotta íróasztalának fiókját, és kivett onnan három teleírt irkalapot.

— Nézzék meg, ezt kaptam tegnap a „Hajnal" kolhozból: belépési nyilatkozatok a pártba. Bocsánat, Grigorij Petrovics — Holodovra vetett egy pillantást —, nem láttam magát tegnap óta. Az ottani pártszervezetnek nincs még titkára, Zelenszkij elvtárs meg nyilván valamelyik más pártszervezetben tartózkodott, így egyenesen a gépállomásra hozták. Az egyiket Zajceva írta, ahogyan láttam, ő a legjobb fejőnő a tehenészetben. A másikat Tyihon Szuhorukov, a kovács, a harmadikat Pronyina Nagyezsda Ivanovna, egy Szovjetunió Hősének az anyja. Három belépési nyilatkozat egyszerű kolhoztagoktól. Lám, ez történik most ott, a szóban forgó gyűlés után... A kerületben általában, tudomásom szerint, az utóbbi években nagyon kevés egyszerű kolhoztagot vettek fel a pártba. Egykét embert. Így van, Medvegyev elvtárs?

A felvételi kérelmeket kézről kézre adták. Különösen figyel-

mesen olvasta őket Ribkin, és közben helyeslőleg bólogatott. Maszlennyikov, miután ő is elolvasta, átadta őket Holodovnak.

— Ez mind szép, Dolgusin elvtárs, de maga nem felel a kérdésre: ki hatalmazta fel magát, a gépállomás igazgatóját, egy gazdasági vezetőt arra, hogy a pártszervezetet helyettesítse? Maga a „Hajnal"-ban leváltotta a kolhoz pártszervezetének titkárát, kizárta a pártból a kolhoz elnökét, új vezetőségválasztást rendezett, és az ördög tudja, mi mindent csinált még, és mindezt önkényesen, anélkül hogy bárkitől is engedélyt kért volna rá!

— Először is, én nem váltottam le és nem zártam ki senkit. — Dolgusin minden önuralmát összeszedte, hogy megőrizze nyugalmát. — Én csak javaslatot tettem, de a gyűlés döntött. Másodsorban, Medvegyev és Holodov elvtárs régóta tudta, mi a helyzet ebben a kolhozban. Több ízben kértem őket, hogy foglalkozzanak a „Hajnal"-lal. Az idő múlt, a telet elszalasztották, elkövetkezett a vetés ideje. Maguk jobban tudják mint én, hogy ki mint vet, úgy arat. Ha a kolhoz kudarcot vall a tavaszi vetéssel, az egész gazdasági év tönkre van téve. Még egy évig termés, kenyér és pénz nélkül hagyjuk ebben a kolhozban az embereket?! Magamnak kellett oda mennem. Amit ott láttam, amit a kolhoztagok elmondtak, amiről személyesen meggyőződtem, az meghaladta a türelmemet. Ekkor, valóban — és ezért bocsánatot kérek — megfeledkeztem arról, van-e az igazgatónak joga ilyen gyűlés összehívására, egyszerűen kommunista módra cselekedtem.

— Egyszerűen kommunista módra! Ha-ha! — Maszlennyikov lépteitől remegtek a falak. — Nem érti, hogy ott majdnem párttisztítást vitt véghez? Hol, milyen utasítás írja elő, hogy nyílt pártgyűlésen vessék fel a kommunisták kizárásának kérdését? . . .

— Sőt, még pártonkívüliek is szavaztak — tette hozzá Holodov. — Jegyzőkönyvbe vették!

— Szavaztak is? Még jobb! Régi párttag létére nem ismeri annak a pártnak a szervezeti szabályzatát, amelynek tagja!

Dolgusin felállt, az ablakhoz lépett, kitárta — a szobában fülledt volt a levegő, sűrű a dohányfüst, a légkör minden értelemben egyre nyomasztóbb lett —, és az ablakpárkányra ült.

— Lehet, hogy formai szempontból hibát követtem el, Dmitrij

Nyikolajevics, de magát valóban egyáltalán nem érdekli a dolog lényege? Miért kezdi a formai résszel, miért nem a fő kérdéssel, hogy mi volt a kolhozban, mi kényszerített engem ilyen cselekedetre? Talán nem ért azzal egyet, hogy a csirkefogókat meg kell szégyeníteni, és ki kell szórni a pártból? És ugyanúgy a tolvajokat, spekulánsokat és a részegeskedőket? Most, e gyűlés után még sok minden kiderült ott. Az emberek ki merik nyitni a szájukat. Nem félnek, meg mernek mondani mindent. Már mindenki tudja, ki gyújtotta fel a borjúistállót. A dolog azzal végződik, hogy egy egész rablóbandát kell a bíróság elé állítani!... De azt hiszem, hogy formai szempontból is minden helyesen történt. Éppen az segítette elő az egészséges helyzet kialakulását, hogy nyilvános pártgyűlés elé vittünk ilyen kérdéseket. Attól fél, hogy aláássák a párt tekintélyét? Hát éppen ez, a néppel való kapcsolat ad erőt és tekintélyt a pártnak. Ha mi nyíltan beszélünk ballépéseinkről, hibáinkról, és az emberek szeme láttára megtisztulunk minden szennytől, ez csak növeli a nép bizalmát a párt irányában.

— Talán azt javasolja, hogy a néppel való kapcsolat megerősítése végett a plénumok és a pártkonferenciák is nyilvánosak legyenek?

— Igen, igen — toldotta meg Medvegyev. — Hogy a párt feloldódjék a tömegekben! Innen már csak egy lépés a likvidátorság.

Dolgusin érezte, hogy szavai süket fülekre találnak, mégis folytatta:

— Bárhol kész vagyok bebizonyítani, hogy Bivalihhal helyesen jártak el! Ilyen esetben nem szabad formálisan tekinteni a dolgot, mondván, ezt az embert nemrég küldtük a kolhozba elnöknek, nem lehet leváltani, még kevésbé kizárni. És ha hiba volt a kolhozba küldeni, akkor az embereknek örökké tűrniük kell ennek a hibának a következményeit? Nemrég küldték, de már teljesen bemutatta tudományát. Semmi szükség arra, hogy még három évig figyeljék. Egy nap alatt lelepleződik, ha nehéz helyzetbe kerül, mint a gyáva katona a fronton. Eldobta a fegyverét, felemelte a kezét, és kész. Világos ügy.

— Azt hiszem, Dolgusin elvtárs — szakította félbe Maszlennyikov —, hogy magát ezzel az üggyel kapcsolatban mégis a területi pártbizottság elé kell állítanunk.

— Miért kell engem „odaállítani"? Megyek én magamtól is, csak hívjanak.

— A kerületi pártbizottságtól, úgy látom, egyáltalán nem fél. Nyilván azért, mert hozzászokott a moszkvai méretekhez. De fütyül a területi bizottságra is! Sőt azt is elfelejtette, hogy a kolhozelnökök a területi káderlistán vannak!

— Ejnye, Dmitrij Nyikolajevics! Ha velem együtt látogatta volna a „Hajnal"-t, ha beszélt volna a kolhozparasztokkal, részt vett volna a gyűlésen, bizony elfelejtette volna, kinek a káderlistáján szerepel Bivalih neve . . .

Dolgusin hirtelen mérhetetlen szomorúságot érzett, hiszen derűsen, határtalan munkakedvvel indult Moszkvából falura, itt a gépállomáson és a kolhozokban máris sikerült egyet-mást elérnie — és most itt tapossák . . .

— Furcsán beszél, Maszlennyikov elvtárs — jegyezte meg keserű mosollyal. — „A területi bizottság elé kell állítani." A területi bizottságot úgy állítja be, mint valami vésztörvényszéket. Én pedig úgy szeretnék odamenni, mint az otthonomba, hogy ott tanácsot, segítséget kapjak, és útravalóul biztatást . . .

Dolgusin észrevette, hogy Maszlennyikov hunyorított Medvegyevnek és a kalapja után nyúlt. Leugrott az ablakpárkányról.

— Ne menjenek, várjanak! Még van mondanivalóm. Hiszen maguk azt a súlyos vádat emelték ellenem, hogy nem fogadom el a vezető szervek irányítását! Ilyen vádat nem lehet válasz nélkül hagyni. Ez ugyanannyi, mintha azt mondanák, hogy mensevik vagyok, vagy akár bandita. Mindenesetre likvidátorságot már emlegettek . . . Üljenek le még egy percre, Dmitrij Nyikolajevics. Még vissza sem jött a kocsija. Úgy hallottam, ebédelni küldte a sofőrt . . .

Dolgusin az íróasztalához ült, kivett az egyik fiókból néhány vastag, kockás fedőlapú füzetet, beléjük lapozgatott.

— Nem valami gyakran látjuk nálunk a gépállomáson a területi bizottság titkárait. Pedig sok mondanivalóm volna magának! Ez az én naplóm. Az első naptól kezdve mindent beírtam, amit láttam, megtudtam és gondoltam. Sokat szeretnék beszélni erről, de látom, maguk sietnek . . .

Dolgusin sóhajtott, visszatette a füzeteket a fiókba, és elgondolkozott.

Noha a szobában levők közül ő volt rangban a legalacsonyabb, sőt vádlott, akit leszidtak, akinek inkább hallgatnia kellene, mint beszélni, mégis valahogy úgy alakult, hogy a beszélgetést ő irányította. Kellemetlen volt, amit mondott, mégis meghallgatták.

— Hány olyan kérdés merül fel mindennap, amellyel magunk csak nehezen birkózhatunk meg, vagy gyakorlati tanácsra van szükségünk a megoldásához? Nem tudom, van-e még ember a világon, aki oly forrón áhítaná, hogy vezessék, mint én! De hogy igazán vezessék!... Itt vannak például a traktorosok, eddig kolhoztagok voltak, most a gépállomás állandó alkalmazottai. De azt hiszik, ezzel már igazi szovjet munkásokká is váltak? Vagy itt az önelszámolás kérdése! Valószínűleg a gépállomások hamarosan önelszámoló üzemekként fognak dolgozni, itt az ideje, hogy kiszámítsák a termelés önköltségét. De a mezőgazdaság mai viszonyai között, amikor a termésért ketten is felelnek: a gépállomás dolgozói és a kolhozparasztok — ez egyáltalán nem azonos az ipari önelszámolással... A vetésforgók kérdése? A tűzvonal?...

— Miféle tűzvonal? — kérdezte Maszlennyikov.

— Mint ahogy a fronton sem egyenes a tűzvonal, nem vonalzóval húzzák meg a lövészárkok vonalát, a kolhozokban sem esik egy vonalba az újért folyó harc frontja. A mi körzetünkben tizenkét kolhoz van, mindegyiknek más a szervezettségi foka, a fegyelme, a kultúrája. Az egyik kolhoz még nem birkózik meg a feladataival, a másik igen. Ami az egyik kolhoznak magával ragadó álomkép, ugrás előre, a másiknak már unalmas, túlhaladott állapot. Ha minden kolhoznak egyforma feladatot adunk, ez olyan, mintha különböző iskolázottságú embereket, három elemit végzetteket, érettségizetteket és egyetemi hallgatókat hívnánk egybe, hogy előadást tartsunk nekik a jelzett atomok módszeréről a vegyészetben. Opjonkin a „Szovjethatalom" kolhozban már eljutott az atommag-hasadásáig, ő már foglalkozhat a protonokkal. De van olyan is, akinek még nem ártana az egyszeregyet átismételni. A „Szovjethatalom" kolhoz már hozzákezdhet ahhoz, hogy a régi falu helyén felépítse a szocialista kolhoztelepet. Három milliós betétjük van a bankban. Egésznapos cse-

csemőotthon, óvodák, kultúrotthon, rádióleadó, vízvezeték, kolhozszanatórium — mindenre futja. Ez a kolhoz mindenkinek megmutatja, milyen szép lesz a falu új élete. Eljött az ideje, hogy ne csak nagy terméseredményeikkel, mintaszerű tehénistállóikkal mutassanak példát, hanem az emberi boldogság feltételeinek megteremtésével is. Opjonkin széles vállaira rakjunk óriáshoz méltó feladatot! De egy másik kolhozban talán még csak azt a feladatot szabad kitűzni, hogy a kolhoztagok teljes számban vegyenek részt a munkában, és hogy ügyeljenek a közös vagyonra... Még a bajok sem egyformák a lemaradóknál és az élenjáróknál. Ma felgöngyöljük a büntetteket a „Hajnal"-ban, holnap meg a „Szpartak"-kal kell valamit csinálni.

— Mi van a „Szpartak"-kal? — érdeklődött Medvegyev.

— Semmi különös, Vaszilij Mihajlovics, csak az, hogy ez a kolhoz a szocialista útról valamiféle kupeckedésre tért át.

— Mi-i-i?...

— Igen, igen. Ezt a kolhozt éveken át úgy tekintették, mint ahol minden a legnagyobb rendben van. A begyűjtést teljesíti, a munkaegységért bőven fizet, milliói vannak — mi kell még? Persze Martinov elvtárs is ritkán látogatott el oda, és maga is nyilván azt hiszi, hogy a „Szpartak"-kal a kerület vezetőinek nincs problémájuk. Csak lenne még több olyan jó elnök, mint Zolotuhin. Nekem is dicsérték ezt a kolhozt, amikor megérkeztem. Tíz rubelt fizettek készpénzben a munkaegységre, hét teherautójuk van, az elnöknek pedig Pobedája. A napokban voltam náluk, megnéztem a gazdaságot, egy estét a könyvelésben töltöttem, és megnéztem, honnan származik a kolhoz jövedelme. Az állattenyésztésük közepes, a terméshozammal sem dicsekedhetnek. Néhány jól fizető terményt termelnek, ez segíti ki őket: a fokhagyma, kender, földi eper. És értenek az áru eladásához. Hová kell szállítaniuk, hogy előnyösebben adhassák el amijük van — erre nem kell őket tanítani. Mint ahogy a moszkvai meteorológiai intézetbe befutnak a Szovjetunió különböző vidékeiről a jelentések, hogy hol milyen az idő, úgy érkeznek Zolotuhin asztalára mindennap a friss táviratok, minek, hol, mi az ára. És nemcsak a saját áruikat adják el, mert ez kevés. Kiderült, hogy a kolhoz ügynöki hálózatot tart fenn a városokban, akik mindent, ami a kezük ügyébe kerül, megvesznek és eladnak. Lovat vettek Sztavropolban, elhaj-

tották a Tatár Köztársaságba, és ott háromszoros áron adták el. Háromszázezer rubelt kerestek. Kazahsztánban juhot vettek, Harkovban moldvai bort árulnak, Leningrádban kubanyi rizst. Ez már több, mint egyszerű üzleti szellem. Ez hamisítatlan közvetítőkereskedelem... Maga pedig nyitott kapukat dönget, mikor fogadkozik, hogy „vezettünk és vezetni fogunk, senkinek sem adjuk bérbe a kolhozokat!" Senkinek sem jutott eszébe, hogy megsértse a jogait. Vezessen! Sőt, kérem, hogy vezessen! Csak ne feledkezzék meg az olyan kolhozokról, mint a „Szpartak". Mert végül is minden gazdasági tervünknek a célja a szocializmus, a szocialista ember nevelése. Nekünk nem közömbös, milyen módon szerzik az elnökök a milliókat. Milyen pártszervezet működik a „Szpartak"-ban? Hogyan engedhetik meg a kommunisták, hogy Zolotuhin ilyesmivel foglalkozzék? Megkerüli a nehéz, kényes kérdéseket, azt választja, ami könnyebb. Ha az embert csak a folyó kampányokról szóló kimutatások érdeklik, akkor nem sokat tud meg a kolhozok életéről. Nagyon lemarad nálunk a pártszervezetek munkája a gazdasági munka színvonala mögött...

— Szóval maga nincs megelégedve pártszerveink tevékenységével? — Maszlennyikov arcáról eltűnt a szigor, és mintha hibásnak érezte volna magát, a fejét csóválta. — A kerületi és a területi pártbizottság munkájával?

— Arról semmit sem mondhatok, Dmitrij Nyikolajevics — felelt Dolgusin. — Még nem láttam. Most beszélek első ízben a területi bizottság titkárságának egyik tagjával. De azt hiszem, hogy az a mód, ahogyan maga személyesen a gépállomásokat vezeti, még nem a területi bizottság munkája.

Az udvarban dudált a gépkocsi.

— No, elég volt, eleget beszélgettünk! — Maszlennyikov erélyes mozdulattal jelezte, hogy befejezte a beszélgetést; felállt, begombolta a felöltőjét, feltette kalapját. — Még csak annyit, Dolgusin elvtárs: a vetés magánál nem valami jól halad. Sok gépállomás később kezdett hozzá, az egy traktorra eső teljesítményük mégis eléri a magukét. Itt-ott azt is láttuk, hogy nem jól szántottak, túllépték az üzemanyag-fogyasztás normáit, gyenge a munkafegyelem. Azt javaslom, várjuk meg a vetés végét, azután mindent összegezve tegyen jelen-

tést a kerületi pártbizottság titkárságának vagy a területi bizottságnak. Jó lesz?! Ott majd mindent összegezünk. A viszontlátásra! Mégis azt tanácsolom magának, Dolgusin elvtárs, hogy kevesebbet filozofáljon, és többet foglalkozzék a gyakorlati munkával. És pedig a maga tulajdonképpeni munkájával: a traktorokkal, a kombájnok javításával és a gépesítéssel. Ami a „Hajnal" kolhozt illeti, azt hiszem, Medvegyev elvtárs, a dolgot mégis be kell fejezni. Bivalih elnököt és a pártszervezet titkárát, ha valóban bűnösek, nem kellene visszahelyezni. Figyelje, hogyan dolgozik majd az új elnök, és segítse őt. Ha az a körzeti instruktor nagyon ragaszkodik ahhoz, hogy helyezzék át a kolhozba, vizsgálja meg a kérdést. Foglalkozzék a „Szpartak" kolhozzal. Hogy lehetséges az, hogy nem volt tudomása ezekről a dolgokról? A kolhoz közvetítőkereskedelmet folytat! Mondja meg az elnöknek, hogy ez megengedhetetlen. A viszontlátásra, elvtársak! Sok szerencsét a munkához!

Dolgusin, mint vendégszerető gazdához illik, kikísérte vendégeit a tornácra. Ott állt, amíg a kocsi elindult, és tekintetével kísérte a Zim gyors távolodását. A kocsi leereszkedett a lejtős úton a folyóhoz, és eltűnt a kanyarban, de még sokáig lebegett a levegőben a porfelhő, és fájdalmasan vonított egy kutya. Úgy látszik, a kerék alá került.

Ez a „mindent összegezünk" nyílt fenyegetésként hangzott. Kétségkívül, nem egy hibát és ballépést lehet találni a gépállomás óriási gazdaságában, a tizennyolc traktorosbrigádban. Különösen akkor, ha keresik ezeket a hibákat, ahelyett, hogy igyekeznének tőlük megóvni az embert.

7

Meleg májusi nap volt. Marja Szergejevna a dűlőúton ment Arszenyevkából Bereznyakiba. Úgy tervezte, hogy ma még meglátogatja Szemjon Csalij traktorosbrigádját, és estére tér haza Nagyezsgyinkába. Másnap korán reggel megy az autó Troickba; szerette volna a kislányát a kerületi kórházban megröntgeneztetni.

A mező virágba borult. A fiatal őszi vetést még nem tikkasztotta

sem szárazság, sem hőség, és a derűs napsugárban a smaragd különböző árnyalataiban játszott; ha enyhe szélroham simította végig, már „próbálgatta hangját", borzas sörénye halkan zúgott, de rövid szárán még nemigen hullámzott. A tavaszi, frissen szántott, fekete táblákból pára szállt felfelé. A pocsolyák felett bíbicek bukfenceztek a levegőben, hol a földig zuhantak, hol hangos ricsajjal, nyílegyenesen repültek fel. Fenn az égen szüntelenül énekeltek a pacsirták. A nap fényesen ragyogott, és az ég kupolája mintha visszaverte volna a fénycsóvákat. Az embernek szinte belefájdult a szeme ebbe a nagy ragyogásba.

Ott, ahol az út befordul a Csalij-brigád tábora felé, a gépállomás személyautója vesztegelt. Hátsó tengelyét emelő tartotta a levegőbe, az egyik kereke az út szélén hevert. Az úton Holodov járkált fel-alá. Vologya, a sofőr a hátsó tengely alá terítette steppelt kabátját, és háton fekve valamilyen anyát igyekezett becsavarni.

— Két baj is van, Grigorij Petrovics — mondta Vologya, és fejbiccentéssel köszöntötte a közeledő Marja Szergejevnát. — A gumit megjavítom, de ezt aligha ... — és kulcsával megkocogtatta a vasat. Így nem mehetünk tovább. Az anyát nem lehet végig felcsavarni, a menet megsérült.

— Nem mehetünk tovább? Hát otthon miért nem gondoltál rá?

— Én már régen gondolok arra, hogy ennek a kocsinak már rég a kohóban a helye, hogy beolvasszák. Ha az ember az egyik helyen kijavítja, a másik helyen törik.

Holodov mérgesen köpött egyet. Vologya kimászott a kocsi alól, és elgondolkozva forgatta kezében a csavart az anyával. A távolból idelátszott Csalij traktorosbrigádjának lakókocsija. A lakókocsi mellett teherautóra szerelt magas bódéféle állt.

— El kell mennem a traktorosokhoz — mondta Vologya. — Semmi mást nem tudok kisütni. Pihenjen itt egy kicsit. Talán van egy ilyen csavarjuk. Vagy ezen vágunk új menetet. Úgy látom, most érkezett hozzájuk a mozgó javítóműhely is.

— Hát akkor menj! Igyekezz, minél gyorsabban, nincs időnk itt rostokolni!

Vologya elindult egyenesen a szántáson keresztül a lakókocsi felé. Holodov az út közelében álló szalmaboglyához ment, a csizmája

hegyével félre kotorta a penészes, rothadt szalmacsomókat. A tiszta friss szalmára ráterítette esőköpenyét, leült, és magához hívta Marja Szergejevnát.

— Ülj le, pihenj egy kicsit... Így dolgozzon az ember! Hát autó ez! Halottaskocsi, nem autó! És még ezt is meg kell felezni az igazgatóval. Mintha alamizsnát kérnék, úgy kell kocsiért könyörögnöm, hogy kimehessek egy-egy kolhozba. És te, a gépállomás párttitkára az apostolok lován lovagolsz. Így járjunk a nép közé!

— Oh, Grigorij Petrovics, annyi itt nálunk a vezető — jegyezte meg Marja Szergejevna, leülve Holodov mellé a köpenyre —, hogy ha mindenkinek külön kocsit adnának, akkor mi lenne? Egész garázst kellene fenntartani. Minek nekem a kocsi? Tegnap az ötödik brigádnál töltöttem az éjszakát, tegnapelőtt a nyolcadiknál, alaposan kibeszélgettem magam a fiúkkal. Nyugodtan végezhettem a munkám, nem várt rám a sofőr, benzint sem pazaroltam. Így jobb is, nyugodtabb is. Az egyik kolhozból a másikba gyalogolni csak séta nekem. Azóta, hogy Szemidubovkában és itt titkárkodom, nyolc kilót fogytam, ez is csak hasznomra vált. Nem kell fürdőre utaznom. Mintha megfiatalodtam volna. Ismét a mezőt járom, friss levegőt szívok, körülöttem traktorosok. Otthon érzem magam. Nem unalmas az életem!...

Marja Szergejevna szépen lebarnult a tavaszi naptól, kendője alól néhány gesztenyebarna hajfürt kandikált elő. Valóban erősen lefogyott, és harminchat événél sokkal fiatalabbnak látszott. Könnyű nyári, kivágott kartonruhát viselt, kabátját a karján tartotta. Holodov tekintete rásiklott az asszony kerek, meztelen karjára, amely majdnem az övéhez ért, végigsuhant vászoncipős lábán, és egy szempillantásra megállapodott erős, formás lábikráján. Levette a sapkáját, mellényzsebéből fésűt vett elő, és hátrafésülte hosszú, világosszőke haját, hogy eltakarja kezdődő kopaszságát.

— És mit csináltál az ötödik brigádnál? — kérdezte a férfi.

— Felolvastam a plénum határozatát azoknak a fiúknak, akik nem voltak műszakban. Van köztük egy jó népnevelő, Vaszilij Lukasev a neve, Komszomol-tag. A határozat minden pontjára tudott példát mondani. „A mi kolhozunkban is így csinálják", vagy „mondtam az agronómusnak, hogy ezt mi is megtehetnénk". Azt hiszem,

meg kellene változtatni azt a rendszert, hogy a párttagok közül a beosztásuk alapján jelölik ki a népnevelőt. Nálunk minden brigádban az írnokot tették meg népnevelőnek, mondván, ő a legműveltebb és a leginkább alkalmas arra, hogy felolvasson, röplapokat adjon ki, hiszen nem dolgozik traktoron. De hátha egyik-másik írnoknak egyáltalán nincs tehetsége a propagandamunkához? Olyanokat kell kijelölni, akik tudnak az emberekkel beszélni!

— Nagyon helyes! — kontrázott Holodov.

— Megalakítottam ott a párt- és Komszomol-csoportot — folytatta az asszony. — Azzal kezdtük, hogy megvitattuk a természetbeni járandóság mázsánkénti önköltségét. Velem jött a tervkészítőnk, és részletesen megmagyarázta a fiúknak, miből tevődik össze ez az önköltség. Ha látta volna, milyen figyelemmel hallgatták! Mindenki elgondolkozott azon, hogy mennyi üzemanyagot veszítenek el, ha a szántást meg kell ismételni, és ha a traktor üresen jár. Sok kérdés merült fel. Úgy gondolom, még egyszer megbeszéljük ezeket a kérdéseket, és aztán ez a brigád megindíthatja a versenyt az önköltség csökkentéséért.

Holodov kényelmesen végignyújtózott a szalmán, kigombolta zubbonyát. Karját a feje alá tette, nótára gyújtott, és hangosan, de kissé hamisan énekelni kezdte érdes baritonhangján: „Nézem az eget..." Hirtelen abbahagyta az éneket, oldalt fordult, könyökére támaszkodott, és mereven figyelte Borzova arcát, kedves profilját, kissé pisze orrát, telt ajkait és gömbölyded állát.

— Négy brigádban asszonyok is vannak — folytatta Marja Szergejevna. A fejét lehajtotta, mélyebbre húzta a fejkendőjét, hogy megvédje szemét a tűző napsugaraktól, és néhány szalmaszálat fonogatott az ujjaival. — A régi traktoroslányok most más munkán vannak. Szemidubovkában egy teljes női traktorosbrigádot szerveztünk. Jól dolgozik. A brigádvezetőjük is nő, Polina Jegorovna Csernouszova. Régi traktoros. Mintha az édesanyja lenne a traktoroslányainak. Leszidja őket, ha kell, de szereti és tanítja is őket. Itt is össze kellene hozni egy női traktorosbrigádot. Most nincs rá idő, mert már vetünk, nem boríthatjuk fel a tervet, de később, ha befejezzük a tavaszi munkát, az aratásra megszervezhetjük. Új traktorokat fogunk kapni a terv szerint... A lányok hajlandók rá, már beszél-

tem velük. Csak egy jó brigádvezetőt kellene találni, jobb volna, ha az is nő lenne. Egyikükre felfigyeltem. Katya Bikovának hívják. Kitűnően ismeri a gépet, ötödik éve ül rajta. Egy kicsit félénk, csendes. Mit gondol, vajon elvezetné-e ezt a brigádot?

A nap nyáriasan tűzött. A pacsirták daloltak. A boglya mögött méhek zümmögtek. Mezei virágillat töltötte be a levegőt.

— Hogy élsz te, Marja Szergejevna? — kérdezte váratlanul Holodov.

— Tessék? — Borzova nem értette a kérdést. — Hiszen most mondtam el, mit csináltam ezekben a napokban...

— Engem a magánéleted érdekel. Nem készülsz vissza Borzovhoz?

— Ha hozzá készülnék, nem jöttem volna ide a gépállomásra... Nem szeretem, Grigorij Petrovics, ha velem erről beszélnek. Már kezdem elfelejteni, hogyan éltem azelőtt.

— Mégiscsak nehéz lehet egyedül, férj nélkül. Most vagy a legszebb korban, érett asszony vagy...

Holodov kissé felemelkedett, felült, körültekintett. Sehol egy teremtett lélek, Vologya eltűnt a dombhajlatban. Kissé közelebb húzódott Marja Szergejevnához, és kerek, kemény karjára tette a kezét.

— Mit akar tőlem, Grigorij Petrovics? — Borzova meglepődött, elhúzódott Holodovtól, és erélyesen lerázta karjáról a férfi kezét. Aztán Holodovra nézett, és szemében hamis mosoly tűnt fel. — Ejha! Azt hittem egy bogarat vett le a karomról. Csak nem akart átölelni?...

— Miért ne! Miért húzódsz el tőlem? Nem lát bennünket senki. Add ide a kezed. Vedd csak le a kendődet, csinosabb vagy nélküle. Tudod-e, hogy tulajdonképpen szép asszony vagy? Biztosan tüzes is.

Még ebben a költői hangulatban is, amikor váratlanul elárulta, hogy az asszony tetszik neki, kicsendült szavaiból a megszokott parancsoló hanghordozás.

Borzova levette a fejkendőjét, a térdére terítette (melyik nő nem tenné meg, ha azt mondják, hogy így csinosabb), de kezét nem adta oda Holodovnak.

— Mi történt magával egyszerre, Grigorij Petrovics? Régóta nem

volt Troickban? A tavaszi munka nem engedi? Miért nem hozatja a családját ide, Nagyezsgyinkába?

— Ne beszélj a családról. Éppen most... — Holodov legyintett. — Lehet, hogy én is úgy vagyok a családommal, mint te a tieddel. Se nőtlen, se nős. Alig tudtam rábeszélni a feleségemet, hogy legalább Troickba jöjjön el velem. De a faluról hallani sem akar. Hamisítatlan kispolgár... De nem feleltél a kérdésemre. Nehéz-e egyedül élni, férfi nélkül?

— És maga hajlandó lenne rajtam segíteni?

— Persze, hogy hajlandó volnék!...

Holodov különben kemény, szigorú arca ellágyult, vékony ajka mosolyra húzódott. Nézze meg az ember, ha kell még mosolyogni is tud!

— Hallod, hogy énekelnek a madarak? Minden, ami él, örül az életnek. Tavasz van. Te pedig olyan egyedül élsz, mint egy hadiözvegy.

Tenyerét Borzova térdére fektette, és hozzátette:

— Mint Puskin mondja: „Ez a titkos virág, amelynek a sors más hódolót rendelt...", a folytatását elfelejtettem.

A kolhozparasztokkal és a gépállomás dolgozóival Holodov a vezércikkekből betanult mondatokban beszélt. Szerelmi vallomáshoz nem volt sillabusza. Több mondanivalója nem volt. Úgy vélte, hogy költői bevezetésnek ennyi is elegendő. Hirtelen magához vonta Borzovát, erősen átölelte, de megcsókolni már nem sikerült, mert ajka nem az asszony arcába ütközött, hanem a tenyerébe, amely ugyan kicsi volt, de elég kemény ahhoz, hogy lehűtse gerjedelmét.

Marja Szergejevna, kiszabadítva magát Holodov öleléséből, felháborodott, bíborvörös arccal ugrott fel, hátralépett, bekötötte a fejét, és lerázta szoknyájáról a szalmaszálakat.

— Törölje le az ajkát. Vérzik. De ha hozzám közeledik, kaphat még egyet. Maradjon csak a helyén.

Holodov is jobbnak látta, ha ülve marad.

— Mi jutott az eszébe? Ezt igazán nem hittem volna!... „Olyan egyedül élsz, mint egy hadiözvegy." Lám, hogy gondoskodik a munkatársairól! Szép kis gondoskodás!... Ne a kabátja ujjával törülgesse az ajkát, mert az is véres lesz. Elvesztette a zsebkendőjét?

— kivett a ruhája zsebéből egy zsebkendőt, és odadobta. — Tessék az enyém.

— Ez az eset maradjon köztünk. Érted? — szólalt meg komoran Holodov.

— Nem fogom megírni a faliújságba.

— Akármi történjék is egy férfi és egy nő között, annak nem szabad a munkát befolyásolnia. Sok mindenféle megtörténhet véletlenül. Megértetted?

— Nem fogja befolyásolni, ne féljen! — Marja Szergejevna felháborodása már elmúlt, hangjából kiérződött a gúny. — Ne féljen. Nem fogom emlékeztetni arra, hogy mit tett. Még az emléke is kellemetlen. Bocsásson meg, Grigorij Petrovics, de maga nem az én esetem. Sok minden hiányzik magából, ami szerintem a férfit férfivá teszi. És különben is... — Felkapta a szalmáról a kabátját. — Azt hiszi, ha valaki jóképű, akkor a nők, különösen az egyedülállók nem tudnak neki ellenállni? Nem, nem mind férfi, aki nadrágot hord. A viszontlátásra!

Holodov amiatt bosszankodott leginkább, hogy Marja Szergejevna a boglyától mintegy húsz lépésre hangos nevetésbe tört ki. Úgy nevetett, hogy még a könnye is kicsordult, kendőjével letörölte szeme sarkából a könnyeket, megbotlott egy rögben, visszanézett, és még hangosabban nevetett... Holodov felállt, átment a boglya másik oldalára, de még ott is sokáig hallotta az asszony csengő nevetését.

Martinov csendes, hűvös kórteremben feküdt. A falra aggatott hímzett szőnyeg és a berámázott képek otthonias hangulatot keltettek, az ember még az orvosságszagot sem érezte. A nyitott ablak árnyas kertre nyílott, a vén fák virágzottak, és az almavirág beáradó illata elnyomta a fertőtlenítőszerek és orvosságok szagát. A szobában két ágy állt, a másik beteg sétálni ment.

Martinov kulcscsontja és karja már begyógyult, de a lábtörés súlyosnak bizonyult, nem engedtek meg neki semmiféle mozgást, csak naponta kétszer óvatosan a másik oldalára fektették, hogy a fekvés ne törje fel a hátát. A kórházban nagyon lefogyott, és máskor napbarnította arca kissé fakó lett, szeme alatt sötét árnyék

keletkezett, és vékony, fiús nyakán kiállt az ádámcsutkája. De a kórházi borbély rendesebben megborotválta, mint ő maga otthon szokta.

Marja Szergejevna fonott karosszékben ült az ágyánál. Hatéves kislánya, Verocska az ablaknál lapozgatott egy képeslapban, és cukorkát szopogatott, amellyel Martinov kínálta meg.

— Még sohasem láttam ilyen szépen berendezett kórházat — mondta Marja Szergejevna az éjjeli szekrény csipkés terítőjére meg a falvédőre mutatva.

— A feleségem hozta hazulról — mondta Martinov. — „Ha már nem engednek haza, akkor legalább hasonlítson egy kicsit az otthonunkra ez a szoba", mondja.

— Gyakran bejön a feleséged?

— Mindennap bejön, munkába menet vagy hazafelé. Éppen útba esik a kórház.

— Verocska, ne rosszalkodj, ülj nyugodtan. A cipőddel levered a falat... Behoztam a lányomat röntgeneztetni. A télen tüdőgyulladása volt, és most köhögni kezdett. A körzeti orvos azt mondta, nézessem meg. De a tüdejével nincs semmi baj. Különben azonban elég gyengécske. Ha szabadságot kapok, a nyár végén, leutazom vele a Fekete-tengerhez, majd ott összeszedi magát. A nővérem ott lakik Szevasztopolban, a férje tengerész...

A családi ügyek után a gépállomásról és Dolgusinról beszélgettek.

— Végre egy kitűnő ember került a kerületbe, s ahelyett, hogy örülnének neki, attól félek, kitúrják a gépállomásról — mondta szomorúan Marja Szergejevna. — Minden lépését árgus szemek figyelik, és szeretnék valamin rajtakapni, hogy kitörjék a nyakát. Holodov egyszer azt mondta: „Nézz csak utána, azt hiszem, hogy már a harmadik hónapja nem fizet tagdíjat." Ellenőriztem az ívet, és valóban két hónapja fizetett utoljára. Szóltam neki, csak akkor kapott észbe. „Harminc éve vagyok párttag, és ez az első eset, hogy elmulasztottam. Igazán nem tudom, hogy eshetett meg!" És rögtön kifizette. Holodov meg szemrehányást tett nekem: „Minek szóltál neki? Nem a titkár feladata felszólítani a párttagot, hogy fizessen. Ha letelt volna a harmadik hónap, megmoshattuk volna a fejét a taggyűlésen. Megtanítottuk volna rá, hogy mi a pártfegyelem!"

Látod, ilyen légkörben kell dolgoznia. Féltem. A területi szervekné' is szerzett már magának ellenséget. Mindenkinek a szemébe mondja, amit gondol, nem törődik azzal, tetszik-e vagy sem . . .

— Úgy látszik, olyan a természete, hogy mindig a nehezebbik utat választja — ismerte be Martinov.

— Neked talán nem? — mosolyodott el Borzova. — Nem tudom, hogy férnétek össze egymással, ha te lennél most a pártbizottságon. Bizonyosan neked is odamondogatna néha.

— Miért mondogatna oda?

— Mindig akad, miért . . . Persze, csak tréfálok. Te nem haragudnál rá a kritika miatt. Nem félnél attól, hogy elveszted a tekintélyedet, mint ahogy Medvegyev fél. Ha valamelyik kolhozelnöknek Medvegyev tanácsot ad, és az illető erre megjegyzi: „Jó, majd megbeszélem a dolgot Dolgusin elvtárssal is" — akkor Medvegyev úgy érzi, mintha tőrt döftek volna a szívébe. Az emberek szívesebben kérnek tanácsot a gépállomás igazgatójától, mint tőle, a kerületi titkártól! Hát el lehet ezt viselni? . . . Nem értem, Pjotr Illarionovics, felnőtt emberek, kommunisták hogyan lehetnek ilyen kicsinyesen hiúk. Én fiatal pártmunkás vagyok, és Dolgusin majdnem húsz évvel idősebb is, mint én. Amikor őt felvették a pártba, én ekkora voltam — mutatott a kislányára. — Gyárakat épített, emberek tömegét vezette. Miért ne tanulhatnék tőle? Épp az ilyen emberektől kell tanulnunk. Tudod, Pjotr Illarionovics, mennyire megszerették a traktorosok? Kezdetben bizalmatlanok voltak hozzá. Az arcán forradás, a szája mindig ferde, olyan képet vág, mintha mindenkit lenézne, mint egy igazi bürokrata, aki utálja az embereket. Aztán még cigány is. Nem hitték el, hogy egy cigány komolyan vegye a szántást. Kereskedni kellene neki, vagy tánc- és énekegyüttest vezetni. De most már mindenki meggyőződött róla, hogy ha több ilyen igazgatónk volna, talán nem lenne semmi hiba a mezőgazdaságban. Szeretik, tisztelik és félnek tőle. A kolhozelnökeit úgy megreguláz ta, hogy egyik-másik fel akart lázadni ellene. Megkövetelte, hogy minden kolhoz havonta egyszer közölje, mekkora összeg van a bankban a folyószámlájukon. Még Opjonkin is felháborodott. „Dolgusin elvtárs — mondta —, maga itt nem egy szovhozban dolgozik, és én sem baromfitelep-vezető vagyok, akinek el kell számolnia az igazgató

előtt a pénzzel. Ez a mi pénzünk, nem a magáé!" Magam is azt hittem, hogy Hrisztofor Danyilics ezúttal tényleg elvetette a sulykot, de ő megmutatta a mezőgazdasági miniszter körrendeletét, és kiderült, hogy a gépállomás igazgatójának joga van ilyen pénzügyi ellenőrzésre, csak az előző igazgatók közül senki sem élt vele. Dolgusin nyugodtan kivárta, amíg a kiabáló kolhozelnökök megnyugszanak, de ragaszkodott ahhoz, hogy tájékoztassák a kolhozok pénzügyi helyzetéről. Ily módon felfedezett két sikkasztót, egyet a „Pirkadat"-ban, a másikat az „Aktivistá"-ban; az egyiknek nyolcezer rubel, a másiknak tizenkétezer rubel hiánya volt. Bíróság elé kerültek, és meg kellett fizetniük. Különben csak az év végén derült volna ki, vagy akkor sem... Persze ma sem mindenki szereti Dolgusint. Az ilyen sikkasztók biztos, hogy nem. A gépállomáson sem mindenkinek tetszik, van aki nagyon elégedetlen vele.

Marja Szergejevna beszámolt a „Hajnal"-ban tartott taggyűlésről úgy, ahogyan hallotta, mert ő maga nem vett rajta részt.

Martinov végighallgatta, s csak aztán mondta:

— Erről a gyűlésről már hallottam. Egy ottani kolhozparaszt mondta el.

— Kicsoda?

Martinov a másik ágyra nézett.

— A másik beteg a „Hajnal"-ból való. Szuhorukov Tyihon Kondratics. A múlt héten hozták be kartöréssel.

— Szuhorukov?... Várj csak, nem a kovács? Most kérte, hogy vegyék fel a pártba, ugye?

— Igen, ezt is elmondta. Mindent elmondott, úgy ahogy történt. Hogy Dolgusin nekitámadt a párttagoknak.

— És mit gondolsz, Pjotr Illarionovics — kérdezte nyugtalanul Marja Szergejevna —, valóban rosszul tette? A területi bizottságtól is jött egy elvtárs. De hogy is tudta volna türtőztetni magát, amikor látta, hogy egészen tönkretették a kolhozt!

Martinov sokáig hallgatott.

— Hát bizony kockázatos dolog az egész kolhozt összehívni nyilvános taggyűlésre! A kommunisták könnyen elmerülhettek volna a pártonkívüliek tengerében. Mintha valóban tisztogatást végeztek volna... De az is lehet, hogy ezt a pártszervezetet valóban így kel-

lett megtisztítani. Rendkívüli helyzet rendkívüli eszközöket igényel. Az ősszel a „Harc" kolhozban hasonló állapotokat találtam, de én azért nem mertem elhatározni magam erre a lépésre. Pedig gondoltam rá!...

— Éppen azt mondom, Pjotr Illarionovics, hogy neki a pártmunkában nagyobb tapasztalata van, mint neked vagy nekem, jobban tudja mit kell tenni — mondta Borzova egyszerűen, mit sem törődve azzal, örül-e Martinov annak vagy sem, hogy a kerületben megjelent egy ember, aki többet mer, mélyebben bele nyúl a kolhozok életébe, mint ő.

— Nagyon lelkesen beszélsz róla — jegyezte meg Martinov. — Afféle eszményi kommunistának tartod. Pedig neked mint a pártszervezet titkárának nem szabad ilyen szerelmes szemekkel felnézni rá, mert akkor nem veszed észre a hibáit.

— Már jóval túl van az ötvenen, ne félj, nem szeretek belé, túl nagy a korkülönbség — válaszolta pirulás nélkül Marja Szergejevna. — Nem gondolom, hogy eszményi férfi lenne, Pjotr Illarionovics, de nem tehetek róla, egyelőre nem találtam benne semmi rosszat.

Borzova elmesélte, milyen volt a tavaszi munka megkezdése előtt tartott traktoros-gyűlés.

— Nem vitás, hogy Holodov és én bürokratikusan intéztük el a felajánlásokat. Dolgusin aztán megmutatta, milyen az igazi tömegmunka! És Holodovnak szépen köszönetet kellett volna mondania neki, nem pedig dühöngenie amiatt, hogy megtanították, hogyan kell őszintén, közvetlenül beszélni az emberekkel. Medvegyev is... Talán nem helyes, hogy beteg létedre ilyesmikkel izgatlak, dehát már úgyis biztosan tudod, mástól is hallottad. Szép kis munkatársat hagytál magad után, Pjotr Illarionovics! Jól kitoltál a kerülettel!

— Jól tudod, hogy nem az én kérésemre került ide. A területi bizottság ajánlotta.

— Másfél évig egymás mellett dolgoztatok. Igazán kiismerhetted volna.

— Igaz, hogy együtt dolgoztunk, de nem vettem észre benne semmi hibát. Olyan se hús, se hal.

— No és ez a „se hús, se hal" lett az első titkár! Persze neki sem könnyű: először van ilyen felelős beosztásban, gazdasági isme-

retei alig vannak, vezetői tapasztalata meg egyáltalán nincs. Éppen ezért kellene megtanácskoznia a dolgokat a kommunistákkal, összehívni az aktíváit, hogy segítsen. Ő meg ordítozik azokkal, akiktől tanulnia kellene! Úgy kiabál, mintha mindenkinél bölcsebb lenne, ő lenne az egyedüli okos, a többi meg mind taknyos kölyök... Más ugyan, mint az én volt férjem, de a módszereik nagyon hasonlóak.

— Szóval engem szidtok Medvegyev miatt?...

— Tudod, Pjotr Illarionovics, ha egy ember éveken át dolgozik a kerületben, sok jót tehet, de arról is gondoskodnia kell, hogy az a jó meggyökeresedjen. Neked talán nem fáj, hogy az utódod tönkreteszi mindazt a jót, amit te elkezdtél?... Máris szembekerült az összes kolhozelnökkel. Azt hiszed, jól esik nekem, amikor azt hallom a kolhozokban az elnököktől, hogy ismét Borzov-szaga van a kerületnek? Szégyellem a nevem. Úgy látszik, meg kell változtatnom. Dolgusint pedig szinte megfojtaná egy kanál vízben. Persze, az se hagyja magát. „Szokjon le a régi módszerekről — hajtogatja egyre —, vezesse a kolhozokat a gépállomás révén. Az iparban elképzelhetetlen, hogy valaki elmegy egy gyárba, és az igazgató meg a főmérnök tudta nélkül tologatja ide-oda a saját feje szerint a gépeket a műhelyekben. Ha az iparban nem lehet, miért lehetne a mezőgazdaságban? A kerületi titkár elmegy a kolhozba és valamilyen gazdasági természetű utasítást ad, amelyről a gépállomás igazgatója mit sem tud. Kivel tanácskozta meg a kerületi központban? Hiszen nem maradt ott senki, minden szakember a gépállomáson van!"

— Nagy hiba — jegyezte meg Martinov —, hogy Medvegyev a gépállomásokat holmi alvállalkozóknak tekinti, akik így gondolkoznak: „Én adok nektek traktort, ti fizetitek a természetbeni járandóságot." Hogy harcoltam én ez ellen!

— Dolgusin is egyre ezt bizonygatja. „Olvassa el figyelmesen a KB plénumának határozatát — mondja. — A gépállomás a párt támaszpontja falun, nem pedig mezőgazdasági gépkölcsönző. Ha csak gépkölcsönző volna, akkor minek oda annyi szakember? Mire való az igazgató? És a körzeti felosztás? Csak felesleges pénzkiadás! Elég volna egy diszpécser és néhány szerelő." Egyszóval Dolgusin ragaszkodik hozzá, hogy minden gazdasági természetű utasítás, feladat és igény a gépállomás útján jusson a kolhozokba. Ez pedig

bántja Medvegyev hiúságát. „Még mit nem! Én vagyok a kerületi pártbizottság titkára. Nem fogom a rendelkezéseimet egy gépállomás igazgatójával jóváhagyatni! Talán nincs jogom önállóan utasítást adni a kolhozelnököknek? A párt mindenek fölött áll!" És most nagyban dúl ez az esztelen harc a hatalomért. Mintha az lenne az első ember a kerületben, akinek messzebbre hallatszik a hangja.

Martinov karját a feje alá csúsztatta, félrehúzta vánkosát, és ügyetlenül megfordult. Arca összerándult a fájdalomtól.

— Mi van veled? — hajolt fölébe Borzova.

— Húzd feljebb egy kicsit a párnámat. Így jó, köszönöm... De unom már a fekvést!

— Ezen nem segíthetünk, feküdnöd kell. Még jó, hogy életben maradtál... Mennyi ideig maradsz még itt?

— Még egy hónapig kell feküdnöm, aztán megtanulok mankón járni.

— Hrisztofor Danyilics odavette a szerencsétlenül járt sofőr családját Nagyezsgyinkába. Az asszony köszörűs a műhelyben, a legidősebb fiú kombájnvezető-tanfolyamra jár.

— Igen?... Hány gyereke maradt?

— Két fiú és négy lány. Nagy család... Nem is tudtad, hány gyereke van a sofőrödnek?

— Nem kérdeztem tőle...

Borzova úgy látta, mintha Martinov sápadt arca egy kissé elpirult volna.

— Jószívű, megértő ember Dolgusin — jegyezte meg Borzova némi szemrehányással. — Nemcsak a fontos állami ügyekkel törődik, azt is észreveszi, ha valakinek valami baja van. Ha én a férjemnek szemrehányást tettem, hogy lélektelen, mindig azt felelte: „Én olyan munkát végzek, ami egyszerre ezer embernek jó. Nincs időm külön egyesekkel foglalkozni." És néha azt hittem, hogy igaza van. Ő nagy méretekben dolgozik. Én meg kis senki voltam, kolhozparaszt, traktoros, úgy néztem fel a kerületi pártbizottság titkárára, mint egy istenre.

— És hogy dolgoznak a mi volt kerületi embereink? — tért át Martinov más tárgyra. — Rugyenko? És az ügyész?

— Az ügyész olyan ügyész módra kezdte. Meg hát az ő kolhoza

sem jobb a „Hajnal"-nál. Befejezte az ellenőrzést, amelyet még te indítottál el, a revizoraink egész hónapon át bogozták az ügyet. Nyilvános tárgyalás volt. Öt embert ott is ki kellett zárni a pártból. Nem dolgozik rosszul az ügyész, nem nyafog. Hogy izgult, hogy kínlódott azon a pártaktíván! Lehet, hogy vágyakozik még az irodája után, de nem mutatja. Teljes erőből munkához fogott. A közgyűlésen felállt és ezzel kezdte: „Három évig dolgozom nálatok. Vállalom, hogy ezalatt a kolhozt fellendítem, a jövedelmet felemelem öt millióra, és közben kinevelek egy olyan elnököt közületek, hogy nem fog rosszabbul dolgozni, mint én. Magam még leszolgálok egy-két évet igazságügyi vonalon, azután megyek nyugdíjba, horgászni. Sőt, azt is megígérem, hogy ha az utódom nem jól dolgozik, visszahívhattok." Rugyenko meg egyenest azt mondta: „Itt maradok elnöknek, amíg meg nem halok, ha csak ki nem dobtok." A felesége a cukorrépa-termesztő csoport vezetését vállalta. Derék asszony, hej, ha minden vezetőnek ilyen felesége lenne! Jókedvű, közvetlen. Nem adja a dámát, nem sajnálja, nem kívánja vissza azt az időt, amikor kerületi főnökasszony volt. És hogy bírja a munkát! Nem minden férfi emelgeti úgy a zsákokat a vetőgép mellett, mint ő. Rugyenko szociális újításokkal kezdte. Eladta az elnöknek fenntartott Pobedát; nem is Pobeda* volt az, hanem kész szégyen: a kolhozparasztok alig kaptak valamit a munkaegységeikre, de az elnök Pobedán kocsikázott; az állattenyésztés egész évi jövedelme ráment. Szóval eladta, és a kapott pénzen bölcsődét rendezett be a brigádok telephelyén. Ez aztán tetszett a kolhoztagoknak! A traktorosoknak csináltatott egy remek lakókocsit, szervezett egy építőbrigádot a nagyon rossz állapotban levő lakóházak rendbehozására, és három évi hitelt adott a javítási költségek kifizetésére. Jól kezdte. Nála és Nyecsipurenkónál már éppen olyan jól megy a munka, mint akár a legjobb kolhozokban. Nem kell sok ehhez. Csak annyi, hogy az emberek bízzanak a vezetőikben, lássák, hogy van értelme a munkájuknak, hogy nem dolgoznak hiába, nem lopják meg őket.

— A többiekről is azt mondják — vette át a szót Martinov —, hogy jól dolgoznak. A kerületi pártbizottság egy csomó levelet ka-

* Pobeda — győzelem. — *A ford.*

pott, amelyekben az új elnököket dicsérik. Trubicin elhozta őket. Úgy látszik, csak két olyan új elnökünk van, aki nem vált be: Bivalih és Korjagin. De hát most ezeket is elintézték. Jól tették, hogy Bivalihot kizárták. Őróla még azt sem mondhatja az ember, hogy nem tudott volna javítani a kolhoz helyzetén, hiszen meg sem próbálta. A kisujját sem mozdította meg a kolhozért. Nem hinném, hogy a kerületi pártbizottság ne hagyná jóvá a határozatot. Mit gondolsz?

— Ha Medvegyev mindenképpen érvényesíteni akarja a maga akaratát, akkor nem hívja be az összes tagokat, csak azokat, akik nem mondanak neki ellent.

— Dolgozni nem tud, de ravaszkodni már megtanult? Még képes lesz Bivalihot megvédeni! Egy fán termettek... Hát Mityin? Ő hogy jön ki Medvegyevvel?

— Állandóan a kerületet járja, nem szeret az irodában ülni. Szidja az embereket, mert elhanyagolták az erdősítést. Összehívta a szovjetek tagjait, akikről évek óta szinte megfeledkeztek. Úgy látszik, komolyan nekifogott a munkának. Hogy Medvegyevvel hogy jön ki? Az üléseken nem vitatkoznak, de hogy mit beszélnek négyszemközt, azt én nem tudhatom.

— Minél tovább fekszem itt, annál ritkábban látogat meg Medvegyev — mondta Martinov. — És Mityin is kezd megfeledkezni rólam. Elszoknak tőlem... Ha úgy esik, hogy máshová kerülök, két év múlva senki sem fog emlékezni rám, pedig mennyi energiát áldoztam erre a kerületre! Ha megkérdezi majd valaki: „Ki volt az a Martinov?" — Azt mondják: „Járt hozzánk annak idején valami vezetőféle egy zöld Pobedán, lehet, hogy ő volt Martinov."

— Nem — csóválta a fejét Borzova. — Téged nem felejtenek el itt egyhamar. — Elnevette magát. — Legalábbis ezek az új elnökök sokáig fognak emlékezni rád!..

A kislány már régen lekúszott az ablakpárkányról, átlapozta a zsámolyon heverő képeslapokat, minden zugba bekukkantott, aztán odament az anyjához, a térdéhez dörgölődzött, a szemébe nézett, és csendesen nyafogni kezdett.

— Unatkozol, Verocska? — Marja Szergejevna a térdére ültette a kislányt. — Alig egy órát üldögéltél, és máris unatkozol. Látod, Petya bácsi mióta fekszik itt, és még sem unatkozik.

— De bizony unatkozom — vetette ellene Martinov —, csak nem bőgök. Engedd, hadd másszon ki az ablakon az udvarra, hadd szaladgáljon. Látod ott azt a beteget, azt a hórihorgast, a köpenye a derekáig ér, a karja fel van kötve. Ő az én szomszédom, Tyihon Kondratics. Majd mutat neki csalogánytojásokat. Tegnap mondta, hogy az egyik bokorban csalogányfészket talált.

Verocska máris a kertbe kérezkedett, az édesanyja felemelte, és az ablakon át kitette.

— Medvegyev akkor a legdühösebb, ha Dolgusin arról beszél, hogy a kerületben elhanyagolták a pártmunkát — folytatta Marja Szergejevna. — Pedig ez az igazság. Te sem igen foglalkoztál a pártszervezetekkel, Pjotr Illarionovics. Milyen az összetétel? Hogyan dolgoznak a párttagok a kolhozokban? Van-e tekintélyük a nép előtt? Ezzel te sem sokat törődtél. A titkárok többnyire véletlenül kerültek a titkári székbe. A kolhozelnököket egytől-egyig ismerted, még a kereszt-, sőt az apai nevüket is tudtad; tudtad, milyen a természetük, hogyan dolgoznak, de a párttitkárokat, valld be, se arcról, se névről nem ismerted. Igaz?

Martinov hallgatott.

— Hiszen három év alatt a mi kerületünkben mindössze négy egyszerű kolhoztag lépett be a pártba. Alkalmazottakat, tanítókat és agronómusokat vettek fel, de egyszerű kolhoztagok nem kérték a felvételüket.

— És hogy dolgoztál te a szemidubovkai gépállomáson? — kérdezte bosszankodva Martinov. — Majd egy évig voltál ott, és nem vettél fel egyetlen traktorost sem.

— Valahogy nem tartottam fontosnak ezt a dolgot... Dolgusinnak igaza van: a kolhozokban dolgozó párttagok állnak a legközelebb a néphez, nélkülük nem jutunk el a kolhoztagok tömegéhez. A kolhozparaszt azt várja, hogy ők mutassanak példát. Dehát van jó példa, és van rossz. Mindkettő nagy hatással van a kolhoztagokra. Ha rossz a pártszervezet a kolhozban, az nemcsak azt jelenti, hogy nem dolgoznak benne, hanem hogy óriási kárt is okoznak. Ha a párttagok nem járnak ki a mezőre dolgozni, miért kívánják meg a pártonkívüliektől? Ha a párttagok részegeskednek, elherdálják a közös vagyont, akkor ők még inkább megtehetik. Medvegyev majd

megpukkad, valahányszor Dolgusin a pártmunkára tereli a szót. Dolgusin meg csak azért is újra kezdi: „Vaszilij Mihajlovics, nagyon kérem teremtsen rendet a kolhozok pártszervezeteiben!" Erre Medvegyev: „Maga ne tanítson bennünket. Magunk is tudjuk, mit kell tennünk!" Azt hiszi, hogy Dolgusin egyéni érdekből akar rendet a pártszervezetekben, azért, hogy neki, a gépállomás igazgatójának legyen könnyebb dolga. Pedig a gépállomás azért van, hogy a kolhozokat segítse. Dolgusin csak azt akarja, hogy a maga vonalán mindenki egy cél felé haladjon, mindenki egyre törekedjék: a kolhozok fellendítésére. Ő olyan kommunista, akit bárhová állítanak, mindig pártszerűen fogja végezni a munkáját. Nem tud anélkül a gazdaságra gondolni, hogy ne gondolna egyúttal a pártra és az emberekre is. Ez már a vérévé vált. Ha kimegy egy kolhozba, a Komszomol munkája után is érdeklődik, a kultúrházba is elmegy, meg a bölcsődébe is. Nálunk, a gépállomáson azt javasolta a taggyűlésen, hogy alakítsunk színjátszó együttest. Medvegyev aztán a nagyezsgyinkai gépállomás kultúrfelelősének csúfolta a titkárság ülésén... Én csak azon csodálkozom, Pjotr Illarionovics, hogyan lesz az ilyen fatuskóból pártmunkás? Miféle érdemeiért emelték ki Medvegyevet a pártapparátusba? Hiszen a pártmunka a legeslegfontosabb! Most kerületi párttitkár, és akármi lesz ezután, ez már rajta van a káderlapján, ezzel rákerült arra a bizonyos protokoll-listára, és rajta is marad. És ha nem nálunk, akkor más kerületben fogja az emberek agyát szárítani.

— Ezt Rugyenkótól tanultad, mi? Az ő szavajárása, hogy „kiszárad az agya" — jegyezte meg Martinov.

— Meg az öreg Glotové. Én Glotovtól tanultam el, amikor még a szemidubovkai gépállomáson dolgoztam.

Marja Szergejevna felállt, az ablakhoz lépett és meglátta a kert végében, a bokrok között kislánya fehér ruhácskáját, nyomában a rövid köpenyes, felkötött karú beteget. Marja visszatért az ágyhoz, és ismét leült a karosszékbe.

— Egyszerű asszonyi észjárásommal néha arra gondolok: miért ragaszkodnak annyira a listához a választó gyűléseken és a konferenciákon? Ha egy titkárságba vagy bizottságba öt vagy akár harminc tagot kell beválasztani, pontosan annyit is jelölnek. S alighogy

felolvassák a jelöltek nevét, máris közbeszól valaki: „Elég, zárják le a jelölést!" Pedig mi baj lenne, ha öttel több nevet írnának fel? Több közül lehetne kiválasztani a legérdemesebbeket. Az akarja hamar lezáratni a listát, aki fél attól, hogy más jelölt neve kerül az övé mellé, mert nem biztos abban, hogy jól dolgozott, s kiérdemelte az emberek bizalmát. Ha valahogy bővebbre vennék ezeket a jelölőlistákat is, kevesebb ilyen Medvegyev kerülne a pártszervezetekbe... Általában valahogy rá kellene bírni a vezetőinket, hogy becsüljék meg jobban a tömegek bizalmát. De hogyan? A kerületi párttitkár például nem fog beszámolni munkájáról a kolhozok taggyűlésein. De ő egyúttal a kerületi szovjetnek is tagja, sőt a szovjet végrehajtó bizottságának is. Tehát mint a szovjet tagja látogasson meg vagy féltucat kolhozt, és számoljon be a választói előtt. És mondják meg az emberek szabadon a véleményüket, és vegyék is jegyzőkönyvbe, hogyan értékelik a munkáját. Mert nálunk már nagyon hozzászoktak a funkcionáriusok, hogy csak a felsőbb szervek előtt felelősek. Mert arra például még nem volt eset, hogy a nép visszahívott volna, mondjuk egy végrehajtó bizottsági elnököt. Ez az oka annak, hogy nem nagyon néznek lefelé. „Hiszen úgysem tőletek függ a pozícióm — gondolják —, szidhattok, amennyit akartok, se nem oszt, se nem szoroz, rólunk csak a Központi Bizottság dönthet..."

Martinov behunyta a szemét, de nem aludt; összeráncolt homloka és szemöldöke elárulta, hogy gondolkozik.

— Jaj, egészen telebeszéltem a fejedet — kapott észbe Marja Szergejevna. — Beteglátogatóba jöttem, és jár a szám megállás nélkül. Miért vagy olyan rosszkedvű? Csak nem keserítettelek el?...

— Krilov nem járt nálunk azóta? — kérdezte Martinov, és kinyitotta a szemét.

— A gépállomáson nem volt, hogy Troickban járt-e, azt nem tudom. Maszlennyikov viszont kinn volt. Jól leszidta Dolgusint.

— Ó, Maszlennyikov! — legyintett Martinov az egészséges kezével. — Ő meg Golubkov, az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz. Éppen olyan bűne ő Krilovnak, mint nekem Medvegyev. S ha Krilov elkerülne tőlünk, belőle is nagy ember lenne. A titkárság minden tagja lép egyet, belőle másodtitkár lesz, és onnan már nincs messze az első titkárság. S az a legcsodálatosabb, hogy Krilovnak

nagyon jó véleménye van Maszlennyikovról. Lelkiismeretes, erélyes munkaerő. Nagy átütő ereje van, amint mondani szokták. Mintha mi, kerületi dolgozók csupa bükkfafejűek lennénk, és úgy kellene minden újat belénk verni... De elég volt ebből. Beszélj magadról. Hogy, mint élsz? Kaptál lakást?

— Nem kell nekem saját lakás. Sehol sem tudnék olyan jól elrendezni mindent, mint az öreg tanítónőnél, akinél albérletben lakom. Két szobát vettem ki nála. A néni egyedül él, megbarátkozott a gyerekekkel, ha én nem vagyok otthon, vigyáz rájuk.

— Mit hallottál a férjedről? A legutóbbi hírek szerint már a kerületi végrehajtó bizottság elnöke. Igaz?

— Csak volt. A legeslegújabb hírek szerint kolhozelnök.

— Igazán?...

— Egy ismerősöm írta Boriszovkából. A tavaszi szántás előtt volt náluk is egy éppen olyan pártaktíva, mint nálunk, és vagy tíz embert elküldtek kolhozelnöknek. Ő is köztük volt.

— Borzovot kolhozba?

— Azt hiszed, nem fog beválni?

— Nem tudom... Lehet, hogy hasznára lesz. Eddig még sohasem volt olyan beosztásban, hogy nem küldhetett telefonon vagy táviratban utasításokat, most pedig magának kell majd dolgozni... Izgalmas időket élünk, Marja Szergejevna, igaz? Nagy vezetési gyakorlattal rendelkező embereket elküldünk a kolhozokba, és nem is vagyunk biztosak benne, hogy megbirkóznak-e a feladattal. Pedig az csak egy kolhoz! Azelőtt meg egész kerületet bíztak rá. Vagy a területi bizottság egyik osztályát vezette, és ezer kolhoz tartozott hozzá. Végre megértették, milyen nagy dolog *egy* kolhoz! Lehet, hogy ott lenn a saját bőrén fogja érezni azokat a vezetési módszereket, amelyeket valaha ő maga is alkalmazott. Borzov harcol a Borzov-szellem ellen. Csuda érdekes!...

Kis ideig csend volt a szobában.

— Miért nem válsz el tőle törvényesen? — kérdezte Martinov.

Marja Szergejevna mélyet sóhajtott.

— Nem tudunk megegyezni, kinél maradjanak a gyerekek. Egyre kér, hogy adjam oda a fiút. A gyerekeket szereti. Azok is vágynak utána. Nem lehet még megmagyarázni nekik, mi történt köztünk,

miért nem élünk együtt. Verocska is egyre nyafog: „Menjünk a papához, no menjünk már!" Az embernek fáj a szíve, ha hallja...

— Valahogy mégis rendezni kellene. Csak nem akarsz életed végéig szalmaözvegy maradni? Még férjhez mehetsz.

— Kihez? Dolgusinba nem leszek szerelmes, már mondtam. Te pedig nem veszel el, neked ott van Nagyezsda Kirillovna — mondta bátran, Martinov szeme közé nézve.

Martinov állta az asszony tekintetét, és a megjegyzést tréfának vette.

— Ha akkor találkoztunk volna, amikor még nem ismertem Nágyát, bizony nyomban elhódítottalak volna Borzovtól — tette hozzá nevetve.

De Marja Szergejevna nem nevetett, csak hosszan, komolyan nézett rá, majd felállt és az ablakhoz ment.

— Nem tudsz te semmit, Pjotr Illarionovics — kezdte halk, elváltozott hangon, miközben kinézett az ablakon, valahová messze. — Hiszen te vagy az oka, hogy a sorsom így alakult! Ha téged nem ismerlek meg, még most is a férjemmel élnék. Sok rossz tulajdonságát észre sem vettem volna. Vagy eltűrtem volna... És talán ő se ment volna el ahhoz a másik asszonyhoz. Féltékeny volt, de volt is rá oka. Egyre csak rólad beszéltem neki. Hogy te milyen ember vagy, hogyan dolgozol, milyen lelkes vagy, s őbelőle miért hiányzik ez a lángolás. Ő korábban rájött, amit te még most sem találtál ki...

Az ablakon behallatszott a kislány hangja:

— Mama, már eleget játszottam. Vegyél be! Ma-a-ma!

Marja Szergejevna beemelte kislányát az ablakon.

— Legalább ne kérdezősködtél volna, hogy most hogy élek! Élek. Jól vagyok. Köszönöm, hogy érdekes munkát adtál. Ennyi az egész... Gyere, Verocska! Hamarosan indul az autóbusz, megyünk haza. Hát a te Gyimkád meg szokott-e látogatni?

— Reggel volt itt. És este, iskola után is beszalad.

— Itt hagyom ezt a kis kosarat a széken. Neked hoztam.

Marja Szergejevna megfogta Martinov fájós jobb karját, és enyhén megszorította.

— Gyógyulj meg! — Lehajolt és megcsókolta az arcát. — Beteget szabad...

A kővel kirakott gyalogút az épület kapujától a kertajtóig a betegszoba ablaka alatt vezetett el. Martinov maga sem tudta miért, szerette volna, ha Marja Szergejevna megáll az ablaka alatt, és még egyszer elbúcsúzik tőle. De csak sietős lépteit és a kislány topogását hallotta.

— Ne siess úgy, mama. Nem tudlak utolérni — panaszkodott a kislány.

Marja Szergejevna karjára kapta, és szinte futott a kapuig.

Szuhorukov, a kovács hórihorgas, sovány, negyvenöt éves, nagybajszú férfi volt, a kórházi nadrág csak a térdét födte, és a köpenye is olyan rövid volt, mint egy kiskabát. Vacsoraidőben tért vissza a szobába; az ápolónő, Ljuba épp az esti teát és vajas zsemlét hordta szét.

— A sétától megjött az étvágyam, ez bizony kevés — mondta Szuhorukov, az ágya szélére ülve. — Ez vacsora? — Kezében forgatta a zsemlét. — Annyi, mint egy elefántnak a sörét.

Martinov szó nélkül kinyitotta éjjeliszekrényét, és intett társának, vegyen, ami tetszik.

— Maradt még az én csomagomból is — felelt a kovács. Kivett a maga éjjeliszekrényéből egy darab szalonnát, és a tompa kórházi késsel fűrészelni kezdte az egészséges kezével.

— Nehéz egy kézzel élni. Ha te megkapnád az én egészséges lábamat, én meg a te kezedet, akkor emberek lennénk, igaz, Illarionics? Minek szaladt el ez a Ljubka? Háton fekve nem lehet vacsorázni. Segítsek megfordulni?

— Nem kell, majd visszajön. Ráérek.

— Csinálunk egy szendvicset, jó? — A kovács a zsemle közé dugott egy darab szalonnát, vastagabbat, mint maga a zsemle, s egyszerre leharapta majd a felét, aztán ivott rá a bögréből. — Jó most a kertben. Hallod, hogy énekel a csalogány?

Odakinn minden bokorból csalogányok trillázása hallatszott.

— Hogy hasonlítanak ezek a csalogányok a magunkfélére! Most énekelnek, még egy darabig nem hagyják abba. Amíg udvarol a babájának, teli torokból énekel. Amikor aztán az asszony a tojá-

sokon ül, akkor is szórakoztatja, énekelget neki. Amint meg kikel az öt-hat apróság, és mind enni kér, kitátja a száját, akkor egész nap lohol szegény csalogánypapa, ennivalót keres, tücsköt, bogarat szed össze, lóg a nyelve, de maga nem eszik — ilyenkor már nincs kedve énekelni, nem is hallani a következő tavaszig. Pont úgy, mint mi, apák.

Szuhorukov elment még egyszer teáért, és elfogadta a süteményt, amellyel Martinov megkínálta.

— Nekem is hat csibém van. Most már könnyebb egy kicsit. A lányomat férjhez adtam, a legidősebb fiam már dolgozik. De amíg mind kicsi volt, nekem sem igen volt kedvem dalolni! Pedig amíg legény voltam, nagyon szerettem a nótát. Olyan hangom volt, hogy akár Kozlovszkijjal is felvehettem volna a versenyt. Tenor. Nem egy lány sírt keserű könnyeket, ha hallotta. Most is tudok, de már nem úgy. A fronton meghűltem, berekedtem... Miért vagy olyan hallgatag, Illarionics? Elgondolkoztál? Borzova volt nálad, aki nálunk a gépállomáson dolgozik?

— Ő.

— Talán rossz híreket hozott? Nem megy a munka? Nem a te hibád, ha a kerületben valamit rosszul csinálnak, amíg nem vagy odahaza.

— De bizony, Tyihon Kondratics, úgy látszik, mégis az én hibám.

— Miért lenne a tiéd?

— Miért? Dolgoztál már cséplőgép mellett, ugye?

— Még a kollektivizálás előtt, kulákok cséplőgépeivel. De azokból már egy sincs a gépállomásunkon.

— Hogyan szabályozza a jó gépész a cséplőgépet? Úgy, hogy ne kelljen minden percben kulccsal, kalapáccsal vesződni, ezt meghúzni, amazt meglazítani, hanem minden magától forogjon, sehol be ne ragadjon, ne zörögjön. Ő pedig nyugodtan üldögéljen, pipázzon az árnyékban. Nem?

— Ez igaz... Hol marad ez a Ljubka? Biztosan az ötösben annál a betegnél, akit ma operáltak. Add csak a bögrédet, hozok friss teát, egyél, erősödj, mert minden betegségnek legjobb orvossága az evés.

A nap ferde sugarai az ablakon keresztül a falra vetődtek, egyre

magasabbra. Martinov a napsugár állásából óra nélkül is tudta, mennyi az idő. Hét óra felé járt. Nemsokára elbújik a nap a kert fáinak lombja mögött, és lassan besötétedik. A csalogánydal még hangosabb lesz, az a kórus veszi át a munkát, amely nappal pihent, az „éjszakások". Az ügyeletes nővér végigviziteli a szobákat, elmesél néhány kórházi újságot. Lehűl a levegő, be kell majd csukni az ablakot. Lehet, hogy a felesége meg a fia beszalad egy percre. Ha erős lesz az áram, akkor végig tudja majd olvasni a két napja elkezdett könyvet. Így múlik egyik nap a másik után. Valahol a falvakban, a kerület földjein pedig ezalatt zajlik az élet. Nélküle... Hogy az ördög vitte volna el azt a februári éjszakát, a Hosszú-árkot meg azt a vad sofőrt, aki lelökte a szakadékba!...

Vacsora után Martinov ismét a hátára feküdt, odahívta a kovácsot, rágyújtottak, és szótlanul végigszívták a cigarettát...

— Mondd csak, Tyihon Kondratics, miért nem léptél be már előbb a pártba? — kérdezte végül Martinov.

— Mit feleljek erre?... Politikailag éretlen voltam, mint mondani szokás.

A kovács elszedte tőle is a csikket, és kivitte a folyosóra, bedobta a hamutartóba. Aztán visszajött és leült Martinov ágya mellé.

— Ne bolondozz. Politikailag bizonyára három évvel ezelőtt is éppen olyan érett voltál, mint most. Mondd csak meg őszintén.

— Őszintén?...

A kovácsnak jellegzetes hosszú arca volt, kampós orral, kiálló pofacsonttal, horpadt arccal. Fekete bajszát rövidre nyírta, sokat hunyorgatott, mintha folyton lángba nézne.

— A fő ok, Illarionics, hogy alig tudok írni-olvasni. Három télen jártam iskolába, ennyi az egész tudományom. Egy könyvet még csak el tudok olvasni, meg is értem, ha oroszul írják, mindenféle idegen szavak nélkül, de az írásom, mint a macskakaparás.

— Szóval az első ok, hogy csúnyán írsz.

— Nézd a kezem — mutatta Tyihon Kondratics széles tenyerét. — Az ujjaim a tűz mellett eldurvultak, olyan nehéz velük a ceruzát tartani, mintha te a kovácsfogóval akarnál bolhát fogni. Arra gondoltam, ha belépek a pártba, még valamilyen állásba tesznek és hogyan fogok én ilyen kézírással aláírni? Ki fognak nevetni.

— Miért, ha valaki belép a pártba, feltétlenül állásba teszik?

— Nálunk valahogy úgy volt. Aki a mi falunkból a pártba belépett, mindnek adtak állást. Az egyiket a szövetkezeti boltba, a másikat a begyűjtéshez, a harmadikat a kőzségi szovjetbe vagy az útfenntartáshoz. Én nem akarok állásba menni, mert én szeretem a mesterségem, nem kell nekem soha az életben más, csak lenne rend a kolhozban, és jól fizetnének a munkaegységre. A pártba szívesen megyek, de állásba nem. De gondoltam, náluk az a szabály. Ha belépek, megparancsolják, hogy hagyjam ott a fújtatót, vegyek aktatáskát a kezembe, és pártfegyelemből el kell fogadnom. Nekem pedig nem kell az aktatáska. Nem akarok én főnök lenni. És különben is, nem vagyok írástudó, nem birkózom meg én semmiféle állással. Végül az egyik párttag, Filipp Kaszjanics, akit most nálunk elnöknek választottak, megmagyarázta, nincs olyan szabály, hogy minden párttagot feltétlenül irodába kell dugni, ezt csak nálunk csinálták így. Félnek az egyszerű parasztmunkától, inkább elmennek egy szatyorral a tojást begyűjteni, csakhogy ne kelljen brigádban dolgozni. Szóval azért nem kértem előbb a felvételemet, mert nem akartam főnök lenni.

— Ez a második ok. Van még?

— Van még, megmondom neked becsületesen. Befészkelődött nálunk az a rablóbanda, és láttam, hogy a párttagok fele benne van. Ez sokakat visszariasztott, akik már régen beléptek volna. Én is gondoltam, megírom a kérvényt, de kinek a kezébe adjam? Csajkinnak, ennek a nagyszájú gitárosnak, akit máshol sem látni, mint névnapon meg lakodalomban? És ki fog felvenni? Golubcsik vagy Trapeznyikov? Nem, inkább várok...

Tyihon Kondratics közelebb tolta Martinovhoz a fonott karosszékét, és kivett a fiókjából még egy cigarettát.

— Azt mondják, más ember lelkébe nem lehet belelátni. Meg hogy, amíg egy embert kiismerünk, legalább egy pud sót kell vele megennünk. Városban persze, ahol sok a nép, így is van. Sokan dolgoznak egy műhelyben, és ha a munkában mindennap látják is egymást, talán egész életükben nem látogattak el egymáshoz, azt sem tudják, melyikük merre lakik. De nálunk, falun mindent látni, ki hogyan dolgozik, mit csinál otthon, kivel barátkozik. Mindent

tudunk egymásról. Elmondom neked, ki ez a Jegor Trapeznyikov, akit most zártak ki a pártból, és hamarosan bíróság elé is kerül...

A kovács nagyot szippantott, az ablak felé fújta a füstöt, hallgatott egy kicsit.

— Lenin talán azért csinált forradalmat, hogy ő legyen Oroszország ura, és sok pénzt kapjon? — kérdezte a kovács szinte önmagától. Ő nem a szegény osztályból való volt. Apja tanfelügyelő volt, nemességet kapott. Olyan fejjel és tudással, amilyen Leninnek volt, a régi világban miniszter is lehetett volna. Vagy ha akarta volna, tőkés is lehetett volna belőle, gyáros, akár a Ford Amerikában — annyi esze volt. Gondtalanul élhetett, fürödhetett volna a pezsgőben, aranytányérból ehetett volna. De ő minderről lemondott. Inkább a börtönt, a száműzetést választotta. A népért! Nem magának, hanem a népnek akart jobb életet! Amikor pedig már a szovjethatalom alatt ő lett a kormány feje, egy kopeket sem vett el jogtalanul az államéból. Felolvasta nekem Filipp Kaszjanics, hogy Lenin egyszer valamelyik népbiztost hogy megdorgálta, mert háromszáz rubellel felemelte a fizetését, anélkül, hogy őt megkérdezte volna. Ilyen volt Lenin! Ezért alapította meg a pártot, ezért lépett ő be a pártba. Most pedig elmondom Trapeznyikov esetét. Tíz évvel idősebb, mint én, együtt szolgáltunk egy kuláknál, Luka Moroznál. Én a disznókat meg a borjakat őriztem, ő meg már munkás volt. Földhözragadt szegény ember volt. A forradalom előtt félhektárnyi földjük ha volt, a családban meg kilenc kenyérpusztító. Valamennyien napszámba jártak. A polgárháborúban a Vörös Hadseregben harcolt. Én persze nem, csak nyolc éves voltam a forradalom idején. De meséltek róla a többiek, akik vele egy ezredben szolgáltak. Ott a fronton sokszor szóba került a forradalom, hogy miért harcolnak a fehérek ellen, és milyen világ lesz a háború után. Trapeznyikov azt mondta: „Úgy lesz, hogy helyet cserélünk. Mi fogunk úgy élni, mint az uraság, ő pedig úgy, ahogy mi éltünk. Megmondták, hogy a forradalom annyi, mint fordulat." Szóval erről álmodozott ő már akkor! Hogy helyet cserélünk! Szeretett volna beülni Moroz birtokába, Moroz meg az egész családja jöjjön őhozzá napszámba. A többiek magyarázták neki: „Amit mondasz, az politikailag helytelen. A gyárban egy tőkés van, de munkás ezer is. A kormányzóságban

talán száz földbirtokos, de szegényember millió. Ha cserélnénk, kevés volna az ő helyük minekünk." Jegor hallgatott, mint aki azt gondolja: „Mindnyájunknak nem lesz elég a hely, de én majd csak lefoglalok egyet magamnak."

— Hazajöttek az emberek a polgárháborúból, felosztották a földet. Jegor is megkapta a maga részét, kért hitelt a banktól, és foggal, körömmel kapaszkodott a földjébe! Úgy dolgozott, mint az őrült, éjjel-nappal, nem volt se vasárnapja, se ünnepnapja. Csak akkor engedett meg magának egy kis pihenőt, amikor már a lova nem bírta. Ha nem szégyellte volna a szomszédai előtt, még a feleségét is befogta volna a ló mellé. Akkor még kommunistának nevezték a faluban, de csak annyi volt benne a szovjet emberből, hogy húsvétkor is szántott. Két-három éven át jó termése volt. Vett még egy lovat. Aztán azoknak a szegényeknek a földjét vette bérbe, akik igaerő nélkül nem tudták megművelni. A mi Trapeznyikovunk kezdett tollasodni. Új házat épített magának, még több jószágot vett. Már három lova volt, és az aratáshoz már napszámosokat vett fel. De állandó bérese nem volt, arra vigyázott, hogy a szovjet ne tekinthesse osztályidegennek. Nehogy a politikai jogaitól megfosszák.

— Így élt egészen a kollektivizálásig. Abban az időben persze a párt eszébe sem jutott. Belépni a pártba? Minek? A gyűlések csak időt rabolnak, és még tagdíjat is kell fizetni. Őt csak a gazdasága érdekelte, ezenkívül semmi a világon. Aztán megalakult a faluban a kolhoz. Nem volt más megoldás, Trapeznyikov is belépett. Az első években egyszerű kolhoztag volt. De nem volt meg benne az az iparkodás, amellyel egyéni gazda korában dolgozott. Csak elnéztem, hogy emeli a vetőmagos zsákot: azelőtt egymaga nekigyűrkőzött, beleköpött a tenyerébe, és a zsák máris a vállán volt. Most meg hív valakit, hogy emelje a vállára. De akkoriban még bizonyosan törte a fejét, hogyan is lesz ezután. Ha a kolhozok felé tartunk, akkor az egyéni gazdálkodásnak vége, nincs értelme tovább turkálni a trágyában. Valahogy úgy kell helyezkedni, hogy neki is jusson egy aktatáska. Egyszer csak azt halljuk, hogy Jegor belépett a pártba. És amint párttag lett, nem fogta meg többé az eke szarvát, hol a mérleg mellett, hol a raktárban, hol ellenőrként dolgozott. Szóval vezető lett belőle. Hát ezért lépett be Trapeznyikov a pártba.

Bárki bármit is mond róla, mi aztán ismerjük őkelmét. Szegényparaszt származású ugyan, de a lelke kulák. Ilyen emberben nem szabad bízni. A hasa az istene, csak ahhoz imádkozik.

A háború előtt nem választották meg elnöknek, akkor még voltak nálunk jobb párttagok. De a fronton elesett a régi elnökünk meg a régi jó brigádvezetőink, egyik-másik a partizánok között. Trapeznyikov viszont, amint visszajött az evakuációból — mert a katonai szolgálat alól fel volt mentve, az egyik szeme rossz volt —, attól kezdve egyre inkább előtérbe került. Ha ló nincs, a szamár is jó Megválasztották brigádvezetőnek, aztán a malmot vezette, egy évig gazdasági felelős volt, aztán elnökké választották. Három évig volt elnök a kolhozok összevonása előtt. És mit tett az emberekért? Semmit! Csak magának igyekezett minél többet szerezni. Ahogy a keze közé kaparintotta a hatalmat, szabadon garázdálkodott. Kezdetben apránként hordott haza ezt-azt, aztán a rokonait és ismerőseit tette be a raktárba meg mindenféle vezető állásba, és hogy mennyit loptak össze, az talán most a bíróságon végre ki fog derülni!... Annyira hozzászokott a jól jövedelmező, könnyű álláshoz, hogy amikor nem választották meg az egyesített kolhoz elnökévé, nem ment el egyszerű munkára. Brigádvezetővé akarták megtenni, azt is visszautasította. Elnökség után brigádvezetés — úgy látszik, lealázónak érezte.

A kovács a fejét csóválta és felnevetett.

— Garantált minimum!... Jól kigondolta az a kutyafajzat!

— Micsodát? — kérdezte Martinov.

— Eszembe jutott az egyik szavajárásuk... Amióta Trapeznyikov nem elnök, semmit sem csinál a kolhozban. A múlt évben húsz munkaegysége volt. Aratáskor felült egy kicsit az aratógépre, a tábla szélét learatta a kombájn előtt és kész. De úgy él, mint hal a vízben. Krumplit szállít felesben Kaskinnal, egy másik paraszttal a Donyecmedencébe eladni. Annak a sógora sofőr. Ha a kolhoznak kell olajpogácsát hozatni, nem kap kocsit, de ők mindig kapnak. Egész ősszel krumplival feketézett. Azon a taggyűlésen, amelyen a gépállomás igazgatója is részt vett, megkérdezték a többiek Trapeznyikovtól: „Szabad-e egy párttagnak feketézni?" Mire ő: „Mi nem feketézünk, hanem a saját krumplinkat vittük a piacra. És ha a

szomszédasszony megkért, hogy az ő zsákját is tegyük fel, az még nem feketézés!" — „Nektek talán tíz hektár krumplitok volt? Egyszer vagy kétszer a sajátotokat vittétek, azután a másét. Összevásároltátok a többiét is és elszállítottátok eladni." Jól sarokba szorították. Az egyik asszony azt kiáltotta: „Tőlem öt zsákkal vettek!" Aztán a másik is, harmadik is felugrott, hogy tőle is vettek. Erre azzal jött: „Mi nem vettünk, nekünk szerződésünk volt." — „Milyen szerződés?" — „Megállapítottuk a garantált minimumot. Átvesszük az asszonyoktól a krumplit, és kifizetünk kilójáért egy rubel ötvenet. Ennyit garantálunk. Lehet, hogy ott olcsóbban kell eladnunk, de hogy ne fizessenek rá, megállapítottuk ezt a szabott árat." — „És ha ott kilójáért öt rubelt kaptok, akkor is egyötvenet adtok nekik?" Hát mit szól hozzá? Kisütötték ezt a „garantált minimumot"! Mi, ha pártonkívüliek vagyunk is, politikailag fejletlenek, azt azért tudjuk, hogy ez tiszta feketézés!...

— Azért mondom el ezt neked, Illarionics, ilyen részletesen, hogy tudd, miféle emberek furakodnak be néha a pártba. Nem gróf, nem nemes úr, a legszegényebbek közül való. A polgárháborúban is a szovjethatalomért harcolt. De a lelke sötét, mint az éjszaka! Ő csak helyet akart cserélni. Nem a népért harcolt. Fütyült a népre, fő, hogy neki jól menjen a sora.

Látva, hogy Martinov figyelmesen hallgatja, folytatta:

— Pedig vannak nálunk rendes emberek! De még milyen rendesek! Ha belépnének a pártba, volna, aki a kolhozt irányítaná... Ott van például Kszenyija Pankratova. A legnehezebb időkben, amikor még semmit sem fizettek a munkaegységre, és senki sem akart a kolhozban dolgozni, ő rábeszélt néhány asszonyt a csapatából, és kimentek a földre. Amerre elmentek, elébük álltak, kinevették őket: „Rohammunkások! A kolhozért dolgoznak és a saját zsebükből fizetik a kosztjukat!" Hogy ne hallják a gúnyolódást, éjszakánként mentek ki a földjükre. Világos, holdas éjszakák voltak, jól látták a répasorokat, és dolgoztak egészen a második kakasszóig. És akármilyen volt is a termés, mindig Pankratova csapatában volt a legnagyobb. Hát nem az ilyenek az igazi kommunisták? Nem tanultak politikát, lehet, hogy nem tudják, melyik évben volt ez vagy az a kongresszus, de azt tudják, hogyan kell tettekkel segíteni a pártot. Van

nálunk egy fiatal kocsis, Grisa Zubenko. A vele egykorúak mind elillantak: ki a vasúthoz, ki a cukorgyárba, ki a szovhozba, de ő, amint leszerelt, kapott két lovat, és azóta is azokat hajtja. Ne hidd ám, hogy ügyefogyott vagy bolondos, akit nem vennének fel egy gyárba. Rendes legény, tanult, egészséges. Szép felesége van és két gyereke. Gyárban is biztos jól keresne. A lovai mindig jól tápláltak, a szerszám és a szekér kijavítva, rendben. Tavalyelőtt télen takarmányt szállított. Farkasordító hideg volt, hóviharok, de nem volt olyan nap, hogy ne ment volna el a szénáért. A lába elfagyott, de nem szólt senkinek, amíg csendesebbre nem vált az idő és be nem hordott néhány napra való tartalékot. Csak akkor ment el az orvoshoz a városba. Addigra a lába már egészen rossz állapotban volt, feketedni kezdett. Két ujját le kellett vágni. Ez a Grisa egyszer azt mondta nekem: „Elmentem volna én a városba, hiszen nincsen abban semmi rossz, ha a parasztból munkás lesz; mindig faluról mentek az emberek a városba, meg az új építkezésekre is falun toboroznak munkaerőt. De ilyen időkben nem tudok elmenni. Úgy érezném magam, mintha katonaszökevény lennék. Szégyellném magam az apám előtt." Talán láttad már, Martinov elvtárs, Sztyepanovka felé az országúton azt a kőoszlopot, csillag van rajta kifaragva... Ezen a helyen gyilkolták meg a kulákok huszonkilencben Grisa Zubenko apját. Ő volt nálunk az első elnök. Éjjel meglesték és elégették, azt sem tudni, élve-e vagy holtan. Felgyújtották a kolhoz asztagját, és Zubenkót bedobták a tűzbe. Ha nem lett volna ott az őr, aki ijedtében elbújt az aratatlan búzában, azt sem tudtuk volna, hová lett... De vannak nálunk jó komszomolisták is. Klava Kosztrikina, az a lány, aki nem akart tojást lopni a bankettjükre. Most beválasztották a vezetőségbe. Jól tették. Nem baj, ha fiatal. Amikor kezdtek megalakulni a kolhozok, épp az ilyen fiatalokból állt a magjuk. És Zajceva, az a fejőnő, aki szintén kérte most a felvételét, az is lelkiismeretes, igazságos asszony, az igazságért képes tűzbe menni. Vagy Nagyezsda Ivanovna Pronyina, a hősünk édesanyja. Öregasszony már, az egészsége is gyenge, a mezőn már nem dolgozik, de hát csak az egészségeseket vehetik fel a pártba? A gyűléseken biztosan felszólal, ha rendetlenséget lát, és kijózanítja a könnyelműsködőket, már ez is nagy dolog.

— Hát te, Tyihon Kondratics, miért nem mentél el a kolhozból a gépállomásra vagy a városba? — kérdezte Martinov. — Neked már réges-rég ott lenne a helyed, hiszen szakmád van.

— De hát én vagyok az egyetlen kovács minálunk, Illarionics! Ahogyan a fiam olvasta egy könyvben: én vagyok az „utolsó mohikán". Az orehovkai kovács elpatkolt, a sztyepanovkai is öreg már, abbahagyta a munkát. Fiatalokat pedig nem képeztek ki. Ha én is elmegyek, mi lesz? Nem lenne mivel dolgozni a földeken. Ki hozná rendbe a boronát, a traktoros vontatókat, ki javítja ki a kaszálógépet? Ki patkolja meg Grisa Zubenko lovait, ki húzza rá a kerékre a ráfot? Vagy ha az asszonyok letörik a magtisztító fogóját, ki fogja megjavítani? Ha elmegyek, az egész kolhoz megérzi. Nem, úgy látszik, én már a kolhoz kovácsműhelyében fogok meghalni.

— És a kezed?

— A kezem begyógyul. A doktor azt ígéri, egy hónap múlva olyan lesz, mint régen. Nem is a kovácsműhelyben törtem el, hanem az ácsoknál. Segítettem nekik felemelni a szarufát a tetőre, ők meg elengedték, és a karomra zuhant. Hiszen mondtam már... Ha eddig nem hagytam el a kolhozt, most már nem megyek — folytatta Szuhorukov. — Összejöttünk esténként: én, Zubenko, Kszenyija Pankratova és még néhányan, akik nem vágtuk oda a munkát, beszélgettünk, vigasztaltuk egymást, hogy majd meglátják, mégsem mi járunk pórul, hanem azok, akik kinevetnek bennünket! Lehetetlen, hogy hagyják egészen szétzülleni a kolhozt... Mondhatom neked, Illarionics, akármilyen rosszul is ment, azért a kolhozt sosem szidtuk. Sohasem hittük, hogy a kolhoz a rossz, hogy vissza kellene térni az egyéni gazdálkodáshoz. Jól emlékszünk mi arra az egyéni gazdálkodásra, amikor karóval verték be egymás fejét a parasztok a mezsgyén! Hogy kolhozba egyesültünk, azt nem sajnáljuk. De a sok disznóság miatt bizony sokat káromkodtunk. Szidtuk a vezetőségünk tagjait, a kerületi vezetőket, de még azokat is, akik még följebb voltak.

— Igazatok volt, ha szidtátok őket. De miért hallgattatok olyan sokáig, miért nem jöttetek el a kerületi bizottsághoz? A gépállomás igazgatójának mindent elmondtatok, de nekem nem. Te sem. Miért

nem zártad be egy napra a műhelyedet, miért nem jöttél be hozzám Troickba? Miért nem mondtad el mindazt, amit itt most?

A kovács zavartan vakargatta a tarkóját.

— Hát elmondhatja az ember nálatok mindezt egy fél óra alatt? Hol értekezlet kezdődik, hol a telefon cseng, folytonos nyüzsgés. Mióta fekszünk itt együtt, már egy hete csak egyre a kolhozunkról mesélek, és még mindig nem mondtam el mindent... Tudod, Illarionics — legyintett —, annyi küldöttet láttunk már abból a fajtából, amely csak a vezetőséghez dugta be az orrát, és az elnökön kívül senkivel sem beszélt, hogy már nemigen hiszünk a vezetőknek. Rólad kezdetben jó hírek jártak. De az új elnök, a Bivalih miatt nagyon haragudtunk a kerületi bizottságra! Ezzel magad tetted tönkre a tekintélyedet. Egy ilyen szerencsétlen kolhoznak, mint a mienk, pont egy ilyen semmirekellő elnököt adtatok! Olyan bürokrata, hogy párját ritkítja. Azt gondoltuk, ez a Bivalih biztosan Martinov elvtárs barátja. Ha rábíznak egy kolhozt, biztosan jó véleménnyel vannak róla a kerületben. Hová menjünk hát panaszra!...

Martinov türelmetlenül mozgatta a vállát, úgy szeretett volna felkelni, járkálni a szobában egy kicsit! Magyarázni kezdte a kovácsnak a kerületi bizottság „stratégiáját" (de sokszor elmagyarázta már az embereknek!): hogyan kerültek a pártaktíva küldöttei közé olyan emberek is, mint Bivalih.

— Azt hiszed, csak a kolhoz pártszervezetében vannak befurakodott elemek? Nálunk, a kerületi aktívában is találsz épp elég nyárspolgárt és szájhőst. Az ilyeneket ki kell próbálni a gyakorlati munkában. Rugyenko miatt nem szidnak bennünket a kolhozparasztok. Gribov miatt sem. És Plotnyikov, Scsukin, Nyecsipurenko meg Szazonov miatt sem. Honnan vetted, hogy Bivalih az én barátom? Ha most nem intézi el őt végleg a kerületi pártbizottság, akkor én felkelek...

— Nem túl hevesen gesztikulál a titkár elvtárs? — szólt közbe egy női hang. — Talán mindjárt járkálni is kezd?

Nagyezsda Kirillovna nézett be az ablakon, állát az ablakpárkányra támasztva. Lábujjhegyre állhatott, mert az állát komikusan előretolta, pisze orra az égnek állt.

— Te vagy az, Nágya! Gyere csak be.

— Csak egy percre. Gyimka nem volt itt?

— Reggel itt volt.

— Iskola után elment a fiúkkal pecázni a folyóra. Volt nálam a kertészetben, és azt mondta, hazamenet is bejön értem. De már sötét van, és még nem jött. Kezdek nyugtalankodni.

— Biztosan jól harap a hal. Késik egy kicsit.

Alighogy Nagyezsda Kirillovna eltávozott az ablaktól, hogy a kapun keresztül feljöjjön férjéhez, az ablakon keresztül zsinegre fűzve egy köteg sügér repült a szobába, cipőtalp horzsolta a falat, és megjelent a gyerek kócos feje, egy pillanat múlva meg az egész gyerek teljes életnagyságban, az ablakpárkányon kalimpálva. Mire anyja beért, meglepődve látta, hogy fia a szoba közepén guggol a kováccsal együtt, és büszkén számolja a fogást.

— Nicsak! Megnyílt a föld, és kiugrott belőle ez a kis ördög! Majd kapsz a főorvostól, hogy megint köpeny nélkül jöttél be.

— ... ötvenhét, ötvennyolc, ötvenkilenc, és ezt az aprót is hozzászámíthatjuk, akkor hatvan darab! Ez aztán a jó fogás! Soha életemben nem fogtam ennyit!... Ugyan mama! Minek felvenni a köpenyt? Ha hoztam magammal bacilusokat, tán nem másznának ki a köpeny alól? Akárhogy is veszem fel, valami mindig kilátszik. Nem is a fertőzés ellen kell felvenni, csak azért, hogy valami fehér legyen rajtunk. Add ide a törülközőt, az is megteszi.

— Egész ésszerűen okoskodik — bólintott Martinov helyeslőleg. — Nem lesz formalista, ha felnő.

— Szép kis antiformalista! A padlót is összemaszatolta a halaival.

— Jó fogás — mondta Tyihon Kondratevics. — Megvan vagy másfél kiló. Ha mind a két kezem jó volna, kérnénk a konyhán egy bográcsot, és a szabad ég alatt olyan halászlét főznék belőle, hogy megnyalnád mind a tíz ujjadat utána!

— Szép kis betegek! Főzőcske kell nekik. Ha olyan nagyon vágyik utána, hazaviszem, megfőzöm és behozom.

— Nem ellenzem — mondta Martinov. — Itt nemigen adnak halászlét. Csak minél több babérlevelet tégy bele...

— Tudom én azt, hogy kell halászlét főzni. Ha már Gyimka itt van, én is maradok egy kicsit. — Az asszony leült a karosszékbe.

— Te pedig szaladj haza. Nem kell feltétlen éjfélig csavarognod. A vizsga a nyakadon, menj haza és tanulj. Vacsorázzatok meg a nénivel, és feküdjetek le, nálam a kulcs, nem kell beengednetek.

— Attól félek — mondta Martinov mosolyogva —, hogy a mi eleven, vidám anyukánk öreg korára zsémbessé válik.

— Én is attól tartok — sóhajtott a fiú.

Nagyezsda Kirillovna elnevette magát.

— Mennyi bajom van ezekkel a férfiakkal — fordult a kovácshoz. — Ketten vannak egy gyenge nő ellen.

— Egy lány kellene még — mondta a kovács —, mindjárt lenne szövetséges.

Gyimka fogta a halakat, és ugyanazon az úton, amelyen jött, távozott. Kintről visszaköszönt:

— Jó éjszakát, papa! Mondd meg a mamának, milyen könyvet akarsz, holnap behozom.

Szuhorukov átment a szomszéd szobába látogatóba, hogy férj és feleség kettesben beszélgethessen, hátha bizalmas mondanivalójuk van egymásnak.

Nagyezsda Kirillovna kisimította a lepedőt az ágyon, megigazította a takarót, és saját fésűjével megfésülte a férjét. Hűvös ujjaiból friss szénaillat áradt. Úgy volt öltözve, mint egy magára sokat adó kolhozparasztasszony munka közben — jól szabott, steppelt kabátját öv szorította még mindig karcsú derekára, lábán puha, kicsi csizma, színes fejkendője hátul, a tarkója alatt megkötve.

— Itt a tavasz — sóhajtott —, te meg fekszel. Milyen szépek az éjszakák! A levegő olyan sűrű és édes, hogy szinte kenyérre lehet kenni. A csalogányokról nem is beszélek, hiszen te is hallod őket. És milyen szép most a kertünk, még sohasem láttam ennyi virágot az almafáinkon. Mintha menyasszonyi ruhába öltöztek volna.

— Vagy mintha ápolónővérnek, fehér köpenybe, a műtőben — jegyezte meg Martinov.

— Menj a csudába a hasonlataiddal! Szegénykém, nem tudod elfelejteni a műtőt?... Csak az éjszakai fagyoktól félek. Szomorú volna, ha az ilyen szép termést ígérő virágok elpusztulnának. Ma egész nap szalmát és trágyát hordtunk. Felkészültünk. Veszélyes

időt jósolnak. Holnap haza sem megyek, kinn éjszakázom a csőszkunyhóban. Ha fagy, tüzet rakunk a fák alatt. A fiatal fáim is nagyrészt megeredtek, rügyeznek, de van, amelyik nem.

— Korán van még, megerednek azok is.

— Nemsokára epret hozok, már mutatkozik.

Nagyezsda Kirillovna elmondta férjének, amit a tavaszi szántásról hallott a „Haladás"-ban, meg hogy általában mi újság. Tekintete a fonott kosárra esett, amely a könyvek mellett állt a zsámolyon.

— Ki volt ma nálad? Ezt ki hozta? Milyen helyes kis kosár. Még szalag is van rajta. Várj csak, kinél is láttam ilyen kosarat, ki tud ilyet fonni? Mindjárt eszembe jut... Marja Szergejevna?

— Ő.

— Mit hozott?

— Nem tudom. Nézd meg.

Nagyezsda Kirillovna kioldotta a kék selyemszalagot, és kirakta a kosár tartalmát.

— Sütemény. Citrom. Paradicsomos halkonzerv. Cukorka. Vaj. Cigaretta. Jam. Sajt. Füstölt kolbász. Minek hozta? Nem vagy te éhes, van, aki gondoskodjék rólad.

— Ne sértődj meg, Nágya. Ez a szokás, betegnek mindig hoznak valamit. Akad majd, aki megeszi. Ha te meglátogatnád egy jó ismerősödet, még ha van is felesége, te is vinnél neki valamit.

— Persze, hogy vinnék. De van itt egy csokor ibolya is... Tudod ez a szalag meg az ibolya többet mond, mint a többi együttvéve.

Martinovot meglepte feleségének komor, sértődött arca. Nagyezsda Kirillovna számtalanszor elmondta már, hogy benne ugyan nincs egy szikrányi féltékenység sem. „Azt mondják, aki nem féltékeny, az nem is szeret. De én szeretlek, mégsem vagyok féltékeny. Mit tegyek? Lehet, hogy fizikai vagy lelki fogyatékosság, de én már ilyen vagyok. Nem vagyok féltékeny". — Néha még hozzátette: „Attól nem félek, hogy holmi könnyűvérű nőbe belebolondulsz a szép szemeiért. Akár velem küldje neked a szerelmesleveleit. Sőt hízeleg, ha látom, hogy a férjem tetszik a nőknek. De ha olyan nőre akadsz, aki jó barátoddá válhat, jobbá, mint én,

akkor lehet, hogy féltékeny lennék. Igen, akkor egész biztos megtudnám, milyen a féltékenység."

Martinov valami hirtelen támadt lelki kényszernek engedelmeskedve, elmondta, mivel végződött a mai hosszúra nyúlt beszélgetése Borzovával. Tudta, hogy okos és tapintatos felesége soha sem fogja éreztetni a másik asszonnyal, hogy tud a vallomásáról.

Nagyezsda Kirillovna eleinte összeráncolt szemöldökkel, aggodalmasan figyelt, majd felderült az arca, és végül csak egyszerű női kíváncsiságot lehetett leolvasni róla, mintha nem is őróla és Borzováról lett volna szó.

— Azt mondta, hogy Borzovnak volt oka féltékenykedni?

— Azt...

— Megértem szegényt — sóhajtott, mosolyt erőltetve az arcára. — Ha valaki évek óta közelről ismer téged, feltétlenül beléd kell, hogy szeressen... Még egy áldozat!

— Miért „még egy"?

— Hát az első én vagyok.

Már tréfált, mint mindig, mégis nagyon elszomorította az a gondolat, hogy első ízben nyugtalan, aggódik a férje szerelméért. Ez tehát az a veszélyes nő, akitől féltenie kell a férjét?

Martinov egyszerre nagyon elszégyellte magát a távol levő Borzova előtt, mert eddig csak az ő vallomásáról beszélt, elhallgatta azt, amit ő válaszolt rá.

— Én meg azt mondtam neki, hogy ha téged nem szeretnélek, ha nem találkoztam volna veled, és egyáltalán nem is ismernélek, akkor lehet, hogy vele lennék — vallotta be végül.

— Igen?...

Nagyezsda Kirillovna a szerető, okos feleség ösztönösen megértette, hogyha harcolnia kellene kettőjüknek ezért a férfiért, az győzne, akinek a szíve tisztább, nemesebb.

— Ha nem találkoztál volna velem... Sovány vigasz neki — csóválta a fejét.

— Tudod Nágya, valahogy bűnösnek érzem magam, mert akaratlanul bánatot okoztam neki.

— Bánatot?... Nem, ez nem bánat... Hiszen nem mondta, hogy azóta rosszabbul él. Te csak felébresztetted. Azt hiszem, ő

sohasem fogja sajnálni, hogy megismert és megszeretett. Az a legborzasztóbb, ha üres a szív. Ha nincs se öröme, se bánata ...

Martinov hálásan, csillogó szemmel nézett a feleségére, és szívére vonta a kezét.

A folyosóról léptek és nyögés hallatszott. Valakit most vittek be az egyik kórterembe. Az ápolónő kinyitotta valamelyik szomszédos betegszoba ajtaját, és onnan is hangos nyögés hallatszott. A fal túloldalán egy beteg köhögött; éjjel mindig rosszabbul érzi magát, egész éjjel köhögni fog. A kórház az kórház, nemcsak pacsirtaszót hall benne az ember. A kertre nyíló ablakot amúgy is behajtotta kívülről az ügyeletes nővér.

— Bárcsak hamarosan hazaengednének már — sóhajtott az asszony. — Otthon nyugodtabban pihenhetnél.

Kosarába tette a kiolvasott könyveket, a szalvétát, a piszkos zsebkendőket, az üres befőttes üveget, megkérdezte, mit hozzon holnap, majd eszébe jutott: Ó, igaz, halászlét kell főznöm Gyimka halaiból. Megcsókolta férjét, és elment. A küszöbön még megállt, szomorúan elmosolyodott, és búcsút intett férjének ...

Bejött a kovács, egy ideig üldögélt az ágya szélén, aztán ledobta köpenyét, és bebújt a takaró alá.

— Két játszmát megnyert az a bekötött fejű, aki megégett — jelentette szomorúan. — Tudnak ezek a tűzoltók sakkozni!

Bejött az ügyeletes nővér, Tamara Vasziljevna. Ötvenen felüli, hatalmas termetű asszony volt, a betegek nővérke helyett mind néninek szólították. Martinovot az oldalára fordította, megmasszírozta kicsit a combját, közben elmondta, kit hoztak ma be, ki ment haza, és mi lesz a holnapi étrend.

— Jó dolgunk van, amióta magát behozták, Pjotr Illarionovics — közölte bizalmasan. — A főorvos mindjárt összehívta az egész személyzetet, és azt mondta: „Tudják, ki fekszik nálunk? Nem közönséges ember, hanem a kerületi pártbizottság titkára! Egy darabig fekszik, de aztán hamarosan elkezd mankón járni, és ki tudja, hová fog bekukkantani? Lehet, hogy a konyhába, lehet, hogy a raktárba vagy az én irodámba. Nem tilthatom meg neki, nem közönséges beteg. Tehát mindenütt rend legyen, minden ragyogjon a tisztaságtól!" Azóta teljes gőzzel folyik a tatarozás, a fehérneműt

is szebben mossák, a szakács is jobban főz, és az ápolónők is halkabban veszekszenek! Bárcsak minél gyakrabban feküdnének be hozzánk ilyen fontos, nagy emberek.

Csak miután kimondta, vette észre, hogy óhaja nem nevezhető éppen jó kívánságnak. Elnevette magát, és összecsapta a kezét.

— Jaj de buta vagyok! Mi mindent fecsegek összevissza! Pedig én csak azt szeretném, ha mindig olyan rend lenne, mint akkor, amikor maga itt van. De azért csak gyógyuljon meg mielőbb, és menjen haza!...

Megkérdezte Martinovot, kell-e neki valami éjszakára, majd ismét a hátára fektette, betakarta és eloltotta a villanyt.

Záróra. A távoli utcai lámpa fénye remegve verődik vissza a falon. Köhögés, nyögések a falon túl. Az alvó kovács mély, fütyülő lélegzése. Gondolatok...

Sokáig feküdt Martinov csukott szemmel, amíg mindabból, amit a nap folyamán hallott, kirajzolódott előtte a legfontosabb, miként a sűrű ködből kirajzolódnak a közeledő utas előtt az erdő és a fák körvonalai.

„Sok mindenbe belefogtál, de keveset végeztél. Ez röviden a kerületben végzett munkád mérlege, Pjotr Illarionovics — vonta le Martinov a keserű tanulságot. — Ide-oda kapkodtál, ahelyett, hogy megkerested volna a fő kérdés megoldásának nyitját. A régit, a rosszat leromboltad, de az újat, a jót nem tudtad rendszerré tenni. Egy valami magával ragadott, s közben megfeledkeztél a többiről. Az a javulás, amely a kolhozokban tapasztalható, mindössze néhány ember jó munkájának köszönhető. Az igazi, a gyors javuláshoz a kolhoztagok egész tömegét meg kell mozgatni. Ez még hátra van. A kerületben harmincezer kolhozparaszt van. Egész hadsereg. Lehet, hogy túl kicsi ehhez képest az élcsapat? Persze, hogy kicsi egymaga, még ezekkel az új elnökökkel sem hozhatta mozgásba az egész tömeget... Ha mindent mozgásba hozott volna, nem maradhatott volna meg mindvégig a kerület térképén egyetlen olyan szégyenteljes fehér folt sem — nem is fehér, hanem fekete! — mint a »Haj-

nal«. Mindvégig! Most aztán akadt helyetted valaki más, aki kezébe vette ezt a kolhozt...

Mekkora világ egy ilyen kerület! Mennyi kitűnő, közepes és rossz ember van benne! És olyanok, akiket eddig nem ismert ki. Mint például ez az asszony, aki éjjel ment ki a cukorrépát egyelni, vagy ez a Grisa Zubenko. Ő maga is sok ilyen embert felfedezett a kolhozokban, csak valahogy megszakadt velük a kapcsolata, nem ismerte meg őket jobban, nem alakult ki köztük bensőségesebb, szorosabb ismeretség. Vajon hogy dolgoznak, hogy élnek most a szemidubovkai gépállomás traktorosai, akikkel a télen egy egész éjszakát átbeszélgetett a szálláson? Berezsnoj brigádvezető, Jurcsik, Maszlov és Vaszilij Satohin? Hát a Polja néni, Polina Csernouszova, a kerület első női traktorosbrigádjának vezetője? Csupa remek, nyughatatlan lelkű ember, aki helyesen fogja fel az állam érdekeit. Soknak közülük a pártban lenne a helye! A pártszervezeteknek a helyi vezetőkből és az élenjáró dolgozókból kellene állniuk. Azokból, akiknek egész élete és munkája példamutató!... Hol lehet most a bölcs Sztupakov apó, »a forradalom tarisznyás katonája«? Vajon mi van az öreg Szukoncev anyóval, aki bejött hozzá a kerületi bizottságra a névnapi ünnepségek miatt? Hogy halad Dorohov munkája? A kolhoz megjavult azóta, hogy Dorohov lett az elnök, de vajon ő maga hogy s mint van? Most is úgy búsul-e az első felesége után? Most is olyan mogorva a csúnya, de jószívű, szerető második asszonyával? Dorohovval sem volt olyan a kapcsolata, hogy egyszerűen, közvetlenül elbeszélgethetett volna vele mindenről, nemcsak a hektárokról meg mázsákról...

Valóban, a legfontosabbról megfeledkezett: a kolhozok pártszervezeteiről. Pedig kik vezethetnék a kolhoztagok egész tömegét, ha nem az egyszerű kommunista kolhoztagok? Ha valóban kommunisták... És az egész egészséges pártszervezet a záloga a tartós sikereknek is. Ha több egyszerű kolhoztag, termelőmunkás van a pártban, akinek valóban fő a feje a kolhoz gazdasága, a kolhoz élete miatt, száz és száz szem fog éberen ügyelni arra, hogy jó úton haladjon a kolhoz. Semmiféle kerületi pártbizottság, semmiféle területi bizottság nem ügyelhet egymaga a kolhozokra... Ha a kerület valamennyi pártszervezete szoros kapcsolatban volna a néppel, és

ő maga meg a kerületi pártbizottság minden dolgozója szoros kapcsolatban lett volna a kolhozok párttagjaival, mennyivel jobban ment volna a munka!...

A második bűne, persze, Medvegyev. Valami ostoba érzékenység — hogy nem akart vitatkozni a területi bizottsággal, mert félt, hogy végleg elterjed róla az a hír, hogy »üldözi a káderekét« — megakadályozta abban, hogy idejében beszéljen Medvegyevről. Pedig látta ő már régen, hogy Medvegyev egyáltalán nem alkalmas pártmunkára. Közömbös nyárspolgár, aki betanult egy csomó idézetet, aktákkal bíbelődő »párthivatalnok«. Mindezt látta, tudta, és mégis hallgatott. Beletörődött, hogy tulajdonképpen nincs másodtitkára, nincs helyettese. Lám, most hallgatását az egész kerület megszenvedi."

Egy szélroham feléje sodorta a kisváros főterén felállított hangszóró felől Igor herceg áriáját: „Ó jaj, szabadnak lenni újra, fölemelt fővel büntetlen, szabad! Levezekelni átkos harcom..."

— Ördög vigye! — káromkodott hangosan Martinov. — Mintha a zenét is megrendelték volna!...

„Sokmindenbe belefogtál, de keveset végeztél. A párt és ismét a párt mindennek a kulcsa!... Most pedig megjelent a kerületben valaki, aki hozzáfogott, hogy jóvátegye a mulasztásaidat. Meg kell neki köszönnöd... Minden jel arra mutat, hogy ez a Dolgusin nagy ember. A nagyezsgyinkai gépállomáshoz tartozó kolhozok elnökei is ritkábban járnak be hozzá azóta, hogy Dolgusin belemelegedett a munkába. Vele, a gépállomás igazgatójával oldanak meg minden bonyolultabb kérdést... Eszerint most ő, Martinov már nem az »első ember« a kerületben? Hogyan viselkedjen, ha a kórházból hazatér és ismét a régi helyére kerül? Hogyan fog együtt dolgozni Dolgusinnal? »Két dudás egy csárdában?« Megférnek-e majd egymással? Kinek kell majd a másiktól tanulnia, tanácsot kérnie, miként vezesse az embereket? Nem jobb-e, ha az egyik dudás otthagyja a csárdát?"

8

A Martinovéval szomszédos ágyon Szuhorukov előtt egy szemidubovkai tanító feküdt, azelőtt meg az egyik kolhoz könyvelője. Szuhorukov távozása után sem maradt üres az ágy: egy kisipari szövetkezeti dolgozó foglalta el. Új emberek, új témák, újabb gondolatok. A fent járó betegek is gyakran benéztek hozzá, hogy eldöntse politikai vitáikat, vagy egyszerűen csak azért, hogy elbeszélgessenek vele.

Martinov azelőtt sohasem tudta olyan rendszeresen elolvasni az előfizetett újságokat és folyóiratokat, mint most. Ezekben a hónapokban sok könyvet is elolvasott, és arra is maradt ideje, hogy az olvasottakon elgondolkozzék. Se telefon, se távirat a területi bizottságtól, se értekezlet. Nem volt egyéb dolga, mint feküdni és gondolkozni... Csak itt, a kórházban értette meg Martinov, hogy az igazi szellemi munkához idő és egy kis nyugalom szükséges. A kerületi hétköznapok forgatagában, amikor mindent menetközben kell eldönteni, néha-néha felbukkan egy-egy új gondolat, de máris eltűnik, mint a menekülő egér farka a lyukban. Nem tudja az ember alaposabban átgondolni, és másnapra el is felejti. Itt viszont más dolga sem volt, mint hogy a mennyezetet bámulja, sorra előráncigálja a „farkuknál" fogva ezeket az annak idején felvillant ötleteket, és addig gondolkozzék rajtuk, amíg csak tetszik.

Felébredt benne az egykori újságíró, és feljegyezte gondolatait. Jegyzetfüzetébe kerültek szomszédainak találó megjegyzései is. Hogy jegyezhessen, meg kellett tanulnia ágyban fekve, a füzetet a székre téve, bal kézzel írni. Eleinte nem volt könnyű dolog, de megtanulta. Elég szabad ideje volt, akár egy percig is bajlódhatott egy-egy szóval.

Itt következik néhány feljegyzés a füzetéből:

„»Olyan ember, aki kétszer nem botlik meg ugyanabban a rögben.« Találó megjegyzés. Kitűnő jellemzés arra, akire ráillik."

Néhány nappal később, némi gondolkodás után ceruzával azt írta hozzá: „Szeretném, ha az emberek engem is így jellemeznének."

Korzinkin könyvelővel folytatott beszélgetéseiből:

„A kolhozparasztok munkájának és bérezésének rendszerét annyi-

szor toldoztuk-foldoztuk, hogy olyan, mint egy agyonfoltozott köpeny; a sok folt miatt már nem látni, milyen volt az eredeti szövet. Egyes növények termesztéséért a fizetést külön rendelet szabályozza, emezé ilyen és ilyen előnyökkel jár, amazért pedig pótdíj, aztán a különböző prémiumok. Hol a rendes munkáért járó alapbér? Néha többet kap pótdíjak címén, mint a rendes munkaegységéért. Le kell fejteni az összes foltokat, és meg kell nézni, maradt-e valami az eredeti köpenyből? Vagy talán inkább egy új köpeny kellene..."

„A kerületből előadó ment Szemidubovkába, hogy előadást tartson »Van-e élet az égitesteken?« címmel. Az emberek lassan gyülekeztek, és közben az előadó meg a kultúrfelelős vagy ötször megfordult a büfében. Mire megkezdődött az előadás, a kultúrfelelős úgy felöntött a garatra, hogy így jelentette be: »Most, elvtársak, a kerületi küldött elmondja, van-e élet a másvilágon?« Tisztázni, ki volt ez az előadó?"

„Nyekraszov:

Aki bánat és harag nélkül él,
Az hazáját nem szereti."

„Most látom, hogy már Herzen ostobának nevezte azt a törvényt, amely egyformán bünteti a megvesztegetőt és a megvesztegetettet, hiszen ezzel mindkettőjüket arra késztetjük, hogy hallgassanak."

„Kis pártsejtekben, ahol mondjuk összesen három tag van, a taggyűlés gyerekjáték. Az egyik beszámol, a másik a jegyzőkönyvet vezeti, a harmadik pedig hozzászól. Ha egy faluban két kolhoz van, és mindegyikben három-négy párttag, semmi baj nem lenne abból, ha a két szervezetet egyesítenék. Kicserélhetnék a tapasztalataikat, és a jobb kolhoz tanítaná a gyengébbet. Ebbe a pártszervezetbe kellene tartoznia a községi szovjet elnökének és más falusi szervek kommunistáinak is. Elvégre a falusi szervek fő gondja a kolhoz... Fel kellene vetni a törpe-pártszervezetek egyesítésének kérdését."

„Jól emlékszem Maszlennyikov szavaira: »Tárgyaljanak le a tit-

kárság ma esti ülésén tizenöt kolhozelnököt.« »Tárgyaljanak le!« Talán a titkársági ülés bírósági tárgyalás?"

„Az ember élete kész regény, mi pedig néha néhánysoros káderjellemzésbe akarjuk begyömöszölni."

„Szorokin tanító:

Azelőtt, ha egy kulák fia gimnáziumba került a városba, azért nem szakadt el a gazdaságtól. Szünidőben hazajött, és kétszeresen ledolgozta taníttatása költségeit. Éppúgy szántott, kaszált, hajtotta a lovakat, mint a napszámos. Manapság olyasmit is láthatunk, hogy egy kolhozparasztleány, akinek minden őse a földet túrta, elvégzi a faluban a középiskolát, de nem tud szénát gereblyézni, kévét kötni. Tizennyolc éves legény, akit az anyja a kolhozban megkeresett kenyéren nevelt fel, nem tudja befogni rendesen a lovat, és ha a szekér kerekét keni, fordítva akarja rácsavarni a tengelyvégre az anyát, mert nem tudja, hogy a bal tengelyvégen balos a menet."

„Néha így dicsérünk egyeseket: Harcos elvtárs! Erélyes! Aztán pusztán ezeknek a tulajdonságoknak alapján alakítjuk ki róla azt a véleményünket, hogy: Alkalmas! Határozott! Ez kihúz a csávából! Talán a cári időkben nem voltak erélyes hivatalnokok?"

„Julius Fučik: hős az, aki a *döntő* pillanatban azt teszi, amit tennie kell."

„A szocializmus többek közt abban különbözik a kapitalizmustól, hogy a mi társadalmunk vállalja a felelősséget minden ember egyéni sorsáért."

„Számunkra a kolhoz nemcsak kenyér-, hús-, tej- stb. termelő. A kolhoz az emberek százainak és ezreinek közössége, akiknek jól kell élniük. A kolhozokat nemcsak a gabonabegyűjtés egyszerűsítése végett hoztuk létre, hanem magukért a parasztokért, hogy jobban élhessenek! Mi, a párt és a szovjethatalom, vállaltuk a felelősséget a parasztság sorsáért, igazságos, anyagilag biztos, kulturált életet ígértünk neki és ezt az ígéretet minden tekintetben be kell tartanunk!"

„A kritikáért nem jár fizetség." (Ezt Kosztyin tűzoltó mondta.)

„Népünket ma már nem lehet meghatni vagy megijeszteni semmiféle magas ranggal. A hetes kórteremben két beteg így beszélgetett: »Miket beszélsz! Hát szabad őt így szidni? Hisz képviselő!« »Képviselő? Akkor rossz képviselő. Tévedtünk, amikor rá szavaztunk.«"

„A szolgalelkű és talpnyaló elnök kolhozában nem lesz jó a termés. Inkább lesz jó ott, ahol csökönyös, barátságtalan az elnök, aki vitatkozik és néha megszegi a szabályokat, de nem mondja mindenre azt: »Ahogy parancsolni tetszik!«"

„A szovjetekről. Panaszkodunk a párhuzamosság miatt, hogy a pártszervezetek és szovjet szervek ugyanazzal foglalkoznak, hogy a kerületi pártbizottságok elvégzik a végrehajtó bizottságok munkáját. De hol a kiút, milyen irányú legyen az átszervezés? Adjunk több önállóságot a szovjeteknek? Növeljük a szovjet szervek jogait és tekintélyét? De hogyan? Erről még sokat kell gondolkodni!"

„Csak a gyenge, bizonytalan, tekintélyét féltő vezető fél a demokráciától, a tömegek politikai aktivitásától, kezdeményezésétől."

„A »Szikra« elnöke, Fedoszej Grigorjev azt mondta a könyvtárosnőnek: »Minek olvassunk könyveket? A kerületi pártbizottság mindig megmondja, mit kell tenni.« Hogy elrontottuk őket! Megállj, Fedoszej! Csak gyógyuljak meg, majd én megmondom neked, mit kell tenni!"

„Hallatlanul fontos és ördögien nehéz feladat a termelésbe irányítani azokat az embereket, akik az igazgatási szervek racionalizálása és a felesleges intézmények megszüntetése folytán felszabadulnak. Sokan lesznek, és köztük olyanok is, akik a múltban magas állást töltöttek be. Én afféle tartalékot képeznék belőlük, mint a hadseregben, és olyan minimális ellátással, »hátországi fejadaggal« puhítanám őket, hogy végül maguk kéredzkednének a gyárakba és kolhozokba."

„Tréfán kívül, azt hiszem, létesíteni kellene egy olyan tanintézetet, amelyben korra való tekintet nélkül akár negyven éves korukban is megtanítanák valamilyen hasznos szakmára az olyan embereket, akik eddig csak »vezetni« tanultak meg. És ezt a dolgot államilag, nagy méretekben kellene megszervezni. Különben sohasem tudunk kimászni a bürokráciából."

„Sztyepán Olejnyik verse: Miféle férfiak ezek?

Férfiakról szól a nóta,
Őket szapulom ma én,
Őket korholom keményen
Aratásnak idején.

Szomszédunkban minden férfi
Végzi dolgát emberül,
Ámde a mi férfinépünk
Gépet, szérüt elkerül.

Értekezni bezzeg tudnak
(Hisz a büfé jó dolog!),
A munkától messze futnak,
S ki-ki lustán kódorog.

Ég a munka, forr napestig,
Minden perc most drága kincs,
De csak fejkendőket látni,
Köztük férfisapka nincs!

Hüs árnyékba telepedve
Vakaróznak nagyokat.
Csupa erős férfiember!
Nem szégyellik magukat?

Hőben, porban izzadunk mi,
Ők meg páváskodnak ott.
Nézzétek csak a folyónál
Azt a hosszu alakot:

Hálójával bibelődik,
Mérőbottal jár amaz,
Egyik szónok, másik titkár,
Kertben is ül pár kamasz.

Gépnél, szérün mink vagyunk csak,
Gondunk, munkánk épp elég,
Ők meg tétlenül henyélnek,
Mint a kényes hölgyikék!

Hiába van rajtuk nadrág,
Nem férfi, ki nem arat.
Szoknyával kell csuffá tenni
Az ilyen jómadarat!"*

„Remek vers! Le kell közölni a kerületi lapban is. A ritmusa olyan, hogy akár csasztuskát is csinálhatnak belőle. Keresni kellene egy

* Fordította: Terényi István.

zeneszerzőt, hogy komponáljon hozzá zenét. Minden lány tanulja meg a kolhozokból! Sétáljanak az utcán, és énekeljék el azoknak az ablaka alatt, akik a napot lopják. Az ilyen dal legalább annyira segíti a munkát, mint egy tucat instruktor! Ügyes költő ez az Olejnyik."

„Kezdeményezés és fegyelem. Önállóság és a fentről kapott utasítások végrehajtása. Hogy lehet ezt összeegyeztetni? Hol a határ, amelyen nem szabad átlépni, különben anarchia lesz belőle? Nem tudom, még nem elég világos. Vajon világos-e azok előtt az elvtársak előtt, akik oly gyakran írják le a vezércikkekben a »kezdeményezés« szót?"

„Ördög vigye, mégsem elegendő, ha a kolhoz elnöke csak becsületes és nem iszákos. Értenie kell még ahhoz is, hogyan kell gazdálkodni ezer hektáron, és hogyan kell az embereket irányítani. A »Hajnal«-ban megválasztották elnöknek Artjuhint. Egyáltalán nem ismerem. Lehet, hogy nagyon becsületes ember, de megvannak-e benne ezek a képességek? Tanítani kellene az elnököket. Hisz nem »áldott meg« mindenkit az isten olyan gazdasági és szervező tehetséggel, mint Opjonkint. Gribov, Szazonov, Plotnyikov vagy Nyecsipurenko se nem agronómus, se nem képzett állattenyésztő. Származásuk szerint parasztok, földművesek, de most már nem elég az apjuktól tanult tudás és az annak idején a saját kis gazdaságukban alkalmazott módszerek. Azelőtt is előfordult, hogy volt egymás mellett két birtok, a földjük egyforma, a legelő is. Az egyik, amelyen tudományosan gazdálkodtak, nagy jövedelmet hozott, a másik pedig tönkrement, a föld kimerült, az állatok elhullottak, és a jövedelem arra sem volt elég, hogy a földesúr legalább egyszer egy jót mulasson rajta Moszkvában. De mégsem lehet valamennyi kolhozelnököt egyszerre tanfolyamra küldeni, hiszen az három év! Az idő pedig nem vár. Menet közben, otthon kell őket tanítani! Ki tanítsa őket? Természetesen mi, a kerület vezetői. Eszerint nekünk magunknak is jól kell értenünk a műtrágya és a szerves trágya keveréséhez, a vetésforgók valamennyi rendszeréhez, a kolhozkönyvvitelhez... a kulturált vezetéshez. Ez a fogalom mindent magában foglal: a lelkiismeretes, hozzáértő, szakszerű vezetést."

„Tanítsuk az újat. Tárjunk fel új perspektívákat. De ne tanítsuk

az embereket arra, amit nélkülünk is nagyon jól tudnak: hogy a felszántott földet be kell vetni, és ha megérett a gabona, le kell aratni. Ma nem lehet a kolhozokat úgy vezetni, ahogy húsz évvel ezelőtt vezették őket: politikai jelentőségű gazdasági »kampányokkal«. Néha úgy viselkedünk a nép előtt, mint egy túl érzékeny és gondos mama, aki sehogy sem tud beletörődni abba, hogy a fia rég felnőtt, kinőtt a bajusza, és itt az ideje, hogy megházasítsák. Még mindig szeretné kiskanállal etetni és kézenfogva sétáltatni."

„Hogyan lehet összeegyeztetni az egyéni felelősséget a demokráciával; a tehetséget, a kimagasló egyéniséget a kollektív munkával?"

„Ha az író az emberi lélek mérnöke, meddig terjed a hatásköre? Joga van-e nagy emberek lelkével is foglalkozni? Ha igen, akkor miért nincs szó a regényekben legalábbis miniszterekről? Tolsztoj regényében Karenyin magasrangú ember volt!"

„Lenin azt mondta a kollektív vezetésről: beszéljék meg a dolgot közösen, de felelni egy ember feleljen érte. Így helyes. Nálunk viszont gyakran fordítva van: egy ember dönt, a felelősséget pedig — kudarc esetén — másokra hárítja."

„Egyes elvtársak azt gondolják, hogy munkahelyük nagy tekintélye (vezető pártszerv stb.) pótolja tudatlanságukat, maradiságukat, vagy azt, hogy restek gondolkodni."

„Véget kell vetni a mezőgazdasági munkában ezeknek a hirtelen nekibuzdulásoknak, amikor egy mellékes dologból sportot csinálunk. Tervszerű, komplex intézkedésekre van szükség, és a megkezdett munkát kitartóan be is kell fejezni. Kitartás kell, de nem konokság, ha valamiben hibázunk."

„A szemkitörlő, hamis jelentések ellen úgy küzdjünk, mint a pestis, a kolera ellen. Mennyi kárt okozott már nekünk a gyáva, talpnyaló, hazug adatszolgáltatás!"

„Lenin ezt mondta a szovjetekről: ... sokkal pontosabban kell elhatárolni egymástól a pártnak (és Központi Bizottságának) és a szovjethatalomnak a funkcióit; növelni kell a szovjetek dolgozóinak és a szovjet szerveknek felelősségét, a párt pedig tartsa meg valamennyi állami hivatal általános irányítását, anélkül, hogy — mint most — túlságosan gyakran, rendszertelenül és sokszor kicsinyesen beavatkoznék a munkájukba."

„A sajtóból ítélve helyenként ismét összevonnak, másutt meg kettéválasztanak kolhozokat. Mi már nem fogunk sem összevonni, sem szétválasztani. Elég volt! Megint újból megbolygassuk a kolhozok határait, még jobban összezavarjuk a vetésforgókat, mikor már amúgy is képtelenül össze vannak zavarva? ... A negyedik kórterem egyik betege azt mondta: »Ez az örökös szétdarabolás és összeragasztás olyan, mintha élő embert vagdosnának. Nem tudunk megnyugodni a kolhozban. Mintha útszéli csárdában vagy pályaudvaron laknánk: örökké vándorlunk, az egyik megy, a másik jön, az emberek a batyuikon ülnek, a vonat fütyül, lárma, kapkodás«. Ebből elég volt. Hadd szokják meg végre az emberek legalább a saját kolhozuk nevét."

„Az öreg Glotov egyszer azt mondta: »Szeretném megérni azt a napot, amikor szemem láttára végigcsinálnak legalább egy teljes vetésforgót a kolhozban.«"

„Azt hiszem, egyes kerületekben csak azért vonnak össze még mindig kolhozokat, mert a párttitkár dolga könnyebb, ha negyven helyett, mondjuk, húsz kolhozelnökkel van dolga. Az egésznek a kerületi vezetők kényelemszeretete az oka."

„A legszükségesebb összevonás (amely teljesen fájdalommentes, és egyáltalán nem bolygatja meg a kolhozokat) a kerületek és a gépállomások összevonása lenne. Ezzel gyakorlatilag nyúlnánk hozzá az igazgatási apparátus racionalizálásához. A nagylétszámú kerületi intézmények legalább több kolhozra terjesztenék ki munkájukat. De itt is bizonyos fejetlenséget érzek. »A bal kéz nem tudja, mit csinál a jobb.« Kezdtek beszélni a kerületek összevonásáról, de helyette kezdték felosztani a területeket. Felosztották Voronyezst, Kurszkot és Rosztovot. Pedig ezek közepes nagyságú területek voltak, nem olyan óriásiak, mint például Krasznojarszk. Egész jól el lehetett vezetni bennük a kerületeket. Ha bajok voltak, ennek nem a terület nagysága volt az oka. Miért kellett új területeket kikanyarítani belőlük? Ezzel csak megkétszerezték a párt- és szovjetapparátust, holott kolhoz ugyanannyi maradt."

„Képtelen vagyok a vicclapjainkat olvasni! Felháborító eseteket írnak le, olyan önkényeskedéseket, amelyek sokszor a bűncselekmény határát súrolják, az ember olvasás közben a dühtől a fogát csikor-

gatja: olyasmiket merészelnek, hogy agyon kellene lőni érte a gazembereket! Aztán megjelenik egy közlemény, hogy: »Cikkünk nyomán kivizsgálták az ügyet, állításai igazaknak bizonyultak, a bűnösöket megrovásban részesítették.« Az ilyen »heppiendes szatíra« lyukas garast sem ér! Sőt, káros. Kiöli az emberekben a szovjet sajtó hatékonyságába vetett hitet, és általában reménytelenné teszi a bürokrácia és egyéb hibáink elleni harcot."

„Lagymatag, erélytelen, ártatlan szavakat használunk, ha a kritika elfojtóiról van szó. Néha beírják a határozatba: »X elvtárs betegesen reagált a kritikára . . .« Ez a »betegség« abból állt, hogy a termelési értekezleten elhangzott tárgyilagos bírálat miatt, mint valami maszek tulaj, kidobott a gyárból egy munkást, sőt telefonon felhívta a másik gyár igazgatóját is: »Ne vedd fel, ha nálad jelentkezik munkára, mert demagóg és fúr!« Szerencsétlen »beteg« ember! Rosszak az idegei, azért nem bírja a kritikát. Küldjük el államköltségen gyógyüdülésre . . ."

„Zsdanov amiatt szidta a filozófusainkat, hogy nem dolgozták ki a bolsevik bírálatnak és önbírálatnak mint a szocialista társadalom mozgató erejének kérdését. Azt hiszem, nem annyira filozófiai kidolgozásra, mint inkább gyakorlati intézkedésekre van szükség. Néhány szenzációs leleplezés a kritika elfojtásáról rangra és érdemekre való tekintet nélkül, esetleg átadni az ügyet a bíróságnak. De legalábbis az olyan vezető, akit a kritika elfojtása miatt leváltanak, soha többé ne tölthessen be vezető munkakört. Azt kell elérnünk, hogy az alulról jövő kritika megbecsülése számítson normálisnak az országban."

„Az egyszemélyi vezetés és demokrácia látszólagos ellentmondása pedig általában igen egyszerűen megoldható. Okos embernek a hatalom nem a hatalom végett kell, hanem azért, hogy széles jogkörét felhasználva jó dolgokat művelhessen."

„Hatalmat adni a demokrácia fejlesztése érdekében. Nem paradoxon? Nem. Az igazi vezető éppen arról gondoskodik, hogy a társadalmi élet elevenen buzogjon, hogy az emberek fejlődjenek, és a tehetségek felszínre kerüljenek és kibontakozzanak. Hatalmát arra fogja felhasználni, hogy a rossz ellen küzdjön, és támogasson minden egészséges, hasznos életjelenséget."

„Dolgusin például nyilván azok közül a felelős vezetők közül való, akik nem élnek vissza hatalmukkal."

„Jól mondta az a fiatal agronómus, aki eljött hozzám Nyecsipurenkóval: »A hazámért, a forradalomért és a szocializmusért én éppolyan mértékben felelős vagyok, mint bármely magas beosztású, tekintélyes elvtárs. Az a különbség, amely köztünk korban és a munkaterület nagyságában van, nem játszik lényeges szerepet.« Meg kellene ismerkedni közelebbről ezzel a fiatalemberrel."

„Kádereink kor szerinti összetétele valójában nagyon fontos kérdés. A kerületi párttitkárok szemem láttára öregszenek. A mi területünkön a kerületi párttitkárok átlagkora valószínűleg negyven és ötven között van, sőt inkább közelebb az ötvenhez. Én harminchét éves vagyok, de ha körülnézek a területi értekezleteken, úgyszólván én vagyok a legfiatalabb. Tíz év múlva a kerületi titkárok átlagos életkora közel lesz a hatvanhoz? Azután a hetvenhez! És a kolhozokban is kevés fiatalt tesznek vezető munkakörbe. A Komszomol többnyire gyerekeknek való dolgokkal foglalkozik: védnökséget vállal a borjak fölött, vagy megszervezi az ócskavas-gyűjtést. Hogy is volt a polgárháborúban, a szovjethatalom kezdetén, a kollektivizálás első éveiben? Gajdar tizenhét éves korában ezredparancsnok volt! Scsorsz huszonnégy éves korában hadosztályparancsnok! Húszhuszonöt éves fiúk vezették a forradalmi bizottságokat, szervezték a kolhozokat. Valami hiba van az ifjúság nevelése és kezelése körül."

„Az Egyesült Államokban az ifjúságot a hollywoodi filmek rontják el, nálunk meg az a baj, hogy a Komszomol-élet unalmas, hivatalos."

„Persze fiatalok is kerülnek vezető pozícióba, de ezen a téren is kialakult egy sablon. Egyik-másik kiöregedett Komszomol-funkcionárius el sem tudja másként képzelni a további életét, csak pártmunkásként. Erre, hogy úgy mondjuk, előjoga van, specializálta magát beszédek tartására, értekezletek és kampányok szervezésére. Vagyis kiemelünk ugyan egy-egy fiatalt, de csak a »kiválasztottak« szűk köréből, akiknek neve már elő van jegyezve a káderlistán. A városi Komszomol-bizottság kiöregedett titkárát például osztályvezetőnek a területi pártbizottságra stb. Aligha lehet az ilyeneket »friss« kádereknek nevezni. Van tapasztalatuk a tömegmunkában? Persze, hogy van. De miféle munka az? Lehet, hogy csak szép kerek

határozatokat tudnak fogalmazni, és fel tudják olvasni az előre leírt beszédüket?"

„A fiatalság még nem minden. A csillogó szem és rózsás arc nem mindig lángoló komszomol-lelket takar. A karrierizmus csírája már korán megjelenhet az emberben. Vannak például ifjú titánok. Ezek a beképzelt ifjak az állam- vagy a pártapparátusban épp annyi kárt okozhatnak, mint az öreg bürokraták."

„Még egyszer a kezdeményezésről. Minden felülről jövő utasítás, kötelező erejű gazdasági javaslat az alulról jövő helyi kezdeményezés bizonyos fokú korlátozását jelenti. De ki garantálhatja, hogy a *mi* kezdeményezésünk a legjobb, tehát azt nem szabad »elnyomni«? Hátha valóban kölcsönözhetünk egy kis észt a szomszédainktól? Hiszen a felülről jövő, ésszerű javaslat nyilván szintén valakinek a kezdeményezésén alapul, lehet, hogy számos alulról jött jó javaslat összegezése, vagy valamely kolhozban vagy vidéken alkalmazott hasznos újítás »körlevéllel« való elterjesztése. A nagyobb perspektívájú kezdeményezés állami támogatással leküzdi a kevésbé perspektívikusat. Ez természetes folyamat. És valóban így is van, azzal az egy feltétellel, hogy a javaslat igazán jó, valóban egy már megérett életszükségletet fejez ki és reális alapokon nyugszik, vagyis megvalósítható".

„Nyecsipurenko elmondta, hogy abban a kerületben, ahol a háború előtt dolgozott, volt egy »bűnbak«-funkcionárius, akit kizárólag azért tartottak, hogy legyen kit bírálni. Volt már vagy öt megrovása, legalább tízszer áthelyezték, mégis meghagyták felelős munkakörben. A pártkonferenciákon mindig egész sortüzet zúdítottak erre a bűnbakra. Ha ő nem lett volna, valaki mást kellett volna bírálni."

„Jó ez a dán közmondás — Andersen Nexő idézi: »Nagyobbat lép, mint amekkorát a nadrágja enged.«"

„Ha a kezdeményezésről csak beszélnek, nyilatkozatokat tesznek, de nem támasztják alá tettekkel, akkor ebből is csak fecsegés lesz."

„Vajon minden vezető olyan-e, mint Dolgusin, szabad-e mindnek olyan széles jogkört adni? Nem, nem mindnek. Mit tegyünk akkor, ha egy vezető a nép kárára használja fel hatalmát? Ezért kellenek aktív és erős alapszervezetek! És minél több legyen bennük az egy-

szerű termelő munkás. A munkásnak nincs veszteni valója, ahogy eddig »igazgatta« a kalapácsot vagy a gépet, úgy fogja ezután is igazgatni, ha nem ott, hát egy másik üzemben. Persze a munkásnak is okozhatnak kellemetlenséget azért, mert bírálni merészelt, de akinek kevesebb a kiváltsága, mégiscsak kevésbé félti a bőrét. Bátor, egészséges kritika és idejében jövő »jelzés«, ha a vezetővel valami baj van. Valamilyen határozott állami intézkedésre volna szükség, hogy a bírálatra valóban senki se fizessen rá."

„Egészséges alapszervezet, népi ellenőrzés — ezek a legjobb ellenszerei az önkénynek, a törvénytelenségnek és a »kommunista« gőgnek."

„Meg kellene találni azt a szervezeti formát, amelyben a tehetségtelen vezető sem tudna sokat ártani. Hogy az ostobaságait legalább ne a dolgozó emberek zsebe szenvedje meg."

„Azt hiszem, meg kellene keresni a gabonabeszolgáltatásnak azt a formáját, amely biztosítaná a kolhozparasztoknak, hogy a munkaegységeikre tisztességes pénzt kapnak, függetlenül a kolhozelnök, a gépállomás-igazgató és a kerületi párttitkár szellemi képességeitől. A kolhozparasztnak előre kellene tudnia, mennyi jut az össztermésből a gazdaság belső szükségleteinek fedezésére, ha nem is métermázsában, de legalább a tényleges termés százalékában. Olyasvalamire volna szükség, mint a harmincas évek »vastörvénye« volt: — egy dekával se több, se kevesebb a megállapítottnál. Persze, most már másképpen számítva, hiszen azóta a gépesítés sokat fejlődött, és a tényleges termés a gépállomástól függ. Miért ragaszkodunk még mindig a régi rendszerhez, amely különben is csupa toldás-foldás, mint az a bizonyos köpeny, és mi tagadás, alapjában véve nem sokban különbözik a természetbeni adótól, különösen, ha figyelembe vesszük a pótfelvásárlásokat stb. A múlt évben négyszer kaptunk tervet. Mi sem károsabb a mezőgazdaságra, mint a kolhozparasztok örökös »macerálása« a beszolgáltatással. Nem nagy örömet okoz, ha ősszel az ember azt olvassa az újságban, hogy »folytatódik a terven felüli gabonabeszolgáltatás«. Vagyis falun megint összevisszaság van, megint nem tudni, hogy áll a legfontosabb falusi kérdés: a gabonakérdés. A felvásárlással mindent el lehet kenni, azonos helyzetbe lehet hozni az élenjáró kolhozt a hátul kullogókkal, mert végül itt is,

ött is ugyanannyi gabona jut a munkaegységre. Ezzel aláássuk az anyagi érdekeltséget. A kolhozparasztot továbbra sem ösztönzi semmi nagyobb gabonatermés elérésére. Akár jól, akár rosszul dolgozik, mindenképpen csak azt a másfél-két kilót kapja a munkaegységre, amit már a gyengébb kolhozokban is megadnak. Persze a felvásárolt gabonáért több pénzt kap a kolhoz, mint a beszolgáltatottért, de mégsem annyival többet, hogy a kolhozparasztnak ne lenne jobb, ha a munkaegységért inkább természetben kapna többet. Egyelőre a legtöbb gabonatermelő kolhozban többre becsülik a gabonát, mint a pénzt.

Magától értetődik, hogy az ország egyik-másik vidékét sújtó váratlan elemi csapások arra kényszerítenek, hogy a szerencsésebb területeken pótfelvásárlást végezzenek, ebből fakad a tervek ismételt módosítása. Mégis azt hiszem, meg lehet találni egy olyan formát, hogy ha egyes vidékek rossz termés miatt nem teljesítik a tervet, azt automatikusan ellensúlyozhassuk más vidékek túlteljesítésével, anélkül, hogy eltérnénk a törvényes előírástól és rosszul járnának a jól termő területek."

„A mezőgazdasági munkákat 75—80%-ban gépesítettük, vagyis a munka nagyját a gépállomás végzi el. Ennek a munkának a határidejétől és minőségétől függ lényegében a termés mennyisége. Igaz, ha a kolhoz a maga 20—25%-át nem jól végzi, nem trágyázza a földet, nem ápolja kellőképpen a növényeket stb., akkor hiába minden, nem lehet jó a termés. Dehát a gépállomás nem gépkölcsönző. A még nem gépesített munkák elvégzéséért is a gépállomás vezetője a felelős, és ha nem is a gépállomás végzi ezeket a munkákat, akkor is oda kell hatnia, hogy a kolhozok idejében és jól elvégezzék őket. No már most, mivel a tényleges termés voltaképpen a gépállomástól függ, nem kellene-e az államnak vállalnia azt a »kockázatot«, hogy az ősszel betakarított termést vegye a százalékos jövedelem alapjául. Például így: a beszolgáltatást, a gépállomásnak fizetendő természetbeni járandóságot és a felvásárlást egyesíteni kellene, mondván, hogy ennyit kell fizetni összesen az államnak a gépállomás által végzett munkákért. Például 80%-os gépesítés esetén a betakarított termés fele az államé (ha a gépesítés nagyobb fokú, akkor több, ha kisebb, akkor kevesebb). Ha például egy kolhozban hektáronként tizenkét

mázsát értek el, akkor az állam is kapjon hat mázsát, meg a kolhoz is hatot, ha pedig huszonöt mázsa a hektáronkénti átlag, akkor az egyik is, a másik is tizenkét és fél mázsát kapjon és így tovább. Így az állam és a kolhoz érdeke szorosan összefügg, és a kolhozparasztnak az lenne a közvetlen érdeke, hogy minél több gabonát adjon az államnak, mert minél többet szolgáltat be, annál több marad a kolhoznak is. Így mindkét félnek érdeke lenne a termés növelése! A kolhozparasztnak nem fájna, ha többet kellene beszolgáltatni, hiszen a számítás alapja a ténylegesen betakarított termés.

Ma például a gépállomás természetbeni fizetésével az a helyzet, hogy meghatározott mennyiség fizetendő, függetlenül a terméstől. Egy hektár felszántásáért ennyi és ennyi kiló gabonát kell fizetni. Pedig előfordulhat, hogy jól szántanak, de a következő munkákat olyan rosszul vagy olyan késéssel végzik, hogy a termés végül is tönkremegy. Nem kell messzire menni példáért: ha csak az aratást szervezik meg rosszul, azzal is tönkretehetik a termést. Jelenleg mi a helyzet? Az egyik gépállomás földjein harminc mázsa a termés, a másikén csak tíz, a kolhozok pedig a szántásért és a többi munkákért egyformán fizetnek. Éspedig azért, mert a fizetés nem függ a mezőgazdasági ciklus végső eredményétől: a terméstől."

„Az állami beszolgáltatásnak azzal a rendszerével szemben, hogy a termés százalékában történjék, csak egy ellenvetés lehet: az, hogy ez zsákbamacska, mert így az állam nem készíthet tervet arra, hogy mennyi lesz a termés, azaz mennyi gabonát fognak beszolgáltatni, tehát kockáztatnia kell — vagy nyer és több gabonája lesz, mint rendesen, vagy pedig veszít. Azt hiszem, helytelen lenne ezt a kockázatot zsákbamacskának nevezni. Ha a múlt évi termést vesszük alapul, és annak mondjuk a negyven vagy ötven százalékából indulunk ki, az lesz az ez évi beszolgáltatás irányterve. Ennél kevesebb gabonát nem fognak beszolgáltatni, de lehetséges, hogy többet. Ebben nincs semmiféle »kockázat«. Egész bizonyosan nyerni fogunk. A nyereség: a kolhozparasztoknak a jövőbe vetett bizalma. Az emberek határozottan tudni fogják, hogy a termés meghatározott százaléka a kezükben marad a gazdaság szükségleteinek fedezésére és szétosztására. Ez a biztosíték növelni fogja a kolhozparasztok munkakedvét, sokkal jobban fognak dolgozni. A jó munka biztosítja a jó termést.

A jó termésből pedig az állam százalékos alapon több gabonát fog kapni."

„Az ötven százalék természetesen csak afféle hozzávetőleges számítás. Lehetséges, hogy negyven és hatvan, vagy harminc és hetven lesz a megosztás arányszáma. A fontos az elv: a termés meghatározott százaléka, éspedig a betakarított termés után számítva. A részleteket természetesen jól ki kellene dolgozni. De ez már a közgazdászok dolga."

„Végül is meg kell valósítanunk falun azt a lenini elvet, hogy a kommunizmus építésének nem közvetlenül a lelkesedésre kell támaszkodnia, hanem a forradalmi lelkesedést össze kell kapcsolni az összes dolgozók anyagi érdekeltségével. Lenin, amikor felismerte, hogy a természetbeni beszolgáltatás milyen kárt okoz, ezt bátran és becsületesen beismerte. Nekünk is bátran és határozottan törölni kell a beadási rendeletből mindazt, ami csak egy kicsit is hasonlít a természetbeni beszolgáltatásra."

„Szorokin tanító:

— Napjainkban az ifjúság vonalán ismét egy érdekes konfliktus támadt. Ez a konfliktus nem rendszerünk valamelyik fogyatékosságából, hanem éppen előnyeiből fakad. Egyesek a forradalom győzelme után így ábrándoztak: eleget kínlódtunk már a bányákban, a kazánházakban és az eke mellett, a gyermekeinknek majd nem kell így kínlódniuk. Ha a bőrünkből bújunk is ki, de kiverekedjük, hogy a gyermekeink tanulhassanak! Mérnök, professzor, művész, igazgató lesz belőlük, kényelmes, tiszta munkájuk lesz, másképp fognak élni, mint mi... Részben így is történt. Néha magunk is szitkozódunk: De elszaporodtak a hivatalnokok a különböző szükséges és felesleges hivatalokban! De kik ezek a hivatalnokok? Munkások és kolhozparasztok gyermekei, akiket mi taníttattunk ki. Elég szomorú, de éveken át szinte beoltottuk a gyerekekbe — a szülők és egyes botcsinálta pedagógusok révén — azt a felfogást, hogy a képzettség arra való, hogy »tiszta munkához« jussanak. »Tanulj, te csibész Vaszka, mert ha rossz lesz a bizonyítványod, semmiféle főiskolára nem vesznek fel! Csak nem akarsz kolhozparaszt maradni? Az ökröket hajtani?!« Valóságos hőstettnek számított, ha egy legény jól tanult és sikeresen letette a felvételit a főiskolán. A Komszomol dicsérte és

példaképül állította a többi elé. Arra pedig, aki az érettségi után otthon maradt, szinte megvetéssel néztek. »A szamár! Hány évig tanult hiába! Érettségizett traktoros!« Ez a régi muzsik felfogása: ha már az ember iskolába jár, koptatja a cipőjét, elpocsékolja a pénzét irkákra, legalább kárpótlásul kapjon egy jól fizetett állást. A legény tanult, hát legyen belőle irkász. De miért szégyen az, ha valaki érettségizett és aztán traktoros lett? Évről évre bonyolultabb gépeket gyártunk. Nézzék meg például a cukorrépa-kombájnt vagy a kukorica-kombájnt — valóságos kerekeken járó gyár! Egy ilyen gép kezeléséhez majdnem mérnökre van szükség. Nagyon jó lenne, ha valamennyi traktorosunk és kombájnkezelőnk érettségizett lenne. Most nehéz bejutni a főiskolára, nem azért, mert kevés a főiskola, hanem azért, mert nagyon sok a jelentkező. Több, mint amennyi mérnökre, könyvelőre, ügyvédre és építészre szükségünk van. De hogy lesz majd a kommunizmusban? Hiszen egyszerű munkások a kommunizmusban is lesznek, nem igaz? A tanulásra pedig még több lehetőségünk lesz. Dehát azért van szüksége az embernek képzettségre, hogy tiszta munkát kapjon? Szerintem arról van szó, hogy a művelt ember élete tartalmasabb. Tágul a látóköre, többet ért meg a világból, érdekli az irodalom, a művészet, a filozófia. Van mondanivalója a barátai, a felesége számára, akivel talán egy iskolában tanult. A képzettségre magának az embernek, az emberi léleknek van szüksége, hogy teljes értékű életet élhessen, s ne úgy, mint a vakond, sötétben a föld alatt!"

Martinov néhány nappal később vörös ceruzával aláhúzva a következő megjegyzést fűzte az előbbihez:

„Az ifjúság problémája nagyon nagy kérdés! Ezen múlik államunk jövője. Csak aljas, önző ember gondolkodhat úgy, hogy »utánam az özönvíz«, és nem törődik az ifjúsággal. Én sem foglalkoztam a Komszomollal, »nem volt időm rá«. Csupán csúfoltam komszomolistáimat, mert már-már nagyobb bürokráciát építettek ki maguk körül, mint a felnőttek. Csúfolódással nem sokra megy az ember. Tenni kell valamit, hogy kikecmeregjenek ebből a dermesztő hivatali légkörből, ebből a formális munkából, amely mindent kiszárít, mint a forró, sivatagi szél."

*

A „Szovjethatalom"-ban, ahol már tizenkét éve Opjonkin az elnök, nem létezik semmiféle „ifjúsági probléma". Amikor Dolgusin megkezdte a munkáját, megismerkedett a nagyezsgyinkai gépállomás körzetéhez tartozó kolhozok életének minden részletével. Megtudakolta, hány lakodalmat ültek abban az évben, hány gyerek született a faluban, visszatérnek-e falujukba a leszerelt katonák, mi lesz az érettségizett fiatalokkal. Meglátogatta a kolhozparasztokat; nem válogatta meg, kihez megy, bement az első útjába eső házba, és elbeszélgetett egy kicsit a gazdával vagy a gazdasszonnyal. Megkérdezte, kit ábrázolnak a falra akasztott fényképek, hogy éltek a háború előtt, mi történt náluk a németek alatt, hogy jönnek ki a jövedelmükből, ki hiányzik a családból, ki van otthon a gyerekek közül . . . Mintha véletlenül tért volna be, hogy egy pohár vizet kérjen, vagy megkérdezze, melyik házban van a kolhoz vezetősége, de úgy távozott, mint a ház barátja, akihez éppúgy el is látogathatnak, ha történetesen Nagyezsgyinkában lesz dolguk. Néha egy-egy család életéből, ügyeiből megismerte a kolhoz összes problémáit.

Amikor első ízben látogatta meg a „Szovjethatalmat", a falu nem tetszett neki. Tipikus régi orosz falu, szorosan egymás mellé épített házak, görbe utcák, a falu közepén mély árok, a házak szalmával fedve, és kevés a fa. De a házak közt villanydrót, és minden házban majdnem éjfélig égtek a lámpák. Dolgusint, a városi embert egyikmásik faluban mindenekelőtt a sötétség nyomasztotta, amely már este hét órakor a falura borult és reggelig tartott. Mindjárt látni, hogy az emberek fő szórakozása télen az alvás.

Dolgusin egész nap tanulmányozta a kolhoz gazdaságát: a tenyészállatokat az istállókban, a takarmányelőkészítőt, a hizlaldát, a silótornyot, a villanytelepet, a malmot, a garázst, a magtárakat és a melegágyakat. Másnap aztán azt mondta Opjonkinnak: „Mindent láttam, Gyemjan Vasziljevics. Szép gazdasága van, a kolhoz gazdag. De most nézzük meg azt, mire való ez a gazdagság? Lássuk, hogy élnek az emberek." S kettesben elindultak a faluban, meglátogatni néhány kolhozparasztot.

Mindenekelőtt ez tűnt fel: az emberek ragaszkodnak szülőfalujukhoz és kolhozukhoz. A háborúba vonult férfiak nem mind maradtak életben, de aki megmaradt, az visszatért a kolhozba. A brigádveze-

tők közül kettő főhadnagy volt a háború alatt, a lótenyésztést egy nyugalmazott őrnagy vezette, aki nagyon szerette a lovakat, a konyhakertészet vezetője tengerész volt, aki részt vett Szevasztopol védelmében; az építők brigádját egy volt utász-százados vezette, a kolhoz garázsának vezetője a háborúban páncélos hadnagy volt, a főkönyvelő egy rokkant hadtáp-őrnagy. Mind megőrizték egyenruhájukat a rangjelzéssel együtt, és ünnepi alkalmakkor fel is vették. A klubban Dolgusin látott egy csoportképet, amelyet a győzelem napján vettek fel: Opjonkint ábrázolta a brigádvezetőivel, vezetőségi tagokkal és a gazdaságok vezetőivel. A csoport inkább hasonlított egy ezred tisztikarára, mint egy kolhoz aktívájára; az emberek mellén egy—két sorban csillogtak a különböző kitüntetések, csak Opjonkin volt civilben, de az ő mellén ott volt a partizánok emlékérme. A kolhozparasztok nem tudtak egyetlen olyan volt frontharcos kolhozparasztról sem, aki megrekedt volna valami könnyű munkán, például mint büfévezető vagy szövetkezeti igazgató, és nem tért volna vissza a hadseregből a kolhozba.

Talán a kolhozparaszt-katona ősi szeretete a föld iránt volt ennek az oka, aki nem tud elszakadni a falutól, amelyben született és felnőtt, aki nem akarja felcserélni a falusi élet szabadságát a város zsúfoltságával és nyüzsgésével? Aligha csak ez. Sok még a fronton megtudta a hazulról kapott levelekből, hogy a kolhoz új elnöke becsületes, igazságos ember, jó gazda, hogy a kolhoz a németek kiűzése után azonnal fejlődésnek indult, és a munkaegységre máris többet adnak, mint bármely büfében. Afféle „bűvös kör" jött létre, de egészen másfajta, mint némely más kolhozban: a leszerelt katonák mind visszatértek a kolhozba, mert itt jól élhettek, az élet pedig még jobb lett, mert több lett a férfi és erős, munkaképes kollektíva alakult ki.

Ebben a kolhozban is, mint sok másikban, nagy számmal voltak hadiözvegyek, elárvult családok. De múlt az idő, és azok a gyerekek, akik a háború kezdetén hat-hét évesek voltak, felnőtt emberré serdültek. A fiatalok közt már nem volt oly szembetűnő a férfihiány. A lakodalmak száma közeledett a „háború előtti színvonalhoz". A községi szovjet anyakönyvében egyre szaporodtak a fiatal házasok és újszülöttek nevei. A születések száma lényegesen felülmúlta a halálozásokét. „Ha fokozzuk ezt a munkát — jelentette ki

nagy komolyan a VB titkára — egy idős, szemüveges, szigorú bácsi —, akkor a természetes szaporodás százaléka tekintetében utolérhetjük Kínát."

A „Szovjethatalom"-ban Dolgusin sok olyan fiatalt talált, aki nyolc, kilenc, sőt tíz osztályt végzett, és a kolhozban maradt dolgozni. A kolhoznak voltak saját szakemberei — villanyszerelő, erdész, állatorvos-segéd —, akik technikumot végeztek. A rendelő orvosa ugyancsak idevaló volt, egykori kolhozparaszt-asszony, még egész fiatal. A középiskola tanárai között is voltak idevalósiak.

Dolgusin már hallott arról, és maga is megfigyelhette, hogy néha még a gazdag kolhozokból is városba költözik a fiatalság. Mi ennek az oka? Az, hogy „nemcsak kenyérrel él az ember"? Kevés a kultúra falun? Nincs olyan lehetőség az egyéni fejlődésre, mint városban?

A „Szovjethatalom" kolhoz sem dicsekedhetett még túlságosan nagy kultúrával, nem volt a faluban aszfaltozott járda és trolibusz, de azt a néhány egyszerű, nem nagy dolgot, ami ahhoz kell, hogy az ifjúság és a kolhoz népe ne unatkozzék, meg is valósították. Nem sajnálták a pénzt a kultúrcsoporttól, a könyvtártól, a művelődési otthontól, és a kolhozparasztok képzésére is sokat fordítottak. Két rendes, lelkes ember, a fiatal könyvtárosnő és a posta vezetője, egy zenekedvelő öreg — a hadseregben karnagy volt — megszerettették az emberekkel a saját kedvtelésüket. Nem volt a kolhozban olyan ház, amelyben ne olvastak volna, és sok muzsikus és énekes is akadt, a gyermekektől kezdve egész az öregekig minden korosztályban. Két zenekaruk volt: egy pengetős és egy fúvós. A trombitákat, kürtöket és klarinétokat a fúvós zenekar számára a kolhoz vásárolta, de a balalajkákat, mandolinokat és gitárokat maguk a zenészek vették meg. A „Szovjethatalom" énekkara minden évben részt vett a területi kultúrversenyen. Volt egy színjátszó körük is, ötven taggal, sok színdarabot betanultak, köztük „Az idegen gyermek"-et és az „Optimista tragédiá"-t.

Opjonkin a következőket mondta el Dolgusinnak:

— Egyszer egy kiküldött „jóakaratúan figyelmeztetett" bennünket, hogy felélesztjük a kolhozban a magántulajdonra való törekvést — azért, mert különösen sokat segítjük a fiatal családokat. Voltak olyan magukra maradt fiatal legények, a háborúban elpusztult csalá-

dok fiai, akik amikor megnősültek, nem szívesen éltek a lány szüleinél. Úgy érezték, mintha albérletben laknának ott, vagy kegyelemkenyéren. Ezeknek segítettünk saját házat építeni. Hadd éljenek önállóan. Kaptak telket, épületfát, és néhány vasárnap közös rohammunkával is hozzájárultunk az építkezéshez. Hadd éljenek boldogan, verjenek gyökeret, szaporodjanak, alapítsanak a faluban új családokat. Ennek a kiküldöttnek is azt feleltem akkor, hogy a magántulajdonnak attól a fajtájától, hogy az asszony kimeszeli a házát, férje pedig sövénnyel körülkeríti az udvart, nincs okunk félni. Inkább azokban a falvakban van mitől félni, ahol az udvarnak nincs kerítése, és az emberek ölbetett kézzel nézik, hogy a tetőn becsurog az eső.

Opjonkin valóban tehetséges gazda volt. Nem mulasztotta el az alkalmat, ha jó kereskedelmi ügyleteket lehetett lebonyolítani a kolhozpiacon, és szívesen kihasználta a kedvező „piaci konjunktúrát", de gazdasági terveit sohasem építette ilyen véletlen dolgokra.

— Az első esztendőben, miután elnökké választottak, még söprűvel is kereskedtünk. Két hektár cirkot vetettünk, az öregek télen söprűt kötöttek, és aztán eladtuk a kész árut a fogyasztási szövetkezetnek egy tételben tizenötezer rubelért. A gazdaságban mindent fel lehet használni. A kenderen is lehet keresni egy milliót, amíg ilyen jól fizetik, hogy ösztönözzék a termesztését, a mákkal, hagymával, dohánnyal is jól járunk. De mindent erre feltenni — isten őrizz! És ha holnap minden kolhoz követné a példámat és rámenne a mákra? A városban sem igen örülnének annak, ha a piacon mákon kívül semmit sem kaphatnának, és én sem kapnék egy fityinget sem az egész árumért. Nem, nem szabad mindent egy kártyára feltenni. Ha sikerül is egy-egy növénnyel egyszer-másszor többet keresni, akkor a hasznot olyan termelési ágakba kell befektetni, amelyben a jövedelem biztos. Éspedig az állattenyésztésbe, sertésekbe és marhákba. A jó állattenyésztés a legbiztosabb jövedelem! A tej, hús, szalonna, sonka, vaj — örök üzlet, ebben mindig lesz kereslet.

A nagyobbszabású építkezésekről a következőképpen fejtette ki véleményét:

— Nagyon fontos eltalálni azt a pillanatot, hogy mikor kezdhet az ember nagyobb építkezésbe a kolhozban. Egyik-másik kolhozban egyáltalán nem teremtettek még rendet, alig van egy-két állat, nin-

csenek állandó állatgondozóik, nincs takarmány, de máris építenek téglafalú, palatetős istállót. Százezreket kiadnak, nyakig eladósodnak — ez az építkezés semmi hasznot sem hoz a gazdaságnak. Az állatok éhesek, piszkosak, az egyetlen örömük, hogy a víz magától folyik az itatóba, de az aszfaltozott járatokban térdig gázolnak az emberek a trágyában, és alig fejnek valamit. Mint ahogy az embernek is sorrendben kell felöltözködnie: először az alsóneműt, aztán a nadrágját, aztán a csizmáját és végül a kabátját felvenni, a gazdaság fejlesztésének is megvan a sorrendje. Ha az ember előbb veszi fel a csizmáját, hogyan fogja aztán belegyűrni a nadrágszárat? Amikor kevés a pénz, nagyon pontosan ki kell számítani, mire szabad elsősorban költeni, hogy a befektetésből haszon legyen, amit aztán meg lehet forgatni. Az embernek szinte fáj a szíve, amikor látja, hogy egyik-másik kolhozelnök, ahogy kézbe kapja a gazdaságot, jobbra-balra szórja a százezreket. Pénz nélkül baj van, anélkül a legnagyobb bölcs sem tud semmit sem csinálni. De a pénzt is különbözőképpen lehet forgatni. Az egyik elnöknek kezdetben csak kétszázezre van, a másiknak egy milliója is, és megtörténhet, hogy az első a kétszázezerből három év alatt három milliót csinál, a másik meg egyszerre az egész pénzt befagyasztja, olyan építkezésbe fekteti, amiből semmi jövedelme sincs, és nem marad egyebe, mint a palatetője meg az automatikus itatója. „Felül juj, alul fuj" — mondják az ilyenre. Ha az állattenyésztés egyelőre gyenge, nem hoz jövedelmet, de valamiféle épület mégiscsak van, az állatok nincsenek a szabad ég alatt, akkor elsősorban takarmányról kell gondoskodni, rendes állatgondozókat beállítani és a meglevő istállókat, ólakat kijavítani, hogy télen ne fázzanak az állatok, és egy ideig még kibírják a szalmatető alatt. De mindenekelőtt azt kell elérni, hogy az állattenyésztés jövedelmező legyen. Ebből a jövedelemből aztán már meg lehet kezdeni az építkezést. És ha már felépítették a mintaistállót, arra kell gondolniuk, hogy a tehenek több tejet adjanak. Különben minek építették? Csak azért, hogy szép legyen? Jobb épületben jobban gondozhatják az állatokat, a jobb gondozás több tej — világos! Nemcsak a siló- és az erőtakarmány növeli a tejhozamot, hanem a palatető is. Úgy kell építkezni, hogy az építkezés költségei néhány év alatt megtérüljenek az állattenyésztés növekvő jövedelméből. A „forgalom" arany szó.

Minden befektetett rubel egy idő múltán három-, sőt ötrubelesként forduljon vissza ... Hajmeresztő dolgok történtek, amikor a kolhozok összes építkezéseit felülről tervezték. A kerület megkapta a tervet, hogy ennyi és ennyi istállót, ennyi és ennyi sertés- és baromfiólat építsen, aztán ezt mechanikusan felosztották a kolhozok között: az „Október" építsen fel két istállót és egy ólat, a „Fényszóró" egy istállót és egy ólat. Honnan tudhatják ott fenn, hogy ezeknek a kolhozoknak most mindenekelőtt éppen ezekbe az istálló-építkezésekbe kell-e fektetniük a vagyonukat? És ki jogosította fel őket arra, hogy ilyen erőszakosan rendelkezzenek a kolhozok vagyonával? A pénz a kolhozé, a kolhoz vezetősége és közgyűlése rendelkezik vele. Ha az elnöknek van feje, akkor engedjék meg, hogy a saját fejével gondolkozzék! Ő jobban látja, jobban tudja, mibe kell fektetni a pénzt, hogy forgalmazzon és ne váljék hosszú évekre holt tőkévé.

Opjonkin azonban nemcsak jó gazda volt, hanem jó pedagógus is, aki igen érdekesen nevelte a kolhoz aktíváját.

A kolhozokban rendszerint a „fejeseket" — a brigádvezetőket, a gazdasági vezetőt, a gazdaságok vezetőit és az elnököt választják be a vezetőségbe. Így tulajdonképpen nem vezetőséget, hanem afféle vezérkart választanak. A brigádvezetők önmagukat ellenőrzik. Ha összeül a vezetőség, nincs jelen senki, aki „kívülről", függetlenül bírálhatná őket, valamennyi brigádvezetőt megköti az a tény, hogy ő maga is a vezérkarhoz tartozik, és az alulról jövő kritikával szemben összetart a többi vezetővel. Opjonkin azt javasolta, hogy térjenek el ettől a hagyománytól. Egyáltalán nem kötelező, hogy minden brigádvezető tagja legyen a vezetőségnek, és semmiféle szabályzat nem mondja ki, hogy a vezetőségnek kizárólag a vezetőkből kell állnia. A tizenöt tagú vezetőségbe három-négy vezető embert választottak be, a többi egyszerű kolhoztag volt a különböző brigádokból: fejőnők, sertésgondozók, kertészek, ácsok, földművelők, gépkezelők. Ez a kolhozvezetőség sokkal szorosabb kapcsolatban volt a kolhoztagok tömegével, mint a hivatásos „vezetők", és jobban ismerte az egyszerű kolhoztagok hangulatát és szükségleteit. A vezetőségi tag a brigádban nem vette át a brigádvezető szerepét, de félrehívhatta őt — hogy ne ártson a tekintélyének —, és figyelmeztethette vagy tanácsot adhatott neki. A vezetőségi üléseken heves viták folytak, a

kolhozparasztok bátran bíráltak, mit sem törődve a hadnagyi és őrnagyi rangokkal.

A soron következő vezetőségválasztó gyűlésen rendszerint új embereket választottak a vezetőségbe — nem azért, mintha a régi vezetőségi tagok rosszul dolgoztak volna, hanem azért, hogy a többiek is megtanulják a gazdaság vezetését. A kolhoz nagy volt: hét földművelő, két gyümölcstermesztő és konyhakerti, két építőbrigád és négy állatgazdaság. Nem jutott minden vezető állásra leszerelt tiszt, de egyébként is egy kolhoz nem lóvészezred, és egyik-másik asszony, akinek fogalma sincs ugyan az utcai harcok taktikájáról, de több százezer liter tejet fejt már ki a rábízott tehenekből, talán jobban elvezeti a tehenészetet, mint aki részt vett a Reichstag ostromában. Ezekből az egyszerű kolhoztagokból, akik már, mondhatni, kijárták a vezetés iskoláját, jelöltek ki egyet-egyet vezető helyre, ha szükséges volt. A kolhoz vezető gárdája így különböző elemekből tevődött össze: leszerelt katonákból, asszonyokból, öregekből és fiatalokból.

Opjonkinnak nagy befolyása volt a kolhoz pártszervezetére is. Ő maga 1927-ben lépett be a pártba, akkor még traktoros volt a troicki kerület első földművelő szövetkezetében. Azóta — immár három évtizede —, egy napra sem szakadt el a kolhozélettől (kivéve a német megszállás idejét). Volt traktorosbrigád-vezető, amikor megszervezték Szemidubovkában a gépállomást, volt földművelőbrigádvezető a szülőfalujának kolhozában, gazdasági vezető egy másik kolhozban, és párttitkár egy harmadikban. Hány kolhozelnököt és hányféle „munkastílust" megismert életében! Hány kolhoz indult a szeme láttára gyors virágzásnak az egyiktől, vagy ment tönkre a másiktól! Volt alkalma megtanulni az emberek vezetésének és a nagy közös gazdaság irányításának nehéz mesterségét, eleget tanulhatott a mások és a saját hibáiból.

1943-ban, nyomban a felszabadulás után a kerületi bizottság javasolta Opjonkint a „Szovjethatalom" kolhozba elnöknek. Kezdetben egyidejűleg ő volt a párttitkár is. Az egykor népes pártszervezetből három párttag maradt, a többi a fronton volt. A három közül az egyiknek a kerületi pártbizottság határozata szerint jelentkeznie kellett volna a partizánosztagba, ő azonban padlásokon megbújva vészelte át a veszélyes időket. Ezt a tagot kizárták, így Opjonkinon

kívül még ketten maradtak, egy hetvenesztendős pásztor és egy fejőnő, aki a Volga vidékéről tért vissza, ahová elhajtotta a németek elől a kolhoz állatait. Később kezdtek visszatérni a frontról a régi kommunisták és akik a fronton léptek a pártba, először a sebesültek, akiket rokkantságuk miatt leszereltek. A pártszervezet titkárává Gyemcsenko tengerészőrmestert választották, aki, amióta a gyomrát megoperálták, egyáltalán nem bírja a szeszes italt. Persze nemcsak ezért a jó tulajdonságáért választották meg, hanem elsősorban azért, mert kitűnően dolgozott a konyhakertészetben mint brigádvezető, és ilyen munkát követelt másoktól is. A kezdettől fogva jó irányba terelt pártmunka megóvta a pártszervezetet a fecsegőktől és a naplopóktól. Valójában élenjáró kolhoztagokkal szaporodott, akik nem akartak elmenekülni a hivatali szoba bűzébe a fárasztó mezei munka elől, hanem továbbra is megmaradtak munkahelyükön, s a párttagsági könyvvel a zsebükben igyekeztek még jobban dolgozni.

Opjonkinnak és Gyemcsenkónak nem esett nehezére a fiatal kommunisták nevelése, nem kellett ehhez különleges nevelési formákat kigondolnia, sem pedig erkölcsi prédikációkat tartani a gyűléseken. A saját életükben és munkájukban sohasem volt ellentmondás a szavak és tettek közt. Nem volt olyan nap, sem télen, sem nyáron, hogy napkelte után ágyban találta volna valaki a kolhoz elnökét vagy a párttitkárt. Az első két esztendőben Opjonkin földkunyhóban lakott, mint sok más kolhozparaszt, akinek házát a németek visszavonulásukkor felgyújtották. Csak azután épített magának házat, hogy úgyszólván minden családnak volt már új háza. Egy kiló mézet, egy köteg szénát sem vett magának el azon felül, ami az elnöki munkaegységre járt. Egy párttag brigádvezető egyszer elfogadott egy félliter vodkát azért, hogy beszállította a kolhoz fogatán egyik asszony beteg lányát a kórházba. Emiatt kizárták a pártból, leváltották brigádvezetői tisztségéből, és a közgyűlésen Opjonkin javaslatára azt is jegyzőkönyvbe vették, hogy soha többé nem kaphat vezető beosztást. Talán azért, mert a határozat ilyen szigorú volt, és mert ez volt az egyetlen hosszú évek óta, valamennyien jól emlékezetükbe vésték.

A „Szovjethatalom" pártszervezetének ma már huszonnyolc tagja van. A kolhoz Komszomol-szervezetében pedig vagy száz fiatal. Dulgusin itt meggyőződhetett róla, hogy egy gazdag és egészséges

kolhozban nem létezik semmiféle külön „ifjúsági kérdés". Az öregek helyére lépő új nemzedék egészséges, munkaszerető, megbecsüli a munkát. Nem menekül a mezőgazdaságból, arra rendezkedik be, hogy állandóan falun éljen. Talált itt érettségizett gépkezelőket és kocsisokat, meg levelezőszakos főiskolai hallgatókat, akik jól kerestek a kolhozban és egyidejűleg tanultak a főiskolán. És amit ritkán hallhatott más helyen, azt itt nemegyszer hallotta még az iskolás gyerekektől is; arra a kérdésre, hogy „mi leszel, ha megnősz?" — így válaszoltak: „kolhozparaszt".

És még valami: nagyon megfontoltan és emberségesen oldották meg a „Szovjethatalom"-ban a munkaképtelenné vált öregek és rokkantak problémáját. Az öregséget, a természet törvénye folytán, sajnos senki sem kerülheti el. Az ifjúság általában nem gondol az öregségre, de az idősebbeknek az ötvenedik esztendő táján — különösen, ha magányosok — akarva-akaratlan eszükbe jut: „Az igaz, hogy most nem élek rosszul a kolhozban, mert még van erőm, sok a munkaegységem, s arra jól fizetnek. De mi lesz akkor, ha megöregszem, és nem tudok majd dolgozni, vagy ha megbetegszem? A munkások nyugdíjat kapnak, de nekem ki ad majd enni, amíg meg nem halok?" Némely kolhozban az öregeknek külön alapból adnak terményeket, ha az állami kötelezettségek teljesítése és a munkaegységek kifizetése után maradt még erre az alapra való. Megesett, hogy az öregek és rokkantak ellátása valósággal könyöradomány jellegű volt. Szegény öregasszony kikunyerált a kolhozelnöktől félliternyi olajat és tíz kiló lisztet — s még szerencséje volt, ha megkapta. De megtörtént, hogy az elnök, amikor kezébe nyomta a kiutalást, hozzátette: „Hanem este menj érte a raktárba, mert ha meglátják a faluban, valamennyien hozzám futnak könyörögni. Vén ördögök, mikor hagytok már békét az embernek?"

Opjonkin véget vetett ezeknek a lealázó szokásoknak, és egészen másként oldotta meg a kérdést. A vezetőség kinevezett egy bizottságot arra, hogy dolgozza ki a kolhoz „nyugdíjtörvényét": milyen kortól nyilváníthatják a férfiakat és az asszonyokat öregség miatt munkaképtelennek, és hány munkaegységet adjanak „nyugdíjként" (a legutolsó néhány évben teljesített munkaegység átlagának bizonyos százalékát fizetik), mennyit adjanak, ha az öregeknek van eltartójuk

stb. A közgyűlés ezt a javaslatot elfogadta az alapszabályzat kiegészítéseként, és ezzel a „nyugdíjtörvény" a kolhozélet törvényévé vált. Az öregeknek és rokkantaknak ezután éppúgy elszámolták a munkaegységeket, mint a dolgozókét, és járandóságukat a munkaegységre szánt alapból kapták. Ez a gondoskodás nemcsak a munkaképteleneknek, hanem a többieknek is megnyugvást és biztonságot jelentett.

Volt Opjonkinnak egy „bogara": nagyon nem szerette az újságírókat. A területi értekezleteken valósággal menekült előlük, nem szívesen adott „interjút", és kolhozában sem fogadta valami vendégszeretően őket, nehogy odaszokjanak.

— Menjenek a fenébe ezek a firkászok! — mondogatta. — Nem ismernek mértéket. Ha ostrom alá vesznek egy kolhozt vagy egy élmunkást, addig dicsérik, addig magasztalják, amíg el nem rontják a szerencsétlent.

Talán a rendszerint hűvös fogadtatás volt az oka, hogy a sajtóban kevesebbet dicsérték a „Szovjethatalmat", mint ahogyan megérdemelte volna, és legjobb dolgozói sem voltak olyan híresek, mint más kolhozok hasonló eredményt elért tagjai. De ez a legkevésbé sem izgatta Opjonkint.

— Addig tudunk nyugodtan dolgozni — mondogatta —, amíg nem beszélnek rólunk szerte az egész Szovjetunióban. Isten őrizz, hogy olyan hírünk legyen, mint Dubkoveckijnak vagy Liszkinnek, mert akkor aztán egymást érik a delegációk — hol amerikaiak, hol hinduk, hol franciák — és ahelyett, hogy dolgoznánk, mutogathatjuk magunkat, mint valami állandó mezőgazdasági kiállítás, én meg kolhozelnökből idegenvezetővé válok, és pálcával magyarázom a grafikonokat. Közben pedig a mezőt ellepi a gaz! . . .

Miután Dolgusin alaposan megismerkedett a „Szovjethatalom"-mal, fontos megbeszélést tartott Opjonkinnal a jövőt illetően.

— Bár maga fél a hírnévtől, Gyemjan Vaszilics, mégis gyorsabban kellene előrehaladnia, mint eddig — jelentette ki Dolgusin. — Van már annyi pénze a kolhoznak is, a parasztoknak is, hogy gyökeresen változtassanak a falusi életen. Maga rosszabbul bánik a kolhozparasztokkal, mint a borjaival meg a malacaival.

— Miért bánnék rosszabbul? — Opjonkin nem értette, mit akar tőle a gépállomás igazgatója.

— Mindjárt megmondom, miért. A borjúistállók, a sertésólak területe, térfogata, a világítás, a szellőztetés megfelel a tudományos normáknak. Épített jártató-udvarokat, hizlaldákat, fürdőket, hogy a fiatal állatok egészségesen, tisztán fejlődjenek és jó húsban legyenek. De vajon a kolhozparasztok házában is biztosítva van-e a világítás és a lakótér tudományosan megállapított emberi normája? Vajon a tudomány szerint egy hét-nyolc tagú családnak egy szobában kell laknia? Ugyanaz a konyha meg a hálószoba, benne mosnak, fürödnek és a gyerekek is ugyanott tanulják a leckét. A kolhoz tehenei automata itatóból isznak, a teheneknek tehát van vízvezetékük. A kolhozparaszt feleségének meg a kútra kell mennie vízért, és az egész faluban csak két kútnak van jó ivóvize. Van, akinek másfél kilométerről kell hazahordania vödörrel a vizet. Ki él maguknál jobban, a tehén vagy a kolhozparasztasszony? A borjak vagy a gyerekek?

— A borjú a kolhoz vagyona — vetette ellene Opjonkin. — Nekem kötelességem róla gondoskodni. Az állattenyésztés haszna a mienk, valamennyi kolhoztagé. Csak mi járunk jól, ha a teheneket és a borjakat jól tartjuk.

— Ez igaz. Jó istálló és gondos ápolás nélkül az állattenyésztés nem hoz nagy jövedelmet. S a jövedelem természetesen a kolhoztagoké, és azt munkaegységek szerint felosztják. De mégiscsak furcsa, hogy az állatok életkörülményei kultúráltabbak, mint a gazdáiké. Így kell ennek örökké lenni? Mégiscsak mi ülünk a lovon, nem a ló rajtunk. A tehenek is értünk vannak, nem mi a tehenekért! Azt hiszem, Gyemjan Vasziljevics, hogy a maguk állatai, hálából az irántuk tanúsított emberi magatartásért, szereztek már annyi pénzt a kolhoznak, hogy az embereknek is lehessenek normális térfogatú tágas szobái. Jó volna, ha megkezdenék az új falu építését. Ez persze nem olyan befektetés, amely azonnal hasznot hoz. Nem kap „egyért három rubelt", de a kolhoztagok élete jobb lesz. Ne feledje, hogy végső fokon a hektárok és mázsák nekünk, az embereknek kellenek. Talán az a munkaegységenként négy kiló búza és tizenöt rubel az emberi szükségletek határa? Ez a mi életünk ideálja? Rakjuk meg

a padlást gabonával, és szakadjon az emberek fejére a korhadt szemöldökfa? ...

Opjonkint nem kellett különösebben rábeszélni. Nem azok közé a parasztok közé tartozott, akik arról álmodoznak, hogy „ha én király volnék, a szalonnát szalonnával enném". Maga is régóta gondolt a falu újjáépítésére, csak azt nem tudta, hogyan kezdjen hozzá, hiszen ez óriási dolog. Kezdetnek a közösből egy milliót fordíthatnak talán rá, de úgyszólván minden családnak van házépítésre félrerakott pénze, tíz- meg húszezer rubelek. Csak építőanyag, szállítóeszköz és munkáskéz kellett.

Télen Opjonkin növelte a fakitermelést és hazaszállíttatta a fát. A kolhoz kapott ugyanis a Kirov-területi erdőkben egy parcellát fakitermelés céljából. Az építkezést megtárgyalták a közgyűlésen. A kolhoztagok valamennyien helyeselték, és készek voltak azonnal hozzákezdeni. Úgy döntöttek, hogy először tégla- és cserépgyárat építenek, és még a nyár folyamán üzembe helyezik. A területi végrehajtó bizottság megígérte, hogy segíteni fog a gépek beszerzésében. Megkezdődött az új lakóházak, a hétszáz személyes klub, a park, az egész éven át működő óvoda és csecsemőotthon, a rádióadó, az új garázs (tíz kocsi számára), a víztorony és a fürdő tervezése. Ezenfelül Opjonkin nem sajnált százezer rubelt egy új „univerzális" lakatos, esztergályos, asztalos és kovács-berendezéssel felszerelt műhelyre, amelyet átadott a községi középiskolának —, hadd tanuljon az ifjúság az elméleti tárgyak mellett mesterséget is, amire napjainkban minden embernek szüksége van, dolgozzék a mezőgazdaság bármely ágában.

Opjonkinnak ez az ötlete Dolgusinban azt a gondolatot ébresztette, hogy a gépállomás tapasztalt szakembereivel és a legmodernebb mezőgazdasági gépeivel jelentős segítséget nyújthatna az iskoláknak a politechnikai oktatásban. A gépállomás körzetében még két középiskola volt. Dolgusin tárgyalt az iskolák igazgatóival, és megállapodott, hogy a nyári szünidőben a diákok a gépállomáson és a traktorosbrigádokban végezhetnek majd gyakorlati munkát. Zolotuhin és Nyecsipurenko — az ő falujuk területén volt a két iskola — tudomást szerezve Dolgusin tervéről, elhatározták, hogy ők is utánanéznek, építhetnek-e ilyen tanműhely-félét az iskolájuknak.

Miközben Martinov a kórházban az „ifjúság kérdéséről" elmélkedett, a kerületben már megtették az első gyakorlati lépéseket ennek a tulajdonképpen nem is olyan nagyon bonyolult kérdésnek a helyes megoldására.

9

Hogyan történt, hogy Medvegyev, ez a fiatal és tapasztalatlan pártvezető az átvehető módszerek közül mindjárt éppen a legrosszabbakat vette át más, tapasztalt, de egyáltalán nem példamutató vezetőktől? Dolgozni még nem tudott. Némi egyszerűsítéssel feltételezhetjük, hogy egyaránt nem tudott még sem rosszul, sem jól dolgozni, mert ezt is, azt is meg kellett még tanulnia. De miért tanult meg rosszul hamarabb, mint jól?

Amikor az ember a bizományi áruházban ruhát vásárol, azt választja ki a másokra készült öltönyök közül, amelyik jó neki. Kétségtelen, hogy Medvegyev élete során jó és rossz vezetőkkel egyaránt találkozott. Látott olyanokat is, akikben az erények és fogyatékosságok úgy fonódtak össze, mint a gyomos földön a búza az apró szulákkal. Van ilyen bonyolult jellem. Tehetséges szervező, aki eleveneket és holtakat csatasorba tud állítani, lelket önteni beléjük valamilyen nagy cél érdekében, de ugyanakkor önkényes, goromba és becsvágyó. Ő maga bátor és határozott, de nem tűr maga körül más bátor és önálló embert. Kitűnő szónok, a nép szereti, van benne virtus (ha gyűléseken beszél), de az irodája falai között nem tűri a kritikát és a kezdeményezést. Tiszta szívből gyűlöli az erőszakoskodást — kivéve a sajátját. Nem hízelgő, de nem ellenzi, ha alárendeltje az ő talpát nyalja. Medvegyev jó néhány ilyen bonyolult embert ismert; nyilván azokat a tulajdonságokat választotta ki követendő példaként, amelyekre volt némi hajlama, és amelyeket a legkönnyebben elsajátíthatott. Ily módon a példakép fogyatékosságai felső fokon jelentkezik, erényei viszont teljesen hiányoztak belőle. Hiányoztak, mert még részbeni elsajátításukhoz is kellett volna némi tehetség.

Így történt, hogy Medvegyev, miután a kerületi pártszervezet élére

került, átvette a rossz, sőt még a jónak tartott kerületi párttitkároktól is — a többé-kevésbé elterjedt gyarlóságaikat, köztük a legsúlyosabb következményekkel járót: a közömbösséget az emberekkel szemben. Az ő szemében a kolhozelnökök és a gépállomás-igazgatók nem munkatársak voltak, hanem csupán fogantyúk, amelyeket meg kell húzni és így lehet végrehajtani a falvakban a felülről kapott utasításokat. Az egyszerű kolhozparasztokról ne is szóljunk! Őket csak akkor vette észre, ha az volt a véleménye, hogy egyik-másik határozat nem teljesítése — az ő vétkük.

A tavaszi szántás idején Medvegyev szigorúságának úgy elterjedt a híre, hogy a kolhozokban az asszonyok így ijesztgették a gyerekeiket:

— Várj csak! Majd ha megint eljön a zöld Pobedán az az aranykeretes szemüvegű bácsi, aki úgy kiabált velünk a mezőn, elmondom neki, milyen haszontalan kölyök vagy!

A flegmatikus Glotovot, a szemidubovkai gépállomás igazgatóját Medvegyev eleinte ártatlan embernek tartotta. Miután néhányszor összetűzött Dolgusinnal (aki egyáltalán nem hagyta magát, és ha a titkárnak nem volt igaza, rögtön visszavágott), Medvegyev inkább Glotovra „ment rá", többnyire az ő gépállomásához tartozó kolhozokat látogatta. Az öreg látszólag tudomásul vette Medvegyev utasításait, nyíltan nem vitatkozott vele, és ha azt parancsolta, hogy menjenek rá boronával a sáros szántásra, nyomban kiadta a brigádvezetőnek az utasítást, hogy hozzák rendbe a gépeket, gyújtsák be a motort —, de amint a kerületi pártbizottság Pobedája eltűnt a domb mögött, leállíttatta a traktorokat, és a maga feje szerint rendelkezett. Az értelmes traktorosok ezt „a békés engedetlenség taktikájának" nevezték. Előfordult rosszabb eset is. Ha Medvegyev nagyon követelte, hogy — noha a talaj még hideg volt — vessék már el a kölest vagy a kukoricát, mert különben szigorú büntetést kapnak, Glotov utasítást adott a brigádvezetőknek, hogy forduljanak egyet a vetőgéppel, aztán hagyják abba. Aztán közölte a kerületi központtal, hogy bevetettek 30—40 hektárt (így hozzákezdhettek a kimutatáshoz, ami megnyugtatta Medvegyevet). De Glotov még néhány napig

nem vettetett, kivárta a melegebb időt. Ez már azt jelentette, hogy a bűncselekmény ellen ugyancsak bűncselekménnyel harcol, de legalább nem járt olyan káros következménnyel, mintha a nyári növényeket hideg talajba vetették volna. Ezzel a manőverezéssel a hidegvérű, látszólag nyugodt Glotov mégis jól műveltette meg a földet, és mindent idejében vettetett el.

A kukoricavetés idején Medvegyev meglátogatta a „Haza" kolhozt, amelynek elnöke a pártonkívüli Dorohov volt, azelőtt erdész. A dűlőút mellett fekvő, jól megmunkált földön dróttal ellátott speciális vetőgéppel négyzetesen vetettek. Ott volt a gépállomás igazgatója is. Medvegyev gyakori utazásai során megtanulta szemmértékkel megállapítani a földterület nagyságát. Körülnézett.

— Ez nem az egész kukoricájuk, itt legfeljebb 50 hektár van. Hol vetnek még?

Dorohov az erdősáv felé mutatott.

— Ott, az erdősáv mögött.

— Menjünk oda.

— Kocsival nem lehet — motyogta Glotov.

— Miért?

— A folyón keresztül vezető híd megrongálódott, leszakadna alattunk. A falun keresztül kellene menni, tizenöt—húsz kilométeres kerülővel.

— De hiszen ez friss keréknyom.

Dorohov összenézett Glotovval.

— Lehet, hogy már kijavították a hidat. Mondtam a múltkor a brigádvezetőnek . . .

Elmentek a másik táblához. A híd szemmel láthatóan jó ideje ki volt javítva, mert a pallókon ottmaradt forgács már megfeketedett. Ezen a területen, az árok és az erdősáv között a kukoricát rendes vetőgéppel vetették, sorba, nem négyzetesen.

Medvegyev a fejéhez kapott.

— Mit csinálnak itt? Hol vannak a négyzetek?

— Legyen nyugodt, Vaszilij Ivanovics — felelt Glotov. — Itt jobb négyzetek lesznek, mint a másik földön. Legyen türelemmel az első kultivátorozásig.

— Hogy? Türelemmel?

Dorohov megmagyarázta:

— Ha kibújik a kukorica, traktoros kultivátorral végigmegyünk rajta hosszában és keresztben. A keresztben haladó kultivátor kései kivágják a szükséges szélességet, és ami növény megmarad, az úgy nő, mintha fészkesen vetettük volna.

Medvegyev tetőtől talpig lesújtó pillantással mérte végig Dorohovot.

— Ezt maga találta ki? Maga pártonkívüli, Dorohov elvtárs?

— Igen... Voltam párttag, de harmincnyolcban kizártak. Hiszen ismeri az ügyemet.

— Bíróság elé állíttatjuk, amiért csak úgy felrúgja az agrotechnikát. A kukorica a legértékesebb szemestermény és takarmány!...

— Várjon csak, Vaszilij Ivanovics — szólt közbe Glotov. — Ha valakit bíróság elé akar állítani, akkor elsősorban engem. Ezt nem ő találta ki. Én tanácsoltam, hogy így vessenek. Egész Kubanyban így vetették a háború előtt a kukoricát, és remek négyzeteket kaptak. Jól ismerem én ezt a növényt, három évig dolgoztam vele Kubanyban a szovhozban. Akkor még nem volt négyzetes vetőgép, egyszerű vetőgéppel vetettünk sorba. Azután kultivátorral keresztutat vágtunk és hosszába meg keresztbe kapáltunk. Ugyanilyen négyzetes lett a vetés, csak akkor másként nevezték.

— Ezt a módszert nem tanácsolja semmiféle agrotechnika.

— Az igaz, bár nem tudom, hogy miért nem, mert ha nincs elegendő négyzetes vetőgép, nagyon jól beválik — bizonygatta igazát Glotov. — Kivártuk a legkedvezőbb időt a vetéshez, és most bevetjük két nap alatt az egész földet. Egy hét múlva kihajt. Ha kézzel vetnénk, tíz napig tartana, s kozben a föld kiszáradna. Igaz, hogy így vagy öt kiló vetőmaggal több kell hektáronként, de vetőmag van elég. Munkaerő dolgában azonban rosszabbul állnak. És nincs elegendő négyzetesen vető gép. Igazán nem kár akár tíz kilóval több vetőmagért sem, ha így időben elvethetnek és nem vonják el az embereket más munkától. Nagy munka folyik most náluk, mert közben silógödröket kell ásni és az erdőn fát vágni az építkezéshez.

— Eszerint az első kultivátorozás után négyzetes lesz a vetés?

— Meglesznek a négyzetek, ne féljen — bizonygatta Dorohov. — Amikor elmondta nekem Glotov elvtárs, utánagondoltam, és rá-

jöttem, hogy hát persze hogy meglesznek. Egy pár mázsával több vetőmag nekünk nem számít. De mennyi munka kellene ahhoz, hogy kézzel vessük el! Látogasson meg bennünket, Vaszilij Ivanovics, két hét múlva, és meg fogja látni a négyzeteket.

— Két hét múlva? És mit jelentsek addig? Ismeri a területi bizottság határozatát? Az egész kukoricát négyzetes-fészkes módszerrel kell elvetni! Ma itt még nincsenek négyzetek. Mit írjak a jelentésbe?

— Írja be: ennyi és ennyi hektárt vetettek el leendő négyzetekben.

— Még van kedve tréfálni, Dorohov elvtárs? — kérdezte Medvegyev fenyegető hangsúllyal.

— Eszembe sincs! — Dorohov elkomorodva elfordult, hogy ne kelljen Medvegyev szemébe néznie. — Kukoricát sokat vetünk, és sok bajunk van vele, mert kevés a gépünk. Maga pedig még azt sem tűri, hogy törjük a fejünket azon, hogyan lehetne jobban boldogulni vele. Igazán semmi kedvem a tréfára!

— Úgy?! Úgy látszik, maguknak itt saját minisztertanácsuk van. Kidolgozzák a saját rendeleteiket. No, várjanak csak, drága barátaim! Összehívjuk a kerületi pártbizottság plénumát, és ott majd mindent megbeszélünk. Bocsánat, Dorohov elvtárs. Mindig elfelejtem, hogy maga pártonkívüli. Magát nem hívjuk meg a plénumra. De a gépállomás igazgatója régi párttag, és mégis arra tanítja a pártonkívüli elnököt, hogy csapjon be bennünket. „Rossz a híd!" Az út mellett négyzetesen vetnek, másutt pedig, ahogy eszükbe jut, azt úgysem nézi meg a kerületi titkár. De majd magát is, Dorohov elvtárs, megtanítjuk kesztyűbe dudálni. Vannak olyan szerveink is, amelyek a pártonkívüli elnököket előveszik. Majd olyan embert teszünk a maga helyébe, aki megérti a párt politikáját! ...

Hát ilyenek voltak Medvegyev kolhozlátogatásai. Az önálló gondolkodás legcsekélyebb megnyilvánulásában is a párt- és az állami fegyelem rosszakaratú megsértését látta. Ő maga soha egy hajszálnyira sem mert eltérni a felsőbb utasításoktól, sőt még csak gondolni sem mert arra, hogy létezhet más, az adott körülmények közt kedvezőbb megoldás is. Távozása után a kolhozparasztok sokáig csóválták a fejüket:

— Hogy fogunk ilyen titkárral kijönni? ...

Mire a kerületi bizottság plénuma összeült, Medvegyevnek sikerült felbőszítenie maga ellen valamennyi kolhozelnököt. Valaminek történnie kellett.

Amikor végül — június közepén — a plénum összeült, kezdetben inkább egy bírósági tárgyalásra hasonlított, amelyen a kolhozelnökök nagyobbik fele és a gépállomás-igazgatók voltak a vádlottak. Medvegyev beszámolója jegyzőkönyvszerűen felsorolta mindazokat a hibákat és mulasztásokat, amelyeket ő maga és a pártbizottság munkatársai a tavaszi szántás során és azóta észrevettek. A hibák fajsúlyától függően a bűnösöket „szabotálóknak", „a terv elgáncsolóinak", „hátulkullogóknak", „bomlasztóknak", sőt „a kolhozrendszer kártevőinek" nevezte. Dolgusin az „élősködők" csoportjába került.

Medvegyev beszámolóját a nagyezsgyinkai gépállomással kezdte és azzal is fejezte be. Megjegyzendő, hogy a nagyezsgyinkai körzet kolhozai a tavaszi szántást rendben elvégezték, és a tejhozam növelésében meg a sertéstenyésztésben éppen ezek a kolhozok érték el a legjobb eredményeket. Medvegyev felsorolta Dolgusin valamennyi bűnét, amit feljegyzett magának attól kezdve, hogy először lépte át a gépállomás igazgatói szobájának küszöbét: a javítási költségelőirányzat túllépését, a műhely Diesel-motorjának üzemzavarát, az üzemanyag-raktározás szabályainak megsértését, amiről a tűzoltófelügyelőség jegyzőkönyvet is vett fel, a gépállomás pénzén vásárolt műtrágyát a hozzátartozó kolhozok részére, a „Hajnal" kolhozban a kerületi párttitkárság tudta nélkül rendezett, „puccsszerű" vezetőségválasztást. Különösen élesen támadta Medvegyev Dolgusint azért, mert körzetében, mint azt egy külön bizottság megállapította, volt a legtöbb újraszántás és kultivátorozás a rossz talajmunkák miatt.

— Sokba fog kerülni a maga gabonája az államnak, Dolgusin elvtárs, ha minden parcellát kétszer fog szántani — dörgött Medvegyev az emelvényről. — Maguk ott Nagyezsgyinkában minden keretet túllépnek. Ilyen gazdálkodással teljesen tönkremennek.

Dolgusin még az értekezlet megkezdése előtt megmagyarázta Medvegyevnek, miért kellett olyan sok helyen még egyszer szántani.

— Azt hiszi, hogy a múlt évben Nagyezsgyinkában kevesebb volt a rossz minőségű szántás, mint az idén? Vagy más gépállomásokon kevesebb, mint nálunk? Nem kevesebb. De kialakult az a helytelen

hagyomány: hogy ne teregessük ki a szennyesünket. A kolhoz brigádvezetője átveszi a rossz minőségű szántást, nem készít róla jegyzőkönyvet, mert ha magára haragítja a traktorosokat, azok visszafizetik a kölcsönt: fél napokat állnak, mert állítólag a brigádvezető nem gondoskodott vízről, máskor meg nem volt vetőmag, vagy hiányzott a gépkezelő, akit a kolhozból ígértek. Kölcsönösen elnézik egymás hibáit, „ha te nem bántasz engem, én sem bántlak téged" alapon. A vitát pedig így döntötték el: aki megsértette az agrotechnikát, az fizetett egy félliter vodkát. Mi azonban a nyilvánosság elé vittük az ilyesmit. A kolhoz nem szenvedheti meg a traktorosok lelkiismeretlen munkáját. A mi hibánk, tehát mi felelünk érte. Mi megmondjuk, ki végzett selejtmunkát, és a kolhozokat is arra kérjük, hogy ne sajnálják őket. Az újraszántásra vonatkozó jegyzőkönyveket a főagronómus írja alá. De tévedés volna ebből olyan következtetést levonni, hogy a gépállomás most rosszabbul dolgozik. Nem több a selejtes munka, mint azelőtt, hanem kevesebb. Csak többször leplezzük le a rossz munkát és büntetjük meg, aki csinálta. De hát ez egészen más!

Ez a magyarázat nem elégítette ki Medvegyevet, és a plénumon teljes húsz percig beszélt ezekről az újraszántásokról.

— Bárki nagy termést érhet el, ha minden földet kétszer szánt. De mennyibe fog kerülni nekünk ez a termés? Vagy talán maga, Dolgusin elvtárs, megszokta Moszkvában, hogy milliókat tékozoljon el? Felháborító! Nem munka, hanem selejtgyártás! Aratáskor pótkeretet fog kérni, hogy üzemanyagot vehessen? Mi magának az állam, fejőstehén?

Sokáig gyűlt a keserűség, végül most kifakadt ezen a plénumon.

— Az ördög a disznót nyírja, az csak sivít, de nincs gyapja — ezzel a szokatlan bevezetéssel kezdte felszólalását a feldühödött „flegmatikus" Glotov. — Nagyon unjuk ezt már, Medvegyev elvtárs! Te csak kiabálsz és kiabálsz, hogy „szabotálók" meg „bomlasztók"! Azt lehetne hinni, hogy az egész kerületben egyedül te véded az állam érdekeit sőt általában a szovjethatalmat. Mi többiek vagy az állam ellenségei vagy hülyék vagyunk. Új ember vagy te a kerületben, fiatal titkár, de ismét azt akarod bevezetni, amiből nekünk már épp elegünk volt! Harminchétben még iskolás lehettél, csúzlival lőtted a verebeket, de ha hatalmad lett volna, már akkor

megmutattad volna, hogy kell kesztyűbe dudálni. Tucatjával csukattad volna le az embereket! Mit akarsz te Dolgusin elvtárstól? Ő tiszta szívből, teljes erővel dolgozik. Egy éve sincs, hogy a gépállomás igazgatója lett, de már én, a régi földműves is tanulhatnék tőle. A Központi Bizottság azért küldte hozzánk, hogy segítsen nekünk. A munkásosztály a harmincas években is segített a falunak, és most is segít. Csak akkor a huszonötezer közt jött Davidov egyszerű lakatos volt, most pedig mérnököket kapunk. Emberileg is meg kell érteni, hogy Dolgusin elvtársnak nem volt könnyű megváltoztatni élete hatodik évtizedében az életmódját, Moszkva után hozzászokni a faluhoz, vasasból átváltozni földművessé. De hogy segítesz te neki, hogy tartod benne a lelket? Úgy, hogy ha csak egy kicsit gyengébb lenne, vagy olyan, akinek a tagsági könyv csak arra való, hogy előnyöket szerezzen vele, már régen visszaszökött volna valamilyen ürüggyel Moszkvába. Most végighallgatta a te beszámolódat, és olyan a képe, mintha szappant evett volna. Nekem is émelyeg a gyomrom. Hát vezetés ez? Egyszer megkértelek: segíts nekünk áttérni az egész évi folyamatos traktorjavításra, egyedül nem tudjuk megoldani, mert ehhez meg kellene változtatni a pénzkiutalás és az alkatrész-szállítás rendszerét is. És te mit tettél? Felvetetted talán a kérdést a terület vagy a minisztérium előtt? Telefonáltál, írtál valahová? Semmit sem tettél! Egyszerűen félsz önállóan felvetni a kérdést. Ki tudja, hátha valami eretnekség ez a „folyamatos javítás"? Csendőr vagy te és hajcsár, Medvegyev elvtárs, nem pedig vezető, nem kerületi párttitkár!...

Rugyenko is teljesen kijött a sodrából:

— Hagyd ezeket a módszereket, Vaszilij Mihajlovics. Előtted már megpróbálta valaki ilyen módszerrel vezetni a kerületet, és odáig „vezette", hogy nekünk, pártfunkcionáriusoknak kellett a kolhozokba menni elnöknek, hogy helyrehozzuk, amit vétett. Nem ismered Borzovot, aki négy évig volt nálunk kerületi párttitkár? Ha rád nézek, azt kell hinnem, hogy az öccse vagy. Jól mondta Glotov: a vaskéz és a megfélemlítés nem újság számunkra. Most másra van szükség, Medvegyev elvtárs: meg kell tanítani az embereket a saját fejükkel gondolkodni, bátorrá kell nevelni őket és becsületessé a párttal és saját lelkiismeretükkel szemben. Bottal nem lehet bátrakat

nevelni. Elmaradtál az élettől. Megtörténik néha, hogy a vadász régi nyomot követ. De így nem fogsz nyulat lőni, a nyúl tegnapelőtt szaladt erre!...

Gribov a jelentések és kimutatások kedvéért végzett munkáról beszélt.

— A kolhozelnököket kártevőknek nevezte, de a termésnek maga okozza a legnagyobb kárt, Medvegyev elvtárs! Sokba kerülnek a kolhoznak a maga őrmesteri módszerei. Mi például — Rugyenko, Plotnyikov, Opjonkin vagy én — nem ijedtünk meg a fenyegetéseitől, mindent idejében vetettünk el. De menjen csak ki azokba a kolhozokba, ahol az elnökök nem mertek ellenállni magának és a kukoricát a hideg talajba vetették. Mi van most ott? A föld még fekete, az egyik szár a másiktól tíz méterre van, a vetőmag nagy része elrothadt a földben, ki sem hajt. S miért? Csak azért, hogy elkészüljön a kimutatás, gyorsabban jelenthesse, hogy befejezte a vetést, és a terület előtt érdemeket szerezzen. De ezekről a tönkretett vetésekről bizonyára hallgatnak a kimutatások, ugye? És azt sem engedi meg, hogy a kolhozok az elpusztult kukorica helyébe mást vessenek. Hanem arra kényszeríti őket, hogy ezekbe a csupasz földekbe kézzel vessenek utólag kukoricát. Mennyi idő kell ehhez? Az asszonyok még egy hónap múlva is a sorok közt fognak hajladozni. Mikor kel ki az a kukorica? A parancsaival sok ezer tonna termést pusztított el!...

— Egy szép jelentés a tavaszi szántásról még nem sokat mond — mondta Nyecsipurenko. — A nyár még előttünk van. A korai vetés nem mindig jó vetés. Az olyan titkárok, mint te, Vaszilij Mihajlovics, olyasféle versenyre kényszerítették a kolhozelnököket, hogy ki tudja gyorsabban befogni a lovat. Kocsisokat neveltek, nem gazdákat. Aki megtanulta a gyors befogást és elegánsan odahajtott hintójával a kapu elé, az volt az „élenjáró". De hát nem az a legfontosabb, ki hogyan fog be, hanem hogy ki mennyit húz...

A végrehajtó bizottság elnöke, Mityin odasúgta a titkárnak:

— Attól félek, Vaszilij Mihajlovics, hogy egyedül maradunk, ha kizárólag adminisztratív eszközöket alkalmazunk.

Most Borzova jelentkezett szólásra:

— Medvegyev elvtárs, maga megcsinálja mindazt, amit azelőtt

Martinov csinált: összehívja az élenjáró dolgozókat, a gépkezelőket, a pártaktívát — de ezeknek az értekezleteknek semmi hasznuk. Van beszámoló, van vita, minden ami kell, de az összejövetelek mindenkit hidegen hagynak. Az emberek ülnek és hallgatják: „kötelesek", „kell", „mozgósítsák a tagságot"... Lehet, hogy maga nem is szereti ezeket az összejöveteleket? És hogy mi újat, érdekeset mondjon nekik, azt sem tudja. Az egészet csak azért csinálja, hogy beszámolhasson a területi bizottság előtt: ennyi meg ennyi értekezletet tartott. Ha nem szereti a pártmunkát, helyesebb volna, ha becsületesen beismerné. Hátha jobb volna olyan munkát végeznie, ahol nincs dolga élő emberekkel, csak élettelen papírokkal. Talán egy irattárban? Így azonban nem megy. Micsoda dolog az, hogy a párttitkár a hivatalát szereti, de a pártmunkát nem!

Opjonkin is felszólalt:

— Dolgusint megszerették az emberek. Ő tud bánni velük, de belőled, Vaszilij Mihajlovics, hiányzik ez a képesség. Ez az oka annak, hogy haragszol rá. De mi nem fogjuk megengedni, hogy ilyen igazgatón bosszút állj. És nincs is miért. Eljön az ősz, majd a termés megmutatja, milyen a munkája. Életemben sok gépállomás-igazgatót láttam már, de talán ő az első, akire a kolhozelnökök parancs nélkül is hallgatnak. Azért hallgatnak rá, mert mielőtt valamit ajánlana vagy utasítást adna, meghallgatja az ő tanácsukat. Éppen ilyen emberekre van szükség a kerületben.

A párttagok annyira „kiborultak" — eszükbe jutott Borzov és egyik-másik elődje —, annyira felháborította őket Medvegyev lélektelen, üres beszámolója (még a fenyegetéseket is előre leírta, s úgy olvasta fel!), hogy amikor az agitprop. osztály vezetője felállt, hogy felolvassa a határozati javaslatot, ilyen megjegyzésekkel fogadták:

— Hány oldal?

— Ugyanaz, amit a beszámolóban hallottunk?

— Legalább van benne valami új?

Felállt Rizskov, a „Harc" kolhoz pártszervezetének titkára (azelőtt a kerületi Komszomol-bizottság titkára volt), és javasolta, hogy az előre elkészített határozat helyett — amelyet nyilván maga Medvegyev szövegezett meg — fogadjanak el a beszámolóról egy másik, egészen rövid határozatot: „A plénum megrovásban részesíti

a troicki kerületi pártbizottság titkárát a Borzov-féle vezetési módszerek visszaállítása miatt".

Rizskovnak ezt az ajánlatát a kerületi pártbizottságnak úgyszólván valamennyi tagja megszavazta.

A plénum utáni harmadik napon Martinovot kiengedték a kórházból. Mankóval elbicegett a pártbizottságra.

Forrón tűzött a déli nap, az utcák üresek voltak. Az épület előtt Martinov a bekötött arcú Rizskovval találkozott, aki azért jött be a városba, hogy kihúzassa a fájós fogát.

— No ti okosok, mit csináltatok? — kérdezte Martinov komoran. — Példátlan plénum volt. A tavaszi vetésről tartott titkári beszámolóról ilyen határozatot, azt hiszem, még sehol sem hoztak.

— Mit csináljunk, Pjotr Illarionovics — vonogatta a vállát zavartan Rizskov. — Már nem bírtuk tovább.

— A határozat nem éppen elvi jellegű. Nem vonja le a következtetést... Milyen lesz ezután a pártszervezet kapcsolata Medvegyevvel? Gondoltatok arra, hogy ilyesmi után nem tud itt dolgozni?

— Nem gondoltunk semmire. Gondolkodjék most a területi bizottság... Bár lehet, hogy erre is gondoltunk. — Rizskov hamiskásan rákacsintott Martinovra. — Éppen ezt gondoltuk: ilyen botrány után nem maradhat nálunk.

Medvegyev nem volt a pártbizottságon, elutazott valahová. Martinov nem ment be a szobájába, a titkárságról hívta fel a területi bizottságot. Csak Maszlennyikov volt bent. Martinov bejelentette, hogy kiengedték a kórházból, már egészséges, a lába ugyan még fáj, de mankóval és kocsin már szabad kijárnia. Megkérdezte: a kerületi pártbizottságban kezdje-e meg a munkát, vagy van-e rá vonatkozólag más határozat?

Maszlennyikov azt felelte, hogy egyelőre nincs más döntés, és ha egészsége megengedi, kezdje meg a munkát.

— Gyerünk, fogj hozzá! — Maszlennyikov felemelte hangját; most már nem a beteggel beszélt, hanem a munkahelyét újból el-

foglaló kerületi titkárral. — Meg kell nyomni a gombot. A kerület a tejbeadásban az utóbbi héten a negyedik helyről a kilencedikre esett vissza. Még a lukasevóiak is lehagytak benneteket. Nagy szégyen! És a kombájnok javítása sem halad jól. Dolgusin folyton okoskodik, a minőségre hivatkozik — mintha mi nem követelnénk meg a jó minőségű javítást! Magától értetődik, hogy a gépeket gyorsan és jól kell megjavítani. És tisztázd azt is, Martinov elvtárs, ki keveri a kártyát ott a pártszervezetben. Micsoda képtelen dolgok történtek a plénumon? Hogyan lehet ilyesmit csinálni, anélkül, hogy előbb megállapodtak volna a területi bizottsággal? Kié volt a javaslat? Kik szavaztak rá? Cirkuszt csináltak a plénumból! Gyerekes csíny! Mi azt hittük, a troicki pártszervezet érett emberekből áll! Bár a te távollétedben történt, mégis felelős vagy érte! Te nevelted őket...

— Tisztázni fogjuk, Dmitrij Nyikolajevics — felelt Martinov. — Sok minden felgyülemlett itt, amit tisztázni kell. A nevelés miatt pedig ne mindjárt engem szidjon. Ha a kommunisták úgy lépnek fel, mint ezen a plénumon, bírálják a titkárt, akiről a területi bizottság még nem döntötte el, hogy le kell-e váltani, és nem félnek attól, hogy bajuk lesz belőle, ha a titkár mégis a helyén marad, szóval nem féltik a bőrüket — azt hiszem, ez nem rossz nevelés. Mindenesetre örülnék, ha ez az én munkám eredménye lenne. Mert akkor mégsem dolgoztam hiába négy évig Troickban.

10

A kórházban Martinovot olyan vágy fogta el a sztyeppe, a nap és az emberek után, hogy az első napokban nem maradt a pártbizottságon, úgyszólván be sem nézett az irodájába, egyre a kolhozokat és a földeket járta. De szép volt a mező! A tavasz kezdetén nehéz volt a helyzet, az őszi vetés nagy részét elpusztította a februári fagy, de a kifagyottak helyett újra vetettek gyorsanérő tavaszi búzát és árpát. Volt elég eső, langyos, párás nyugati szelek fújtak, és most a tavaszi búzavetés alig különbözött az őszitől. Szépen fejlődött a cukorrépa is. Mindenütt szembetűnt, hogy az előző évekhez képest

a földeket jobban gondozták, s különösen látszott ez a nagyezsgyinkai gépállomás földjein. Jó termésre számítottak.

Új terepjáróján Martinov magával vitte Dolgusint, akinek öreg tragacsa végleg beadta a kulcsot, s az igazgató kocsi nélkül maradt, mert a területi mezőgazdasági osztály, mint egy szófogadatlan gyereknek, büntetésből nemigen sietett az új kocsi kiutalásával. A „Kommunizmus Útja" kolhoz földjeit járták.

— Bemenjünk a főmérnökünkhöz? — kérdezte Dolgusin.

— Hova?

— Szavcsenko traktorosbrigádjához. Emlékszik rá?

— A brigádvezetőre? Hogyne. Menjünk be hozzá. De miért nevezi főmérnöknek?

— Majd aztán elmondom.

A brigádtanyán csend volt, kevesen tartózkodtak benn. Egy szétszerelt traktor állt a lakókocsi mellett — valamelyik alkatrészét vihették be a műhelybe javítani —, a szakácsnő krumplit hámozott, és két traktoros gödröt ásott az új üzemanyag-tartálynak. A lakókocsiban Szavcsenko, a brigádvezető és Rugyenko, a „Kommunizmus Útja" kolhoz elnöke vitatkozott.

Az érkezők köszöntek, de Szavcsenko zavartalanul folytatta a mondókáját:

— Hát munka ez? Két traktor az ugart szántja innen három kilométernyire, egy a répát kapálja vagy öt kilométernyire, kettő a kukoricát kultivátorozza különböző helyeken az erdőn túl, a folyó mellett, estére átmehetnek abba a kukoricásba, amelyik a hizlalda mellett van. Cukorrépát öt helyen vetettek, ugar itt is van egy darab, meg ott is — szerte az egész kolhozban. Akárhol állok meg a lakókocsival, sehogy sem tudom összegyűjteni a gépeket. A szakácsnő délben tizenöt kilométert sétálgat a lábosaival. Hogyan lehet így üzemanyagot megtakarítani meg a gépeket műszakilag karbantartani.

— Miről van szó? — kérdezte Martinov.

— Mindig ugyanarról, Martinov elvtárs — felelte Rugyenko. — A vetésforgóról.

— Ha nem teremtünk rendet a földeken, akkor vegyen nekem

a kolhoz egy helikoptert, hogy naponta meglátogathassam minden gépemet.

— Miért nem beszélsz, Szavcsenko elvtárs, arról is, hogy a földek elgazosodnak és a talaj kimerül — szólt közbe Dolgusin. — Csak az a baj talán, hogy neked és a szakácsnőnek messze kell szaladgálni a traktorokhoz? A gépek gondjait sosem szabad a terméstől függetlenül nézni.

— Ma már minden gyerek tudja, hogy helyes vetésforgó nélkül nincs jó termés — mondta Szavcsenko. — Én is látom, hogy amióta én a nagyezsgyinkai gépállomáson dolgozom, a földek rosszabbak lettek. Régebben az öregek azt mondogatták: „Adj isten kétszer esőt májusban, akkor fütyülünk az agrotechnikára!" Most már két májusi eső kevés. Hiába esik akár egész májusban az eső, ha júniusban szárazság van, nincs termés. Az őszi talán még terem, de a tavaszi kiég. A talaj összetétele megromlott. Olyan poros a föld, mint a hamu, nem tartja meg a nedvességet. Az ilyen földnek májusban és júniusban minden másnap kellene eső, hogy jól teremjen.

— Szavcsenkónak igaza van, és magának is, Dolgusin elvtárs — jelentette ki Rugyenko. — Vetésforgó nélkül tönkre tesszük a földet. Tudod-e, Martinov elvtárs, hogy azelőtt ebben a kolhozban hogyan szántottak-vetettek? A termés betakarítását még be sem fejezték, egy része még a földeken volt, de máris megkezdték az őszi vetést. Ott vetettek, ahol a föld már tiszta volt. Így készítették elő a tavaszi vetést. Ahonnan elhordták a szalmát, ott szántottak. Ahol még kinn volt, ott nem. Tavasszal aztán az értékesebb növényeket az őszi szántásba vetették, a kevésbé fontosakat a tavaszi szántásba. Vetésforgónak nyoma sem volt. A hajam szála is égnek állt, amikor télen az agronómusunk a brigádvezetők bemondása alapján összeállította a vetésforgó tervét. Nyolcvanhét parcella! Négyzetes, ék alakú, kerek, görbe, amilyet akar. Azért vonták össze a kolhozokat, hogy a táblák nagyobbak legyenek, a gépek szabadabban mozogjanak. Itt meg még felaprózták a táblákat, és teljesen megszüntették a vetésforgót. Mi lesz ebből, atyaúristen?!

— Hogy mi lesz? — Martinov elmosolyodott. — Ezt kérdezd meg, elnök elvtárs, a troicki végrehajtó bizottság volt elnökétől,

Rugyenko elvtárstól, akihez a nagy szakapparátussal rendelkező kerületi mezőgazdasági osztály tartozott.

— Ezeket a szakembereket — fortyant fel Rugyenko — a kerületi párttitkár Rugyenko elvtárs megkérdezése nélkül egytől egyig a kolhozokba küldte meghatalmazottként. Ugyan mit tehetett a kerületi földrendező, ha egész nyáron át egyetlen kolhozban kellett tartózkodnia? És különben is, abban az időben általában nem sokat számított sem a végrehajtó bizottság, sem a szakember. Vessétek be akár az árokpartot, akár az erdősávot is — a fő, hogy a tervet teljesítsétek. Borzov távozása után még magamhoz sem térhettem, amikor az elnöki karosszékből zsupsz, a kolhozba helyeztek, a mezőgazdasági osztályt pedig megszüntették. Jobb, ha nem beszélünk a múltról, mert akkor mindenki bűnös!

— Mit lehet itt tenni, Dolgusin elvtárs? — kérdezte a párttitkár. — Valószínűleg a gépállomás egész körzetében ez a helyzet?

— Úgy van, kivéve a „Szovjethatalmat" és a „Szpartakot". De ebben az évben a vetésforgót ők is megsértették. A régi kukoricaföldek kevésnek bizonyultak. Talán azt kellene tenni, hogy... De nálunk baj van a főagronómussal. Délről küldték hozzánk, Asztrahánból. Igazán tiszteletre méltó ember, régi agronómus és ért a munkájához. De vele ugyanaz történt, mint Sztrelnyikovval Olesenkában. Szintén a füves vetésforgó híve, de ezzel megbukott, és minden értekezleten csak őt nyúzták. Ő maga kérte, hogy más területen, alacsonyabb beosztásban dolgozhasson, így került hozzánk. Nem tudom, milyen termést ad az évelő fű Asztrahánban, de nálunk emberemlékezet óta lóherét vetnek. A mi talajunk és éghajlatunk ennek jó. Elmondták, hogy az iskolázott földművesek már a kollektivizálás előtt is vetettek itt herét. És ha az utóbbi időben egyik-másik kolhozban kevés volt is a lucernatermés, meg kell vizsgálni az okát, nem szabad elhamarkodott következtetést levonni belőle.

— Én is azt mondom, hogy meg kell vizsgálni — mondta Rugyenko. — Ebben a kolhozban az őszi búza négy mázsát hozott hektáronként. A hajdina úgyszólván semmit. A tehenek ötszáz liter tejet adtak és a tyúkok átlag tíz tojást tojtak. Az következik ebből, hogy ne vessünk se őszi búzát, se tavaszit, és a teheneket meg a tyúkokat irtsuk ki, mert kicsi a hozamuk? Nem a lóhere bűne, ha

kicsi a termése, hanem azoké a heréké, akik a kolhozt vezették. Semmiféle agrotechnikát nem tartottak be. Nem boronáltak, nem fejtrágyáztak. És a széna felerészben megrothadt az esőtől, mert késve takarították be.

— Én már végleg meggyőződtem róla — folytatta Dolgusin —, hogy Kudrjavcev nem tud rendet teremteni a vetésforgók körül. A sok kritika miatt örökös kisebbségi érzése van, és semmiről sincs önálló véleménye. Ha azt parancsolnák, hogy szántassa fel az összes hereföldeket, szemrebbenés nélkül felszántatná. Vannak emberek, akiknek a keserű élettapasztalatok, a sok kudarc, fejmosás hasznukra válik, megedződnek tőle. Kudrjavcevnek azonban a sok verés megártott. Amolyan „kérem alássan"-embert faragott belőle. Az ilyen ember veszélyes főagronómusnak. Most minden eszközzel igyekszem bátorságot önteni bele. De nem tudom, lesz-e foganatja. Nem bízom a sikerben. Ötven éves, nehezen nevelhető és szemmelláthatóan sohasem volt valami bátor. Egyébként elkövettem egy törvénytelen dolgot. A gépállomáson betöltetlen az entomológus-agronómus állása, nincs hozzá szakemberem. Ezt a fizetést Sorin kapja, az a fiatal komszomolista agronómusom. Úgy veszem észre, született talajszakértő, ez a vesszőparipája. A szverdlovszki mezőgazdasági főiskolán végzett, és többször volt gyakorlaton Malcevnél. Nyilván ott szívta magába a gyűlöletet mindenféle sablon iránt.

— Ki ez a Sorin? — kérdezte Martinov. — Az, aki a „Harc" kolhozban dolgozott, és Nyecsipurenkóval együtt meglátogatott a kórházban?

— Az. Amikor áthelyeztem a gépállomásra, Nyecsipurenko mérgelődött, de meggyőződtem, hogy csak hasznára lesz. A „Harc"-ba másik agronómust küldtünk, középiskolai képzettséggel, de nagy gyakorlattal.

Martinovnak eszébe jutottak a komszomolista Sorin szavai, amelyek a kórházban úgy megtetszettek neki, hogy fel is jegyezte őket: „A hazámért, a forradalomért és a szocializmusért én éppolyan mértékben felelős vagyok, mint bármely magas beosztású, tekintélyes elvtárs. Az a különbség, ami köztünk korban és a munkaterület nagyságában van, nem játszik lényeges szerepet".

— Ezt a Sorint bíztam meg — folytatta Dolgusin —, hogy a

kolhozok agronómusaival közösen teremtsen rendet a vetésforgók terén. Bátor, okos agronómus, szereti a földet, remélhetőleg nem fogja másolni sem Viljamszot, sem Malcevet, sem az ellenfeleiket. Nem várjuk be, míg a kérdést a magas tudományos körökben eldöntik, hanem még ezen a nyáron kitalálunk magunk valamit, és tisztázzuk a vetésforgó dolgát. Az őszi szántást már az új táblák szerint végezzük. Megszüntetjük ezt a hetven—nyolcvan apró táblára való felparcellázást. Előbb nagyjában kidolgozzuk a vetésforgó tervét, és akkor fogjuk végleg meghatározni valamennyi növény területét. Egyetlen növénynek sem szabad túllépni a megszabott keretet. A vetésforgó lehetőségéből kiindulva állapítjuk meg a kolhozok vetésterületét, nem pedig úgy, hogy a hasunkra ütünk. Ekörül még bizonyosan nagy harcok lesznek. Majd megpróbálják bebizonyítani, hogy a vetésforgó hajlítható, és hogy alá kell rendelni a kapott tervfeladatnak, nem pedig azt a vetésforgónak. Mi azonban igyekszünk bebizonyítani, hogy ez éppen árt a gazdaságosságnak. Vannak már keserű tapasztalataink. A földeket annyira elhanyagolták, olyan zűrzavar van a táblákon, annyi éve vetnek már egymás után gabonát, hogy ez tovább tűrhetetlen. Magunk között szólva, bevallom, nagyon számítok Sorinra. Ha ezt a vizsgát leteszi, és jól megoldja a vetésforgók dolgát, lehet, hogy főagronómus lesz belőle...

Martinov a lakókocsiban az asztal alatt könyveket vett észre. Rápillantott a címekre. A mezőgazdasági szakbrosúrák és szépirodalmi könyvek mellett egy külön csomóban középiskolai tankönyveket látott.

— Ki jár maguk közül iskolába? — kérdezte Szavcsenkót. — Nagyezsgyinkában nincs esti iskola. De egyébként is vége a tanévnek.

Szavcsenko dadogott:

— Csak úgy... ismétlés végett. Ha van szabad időm...

Rugyenko elmondta, mi a helyzet a kolhozban.

— Amikor megérkeztem, minden sokkal nehezebb volt, mint ahogyan elképzeltem. Emlékszel a pártaktívákon mondott beszédeinkre? „Ezzel a két kezünkkel elvégezzük!" De a jó szándék kevés ahhoz, hogy fellendüljön a gazdaság, amikor üres a magtár és üres a pénztár. Adósságon kívül ugyanis én egyebet nem örököltem Guszelnyikovtól. A kolhozparasztok elhitték, hogy dolgozni jöttem

hozzájuk, nem a napot lopni. De azért kíváncsian várták, megállom-e a helyemet ebben a helyzetben. Megálltam. Most már könnyebb. Hamarosan betakarítjuk a termést. Már látjuk, milyen lesz. A disznókat nyolcvanezerért adtuk el, és még ötven hízónk van. A cukorrépáért szerződés szerint kaptunk. Márciustól kezdve két rubel előleget adtunk a munkaegységre. De milyen nehéz volt! — Rugyenko levette a sapkáját és végigsimította vörösesszőke haját, amelynek fénye hamuszínűvé kezdett tompulni, mintha bepúderozták volna. — Látod? Őszülök. Tél óta ... Féltem a szégyentől. Hátha belebukok. Komoly, negyvenöt éves férfi, tapasztalt vezető, harminc-nyolc óta párttag — és nem tud talpra állítani egy kolhozt? Leginkább a feleségemtől féltem. A kolhozparasztoktól, ha baj van, meglóghat az ember, úgy, hogy többé a hírét sem hallják. Végső esetben Kamcsatkába vagy Szahalinba, ott a kutya sem ismer. De a felesége elől nem tud elbújni az ember. Az enyém pedig olyan, hogy addig becsül, amíg van miért. Engem még soha nem váltottak le, nem volt fegyelmim, csak egyszer, amikor a tagkönyvemet elvesztettem. Ha az a szégyen ért volna, hogy kidobnak a kolhozból, a feleségem nem ismert volna el férjének. Azt mondta volna: „Haszontalan ember vagy, csak beszélni tudsz, másokat leckéztetni, de dolgozni, azt nem. Fecsegő!" Amikor megválasztottak elnöknek, alaposan megnéztem a gazdaságot. Kimentem a baromfitelepre. Volt ott vagy ötven tyúk. Látom, hogy a tyúkól mellett valami lóhoz hasonló, bőrbe bújt csontváz áll, szétterpesztett lábbal. A szél ingatja, de nem esik össze. Lehet, hogy odafagyott a lába, azért nem esik el. Kérdem a lányokat: „Hát ez itt meg micsoda?" A lányok dadognak: „Még a régi elnök adta nekünk ezt a lovat." — „Minek adta?" — „Hogy vizet hordjunk vele." Körüljártam ezt a kiállítási tárgyat, megnéztem minden oldalról, alig lélegzett, csak a szeme hunyorításából látszott, hogy még él. „Hazudtok, lányok, nem lehet ezzel vizet hordani. Hol a lószerszám, hol a szekér?" Erre bevallották, hogy ezt a kiselejtezett lovat azért kapták, hogy lőjék agyon és főzzék meg a húsát a tyúkoknak. De ők féltek agyonlőni, várták, hogy magától megdögöljön. Két hete nem adtak neki sem enni, sem inni, de még mindig élt. Agyonlőttem. Megkérdeztem a lányoktól: „Van-e még a tyúkoknak takarmány?" — „Hoztak a malomból

két zsák hulladékot, de az csupa por." Azt már tudtam, hogy a magtárakban egy gramm sincs, csak a vetőmag. Szóval a kerületi szervek — gondolom magamban — így tervezték meg a kolhozgazdaság mellékágainak fejlesztését! Minden kolhozban ennyi meg ennyi tyúk számára baromfitelepet kell létesíteni! De mivel etessék őket? Szemestakarmány nélkül nem lehet szárnyast tartani. A vezetőségnek azt javasoltam: Vágjuk le és adjuk el a piacon a tyúkokat, hiszen a télen úgyis elpusztulnak, csak a rókákat fogják táplálni. Halasszuk el a szárnyastenyésztést jobb időkre. Tavasszal, ha lesz szem a gazdaságban, akár háromezer csirkét is felnevelünk, keltetőgépben keltetjük ki őket. Úgy is tettünk. Ötezer rubelt kaptunk a tyúkokért. Aztán megvizsgáltam a sertésállományt. Ijesztő volt. Ha az ember bement a sertésólba, úgy rohantak felé, olyan éhesen, mint a ketrecbe zárt tigris. A hátsó lábukra álltak, a pofájukat az ajtónak feszítették és visítottak. Ha az ember nem vigyáz, még a fülét is leharapják. Kiszámítottuk, hány kocát hagyhatunk meg szaporításra, hány malacot tenyésztésre, és hányat kell felhizlalni, hogy a beszolgáltatást teljesítsük és a piacra is vihessünk. Kiválasztottuk a hízókat, szereztünk egy kis takarmányt. Dolgusin segített rajtunk. A gépállomás kocsijaival hozatott répaszeletet a cukorgyárból, és kaptunk kölcsönbe Opjonkintól száz mázsa árpát. Zolotuhin meg egy verem krumplit ígért az új termésig. Megkezdtük a hizlalást. Egyszerre csak a tél közepén egy szélvihar letépte a disznóól tetejét. Igaz, hogy a tető lyukas volt, a gerendák már elkorhadtak. De most, mintha leborotválták volna, úgy vitte el a szél a tetőt. Azon az éjszakán kezdett őszülni a hajam. Esett a hó, harminc fok hideg, és a disznók a szabad ég alatt. Pedig már kezdtek hízni... Törvényes volt-e, vagy törvénytelen, nem tudom, de más megoldást nem találtam: szétosztottam a disznókat hizlalásra a kolhoztagok között. Itt van három disznó, takarmány, ha nem elég, tegyél hozzá, ha felhizlalod a megállapított súlyra, egy disznó a tied, kettő a kolhozé. Persze, azóta sem tettünk ilyet, a kolhoz állatállományát nem lehet a háztáji gazdaságokban tartani. De akkor mit tehettem egyebet? A munkaegységért senki sem vállalta a hizlalásukat, mert az emberek nem bíztak a munkaegység értékében. Disznóhússal kellett fizetni. Így hizlaltunk fel mégis negyven darabot, teljesítettük a

beszolgáltatást, és a többit eladtuk a piacon. Ezért már jelentős összeget kaptunk. Aztán eladtuk a Pobedát, az érte kapott pénzt pedig teljes egészében a csecsemőotthonra fordítottuk. A tehenészetben is kezdtünk rendet teremteni. Rendes legényt, egy komszomolistát tettünk meg vezetőnek. A tej is hozott pénzt a házhoz. A tavalyi kendert ugyancsak rendbehoztuk, eladtuk, bár nem elsőrendű minőségként, de azért kaptunk érte pénzt. Nézegettem a könyvelőség írásait, és találtam adósokat: az egyik még nem fizette ki valamilyen munkánkat, a másik három év óta nem fizeti a malom bérét, a harmadik a mi réteinken kaszált szénát. Felhívtam az adósokat, hogy fizessenek, különben átadom őket a bíróságnak. Nem tudom, hogy az elődöm miért nézte el ezeket az adósságokat, én mindenesetre nem iddogáltam velük. Így kezdett pénz állni a házhoz. Nagy és kis összegekben. Ma már ritka nap, hogy a pénztárnak ne lenne bevétele. Néha azt sem tudom, honnan jön a pénz, de egyre csurog-csepeg.

— Azelőtt a gazdaságban így ment — és Rugyenko kézmozdulattal mutatta, hogy minden kifolyik —, most pedig így — és kezével ellenkező irányba intett.

— Érthető — biccentett Martinov. — Egyszerű és érthető könyvelés.

— Tudod, Martinov elvtárs — folytatta Rugyenko —, csak most, amikor magam is alulról látok mindent, értettem meg, hogy mennyi nehézséggel kell megküzdenie a kolhozelnököknek. Nemcsak egy pénztelen gazdaságban, hanem akkor is, ha van pénz a kolhozban. Mi sohasem kérdeztük annak idején az elnöktől, miből épít vagy szerez valamit. Meg kell csinálni és kész! Most bezzeg megtudtam, mit jelent ez a „meg kell csinálni". Teljesen megfeledkeztünk arról az egyszerű, köznapi szóról, hogy „megvettem". Mindig csak ezt hallottuk: „megszereztem", „kijártam", „megkaptam", „elhoztam". Azt mondják, ez és ez a kolhoz szerzett alkatrészeket a kaszálógéphez. Mit jelent az, hogy „szerzett"? Honnan szerezte? Talán a tenger fenekéről? A mi hazánkban ne tudnák úgy megszervezni a gazdasági cikkek árusítását a kolhozok számára, ahogy kell? Minden apróságért kocsit kell meneszteni a mezőgazdasági elosztóba. Aztán az ember ott sohasem találja meg azt, ami kell. Minden kerületi

központban szükség volna egy jó üzletre, ahol a kolhozok mindent megvehetnének: lovas kaszálógépet, szeparátort, szekeret, lószerszámot, autókereket, gumit, szögeket. Szabad kereskedelem kell, kiutalás és protekció nélkül. Sehogy sem értek azzal egyet, hogy bizonyos iparcikkek hiánya miatt ne lehetne megszervezni a gazdasági cikkek szabad árusítását a kolhozok számára. Megszoktuk évek óta, hogy a hiányra hárítsuk a felelősséget. Vegyük a szállítást. Akármilyen hiány van, a kolhoz autói mégsem állnak kerék nélkül, hanem futnak. Az elosztó helyeken sohasem lehet rendes úton gumit vásárolni. Honnan „szerzik" meg mégis őket? A gumi nyilván megvan. Csapágy is van, üzemanyag is van, zsák is van és drót is van a vezetékhez. Végül mindez el is jut a fogyasztóhoz. De hány csatornán keresztül!...

— Tudod, Rugyenko elvtárs, én már belefáradtam az ilyen levelek írásába — jegyezte meg Martinov. — Magad is tudsz írni. Írjál, testvér! Írj a „Pravdá"-ba, írj a „Szelszkoje Hozjajsztvó"-ba*. — Ne rejtsd véka alá a gondolataidat.

Indulni készültek, kiléptek a lakókocsiból, Martinov karonfogta Rugyenkót, s néhány lépéssel megelőzte a többieket.

— Mégis, hogy érzed magad, Rugyenko elvtárs?

— Hogy érzem magam?... — Rugyenko körülnézett, a rétekre, a folyó túlsó partján fekvő falura, a traktorosok lakókocsijára, és megvakarta borostás állát. — Meggyőződtem róla, hogy egy év alatt a mezőgazdaságban nem lehet semmi nagyot csinálni. Ez kevés hozzá. Egy év alatt csak az alapokat lehet lerakni. Ha az idén jó lesz a termés, és jól fizetünk a munkaegységre, az még távolról sem elég. Valamennyi híres kolhozban tizenöt—húsz év óta ugyanaz az elnök. Opjonkin már tizenkettedik esztendeje vezeti a „Szovjethatalmat"... Építeni fogok, Martinov elvtárs — jelentette ki határozottan. — Kölcsönt veszek fel, és házat építek belőle magamnak a kolhozban. Ez az én tervem. Nem voltam soha fecsegő, és nem is leszek. Nem azért mentem a kolhozba, hogy némi eredményt elérjek. Ez kevés. Talán az én kerekeim nem forognak éppúgy, mint más elnöké? De bizony... Most még nem hívom ki Opjonkint, ez szemtelenség lenne, csak kinevetnének érte. De jövőre!...

* „Mezőgazdaság". — *A szerk.*

Rugyenkóval beszélgetve Martinov félfüllel hallotta, miről társalog Szavcsenko Dolgusinnal.

— Megakadtam a mértani haladványoknál. Sosem jön ki jó eredmény...

— Magam sem emlékszem jól rá. Olvasd el még egyszer a könyvben.

— Nehéz, Dolgusin elvtárs. Alig van olyan nap, hogy egy szabad órácskám lenne...

— Majd kapsz szabadságot, már megmondtam...

Útban a következő kolhoz felé, Martinov megkérdezte Dolgusintól:

— Miféle haladványról beszélt a brigádvezetővel?

— Hát éppen ő a mi leendő főmérnökünk, Martinov elvtárs — hangzott a válasz. — Még senkinek sem szóltam róla, neki magának sem, de ezt az állást szánom neki. Ismeri jól Szavcsenkót?

— Annyira ismerem, mint a brigádvezetőket általában. Eddig még semmivel sem tűnt ki a gépállomáson.

— Valóban szerény ember, nem tűnik fel. Tudja, mivel keltette fel a figyelmemet, még télen, a javítás idején? Év közben úgy szervezte meg a brigádjában a karbantartást, hogy amikor visszaérkeztek a gépállomásra, és megvizsgáltuk a traktorjaikat — egyet sem kellett generáloztatni. Rekordokat nem ért el, de hát a kolhozunkban az volt a helyzet, hogy maguk a traktorosok takarították be a cukorrépát és tisztították a magot, így szó sem lehetett rekordokról. De az alkatrész-csere, az üzemanyag-fogyasztás és a napi átlagtermelés tekintetében az ő brigádja volt a legjobb a gépállomáson. Szavcsenkónál egy hektár felszántása félannyiba kerül, mint a gépállomási átlag. Látja, milyen a „nem feltűnő ember". Valamennyi géptípust jól ismeri. Tartalékos százados. A háború utolsó hónapjaiban zászlóaljparancsnok volt. Képzettsége, ha mindent számbaveszünk: — a hét osztályt, a tiszti iskolát és a katonai műszaki tanfolyamot — szinte befejezett középiskola. Sürgetem, hogy tegye le az érettségit. Majd kap két hónap szabadságot és felkészülhet a vizsgákra. Azután beíratjuk levelező hallgatónak a mezőgazdasági gépészeti főiskolára. Olyan időket élünk, hogy diploma nélkül nem nevezik ki főmérnöknek, akárhogy is kérjük. De ha levelező hallgatóként

tanul, akkor már van remény. Remélem, maga is támogatni fogja a terület előtt ezt a kérésünket...

— Nem tudom, miért kellene leváltani a jelenlegi főmérnököt? — jegyezte meg hivatalos hangon Martinov. — Nekem erről senki sem szólt.

— Miért váltanánk le? Ő más beosztást kap.

— Magának miért nem tetszik?

— Nekem tetszik. Jó mérnök és becsületes ember. Annál is inkább tetszik, mert úgy került ide, mint én, egy nagy gyárból. Igaz, hogy az ő gyára rokon szakma volt, mezőgazdasági gépgyár. Jól ismeri a gépeinket. De nagyon beteg ember. A veséjével és a gyomrával van valami baja. Nem járhat ki a földekre a brigádokhoz. Nem bírja a rázós utakat és a rendszertelen táplálkozást. Az embernek fáj a szíve, ha látja egy kisebb utazás után. Mindig hazazavarom, hogy pihenjen. Már felajánlottam neki, hogy békésen és tisztelettel visszaküldöm a gyárába. Jó jellemzést írok róla — annál is inkább, mert áthelyezése előtt elhallgatta betegségét az illetékesek előtt. De hallani sem akar róla. Ő maga kezdte emlegetni, hogy szeretné átvenni a javítóműhely vezetését. Látja tehát, nem arról van szó, hogy nem szeretem. Csak olyan helyet szeretnék neki adni, hogy ő is jól érezze magát, és az ügynek is hasznára legyen. Határozottan állítom, hogy Szavcsenkóban nem fogunk csalatkozni. Renkívüli tehetsége van a gépekhez. Öt percig hallgat egy ismeretlen gépet, és ennek alapján bátran kiállíthatja a defekt-jegyzéket. Megmondja, melyik csapágy kotyog, melyik fogaskerék kopott el, hol van hézag. És ha szétszerelik a traktort, minden úgy van, ahogyan ő előre megmondta. És nagyon rendes ember. Eddig keveset törődtünk ezzel, amikor az embereket vezető állásba helyeztük. Ismerem a családját, a feleségét, a gyerekeit, öreg apját, akit a mi segítségünkkel hozatott haza Cseljabinszkból. Kötelességtudó fiú, és szerető, szigorú apa. A gépállomás főmérnöke fontos ember. Nemcsak vassal van dolga, hanem emberekkel is. Ha ő maga tisztességes ember a munkában és a családi életben, akkor könnyebben nevelheti a többit... Lehet, hogy az én hibám, de nem értek egyet azokkal, akik szerint nekünk gazdasági vezetőknek csak mázsákkal, köbméterekkel, alkatrészekkel, szóval holt tárgyakkal kell foglalkoznunk, alárendeltjeink neve-

lését pedig teljes egészében a pártszervezetre kell bíznunk, majd az elvégzi helyettünk. De mi lesz akkor, ha a pártszervezetben a vezetők ugyancsak mázsákkal és köbméterekkel foglalkoznak?... Szeretnék, Martinov elvtárs, olyan kollektívát kikovácsolni a gépállomáson, hogy ha majd Maszlennyikov kidob innen, ne mondhassák rólam, hogy ez a Dolgusin mindent maga csinált, és nem nevelt képzett, önállóan dolgozni tudó kádereket magának.

A „Harc" kolhozban Rizskov, a párttitkár a gazdasági kérdések megbeszélése után tréfásan sapkájához emelte a kezét, s katonásan tisztelgett: „Engedje meg, kerületi párttitkár elvtárs, hogy a gépállomás igazgatójához forduljak!" — és tanácsot kért Dolgusintól, hogyan szervezzék meg a felsőosztályos tanulók nyári munkáját. Létesítsenek-e külön tanulóbrigádot, vagy osszák be őket egyszerűen a rendes brigádokba? És mit tegyenek, ha egyes tanulók nem akarnak a mezőn dolgozni, hanem a műhelyben, abban a szakmában, amelyet később ki akarnak tanulni. Hiszen a műhelyben megvannak az állandó munkások, és nincs szabad munkahely. Nem lehetne-e a tanulókat a különböző gazdaságokba beosztani, hogy a szabadnaposokat helyettesítsék? A mezei brigádokban, ha esik az eső, szabadnap van, az emberek nem dolgoznak, és télen is van elég szabad idejük, de az állattenyésztő brigádok egész éven át megszakítás nélkül dolgoznak, sem az eső, sem a hó nem ok a pihenésre. Itt az ideje, hogy az állattenyésztés dolgozói is rendszeresen kapjanak szabadnapot. Így például a nyári időszakban a tanulók helyettesíthetnének néhány fejőnőt és sertésgondozót. Az állandó állattenyésztőknek ez nagy segítség és könnyebbség volna, a fiataloknak pedig jó gyakorlat.

Nyecsipurenko, aki jelen volt a beszélgetésnél, feszélyezve érezte magát Martinov miatt. Meg is jegyezte Rizskovnak:

— Te Vaszilij, amikor itt van a párttitkár, miért fordulsz ilyen kérdésben Dolgusin elvtárshoz? Jól emlékszem, Martinov elvtárs még a télen, megbetegedése előtt tanácsolta, gondolkozzunk, hogyan adhatnánk az állatgondozóknak pihenőnapot.

Martinov azonban úgy tett, mintha Rizskov tapintatlansága egyáltalában nem bántaná.

— Miféle alárendeltségi viszonyt vezettek be maguk? Nem vagyunk a katonaságnál!

A „Hajnal" kolhozban Martinov maga is nagy érdeklődéssel hallgatta, hogyan magyarázza Dolgusin a kolhoz elnökének a gazdaságosság ipari nyilvántartását. A kolhozokban sem ártana foglalkozni a jövedelem és a veszteség kiszámításával és a termelés önköltségével.

— Zolotuhin például a „Szpartak"-ban állítólag jó gazdasági vezető — mondta Dolgusin. — Olyan jó, hogy mai napig sem ért azzal egyet, hogy a pártszervezettől megérdemelten kapott szigorú megrovást az űzérkedés miatt. S ez a Zolotuhin minden ügyessége, találékonysága, sokesztendős tapasztalata ellenére vakon vezeti gazdaságát, nem szereti a számokat. A mi könyvelőnk két hétig volt kinn a kolhozában, és sok érdekes megállapítást tett. Telivér-tenyésztésük, amellyel Zolotuhin éveken át dicsekedett, dicsérő okleveleken és a veszteségen kívül semmit sem hozott. A lótenyésztés csak nagy méretekben fizetődik ki, az olyan kis amatőr-istálló, mint az övé, csak ráfizetéssel jár. A juhok sem jövedelmeznek. Régen azt mondták: „A szalma, a széna nem számít, hiszen nem vettük. A mienk volt." De ez a „mienk" a kolhozparasztok munkája, és ha másra fordítjuk, lehet, hogy a kolhoz sokkal több jovedelmet ér el. Magát, Artjuhin elvtárs, csak két hónappal ezelőtt választották elnökké, még csak most kezdi a gazdálkodást. Gazdálkodjék tudományosan. Majd elküldöm magához is a könyvelőnket. Számítsák ki vele minden termék önköltségét. Ez a kezdet. Hogy áttekintése legyen a gazdaságáról. Azután majd együtt kifundáljuk, mire menjünk rá. Vannak olyan dolgok, amelyeket, ha most ráfizetéses is, meg kell tartani, de jövedelmezővé tenni. Miközben a kolhozok mérlegeit vizsgálgattam, rájöttem valamire. Minél nagyobb méretű az állattenyésztés, annál alacsonyabb az önköltsége. Ez ismét csak azt bizonyítja: a kolhozokban nagy állatgazdaságokra van szükség. Egyáltalán nem kell feltétlenül minden kolhoznak az állattenyésztés valamennyi ágát űzni, a házinyulaktól kezdve a telivérekig. Nem kell felaprózni az erőt. Ha a kolhoz szárnyast tenyészt, akkor az legyen egy egész baromfigyár, ne pedig háromszáz nyavalyás tyúk, amely csak arra való, hogy jelenthessék: nálunk is van baromfitenyésztés.

Ötven tehén egy nagy kolhozban csak dísz. Ötven akkor is sokba fog kerülni, ha minden tehén háromezer liter tejet ad. De ötszáz tehén — az már pénzforrás.

— Hát persze, hogy ötszáz tehén többet jövedelmez, mint ötven — mondta a kolhozelnök.

— Még mindig nem érti egészen! — magyarázta Dolgusin. — A jövedelem ez esetben nem egyenes arányban emelkedik. Ötszáz tehén nem tízszer annyi jövedelmet ad, mint ötven, hanem hússzor annyit. A nagybani tenyészetben jobban lehet gépeket alkalmazni, tehát kevesebben fogják gondozni az állatokat. Sokkal olcsóbb lesz egy állatra számítva a kútfúrás, a silógödör és a tehénistálló építése. Nem csupán arról van szó, hogy két tehén több tejet ad, mint egy. Ez nem vitás. Két tehén több tejet ad, mint egy, de emellett még a tej önköltsége is alacsonyabb. Itt kezdődik a jövedelmező gazdálkodás.

— Megértettem, Dolgusin elvtárs — bólogatott Artjuhin. — Olvastam egy könyvben, hogy Amerikában van külön hústermelő és külön tejtermelő marhatenyésztés. Van például olyan farmer, akinek háromszáz hízómarhája van, de egyetlen tejelő tehene sincs. Előnyösebb neki a saját szükségletére naponta öt liter tejet venni, mint tehenet fejni.

— Úgy van. És vegye figyelembe, hogy ezt a tejet sem a szomszédai szállítják az üzletbe. A környéken minden farmon hasonló gazdálkodás folyik. Senkinek sincs egy pohár saját teje. Valahonnan a távolból szállítják oda a tejet. Mi nem tudjuk a gazdaságainkat ilyen fokon specializálni, mert a gyorsan romló árukat nem szállíthatjuk az ország egyik végéből a másikba, ahogyan ezt az amerikaiak teszik, ahol kitűnőek az utak és a szállítás. De mégis betarthatjuk a következő szabályt: legyen kevesebbféle, de nagyobb állatgazdaság a kolhozban. Az iparban is a tömeggyártásnak van a legalacsonyabb önköltsége.

Az öreg Artjuhin és Martinov még alig ismerték egymást. De Dolgusin és Artjuhin között — mint Martinov észrevette — máris szoros kapcsolat jött létre. Artjuhin önkéntelenül is elsősorban Dolgusintól várt választ kérdéseire, hiszen az jól ismerte a kolhoz korábbi helyzetét, és lényegében ő idézte elő a vezetésben történt

változást. Annyira belemelegedtek a beszélgetésbe, hogy még udvariasságból sem fordultak a jelen levő harmadikhoz.

Közben odajött Zelenszkij, a kolhoz új párttitkára, és beszámolt a legutóbbi taggyűlésről, amelyen újabb két tagot vettek fel, és elmondta, hogyan viselkedik az elítélt és letartóztatott csirkefogók nagyszámú hozzátartozója — de ő is mindezt inkább Dolgusinnak mondta.

Martinov egyszer csak kellemetlenül kezdte érezni magát, és azzal az ürüggyel, hogy fáj a feje és álmos, mankóján bicegve a kocsijához ment. A hátsó ülésen behúzódott a sarokba és ott ült egy teljes órán át szótlanul, behunyt szemmel, amíg Dolgusin ki nem jött az irodából.

Folytatták útjukat, és felkeresték a cukorrépát szedő asszonyokat. Dolgusint minden munkacsapatban kedves ismerősként fogadták, látszott, hogy máskor is emlegetik: „Majd ha megint eljön az igazgató, megkérdezzük tőle, mit tanácsol." „Ha eljön Dolgusin, ne feledd el elmondani neki az ügyedet." „Mondja meg, helyes összetételű fejtrágyázót javasolt-e az agronómus a régi helyett. És magyarázza meg az új beszolgáltatási törvényt." Egy asszony félrehívta, és hosszadalmasan elmesélte neki valami családi baját. Látogasson el hozzájuk, beszéljen a lánya fejével, beleszeretett egy részeges szédelgőbe, aki tizenöt évvel idősebb, mint ő, két feleségétől elvált és három gyerekért fizet tartásdíjat. Hozzá akar menni feleségül. Milyen élete lesz neki? Az ostoba lány maga dugja a fejét a hurokba. Dolgusin az asszonyok felét név szerint ismerte, anélkül, hogy megerőltette volna emlékezetét. Sőt többnek tudta a kereszt- és apai nevét is.

— Irigylem magát, Dolgusin elvtárs! — jegyezte meg Martinov, amikor visszaindultak Nagyezsgyinka felé. — Milyen jó emlékezőtehetsége van! Bizonyára valami sajátos rendszer alapján tanulja meg a nevüket.

— Nincs nekem semmiféle sajátos rendszerem — felelte Dolgusin. — Egyszerűen feljegyzem a füzetembe, kit hogyan hívnak, és ez a füzet mindig nálam van. — Dolgusin a zsebére ütött. — De már nem nézek bele olyan gyakran. Ha meglátok valakit, eszembe jut, hol találkoztam vele, melyik kolhozban, hogyan dolgozik, mit is

mondott legutóbb — és erre eszembe jut a neve. Nagyon jól esik a parasztoknak, ha a kereszt- és apai nevükön szólítják őket. Érzik, hogy tisztelem őket, és viszonozzák.

— Mondja, Dolgusin elvtárs, miért nem hozatja el a családját Moszkvából? — kérdezte váratlanul Martinov. — Ez is jól esne az embereknek. Úgy tudom, a maga példáját látva Plotnyikov és Szazonov sem szándékozik Troickból a kolhozba költözni. A legközelebbi titkársági ülésen fel kell vetnem ezt a kérdést.

— Miért nem költözik le a családom Moszkvából? — Dolgusin csodálkozott. — Tudja, most nagyon nehéz lenne a családomat még Moszkvában is összegyűjteni, nem hogy Nagyezsgyinkába leköltöztetni... Az egyik fiam ezredes a perzsa határon. A másik diplomata Indiában. A lányom a Távol-Keleten van férjnél, hajógépész az ura. Volt még egy fiam, elesett a fronton. Csak a feleségem van Moszkvában. Épp tegnap kaptam levelet tőle. Azt írja, feladta már a holminkat, és a napokban érkezik. Van már öt unokánk, de gyerek már nincs nálunk egy sem. Ilyen az én családom... Majd kérek a gyerekektől két unokát nevelni, akkor újra kezdhetjük az életet. Új helyen, mintha ismét fiatalok lennénk, és ismét apró gyerekeink lennének...

— Bocsánatot kérek, nem tudtam, milyen a családja — motyogta Martinov. — Ha a gyerekek már felnőttek, az más.

Hosszú szünet után Martinov ismét Dolgusinhoz fordult.

— Igaz, hogy építtetni akar Nagyezsgyinkában?

— Nemcsak akarok, hanem a szovjet már adott is telket, és már ott a fa és a tégla is. A napokban megkezdjük az alapozást. A tél kezdeten, azt hiszem, megtarthatjuk a lakásszentelőt — felelte Dolgusin.

— Nem tanácsolom — mondta Martinov.

— Miért? — csodálkozott Dolgusin. — Szeretnék egy kicsit kényelmesen élni az új helyen. Nem lehet az ember örökké albérlő. A feleségem nagyon szereti a virágokat és a konyhakertet... Vagy azt hiszi, szóbeszédre ad alkalmat? Erre már én is gondoltam. És hogy elejét vegyem minden pletykának, még a teherautókat is úgy béreltem a teherfuvarozási vállalattól. A szovjet ajánlott három kő-

művest és két ácsot. Már megállapodtam velük, amint befejezik az iskola javítását, eljönnek hozzám.

— Nem a pletykáról van szó...

— Hát miről?

Martinov olyan sokáig hallgatott minden mondat után, mintha nehezére esne a megkezdett beszélgetés folytatása.

— Rugyenkónak én tanácsoltam, hogy építtessen magának házat a kolhozban. Neki ott a helye. Neki valóban vagy tíz esztendeig kell majd ott dolgoznia. De magának nem javasolom, hogy építkezésbe kezdjen Nagyezsgyinkában. A maga helyzete itt bizonytalan.

— Kidobnak?

— Nem dobják ki, hanem kiemelik. A mi kommunistáink emelik ki... Egy hónap múlva lesz a kerületi pártkonferencia, engem mint gyenge pártmunkást felmentenek, magát pedig megválasztják a kerületi pártbizottság titkárává.

— Maga tréfál, Pjotr Illarionovics. — Dolgusin gyanakodva nézett Martinovra.

— Dehogy tréfálok.

Dolgusin hátra támaszkodott az ülésen és nyugodtan, egyenletesen kezdett beszélni, egymás után behajtogatva az ujjait:

— Először is, ez szamárság. Maga nem gyenge párttitkár. Adja isten, hogy minden kerületi titkárunk olyan gyenge legyen, mint maga. Az értekezleten kiebrudalnak majd valakit, de az Medvegyev lesz. Másodszor, eléggé ismerem a pártszervek megválasztásának rendszerét, és így a saját személyemet illetően nem félek semmiféle meglepetéstől. Kiebrudalni még csak lehet valakit „váratlanul", de titkárt felülről jövő ajánlás nélkül aligha választhatnak. És rólam olyan vélemény alakult ki a területi központban, hogy ilyen ajánlásra nem számíthatok. Harmadsorban, nem azért jöttem ide, hogy ideoda dobáljanak, mint egy labdát, az egyik helyről a másikra. Még egy évet sem dolgoztam a gépállomáson. Negyedszer, én gazdasági vezető vagyok és sohasem voltam...

Martinov szinte gorombán szakította félbe:

— Ötödször, majd meglátjuk, ha megérjük!

Dolgusin, látva, hogy Martinov ideges, vállat vont és elhallgatott.

A kolhozok közös látogatása és ez a beszélgetés nem barátkoztatta éppen össze Dolgusint és Martinovot. Valahányszor találkoztak, mindig bizonyos feszélyezettséget éreztek, mintha megbántották volna egymást. Dolgusin úgy gondolta, hogy Martinov valóban fél a pártkonferencián a kritikától és a választás esetleg meglepő eredményétől. Martinov pedig sajnálta, hogy Dolgusinnak alkalmat adott erre a feltételezésre. Hogy jóvá tegye a dolgot, egy ízben azt mondta Dolgusinnak:

— Agitálni fogok majd, hogy magát jelöljék, Dolgusin elvtárs.

— Istenemre mondom, nem értem magát, Pjotr Illarionovics. Tréfál, vagy komolyan beszél? — Dolgusin csodálkozva tárta szét a karját. — Ha nem tréfál, annál rosszabb. Akkor ez céltalan, haszontalan beszéd. Kiagyalta magáról, hogy rossz párttitkár. Szinte gyerekes!

— Szó sincs róla. Érett férfi gondolkodásának gyümölcse ez, nem gyermeké. — Martinov sovány arcára kényszeredett mosoly telepedett. — Nagyon hosszú ideig elmélkedtem róla.

— Rosszul néz ki, Pjotr Illarionovics. A kórház után üdülőbe kellett volna mennie, hogy tovább kezeljék, nem pedig azonnal munkához látni.

— Ellenkezőleg, olyan jól érzem magam, mint még soha. Képes lennék hegyeket megmozgatni.

— Akkor miről van szó?

— Tudja mi az a hamburgi pontozás?

— Homályosan emlékszem valamire, mintha olvastam volna róla.

— A régi világban a birkózók szokása volt pár évenként egyszer Hamburgban összejönni, és közönség nélkül, zárt ajtók mögött birkózni. Csak úgy maguk között, hogy megtudják, ki a legerősebb.

— Mit akar ezzel mondani? Nézze, én régebbi párttag vagyok, mint maga, és az élettapasztalatom is több. De miféle párttitkár lennék? Nézze meg a káderlapomat. Sehol, soha nem dolgoztam pártmunkán. Még alapszervezeti titkár sem voltam soha.

— Miért, a mi választott pártszerveinkben talán szabadalmazott pártmunkás-szakemberekre van szükség? És egyáltalán, kell ez a szakosítás? A párttagok maguk választják meg vezetőiket. Mi lenne, ha most nem ilyen pártmunkás-„szakembert" választanának? Főleg,

mikor az ilyen szakember semmi egyebet nem tud csinálni. Erre nem gondolt soha, Dolgusin elvtárs? Vagy magának nem volt az utóbbi időben annyi szabad éjszakája és nappala a gondolkodásra, mint nekem a kórházban?

Martinov rövid levelet küldött a területi pártbizottság első titkárának, amelyben kérte, közölje vele, melyik nap fogadhatná őt, hogy tájékoztathassa a kerület ügyeiről. Néhány nap múlva Krilov táviratilag behívatta a területi pártbizottságra.

II

Martinovnak feltűnt, hogy Alekszej Petrovics Krilov, a területi pártbizottság titkára egy kissé meghízott, és mintha ez alkalommal szigorúbb, hivatalosabb lett volna vele, mint régebben. Az alatt az öt hónap alatt, amióta nem látta, Krilov észrevehetően megöregedett, arca fakó és petyhüdt lett. Az előszobában Martinovnak fél órát kellett várakoznia, és közben megtudta a titkártól, hogy Krilov a télen betegeskedett, a szívével volt baja, és az orvosok eltiltották kedvenc szórakozásától, a vadászattól és a horgászástól. Beszélgetés közben egyszer csak Krilov felállt az asztaltól, megállt a naptár előtt, ránézett. „Szombat van" — mondta csak úgy magának és nagyot sóhajtott. „Vágyik a tó és a sűrű erdő után" — gondolta Martinov.

Krilov egyébként is mintha lehiggadt volna, vagy nyugalmat keresne.

— Megéltük ezeket a remek határozatokat, amelyekről néhány évvel ezelőtt veled együtt, Martinov elvtárs, csak álmodoztunk — kezdte Krilov. — Ha csak az adócsökkentést és a háztáji gazdaságok beszolgáltatási kötelezettségének leszállítását vesszük, már ez is óriási! Mi nem mertünk erről egy szót sem szólni, a kormány pedig a mi kérésünk nélkül is elrendelte. És a káderekről, meg az anyagi és műszaki ellátásról hozott határozatok! Azt hihetnéd rólam, hogy

kincstári optimizmusban szenvedek, de azt hiszem, minden okunk megvan arra, hogy valóban derűlátók legyünk.

— Én sohasem voltam borúlátó.

— Elégedetlen vagyok a sajtónkkal — folytatta Krilov. — Az ember belenéz az újságba: az anyag háromnegyedrésze kritika. Itt ilyen fogyatékosságokról, ott olyan hibákról, amott emilyen bűnökről van szó. Nem szabad ennyire egyoldalúan megvilágítani az életet. Mondjuk meg nyíltan: a szeptemberi plénum előtt valóban nehéz volt példát találni a mintaszerű vezetésre. De azóta sok idő telt el, sokat haladtunk. Most nem annyira a hiányosságok ostorozására, mint inkább az új és helyes dolgok megszilárdítására van szükség.

— Újságírói gyakorlatomból tudom, Alekszej Petrovics — jegyezte meg Martinov —, hogy nagyon nehéz a hibák ostorozását a helyes újítások dícséretétől elválasztani. Ez a két dolog összefügg egymással. Én legalábbis soha sem tudtam úgy írni a jóról, hogy azonnal ne fakadtam volna ki a rossz ellen.

Martinov körülnézett. A titkár dolgozószobáját vizsgálgatta, amelyben most volt életében harmadszor. A félig leeresztett kék selyemfüggöny visszaverte az ablakba tűző napsugarakat, és megtörve szórta szét a napfényt a szobában. A hatalmas, majdnem az egész szoba padlóját betakaró vastag szőnyeg puhán süppedt az ember lába alatt. A sarokban alig hallhatóan ketyegett az óra bronz ingája. A páncélszekrény tetején és az asztalon halkan duruzsolt egy-egy ventillátor, és valószínűleg rajtuk kívül még egy villany-hűtőkészülék is lehetett valahol, mert a szobában olyan hűvös volt, mint a moszkvai Földalatti folyosóin.

Martinovnak hirtelen eszébe jutott, hogy a fronton egyszer a tűzvonalból, szinte az ütközetből hivatták a hadosztályparancsnokságra, hogy egy megbízást adjanak neki. Megborotválkozott, megtisztította a csizmáját, sebtiben tiszta gallért varrt a zubbonya nyaka alá, de tiszta zubbonya már nem volt, úgyhogy agyonizzadt, kifakult hátú gimnasztyorkájában ment a vezérkarhoz; az ujja még vérfoltos is volt, mert előző nap a karjai közt szenvedett ki a század politikai tisztje. A hadosztály vezérkara egy fiatal tölgyerdővel borított völgyben helyezkedett el. Arrafelé is háború volt, zümmögtek a telefonkészülékek, gondterhelt arcú tisztek rohantak egyik fedezék-

ből a másikba, hónuk alatt csomagokkal és térképekkel. Néha idáig repültek a német nehéz tüzérség lövedékei, és naponta többször hallatszott a figyelmeztető parancs: „Légiveszély — vigyázz!" Mégis minden sokkal csendesebb volt, mint a tűzvonalban, az ezred lövészárkaiban. Nem érződött a katonák verejtékes testének izzadságszaga, a puskaporfüst meg az ürülékszag, a drótakadályok felől sem fújta a szél errefelé a forró nyárban gyorsan oszlásnak induló holttestek bűzét.

A vezérkar főnöke sem alumíniumpohárból vagy konzervdobozból itta a teáját, hanem igazi üvegpohárból, amelynek ezüst füle volt. A fedezékben, a hírszerző parancsnok ágya alatt újságpapírral letakart, zománcozott éjjeli edényt vett észre Martinov. Egyik fiatal tiszt naiv kérdéséből: hogy „mi történik ott?" — hamar megértette, hogy ezeknek az elegánsan öltözött, katonás tartású tiszteknek, legalábbis egyik-másikának csak homályos fogalmai vannak az igazi háborúról. A hadosztályparancsnok azonban egészen más volt. Amikor először került szemtől szembe vele, már az első szavaiból kitűnt, hogy ez olyan ember, aki nem egy pud sót megevett már a katonákkal, és talán ezerszer is szembe nézett már a halállal. Így is volt. Ez a tábornok katonai pályafutását egyszerű gyalogosként kezdte, az első világháborúban a török fronton volt őrvezető, majd őrmester, a polgárháborúban századparancsnok, a finn háborúban ezredparancsnok, míg végül harminc évi szolgálat után tábornok lett. De ebben a rangban is naponta legalább három-négy órát a csapatok közt, a tűzvonal lövészárkaiban töltött, mert nem akarta elfelejteni a katonaéletet, nem akart elszakadni katonáitól. A tábornok szemmelláthatóan nemcsak bátor, hanem bölcs ember is volt, és tudta, hogy ha a parancsnok tartósan elszakad azoktól a nehézségektől, amelyeket a tűzvonalban a katonáknak kell elviselniük, eltompulhat az az érzéke, amellyel megérti és megérzi az emberek hangulatának minden árnyalatnyi változását, és elszakadnak azok a lelki szálak, amelyek láthatatlanul összekapcsolják az ő akaratát és érzéseit katonáinak akaratával és érzéseivel.

Krilov folytatta:

— Mindent megkaptunk, amit kértünk, még azt is, amit nem is mertünk kérni. Most dolgozni kell. Kevesebb beszédet és több

cselekedetet! A ti kerületetek mintha furcsa lázban égne. Hol az első öt között vagytok, hol pedig a tizedik-tizenkettedik helyen. Pedig megvan minden lehetőségtek, hogy szilárdan tartsátok akár az elsőt is. A kerületi titkár fiatal, erélyes ember, a kolhozelnökök is jók — mi a baj? ... Bocsáss meg, minduntalan elfelejtem, hogy az utóbbi hónapokban te nem dolgoztál ... De hogy is állsz egészségileg? Nem dobhatod még el azt a mankót?

— Az egészségemre nem panaszkodhatom. Hamarosan mankó nélkül járok ... De nem gondolja, Alekszej Petrovics, hogy még sok megoldatlan kérdés maradt a mezőgazdaságban? Írtam valami „Levél faluról"-félét. Még a kórházban elkezdtem, de tegnap otthon befejeztem. Olvassa el. — S Martinov egy elég vastag dossziét tett a kerületi titkár asztalára.

— Jó, majd elolvasom, ha lesz időm. — Krilov kinyitotta az irattartót, és végiglapozgatta tartalmát. — Az utóbbi időben sokan írnak: fejőnők, sertésgondozók, vasutasok, vízvezetékszerelők. Mindnek van valamilyen országos jelentőségű javaslata, tanácsa.

— Azt hiszem, csak jó, ha írnak. Egy hasznos javaslat, az is valami.

— Persze, hogy nem baj, ha írnak. De mégiscsak a gyakorlati munkával kellene foglalkozni ... Ez például mennyi időt rabolt el tőled?

— Én kórházban feküdtem — juttatta eszébe Martinov.

— Bocsáss meg, megint elfelejtettem ... Negyvennyolc oldal. Szerinted ezek mind megoldatlan kérdések?

Krilov becsukta az irattartót, és eltolta magától.

— Folyton okoskodsz, Martinov elvtárs. Mivel nem vagy megelégedve? Mi kell még neked? ... Kevesebb újat kell tervezgetni, inkább annak alapján dolgozzatok, ami már megvan. Az lesz a legnagyobb filozófus, akinek sikerül több tejet, több húst és több gabonát termelnie! Konkrét gyakorlati munka kell, nem pedig Manyilov-féle álmodozás a szebb jövőről!

Martinov komoran, lehajtott fejjel hallgatta Krilovot. Érezte, hogy arcába szökik a vér — de nem a szégyentől.

— Én az emberi problémákat nem szakítom el a gabona és a tej termelésétől. Mindent a kolhozok fejlődése szempontjából

nézek. De hát mégsem maga a kerületi bizottság szánt és feji a teheneket.

— Ezen a kéziraton kívül miért jöttél még? — kérdezte ridegen Krilov. Martinov akaratlanul felkapta a fejét. — Azt írtad, szeretnél beszélni velem a kerületről. Nos, hát mi a helyzet nálatok?

„Ezzel az Alekszej Petroviccsal, ugyanebben a dolgozószobában egyszer egészen másképp beszélgettünk — gondolta Martinov. — Hogy pártolt engem, amikor Golubkov befeketített, hogy én juttattam csődbe a pártaktívát! Akkor fél szóból is megértett, és milyen bősz haraggal beszélt a szócséplőkről. Segített végiggondolni azt, amit addig csak sejtettem... Mi történhetett vele? Bár emberileg meg lehet érteni. Több mint tíz éve területi párttitkár, nálunk is, másutt is elég nehéz körülmények között dolgozott. Szeretné már látni, hogy mielőbb rend és elégedettség legyen. Szeretné, ha mielőbb megjelenne egy új »Aranycsillag lovagja«, de már mirólunk, és lehetőleg jobb, mint az első. Én meg ismét zavarokról, bajokról, hibákról beszélek. Unja már, mint egy társbérlőt... Elfáradt volna?"

— Elsősorban azért jöttem, Alekszej Petrovics, hogy mielőbb megoldjuk a másodtitkár kérdését. Bizonyára hallott róla, hogy mi történt a plénumunkon?

— Hallottam. Jelentették. Furcsa plénum volt.

— Igen. Én is ezt mondtam, amikor meghallottam a plénum határozatát. A kerületi bizottság tagjainak nem volt elég bátorságuk, hogy le is váltsák Medvegyevet. Felemás határozat.

— Szerinted le kellett volna váltani?

— Természetesen. Egyáltalán nem kellett volna pártmunkára felhasználni.

— Megint valaki, aki nem felel meg...

— Nem erről van szó. — Martinov tagadóan rázta a fejét. — Többé nem félek ettől a vádtól. Gondoljon a természetemről, amit akar, mégis nekem kell gondoskodnom a kerületről, mert még én vagyok az első titkár. Kibírom a személyi kellemetlenségeket is az ügy érdekében. Azelőtt afféle mimózalélek voltam, szégyelltem magával beszélni ilyen kínos, személyi kérdésekről, nehogy rosszat gondoljon rólam, de ez elmúlt.

Krilov felállt asztalától, leült a bőrdíványra, és maga mellé hívta Martinovot.

— Gyere, ülj ide. Kényelmetlen az asztalon át beszélgetni. Te halkan beszélsz, én meg rosszul hallok. Tudod, testvér, én is beteg voltam. Mindenféle vacakot öntenek belém az orvosok. Most is úgy zúg a fülem, mintha éppen repülőgépből léptem volna ki... Szóval, miről van szó tulajdonképpen? Miért támadta az egész plénum? Miféle ember ez a Medvegyev? Hogyan tudnád röviden jellemezni?

— Röviden?

Martinov elmondta, hogyan dolgozott Medvegyev őmellette mint másodtitkár, és hogyan dolgozott állítólag később, milyen beszámolót tartott a plénumon, és hogy beolvastak neki a kolhozelnökök.

— Ennek a művelt tanítónak és jó előadónak, amikor kerületi párttitkár lett, egyszerre minden más szó kirepült a fejéből, csak az maradt benne, hogy: „Nem engedem!", „Nem tűröm!", „Kidobom!" Beláthatja, hogy ez nagyon kicsi szókincs egy kerület vezetéséhez.

— Úgy... De te sokáig dolgoztál vele. Miért nem neveltél belőle legalább jó másodtitkárt?

— Nem értem, miért kellene nekünk azért törni magunkat, hogy olyan emberből neveljünk párttitkárt, akinek ehhez semmi tehetsége? Elkövettünk egy hibát, amikor ezt az embert felvettük a pártmunkások jegyzékébe. Most azon törjük a fejünket, hogyan csinálhatnánk a saját hibánkból egy elfogadható titkárt? Miért? Nincs elég emberünk?... Én nem javaslok semmiféle kemény rendszabályt, csak azt, hogy mentsük fel őt a vezető pártmunka alól, jobban mondva a vezetést mentsük meg tőle. Dolgozzék olyan területen, ahol talán hasznot fog hozni a társadalomnak. Egyébként a plénum óta nem tette be a lábát a kerületi pártbizottságra. Megbetegedett, várja a döntést. Más sem tehetne okosabbat a helyében.

— Először mentsük fel a másodtitkári tisztség alól? Jól van. Tizenötödikén lesz a titkársági ülés. Gyere el Medvegyevvel együtt, tégy jelentést erről a plénumról. Ördög vigye! Nálatok akár párt-

aktíva van, akár plénum, mindig történik valami különös... Van valami ezenkívül?

— Még azt kérem, mentsenek fel engem... az első titkár tisztsége alól.

— Micsoda?

— A kerület érdekében, Alekszej Petrovics. Van ott egy ember, aki jobban vezetné a kerület pártszervezeteit, mint én, tehát gyorsabban fellendítené a mezőgazdaságot. Hamarosan pártértekezletet tartunk. Ha a küldöttek rögtön a konferencián megválaszthatnák a kerületi párttitkárt, és nem ajánlanának valakit felülről, mindjárt őt jelölnék. Ebben biztos vagyok. Nagyon tisztelik a párttagok. Lehet, hogy engem is jelölnének, de én magam vonnám vissza a jelölésemet. Ő több joggal lenne nálunk első titkár.

— Kiről beszélsz?

— A nagyezsgyinkai gépállomás igazgatójáról, Dolgusinról.

Krilov gyanakvó pillantást vetett Martinovra.

— Találtál magadnak valami jobb helyet? Csak nem az újságíráshoz akarsz visszatérni? Moszkvába, újsághoz? Írtál a KB-nak, és kedvező választ kaptál?

— Semmiféle más helyet nem kerestem, és nem is keresek. Ott fogok dolgozni, ahová küldenek. Küldhetnek akár Grjaznovkába, bármilyen munkára. Vagy itt maradhatok Troickban. Dolgusin lesz az első titkár, én meg a második. Bár őszintén bevallom, ez a megoldás nem lenne valami kellemes számomra.

— Akkor nem értem, mi van emögött...

— Nincs mögötte semmi.

— Akkor miért akarod átadni a helyedet Dolgusinnak?

Martinov vállat vont.

— Ez a hely nem az enyém, nem vásároltam meg örökre. Átmeneti állás, attól függ, kit választanak meg rá. És most, úgy látom, van a kerületben nálam alkalmasabb ember erre a posztra.

— Micsoda romantika! Micsoda lovagiasság! — Krilov Martinovhoz hajolt, belenézett a szemébe. — Mondd csak, Martinov, nem vagy te afféle Don Quijote?

Kinyílt az ajtó, és a küszöbön megjelent Maszlennyikov testes alakja.

— Gyere csak be, Dmitrij Nyikolajevics — hívta Krilov. — Érdekes dolgokról beszélgetünk. Ülj le. Martinov azt kéri, helyezzük át más kerületbe.

— Igen? — Maszlennyikov széket húzott a díványhoz, és leült. — Miért? Levegőváltozásra van szüksége? Vagy rossz fát tett a tűzre? Nőügy? Úgy hallottam, Pjotr Illarionovics, hogy közted és Borzova közt volt valami... Igaz?

— Csupán jelentéseket és pletykákat gyűjt a kerületekben, Dmitrij Nyikolajevics? — fakadt ki Martinov. — Szép kis foglalkozás, mondhatom!

Krilov tiltakozón emelte fel a karját.

— No-no, ne gorombáskodj mindjárt! Maszlennyikov csak tréfál.

— Rossz tréfa volt.

Maszlennyikov fanyar mosollyal tette kezét a szívére:

— Bocsánatot kérek, Martinov elvtárs, ha megsértettem volna. De nem lenne benne semmi különös. Épp tegnap kellett ilyen dolog miatt valakit áthelyezni egyik kerületből a másikba.

Krilov elégedetlenül ráncolta össze a homlokát.

— Ne siess a találgatásaiddal. Előbb hallgasd meg, miről van szó: Martinovnak az a véleménye, hogy van a kerületben olyan ember, aki jobb első titkár lenne, mint ő. Hamarosan pártkonferenciát tartanak. Ezért előzőleg felveti előttünk ezt a kérdést. És tudod, kit javasol első titkárnak? Dolgusint, a nagyezsgyinkai gépállomás igazgatóját. A te barátodat.

— Micsoda? Dolgusint titkárnak? — Maszlennyikov úgy hunyorgott, minha káprázott volna a szeme. — Ő meg hova menne? Tanulni akar?

— Sehova. Hajlandó bárhol dolgozni, ahová küldjük.

— Nem értem... Őmaga javasol a saját helyére más embert?

— Igen. És éppen Dolgusint.

— De hát Dolgusin a gépállomás igazgatója. Hogy kerül a... a kerületi pártbizottságba?

— Egyszerűen — jelentette ki Martinov. — A küldöttek megválasztják.

Maszlennyikov egy pillanatig gondolkodott, azután legyintett.

— Komolytalan beszéd. Olyasmi még nem fordult elő, hogy valaki egy jó kerületből egy rosszba kérezkedjék. Az én gyakorlatomban legalábbis még nem. Ezek valamiben törik a fejüket, Alekszej Petrovics. Dolgusin valamennyiüket behálózta. Furcsa figura, szemtelen, goromba, nem ismer el maga felett semmiféle hatalmat. A gépállomás alkalmazottai előtt kritizálja a területi bizottság munkáját. Igen, igen. Van nálam egy egész irattartóra való anyag, amit a körzeti párttitkár küldött be róla. Éppen javasolni akartam magának, Alekszej Petrovics, hogy számoltassuk be a titkárság előtt Dolgusint. De tudja, nem lehet belekötni. Kitűnően dolgozik. Az egész területen az ő gépállomása a legjobb. Ravasz fickó ez a moszkvai! . . . — Maszlennyikov elnevette magát, és hátradőlt a székén. — Ha-ha-ha! Dolgusin mint kerületi párttitkár! Ezt maguk csak azért gondolták ki, Martinov elvtárs, hogy megnevettessenek. Dolgusin úgy szereti a pártmunkásokat, mint az ördög a szentelt vizet! És általában a pártszerveket.

Martinov már nem bírta tovább hallgatni ezt a beszédet.

— Nem a pártszerveket, hanem a pártba befurakodott szócséplőket és ledorongolókat.

Ezután olyan beszélgetés kezdődött Martinov és Maszlennyikov között, amilyet az első titkár szobájának falai még sohasem hallottak.

— Holló a hollónak nem vájja ki a szemét — mondta Martinov. — Maga gyűlöli Dolgusint, de bezzeg támogatja Medvegyevet, mert maga is egy Medvegyev! Ugyanolyan hajcsár, aki csak rúgdosni tud meg ledorongolni, de nem titkár. Magát teljesen kielégítik Medvegyev észbeli képességei. Rá tud ordítani az emberekre, és ez magának elég. Holodovot is a maga bizottsága nevezte ki. Maga foglalkozik a körzeti párttitkárokkal. Kiemelte pártmunkára ezt a vizsgálóbírót, aki eddig csupa bizalmas üggyel foglalkozott . . . Magának a kerületekben bábukra van szüksége, nem pedig élő, gondolkodó és érző emberekre. A maga számára, Maszlennyikov elvtárs, egy kerületi pártbizottság csak utasításokat továbbító állomás. Maga csak az olyan embereket szereti a kerületekben, akik egyre magát bámulják és papagáj módra, gondolkodás nélkül ismétlik, amit maga mond. Dolgusint is azért gyűlöli, mert nem bábu, hanem élő ember.

Mégpedig tehetséges vezető, és nekünk éppen keresni kell az ilyen vezetőket. Örüljünk neki, ha találunk ilyent, ahogyan Lenin örült, ha tehetséges emberre lelt. De maga nem tudja megbecsülni más tehetségét, mert maga is egy tehetségtelen vezető. És mostanában azért dühöng, mert észrevette, hogy nehéz idők következnek a maga számára. Az „általános útmutatással" és parancsolgatással ma nem sokra megy. Ennél többre pedig képtelen. Magának, Dmitrij Nyikolajevics, befellegzett.

Maszlennyikov kezdetben teljesen elvesztette a fejét, majd zavartan nézett Krilovra, arra számítva, hogy az első titkár rendreutasítja Martinovot, sőt talán felszólítja, hogy távozzék. De Krilov hallgatott.

Végül felugrott ültéből:

— Micsoda beszéd ez? Kitől hallom? Nem hiszek a fülemnek.

— Higyjen neki, nem csapja be. De ha akarja, megismételhetem elejétől végéig.

— „Bábuk!" „Utasításokat továbbító állomások!" Ez a mi egészséges, harcos pártszervezeteink rosszakaratú megrágalmazása!

— Én azt mondtam, hogy maga tekinti a kerületi pártbizottságokat utasításokat továbbító állomásoknak.

— „Csak ledorongolni tud!" „Gyűlöli a tehetséges embereket!" Ezt mind feljegyezzük Martinov elvtárs. Hogy mer ilyen hangon beszélni a területi pártbizottság titkáraival?

— Az egyik titkárral. Ez személyesen magának szólt. Ne csavarja ki a szavaimat, Maszlennyikov elvtárs!

Krilov felállt a díványról, és elfoglalta helyét az íróasztal mellett. Nem avatkozott a vitába, nyugodtan hallgatta. Könyökére támaszkodva a levegőbe bámult, arca fáradtságot fejezett ki.

Csengett a telefon. Krilov felvette a kagylót.

— Az ilyen beszédért, azelőtt, tudja mit kapott volna?...

— Tudom.

— Csendesebben — szólt rájuk Krilov. — Nem hallok semmit. Rubcevóból telefonálnak. Micsoda telefonjuk van! Úgy csipog, mint a csirkék a keltetőben...

Miközben Krilov beszélt, Martinov és Maszlennyikov egy szót sem váltottak, nehezen lélegeztek, mint a boxolók két menet közt,

és közben dühös pillantásokat vetettek egymásra, nehezen tűrtőztetve magukat. Krilov egyik kezében a kagylót tartotta, a másikkal megtöltött két poharat ásványvízzel.

— Ide hallgass, Dmitrij Nyikolajevics — szólalt meg Krilov, miután befejezte a telefonbeszélgetést —, három perc múlva kapcsolják az egészségügyi minisztert. Az orvosi egyetemről akartam vele beszélni. Ott voltál tegnap a titkárságin, tudod miről van szó. Kapcsoltasd magadhoz, és beszélj vele te. Nekem most nincs időm. Ezt a — megakadt egy pillanatra, amíg kereste a megfelelő kifejezést — kölcsönös szerelmi vallomást majd aztán folytathatjátok.

— Jó, majd beszélek vele. — Maszlennyikov felállt. — De ezt nem hagyom ennyiben. Maga mindent hallott, Alekszej Petrovics, kérem, vonja le belőle a konzekvenciát. Martinovnak felelnie kell a sértésért. Feljegyzést készítek róla a titkárságnak.

Olyan erélyesen tárta ki az ajtót, mintha be akarná csapni, de eszébe jutott, hogy ez nem Martinov szobája, és még idejében tűrtőztette magát. Szinte bocsánatkérően nézett vissza Krilovra, és mint mindig, óvatosan, zajtalanul tette be maga mögött az ajtót.

— Forrófejű ember vagy, Pjotr Illarionovics — jegyezte meg Krilov Maszlennyikov távozása után. — Sajnálnám, ha emiatt valahol kitörnéd a nyakad.

— Alekszej Petrovics! A pártszervek a legfontosabbak. Ők vezetik, irányítják egész életünket. Hogy lehet megtűrni bennük ilyen embereket? Egy aljas és korlátolt ember egy pártszervezetben tízszer annyit árt, mint bármely más intézményben.

— De azért óvatosabban válogasd meg a kifejezéseidet. Maszlennyikov mégiscsak a területi bizottság egyik titkára, még nem tették ki. És te egyedül nem döntöd el a sorsát a pártkonferencián!

Látszott Krilovon, hogy komolyan haragszik, de Martinov uralkodott magán, nem szólt közbe, és a területi titkár kis szünet után enyhébb hangnemben folytatta.

— Te Maszlennyikovot ledorongolónak és hajcsárnak nevezted. Én is nagyon jól tudom, mennyit ér, nem túlozom el a képességeit. De hidd el, ilyen emberekre is szükség van a területi bizottságban. Te csak a saját kerületedet ismered, és azt képzeled, hogy minden kerület olyan, mint a tied. Meg hogy a többi pártmunkás is olyan, mint

te. De tudod, kedves Martinov elvtárs, sajnos, még számos olyan párttitkár van, akinek szüksége van rúgdosásra. Azt hiszed, felesleges már figyelmeztetni kollégáidat arra a közismert igazságra, hogy a cukorrépát idejében kell egyelni, különben a termés a fele lesz, meg hogy az aratáskor minden elvesztett nap tízezer tonna gabonába kerül, és hogy az ugart májusban kell felszántani, nem pedig júliusban? Ha ezt hiszed, tévedsz. Újból és újból figyelmeztetni kell őket. Most például meg kell ásatnunk a silógödröket. A kerületi párttitkárok mindenütt felnőtt emberek, nem dilettánsok, tudják, hogy a silótakarmányt nem hordóban savanyítják mint a káposztát, és ha nem ássuk meg ezeket a gödröket a silótakarmány lekaszálása előtt, akkor nem lesz meg a takarmánybázisunk. És mit gondolsz, ha nem hajcsárkodunk, nem fenyegetőzünk büntetéssel, meglesznek mindenütt? Ígéretek és fogadkozások lesznek, de nem silógödrök... Rosszul ismered a kádereinket. Vannak olyan kerületi titkáraink és végrehajtó bizottsági elnökeink, akik csak akkor kezdenek megmozdulni, ha már kaptak egy figyelmeztetést vagy megrovást. Hát még a gépállomás-igazgatók! Tegnapelőtt kinn voltam a zajcevói gépállomáson. Hát tudod, nem szoktam gorombáskodni, de annak a Szucskovnak megmondtam, hogy gazember és kártevő. Reggeltől estig zsebre dugott kézzel jár-kel ez a naplopó, már kora reggel berúg, a pofája dagadt és vörös, és soha sincs fogalma arról, mi történik nála. Amikor megnéztem a gépeket, majd megütött a guta. Minden egy halomba rakva, vetőgépek, burgonyavetők, ekék; mind sáros, bezsírozva. A cukorrépa kombájnon még rajta a tavalyi megrothadt répa. Sehol semmiféle őrség, a gyerekek a faluból lecsavarják az anyákat, és kocsikat fabrikálnak maguknak a gépekről leszerelt kerekekből. Hol van kinn gép? Hány és milyen állapotban? Ki felelős a karbantartásukért? Senki sem tudja, sem az igazgató, sem a főmérnök, sem a főkönyvelő. A mérleg szerint tizenöt millió rubel értékű gépe van a gépállomásnak. És ezeket a milliókat egy ilyen ökörre bízták! Bíróság elé fogjuk állítani, nyilvánosan fogjuk tárgyalni az ügyét. Az ügyész már küldött ki vizsgálóbírót. Szent isten, hány millió értékű gépet tettek tönkre, hiszen ez a Szucskov már öt éve igazgató! S ha ez a gépállomás mégis szántott, vetett, aratott és teljesítette a beszolgáltatást, csak azért tette, mert valaki mindig ott

járt furkósbottal a kezében ennek a Szucskovnak a sarkában, és figyelmeztette, hogy a traktorokat javítani kell, a szántást ilyen és ilyen mélyen végezzék, a gazos földet kultivátorozzák. Nem, testvér, még szükség van hajcsárokra és ledorongolókra. Ne légy idealista! Ilyen esetekben kellenek nekünk az olyan emberek, mint Maszlennyikov. Ez is egyfajta tehetség, ha már ezt keresed. Ha elküldjük valamelyik kerületbe valamilyen konkrét megbízatással, akkor ha a fene fenét eszik, a megbízatást akkor is teljesíti. Képes három napig nem aludni, amíg nem ellenőrzött személyesen mindent minden kolhozban. Maszlennyikov a hét hat munkanapjából talán csak kettőt tölt a hivatalában, a többin úton van. Már azt mondják, hogy a kocsija olyan, mint az öreg ló, minden kolhoz udvarára befordul. Úgy, mint ő, senki sem tudja munkába állítani a naplopókat és mozgósítani a kerületeket valamilyen kampányra. Ezt is meg kell becsülni.

Martinov többször közbe akart szólni, de Krilov mindig intett, hogy várjon.

— Én hívtalak téged ide. Nem jöttél. Most nem tehetsz szemrehányást Maszlennyikov miatt. Őt úgy küldték ide máshonnan. Tudtam, kit veszek magamhoz, beszéltem az ottani titkárral, nagyon jól jellemezte Maszlennyikovot: végrehajtja az utasításokat, de másra nem alkalmas, nem ő találta fel a puskaport. Ha te akkor jöttél volna, visszautasítom. De nem jöttél, nekem pedig segítség kellett, nagy a terület.

— Bevallom, azért nem jöttem, mert attól féltem, hogy magának csak mint utasításvégrehajtóra lenne rám szüksége — felelte Martinov.

— Ostobaságokat beszélsz. Én tudom, kitől mit követelhet az ember. Neked találtunk volna itt komolyabb feladatot.

Elhallgattak. Martinov arcáról le lehetett olvasni, hogy nem ért egyet azzal, amit a területi titkár már vagy fél órája bizonygat.

— Nem. — Martinov tagadóan rázta a fejét. — Mégsem győzött meg, Alekszej Petrovics. Ha még van olyan párttitkár, akiben nem bízhatunk, mert rúgdosás nélkül elkésik az aratással, vagy aki nem tudja a saját eszével felfogni, hogy a silózáshoz gödrök kellenek, az olyan titkárt egyszerűen le kell váltani! Furcsa a maga logikája. Maga szerint Maszlennyikov azért kell, mert a kerületben is vannak

ilyen Maszlennyikovok, akik elfelejtettek vagy sohasem tudtak a saját eszükkel gondolkozni, akiket időnként mint a rugóra járó bábut, fel kell húzni vagy bottal hajtani. Azt hiszem — bocsásson meg az őszinteségért — maga fáradt egy kicsit. Szeretne végre valami stabilitást. Mit akarnak megint? Ismét felülvizsgálni a kerületi titkárokat? Ismét elvisznek valakit a területi bizottságból? Ismét rábeszélések, viták, családi tragédiák, orvosi bizonyítványok arról, hogy nem mehetnek? ... De hát ezt nem lehet elkerülni. Ez a legnehezebb — az alsó káderek megerősítése. Ezen a téren sohasem lesz stabilitás, mindig hol itt, hol ott kell valamit korrigálni ... Egyébként nemcsak a területi szervekben kell keresni jó kerületi titkárokat. Lehet, hogy egyik-másik kerületben a helyi emberek közül, a legjobb kolhozelnököt vagy egy gépállomás-igazgatót választanak meg párttitkárnak.

— Ellentétes irányú szállítás? — Krilov elmosolyodott. — A kerületi aktivistákat elküldték kolhozelnököknek, és most az elnököket küldjék a kerületbe titkárnak?

— Az egyik kitűnően összeegyeztethető a másikkal — érvelt tovább Martinov. — A kerületi aktívából tíz-tizenöt embert küldtünk el kolhozelnöknek, de most csak egy emberről van szó. Egyáltalán nem hasonlít az ellentétes irányú szállításra... Mindent el kell mondanom magának, Alekszej Petrovics. Én most felvetettem Dolgusin kérdését. Nem személyes rokonszenvből tettem. Bevallom, cseppet sem volt kellemes azt látnom, hogy Dolgusin jobban vezeti a kolhozokat, mint én. Igazán nem szimpátiából mondom most, hogy legyen ő a kerületi titkár. Én csak amellett az elv mellett vagyok, hogy a pártszervek választott szervek. Ezt a munkát szabad talán a legkevésbé foglalkozásnak tekinteni. Tegnap én voltam Troickban a párttitkár. Ma azonban, miután a párttagok meggyőződtek róla, hogy van jobb jelölt, Dolgusint választják meg titkárnak. Jelent az valamit, hogy sohasem volt pártmunkás? Talán még jobb is. Képzelje el, a kerületben megválasztják párttitkárnak a legjobb gépállomás-igazgatót vagy a legjobb kolhozelnököt. Persze, nem olyan elnököt, akinek nehezére esik a nevét is leírni. Vannak született jó gazdák, akik teljesen műveletlenek, még újságot sem olvasnak. Én nem ilyen elnökről beszélek, hanem művelt, politikailag fejlett, kultúrált emberről. Kerületi párttitkár lesz tehát egy tapasztalt, nagy tekin-

tályú kolhozelnökből, aki éveken át kitűnő termést ért el, és sokat tudott fizetni a munkaegységre. Az ilyen embernek biztosan lesz jó tanácsa az elnök részére, ha meglátogat egy kolhozt. Maga is volt elnök, semmiből szervezett egy gazdaságot, tudja, hogy az adott viszonyok között mit lehet. Ez az új ember biztosan hoz valami újat a pártszervezet életébe is. Nem fogja tűrni a fecsegőket, szócséplőket, bürokratákat. Ő maga is halálra unta magát annak idején a mi véget nem érő értekezleteinken, és felháborította, hogy mennyi munkaidőt veszít el mindig, ha behívják a kerületi pártbizottságra. Alulról látta a kerületi bizottság osztályainak és instruktorainak munkáját, jól tudja, mit kell megjavítani, hogy a pártapparátus kerekei ne forogjanak üresen... Nem, Alekszej Petrovics, ha valóban emelni akarjuk a kerületi pártbizottságok munkájának színvonalát, ilyen emberekre van szükség a kerületi bizottságokban. És valahogy szabadabban kell megválasztani a titkárokat. Persze, most is megvan minden: titkos szavazás, a visszahívás joga. Ha valaki megbukik, az nem mehet tovább. De az első plénumon, a konferencia után már csak a területi bizottság által javasolt jelöltekről beszélnek. Szabad választás, de bizonyos protokoll-listáról, a „specializált" pártmunkások szűk köréből. Pedig lehet, hogy egy nem specializált ember jobb titkár lenne. A kört ki kell tágítani! Jobban kell bízni a helyi káderekben. Ők legalább annyira érdekeltek abban, hogy pártszervezetük élén értékes emberek legyenek, mint a területi bizottság. Ha jó a pártvezetés, minden jól megy. A gazdasági vezetőket úgy nevezik ki, de azokat, akik a kinevezések fölött döntenek, választani kell.

Miután mindent elmondott, elhallgatott, és egyszerű mozdulattal, karjával törölte le homlokáról az izzadságcseppeket. Aztán elővett egy doboz cigarettát, és rá akart gyújtani, de közben észrevette a falon függő táblát: „Itt ne dohányozz!" Visszatette cigarettáját a dobozba.

— Gyújts csak rá — intett Krilov. — Mennyi ideig maradsz még itt?

— Egyéb dolgom már nincs.

— Ne utazz el ma. Aludj a szállodában. Majd reggel odatelefonálok. Most menj. — Krilov felállt, és az asztalon át kezet nyújtott. — Két órámat loptad el. Igaz, a beszélgetés érdekes volt, de van más

dolgom is. Az áramfejlesztő építői jönnek, akik a télen megígérték, hogy május elsejére befejezik az építkezést, és most kérik, hogy adjunk haladékot november 7-ig. Hogyan parancsolod, milyen hangon beszéljek velük, legyek követelődző, vagy ne legyek? Fenyegessem őket, vagy ne fenyegessem? Sürgessem őket, vagy inkább kínáljak szendvicseket és kérdezzem meg, hogy van a család, a gyerekek? És menjenek haza isten hírével? Hiszen ők is felnőtt emberek, van lelkiismeretük, és maguk is megértik, hogy minél előbb szolgáltatnak áramot az iparnak, annál jobb... Jól van, csak menj, pihenj, majd aztán elbeszélgetünk.

Martinov a kapun kilépve Borzovval találkozott. Ez észrevehetően megöregedett. Arca barnára sült, csizmája poros volt, haját nem borotváltatta, mint azelőtt, hanem rövidre nyíratta. Köszöntötték egymást.

— Testvér, olyan piros vagy, mint aki fürdőből jött! — mondta Borzov. — Ott voltál? — és szemével a második emeleti ablakokra kacsintott; ott volt az első titkár szobája.

— Ott.

— Megmosták a fejedet?... Hű, hányszor kaptam én is ott fejmosást! — Ismét felnézett. — Te miért kaptad? A kombájnok kijavítása miatt?

— Nem, nem titkáriról jövök, az tegnap volt. Káder-ügyben jártam fenn.

Tovább mentek a kapu elől, hogy ne zavarják a be- és kilépőket.

— Hallottad már — kérdezte Borzov mosolyogva —, hogy milyen felelős tisztséget kaptam? A legnagyobb boriszovkai kolhoz elnöke lettem. Ezt neked köszönhetem.

— Váljék egészségedre! — felelte Martinov. — De tényleg azt hiszed, Viktor Szemjonovics, hogy az én kezdeményezésem nélkül nem fejlődtek volna idáig a dolgok?

— Dehogyis, csak tréfálok. Persze, hogy úgyis eljutottunk volna ide. Valakinek csak ki kell húzni a kolhozokat a kátyúból. Már negyedik hónapja vagyok a kolhozban. „Szovjet Föld"-nek nevezik,

majdnem ugyanúgy, mint Opjonkinét, a „Szovjethatalmat". De egy cseppet sem hasonlít az övére. Amikor odaküldtek, azt mondták: „Gondolj arra, Borzov elvtárs, hogy milyen nagy perspektívájú kolhoz. Mennyi föld, mekkora legelők!" Hát igen, perspektíva, az van, de egyelőre semmi egyéb. A régi elnöktől csak perspektívát örököltem. Mivel kezdjem, mibe kapaszkodjam, biz' isten nem tudom. Semmit se találok, amiből ki lehetne indulni, egyetlen gazdasági ága sem hoz annyi jövedelmet, hogy kezdhetnénk belőle valamit. Nem szoktál horgászni? Nem próbáltál még ángolnát kézzel fogni? Már a kezében tartja az ember, de az a pikkelytelen sikos teste, ahogy megszorítja, kisiklik. Hogyan lehet megfogni?

— A kopoltyújánál fogva — mondta Martinov.

— A kopoltyújánál? Azt is szorosra zárja!... Látom, nem tudsz te sem jó tanácsot adni. El akarok menni Opjonkinhoz, ő talán kitanít. Amikor átvettem a kolhozt, azt gondoltam, Pjotr Illarionovics, hogy forradalmat csinálok benne. A mi kolhozunk közvetlenül a város mellett fekszik, két kilométernyire a vasúti csomóponttól. Az autóút is átvezet rajta. Hatalmas értékesítési lehetőségek. Erre kellene építeni a gazdaságot. Beszéltem már erről a kerületi bizottságban, itt is voltam a mezőgazdasági osztályon, még februárban, kértem, hogy segítsenek két üvegházat építeni, adjanak hitelt, építőanyagot, két teherautót, csökkentsék az ipari növények meg a gabona tervét, és egy év alatt milliomossá teszem a kolhozt. Az egész kerületre megtervezték a konyhakerti növények termesztését — mondom —, de a távol fekvő kolhozok nem akarnak főzelékféléket termeszteni, mert nem tudják értékesíteni. Adják nekünk ezt a tervet. A mi kolhozunkból éppen konyhakertészeti kolhozt kell csinálni. Zöldségféléket, epret, gyümölcsöt. Meg állatokat. De az állattenyésztés nem megy egyszerre, nincsenek sem jó istállóink, sem fajállataink. Sok pénzt kellene befektetni, ha azt akarjuk, hogy hozzon is valamit a konyhára. A konyhakert hamarabb jövedelmez. Ebben az évben minden erőt a konyhakertre összpontosítok, jövőre pedig már rámegyek az állattenyésztésre... Ez volt a tervem. De hát ki tud a mi kerületi titkárunkkal zöldágra vergődni? Merev mint a deszka. „Ki termel akkor elég gabonát és cukorrépát, ha a te tervedet csökkentjük? Ezek kötelező termények, mi nem csökkenthetjük az előirányzatot,

ehhez nincs jogunk." — „Adják ezt a tervet azoknak a kolhozoknak, amelyeknek hátrányos a zöldségtermelés. Vagy végső esetben vessék fel a kérdést a terület előtt, javasolják, hogy bizonyos, a városokhoz közel fekvő kolhozokban csökkentsék a gabona vetéstervét." — „Nem, ezt a feladatot én nem vállalom" — mondja. No hiszen, szép kis szabad tervezés!

Borzov egy doboz „Kazbek" cigarettát húzott elő a zsebéből, megkínálta Martinovot, és maga is rágyújtott.

— Mit bámulod a cigarettámat? Magányos ember vagyok, futja az elnöki fizetésből. Azt szívom most is, amit a kerületi pártbizottságon szívtam. Az én helyzetemben az a legfontosabb, hogy az ember ne hagyja el magát!

Néhányat szippantottak szótlanul, aztán Borzov folytatta: — Szárnyakat kaptunk, csapkodunk velük, de repülni nem hagynak. A bürokrácia olyan súlyos teher, hogy nem tudunk a földről felemelkedni. Jól ismersz engem, Pjotr Illarionovics, elég energikus vagyok, nem szeretek munka nélkül lődörögni. Kolhozba küldtek, hát engedjék meg, hogy teljes erőmből nekilássak! Ha nekem is, mint annak a szerencsétlen elődömnek, kopejkában meg grammokban kell fizetnem a munkaegységeket, és évente tizenöt tojást szedhetek össze egy tyúk alól, akkor beledöglök az unalomba! Bármihez fogok: ezt nem szabad, azt nem engedélyezik, amazt egyeztetni kell. Most is már harmadszor vagyok itt egy szerencsétlen lokomobil miatt. A kolhoz területén hever egy lokomobil, még akkorról maradt itt, amikor az öntözőcsatorna-hálózatot akarták kiépíteni, de aztán abbahagyták. Néhány alkatrész már hiányzik is róla, a rozsda is kikezdte, de még rendbe lehetne hozni. Kértem, adják nekem ezt a lokomobilt, van bőven tőzegünk, van malomkő is, felszerelnénk egy malmot és mások is jöhetnének bérbe őröltetni. A kolhoz kereshetne pár ezer rubelt. De nem. Senki sem meri kimondani azt az egyetlen szót: „Vidd!" Inkább menjen tönkre teljesen a gép, semhogy megengednék, hogy ne a rendeltetése szerint használják fel... És az anyagellátás? A kolhoznak nincs más szállító eszköze, csak szekere. Hát élhet manapság az ember egy teherautó nélkül? A cukorgyárból hozunk répaszeletet az állatoknak. A répaszelet fillérekbe kerül, de ezreket kell fizetnünk a szállításért. És ami a legfontosabb: tartoznak is nekünk

egy teherautóval! Még a múlt évben kellett volna kapnunk egyet a tejbeszolgáltatásért, és a mai napig sem kaptuk meg... Szerintem, Pjotr Illarionovics, nem helyes ez a könyöradomány-rendszer, amit nálunk anyagellátásnak neveznek. Ellátogat Krilov elvtárs egy kolhozba, és ha ott szépen megkérik, akkor ad néhány száz tetőfedő palát vagy egy teherautót. Vagyis az aktatáskájában magával visz bizonyos tartalékot a kolhozok részére, hogy aztán örök életükben emlékezzenek arra a napra, amikor náluk járt látogatóban a területi bizottság első titkára. De mi lesz azokkal a kolhozokkal, amelyeket nem látogat meg? Nálunk például még soha nem volt, és lehet, hogy öt évig nem is jön. Mit tegyünk addig? Mivel fedjük be az istállót? Mivel szállítsuk a gabonát a begyűjtőhelyre?

Később közös emlékeikről beszélgettek.

— Mi újság Troickban? Hogy érzi magát Rugyenko a kolhozban? Hogy van Glotov meg Gribov? Hát Nyecsipurenko?

Martinov mindent elmondott.

— Hej, Pjotr Illarionovics — legyintett Borzov —, sok kerületi párttitkárt láttam, dolgoztam is alattuk, meg most is a kolhozban, de szavamra mondom, nem én voltam a legrosszabb titkár. Engem ökölcsel fenyegettek, én se tehettem mást, ha engem kényszerítettek valamire, nekem is kényszeríteni kellett. Ami pedig a terveket illeti, akkor úgy neveltek bennünket: te csak ne okoskodj, az nem vezet jóra, hanem teljesítsd. Emlékszem, még a luzsnyikovi kerületben összeállítottam a gabona- és takarmánymérleget. Erre rám támadt egy nagykutya: „Micsoda? A disznók hízlalására szemesterményt? Gabonával akarja etetni a disznókat? Az árpa is gabona! Micsoda maga? Bolond vagy kártevő?" Ha az embernek így teszik fel a kérdést, akkor persze inkább elismeri, hogy bolond. De hogy lehet szem nélkül szalonnához jutni? És mivel etessük a disznókat, ha komolyan akarunk foglalkozni az állattenyésztéssel? Szalmával? Mert ez történt. Azt hiszed, nekem nem fájt a szívem, amikor arra kellett kényszerítenem a kolhozokat, hogy a nemesített vetőmagot is szolgáltassák be?... Nemrégiben olvastam az újságokban: egyes helyeken annyit halásztak, hogy ikra sem maradt a vízben. Az ilyesmi még rosszabb, mint ha a kolhoznak nem maradna a munkaegységre gabonája, mert hiszen nálunk a termés az elemektől is függ. De a tenger-

ben sem jégeső, sem szárazság nem számít, a halak úgyis szaporodnak. Nem kell sem szántani, sem vetni, csak érteni kell ahhoz, hogy kifogják, amit a természet ad. És látod, mire vezetett ott ez a „tessék mindent beadni"-politika . . .

— Velem azonban mégis valahogy ostobán történt — folytatta egy kis szünet után. — Mintha az ember a harctéren támadás közben megcsúszna és eltörné a lábát. Nem golyó, nem gránátszilánk, hanem saját elővigyázatlansága volt az oka. Ha nem történt volna az az ostoba eset Muhinnal, még most is kerületi titkár lennék. Talán roszszabb voltam, mint a boriszovkai Guszevunk?

Martinovot azonban ez már nem érdekelte, és búcsúzni kezdett.

— Látom a mankóról — mondta Borzov visszatartva —, nemrég jöttél ki a kórházból. Hallottam, hogy majdnem elpatkoltál. És most mi lesz veled? Visszamész a régi helyedre?

— Valószínűleg más kerületbe küldenek — felelte kis szünet után Martinov.

— Igen? Más kerületbe? Hát . . . Marja Szergejevna? — szaladt ki a kérdés Borzov száján.

— Valószínűleg őt nevezik ki a nagyezsgyinkai gépállomás igazgatójává.

— Ne mondd! Nem is hittem volna, hogy volt feleségem ilyen tehetséges. Megbirkózik vele?

— Volt neki kitől tanulnia. Persze, te nem ismered Dolgusint. Már nem voltál nálunk, amikor ide jött. Most ő a gépállomás igazgatója.

— És mi lesz vele? Áthelyezik?

— Hát igen, vannak vele tervek — mondta határozatlanul Martinov.

— Idehallgass, Pjotr Illarionovics — mondta Borzov —, most már túl vagyok rajta, de becsületesen be kell vallanom, rosszat gondoltam rólad és Marja Szergejevnáról. Hogy az asszony nem volt közömbös irántad, abban igazam volt. Ezt maga is beismerte. De azt hittem, te kezdtél ki vele . . . Azóta tudom, alaptalanul gyanúsítottalak. Elmondták a troicki barátaim, hogy szó sem volt köztetek ilyesmiről . . . Kérlek, mondd meg neki, hogy a jövő héten meglátogatom. Kiveszek két nap szabadságot. Ha nem akarja, hogy nála

lakjak, találok majd szállást, vannak ismerőseim Nagyezsgyinkában. Nagyon vágyom a gyerekek után. Talán rábeszélhetnéd, hogy adja ide a fiamat.

— Elmondom neki, amit mondtál, de arról nem biztosíthatlak, hogy sikerül is rábeszélnem. Tudod, milyen kényes dolog ez. Erre nem lehet senkit rábeszélni, kötelezni.

— Ha meg tudnék vele állapodni, hogy a gyerekek egy ideig nála legyenek, aztán nálam... Bár ez sem megoldás, így sehol sem lennének otthon. Aztán meg nálam nincs is, aki foglalkozzék velük. A lányom tavaly óta Leningrádban tanul... Ötven felé járok, és nincs rendezve az életem. Valahogy rosszul sikerült. Félek arra gondolni, mi lesz, ha a gyerekek felnőnek. Valóban idegen leszek számukra?... Ez a boriszovkai Tamara ronda nőnek bizonyult. Marjától sohasem hallottam olyasmiket, hogy „Szép kis VB-elnök vagy, ha még annyit sem tudsz elérni, hogy a feleségedet a szakszervezet beutalja"! Meg hogy „Ringyinnek, az elődödnek május elsején meg novemberben mindig felküldtek két kosár élelmiszert a Gasztronomból. Te pedig mindenért fizetsz!" — „Nem, kedvesem — mondtam neki —, lehet, hogy Borzov sok hibát követett el a párttal szemben, de azt az egyet sohasem, hogy meglopta volna az államot!" Végül elzavartam.

Martinov jó néhány éve ismerte Borzovot, mégis most szeretett volna először szíves szóval szólni hozzá, de nem talált szavakat, és csak keményen megszorította a kezét.

Este tíz után Krilov felhívta Martinovot a szállodában, és kérte, jöjjön be a területi bizottságra.

— Martinov elvtárs, úgy látom, nem vagy nagy véleménnyel Maszlennyikov szellemi képességeiről, pedig ma volt egy jó ötlete — kezdte Krilov. — Amikor elmondtam neki, hogy véleményed szerint, ha a választáson két jelölt lesz, te és Dolgusin, akkor a párttagok nem téged, hanem Dolgusint fogják megválasztani, azt javasolta, hogy próbáljuk meg a dolgot. Válasszák meg azt, aki jobban tetszik. Mit szólsz hozzá? Szerintem nem buta javaslat. — Krilov figyelmesen vizsgálta Martinov arcát. — Az lenne az értelme, hogy úgy távozz a kerületből, mint akit a választáson megbuktattak.

Martinov válaszolni akart valamit, de megakadt, köhögni kezdett,

és hogy zavarát leplezze, mélyen az asztal fölé hajolt. Krilov nevetett.

— Így akar bosszút állni a mai beszélgetésért. Úgy látszik, téged még annyira sem szeret, mint Dolgusint. Jól van no, ne izgulj. Nem ugrunk be neki. Látod, kedves Pjotr Illarionovics — Krilov hangjában volt valami gúny —, a területi bizottságnak mégiscsak irányítania kell valamennyire a kerületi titkárok megválasztását. Nem lehet a véletlenre bízni. Nehogy akár számodra, akár számunkra nemkívánatos eredménye legyen. Igaz? Különben azt hiszed, majd később megértik a te becsületes szándékodat? Nem írhatják rá a káderlapodra ezt az egész romantikus elképzelésedet. Ott csak az a négy szó lesz: „Nem választották meg újra."

Krilov megunhatta az egész napi üldögélést, és felállt az asztal mellől. Járkálva folytatták a beszélgetést.

— Jó, tegyük fel, hogy Dolgusinnak megvannak a szükséges jó tulajdonságai ahhoz, hogy megválasszák kerületi titkárnak.

— Ismerkedjék meg vele személyesen, Alekszej Petrovics. Ne higgyen Maszlennyikov szavainak. Kezdetben lehet, hogy magának sem fog tetszeni. Éles a hangja, nem szeret hízelegni a feletteseinek, talán még csipkelődik is, de ne törődjön ezzel. Keresse meg, mi a lényege annak, amit mond.

— Ezt már megtanultam veled. És ha Dolgusin lesz a kerületi titkár, hogy oldjuk meg a többi káderkérdést? Például te hová mész?

— Elmehetek helyébe igazgatónak a gépállomásra. A gazdasági munkát ismerem. Voltam kolhozelnök is, és a kerületi bizottságon is sokat foglalkoztam gazdasági kérdésekkel.

— És ha téged nem oda szánunk, akkor ki menjen oda?

— Van ott egy jó elvtársnő, Borzova Marja Szergejevna. Most a gépállomás párttitkára.

— Hallottam róla.

— Biztos megbirkóznék a munkával, Alexej Petrovics. Csak az a baj, hogy csupán esti középiskolát végzett, műszaki képzettsége nincs. De nagy gyakorlata van, traktoros volt. És Dolgusin is a kerületben marad, majd segít neki. Nem is jó szót mondtam, nemcsak megbirkóznék, hanem biztos jó igazgató lenne.

— Jó, majd meglátjuk... Hát veled mi legyen? Mi a véleményed magadról, te is afféle pártmunkás „szakember" vagy?

— Nem. A kérdőívekbe azt írom, hogy újságíró... De... szeretem a pártmunkát.

— Mondd csak, nem tréfáltál, amikor Grjaznovkát említetted? Ugyanis bajok vannak az ottani titkárral.

— Nem tréfáltam.

— A kerület alaposan el van hanyagolva, de mondhatom, nagy perspektívája van.

Martinovnak eszébe jutott, hogy Borzov is „csak perspektívákat" örökölt a régi kolhozelnöktől, és elmosolyodott.

— Mit nevetsz? Ez a kerület a terület leggazdagabb kerületévé válhat. Egy kolhoznak sincs annyi földje, mint az ottaniaknak. Igaz, hogy nincs ott egy fa, még egy bokor sem, de mekkora táblák! Neked pedig nem tájkép kell, hanem gabona. A sok föld szinte teher a kolhozoknak, mert nem tudják jól megművelni. De ha több gépet adunk, és jól kihasználjátok őket, ez a kerület lehetne az egész terület éléskamrája. Mennyi disznót lehet hizlalni!

— Ha Grjaznovkába kerülnék — jegyezte meg Martinov —, tudja, mivel kezdeném?

— Mivel?

— Levelet küldenék a Legfelső Tanácsnak, hogy kereszteljék át a kerületet. Hogy lehet jól dolgozni olyan kerületben, ahol csupa ilyen nevű falu van: Grjaznovka, Selaputyino, Oblupihino...* Már a név is megalázó az emberre.

— Bizony, nem ártana átkeresztelni a kerületet. De mondd csak, nem mond ellent az elveidnek — Krilov szemei ismét hamiskásan csillogtak —, ha téged a területi bizottság képviselője fog ott kerületi titkárnak javasolni? Mi? Lehet ezt „szabad" választásnak nevezni? Hátha nekik is van ott saját emberük... Persze, most hallgatsz. Magad is belezavarodtál az elveidbe. De hát én majd kisegítlek belőlük. Látod, Martinov elvtárs, nem az a rossz, hogy a területi bizottság javasol valakit titkárnak. Javasolnunk kell, azért vagyunk vezető pártszerv. Az a kérdés, *hogyan* javasolunk. Mert java-

* „Sáros", „Mocskos", „Ütött-kopott". — *A szerk.*

solni kell, nem pedig rákényszeríteni. A területi bizottság javasolja ezt és ezt, ti vitassátok meg, döntsetek fölötte. Az sincs kizárva, hogy van ennél jobb jelöltötök. Mondjátok el az észrevételeiteket, vitassuk meg, mérlegeljük az összes körülményeket. Így kell javasolni, nem pedig rájuk erőszakolni valakit, ahogyan ez néha a kolhozgyűléseken történt, amikor a kerület megbízottja magával hozta a kerületi központból az új elnököt: órákig húzták a dolgot, tízszer is újra szavaztattak, amíg ötszáz közül ötvenen maradtak. Ez az ötven aztán felemelte a kezét, és meg volt választva „egyhangúlag". Grjaznovkába majd magam viszlek el. Nem zsákbamacskát viszek, hanem elmondok mindent, amit tudok rólad. Hogyan dolgoztál Troickban, miért változtatod meg a munkahelyedet, milyen rossz és jó tulajdonságaid vannak. Nem fogom erőltetni a dolgot. Ha megtetszel nekik, megválasztanak. Ha nem tetszel, visszahozlak. Rendben van?

Martinov szótlanul bólintott.

— És mivel kezdenéd még, a kerület átkeresztelésén kívül?

— Nem ismerem még a kerületet, Alekszej Petrovics. Mindenesetre az emberekkel fogom kezdeni. A kolhozok pártszervezeteivel, az aktívával. Olyan embereket fogok keresni, akik valóban, nem pedig papíron dolgoznak, akik úgy vigyáznak a kolhozukra, mint a szemük világára. Olyanokat, akiknek nemcsak a nyelvük éles, hanem a tenyerük is kérges... Azt hiszem, az új helyen jobban fogok dolgozni. Az élet sok mindenre megtanított Troickban. Kétszer nem botlom meg ugyanabban a rögben.

— Ne tekintsd úgy, mintha már minden el lenne intézve — figyelmeztette búcsúzáskor Krilov. — Még gondolkodnom kell a javaslataidon. Addig ez a beszélgetés maradjon közöttünk. Még megbeszéljük a kérdést a titkársággal. Menj haza, és dolgozz, úgy, mintha szó sem lett volna áthelyezésről, mintha Troickban kellene dolgoznod, amíg a világ világ... Ha Medvegyev belebetegedett a megrovásba, feküdjön csak, pihenje ki magát. Ne zavard a konferenciáig. Már úgy sincs sok idő hátra. Vagy hiányozni fog neked a pártbizottságon?

— Nemigen... De Alekszej Petrovics, azért olvassa el mégis az én manyilovi álmaimat a szebb jövőről.

— Megsértődtél? Rendben van, elolvasom.

— A kerületi titkár nem csodatevő. Ami meghaladja az erejét vagy jogkörét, azt nem teheti meg. Követeljenek sokat tőlünk, de segítsenek bennünket. — Martinovnak eszébe jutott Borzov hasonlata a szárnyakról és a teherről. — Egy kolhozelnöktől hallottam: szárnyakat kaptunk, de csak csapkodunk velük, mert a lábunkon annyi bürokratikus teher lóg, hogy nem tudunk felrepülni.

Nyáridőben vasárnap ritkán maradt otthon Martinov. Ezen a napon nem volt semmiféle értekezlet, a hivatalában sem vártak rá felek, így rendszerint reggel kiment valamelyik kolhozba. A visszatérése utáni első vasárnapon azonban nem ment sehova, hanem elhatározta, hogy egész napos kirándulást tesz a feleségével Troick környékére. A mankót már elhagyta, bottal járt, az orvos megengedte, hogy könnyű sétákat tegyen.

Kenyérrel, kolbásszal és egy termosz teával felpakolva elhagyták a várost, és a mezőn át a dombnak vették útjukat. Fiának elbeszélése szerint, aki egész nyáron ott volt úttörőtáborban, Martinov tudta, hogy arrafelé nagyon szép helyek vannak, de ő maga még sohasem járt ott.

Kanyargós földút vezetett fel a dombra. Az út két oldalán búzamezők kalászai ringtak. A hajdina már virágzott, a köles még rövid szárú volt, de olyan sűrű, mint a kefe. Előző nap esett, de most szinte égetően tűzött a nap. A kölesben fürjek pitypalattyoltak, a levegő fülledt volt. A kék ég alatt, szárnyait alig mozgatva lebegett az elmaradhatatlan héja.

— Nem látok itt semmi szépet — jegyezte meg Nagyezsda Kirillovna, miközben kirázta szandáljából a kavicsot. — Sivár sztyeppe. Nem ide kellett volna jönni. Inkább mentünk volna az erdőbe vagy a folyópartra.

— Várj egy kicsit, eljutunk majd oda is, ahol szép. Gyimka azt mondta, ott olyan kanyonok vannak, mint Amerikában, a Colorado mentén. Úgy beszélt, mintha ott lett volna.

Martinov megállt a 2-es kilométerkőnél.

— Ennél a kőnél nézzünk jobbra, azt mondta. Nézzük csak, mi

van itt jobbra? A hajdinában bokrokat látok. Nem, azok fák. Nézd csak, Nágya, mintha a földből nyírfák csúcsa kandikálna ki. Biztos ott kezdődik a szakadék.

Átvágtak a hajdinán. Aztán mentek vagy harminc métert a réten, és egyszer csak a lábuk előtt mély szakadék tátongott. Nagyezsda Kirillovna ijedten hátrált néhány lépést.

— Milyen szép! — Martinov kitárta a karját, mintha vissza akarná tartani feleségét a szakadék szélétől. — Tényleg Colorado. Ki hitte volna, hogy a sztyeppe kellős közepén ilyesmibe botolhat az ember?

Már Nagyezsda Kirillovnának sem volt unalmas a táj, szinte lenyűgözte az eléje táruló kép. Mély szakadék tátongott előttük, amelyet évezredek hosszú során az eső és a hólé mosott ki. Lentről felfelé nézve ugyanolyan fenséges lenne, mint a kaukázusi szakadékok. Csak éppen a Terek folyó hiányzott a mélyből. A szakadék feneke száraz volt, oldalán bokrok, itt-ott egy-egy magányos nyírfa vagy tölgy kapaszkodott meg. Ez volt a felső szakasza a kanyonnak. Lejjebb, a folyó felé kiszélesedett és völgyszerűvé vált.

— Szép, de félelmetes — mondta Nagyezsda Kirillovna. — Lám, mit művel a víz a földdel!

Tovább haladtak a szakadék szélén, a lefelé vezető ösvényt keresve. Körös-körül, húsz kilométeres körzetben, ameddig elláttak, mindenütt hullámzó mezők, falvak, ritkás erdők...

— Tudod-e, hogy most a közép-orosz dombvidék legmagasabb pontján vagyunk? — Az asszony a domb tetejére épített kilátóra mutatott. — Itt a jelzés, hogy te is tudd. Egy topográfustól hallottam.

— Nagyon szép hely. Közép-orosz dombvidék. Micsoda név!

Amerről jöttek, a folyó partján zöldellő kertek közt, a templom aranykupolás tornyai körül terült el Troick, az orosz kisváros. Különböző érzelmekkel nézték. Az asszony még semmit sem tudott, és csak gyönyörködött a látványban. Martinov búcsúzott tőle, hiszen e négy év alatt megszokta — meg is szerette.

— Nem annyira a város szép, mint inkább a környéke — állapította meg Nagyezsda Kirillovna. — Valóban szép környék, nem igaz? Minden igényt kielégít. Aki a mezőt és a fürjek énekét szereti, az erre jön, amerre mi jöttünk. Nyugatra pedig szép zöld rét van. A folyó túlsó partján évszázados tölgyek. Tavasszal tele van varjakkal, haj-

naltól napestig rakják a fészküket. Van, aki nem szereti a hangjukat, még a fészküket is leveri a házak közelében levő fákról, de én szeretem hallgatni őket... Milyen szép az orosz síkság! Szerény, nem nyűgözi le az embert. Aki nem érti a természet szépségét, az elmegy mellette, aki megérti, az elgyönyörködik benne. Emlékszem, még kislány voltam, mikor első ízben mentem el messze hazulról, a Feketetengerre. Két hónapig nyaraltunk ott. Kezdetben minden tetszett: a tenger, a sok virág, a pálmák, a magnoliák, a tujafák. De később úgy untam! Megláttam egyszer, hogy egy tehén odadörgölte a hátát egy pálma törzséhez. Ettől kezdve nem tudtam többé a pálmákra nézni. És amint hazaérkeztünk, mindjárt kiszaladtam a mi erdőnkbe. Hűvös ősz volt, a nyírfák levele már lehullott, esett az eső, mégis majd egy óráig gubbasztottam egy fa alatt, hallgattam, hogy csörög az eső a faleveleken...

Tovább haladva meredek ereszkedőt találtak. Itt hűvös és párás volt a levegő. A szakadék egyik-másik keskeny, mély oldalágában, ahová sohasem jutott el a napfény, még most, július elején is jeges hideg terjengett. Az egyik ilyen titokzatos hasadékban rókalyukat találtak. Megpróbálták kifüstölni a rókát, de nem sikerült, a füst nem ment a lyukba. A szakadék mélyén haladtak a folyó felé. Az árok egyre szélesedett, partjai egyre inkább eltávolodtak egymástól, mind világosabb lett. A magas gazból egy csapat fogoly repült fel. Nagyezsda Kirillovna megijedt hangos szárnycsapásaiktól.

— Vinné el őket a róka! — kiáltott fel, és még követ is hajított utánuk.

A folyóparton egy halásztól csónakot kértek. Átkeltek a másik partra, a tölgyeshez. Egy tisztáson Martinov tüzet rakott. Kolbászt sütöttek a kenyérhez, és apró halakat, amelyeket Martinov hálóval fogott Nagyezsda Kirillovna hálószatyrával a folyó mozdulatlan, kiszáradó kis öblében. Aztán Nagyezsda Kirillovna szamócát és gombát keresett az erdőben, Martinov pedig lombból és rőzséből fekhelyet készített magának egy nagy fa árnyékában, és egy jó órát szundított.

— Jó itt, akárki akármit is mond! — jelentette ki Martinov, amikor az erdőből visszatért Nagyezsda Kirillovna néhány piros szamócát tett elé. — Szóval te, Nágya, nem szereted a sztyeppét?

— Hát mi jó van a sztyeppén? Pusztaság és semmi más.

— Ahogy vesszük! Az egyiknek pusztaság, a másiknak végtelen szabad térség. Erről még tudományos vitát is lehetne indítani: Mi a sztyeppe? Pusztaság vagy szabad térség? Mondjuk: perspektíva . . . — és megint elmosolyodott.

— Nem, az itteni táj sokkal szebb. Itt minden van: erdő, tó, mező és semmiből sincs túl sok. Csak te nem tudod élvezni a pihenést. Milyen régóta nem voltunk már kirándulni! Egyre a kolhozokat járod. Vehetnél egy csónakot, vadászpuskát, horgászbotot, és vasárnaponként kimehetnél a folyóra velem meg Gyimkával. Még egy kis motort is felszerelhetnél a csónakra. A boltban láttam olyan felfüggeszthető kis motorokat.

— Már nincs értelme a csónaknak — szaladt ki a szó Martinov száján.

— Miért?

— Azt hiszem, elmegyünk innen olyan kerületbe, ahol nincs sem erdő, sem folyó, csak végtelen sztyeppe.

— Már megint? — kiáltott fel szomorúan az asszony.

— Igen. Újra ládákba rakhatod a szőnyegeidet meg a képeidet . . .

És Martinov mindent elmondott. Sokáig mesélt. Hogyan figyelte Dolgusint már a kórház előtt, mit tudott meg róla az emberektől, hogyan látogatta vele a kolhozokat, és hogyan határozta el magát a távozásra, amikor meggyőződött róla, hogy ő nem tanithatja Dolgusint, hanem inkább neki kellene tőle tanulnia.

— A gépállomás körzetében tizenkét kolhoz van, a kerületben pedig harminc. Hogyan maradhatnék én kerületi titkár, amikor látom, hogy nekem kellene legjobb esetben a gépállomáson lennem, és neki a kerületi pártbizottságon? Értsd meg, Nágya, nagyon fontos az ember életében, hogy a tehetségének megfelelő állást tölt-e be. Talán ez a legfontosabb.

Elmondta részletesen, mit beszélt a területi bizottságon Krilovval és Maszlennyikovval, és a Borzovval való találkozást is. Nagyezsda Kirillovna lehajtott fővel hallgatta, közben az ölében levő mezei virágokat válogatta, külön-külön a búzavirágot, margarétát és harangvirágot, aztán összekeverte az egészet, majd ismét kiválogatta a harangvirágokat.

— Miért hallgatsz, Nágya? — kérdezte Martinov.

— Arra gondoltam, hogy a te helyedben nagyon kevesen tennék azt, amit te...

— De valakinek csak kell így is tenni! Azt mondd meg, hogy helyesen tettem-e?

Nagyezsda Kirillovna sóhajtott.

— De legalább valamilyen más helyre, csak ne Grjaznovkába!

— Igaz, nehéz kerület. És a kerületi központ is rosszabb, mint Troick, nem város, csak község. De hát tőlünk függ, hogy a kerületet széppé tegyük. Igaz?

Nagyezsda Kirillovna a férje vállára tette a kezét, és mélyen a szemébe nézett.

— Mennyi energia van még benned! Talán sohasem fogsz elfáradni. És nem is változol. Most is olyan vagy, mint amikor megismertelek... De miért nem mondtad el előbb? Amikor a területi bizottságra mentél? Nem beszéltelek volna le róla. Tégy úgy és élj úgy, ahogy a lelkiismereted parancsolja.

A nap már régen túljutott a delelőn. Nyugat felől felhők közeledtek, Nagyezsda Kirillovna visszaevezett a másik partra, helyére kötötte a csónakot, visszavitte a tulajdonosának az evezőket, és visszaúszott Martinovhoz, ruháit egy kézzel a feje fölé tartva. Martinov nem tudott úszni. Más úton indultak haza, a réten át, majd a város szélén átmentek a pontonhídon.

A rét is szép volt. A szénát már lekaszálták és boglyába rakták. A sok boglya mutatta, hogy legalább derékig érő fű lehetett ott. Nagyezsda Kirillovna azonban most nem érezte a friss széna finom illatát, és akkor sem hajolt le, hogy megnézze, mi van a lába alatt, amikor véletlenül valami puha élőlényre lépett. Az egyik boglya mellett aztán váratlanul megállt, és panaszos hangon kérdezte?

— És mi lesz a gyümölcsfáimmal?

— Gondoltam rájuk is — felelte a férje. — Te elvégezted a magadét, elültetted őket, most már nélküled is nőnek. Nem magadnak ültetted, hanem az országnak. Ott is akad majd neked való munka. Ott még érdekesebb lesz gyümölcsöst ültetni. Valamelyik kolhozban faiskolát létesítünk, ez lesz az alapja az egész kerületben a gyümölcsösök telepítésének. Olyan nehéz feladatot kapsz majd tőlem, hogy igazán nem fogsz unatkozni!

Amikor a pontonhídhoz értek, már alkonyodott. A nap a felhők mögé bújt, olyan sötétség lett, mintha már lenyugodott volna. A folyón és a két parton azonban még nagy tömeg szórakozott. A horgászok a hídon ülve a víz fölé lógatták lábukat, s mereven figyelték a horgászdugót. A fiatalok még fürödtek a strandon. A csónakmester hangtölcséren át szólította haza az elkalandozott csónakázókat.

Martinov és felesége leült a vízparton egy felfordított, laposfenekű halászcsónakra.

Gyorsan sötétedett. A sötét fellegek szelet hoztak, s a vén tölgyfaliget hangosan feljajdult. Nyugat felől fekete felhő takarta be az égbolt felét. A víz olyan fekete lett tőle, mint a kátrány. A városban kigyúltak az apró fények, a part menti utcáktól kezdve egészen a földszintes családi házakkal beépített dombtetőig.

Amikor már majdnem éjszakai sötétség lett, nyugaton, a láthatár alján keskeny nyílás támadt a felhők között, és a hatalmas vörös nap közvetlenül a föld felett küldte utolsó sugarait a város felé. Körös-körül mintha minden lángba borult volna. Az éjszaka visszavonult. A víz, a fák csúcsán a levelek és a házak ablakai felcsillantak. A liget madarai vidám csicsergéssel feleltek a kibukkanó napnak. Az ég szemközti oldalán egy magányos felhő bíborszínűvé vált, mint hajnalhasadáskor.

— Milyen szép! — Nagyezsda Kirillovna úgy lelkesedett, mint egy iskoláslány. És sírva fakadt.

Martinov hallgatott. Őt magát is annyira meghatották a napnyugta ritka szép színei, hogy nem tudta, mivel vigasztalja meg a feleségét.

— Még nincs döntés, Nágya. S az is lehet, hogy nem fognak megválasztani. Még semmit sem tudunk... Ne sírj! — tette hozzá kérő hangon.

— Semmit sem tudunk? — Az asszony elkeseredetten fordult szembe vele. — Tudni akarod, hogy lesz? Mindjárt megjósolom! — A szemében még könnyek csillogtak, de már tréfált. A nap közben végleg lenyugodott, és ismét sötét lett, s Martinov kezén, amelyet Nagyezsda Kirillovna, mint egy cigányasszony, felfelé fordított tenyérrel tartott a kezében, semmi sem volt látható, de ő nem is oda nézett, hanem az arcába. — Szép, aranyos, boldog legény, add

ide a tenyeredet, hadd jósoljak neked. A cigányasszony megmondja a tiszta igazságot. Drága aranyom! Az erdő szélén, harmatos hajnalon füvet szedek, arccal kelet felé, háttal nyugat felé, megfőzöm a fazekamban — hadarta. — Aranyom, gyémántom, most megmondom a jövődet. Az egész igazságot megmondom. Boldog ember vagy, burokban születtél, és nadrág nélkül fogsz meghalni. Soká fogsz élni, addig, amíg meg nem halsz. A feleséged szeret, a gyermeked szeret, és az unokáid is szeretni fognak. Ellenségeidet betegség szállja meg. Hamarosan megint beszélni fognak veled egy nagy házban, és a nagy ház után nagy út áll előtted.

— Biztos? — Martinov elnevette magát.

— Biztos, aranyom. Az isten adott neked észt, de nem adott okosságot. Gazdag nem leszel, professzor nem leszel, akadémikus nem leszel, de egész életedben hosszú út áll előtted!...

A víz apró hullámai rezegve tükrözték vissza a város lámpafényeit. A túlsó partról két gyermekhang hallatszott, az egyik lentről a part mellől, a másik a domboldalból:

— Mi-i-sa! Elvitted az én szan-dá-lomat?

— Nem vittem el. Ott nézd meg, ahol le-vet-kőz-tél!

— És hol a szatyrod, Mi-sa?

— Minek az neked? Csak ebihalak vannak benne!

— A macskának akarom elvin-ni!

— Ott a fűzfa alatt!

— Ott sötét van, félek!...

A szél kis hullámokat fodrozott a folyón, amelyek loccsanva szaladtak fel a partra... Lejjebb a vasúti hídon hosszan fütyült és dübörögve haladt át a gyorsvonat. A telepről harmonikaszót hozott a szél, az ifjúság mulatott. Az állomás felől autóbusz jött, ablakai felvillantak a lámpafényben; főleg diákok érkeztek haza szünidőre. Martinov felállt, felesége vállára terítette a kabátját, és a hídon át megindultak a város felé. A híd közepén esőköpenyébe burkolózva magányos horgász ült: nem félt a közelgő zivatartól, az éjjeli fogást várta, és időnként zseblámpájának fénysugarát végigfuttatta a nyugtalan víz felületén úszkáló horgászdugókon.

1956

V. Ovecskin:

TAVASZI SZÉL

A Tavaszi szél az elmúlt években feltűnt szovjet író, V. Ovecskin Magyarországon már ismert könyvének, a Falusi hétköznapoknak a folytatása.

V. Ovecskin hű krónikása annak a nagyszerű erjedésnek, amely néhány évvel ezelőtt a szovjet mezőgazdaságban megindult és amely kiveti a falu életéből a múlt terhes kölönceit: a dogmatizmust, bürokráciát, tehetségtelenséget, rosszakaratot, karrierizmust.

Hogyan folyik a mindennap megújuló és mindennap más, izgalmas kérdéseket felvető, más és más módszereket igénylő küzdelem a boldog, bőségben élő szocialista faluért — erről hoz hírt a Tavaszi szél.

Munkás falusi hétköznapokról szól a regény, egyszerű, becsületes, néha botladozó, de lelkes, céltudatos emberekről, akiknek sikerei és kudarcai sok-sok tanulsággal szolgálnak a magyar falu építőinek is.

*

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

Pálfalvi Nándor:

MINT FÁHOZ AZ ÁG

Újszerű, érdekesen megkomponált könyv hagyja el rövidesen a sajtót. A kötet irodalmi riportokat, szociográfiai írásokat és novellákat tartalmaz. E sokrétű írás mondanivalója igaz és előremutató. Alapgondolata: a parasztember úgy odanőtt a földhöz, mint fához az ág, a fát csak nagy gonddal és türelemmel lehet átültetni, és olyan földbe, ahol gyökeret tud verni. A szerző különösen szépen fejezi ki azt a gondolatot, hogy a szövetkezet alkalmas arra, hogy a parasztság gyökeret verjen benne. A könyvben végigvonul a szövetkezés igenlése, de nem kritikátlan lelkendezés módjára, hanem bátran megmondja a véleményét mindarról, amivel nem ért egyet.

Pálfalvi Nándor kiváló elbeszélő, az élet jelenségeit veti papírra, őszintén vitázik, s érvel önmagával is, másokkal is a mezőgazdaság szocialista útja mellett.

*

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

Fűzve: 18,— Ft
Kötve: 23,— Ft